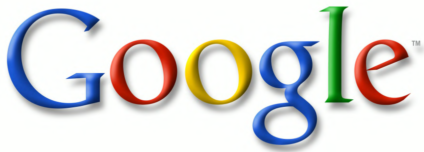
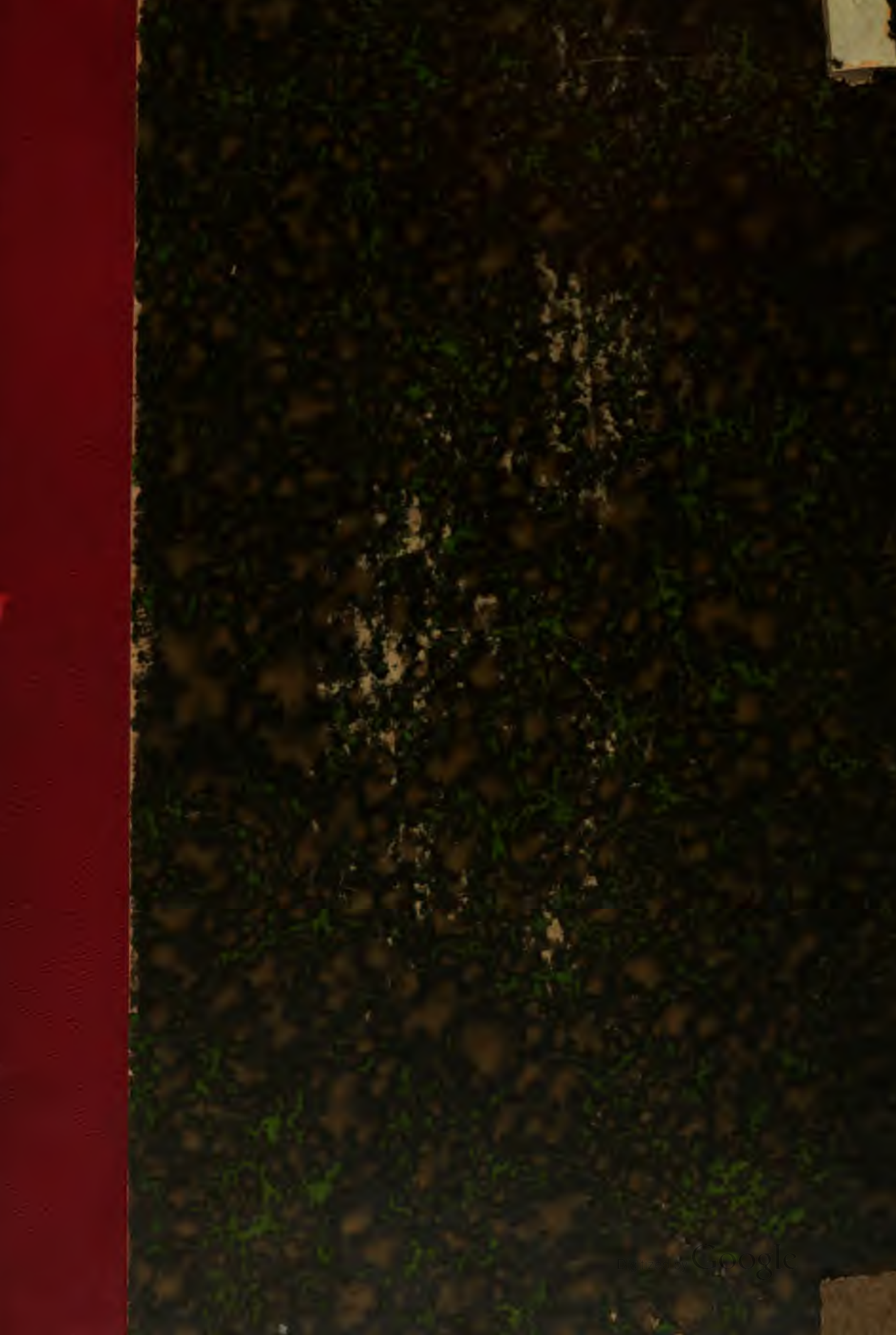

HARVARDIANAE
ACADEMIAE
SIGILLUM
IN NOV ANG
CHRISTO
ET
ECCLESIAE
VE
RI
TAS

BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM

GÖTEBORGS

OCH

BOHUSLÄNS FORNMINNEN

OCH

HISTORIA

UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGS-SÄLLSKAP

FÖRSTA HÄFTET

Pris 2 kronor.

Bihang-i Anal.

Gothenburg (Province), Sweden — Hushållnings-sällskap.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM

GÖTEBORGS

OCH

BOHUSLÄNS FORNMINNEN

OCH

HISTORIA

UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGS-SÄLLSKAP

FÖRSTA BANDET

STOCKHOLM, 1874—1879.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

1887 [illegible]

Minot fund.

Första bandets innehåll.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM

GÖTEBORGS

OCH

BOHUSLÄNS FORNMINNEN

OCH

HISTORIA

UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGS-SÄLLSKAP

FÖRSTA HÄFTET

STOCKHOLM, 1874.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE

I de flesta svenska landskap hafva under de sista åren föreningar bildat sig, hvilka gjort till sin uppgift att skydda, samla och bearbeta provinsens fornminnen. I det fornminnesrika Bohuslän finnes ingen sådan förening. Länets Hushållnings-Sällskap har derföre, på förslag af sin Ordförande, Herr Landshöfdingen m. m. Grefve Ehrensvärd, beslutat att tills vidare årligen använda en summa af 2,000 kronor till utgifvande af "Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia". Detta arbete skall, i den mon förhållandena medgifva, omfatta:

1. Beskrifning på länets fasta fornlemningar från hednatiden;

2. Beskrifning på alla nu kända bohuslänska fornsaker från samma tid;

3. Förteckning på de i Bohuslän ännu bevarade minnena från medeltiden, såsom kyrkor och andra byggnader, kyrkliga fornsaker, konstverk o. dyl., samt jordfynd från medeltiden;

4. Uppteckningar af ännu lefvande sägner, folkvisor m. m.;

5. Bidrag till kännedom om folkspråket; samt

6. Förteckning på de vigtigaste skriftliga handlingar, som upplysa länets historia; med fullständigt återgifvande af de förnämsta bland dessa handlingar.

Det nu färdiga första häftet, hvars utgifvande varit anförtrodt åt mig, torde inom ett år åtföljas af ett andra häfte, hvilket utom fortsättning af beskrifningen på de "Bohuslänska fornsakerna från hednatiden" kommer att innehålla afbildningar och beskrifningar å några af de i länets kyrkor bevarade dopfuntarne från medeltiden, samt utdrag ur de i Göteborgs Musei arkiv förvarade "Aschebergska papperen", medelade af Hr Docenten H. Hjärne.

På det att den nu påbörjade beskrifningen å de i länet funna fornsakerna måtte blifva så fullständig som möjligt, anhåller jag vördsamt, att hvar och en, som eger eller har kännedom om sådana fornsaker, måtte, så fort ske kan, meddela mig underrättelse derom, såvida han icke vet, att jag redan om dem erhållit kunskap. För hvarje sak torde uppgifvas ämne (flinta, annat stenslag eller brons), form, mått och allt hvad man vet om dess fyndort och om de omständigheter, under hvilka den blifvit hittad; samt om möjligt med konturteckning af hvarje sak eller hänvisning till närmast liknande figur i något arkeologiskt arbete. Äfven det *minsta* bidrag mottages med tacksamhet.

Stockholm, den 25 April 1874.

Oscar Montelius.

Ur Bohusläns historia

före föreningen med Sverige.

Af HANS HILDEBRAND.

Af alla Sveriges landskap finnes intet, för hvilket historien har så många berättelser från forntiden som Bohuslän. Genom förhållanden, som vi här icke kunna afhandla, allra främst genom uppkomsten och utvecklingen af den isländska fristaten, kom det gamla Norge att få en rikedom af historiska berättelser, — de s. k. sagorna, — under det sagorna om Danmark äro få och Sverige inga eger, ehuru väl svenska förhållanden någon gång få en plats i berättelserna om Norge. Våra dagars Bohuslän var fordom ett norskt land och äfven det har sin andel i denna den norska forntidens afundsvärda rikedom, och andelen är icke liten, ty detta landskap var i sig betydande och låg derjemte ganska nära en af brännpunkterna för det gamla Norges historiska lif.

I det af bergen styckade Norges sydöstra del finnes en naturlig medelpunkt, en lägre trakt, mot hvilken fjällen småningom sänka sig, och liggande vid en hafsvik, till hvilken vattnen leta sig väg från den svenska gränsen, från Dovre och en stor del af Langfjeldene. I den trakten kunde en rik odling uppblomstra, och när helst folket innanför behöfde träda i förbindelse med den yttre verlden, drogo de sig, afskräckta af bergen, som annars öfverallt reste sig, just ned mot viken i söder. Vi kunna derföre icke undra, att i detta fall Viken blef ett nomen proprium, och att namnet omfattade icke blott vattnet, utan äfven landremsan deromkring. Och till Viken räknades äfven det land som sedermera kallades Bohuslän, ehuru detta icke låg vid sidan af sjelfva den inre viken, våra dagars Kristiania-fjord.

Då Bohuslän således hörde till Viken allenast när ordet togs i dess vidsträcktaste mening, är det eget att se, huru det till sist blef ensamt om detta namn. De norska delarne af det stora Vikområdet hade hvar och en sitt särskilda namn, och nämndes van-

ligen med detta, och det fordom så frejdade och allmänt brukade, mycket omfattande namnet Viken bibehölls omsider allenast för det yttersta området. Detta saknade dock icke egna benämningar, ehuru dessa småningom förlorade i betydelse. Från den tid då de första hågkomsternas töcken begynner genomträngas af den historiska dagens glans, möter oss ett namn, som på isländska lydde Álfheimr, hvilket på svenska borde lyda Alfhem eller — eftersom vi åt isländskans mytiska álfar gifvit namnet *elfvor* — Elfhem. Denna senare form får dock icke sammanställas med ordet *elf*=flod, som äfven i isländskan skrefs med ett begynnande *e*. Troligast är att namnet betyder Alfvarnes eller Elfvarnes land, liksom Vester-Götland betyder de vestra Götarnes land; det enda märkliga dervid är, att en folkstam skulle hafva egt samma namn, som naturandarne, hvilka spela en så vigtig rol i folktron. Emellertid var Elfhem något mer än Bohuslän, det skall hafva gått i norr ända upp till Glommen. I den fullt historiska tiden heter landet mellan Svinesund och Götaelfs mynning, d. v. s. i det allra närmaste nutidens Bohuslän, Ranrike; namnets första del torde stå i sammanhang med ordet *rán*, haf, äfven personifieradt *Rán*, hafsgudinnan..

Af de tre namnen innebär Alfhem en antydan om folkets namn, de två andra gåfvo deremot upphof till folknamnen *Räner* och *Vikverar* d. v. s. Vikmän eller Vikbor.

Det var som kustland Ranrike egde betydelse. I den tid då Norges konungar voro blifne starke och de myndigt grepo in i de särskilda landens inre förhållanden, indelades kustlandet för ordnandet af sjöförsvaret i skeppsredor, detsamma som Sveriges skeppslag, och i sådana var hela Ranrike deladt. Öfver dem fanns en landets tvedelning med vexlande namn. Nordlandet fick i särskild mening heta Viken eller Ranrike, under det sydlandet, för grannskapet till Götaelf, kallades Elfsysslan. Denna politiska indelning svarar mot en naturlig. Bohusläns nordligaste del utgör ett helt för sig med medelpunkten inom sig; närmast i söder härom går en landsträcka i nordost och sydvest, omkring vattendrag, som komma från Dalsland och synas i allra äldsta tid hafva erbjudit samfärdseln naturliga vägar. Dessa två delar räknades till Viken i inskränkt mening, under det Elfsysslan var landet mellan hafvet i vester, Götaelf i söder och öster.

Läget vid hafvet skulle nödvändigt locka Vikbon till att söka sig näring ur dess sköte. Fisket måste vara uråldrigt i dessa trakter. Men i de tider, då förhållandena i hemmet gingo sin jemna, ordnade gång, hvilken man icke ostraffadt bröt, måste man annor-

städes söka tillfredsställelse för sitt dådstarka lynne och sitt vinstbegär. Äfven då lockade hafvet den kraftige ynglingen och den mognade mannen att taga fram snäckan ur sjöboden och med fullt bemannadt fartyg löpa ut ur den fredliga viken, ut mellan öar och skär, till andra mäns bygder. Lifligt var helt visst färdandet fram och åter inom den bohuslänska skärgården, ty äfven om man under vår hedna och första kristna tid ofta vågade sig ut till långfärd å öppna hafvet, höll man sig dock i hvardagslag inomskärs. När icke brådskan var stor, for man varligt fram, lade om nätterna i land för att få hvila ostörd.

Särskildt var samfärdseln liflig inemot mynningen af Götaelf, vid Eker- och Bränn-öarna. Hvar tredje sommar plägade konung Håkan Etelstansfostre i Norge (934—960) infinna sig på Brännöarna för att der sammanträffa med stormännen, freda sitt land och fälla dom i mål som hänskötos under honom. Man infann sig gerna vid dessa konungens besök, ty folk kommo dit snart sagdt från alla kända land; gränsborne i tre här till hvarandra stötande riken ingingo ofta förbindelser sinsemellan, och här höllos derföre många glada slägtmöten. Vid ett af dessa tillfällen, som omtalas i Laxdöla-sagan, gick odalbonden Höskull med några vänner för att se på folket, och de kommo då till ett praktfullt tält. Egaren satt derinne klädd i kosteliga kläder och med en hatt på hufvudet af det slag som brukas i Gårdarike; han hette Gille och ansågs vara den rikaste köpman. Bland varorna som han böd till försäljning funnos ock tolf trälqvinnor. På den bohuslänska ön köpte nu isländingen Höskull af köpmannen från Gårdarike för tre mark silfver en trälinna, som sedan befanns vara en irländsk konungs dotter. Vi se att den tidens nordbor foro vida omkring.

Men icke alltid gick det fredligt till på de bohuslänska farvattnen. När Emund Vestgötalagman i några diktade berättelser sökte förehålla Olof Skötkonung hans svikliga beteende mot konung Olof digre i Norge, handlade en om Göte Tofveson, som for med fem härskepp utför Götaelf och gaf sig vid Ekeröarna i strid med fem danska köpmansfartyg. De fyra vann han genast, men det femte flydde med spändt segel. Göte med sitt skepp ilar efter, men förliste på Lässö. Under tiden anfallas hans fyra efterlemnade skepp af femton danska köpmansfartyg, besättningen faller, och godset tages. En berättelse sådan som denna låter oss ana, huru ofta man, i synnerhet på vissa ställen, fick se fartygen komma med det breda seglet svällande af vinden. Med härskepp och köpmansskepp blandade sig böndernas skutor, som foro från

en ort till en annan, och de stora roddbåtarne, som användes vid mindre färder.

Men jemte hafvet plöjdes ock åkern, som bar åt den idoge odlaren gyllene skördar, ty äfven i Bohuslän, ehuru liggande nära hafvet, var åkerbruket folkets hufvudsakliga näring och männens dagliga arbete; det är en falsk föreställning, att våra fäder icke aktade eller icke ville befatta sig med andra sysselsättningar än blodiga vapenlekar. Dock torde sinnelaget hafva varit olika i olika delar af landet. Gränsbyggarne vid Elfven voro kända för sitt trotsiga lynne, framkalladt och ökadt af ständiga gränstvister. En representant för desse s. k. Elfgrimar är Svenke Stenarsson, hvilken på det mest hånliga sätt bemötte konung Magnus barfots sändebud, som skulle bringa ordning i södra Bohuslän, hvars inbyggare icke hade visat mycken sympati för konungen. Sammankomsten lyktades så, att Svenke manade sina vänner till anfall, hvadan sändebudet fann det rådligast att fly undan. När konungen sjelf kom dit för att häfda sin rätt, fann Svenke det lämpligt att försvinna ur landet, men detta hade nu mist sin kraftigaste man, Elfgrimarne ledo mycket ondt under ständiga anfall, så att konung Magnus till sist måste fara till Danmark och bedja Svenke hafva godheten återvända.

Under den hedniska tiden utgjorde Bohuslän aldrig en politisk enhet; när det icke direkt ingick som del i den stora af Harald hårfager grundade monarkien, var det alltid förenadt med något annat område. Man har derföre svårt att skrifva en egentlig bohuslänsk historia, ehuruväl många historiska tilldragelser inom denna landsdel äro kända. Två förhållanden var det som i främsta rummet bestämde gången af landets öden — det låg afsides, sedan Trondhemstrakten började anses som den förnämsta i Norge, och det var ett gränsland. Det söndrades ofta (jemte närmast i norr liggande områden) från det hela för att bortgifvas som län, och det ofredades ännu oftare.

Efter Harald hårfagers död (år 933) togo Vikborne hans son Olof till konung, men han föll snart ett offer för brodern Erik blodyxes hämdlystnad. Olofs son Tryggve antogs sedermera af Eriks efterträdare, den redan nämnde Håkan Etelstansfostre, till underkonung i Viken, och vid denne Tryggve och hans ätt anknyta sig flere af Bohusläns stoltaste minnen.

I Bohuslän var det som konung Tryggve fäldes af Erik blodyxes söner, och på Bohusläns klippstrand jordades hans lik. En bohusläning Luden fann på en trälmarknad i Österväg en qvinna tärd af sorg, blek och illa klädd, i hvilken han med häpnad igen-

kände konung Tryggves enka Estrid, som hade flytt från Norge, i Estland blifvit skild från sin treårige son Olof och sedan framlefvat sina dagar i nöd, utan att erfara det minsta om den älskade sonen, hvilken varit henne dubbelt kär, emedan hon födt honom under allt landsflyktens elände. Luden köpte henne fri och tog henne till sin maka.

Konungasonen Olof hade efter skiljsmessan från modren genomgått underbara öden. Igenkänd af sin morbroder som lefde i Gårdarike, uppfostrades han vid konungahofvet derstädes, sväfvade sedan kring i Vesterhafvet, förvärfvande rykte, en högättad maka och stora skatter, och kom till sist åter till Norge, hvars tron han besteg. Med stormännen i Viken räknade han genom moderns nya gifte slägtskap, dit vände han sig ock för att med fräcdernas hjelp genomföra sina planer för Norges omskapande, der uppblomstrade, tack vare denna vänkrets, kristendomen. Hans vänner och fränder från Bohuslän kämpade vid hans sida ända i sista stund, när han vid Svolder öfverraskades och besegrades af fiendehärarnes öfverväldigande massor. Då öfvergick Bohuslän till Sverige.

Det blef dock icke länge svenskt. En mäktigare konung än den vid Svolder fallne fick Norge i Olof Haraldsson, hvilken icke hade någon lust att åt andra stater afstå det minsta af hvad i gamla tider tillhört Norge. Hans sändebud mottogos af Bohusläningarne med glädje. De uttalade sin önskan att återgå till Norge, men klagade att det var för dem svårt att häri följa sin hog, ty deras land var på mer än en sida omslutet af Sveakonungens rike, och närhelst den norske konungen icke fanns i Viken kunde de vara beredde på anfall af Götarne. Den ene af Sveakonungens höfdingar fäldes derefter genom svek, den andre föll i öppen strid mot den af Olof tjocke utsände vikingen Övind.

Äfven Olof fann en blodig död, och hans land stod till en tid under danskt herradöme. Hans son Magnus gjorde dock slut på detta, och Viken blir nu mera än någonsin en vigtig del af det norska riket och såsom ett gränsland föremål för konungarnes synnerliga omsorg. Oroliga grannkonungar stämde man till strid i eller utanför elfven, vid elfven möttes man till fredliga samtal. Helt naturligt uppstod derföre här nere vid elfvens norra strand en stad Konungahälla eller Konghäll, hvilken blef efter den tidens begrepp mycket rik på folk och synnerligen betydande. Nordbon var annars i allmänhet mindre benägen för stadslifvet. Konungarne, framförallt Sigurd Jorsalafare, omhuldade staden, gjorde honom stor och prydde honom med rikt begåfvade kyrkor.

Snart fick man dock erfara, att de gamla farorna icke voro alldeles försvunna. Lockade af berättelserna om stadens rikedom kommo de hedniska Venderne smygande uppför elfven i hopp att utan strid vinna rikt byte. Men de hade missräknat sig. Stadsborna skrämdes under messan — det var den 10 augusti 1135, den h. Laurentii dag — af budet om den annalkande fienden, men ingen tänkte i denna stund på flykt eller nesligt öfvergifvande, utan man försvarade staden och skeppen vid stranden så länge det var möjligt och drog sig sedan till konung Sigurds fäste, hvarifrån de belägrade fingo åse, huru deras hem uppbrändes af de öfver sina ansenliga förluster vredgade fienderna.

Vackra berättelser hafva bevarats till vår tid om de manliga strider, som Konghällsborne här stridde, om deras kraft att uthärda, om deras rådighet när vapnen togo slut, om deras förtröstan trots alla gäckade förhoppningar, då en del af den till undsättning sammankallade allmogen vände om utan att hafva inlåtit sig i strid och då den andra delen, tvenne hundraden, stupade utan att hafva gjort de belägrade någon nytta. Till sist återstod för dessa intet annat val än mellan en grym död eller ett uppoffrande af sin egendom. De valde det senare, men svekos, när de lemnat från sig vapnen, af de trolöse Venderne. Blott få kommo undan med lifvet.

Denna hemska tilldragelse var icke den enda som kastar öfver 1100-talets historia den dystra glansen af blodiga dåd och gräsliga grymheter. Norges storhet begynte brytas, verkliga och föregifna ättlingar af de äldre konungarne täflade om regeringen, derunder dragande nöd och elände öfver stora landssträckor. Redan före Vendernes anfall hade Bohusläningarne haft sin dryga andel deraf. I deras land utkämpades en strid mellan de två tronpretendenterna Magnus, son af Sigurd Jorsalafare, och Harald gille, hvilken genom jernbörd styrkt sina tvetydiga bördsanspråk. På ena sidan kämpade 1800, på den andra öfver 7,000 man, manfallet blef stort och Harald flydde, dock för att återkomma, stärkt af Danakonungens vänskap och förslagen nog för att locka Vikborne på sin sida. Då förekommo ej mer några öppna strider, men enskild ovilja och det tidigare hatet mot konung Magnus framkallade våldsgerningar, mandråp och plundringar. Icke under, om man i dessa trakter kände sig hemsk till mods, när en sådan olycka drabbade landet som Konghälls förstöring — på årsdagen efter det blodiga slaget vid Förelef.

Tider af större nöd stundade. Kring stormännen, som täflade om makten, slöto sig flockar af orolige män, som småningom fat-

tade sådan smak för sitt kringströfvande krigarlif, att när deras höfding var borta, sökte de upp en annan, hvars anspråk de kunde understödja. Bohuslän fick då erfara alla vådorna af sitt läge i rikets utkant och till på köpet med en lång gränslinie. Framgången vexlade, den skara som slogs sökte gerna en tillflykt i grannlandet och företog derifrån härjande infall i eget land. Derjemte hade man ofta att vänta efterräkningar från den segrande partens sida. Under detta tidskifte innehåller Bohusläns historia föga annat än skildringar af strider i norr och söder, i öster och vester.

Den nyssnämnde konung Magnus, blind vorden genom sin medtäflares våldsbragd och till en tid insatt i ett kloster, lockade sommaren 1137 in i Bohuslän den ärelystna Göta-jarlen Karl Suneson, som på grund af sin moders härkomst ansåg sig berättigad till rike i Norge, men han afvisades redan i östra delen af landet. Magni stallbroder Sigurd slemme, i senaste tid frejdad genom en stor skalds dikt, anföll förgäfves det åter uppbygda Konghäll, härjade i kusttrakten, hängde sina motståndares män och kämpade jemte Magnus sin sista strid vid Holmen grå utanför Strömstad (1139). De ständiga striderna gjorde lynne och seder vilda; Magnus föll genomborrad af ett spjut, men Sigurd, som gripits just då han var nära att undkomma, blef föremål för de gräsligaste misshandlingar. Armar och ben krossades, kroppen hudflängdes tills köttet blottades, ryggen bräcktes, hvarefter den halfdöde hängdes. Liket hvilade derefter en kort tid i en närliggande kyrka.

Vid Lökeberg kämpade Bohusläningarne i början af 1150-talet mot norske konungen Östen, som blef segervinnare i striden och gick till Hisingen, der han brände för bönderne, hvilka måste underkasta sig. Vid pass fem år derefter (1157) finna vi konung Östen åter i Bohuslän, men under helt andra förhållanden. Han låg i fejd med sin halfbroder konung Inge, sjelf en krympling men stark genom de myndige män som slutit sig till honom. Från vestkusten af Norge hade Östen dragit sig undan till Viken, med öfver 1,300 man afbidade han fiendens ankomst, men när Inges flotta kom flydde alla, så att Östen var ensam qvar med en man. Han blef nu aflifvad och jordades i Fors kyrka; utanför denna uppvälde en källa, der hans blod hade runnit ned på marken.

Vikbornes tillgifvenhet för den döde Östen, mot hvilken de i hans lifstid kämpat, visade sig äfven genom annat än tron på hans järtecken. Östen hade lemnat efter sig en son Håkan axelbred, som vid fadrens fall dragit sig undan åt Sverige. Man vän-

tade från hans sida oroligheter, och konung Inge sände derföre sin ypperste man Gregorius Dagsson till Konghäll för att försvara Viken. Uppdraget var icke så lätt, ty när Håkan första gången närmade sig staden (1158), voro folkets sympathier för honom så pass stora, att Gregorius icke vågade inlåta sig i någon strid utan drog sig undan. Efter detta blef Bohuslän till en tid skådeplats för ständiga strider och hvälfningar. Gregorius återtog Konghäll, sedan stod ett ansenligt sjöslag i sjelfva Götaelf, der lyckan, länge oviss, förklarade sig mot Håkan. Efter en kort vistelse i Dalsland bryter denne åter in i Viken, han blifver slagen vid Sörbo i Krokstad, men söker sedan ersättning genom att bränna Vetteland, der Gregorii svåger bodde. Vid Bäfveå stod det sista slaget, i hvilket Gregorius omkom.

Vikborne höllo sig i med- och motgång till Håkans parti. När Håkan sjelf hade fallit, slöto de sig kring hans broder Sigurd, hvilken fann en tillflykt på Hisingen, hvars inbyggare vid ett tillfälle fingo af Erling, som förde regeringen i Norge för sin unge son konung Magnus, vitsordet, att de voro "onde att hemsöka, hårde och okloke". De blefvo dock inom kort hårdt näpste af Erling, hvilken likväl icke var lycklig i sina bemödanden att vinna dem för sin son. Hans hårdhet mot Hisingsborne torde hafva i hög grad förbittrat sinnena, och derefter gaf Erling, hvilken hade förklarat sig villig att öfverlemna Bohuslän till konung Valdemar i Danmark, allenast han finge namn af jarl, anledning till en dansk härfärd i Viken.

Under denna för Norge olycksdigra tid, då splittring inträdde mellan landets olika delar, voro de afsides boende Bohusläningarne mer än andre frestade att söka vinna en viss sjelfständighet, alldenstund deras land vanligen blef skådeplatsen för striderna mellan kronpretendenterne och kronans innehafvare. Förbittrade öfver de lidanden de senast undergått, fortforo de i sin motspänstighet och begynte nu söka göra sin vilja gällande inom det öfriga Norge. Höfdingar för upprorsflockar funnos alltid att tillgå, ty det var icke brist på äkta eller oäkta ättlingar af äldre norske konungar, men i början var höfdingen allenast ett verktyg i händerna på flocken och de främste inom denna. Det var år 1174, under det Knut Eriksson regerade i Sverige, som orolige män i Dalslands skogsbygd och i södra Bohuslän slöto sig tillsamman till en länge fortsatt fejd för deras konungaättling. De voro i allmänhet icke afundsvärde, ofta fingo de irra i skog och mark, der de ledo brist på det nödvändigaste. De funno sig, berättas det, nödsakade att linda näfver kring benen i brist på

ordentliga klädesplagg, och fingo derigenom namnet Birkebenar, sorgligt ryktbart i den norska historien.

Det var den norske konungasonen Sverre, som gjorde deras namn så frejdadt och dem sjelfva så fruktade och äfven hatade. Rikt begåfvad, energisk, aldrig modlös äfven i de mest öfverhängande faror och efter lidna motgångar, uthärdade han en mångårig strid, till dess han blef ensam om Norges krona. Att skildra alla eller ens de förnämsta kampens skiftningar skulle här föra oss allt för långt. Djupare än annorstädes kände man i Bohuslän tidens nöd, ty alla Vikbor stodo icke på Sverres sida, och det politiska hatet skärptes inom landet af enskild ovilja och vinningslystnad. Sådan var ock Birkebenarnes framfart, att de mer väckte hat mot sig än kärlek, hvadan ock alla de som sedermera bildade flock mot den mäktige konung Sverre fingo sina fleste hjelpare just i Birkebenarnes äldsta hem Bohuslän. Så äfven Sverres envisaste motståndare, Bagler kallade, emedan de ville mot konungen upprätthålla kräklans (på isländska bagall) eller presterskapets makt. Ju envisare deras motstånd var, med desto hårdare hand tog Sverre i tu med Bohusläningarne, ehuruväl icke ens derigenom deras motståndslust var bruten.

Under dessa tider af bittra fejder började en stor förvandling inträda i Norden. Kristendomen hade slagit djupa rötter och dermed hade man fått göra närmare bekantskap med de samtida europeiska förhållandena. De seder och de tänkesätt, som hade tillhört den gamla tiden och så väl blifvit skildrade i de isländska sagorna, veko nu för den utbildade medeltidens sed med dess riddareväsende, dess blomstrande borgarestånd o. s. v. Redan under 1100-talet varsnar man många den nya tidens tecken; när i Viken Baglerne hade samlat på gammalt vis bondehären, kom konung Sverre med sina ryttareskaror och bragte förvirring i de täta lederna.

Öfvergången från den gamla tiden till detta nya tidskifte var i Viken af fredligare art. Den ädle Håkan Håkansson lyckades det att bryta upprorsandan i Norge, och han lefde länge nog att verka fredens värf för det af blodiga strider sönderslitna och ödelagda landet. Särskildt vet man, att han egnade landsfaderliga åtgärder åt Bohuslän, der han sökte införa odling i obygder.

Vi hafva här ofvan många gånger begagnat namnet Bohuslän såsom vår tids benämning på landet mellan Svinesund och Götaelf. Först på 1300-talet uppkom Bohus och Bohuslän.

Under de många stridigheterna inom Folkungarnes kungliga hus, sökte de om makten täflande stöd i grannlanden. Så vände

sig ock hertigarne Erik och Valdemar till Norge, för att finna hjelp mot brodern konung Birger. De fingo Konghäll med tillhörande område i förläning af konung Håkan V i Norge. Under den gamla tiden voro landenheterna beroende af folkenheterna, nu drog man ett streck öfver allt detta. Konungarne bygde fästen här och der i landet; satte på dem sina män till höfdingar och lade under fästet ett visst område, hvars utskylder skulle aflemnas till slottshöfdingen, som deraf använde hvad han behöfde till besättningens och fästets underhållande och redovisade inför konungen för resten, såvida konungen icke hade åt borgherren öfverlåtit denna rest, på det han skulle göra sig betäckt för fordringar till konungen och riket.

Af medlidande med hertigarne, af hvilka särskildt Erik var mycket omtyckt vid det norska hofvet, hade konung Håkan lemnat dem Konghäll i förläning; men mer än en gång hade han anledning att ångra det, ty hertig Erik hade ingen lust att lemna igen hvad han i nödens stund hade fått på sig öfverlåtet. Maningar, tydlig kallsinnighet utöfvade på honom intet inflytande, och Håkan fann sig till sist nödsakad att med härsmakt draga mot sin tillämnade måg och sin norska stad med dess fäste. Då detta gjorde envist motstånd, tog konungen sig för att på en holme midt i elfven uppföra Bohus fäste, som inom kort räknades för ett af de förnämsta i Norge, och än i dag, då det ligger förfallet med rasade murar, kan det yfvas öfver att aldrig varit af stormande fiender intaget. Efter detta blef Bohus säte för konungens fogde, och Bohuslän omfattade till en början Elfsysslan, sedermera allt det som man nu betecknar med detta namn.

Bohuslän har nu mindre än någonsin en historia. Politisk sjelfständighet egde det icke, utan låg troget under Norges krona, så väl när denna bars af landets egna konungar som när den prydde Danakonungens hufvud. Det enda för Bohuslän egna som historien antecknat — och deri hafva vi en påminnelse om de forna tiderna — är den ofrid grannskapet till Sverige mer än en gång framkallade, t. ex. under konung Karl Knutssons tid. Om Bohuslän denna tid icke betydde så synnerligen mycket i politiskt hänseende, så återstår likväl den inre historien, odlingens, handelns, sällskapslifvets, godsens och personernas historia att uppmärksamma, men tyvärr har man till teckningen af denna alltför få bidrag, ty medeltidshandlingar rörande Bohuslän äro mycket fåtaliga. Vill man få ett riktigt begrepp om, hvad denna förlust vill säga, må man allenast egna någon uppmärksamhet åt

bättre lottade provinser i Sverige, för hvilkas inre historia man har under flere århundraden rikt flödande källor.

Femtonhundratalets Bohuslän hade allenast två vigtiga städer. Den ena var det gamla Konghäll, som visserligen icke egde samma storhet som under sin första tid; att staden likväl icke var oansenlig ses deraf, att den ännu egde tvenne kyrkor, helgade den ene åt Vår Fru, den andra åt köpmännens och alla sjöfarandes skyddshelgon, den hel. Nicolaus, samt tvenne kloster. Den andra var Marstrand, som anlades af konung Håkan Håkansson och tvifvelsutan var Konghäll till mycket förfång. Marstrand uppbrändes år 1368 af Hanseaterna, men uppbygdes åter; man känner förnyade privilegier för staden af år 1442.

Så snart den nya tiden inträdt, märker man hos de svenska regenterna en stor benägenhet att förena Bohuslän med Sverige. Konung Gustaf I intog och innehade en tid detta land, underhandlingar inleddes från svensk sida om dess öfverlåtande till Sverige, men strandade mot Danmarks ovilja att lemna från sig en vigtig och dyrbar provins, till dess konung Karl Gustaf efter sitt lyckliga fälttåg dikterade Roeskildefreden 1658. Det är icke svårt att förstå den svenska regeringens begär att få komma i besittning af Bohuslän. Den lilla svenska kustremsan låg inklämd mellan det danska Halland och det norsk-danska Bohuslän; vunnes det senare, blef den svenska kusten både lång och rik på goda hamnar, och derjemte skyddades hela den långa vestgötabygden utmed vestra stranden af Götaelf för anfall. Derföre satte man ock i Sverige vida större värde på besittningen af Bohuslän än af Halland.

Det tyckes nästan som om fornsakerna antydde en närmare sammanhörighet i forntiden mellan Bohusläningar och svenskar än mellan de senare och Halländingarne. Redan i äldre tid gjordes derför från svensk sida anspråk på landet mellan Götaelf och Svinesund. Det är eget, att se, huru genom utvecklingen under århundradena ett närmande till Sverige förbereddes. Viken och Alfhem sträckte sig ett godt stycke inåt Norge, Ranrike åter var afsöndradt från de egentligen norska områdena. Detta var deladt i tvenne områden, men småningom förlorade det norra i betydelse. Konghäll i söder blef hufvudort först för syddelen, sedan för hela landet.

Tvifvelsutan var anläggningen af Göteborg en vigtig länk i denna kedja af historiska tilldragelser. Staden blef snart betydande, och Konghäll kunde icke uthärda en täflan med honom, så mycket mindre som det gång efter annan hemsöktes af olyckor. Det med

Sverige förenade Bohuslän upphörde att hafva sin lifspunkt inom sig, utan förlades denna till den hastigt uppväxande vestgötastaden. Bohuslän har derigenom förlorat den sjelfständighet det som Ranrike egde, och ingår som del i ett större område, liksom förr i Alfhem och Viken. Men områdets andra del är icke längre norsk utan svensk.

Det var icke allenast de yttre omständigheterna som fogade det så. Den svenska regeringen arbetade med ifver i den riktningen, särskildt genom att gynna Göteborg och Marstrand som handelsorter. Detta gynnande skedde rent af på det nordligare Bohusläns bekostnad. Der fanns nämligen också, alltsedan slutet af medeltiden en stad, Uddevalla, anlagd vid innersta ändan af den vik, hvars mynning nästan fylles af de stora och tätt bebygda öarne Oroust och Tjörn. I vår tid har längs landskapets kust uppstått en rad af handelsplatser, och i äldsta tider, då handelsförhållandena ännu icke voro reglerade, ej heller bedrefvos i stor skala, torde hvar vik, som ledde in till en bygd, hafva varit hamnort och varubytesplats. Tvifvelsutan kunde sådana hafva varit behöfliga under den mellanliggande tiden, i synnerhet under de perioder, då sillfisket var betydligt vid den bohuslänska kusten, förlänande befolkningen ett ökadt välstånd och ditlockande fartyg äfven från fjerran liggande orter. Att det oaktadt inga andra städer under medeltiden uppkommo, torde hafva berott på tidehvarfvets handelspolitik, som sökte med onaturliga privilegier gynna de redan erkända handelsorterna, äfven om man derigenom förqväfde de mest naturliga ansatser till stadsbildning som här och der förekommo.

Bohuslänska fornsaker från hednatiden,

beskrifna af OSCAR MONTELIUS.

"Frejdadt redan i fornsången och sagan, intager Bohuslän, såsom en historiskt märkvärdig ort, ett upphöjdt rum ibland Sveriges landskap. Den otroliga rikedom på olikartade fornlemningar, hvaraf detta län kan berömma sig, bär vitne om skilda slägten, som i en aflägsen tidsålder egt härstädes ett fält för sin idoga verksamhet och en tummelplats för sina blodiga fejder. Dess äldsta öden och de händelser, som dermed egt sammanhang, hafva väl, i likhet med hvad som händt äfven de största länder och folk, förlorat sig i mörker och glömska; likväl har den skriftliga och muntliga traditionen räddat deraf många, fastän brutna minnen, till hvilken den sin hembygd så älskande Bohusläningen ännu med glädje lyssnar."

Med dessa ord börjar Axel Emanuel Holmberg sin "Bohusläns historia och beskrifning". Mer än trettio år hafva nu förflutit, sedan Holmberg utgaf första delen af detta lika mycket om kärlek till Bohusläns minnen som om mödosam och vidsträckt forskning vitnande verk, och under denna tid hafva talrika nya bidrag till landets äldre historia kommit till vår kännedom. Det är derföre skäl att å nyo söka på ett ställe samla alla de qvarlefvor från Bohusläns hednatid som nu äro kända. Vi göra här början med de lösa fornsakerna, sedan vi förutskickat en kortfattad öfversigt öfver de fasta fornlemningarna och hufvuddragen af landets äldsta kulturhistoria [1]. I ett kommande häfte hoppas vi få egna någon större uppmärksamhet åt Bohusläns i så många afseenden vigtiga fasta fornlemningar.

När Bohuslän först bebygdes, är en fråga, hvilken vi lika litet nu, som Holmberg för trettio år sedan, kunna besvara. Vi veta

---

[1] För en närmare kännedom om hvad man nu vet om Sveriges äldsta kulturhistoria få vi hänvisa till d:r Hildebrands "Svenska folket under hednatiden" och förf:s "Lifvet i Sverige under hednatiden" samt hans under utgifning varande skildring af "Sveriges forntid".

endast, att det måste hafva varit flere tusen år före våra dagar. De äldste invånarne här, såsom i nästan alla andra länder, voro fullkomligt okunniga om metallernas bruk och således tvungna att med verktyg och vapen af sten, trä, ben o. d. förskaffa sig hvad för lifvets nödtorftiga uppehälle fordrades. Från denna tid — nu vanligen **stenåldern** kallad — eger Bohuslän mycket talrika minnen, icke blott i de mångfaldiga fornsaker af flinta och andra sten slag, som blifvit funna här [1], och af hvilka några prof meddelas sid. 15—20, utan äfven i ett stort antal grafvar. Bland verktygen märkas yxor, mejslar, knifvar, sågar, skrapor (för skinnberedning), samt knackstenar och slipstenar, de två sistnämnda slagen använda vid tillverkningen af de öfriga stensakerna. Af vapen har man i synnerhet funnit yxor, dolkar, spjut- och pilspetsar.

En stor del af dessa stensaker äro utan tvifvel tillverkade i Bohuslän. Det yppersta ämne till vapen och eggverktyg under stenåldern var visserligen flintan, hvaraf några till detta ändamål fullt lämpliga stycken icke torde hafva funnits i Bohuslän, utan måst hitföras från Skåne eller Danmark. Men det oaktadt hafva flere märkliga fynd visat, att flintan under stenåldern verkligen förarbetades här. Såsom exempel på sådana s. k. "verkstäder" kunna vi anföra de här nedan närmare beskrifna fynden vid Tannam i Tanum, vid Kårehogen på Oroust, vid Myggenäs på Tjörn, i Valla socken på samma ö och vid Lilla Ramberget på Hisingen [2].

På åtskilliga ställen i Bohuslän har man funnit flere fornsaker af sten tillsammans under sådana förhållanden, att man tydligen kan se, att de blifvit samtidigt och med afsigt der nedlagda. Sådana äro t. ex. de i det följande närmare beskrifna fynden vid Knem och Lissleby i Tanums socken. Å det förra stället lågo *sju* "halfmånformiga" verktyg (lika fig. 17), en spjutspets (afbildad fig. 15) och en skedformig skrapa (lik fig. 16), alla af flinta, bredvid hvarandra under en stenhäll; vid Lissleby funnos under odling *åtta* dylika "halfmånformiga" flintverktyg tillsammans på ett ställe. Äfven i andra delar af provinsen äro sådana fynd

[1] Holmbergs uppgift i "Bohusläns historia" (1:a uppl., I sid. VII), att stenredskap icke på något ställe i Sverige förekommer talrikare än i Bohuslän, beror på ett misstag. I Skåne har man funnit mer än 30,000 fornsaker af sten, under det att endast 1 à 2 tusen sådane äro kända från Bohuslän.

[2] Jfr Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 3:e delen sid 201; Förf:s "Statens Historiska Museum", sid. 8 och 9; Brusewitz, "Göteborgs Museum", 2:a uppl., sid. 17.

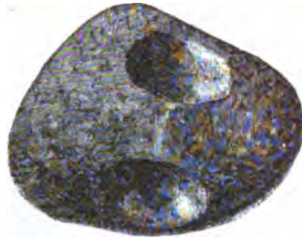

Fig. 1. Knacksten af granit. Bohusl. $^1/_2$.

Fig. 2. Fyrsidig yxa af trapp, utan hål. Torpe h:d. $^2/_3$.

Fig. 3. Bred hålmejsel af flinta, slipad. Håby s:n. $^1/_2$.

Fig. 4. Yxa af trapp med rännformig fördjupning för skaftet. Qville s:n. $^2/_3$.

Fig. 5 a. Trind yxa af trapp, utan hål. Skee s:n. 2/3.

Fig. 7 a. Stenyxa med skafthål. Tjörn. 1/2.

Fig. 8. Stenyxa med skafthål. Qville s:n. 1/4.

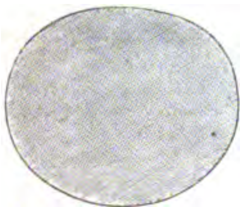

Fig. 5 b. Genomskärning af yxan fig. 5 a.

Fig. 6. Flintyxa, slipad. Tanums s:n. 1/3.

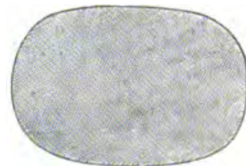

Fig. 7 b. Genomskärning af yxan fig. 7 a.

Fig. 10. Stenyxa med skafthål. Holta s:n, Inland. $^{1}/_{3}$.

Fig. 9 a. Stenyxa med skafthål. Hogdals s:n. $^{1}/_{2}$.

Fig. 9 b. Yxan fig. 9 a sedd från sidan.

Fig. 11. Stenyxa med skafthål och lemning af ett äldre hål. Mo s:n. $^{2}/_{3}$.

Fig. 12. Pilspets af flinta. Bohuslän. 1/1.

Fig. 13. Spjutspets af flinta. Tanums s:n. 1/2.

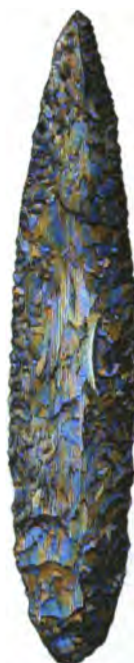

Fig. 14. Spjutspets af flinta. Tjörn. 2/3.

Fig. 17. "Halfmånformigt" verktyg af flinta (såg). Tanums s:n. 1/2.

Fig. 16 a. "Skedformig" skrapa af flinta. Oroust. 1/2.

Fig. 15. Spjutspets af flinta. Tanums s:n. 1/2.

Fig. 16 b. Undersidan af skrapan fig. 16 a.

Fig. 18. "Halfmånformigt" verktyg af flinta. Stångenäs h:d. 1/2.

gjorda, bland hvilka följande torde förtjena omtalas. Vid odling å Tjörns Prestgårds egor hittades för flere år sedan *fem* "halfmånformiga" flintverktyg, liggande under en sten. Holmberg, som erhöll fyra af dessa verktyg,[1] anmärker härvid i sin katalog: "Vid förklaringen af dessa redskaps forna bestämmelse bör man icke förbise den omständigheten, att de oftast finnas flere tillsammans och merändels med omsorg hoplagda under en stenhäll, t. ex. så som fig. *a*."

Fig. a.

År 1843 fann man *tio* sådana "halfmånformiga" flintor[2], liggande tillsammans under en flat stenhäll på Skarstads egor i Bro socken, Stångenäs; och vid odling å gården Böns egor i Bokenäs socken, Lane härad, har man funnit *fem* "halfmånformiga" verktyg och en stor spjutspets af flinta, liggande tillsammans[3].

Fig. 19. Stenhammare med skafthål. Stala s:n, Oroust. $^1/_3$.

Då dessa saker tydligen äro med afsigt nedlagda i jorden, utan att man funnit spår af begrafning på något af dessa ställen, och då man äfven på många andra ställen i Norden gjort dylika fynd, har man antagit, att en sådan nedläggning af föremål, hvilka för den dåvarande egaren tydligen voro af ett icke obetydligt värde, kan hafva, åtminstone i vissa fall, stått i samband med någon religiös föreställning, att den varit ett offer el. dyl.[4]

En af de märkligaste bland de i Bohuslän funna fornsaker af sten som kom-

[1] De förvaras nu, liksom Holmbergs öfriga samling, i Statens Historiska Museum (N:o 1270: 133—136). Det femte kom till professor Nilssons, nu med Lunds Museum förenade, fornsakssamling.
[2] Statens Hist. Museum N:o 1270: 137—146. En af dem är afbildad fig. 18 å föreg. sida.
[3] Statens Hist. Museum N:o 1270: 155—159 och 83.
[4] "Antiqvarisk Tidskrift för Sverige", 3 sid. 255.

mit till vår kännedom är den i Stala socken på Oroust funna stenhammare, som nu utgör en prydnad för Göteborgs Museum, och af hvilken vi här (fig. 19) meddela en afbildning. Denna hammare ådrager sig vår uppmärksamhet lika mycket genom sina zigzagformade sirater som genom sin ovanliga form. Alldeles ensam i sitt slag är han dock icke. En dylik hammare, med ett kortare och tre längre utsprång, är nämligen funnen på annat ställe i Bohuslän. Den tillhör nu Lunds Museum och är afbildad fig. 136 i professor Nilssons stora arbete om "Stenåldern". En tredje hammare af samma slag förvaras i Köpenhamns Museum,[1] och en likartad, med två längre och två kortare utsprång, är funnen i Holland[2].

Om dessa föremåls bestämmelse hafva olika åsigter uttalats. Några[3] hafva i dem velat se ankaren för smärre fartyg, under det man å andra sidan[4] betraktat den här afbildade såsom en "Thors-hammare", förvarad i något åt denne gud helgadt tempel och använd vid de der förekommande ceremonierna. Den förra förklaringen har föga skäl för sig och synes numera vara öfvergifven. De inristade siraterna å originalet till vår fig. 19 visa också, att åtminstone detta haft en annan bestämmelse. Att det varit skaftadt som hammare, synes mig lika säkert, som det är svårt att afgöra, huruvida det varit afsedt för striden eller tempeltjensten. Dess ålder är ej heller lätt att bestämma; det bör dock anmärkas, att zigzagsirater liknande dem å fig. 19 förekomma på lerkärl, om hvilkas hänförande till stenåldern någon tvekan icke kan finnas.[5]

Såsom de äldsta af Bohusläns många grafminnesmärken från hednatiden måste vi betrakta de i provinsen ganska talrikt före-

[1] Afbildad fig. 36 å pl. 3 i "Nordisk Tidskrift for Oldkyndighed", 1:a bandet (Köpenhamn, 1832). En troligen i Bohuslän funnen stenyxa med en utstående kort arm å hvardera sidan om skafthålet förvaras i Statens Historiska Museum (N:o 2898), som erhöll den med Holmbergs senare samling.

[2] Afbildad fig. 33 å pl. 2 i Kemble's "Horæ ferales" (London, 1863); dess längd är 12 eng. tum.

[3] Professor Nilsson i första upplagan af "Stenåldern" (1:a kapitlet, sid. 45) och Kemble i "Horæ ferales", sid. 137. I andra upplagan af "Stenåldern" (sid. 59, not) säger emellertid prof. Nilsson: "Denna förklaring anser jag numera vara åtminstone osäker; den kan möjligtvis ha varit stridsklubba".

[4] Brusewitz, "Göteborgs Museum", 2:a uppl., sid. 16.

[5] T. ex. ett från den bekanta Åsahögen i Skåne, hvilket är afbildadt fig. 7 å pl. 1 i Stråles "Grafkärl funna i svensk jord."

Fig. 20 a. Stendös i Stala socken på Oroust.

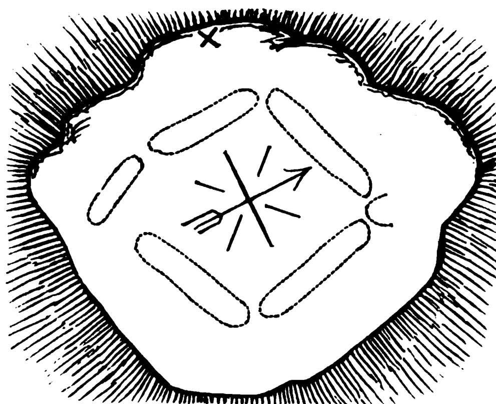

Fig. 20 b. Plan af stendösen fig 20 a.

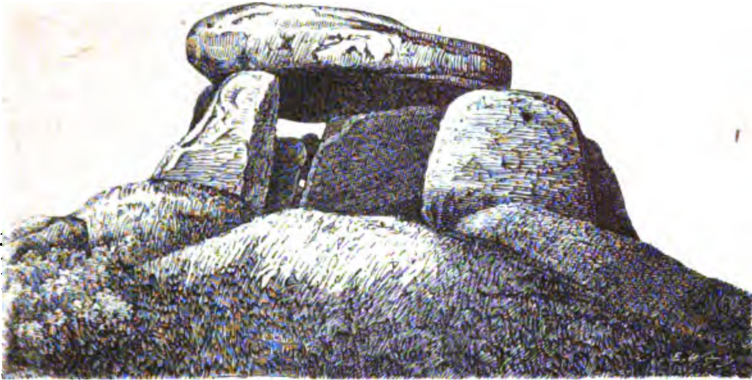

Fig. 21 a. Stendös vid Massleberg i Skee socken, Vette h:d.

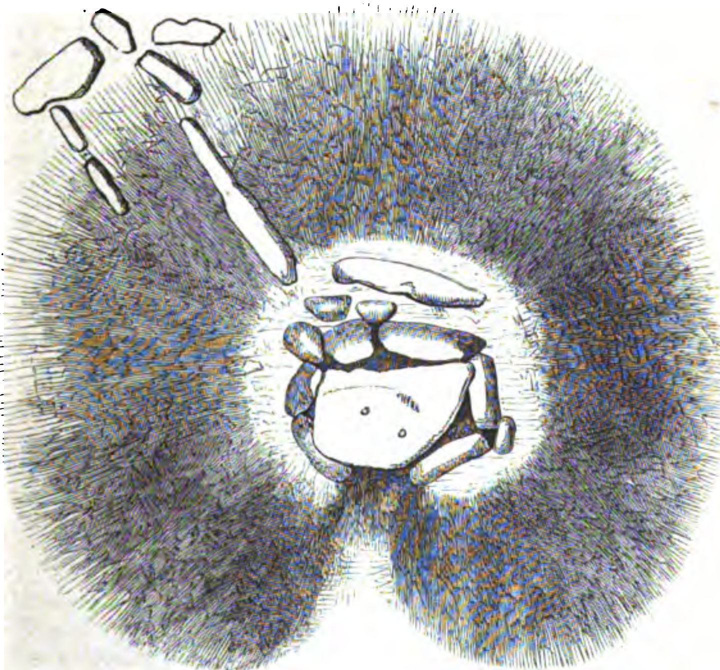

Fig. 21 b. Plan af stendösen fig. 21 a.

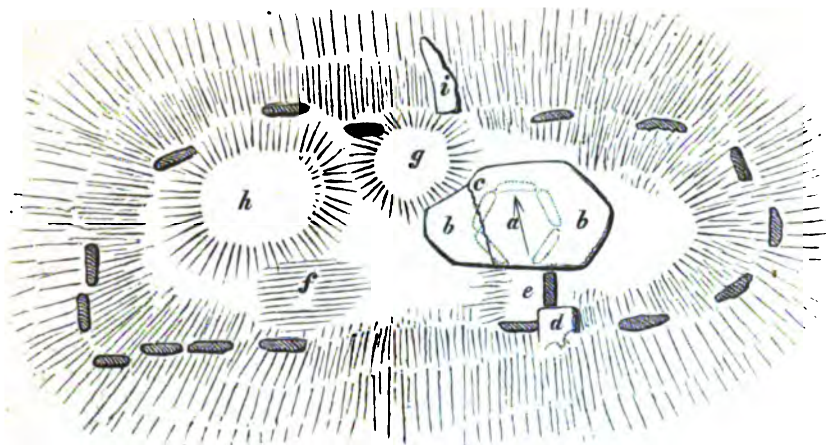

Fig. 22. Plan af en "långdös" vid Thorebo i Morlanda s:n på Oroust.

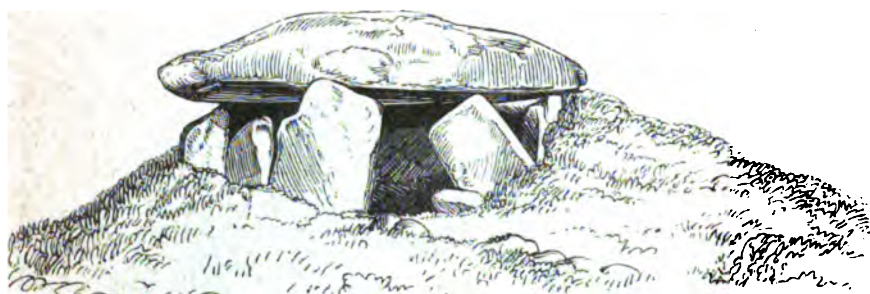

Fig. 23 a. Stendös med gång vid Lunneslätt i Tegneby s:n på Oroust.

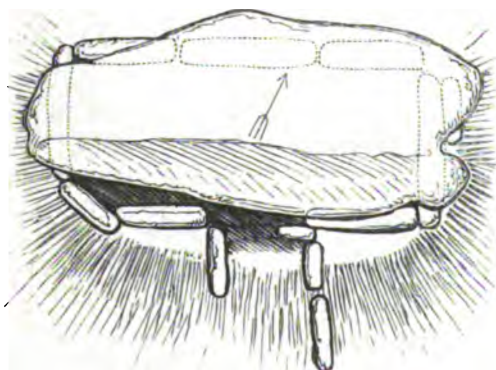

Fig. 23 b. Plan af dösen fig. 23 a.

kommande "stendösarne" och "hällkistorna". De förra kallas äfven ofta "dyrhus", "jättestugor", "stenstugor" och "jättealtaren".

En *"stendös"* består af en grafkammare, hvars väggar bildas af stora, tjocka, på kant resta stenhällar, som räcka från golf till tak och som på insidan i allmänhet äro släta, men på utsidan ojemna. Kammarens golf består af sand, småsten o. dyl. Taket bildas vanligen af ett eller flere väldiga stenblock, hvilka likaledes äro släta på den inåt kammaren vända sidan, men för öfrigt äro oregelbundna. Å takhällens öfre sida finner man ofta små runda, skålformiga fördjupningar af ett par tums diameter. Kammarens form är fyrsidig, femsidig, oval eller nästan rund.

Det finnes ännu åtminstone *fyratio* stendösar i Bohuslän, af hvilka ungefär halfva antalet ligger på de båda fornminnesrika öarna Oroust och Tjörn.

Då dessa grafvar befinna sig i sitt ursprungliga skick, äro de nästan alltid till större eller mindre del fristående; åtminstone takstenarne äro obetäckta. Dösarne äro vanligen, eller åtminstone hafva vanligen varit, omgifne af en med stenar omsluten upphöjning, hvilken antingen, såsom den fig. 20 afbildade, är rund ("runddös") eller aflång ("långdös").

En vacker "långdös", som ligger i skogen vid Thorebo i Morlanda socken på Oroust, är afbildad fig. 22. Grafkammaren, "jättealtaret", såsom det i trakten kallas, ligger i östra ändan af en aflång jordhög, som är omgifven med 17 stenar af 4 till 6 fots höjd; en af dem *i* är nu kullfallen. Högen synes på några ställen vara uppgräfd, såsom vid *f* och vid *e*, der en gång utgått mot söder. På två andra ställen, vid *h* och *g*, finnas deremot små kullar. Takhällen *b* är afbruten vid *c*; dess längd är 10 fot och bredd 8 fot. En af gångens täckhällar *d* finnes qvar, ehuru rubbad från sin plats. Sjelfva kammaren *a* är nästan rund med öppning åt söder och har 6 fots diameter vid basen, men afsmalnar uppåt; dess höjd är 6 fot.[1]

Fig. 20 visar[2] en vacker "runddös", som ligger å Haga utmark i Stala socken på ön Oroust. Grafkammaren, omsluten af fyra väggstenar, är, såsom fig. 20 *b* visar, nästan regelbundet fyr-

[1] Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 321; Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 276.

[2] Efter en teckning af den om Bohusläns fornminnen så högt förtjente föreståndaren för Göteborgs Musei historiska afdelning hr G. Brusewitz, hvilken under mångåriga resor genomforskat provinsen. Jfr hans "Elfsyssel", sid. 274, och Holmbergs "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 298.

sidig; dess längd är vid golfvet 7 fot, bredd och höjd nära 6 fot. Takhällens största längd är 10 fot. Då man trycker hårdt på ett ställe invid dess kant, kan man sätta den stora takhällen i en vaggande, ehuru endast obetydlig rörelse, hvilket lär frambringa ett doft ljud. Ett dylikt förhållande är äfven iakttaget vid andra stendösar, t. ex. vid en som ligger å Vrångstads egor i Bottna socken, Qville härad.[1]

En tredje stendös är afbildad här fig. 21.[2] Denne stendös, hvilken lär vara den nordligaste i Sverige, ligger å gården Masslebergs egor i Skee socken, Vette härad. I trakten kallas han vanligen "stenhuset". Den rymliga, något aflånga kammaren bildas af sex väggstenar, på hvilka en tjock, 7 fot lång och nästan lika bred takhäll hvilar. Öppningen är (nu) åt norr, hvilket är mycket ovanligt, men åt sydost synes spår af en lång gång; det torde derföre förtjena undersökas, om icke ingången ursprungligen varit på sydöstra sidan och den nuvarande öppningen uppkommit genom borttagandet af en väggsten, då grafkammaren, troligen för längesedan, plundrades.

Några andra bohuslänska stendösar hafva en ännu tydligare gång, hvarigenom de likna de i vissa trakter af Vestergötland och andra delar af Norden förekommande gånggrifterna. En sådan stendös med gång är afbildad fig. 23. Han ligger på Lunneslätts (eller Mälby) egor i Tegneby socken på ön Oroust.[3] Takhällen, omkring 15 fot lång, "har skapnad af ett åt båda sidor sluttande tak." Den aflångt fyrsidiga kammaren, som omslutes af 8 väggstenar, är 11 fot lång och 8,5 fot bred, "men föga hög." Gången, som saknar takstenar, vetter åt söder, eller rättare åt sydost;[4] dess väggstenar lära dock icke höja sig öfver högens yta.

Fig. 24 visar en annan dylik stendös med gång, hvilken ligger vid Gunneby i Stenkyrka socken på ön Tjörn.[5] Den aflångt fyrsidiga kammaren, som täckes af två stora hällar, är

---

[1] Afbildad pl. 1 fig. 1 i första delen af Holmbergs "Bohusläns historia", 1:a uppl.; jfr 2:a delen sid. 276.

[2] Den är äfven afbildad fig. 2 å pl. 1 i första delen af Holmbergs "Bohusläns historia", 1:a uppl.; jfr 2:a delen sid. 194.

[3] Holmbergs "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 298; Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 273.

[4] Holmberg och Brusewitz uppgifva visserligen, att gången vetter åt söder, men pilen å den senares, här återgifna, teckning visar, att den har en mera sydostlig riktning.

[5] Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 3 sid. 14; Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 247.

12 fot lång och 6 fot bred. Gången vetter äfven här åt sydost; han är ganska lång, och tre af hans takstenar finnas ännu qvar.

En liknande stendös med "lång gång åt öster, som ännu har i behåll en af sina täckhällar", ligger å Österröds egor i Valla socken på Tjörn.[1] Grafkammaren, som bildas af 8 väggstenar och varit täckt af åtminstone två takhällar, är aflångt fyrsidig; gången är 12 fot lång, 3 fot bred och 2 fot hög. I den enda nu qvarliggande takhällen finnas "omkring ett tjog större och mindre hålor, af hvilka de största hålla 4 (verk-) tum och de minsta 2 tum i diameter." Vid gräfning i denna stendös lär man hafva funnit "urnor med brända ben."[2]

Emedan man i de bohuslänska stendösarne icke funnit obrända menniskoben och fornsaker af sten utan endast bitar af lerkärl och brända ben, har Holmberg antagit,[3] att dessa fornlemningar

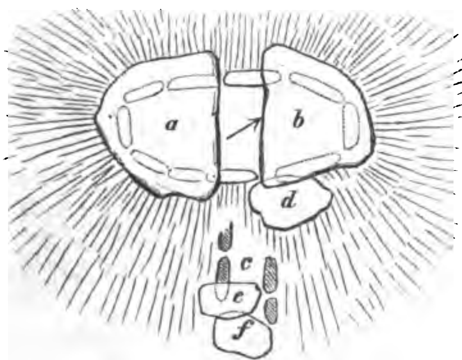

Fig. 24. Stendös med gång vid Gunneby i Stenkyrka s:n på Tjörn.

icke tillhöra stenåldern, utan en senare tid och "våra förfäder". Men han torde härvid hafva förbisett den vigtiga omständigheten, att sjelfva grafkammarne i dessa stendösar numera alltid äro tomma. Då dylika fornlemningar i andra delar af Skandinavien visat sig vara grafvar från stenåldern, synes man kunna med skäl antaga, att äfven Bohusläns stendösar förskrifva sig från samma tid, men att de lik, för hvilka dessa grafvar bygdes, blifvit under en senare del af hednatiden störda i sin hvila, och de vördnadsbjudande minnesmärkena från en grå forntid af ett folk,

[1] Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 258.
[2] Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 3 sid. 27. Ställets namn skrifves der Östra Röd.
[3] "Bohusläns historia", 1:a uppl., 1 sid. XIV.

som brände sina döda, använda till förvaringsrum för "askurnorna". Så vidt jag kunnat finna, känner man intet fynd som upplyser, huruvida de i bohuslänska stendösar funna askurnorna förskrifva sig från brons- eller jernåldern; under båda dessa pe-

Fig. 25 a. Hällkista på Sandåkers moar i Krokstads s:n, Sörbygdens h:d.

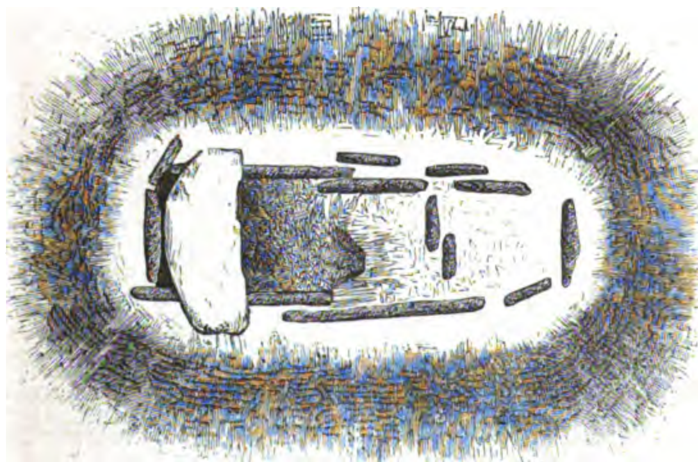

Fig. 25 b. Plan af kistan fig. 25 a.

rioder förekommer, såsom bekant, likbränning. Säkra fynd från andra delar af Norden visa, att ett sådant nedsättande af bronsålderns grafurnor i grafvar från stenåldern icke så sällan förekommit.

Hällkistorna äro stora, aflångt fyrsidiga stenkistor, liknande till storlek och byggnadssätt gånggrifternas kammare, men saknande gång och ofta bygda af tunnare hällar. Den nedre delen är dold i en liten hög af jord eller sten, men öfre delen är (nästan alltid) fri. Liksom stendösarne äro hällkistorna vanligen, eller hafva vanligen varit, omgifna af större stenar, stående i en enkel (eller någon gång dubbel) rad kring kistan. Två så-

Fig. 26 a. Hällkista vid Röd i Lommelanda s:n, Vette h:d.

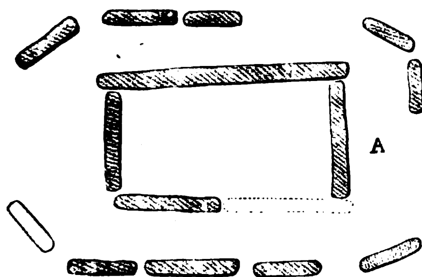

Fig. 26 b. Plan af kistan fig. 26 a.

Fig. 26 c. Södra gafvelhällen i kistan fig. 26 a.

dana hällkistor från Tossene socken i Sotenäs äro afbildade i Thams "Götiska Monumenter", pl. XI, och tre från Vette härad i första upplagan af Holmbergs "Bohusläns historia", andra delen pl. 2; jfr äfven vår fig. 25 och 26.

Troligen hafva dessa grafkistor ursprungligen varit täckta med stenhällar, hvilka dock i de flesta fall för längesedan blifvit förstörda. Någon gång finnas de likväl qvar, såsom t. ex. å den fig. 25 afbildade kistan å Sandåkers moar i Krokstads socken, samt å en hällkista som ligger på Tanums Prestgårds egor. Sistnämnda graf, i trakten känd under namnet "stenkistan", bildar en fyr-

sidig kammare af 12 fots längd och saknar, liksom flere andra hällkistor, gafvel vid sydvestra ändan. Den täckes ännu till en del af en väldig, nästan flat stenhäll af 8,6 fots längd, 8 fots bredd och 1 à 0,6 fots tjocklek; å dennes öfre sida ser man flere sådana runda skålformiga fördjupningar, som vi förut några gånger omtalat. — Det är sannolikt, att dessa "skålar" haft en religiös betydelse, helst man ännu i dag mångenstädes offrar i de med sådana "skålar" försedda stenar, som äro kända under namnen "elfstenar" eller "elfqvarnar."[1]

Den fig. 26 här återgifna hällkistan vid Röd i Lommelanda socken[2] är i hög grad märklig derför, att i dess södra gafvelhäll, som nu lutar starkt inåt grafven, finnes en större upptill rundad öppning, hvilken börjar vid hällens nedre kant och mäter 2,5 fot i höjd och 1,4 fot i största bredd. Kistan, hvars längdriktning är N.—S., och som bildas af fyra flata gråstenshällar, håller 10 fot i längd, 5 à 6 fot i bredd och 4 à 5 fot i djup. Någon takhäll finnes åtminstone icke numera. Grafven ligger i en liten kulle och är omgifven af resta stenar, hvilka möjligen fordom varit högre än nu. Man känner intet om de ben eller fornsaker, som denna graf en gång inneslutit. Emedan väggstenarnes utsida till mer än hälften är täckt af den omgifvande jorden, och således äfven den nämnda öppningen troligen varit dold, är det svårt att förklara, hvartill denna öppning varit afsedd. Är hon ett minne af den vanligen i södra väggen belägna ingången till ganggrifterna? — Det förtjenar emellertid härvid anmärkas, att dylika mer eller mindre runda hål förekomma ej blott på några andra svenska hällkistor, utan äfven på liknande grafvar i Indien.[3]

Utom dessa, till större eller mindre del ofvan jord synliga hällkistor har man i Bohuslän äfven funnit några alldeles dolda stenkistor, som visat sig vara grafvar från stenåldern. Den märkligaste af dessa grafvar torde vara den, som Intendenten Malm undersökt vid Assleröd, ej långt från Askums kyrka i Sotenäs härad. Om detta fynd har han benäget meddelat mig följande: "Vid verkstäld gräfning funnos mer eller mindre fullständiga menniskoskeletter utaf åtta individer, bland hvilka ett minderårigt, jemte några lansspetsar af flinta samt delar af en grafurna

[1] Se "Vitterhets-Akademiens Månadsblad" 1873, sid. 113.

[2] Holmberg, "Bohusläns historia", första upplagan, 2:a delen, sid. 174 och pl. 2, fig. 2; Brusewitz, "Sur un tombeau supposé préhistorique à Roed, commune de Lommelanda", sid. 468 i redogörelsen för förhandlingarna vid den arkeologiska congressen i Bologna 1871.

[3] H. Hildebrand, "De förhistoriska folken i Europa", sid. 72.

(af bränd lera). Alltsammans fanns på en rymd af fem alnars längd och tre alnars bredd, samt omedelbart under den vid pass fotstjocka mullen, som hvilade på en skalbacke. Invid stället funnos tvänne större, slätsidiga stenblock (stenhällar), af hvilka det ena i följd af mergeltägt fallit omkull. Att flere sådana stenar funnits, kan väl antagas för gifvet, likasom att de i en senare tid användts vid byggnadsföretag. Folket på platsen visste, att menniskoben der funnos. Detta hade nog gjort, att man vid mergeltägt ej inskridit på den plana grafplatsen; men genom körning hade i synnerhet kranierna krossats i små stycken."[1]

Bronsåldern, hvilken period här i Norden torde ungefär motsvara årtusendet närmast före Kristi födelse, har i Bohuslän efterlemnat talrika minnen. Några vackra inom provinsen funna vapen, prydnader och kärl från denna tid ses sid. 32—35.

Under bronsåldern användes inga andra metaller än brons (en blandning af koppar och tenn) samt guld. Jern och silfver voro ännu alldeles okända. De flesta bronssakerna från denna tid äro gjutna, och endast några få äro hamrade. Konsten att gjuta brons hade redan blifvit högt uppdrifven, men man synes ej ännu hafva lärt sig att löda. Flertalet af de i Norden funna fornsakerna från bronsåldern måste vara tillverkade här, ehuru bronsen och troligen äfven guldet ej fanns inom landet, utan måste införas från andra länder.

Sistnämnda förhållande visar, att Sverige under denna period icke helt och hållet saknade förbindelser med den öfriga verlden, och detta gäller säkerligen icke minst om Bohuslän, hvars invånare, såsom de talrika skeppsbilderna å hällristningarna (se fig. 37—43) vitna, redan då älskade hafvet, öfver hvilket de, om också under farlig kamp med storm och böljor, kunde styra till aflägsna nejder att söka ära och gods.

Hällristningarna, hvilka ännu efter årtusenden på sitt nu knapt halfförstådda språk berätta om dessa färder och dessa strider, höra till Bohusläns och hela Nordens märkligaste minnen från bronsåldern, öfver hvars lif de spridt så mycket ljus,[2] ehuru den

---

[1] Hela fyndet förvaras i Göteborgs Vetensk. och Vitterh.-Samhälles Naturhistoriska Musei anatomiska afdelning under N:is 4—16.

[2] Att hällristningarna tillhöra bronsåldern, har Riksantiqvarien Hildebrand först uppvisat i "Antiqvarisk tidskrift för Sverige", 2:a delen, sid. 424.

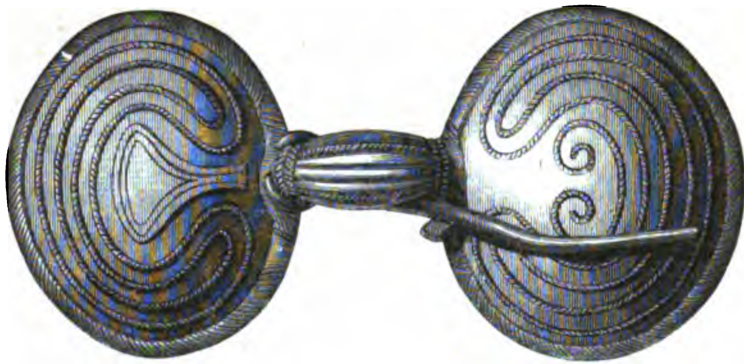

Fig. 27. Spänne af brons. Vegestorp i Karreby s:n. 2/3.

Fig. 28. Skaftcelt af brons. Hede s:n. 1/2.

Fig. 29. Hålcelt af brons. Vegestorp i Karreby s:n. 1/1.

Fig. 30. Massiv bronsyxa med skafthål. Qville s:n. 1/2.

Fig. 32. Spjutspets af brons. Vegestorp i Karreby s:n. 1/2.

Fig. 31. Svärd af brons. Oroust. 1/8.

Fig. 33. Bronsnål. Bohuslän. 1/3.

Fig. 34. "Kupa" af brons, hvilken hört till ett sådant hängkärl som fig. 35. Vegestorp i Karreby s:n. 2/3.

Fig. 35 a. Hängkärl af brons, med invikt, genombruten kant. Vegestorp i Karreby s:n. 1/2.

Fig. 36. Halsring af brons, massiv; kan icke öppnas. Lilla Oppen i Tanums s:n. 1/2.

Fig. 35 b. Halfva bottnen å hängkärlet fig. 35 a.

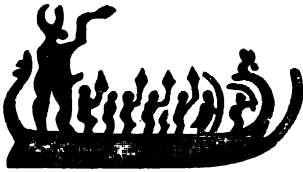

Fig. 37. Fartyg från en hällristning vid Kyrkoryk i Tanums s:n.

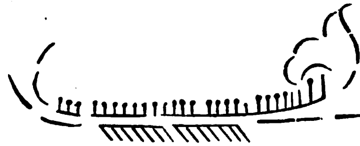

Fig. 38. Fartyg från en hällristning vid Valla i Tossene s:n.

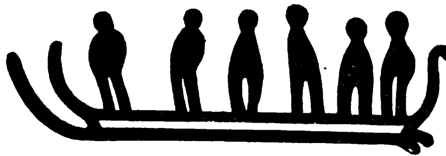

Fig. 39. Fartyg från en hällristning å Bråteberget vid Backa i Brastads s:n. 1/20.

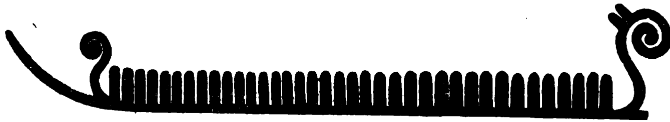

Fig. 40. Fartyg från en hällristning vid Stora Backa i Brastads s:n. 1/24.

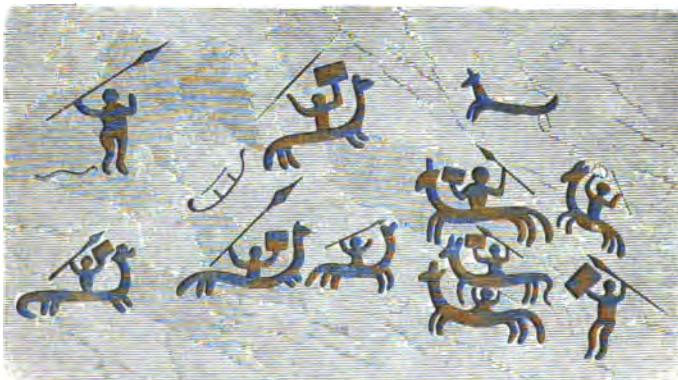

Fig. 41. Hällristning vid Tegneby i Tanums s:n. 1/24.

tradition, som en gång lefde vid sidan af denna bildskrift, nu för länge sedan är död, och ehuru de fordom släta berghällarne nu blifvit skrofliga och mänget drag nästan utplånadt.

Fig. 42. Hällristning vid Tegneby i Tanums s:n. $^1/_{50}$.

De flesta hittills inom Bohuslän upptäckta hällristningar finnas i norra delen af landskapet; från det äfven på fornminnen af flere

andra slag så rika Tanums härad känner man ungefär lika många hällristningar som från hela den öfriga provinsen.

Nästan alla nu kända bohuslänska hällristningar äro, ehuru på ett icke fullt tillfredsställande sätt, afbildade i Holmbergs år 1848 utgifna arbete "Skandinaviens hällristningar." Många ses äfven i

Fig. 43. Hällristning vid Skebbervall i Bottna s:n, Qville h:d.

Åbergs "Hällristningar från Bohuslän"[1] och i Brunii "Försök till förklaringar öfver hällristningar" (Lund, 1868). Vi hoppas, att man

[1] Införda i "Annaler for nordisk Oldkyndighed" 1838—1839, sid. 386—390; jfr hans "Anmärkningar rörande figurteckningar från forntiden" i samma tidskrift för 1842—1843, sid. 348—356.

snart måtte erhålla en ny och fullständig samling trogna afbildningar af dessa för vår äldsta kulturhistoria så vigtiga fornminnen.

Fig. 43 visar en hällristning, som finnes vid Skebbervall i Bottna socken, Qville härad;[1] och fig. 42, ungefär i $^{1}/_{50}$ af verkliga storleken, en som finnes å Tegneby egor i Tanums socken och härad.[2]

Å sistnämnda hällristning se vi en man som går och plöjer; plogen drages af två oxar (fig. 44). Denna bild är, ehuru ensam i sitt slag, ett intressant bevis för att åkerbruket var kändt i Bohuslän under bronsåldern. — Boskapsskötseln, som troligen redan under stenålderns sista del var en vigtig näringsgren, har under bronsåldern lemnat efter sig talrika minnen, dels å hällristningarna, dels i grafvarne, bland annat i de lemningar af ylletyg, som flere gånger blifvit anträffade i grafvar från denna tid.

Flere afbildningar visa äfven, att hästen under bronsåldern användes till ridt och åkning. Ryttare ses bland annat å en hällristning vid Tegneby i Tanums socken (fig. 41);[3] och vagnar synas vara afbildade t. ex. å en hällristning nära Tossene kyrka, samt å en på Bråteberget vid Backa i Brastads socken (fig. 45).[4]

Fig. 44. Plog från hällristningen vid Tegneby fig. 41. $^{1}/_{20}$.

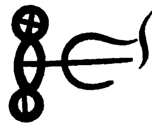

Fig. 45. Vagn från en hällristning vid Backa i Brastads s:n. $^{1}/_{20}$.

Under den första delen af bronsåldern begrofvos de döda vanligen obrända i stora, af flata stenhällar bildade kistor. Under periodens senare del blefvo liken nästan alltid brända, hvarefter de hopsamlade benskärfvorna förvarades i små stenkistor eller i grafurnor af bränd lera. Bronsålderns grafvar, de må innesluta brända eller obrända lik, äro vanligen i Bohuslän täckta af runda

[1] Holmberg, "Skandinaviens hällristningar", pl. 29 fig. 88.

[2] Hr Brusewitz' teckning efter originalet; se Holmbergs anf. arb., pl. 6 och 7 fig. 17.

[3] Holmberg, "Skandinaviens hällristningar", pl. 16 och 17 fig. 46.

[4] Holmberg, anf. arb., pl. 32 fig. 102, och pl. 33 och 34 fig. 110. En tvåhjulig vagn, dragen af två hästar, ses äfven å en af väggstenarne i den bekanta Kiviksgrafven i Skåne, hvilken tillhör bronsåldern; Nilsson, "Bronsåldern" (Sthlm, 1862—64), sid. 5.

stenkummel ("stenrösen"), nästan alltid liggande på bergstoppar,[1] från hvilka man har en vidsträckt utsigt öfver hafvet (fig. 46). De flesta af dessa grafvar, hvilka ännu i stor mängd finnas i Bohuslän, äro dock redan för länge sedan upprifna och plundrade af skattsökare, hvilka väl i de allra flesta fall fått ringa eller ingen lön för sin möda, under det att de deremot förorsakat vetenskapen en oersättlig förlust. Dessa stenkummel hafva stundom en högst betydlig storlek. Den största grafvård af detta slag i Bohuslän är[2] ett stenkummel som ligger vid den redan förut

Fig. 46. Stenkummel från bronsåldern.

nämnda gården Skebbervall i Bottna socken, Qville härad. Det håller 192 fot i diameter, och således omkring 600 fot i omkrets.

Fig. 47 visar ett stenkummel i Lycke socken, nära Marstrand.[3] Den i rösets midt belägna grafven, som sträcker sig i Ö. och V.,

[1] Se dock här nedan fyndet i ett stenkummel vid Arendal i Tanums socken, hvilket kummel jemte flere dylika ligger på slät mark, från hvilken man icke ser hafvet.

[2] Enligt Holmberg, "Bohusläns historia", första uppl., 1 sid. IX, not.

[3] Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 105.

är ungefär 6 fot lång och bildad af flata gråstenshällar, *lagda hvarftals öfver hvarandra;* han är nu fyld med fet mylla, men har troligen en gång innehållit ett eller flere obrända lik.

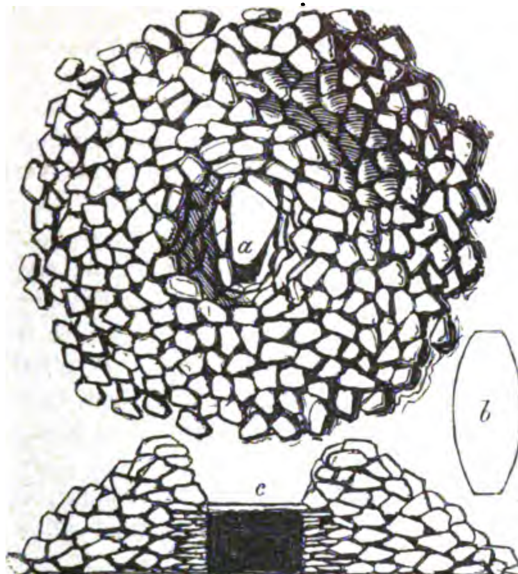

Fig. 47. Stenkummel i Lycke s:n, nära Marstrand; a sedt uppifrån; b grafkistans form; c genomskärning.

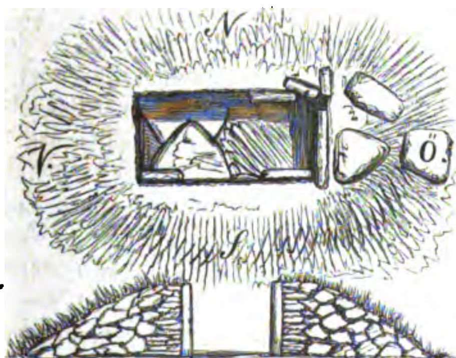

Fig. 48. Stenkummel i Restereds s:n, Inlands Fräkne h:d.

Ett annat stenkummel ses fig. 48. Det ligger i Restereds (Risteröds) socken, Inlands Fräkne härad. Grafven, som påminner om de ofvan omtalade hällkistorna, är invändigt 14 fot lång, 4 fot bred och nära 6 fot djup; hans längdriktning är Ö.—V.

Väggarne äro bildade dels af smärre hällar som ligga på hvarandra, dels af större hällar som äro resta på kant.[1]

Alla stenkummel i Bohuslän tillhöra emellertid icke bronsåldern; några[2] inneslata gråfvar från jernåldern, hvilket isynnerhet synes gälla om de aflånga kumlen (se sid. 56.)

Ännu vid eller åtminstone kort före Kristi födelse saknade Nordens innebyggare all kännedom om jern och skrifkonst, hvilka båda nu synas vara oeftergifliga vilkor för hvarje högre grad af bildning och framåtskridande. De voro dessutom fullkomligt obekanta med silfver, bly, glas, elfenben, mynt m. m. Men ungefär vid början af den kristna tideräkningen uppträda alla dessa ämnen här i Norden, och den nya kultur som är grundad på dem, förnämligast på jernets bruk, har gifvit anledning till benämningen **"Jernåldern"** å den period, som omfattar årtusendet närmast efter Kristi födelse och slutar med kristendomens stadfästande här.

Brons användes fortfarande till prydnader, kärl och dylikt; men eggvapen och eggverktyg gjordes nu alltid af jern, eller rättare stål.

Under vår jernålders första århundraden rönte Norden ett icke obetydligt inflytande af den romerska kulturen, ehuru romerska härar aldrig framträngde till Skandinavien. Bevis för detta inflytande äro icke blott de vackra och om romerska förebilder tydligt vitnande inhemska arbeten, som så ofta förekomma i fynden från den äldre jernåldern, utan äfven de talrika romerska mynt och andra alster af den romerska konstfärdigheten, som anträffas både i Sverige och i de andra nordiska länderna. Märkvärdigt nog äro sådana fynd mycket sällsynta i Bohuslän. Så känner man t. ex. för närvarande icke från denna provins något enda romerskt eller byzantinskt mynt, ehuru sådana mynt i södra delen af den skandinaviska halfön samt på Öland och Gotland äro så talrika, att mer än 4,000 äro bekanta derifrån. Det enda bohuslänska fynd som kan räknas hit är den fig. 54 å sid. 45 återgifna barbariska imitationen i guld af en romersk "medaljong" från Constantins eller hans närmaste efterträdares tid (4:de århundr. efter Kr. f.); detta märkliga stycke hittades år 1817 vid Lilla Jored i Qville.

[1] Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 138.

[2] T. ex. det här nedan beskrifna Falkonröset vid Stora Hoghem i Tanums socken.

Såsom romerska arbeten böra vi dock väl betrakta de i Bohuslän funna glaskärlen från den äldre jernåldern, äfvensom åtminstone de flesta glas- och mosaik-perlorna.

Den oväntadt stora guldrikedom, som i Norden utmärkte midten af jernåldern, — 5:te och 6:te århundradena efter Kr. f., — har äfven i de bohuslänska fynden lemnat efter sig dyrbara minnen. En halsring af fint guld, som år 1849 hittades vid Neder, Ljungby i Tanum,[1] väger ännu 1 ℔ 65,5 ort, ehuru båda ändarne äro afhuggna; han har haft samma form som fig. 60 å sid. 46, men varit tjockare. Och år 1854 hittades under plöjning vid Dingle i Svarteborgs socken *fyra* dylika guldhalsringar, af hvilka en är afbildad fig. 60; de väga tillsammans 1 ℔ 64,1 ort.[2] En sjette sådan halsring af guld blef år 1769 funnen vid foten af "Haborgs kulle" i Tegneby socken på Oroust.[3]

Till ungefär samma tid höra: den vackra, med inlagda granater prydda svärdsknapp af massivt guld (fig. 55), som jemte några små ringar och andra prydnader af guld år 1863 hittades i en åker vid Hög Edsten i Qville socken; det med vackra filigransirater prydda guldbeslag till mynningen af en svärdsslida, som är funnet vid Backa i Lurs socken (fig. 57); en guldring, funnen i en graf vid Lilla Jored i Qville (fig. 59); samt ett fynd i en åker vid Rolfsered i Herrestads socken, nära Uddevalla, hvilket bestod af 5 guldbrakteater (fig. 58), 3 guldspiralringar och några afhuggna bitar af guldtenar.[4]

Till en något äldre tid, d. v. s. 3:e eller 4:de århundr. efter Kr. f., hör deremot troligen en större öppen guldring, som år 1834 under ostronfiske upptogs från hafsbottnen vid Hövikenäs i Valla socken på ön Tjörn; denna ring är af samma slag som de s. k. "ormhufvud-ringarne" (fig. 7 och 8 i "Månadsbladet", 1873, sid. 26). En fingerring af ungefär samma form, men lagd i spiral (fig. 56), är funnen vid Solhem i Qville.

Från slutet af jernåldern förskrifver sig den vackra armring af guld, som för några år sedan hittades i en åker på Helsö (fig. 61). Till samma period höra äfven några fynd af silfversmycken och silfvermynt, bland hvilka det största är ett som år 1863 anträffades i en bergskrefva å Kyrkeby egor i Harestads socken; det

[1] Statens Hist. Museum, N:o 1538.
[2] Statens Hist. Museum, N:o 2055.
[3] Statens Hist. Museum, N:o 15.
[4] Statens Hist. Museum, N:is 461 och 473. Tre af brakteaterna äro slagna med samma stamp som fig. 58; de två återstående äro olika. Se förf:s "Från Jernåldern", fynd N:is 306 och 307.

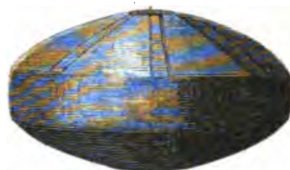

Fig. 49 b. Sländtrissan fig. 49 a sedd från sidan.

Fig. 49 a. Sländtrissa af bränd lera. Greby i Tanums s:n. 2/3.

Fig. 50. Kärl af bränd lera. Hög i Hjertums s:n. 1/3.

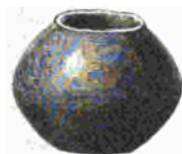

Fig. 51. Ovanligt litet lerkärl. Greby i Tanums s:n. 1/2.

Fig. 52. Litet lerkärl. Tjörn. 1/2.

Fig. 53. Ovanligt litet lerkärl. Greby i Tanums s:n. 1/2.

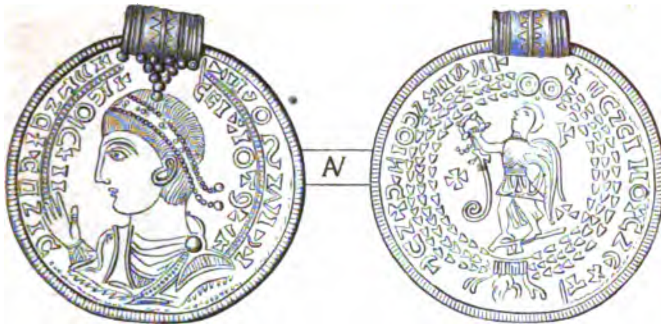
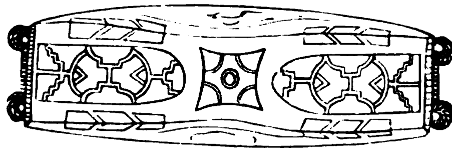

Fig. 54. Hängsmycke af guld, efterbildande ett romerskt guldmynt från det 4:de århundradet efter Kr. f. Jored i Qville s:n. 1/1.

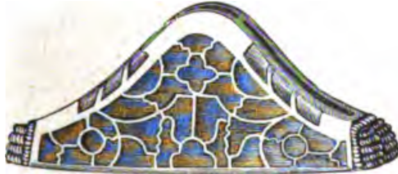

Fig. 55. Svärdsknapp af guld med infattade granater. Hög-Edsten i Qville s:n. 1/1.

Fig. 56. Fingerring af guld. Qville s:n. 1/1.

Fig. 57. Beslag af guld till mynningen af en svärdsslida. Backa i Lurs s:n. 1/1.

Fig. 58. Brakteat af guld. Herrestads s:n. 1/1.

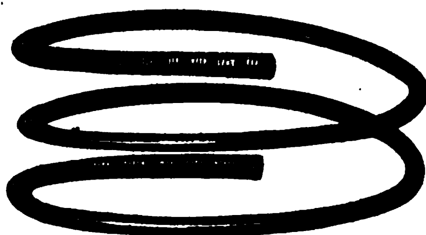

Fig. 59. Spirallagd armring af guld. Jored i Qville s:n. $^{2}/_{3}$.

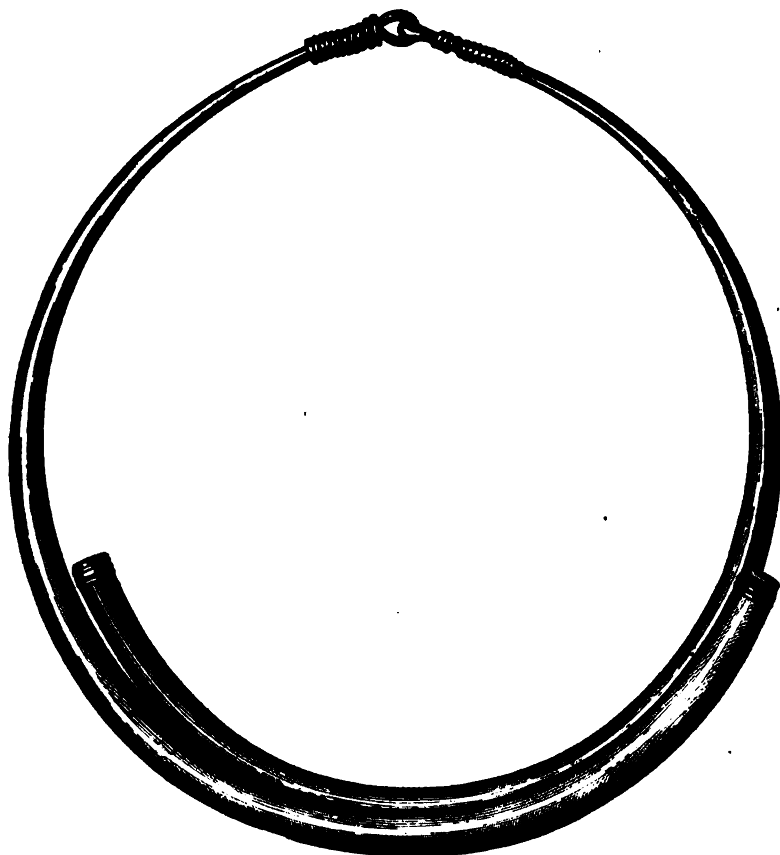

Fig. 60. Halsring af guld. Dingle i Svarteborgs s:n. $^{2}/_{3}$.

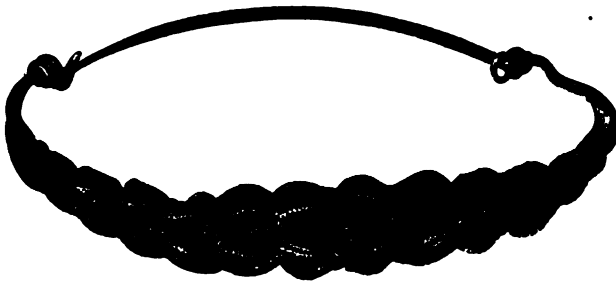

Fig. 61. Armring af guld. Helsö i södra Bohuslän. $^1/_1$.

Fig. 62. Ringspänne af silfver. Björnås i Tanums s:n. $^2/_3$.

bestod af 23 hela och många brutna arabiska mynt, preglade under åren 808—917 efter Kr. f., samt 19 bitar af ringar m. m., allt af silfver och vägande 99,7 ort.[1]

Andra fynd af detta slag äro det fig. 62 å föreg. sida afbildade vackra ringspännet af silfver från Björnås i Tanums socken, samt tre armringar af silfver, vägande tillsammans 20,4 ort, hvilka år 1870 hittades vid gräfning i en åker å hemmanet Leråkers egor i Tose socken, Tunge härad.[2]

Det är emellertid härvid anmärkningsvärdt, att af de i många andra delar af Sverige, i synnerhet på Gotland, så talrika arabiska ("kufiska"), tyska och anglosachsiska silfvermynten endast de arabiska, och det i mycket ringa antal, blifvit funna i Bohuslän, under det att vi f. n. icke känna ett enda tyskt eller anglosachsiskt mynt från detta landskap. Utom de nyss omtalade arabiska mynten från Kyrkeby äro, så vidt vi hafva erfarit, endast två sådana mynt funna i Bohuslän; de hittades år 1823 vid Qvistrums elf.[3]

Denna omständighet är så mycket mera värd uppmärksamhet, som å ena sidan ett likartadt förhållande, enligt hvad vi redan sett, eger rum äfven i afseende på de romerska och byzantinska mynten från jernålderns förra hälft, och som å andra sidan de anglosachsiska och tyska silfvermynten från jernålderns slut äro lika sällsynta i Halland.[4] Man kunde dock vänta att finna åtminstone de anglosachsiska mynten i lika stort, om icke större, antal på Sveriges vestkust som på öarna i Östersjön, hvilka ligga så mycket längre från myntens hemland. Förklaringen öfver denna vid första påseendet besynnerliga företeelse bör väl i främsta rummet sökas i den stora vigt för handeln, som många platser vid Östersjöns kuster hade, hvarigenom det mesta af det genom plundringstågen till England vunna silfret snart drogs dit.

De senare årens fynd hafva ådagalagt, att nordborne redan i början af jernåldern voro väl förtrogne med bokstafsskrift. De äldsta skrifttecknen i Norden äro *runorna*, och en af Sveriges äldsta runstenar finnes just i Bohuslän. Denna sten, som är afbildad fig. 63,[5] restes för några år sedan invid Tanums kyrka, sedan han förut länge legat som bro öfver ett dike vid Kalleby,

---

[1] Statens Hist. Museum, N:o 3091.
[2] Statens Hist. Museum, N:is 696 och 4433.
[3] Liljegren, "Förteckning öfver fynd i svensk jord", N:o 543, i "Kongl. Vitterhets-, Historie- och Antiqvitets-Akademiens Handlingar", 13:de delen, sid. 253.
[4] "Hallands fornminnes-förenings årsskrift", sid. 60 och 201.
[5] Efter Stephens, "The oldnorthern runic monuments", sid. 196.

en half mil söder om nämnda kyrka. Runorna äro, såsom på några andra af de äldsta runstenarne, vända "bakfram" och skola läsas från höger till venster. Efter flere misslyckade försök att tolka denna korta inskrift har det, såsom vi tro, ändtligen lyckats.[1]

Fig. 63. Runsten från den äldre jernåldern. Står nu vid Tanums kyrka.

Hon lyder ᚦᚱᚨᚹᛁᛜᚨᚾᚺᚨᛁᛏᛁᚾᚨᛉᚹᚨᛊ eller THRAWINGAN HAITINAR WAS, hvilket betyder, att stenen "Thrawinges kallad vardt", d. v. s. hette Thrawinges.

---

[1] Bugge, "Tidskrift for Philologi og Pædagogik", sjunde årgången (Köpenhamn, 1867), sid. 248.

En annan runsten med till en del sådana s. k. "äldre runor" som på Tanums-stenen finnes äfven i Bohuslän, ehuru han ännu icke synes hafva blifvit föremål för så mycken uppmärksamhet som han förtjenar. Han står på Räfsals mark i Valla socken på Tjörn och är afbildad fig. 64; höjden ofvan jord är 2 alnar 19 tum.[1] Emedan stenen spruckit och ett stycke fallit bort, hafva några af runorna nu blifvit otydliga. Af en teckning, tagen medan stenen ännu var hel och meddelad af Holmberg,[2] se vi emellertid, att sista ordet varit ᛋᛏᚨᛁᚾᚨᛦ; och en till Statens Historiska Museum af Hr D:r Ch. Dickson skänkt gipsafgjutning af den nu återstående inskriften visar, att den första runan är ᚺ. Den femte runan skall tydligen vara ᚹ ej ᚦ, ehuru bågen ej når fullt upp till stafvens öfversta ända. Inskriften blir således: ᚺᚨᚱᛁᚹᚢᛚᚠᛋ × ᛋᛏᚨᛁᚾᚨᛦ eller HARIWULFS (Herjulfs) STENAR. Samma namn förekommer äfven på ett par andra äldre runstenar.[3] A runan ᚠ i första ordet ses venster om stafven en liten svag fördjupning som fortsättning nedåt af snedstrecket.

Fig. 64. Runsten vid Räfsal på Tjörn.

Utom dessa två runstenar eger Bohuslän äfven några, ehuru få, med de vanliga ("yngre") runorna ristade stenar. En sådan, afbildad fig. 65, låg nedsjunken i ett kärr vid Hoga i Stala socken på Oroust,[4] men blef år 1862 genom Brusewitz' för-

---

[1] Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 256; Liljegren, "Run-urkunder", N:o 2033.

[2] I "Bohusläns historia", 1:a uppl., 3 sid. 238.

[3] Stentofte-stenen i Blekinge ("Hariwolafr", nom. sing.) och Istaby-stenen i samma landskap ("Hariwulafa", acc. sing.); jfr Bugge i "Tidskrift for Philologi og Pædagogik", 7:de årg., sid. 318.

[4] Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 270. Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 3 sid. 184. Liljegren, "Run-urkunder", N:o 2034.

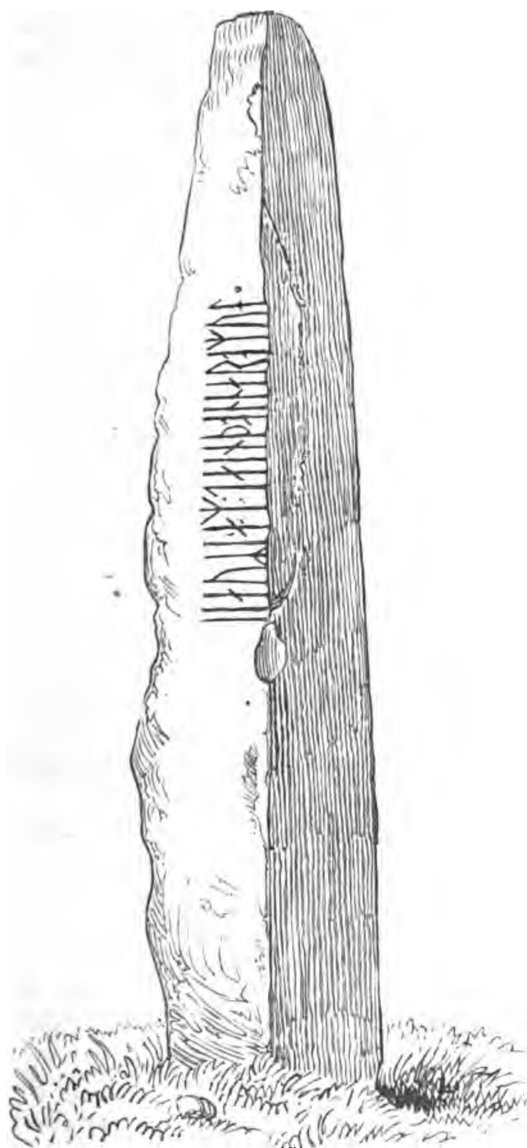

Fig. 65. Runsten vid Hoga i Stala s:n på Oroust.

sorg på Kongl. Vitterhets- Historie- och Antiqvitets-Akademiens bekostnad rest. Enligt en gammal anteckning[1] stod stenen ännu i början af förra århundradet på (toppen af) en af de många å Hoga egor liggande grafhögarne. Stenen, som med inberäkning af den i jorden stående delen är 12 fot lång, kallas i trakten "Kung Ramunders häll", och inskriftens sista ord är också Romunt eller Ramunt; det torde emellertid vara svårt att utreda, huruvida den nu brukliga benämningen är gammal eller grundar sig på någon under senare århundraden bekantgjord läsning af inskriften.

Vid uppgräfning af en hög å Valla hed i Tossene socken, Sotenäs, hittades i förra århundradet en runsten med inskrift i tre räta, parallela rader, hvilken dock numera lär vara försvunnen.[2]

I friherre Cederströms samling i Strömstad förvaras en i jorden vid Skee kyrka funnen bit af en runsten, som varit liksidigt fyrkantig; och i ett ur ett berg nedrasadt klippstycke vid Ramberg i Svarteborgs socken ses en del af en runinskrift.[3]

Några flere runstenar känner jag icke från Bohusläns hednatid.[4] Deremot finnas i provinsen några runristningar från den kristna tidens äldre del, nämligen: å en sten i Brastads kyrka;[5] å en fyrsidig dopfunt förr i Norums kyrka (nu i Nationalmuseum);[6] och å en dylik dopfunt i Karreby kyrka.[7] Dessutom finnes i den till länet hörande delen af Vestergötland en runristad grafsten från den äldre kristna tiden, hvilken sten nu sitter inmurad öfver porten på tornet i Ny-Elfsborgs fästning.[8]

Alla de bohuslänska runstenarne från hednatiden hafva, liksom de norska, sydsvenska och danska, inskriften i en eller flere räta rader och icke i en drakslinga, såsom de flesta runstenarne i Svealand.

---

[1] Jfr dock Oedman, "Bahus-Läns beskrifning", sid. 234, och Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 269, not.

[2] Tham, "Göthiska Monumenter", sid. 6, pl. V fig. 2; Liljegren, "Run-urkunder", N:o 2035; Holmberg, "Bohusläns historia" 2:a uppl., 2 sid. 131.

[3] Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 189.

[4] I Holmbergs "Bohusläns historia", 2:a uppl., 3 sid. 15, omtalas dock en runsten, som fordom skall hafva stått i Stenkyrka socken på Tjörn, men nu vara inlagd i en källarmur.

[5] Tham, "Göthiska Monumenter", pl. III fig. 2; Liljegren, "Run-urkunder", N:o 1676; Holmberg, "Bohusläns hist.", 2:a uppl., 2 s. 156.

[6] Liljegren, "Run-urkunder", N:o 1976; Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 121.

[7] Liljegren, "Run-urkunder", N:o 1975; Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 94.

[8] Liljegren, "Run-urkunder", N:o 1647.

En rest runsten bör i allmänhet betraktas såsom en bautasten med kort inskrift, hvilken bättre än traditionen skulle till en sen efterverld förvara namnet af den man, till hvars ära minnesstoden restes. Om Bohuslän ej har många sådana runristade minnesstenar, är det så mycket rikare på *bautastenar* utan inskrift. På få ställen i Sverige ser man en sådan mängd, och dock hafva många, kanske de flesta, fallit för odlingen eller okynnet. De som ännu finnas qvar stå än enstaka, än flere tillsammans, och då ofta i rät linie, i en krets eller dylik figur, men stundom utan någon nu synbar ordning.

Fig. 66. Tre bautastenar vid Holm i Norums s:n, Inland; sedda från sidan och i plan.

Den högsta och vackraste bautasten man känner i Bohuslän är den, som fordom stått på Holländeröds utmark i Brastads socken, Stångenäs. Han har varit icke mindre än 26 fot lång, men blott 2,5 fot bred. Denna präktiga sten, som nu i många år varit kullfallen och afslagen, har haft sin plats "i ena hörnet af en med sten omsorgsfullt kringsatt och planerad fyrkant af 40 fots längd och 28 fots bredd."[1]

[1] Holmberg, "Bohusläns Historia", 2:a uppl., 2 sid. 160.

Fig. 66 visar tre stora bautastenar vid Holm i Norums socken, Inland. Den högsta stenen är omkring 15 fot hög ofvan jord.[1]

Större samlingar af bautastenar hafva funnits på flere ställen, t. ex. vid Tannam i Tanum, der 15 sådana stenar ännu i början af detta århundrade stodo i en rad,[2] ehuru de flesta nu störtat ned i de stora sandgropar, som hota äfven de återståendes framtid; och vid Håkeby i samma socken, der nu endast 8 stenar stå qvar af de många som fordom funnits. Den högsta af de nu stående stenarne är 5,8 fot hög ofvan jord och 3,7 fot bred. Utom de nyssnämnda låg vid mitt besök på stället år 1872 en större sten i en sandgrop, dit han tydligen för ej länge sedan nedfallit; hans höjd ofvan jord hade varit 4,5 fot, och hans bredd var 2,3 fot.[3]

De hittills nämnda bautastenarne stå alla på släta marken; andra hafva stått eller stå ännu på grafhögar. Den mest storartade samlingen af sådana högar och bautastenar i Bohuslän är det bekanta graffältet vid Greby i Tanum, helt nära Grebbestad, hvilket är afbildadt och närmare beskrifvet här nedan. Högarnes antal är 160 och stenarnes mer än 20, utom sex, som finnas på ett ställe vid kanten af graffältet och som möjligen haft någon religiös bestämmelse.

En dylik, ehuru mindre storartad, samling af grafvar och bautastenar finnes vid Pirlanda i Klöfvedals socken på Tjörn och är afbildad i Brusewitz' "Elfsyssel", sid. 253.[4]

Högarne vid Greby hafva, liksom ett af Holmberg undersökt graffält nära Nafverstads kyrka (se här nedan), visat sig tillhöra den äldre delen af jernåldern. Äfven det nyssnämnda graffältet vid Pirlanda synes tillhöra samma period. Holmberg omtalar nämligen, att man här funnit "en myckenhet väl arbetade lerurnor, försedda med öron och inritade sirater." Sådana lerkärl äro allmänna under den äldre delen af jernåldern, men äro icke kända från periodens senare del.

Vid Greby och Nafverstad äro några af högarne aflånga, under det att de andra äro runda. Sådana aflånga högar, stundom kallade "skeppshögar", finnas äfven på andra ställen i Bohuslän.

---

[1] Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 124. Stenarne hafva fordom varit flere än tre; Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 3 sid. 92.

[2] Liljegren och Brunius, "Nordiska fornlemningar", N:o XIII; Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 67.

[3] Liljegren och Brunius, "Nordiska fornlemningar", N:o XXI; Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 67.

[4] Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 3 sid. 228. Jfr 2 sid. 196 och pl. 3 (Dårskilds högar i Skee s:n), samt 3 sid. 61 (Stenehed i Svarteborgs s:n)

Deras längd är vanligen omkring 30 à 40 fot och bredd 17 à 25 fot; men en af dem vid Greby är ända till 73 fot lång, med endast 18 fots bredd.

Ett af de märkligaste graffynd från den äldre jernåldern man, så vidt vi veta, hittills gjort i Bohuslän anträffades år 1816 i en ättehög vid Lilla Jored i Qville socken. I en *träkista*, som var omgifven med en af kullersten omsorgsfullt bygd *grafkammare*, fann man här tre "med aska fylda" lerkärl, samt en spirallagd armring (fig. 59) och två fingerringar af guld, lemningar af ett träkärl med förgylda bronsbeslag, af hvilka man ännu ser ergiga ränder på trästafvarne, samt stycken af ett tunt bronskärl, "fyldt med aska och kol", m. m. Grafkammaren var vid bottnen 10 fot lång och 5 fot bred, men vid öfre kanten 12 fot lång och 6 fot bred; väggarne hvilade på tjocka ekstockar, lagda på fast lera. Kammarens höjd var invändigt omkring 6 fot, och dess tak bildades af fyra stora och några mindre hällar. Träkistans botten, sidor och lock bestodo af 5 tum tjocka ekplankor; dess längd vid bottnen var 10 fot och bredden 5 fot, men höjden kunde icke bestämmas. Grafven var genom ekstockar längs efter delad i *tre rum*, fylda med kol och aska; i hvarje rum stod en lerurna. Emedan träkistan varit skyddad för luftens åverkan genom näfver, tjockt bestruken med beck, voro sido- och bottenplankorna ännu nästan friska, men alldeles svarta. Grafvens riktning var SV.—NO. "Endast två à tre små benskärfvor kunde upptäckas."[1] Denna graf är den enda i sitt slag som vi för närvarande känna icke blott från Bohuslän, utan från hela Sverige. I Norge har man deremot funnit några liknande.[2]

Grafvarne från den äldre jernåldern i Bohuslän innehålla nästan alltid lemningar af brända lik, och högarne äro ofta uppkastade på det ställe, der bålet varit rest. De brända benen äro vanligen förvarade i urnor af bränd lera.

Äfven grafvarne från den "yngre jernåldern" innehålla vanligen brända ben, hvilka stundom äro betäckta af en omstjelpt täljstens-gryta af den form som fig. 72 visar.

De flesta bohusländska stenkummel, i synnerhet de som ligga på bergstopparne med utsigt öfver hafvet, torde, såsom vi redan

---

[1] Hallenberg, "Berättelse om tvänne fynd" (Stockholm, 1821; stället kallas orätt Tored); Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 271. Fyndet förvaras nu i Statens Hist. Museum, N:is 413 och 1270.

[2] Rygh, "Om den ældre Jernalder i Norge", i "Årböger for nordisk Oldkyndighed og Historie", 1869, sid. 162.

sett, tillhöra bronsåldern. Några bland dessa grafvar hafva emellertid visat sig tillhöra jernåldern, och att man ännu under den senare delen af denna period använde ett sådant begrafningssätt, se vi bland annat af ett intressant fynd, som år 1860 gjordes å Dagsholmen på Nordre Anrås egor i Jörlanda socken, Inland. Man fann nämligen i ett der beläget, lågt, aflångt stenkummel, af

Fig. 67. Oval spännbuckla af brons. Jörlanda s:n, Inland. 1/1.

10 fots längd och 5 fots bredd: *obrända* menniskoben, ett svärd, en sköldbuckla och lemningar af ridtyg af jern, två ovala spännbucklor (en af dem är afbildad fig. 67) och ett "likarmadt" spänne af brons, ett litet vigtlod af jern med bronsöfverdrag, 7 glasperlor, en bit af en "harzkaka" m. m.[1]

[1] Fyndet förvaras nu i Statens Hist. Museum, N:o 2781. Det "likarmade" bronsspännet är af samma form som fig. 70 i förf:s "Lifvet i Sverige under hednatiden", och vigtlodet är likt fig. 462 i Worsaaes "Nordiske Oldsager."

Ett dylikt fynd är äfven gjordt på Lilla Askerön, hvilken ligger öster om det sund, som skiljer Oroust och Tjörn. "Vid undanrödjandet af en större stenhög, som användes till gärdesgård, fann man här ett svärd, en spjutspets, några nitnaglar m. m. af jern, samt en refflad perla af blågrönt glas och en annan glasperla, som varit utsatt för stark eld. Svärdet stack upp ur gruset efter stenhögen, men föll sönder vid uppdragandet derur; i högen funnos kol och en mängd nitnaglar, sådana som ännu i dag begagnas vid båtbyggnad, samt en jerngryta så stor som en hattkulle, hvilken innehöll sand, aska och den refflade glasperlan, men hvilken var så bräcklig, att den vid upptagandet gick sönder."[1] Svärdets fäste har den för slutet af jernåldern egendomliga formen.

De flesta nu kända graffynd från Bohusläns jernålder äro dock gjorda i högar, som åtminstone till det yttre bestått af jord. Den största ättehögen i Bohuslän är den s. k. "Grönhögen", som ligger på Hedes utmark i Skee socken, invid stora landsvägen, söder om Blomsholm. Högen, som är rund, håller 170 à 175 steg i omkrets och mäter mer än 30 steg från foten till den afplattade toppen; den synes aldrig hafva varit öppnad, men är något skadad i sidorna.[2]

Utom de runda grafhögarne, hvilkas fot ofta är eller varit omgifven af en stenkrets, finnes det på många ställen i Bohuslän kretsar af vanligen ganska stora stenar, som innesluta en plan, öfver den omgifvande marken icke upphöjd yta. Man har anmärkt, att stenarnes antal i sådana kretsar, både i Bohuslän och annorstädes, ofta är *nio*.

En del af dessa kretsar, hvilka af traditionen vanligen betraktas såsom "tingskretsar" och "domaresäten", äro bevisligen grafvar. Andra, isynnerhet de större, hafva troligen varit *offerplatser*. Den vackraste i Bohuslän är väl det af ättehögar omgifna "domaresäte", som ligger vid Blomsholm i Skee socken, en half mil från Strömstad. Denna krets,[3] hvars diameter är 110

---

[1] Enligt meddelande af Hr G. Brusewitz. Fyndet förvaras i Göteborgs Museum, dit det skänktes af Hr Rektor G. E. Widell.

[2] Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 31. Bredvid "Grönhögen" (eller "Vermlandshögen", såsom han äfven kallas) ligga två stora och några mindre högar; af de förra har den ene en omkrets af 70 steg, den andre, som nu är nästan förstörd, af nära 90 steg.

[3] Denna märkliga fornlemning är afbildad i Liljegrens och Brunii "Nordiska fornlemningar", pl. XXX; i Sjöborgs "Samlingar för Nordens fornälskare", 2:a delen fig. 93 (jfr 1 sid. 66 och 2 sid. 137;

fot, bildas af tio stora kullerstenar af 3—4 fots höjd; i midten ligger en ännu större sten, som mäter 32 fot i omkrets och 6 fot i höjd ofvan jord. Den sistnämnde är så tung, att den icke gerna kan hafva flyttats af menniskokraft. "Ännu hvarje år anställas inom den väldiga kretsen lekar och dansar", säger Dybeck i "Runa" för år 1845 (sid. 48).

Den krets af 12 stenar, som ses fig. 68, ligger midt på Hisingen, i Tufve socken. Dess diameter är omkring 36 fot. En af stenarne i kretsen, den som synes i bakgrunden, är manshög; vid hans fot äro ett par flata stenar lagda.[1]

Utom dessa kretsar finnes det i Bohuslän äfven åtskilliga andra *stensättningar*, både "fyrsidiga", "treuddiga" och "skeppsformiga". Treuddarne, eller de s. k. "fotangelformiga" stensättningarna, hafva formen af en triangel med starkt insvängda sidor. Mest bekanta äro kanske de två, som ligga tätt bredvid hvarandra vid Kuseröd i Tanums socken, och som äro kända under namnet

Fig. 68. Stenkrets i Tufve s:n på Hisingen.

"Kusens graf."[2] Den ena, som är något större än den andra, håller omkring 64 fot i rät linie mellan de smala armarnes ändar; hvarje arm är 43 fot lång, räknadt från spetsen till den i midten liggande lilla högens medelpunkt. Armarnes bredd är vid basen endast 8 fot. Stenarne, hvilka ligga nästan kant i kant med hvarandra, äro små och skjuta knapt upp öfver jordytan. Vid spetsen af hvarje arm är en sten af omkr. 2 fots höjd rest. Det af stenarne inneslutna rummet är stenfritt, gräsbeväxt och föga upphöjdt öfver den omgifvande marken. Teckningar, ehuru min-

---

stenarnes antal uppgifves der till 12, hvilket troligen aldrig varit fallet); samt i Dybecks "Svenska minnesmärken", pl. 13. Se äfven Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 30.

[1] Brusewitz, "Elfsyssel", sid. 165.

[2] Detta namn lär dock egentligen tillhöra ett stort stenkummel, som ligger på ett berg nära treuddarne. *Kuse* hade i äldre språket betydelsen "förman", "höfding".

dre noggranna, af detta fornminne ses i Thams "Göthiska Monumenter" (pl. XVIII fig. 1 och pl. XIX).[1]

En dylik treudd, kallad "Långben Reses graf", finnes på Björkebräckas egor i Bro socken, Stångenäs; hvarje arm håller 32 fot i längd.[2] Och å Hjertumsske i Hjertums socken, Inland, ligga två mycket skadade treuddar, hvilka enligt traditionen äro hviloplatser för en "jättesa" (jätteqvinna).[3] Äfven i andra delar af Sverige träffas dylika fornlemningar.

Den mest storartade bland alla Bohusläns stensättningar är väl dock det fig. 69 afbildade *"stenskeppet"* vid Blomsholm i Skee socken.[4] Detta präktiga fornminne, hvilket, liksom andra samlingar af resta stenar, i trakten vanligen kallas "kämpestenarne", ligger på en liten naturlig höjd helt nära en å och de af denna drifna Foss qvarnar. På andra sidan om ån ligger den nyss beskrifna stora stenkretsen jemte en mängd grafhögar, och i närheten är den äfven omtalade Grönhögen belägen. Stenskeppet är omgifvet af några smärre grafhögar, i hvilka man funnit lerurnor med brända ben. Det af stenarne inneslutna rummet är gräsbevuxet, plant och föga högre än den närmast omgifvande ytan af den kulle, på hvilken skeppet ligger. Skeppet, hvars längdriktning är N. till S., håller invändigt 141 fot i längd; dess största bredd är 31,5 fot. Stenarnes antal är nu 49, hvarjemte tydliga märken finnas efter åtminstone två, som nu äro försvunna. Dessutom ligger utanför den södra stäfven en låg, flat sten, och inuti skeppet öster om midtlinien finnes en klumpig, ofvantill flat sten, å hvilken läses en modern inskrift.[5] Af de två stenar, som beteckna stäfvarne, är den södra 14,5 fot hög ofvan jord och 4 fot bred, den norra 11 fot hög och 4 fot bred. De öfriga stenarne aftaga småningom i höjd, så att de, hvilka stå midskepps, endast äro 3 fot höga ofvan jord.

---

[1] Jfr Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 66.

[2] Tham, "Göthiska Monumenter", pl. I fig. 2; Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 2 sid. 152.

[3] Holmberg, "Bohusläns historia", 2:a uppl., 3 sid. 64. Utom de i texten omtalade treuddarne torde blott en sådan fornlemning vara känd i Bohuslän; den ligger i Kongelfs socken (anf. arb., 3 sid. 238).

[4] En vacker teckning af denna "skeppssättning" ses i Dybecks "Runa" för år 1845, pl. 2, sid. 47. Mindre noggranna afbildningar äro meddelade i Sjöborgs "Samlingar för Nordens fornälskare", del. 2 fig. 83 och 90; samt i Liljegrens och Brunii "Nordiska fornlemningar", pl. LXV.

[5] "Sven Ranck Anna Bergengren A:o C 1665." Generalmajoren Sven Ranck köpte Blomsholm nämnda år. Stenen är af honom hitförd, enligt Oedmans "Bahus-Läns beskrifning", sid. 363.

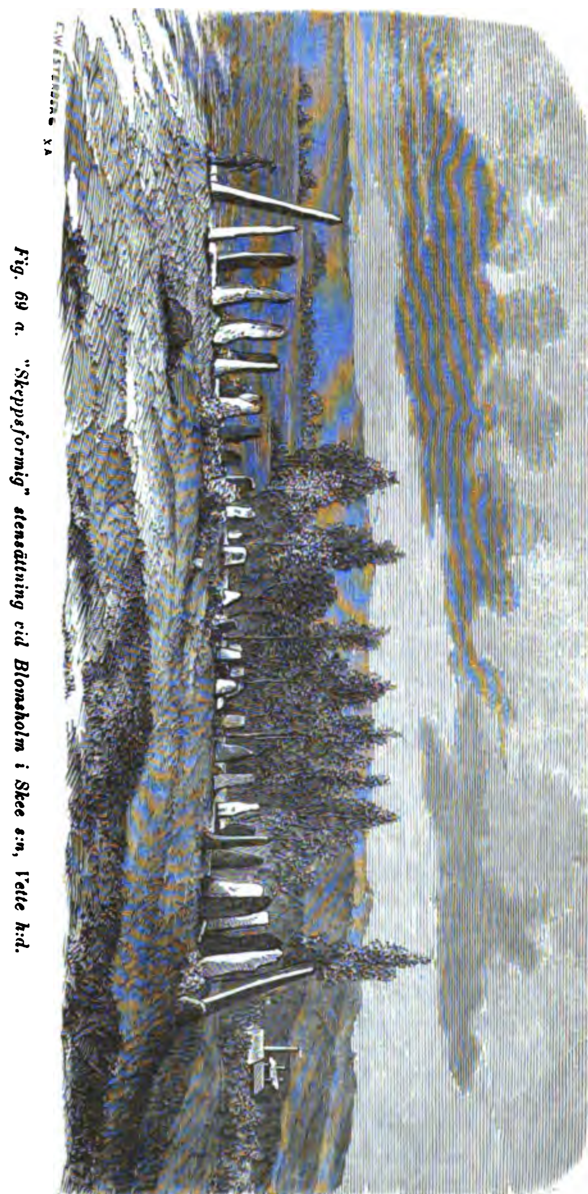

Fig. 69 a. "Skeppsformig" stensättning vid Blomsholm i Skee s:n, Vette h:d.

Denna "skeppssättning" torde genom sina många höga, resta hällar vara den mest storartade i Sverige, ehuru hon icke är den längsta. I skogen Braidfloar mellan Levide och Sproge socknar på Gotland finnes till exempel en skeppssättning, som är 144 fot lång, ehuru endast 16 fot bred. Stenarne, som ligga tätt intill hvarandra, äro dock här så små, att de högsta, hvilka som vanligt bilda stäfvarne, ej hafva mer än 3 fots höjd; de som ligga midskepps äro nästan öfverväxta med mossa.[1] Å Runsa egor i Eds socken, Uppland, finnes en skeppssättning, som håller 182 fot i längd och 50 fot i bredd. Men endast den sten, som står i ena spetsen, är en rest häll af 9 fots höjd; alla de andra äro stora klumpformiga stenar, hvar och en hållande flere alnar i omkrets, ehuru betydligt lägre än flertalet af Blomsholms-skeppets stenar. Vid ena stäfven, innanför de yttersta stenarne, ses en liten rund jordkulle, hvilken dock vid en år 1872 företagen undersökning vi-

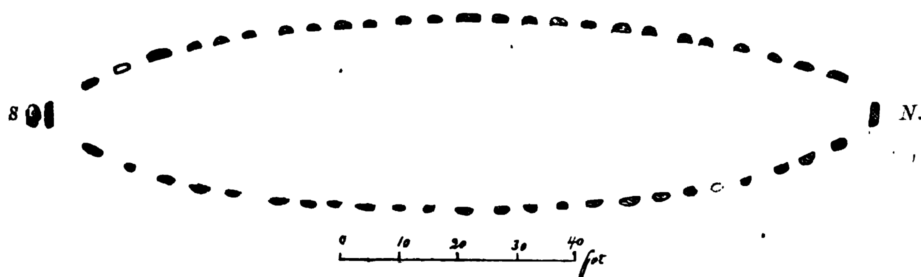

Fig. 69 b. Plan af "stenskeppet" fig. 69 a.

sade sig icke innehålla spår af ben eller fornsaker.[2] Äfven inuti Blomsholms-skeppet lär fordom hafva funnits "en liten hög, hvilken man uppgräft, utan att deri finna något märkbart."[3]

Det längsta nu kända "stenskepp" i Sverige torde vara ett som ligger nära sjöstranden vid Kåseberga fiskeläge i Valleberga socken, södra Skåne. Dess längd är nämligen 212 fot; bredden 60 fot. Det består af 38 stenar; längdriktningen är NV.—SO. Stenen i sydöstra stäfven ("fören") är 12 fot hög ofvan jord; den

---

[1] C. Säve, "Om Gotlands äldsta fornlemningar", i "Annaler for nordisk Oldkyndighed", 1852, sid. 152 och afbildning å sid. 153.

[2] "Månadsbladet", 1872, sid. 48.

[3] Sjöborg, "Samlingar för Nordens fornälskare", del. 2, sid. 147. Äfven i en skeppssättning på Hjortahammars udde i Blekinge ligger en liten rund hög af sten nära ena stäfven (Worsaae, "Blekingske Mindesmærker fra Hedenold", sid. 15, pl. 3 fig. 26).

i nordvestra stäfven ("aktern") är nu kullfallen, men har säkerligen varit ännu högre, emedan den håller 18 fot i längd. Af de öfriga stenarne äro de som stå midskepps icke lägst, såsom i Blomsholms-skeppet, utan snarare högst. Stensättningen är vid nordvestra ändan, "aktern", bredare än vid den sydöstra. Å ömse sidor om "framstammen" lär ett mindre stenskepp hafva legat.[1]

I skeppssättningen vid Blomsholm har man visserligen icke, så vidt vi nu känna, påträffat tydliga lemningar efter någon graf; men erfarenheten från andra ställen talar dock för, att detta storartade fornminne bör betraktas som en grafvård. Så har man t. ex. i en skeppssättning vid Hallarum i Jemjö socken, Blekinge, funnit "brända ben, aska, jernnitar och några bronsbitar." I två skeppssättningar på den nyss nämnda Hjortahammars udde i samma landskap hittades, jemte brända ben och aska, två af de under den yngre jernåldern så vanliga ovala spännbucklorna af brons (se fig. 67), ett rundt spänne af silfver, några perlor af glas, samt tre sländtrissor af bränd lera och täljsten.[2] I en stensättning af detta slag på Raftötången i Tanums socken (se här nedan) har man funnit "en askfyld lerurna", på hvilken låg ett väl arbetadt svärd från den yngre jernåldern.

Dessa skeppssättningar tillhöra således den senare delen af jernåldern; och från samma tid förskrifver sig troligen äfven flertalet bland Sveriges öfriga fornlemningar af detta slag. I en sådan skeppsformig stensättning på Lungersås i Götlunda socken, Nerike, står en runsten, ristad med de under den yngre jernåldern vanliga runorna.[3]

Efter denna korta öfversigt öfver Bohusläns fornminnen från tiden före kristendomens stadfästande öfvergå vi till en, så vidt möjligt varit, fullständig beskrifning på alla från Bohuslän nu kända fynd af fornsaker från hednatiden, ordnade socknevis och geografiskt, i det vi börja med länets nordligaste socken. Inom hvarje socken äro dock fyndorterna ordnade alfabetiskt, emedan en öfversigt öfver dem härigenom lättast torde vinnas.

[1] N. G. Bruzelii beskrifning på Ingelstads härad, i Vitterhets-Akademiens arkiv.

[2] Statens Hist. Museum, N:o 1452: 34 följ. Worsaae, "Blekingske Mindesmærker", sid. 15, der äfven andra dylika fynd omtalas.

[3] Hofberg, "Nerikes gamla minnen", sid. 81, och afbildning sid. 82.

I. Vette härad.

1. Inom detta härad äro följande fornsaker funna, om hvilkas fyndorter intet är närmare kändt:

a) En bred *mejsel* af *flinta*, något litet håleggad; groft knackad, alldeles oslipad.

Cederstr. saml. 1905.

b) En bit af ett *halfmånformigt flintverktyg* (jfr fig. 17 och 18 här ofvan.)

Cederstr. saml. 1982.

c) En *skedformig skrapa* af *flinta* (jfr fig. 16 härofvan), nästan jemnbred, utmärkt väl knackad; ytan brun. Längd 3,8 tum; bredd 1,2 tum.

Cederstr. saml. 1910.

d) En liten *skedformig skrapa* af *flinta*. Längd 1,3 tum, bredd 0,8 tum.

Cederstr. saml. 1909.

e) En dylik *skrapa*, mera oregelbunden.

Cederstr. saml. 2123.

f) En *flintspån* (jfr "Sv. forns." fig. 2).

Cederstr. saml. 2124.

g) 4 stora *flintskärfvor*.

Alla i Cederstr. saml., 1978—1980, 1983.

h) En smal och tjock *flintskärfva*.

Cederstr. saml., 739.

i) En *yxa* af *trapp* utan hål, nästan trind (jfr fig. 5 här ofvan).

Cederstr. saml. 2391.

k) En *yxa* eller bred rätmejsel af *trapp*, kullrigt fyrsidig; upptill starkt afsmalnande.

Cederstr saml. 2509.

l) En *mejsel*, eller yxa utan hål, af *trapp*, tjock, utan tydliga smalsidor; eggen plano-convex.

Cederstr. saml. 1911.

m) 2 *stenyxor* med skafthål, hela, af vanlig form (d. v. s. af ungefär samma form som fig. 7 här ofvan).

Båda i Cederstr. saml., 2050 och 2126.

n) En dylik *stenyxa*, hvars egg är afslagen; hålet helt.

Cederstr. saml. 765.

o) En fyrkantig *brynsten* af rödaktig *qvarts;* i genomskärning nästan qvadratisk. Han är mycket begagnad på alla fyra sidorna och nu söndrig. Längd 5 tum; bredd 1,8 tum.

Cederstr. saml. 1989. "Brynet ansågs af hittaren lämpligen kunna användas att bota gikt med, hvarföre han upphettade det, slog kallt vatten derpå och höll de giktbrutna fötterna i imman. Brynet sprang härvid sönder."

p) Två bitar af klingan till ett *bronssvärd.*

Cederstr. saml. 738.

q) En *hålcelt* af *brons,* jemnbred, nästan alldeles lik fig. 145 i "Sv. forns.", men med en söndrig ögla invid öfverkanten; eggen ej utsvängd.

Cederstr. saml. 1918.

Hålcelter af denna typ äro äfven funna i Södermanland (på två ställen) och i Vestmanland, samt i Hedemarken i Norge. Från södra delen af Skandinavien eller från andra länder äro bronscelter af *denna* typ icke kända. Jfr. "Antiqvarisk tidskrift för Sverige", 3 sid. 290 och 422.

2. På olika ställen inom Vette härad äro dessutom åtminstone de flesta af följande fornsaker hittade; några få af dem äro möjligen funna i **Tanums** härad.

a) 3 breda *rätmejslar* af *flinta,* slipade.

b) En stor, vacker, bred *mejsel* af *flinta,* något håleggad; alldeles oslipad.

c) 2 *smala rätmejslar* af *flinta,* slipade; den ena af dem är föga mer än 1 tum lång.

d) 24 *dolkar* och *spjutspetsar* af *flinta;* af olika former och storlekar.

e) En tjock, temligen stor *pilspets* af *flinta* med inböjd bas.

f) 9 trekantiga *pilspetsar* af *flinta,* af samma form som fig. 12 här ofvan.

g) 13 *halfmånformiga flintverktyg.*

h) En stor *flintspån.*

i) 10 *yxor* utan hål och *mejslar* af *trapp.*

k) 4 *stenyxor* med skafthål, hela, af vanlig form.

l) En dylik *stenyxa,* på hvilken hålet ännu icke är påbörjadt.

m) 2 *stenyxor,* afslagna i skafthålet; de hafva varit af vanlig form.

Alla tillhöra Hr A. F. Cavalli-Holmgrens samling i Stockholm, utom två af de under *g* upptagna halfmånformiga flintverktygen, hvilka af Hr Holmgren blifvit skänkta till en fransk samlare.

1. Lommelanda socken.

3. I Lommelanda socken är, på ett icke närmare angifvet ställe, funnen:

En *spjutspets* af *flinta*.

Cederstr. saml. 1912.

4. På gården **Åbergs** egor har man vid lagandet af en väg funnit:

En slipad *flintyxà*.

Ingeniör J. A. Brudins samling på Ahlafors nära Lilla Edet.

Fig. 70 a. Stenyxa med skafthål. Uppegärd i Hogdals s:n. 1/2.

Fig. 70 b. Yxan fig. 70 a sedd från sidan.

2. Hogdals socken.

5. Vid **Dyne** har man under sandtägt funnit:

En tjock, spetsig *flintskärfva*.

Cederstr. saml. 1907.

6. Vid **Hogen** har man funnit "i jorden der en ättehög stått": En *oval brynsten*, troligen från den äldre jernåldern.

Cederstr. saml. 2132.

7. På **Uppegårds** egor har man djupt i en torfmosse funnit: En ovanligt väl gjord *stenyxa* med skafthål, afbildad fig. 70 i hälften af verkliga storleken. Ytan väl polerad, nu gråsvart. Längd 6,45 tum; bredd vid eggen 1,6 tum.

Ingeniör Brudins samling på Ahlafors.

3. Näsinge socken.

8. I Näsinge socken har man på olika, icke närmare uppgifna, ställen funnit:

a) Ett *halfmånformigt flintverktyg*, bredt, utan tänder, helt. Längd 3,5 tum; bredd 1,35 tum.

Göteborgs museum A h 13; gåfva af Hr J. A. Brudin.

b) En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form; 5 tum lång.

Ingeniör Brudins samling på Ahlafors. Har i flere år begagnats som klocklod af en torpare under Näsinge prestgård.

9. Vid **Bräcke** har man på olika ställen funnit:

a) Ett *groft slaget flintstycke*, som haft ungefär samma form och storlek som fig. 76 här nedan. Ena ändan saknas nu.

b) Eggändan af en i skafthålet afslagen *stenyxa*.

Båda i ingeniör Brudins samling på Ahlafors.

10. Vid **Bräcke** har man dessutom funnit:
En smal *bronsbeläggning* till en *kam*, som varit fästad med 6 små kopparnaglar; 3,55 tum lång, 0,25 tum bred. Synes höra till jernåldern, eller möjligen till medeltiden.

Cederstr. saml. 1897.

11. Vid **Hällesmark** har man funnit:
Ett *halfmånformigt flintverktyg*.

Cederstr. saml. 1893.

12. Vid **Kålserud** är funnen:
En smal och tjock *flintspån*, 3,2 tum lång.

Cederstr. saml. 1894.

13. Vid **Löfverås** har man funnit i jorden:
En *spjutspets* af mörk *flinta*.

Cederstr. saml. 2498.

14. Vid **Myren** har man funnit:

En *spjutspets* af *flinta.*

Cederstr. saml. 764.

15. Vid **Mällgården** har man på olika ställen funnit:

a) En stor, vacker *dolk* eller spjutspets af *flinta,* med tunn, jemnbred tånge och bredt blad. Längd 8,6 tum; bredd 1,85 tum.

b) Nedre hälften af en *stenyxa,* afslagen i skafthålet. En djup, smal fåra går längs midten af öfre och undre sidan; för öfrigt är yxan af vanlig form.

Båda i Cederstr. saml., 1892 och 2579.

16. Vid **Sandåker** har man funnit:

En *spjutspets* af *flinta.*

Cederstr. saml. 2510.

17. Vid **Sundby** hittades "i en åker der en ättehög stått":

a) En stor tjock *yxa* af *trapp* utan hål, med tydliga smalsidor.

b) En *yxa* af *trapp* utan hål, nästan trind, närmast lik fig. 5 här ofvan.

Båda i Cederstr. saml., 2025 och 2026.

18. Å **Norra Yttens** egor är funnet:

Ett *halfmånformigt flintverktyg.*

Cederstr. saml. 2373.

19. Vid **Stora Ytten** hittades för några år sedan "i jorden, der en ättehög stått":

a) Nedre delen af en slipad, smal *rätmejsel* af *flinta.*

b) Ett bredt, *halfmånformigt flintverktyg.*

c) Öfre hälften af en *stenyxa,* med uppstående kant kring skafthålet; ingen utspringande bane.

Alla i Cederstr. saml., 1996—1998.

4. Skee socken.

20. I denna socken har man på ett icke närmare angifvet ställe funnit:

Tio *halfmånformiga flintverktyg,* "liggande tillsammans, omgifna af *näfver.*"

Fem af dem förvaras i Cederstr. saml. (N:is 2153—57); de fem andra tillhöra Hr Cavalli-Holmgrens samling.

21. I denna socken äro äfven på olika, icke närmare uppgifna ställen funna:

a) En liten, tunn, bred *rätmejsel* af svart *flinta*, utan tydliga smalsidor, slipad vid eggen.

Cederstr. saml. 2374.

b) 3 mindre *spjutspetsar* af *flinta*.

Alla i Strömstads Museum.

c) En *flintskärfva* (skrapa), finknackad i kanten.

Cederstr. saml. 2368.

d) 2 *halfmånformiga flintverktyg*, "funna i jorden tillsammans."

Båda i Cederstr. saml., 2128—29.

e) Ett tredje dylikt *flintverktyg*.

Strömstads Museum.

f) En *yxa* af *trapp* utan hål, nästan trind, närmast lik fig. 5 här ofvan.

Cederstr. saml. 2127.

g) Två *stenyxor* med skafthål, afslagna i hålen; de synas hafva varit af vanlig form.

Den ena i Strömstads Museum; den andra i Cederstr. saml. 2350.

h) Hälften af en dylik, i skafthålet afslagen, *stenyxa;* ett nytt hål, utan tapp i midten, är påbörjadt, men endast föga borradt.

Strömstads Museum.

22. I en "forngrift" på icke angifvet ställe inom denna socken har man funnit:

a) En *spjutspets* af *jern* med smal, nedtill afbruten tånge, som nu är 5,4 tum lång; endast den nedre, nu mycket skadade delen af tången synes hafva varit ihålig, den öfre delen är massiv. Det temligen breda och tunna bladet slutar nedtill med två hullingar. Hela längden nu 8,4 tum.

b) En eneggad *knif* af *jern* med tjock rygg och kort, hastigt afsmalnande tånge. Udden afbruten. Längd nu 6 tum.

Statens Hist. M. 1270: 484, 485 (Holmbergs första samling).

23. I en grafhög i Skee socken lär vara funnen:

En sluten *fingerring* af *silfver*, ej förgyld, snodd af tre tjocka, släta, trinda tenar och tre fina snodder; således lik fig. 438 i Worsaaes "Nordiske Oldsager", men de hopsmidda ändarne bilda en slät och bredt oval plåt utan sirater. Väger nära 1 ort.

Kristiania Universitets samling af nordiska fornsaker, N:o 4895; gåfva af guldsmeden Olaus Förlie i Frederikshald ("Årsberetning for 1869 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", sid. 79).

24. Vid **Baggeröd** har man funnit:

Tre slipade, breda *rätmejslar* af *flinta*, med tydliga smalsidor; "funna liggande på hvarandra i jorden."

Alla i Cederstr. saml., 1919—1921.

25. Vid **Bjelfveröd** har man funnit:

En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form.

Cederstr. saml. 786.

26. Vid **Björke** har man i en af de många der belägna *grafkullarne* funnit:

"Ett *kärl* af *jern*, liknande en gryta, inneslutande *brända ben*."

Enligt Holmbergs "Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 196.

Dylika fynd af jerngrytor, innehållande brända ben, äro gjorda på många ställen i Norge. Se t. ex. Nicolaysen, "Norske fornlevninger", sid. 76, 179, 195 m. fl. Dessa fynd tillhöra den yngre jernåldern.

27. Vid **Björke** har man dessutom funnit:

a) En *spjutspets* af *flinta*, nästan jemnbred. Längd 4,8 tum.

Uddevalla Museum, A e 13; gåfva af kommissarien C. G. Ljungqvist år 1863.

b) En tjock *yxa* af *trapp* utan hål, slipad; inga smalsidor; eggen plano-convex.

Cederstr. saml. 2084.

28. Vid **Blomsholm** har man, såsom vi sid. 59 nämnt, i de grafhögar som omgifva det der beskrifna "stenskeppet" funnit:

Lerurnor, innehållande *brända ben*.

Enligt Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 192.

29. Vid **Blåskog** har man funnit:

Ett smalt *halfmånformigt flintverktyg*, helt.

Cederstr. saml. 1949.

30. Vid **Öfre Buar** har man "i en förstörd ättehög" funnit:

a) En *flintdolk* med jemnbredt, fyrkantigt fäste, lik fig. 57 i "Sv. forns."

b) Hälften af en *stenyxa* med skafthål, afslagen i hålet; vanlig form.

Båda i Cederstr. saml., 2324—25.

31. Vid **Buar** har man dessutom, på olika ställen, funnit i jorden:

a) En smal *rätmejsel* af *flinta*, slipad.

Ingeniör Brudins samling på Ahlafors.

b) En *yxa* af *trapp* utan hål, nästan trind, närmast lik fig. 5 här ofvan.

Cederstr. saml. 2138.

32. Vid **Bärby** har man, troligen på olika ställen, funnit:

a) En bred *mejsel* af *flinta*, grundt håleggad, med tydliga smalsidor; något slipad, i synnerhet vid eggen. Längd 6,4 tum.

b) En bit af en större, bred *rätmejsel* af *flinta*, slipad.

c) En *dolk* eller spjutspets af *flinta*.

d) 2 *halfmånformiga flintverktyg*. Det ena är helt; å det andra är ena ändan afslagen.

Alla i Cederstr. saml., 2139—2143.

33. Vid **Bö** har man funnit i jorden:

En tunn, bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 1879.

34. Vid **Dortorp** har man funnit följande fornsaker, som lära hafva legat tillsammans:

a) Ett *halfmånformigt flintverktyg*, slaget i två bitar.

b) En bladformig *pilspets* (?) af *flinta*, trubbig, oval, med smal, kort tånge; finknackad öfverallt i kanten. Längd 1 tum, bredd 0,5 tum.

c) 2 större *skärfvor* eller spåner af *flinta*. Den ena oregelbunden; den andra fint knackad i ena kanten och troligen använd som skrapa.

Alla i Cederstr. saml., 2009, 2012—2014.

35. Vid **Grålös** är funnen:

En liten, bred *rätmejsel* af *flinta*, väl slipad.

Strömstads Museum.

36. A **Görlöfs** bys egor hittades år 1852 fyra *halfmånformiga flintverktyg*. Tre af dem öfverlemnades till Statens Hist. Museum såsom gåfva af Hr Prosten A. P. Tranæus, hvilken meddelade följande om det sätt, hvarpå fyndet gjordes. "I en hage vid en af stugorna ville en man göra en ändring af landen eller sängarne och uppgrof derföre en gångstig. Vid första spadtaget stötte han mot något hårdt, som klingade mot spaden, och upptog det varsamt. Då lågo der alldeles tillhopa 4 halfmånformiga flintverktyg, af hvilka dock en blifvit slagen i stycken af spaden."

De tre, som nu finnas i behåll, likna närmast fig. 17 här ofvan; färgen på dem alla är grå. Den nästan raka eggen, som är försedd med sågtänder, har å alla tre verktygen genom långvarigt begagnande fått en glänsande yta; äfven utmed den böjda ryggen synas på flere ställen sådana glänsande fläckar. Längden är 5,6, 5,4 och 5,05 tum.

Statens Hist. Museum 1963.

37. Vid **Görlöf** hittades år 1867 i en förstörd *grafhög:*

Två *ovala,* enskaliga *spännbucklor* af *brons.* De äro mycket, men ej fullständigt, lika hvarandra och af nästan alldeles samma typ som fig. 71 här nedan. Det ena spännet, å hvilket spår af silfverbeläggning ännu ses, är söndrigt i kanten; det andra är

Fig. 71. Oval spännbuckla af brons, funnen i Uppland. $^1/_1$.

mycket nött. Alla de lösa prydnader, som till ett antal af nio varit fastnitade å hvartdera spännet, äro nu bortfallna. Båda nålarne saknas; de hafva, såsom rostklumpar utvisa, varit af jern. Längden 3,5 och 3,4 tum; största bredden omkr. 1,8 tum.

Båda i Statens Hist. Museum, 3732.

Spännen af detta slag tillhöra den yngre jernåldern; se förf:s "Om de ovala spännbucklorna" i "K. Vitterh. Hist. och Ant. Akad:s Månadsblad" 1873, sid. 177 följ.

38. A **Norra Görlöfs** egor, nära gården, hittades år 1867 (eller derförut) i en utgräfd *ättehög*, en *gryta* af *täljsten*, full med *aska*, *brända ben* och jord. "Hon stod på kant i ett lager af svarta löfträdskol och brända ben."

Grytan, afbildad fig. 72, är rund, nästan halfklotformig, men plattad i bottnen; omkring 6,7 tum i yttre diameter och nära 4 linier tjock vid öfre kanten. Höjden är 3,3 tum. Tätt nedanför mynningen gå två fina, fördjupade ränder rundtomkring. Lemningar af jernöronen sitta ännu qvar jemte en bit af jernhanken, på hvilken grytan varit upphängd. Utsidan är sotig.

En son till gästgifvaren Anders Olsson i Görlöf hade funnit grytan och skänkte henne år 1867 till Statens Hist. M., der hon har N:o 3790. Hon var bruten i flere stycken, men är nu hopsatt.

Fig. 72. Gryta af täljsten, med (restaurerad) jernhank. Görlöf i Skee s:n. $^1/_3$.

Sådana täljstensgrytor äro äfven funna på flere andra ställen i norra Bohuslän, samt i Dalsland. De förekomma ofta i norska grafvar från den yngre jernåldern; se Nicolaysen, "Norske fornlevninger", sid. 12, 45 m. fl. (jfr registret, sid. 844). Nära Årnæs jernvägsstation i Romerike har man funnit lemningar af en verkstad för sådana täljstensgrytor (Lorange, i "Årsberetning for 1868 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", sid. 48.)

39. Vid **Görlöf** har man dessutom, på olika ställen, funnit:

a) Ett *halfmånformigt flintverktyg*.

b) En *stenyxa* med skafthål.

Båda i Cederstr. saml., 2205 och 2638.

40. Vid **Götebo** har man funnit i jorden, möjligen på samma ställe:

a) En bit af en *spjutspets* af brun *flinta.*
b) En bit af ett *halfmånformigt verktyg* af brun *flinta.*
Båda i Cederstr. saml., 2700 och 2699.

41. Vid **Halsäng** har man funnit:
En *flintspån* af samma form som fig. 2 i "Sv. forns."
Cederstr. saml. 2146.

42. Vid **Heby** har man på olika ställen funnit:
a) En *flintspån.*
Cederstr. saml. 2095.
b) En tjock *yxa* af *trapp* utan hål, slipad; inga smalsidor. Eggen skadad. "Funnen i en sandgrop."
Cederstr. saml. 2097.
c) Hälften af en *stenyxa* med skafthål, hvilken varit af vanlig form.
Hr Cavalli-Holmgrens samling.

43. Vid **Hjelmstad** har man "i en sandbacke, hvilken äfven innehåller kullersten", vid flere tillfällen funnit bitar af lerkärl m. m., hvaraf följande blifvit tillvarataget:
a) Bitar af en *lerurna,* jemte hvilken hittades "*brända ben* och en *kolbit*". Å en bit af kärlet sitta två knoppar.
Cederstr. saml. 770.
b) Bitar af ett annat *lerkärl.*
Cederstr. saml. 769.
c) Bitar af minst tre dylika *lerkärl* och *brända ben; b* och *c* äro troligen funna på samma ställe som *a.*
Strömstads Museum.
d) En större *harpix-kaka,* lik fig. 194 i "Sv. forns."; men hålet i midten är mycket litet, nästan tilltäpt. Kakans diameter 5,8 tum. Funnen i samma backe som *a.*
Cederstr. saml. 784

Lerkärlen (i synnerhet *a*) synas tillhöra den yngre bronsåldern; äfven harpixkakan torde höra till samma tid. Se "Antiqvarisk tidskrift för Sverige", 3:e delen, sid. 268 och 296.

44. Vid **Hjelmstad** har man äfven, på olika ställen, funnit:
a) Öfre delen af en *flintmejsel* med fyrsidig bane och plana smalsidor; nästan oslipad.
b) Hälften af en *stenyxa* med skafthål, afslagen i hålet; af vanlig form.
Båda i Cederstr. saml., 775 och 2624.

45. Vid **Hjelskår** har man funnit, troligen ej tillsammans:

a) En vacker, bred *hålmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, väl slipad; lik fig. 3 å sid. 15.

b) En *brynsten*, nästan cylindrisk, begagnad å alla sidor; af samma slag som fig. 5 i "Sv. forns."

Båda i Cederstr. saml., 2011 och 2701.

46. Vid **Hofve** har man funnit tillsammans:

a) En mindre *yxa* af *flinta* med tydliga smalsidor, slipad. Längd 4,9 tum.

b) Hälften af en mångkantig *brynsten* af hvitgrå *qvarts* (lik fig. 5 i "Sv. forns."), begagnad på 2 bredare och 2 smalare sidor.

Båda i Cederstr. saml., 763 och 2159.

47. Vid **Hofve** har man dessutom, på olika ställen, funnit:

a) En liten *spjutspets* af *flinta*.

b) En tunn *stenyxa* med färdigborradt skafthål, som går genom de bredare sidorna och är vinkelrätt mot den trubbiga, nu afslagna eggen. Längd 4 tum; bredd 2 tum.

Båda i Cederstr. saml., 2222 och 2021.

48. Vid **Hogar** har man funnit:

Ett oregelbundet slaget *flintstycke*, 3,4 tum långt.

Cederstr. saml. 1994.

49. Vid **Hogen** hittades för några år sedan en *täljstensgryta*, som låg "omstjelpt öfver *kol* och *brända ben* å en plats, der en liten *ättehög* stått. Högen bestod af jord utan stenkista."

Grytan, som nu är söndrig, har samma form som fig. 72 här ofvan; jernrost efter hanken sitter ännu qvar. Utsidan är prydd med fem parallela fördjupade linier, som gå rundtomkring grytan nedanför öfverkanten. Diameter upptill 8 à 8,5 tum; höjd nära 4 tum; kantens tjocklek 4,5 linier.

Cederstr. samling.

50. Vid **Hogen** har man dessutom på olika ställen funnit:

a) En *spjutspets* af *flinta*; "funnen i jorden."

b) En *stenyxa* med skafthål; "funnen vid dikesgräfning."

Båda i Cederstr. saml., 2149 och 2641.

51. Vid **Holkedal** har man funnit "i jorden":

En *halsring* af *brons*, som, enligt benäget meddelande af friherre C. Cederström, är alldeles lik fig. 229 i "Sv. forns."

Förvaras hos hittaren, skeppsredaren Christian Anderson i Strömstad.

52. Vid **Hult** har man funnit:
En *stenyxa* med skafthål.
Cederstr. saml. 2490.

53. Vid hafsstranden å **Hällekinds** egor har man funnit:
En tjock *yxa* (?) af *trapp* utan hål, med tydliga smalsidor.
Cederstr. saml. 733.

54. Vid **Härsked**, eller **Hästeske**, har man på olika ställen funnit i jorden:
a) En tunn, bred *rätmejsel* af *flinta*, slipad.
b) En bred *rätmejsel* af grå *flinta*, slipad; skadad baktill.
Båda i Cederstr. saml., 2158 och 2437.

55. Vid **Högstad** har man, troligen på olika ställen, funnit:
a) En *spjutspets* af *flinta*, 5,7 tum lång.
b) En bit af en *dolk* eller spjutspets af *flinta*.
c) En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form.
Alla i Cederstr. saml., 734, 2027 och 735.

56. Vid **Kasen, Lihult** eller **Litorp**, ett torp under Madar, nära Hästeske, har man funnit, enligt uppgift, på samma ställe:

a) 35 *yxor* utan hål af *trapp*, kullrigt tvåsidiga; några blifva mot eggen nästan plano-convexa. En del af dem likna till form och storlek mer eller mindre fig. 11 och 12 i "Sv. forns."; andra närma sig mera fig. 5 här ofvan. De flesta äro tillverkade utan synnerlig omsorg, men något slipade, i synnerhet vid eggen. Åtminstone flertalet af dem synas tillhöra samma tid som de vanliga fornsakerna af sten.

Alla i Cederstr. saml., 2102—4, 2106—9, 2388, 2491—97, 2520—23, 2580—82, 2584—85, 2601—3, 2619—22, 2673—74 och 2753—54.

b) En *stenyxa* med skafthål.
Cederstr. saml. 2739.

c) Sex *slipstenar* af *sandsten*; ena bredsidan kullrig, den andra plan eller något konkav. Båda dessa sidor äro mer eller mindre begagnade, troligen vid slipning af stenyxor o. dyl.

Alla i Cederstr. saml., 2110, 2125, 2531, 2633, 2671 och 2672.

57. Vid **Kjellviken** hittades i Aug. 1873 "vid jordtägt i en backe eller hög":

Ett mycket *groft slaget redskap* af mörkbrun *flinta*, afbildadt fig. 73 i 2/3 af verkliga storleken; egg finnes rundtomkring, utom vid den tvära basen. Längd 5,7 tum; största bredd 2,7 tum.

På ena sidan ses en hvit, nästan glänsande fläck, som ej synes höra till den kalkskorpa, hvilken ursprungligen omgifvit flintan, och hvaraf en del finnes qvar, utan möjligen kan vara en lemning af en genom knackning uppkommen yta, äldre än den nuvarande.

Cederstr. saml. 2669.

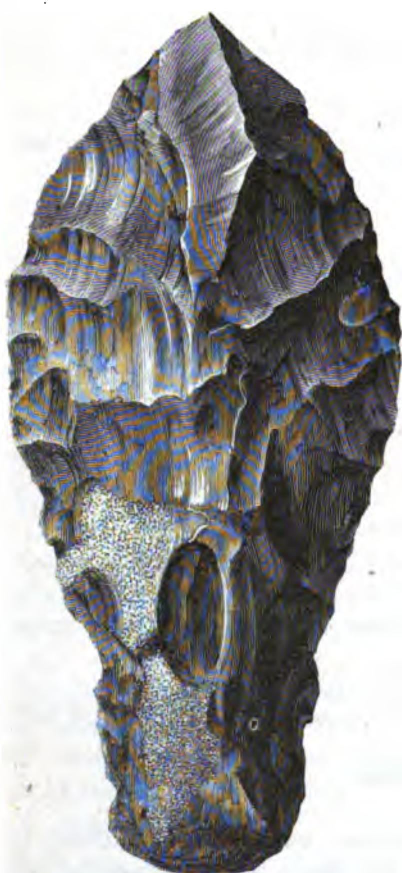

Fig. 73 a. Groft slaget flintverktyg. Kjellviken i Skee s:n. $^2/_3$.

Fig. 73 b. Verktyget fig. 73 a sedt från sidan.

58. Vid **Kjellviken** har man äfven funnit "i jorden":

a) Ett *groft tillhugget flintredskap* af samma slag som fig. 76.

b) En bit af ett *halfmånformigt verktyg* af brun *flinta.*

Båda i Cederstr. saml., 2679 och 2678.

Det är icke kändt, om dessa två saker äro funna tillsammans, eller om *a* är hittad på samma ställe som N:o 57.

59. Vid **Lifveröd** har man på olika ställen funnit:

a) En *yxa* utan hål af svart, skiffer-liknande *sten*, kullrigt tvåsidig; den afrundade eggen är väl slipad. Längd 3,1 tum.

b) En bit af en *yxa* af *trapp* utan hål; "funnen vid plöjning."

Båda i Cederstr. saml., 2543 och 2657.

60. Vid **Långskog** har man funnit:

En *yxa* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad; lik fig. 20—22 i "Sv. forns." Längd 4,3 tum.

Cederstr. saml. 2137.

61. Vid **Madar**, eller **Mardal**, har man funnit "i jorden":

En *dolk* af *flinta* med fyrkantigt, utpringladt skaft.

Cederstr. saml. 2640.

62. Vid torftägt i **Dansaremossen** under **Massleberg** har man funnit följande flintsaker, liggande tillsammans:

a) Ett *groft slaget flintverktyg* af samma form som fig. 76 här nedan. Längd 5,8 tum; bredd 3,3 tum.

b) Ett dylikt *flintverktyg;* den naturliga, kritaktiga ytan ännu till stor del synlig. Längd 6 tum; bredd 2,9 tum.

c) Ett dylikt *flintverktyg*; den naturliga ytan ej så mycket synlig. Längd 5,4 tum; bredd 3,7 tum.

d) Ett dylikt *flintverktyg.* Längd 4 tum, bredd 2 tum.

e) En *flintspån*, 1,9 tum lång.

Alla i Cederstr. saml., 2315—2319.

63. Vid **Massleberg** har man dessutom, på olika ställen, funnit:

a) En liten *dolk* eller spjutspets af *flinta*, med tvåsidigt skaft. Uppgifves vara funnen tillsammans med *c*.

b) Ett *halfmånformigt flintverktyg.*

c) Ett *verktyg* af *skiffer*, med nästan skedformig, afrundad, slipad egg; ligger bra i handen. Längd 3,9 tum; bredd 1,2 tum. Uppgifves vara funnen tillsammans med *a*.

Alla i Cederstr. saml., 744, 2022 och 745.

64. Vid **Munkebacken** äro i jorden funna:

Två *flintspåner*, af hvilka den ena synes varit ämnad till pil.

Båda i Cederstr. saml., 2717 och 2718.[1]

---

[1] "På **Näsinge-åsen** skall man i närheten af en stenkista hafva funnit *tre* forntida *bronskärl*, hvilka såldes efter vigt" (Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 198). Man vet icke, om dessa kärl tillhörde hednatiden eller någon senare tid.

65. I en af de vid **Skee Prestgård** liggande *grafhögarne*, "hvilken höll vid pass 100 steg i rundel och 8 fot i höjd, hittades år 1824 under en klumpig häll på högens botten *två spjutspetsar af jern*, af hvilka den ena höll 1 fot 4 verktum i längd, den andra 1 fot 3 tum. Dessa spjutspetsar hade långa hölsor och breda blad, den större med afrundade flikar, den mindre med spetsiga hullingar. En del af skaften, som varit af trä, qvarsatt i hölsorna, men det öfriga deraf var alldeles förmultnadt. Nära intill detta fynd stod en större *askkruka* af *bränd lera*. Spjutspetsarne hade blifvit af rost så anfrätte, att de genom vidröring sönderföllo"; endast några bitar af hylsorna kunde tillvaratagas, och dessa hafva med Holmbergs första samling kommit till Statens Hist. Museum (N:is 1270: 528—530).

"Vid odlingar såväl uti omliggande åkrar, som uti trädgården, anträffar man esomoftast nedsatta *askkrukor* och andra forntidssaker."

Enligt Brunius, "Antiqvarisk och arkitektonisk resa genom Halland, Bohuslän etc. år 1838" (Lund, 1839), sid. 122; och Holmberg, "Bohusläns Historia", 1:a uppl., 2 sid. 198.

66. I en torfmosse å **Skee Prestgårds** egor äro funna, men troligen icke tillsammans:

a) Hälften af en *stenyxa*, afslagen i skafthålet.

b) En liten bit af en på utsidan sotig *täljstensgryta*, *med öra* af samma stycke som grytan.

Båda i Strömstads Museum.

67. Vid **Rogsta** har man, "i en åker der en ättehög stått", funnit:

a) En bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

b) En *spjutspets* af *flinta*.

c) En trekantig *pilspets* af *flinta*, lik fig. 12 här ofvan, 1,7 tum lång.

d) En tunn *rätmejsel* (?) af *skiffer*, något slipad vid eggen. Är möjligen från senare tid.

Alla i Cederstr. saml., 729, 731, 791 och 732.

68. Vid **Ryssmyren**, nära Strömstad, har man funnit:

En *spjutspets* af mörk *flinta*.

Cederstr. saml. 2626.

69. Vid **Rämne** har man, på olika ställen, funnit:

a) En liten *yxa* af *trapp*, utan hål, nästan trind, lik fig. 5 här ofvan, slipad vid eggen.

b) En *stenyxa* med skafthål.

c) En liten *brynsten* af svart *skiffer*, fyrsidig, med ett hål vid den smalare ändan. Längd 1,75 tum; bredd vid ena ändan 1,1 och vid den andra 0,4 tum.

d) En jemnbred *brynsten* af svart *skiffer*, med plana smalsidor; ett litet hål vid den ena ändan. Längd 4 tum; bredd 0,95 och tjocklek 0,4 tum.

e) En *skiffer-brynsten* af samma form som *d*, men mindre.

Alla i Cederstr. saml., 2514, 2513, 2005, 2092 och 1906.

70. Vid **Sör-Rämne** är funnen:

En flat *slipsten*, begagnad för slipning af flintyxor och dylikt på ena bredsidan, och med en smal "slipbana" äfven å den andra bredsidan.

Hr Cavalli-Holmgrens samling.

71. Vid **Salen** har man, på olika ställen, funnit:

a) Ett *halfmånformigt flintverktyg;* "hittadt i ett stenröse."

b) En liten *brynsten* af svart *skiffer*, lik fig. 4 i "Sv. forns.", med tre hål vid öfre ändan, på samma sätt som å denna figur.

Båda i Cederstr. saml., 2200 och 2360.

72. Vid **Skogar** äro, troligen på olika ställen, funna:

a) En trind *yxa* af *trapp* utan hål, lik fig. 5 här ofvan; nedre delen väl slipad.

b) En *stenyxa* med skafthål, af vanlig form.

Båda i Strömstads Museum.

73. Vid **Skogelid** har man under dikesgräfning funnit:

En *stenyxa* med skafthål, af ovanligare form, närmast lik fig. 104 i Worsaaes "Nordiske Oldsager"; men de upphöjda linierna äro icke så tydliga, och den åt ena sidan utsvängda eggen ej böjd bakåt.

Cederstr. saml. 2118.

74. Å en till **Skärje** hörande utmark fann hemmanets egare Olaus Christofersson (år 1854) vid uppgräfning af en större sten:

a) En öppen *armring* af *guld*, afbildad i naturlig storlek fig. 74. Den består af ett smalt och temligen tunt guldband, hvars kanter äro invikna. Ändarne äro klufna i två flikar, och båda flikarne upprullade i spiral. Största inre diameter 2,2 tum, och minsta 1,95 tum; ringens bredd 2,8 linier och tjocklek 1,5 linie. Vigt 6,69 ort.

b) 4 *spiralringar* af *dubbel guldtråd;* en af dem är afbildad i naturlig storlek fig. 75. Hvarje ring består af en trind, slät, endast $^1/_3$ linie tjock guldtråd, hvars ändar äro hopfogade såsom figuren visar; de äro nämligen utplattade och hårdt lindade om hvarandra, utan att spår af lödning nu synas. På en af ringarne, hvilken ännu är alldeles hel, kan skarfven icke upptäckas. En annan ring är vid båda ändarne fint snedrefflad å ena sidan. Antalet spiralhvarf är å två ringar, som äro hela, $3^2/_3$ och $2^3/_4$. De två andra, som icke äro hela, men som synas vara i det närmaste fullständiga, äro lagda i omkring $4^1/_2$ och $3^1/_2$ hvarf. Inre diameter omkring 1,8 tum.

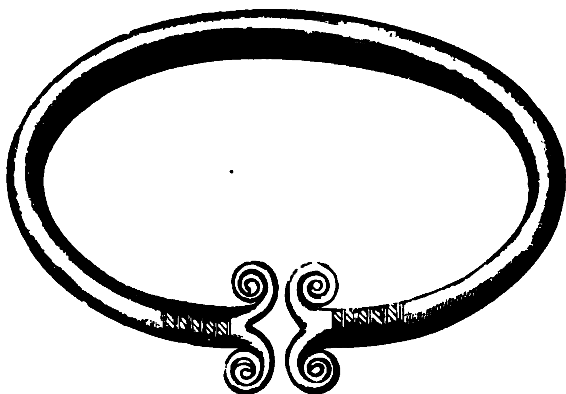

Fig. 74. Armring af guldbleck med invikna kanter. Skärje i Skee s:n. $^1/_1$.

De fem ringarne väga tillsammans 18,3 ort och innehålla ungefär 90 procent guld.

Statens Hist. Museum 2072.

Dylika öppna armringar af guldbleck med invikna kanter äro äfven funna på andra ställen i Sverige; följande äro nu kända:

A N:o 1 Reng i Rengs socken, Skytts härad, Skåne, hittades år 1873 vid gräfning i jorden på två fots djup 2 guldringar lika fig. 74 och ett groft lerkärl; "i eller bredvid detta funnos inga ben." Den ena ringen består af ett tunt guldbleck, som är böjdt öfver en *bronsplåt.* Härigenom sökte man att vinna styrka åt ringen, på samma gång man sparde guldet. Vid de klufna och i spiral hoprullade ändarne är ringen prydd med tvärgående zigzaglinier och fina ränder. Vigt, utom bronsen, omkr. 5,5 ort. Halt 80 proc.; guldet är blekt. — Den andra ringen, af mörkare guld, är

till formen alldeles lik fig. 74, men slät och utan sirater; ingen brons invändigt. Vigt 7,7 ort; halt 90 proc. (Statens Historiska Museum 4959).

I en åker vid Enbjenne i Hogräns socken på Gotland hittades år 1848 en dylik öppen armring af en guldplåt med invikna kanter, således lik fig. 74; ändarne äro dock icke klufna, utan hvardera ändan hoprullad i en spiral men åt olika håll, så att, då ringen satt på armen, den ena spiralen var vänd åt handen och den andra uppåt armen. Ringen är slät, utan sirater; ingen brons invändigt. Vigt 5,45 ort; halt 82,8 proc. (Statens Historiska Museum 1449).

Dessutom har man vid Björkered i Hasslöfs socken, Halland, på norra sluttningen af Hallands-ås, funnit en liknande armring af guld. Ringen, som hittades år 1865 under potates-upptagning i en åker, består af ett tunt, ihopviket guldbleck och är afbildad fig. 4 å pl. 1 i "Hallands fornminnesförenings årsskrift." Af någon

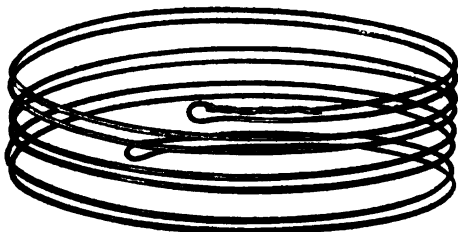

Fig. 75. Spiralring af dubbel guldtråd. Skärje i Skee s:n. $^1/_1$.

inre bronsskålla ses åtminstone icke numera något spår. Ändarne, som prydas af fina tvärgående ränder, äro icke upprullade i spiral, utan jemnt afskurna. Ringens inre diameter är 2,8—2,35 tum; bredden 3,5 linier. Dess vigt är endast 1,85 ort; halten 90 proc. (Statens Hist. Museum 3442).

En guldring, mycket lik den sistnämnde, är funnen i Svendborgs amt på Fyen i Danmark och afbildad fig. 251 i Worsaaes "Nordiske Oldsager." "Den består af ett tunt guldbleck, som är uthamradt omkring en bronsplåt, hvaraf en del ännu återstår." Ändarne äro, liksom å ringen från Björkered, prydda med fina linier och tvärt afskurna. Denna ring hittades i jord, som var körd från en ättehög, i hvilken man äfven fann bitar af två bronssvärd, 1 bronsknif m. m. (Köpenhamns Museum 9802).

I Danmark har man dessutom funnit några andra dylika ringar.[1] En af dem, afbildad fig. 2 å pl. 35 i Madsens "Broncealderen", är alldeles lik den vid Skärje funna; ändarne äro klufna i två flikar och hvardera fliken hoprullad i spiral. Någon inuti liggande bronsplåt omtalas icke. Den är funnen af en fiskare, som fångade ål i Karrebæksminde Fjord.

Äfven i Norge är en liknande armring af guld funnen[2]. "Den består af tunt guldbleck, som blifvit förstärkt genom att läggas omkring en bronsplåt; denna fasthålles derigenom att guldbleckets kanter äro vikna in öfver den. Ändarne äro böjda, så att de bilda en half, tvärs för liggande, cylinder, med den ihåliga sidan vänd inåt; här finnes ingen brons, men guldblecket är omböjdt och lagdt dubbelt." Denna ring hittades år 1869 i kanten af en stor rund grafhög å Vestre Hemstads egor i Stange Prestegjæld, Hedemarken; i samma hög funnos äfven dels en bronsknif af en under den yngre bronsåldern vanlig form, dels ett spänne af silfver från den äldre jernåldern, m. fl. saker. De å guldringen förekommande siraterna synas äfven tala för, att denna ring hör till en något senare tid än den vid Skärje funna.

Guldringar med klufne och i spiral hoprullade ändar voro ej ovanliga under bronsåldern.[3] Ett vackert prof derå är det, troligen som prydnad för hufvudet använda guldband, hvilket är afbildadt fig. 239 i "Sv. forns"; hvardera ändan är klufven i fyra flikar. Det hittades jemte tre bronsyxor[4] på en stenhäll, 1$^1/_2$ fot under jordytan, vid Balsby i Nosaby socken, östra Skåne; "yxorna lågo i rad bredvid hvarandra, och guldbandet vid ena sidan af dem" (Statens Hist. Museum 1665).

Äfven å andra saker, såsom bronsringar, knifskaft, svärdsfästen m. m. från bronsåldern — och i synnerhet från periodens senare del — äro ändarne ofta utdragna i en eller två tenar och hoprullade i spiral.[5]

---

[1] Boye, "Oplysende Fortegnelse over Gjenstande af ædle Metaller i det Kong. Museum for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn" (Köpenhamn, 1859), sid. 12.

[2] Afbildad fig. 1 å pl. 1 i "Årsberetning for 1869 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring"; jfr sid. 86.

[3] Se bland annat fig. 253 och 255 i Worsaaes "Nordiske Oldsager"; fig. 1 å pl. 35 i Madsens "Broncealderen" (armring af guld, hvardera ändan *tre*-klufven, funnen i en grafhög på Bornholm jemte en dolk och två knifvar m. m. af brons).

[4] En af dem afbildad fig. 133 i "Sv. forns."

[5] Såsom t. ex. fig. 120, 121, 155, 187, 188, 191, 192, 214, 231 och 234 i "Sv. forns."

Armringar och fingerringar af dubbel, i spiral lagd guldtråd äro ofta funna i Skandinavien.[1] En fingerring af detta slag ses fig. 128 i "Sv. forns."; den är jemte en alldeles dylik ring funnen vid Cimbris i Skåne, nära Cimbrishamn (Statens Hist. Museum 2456).

Två alldeles dylika fingerringar äro funna i en grusgraf nära Nestved i Danmark tillsammans med några till bronsålderns sista del hörande fornsaker.[2]

Ändarne på guldtråden äro antingen hopfogade såsom vi se af fig. 75, eller så som fig. 243 i "Sv. forns." visar; stundom äro skarfvarne så väl dolda, att de icke kunna upptäckas.

Sådana spiralringar af dubbel guldtråd dels passande för armen, dels något mindre, äro äfven funna utom Norden, både i Nederländerna, Tyskland och Österrike; flere af dem äro — liksom en af de vid Skärje funna — fint spiralrefflade vid ändarne.[3] Det är sannolikt, att åtminstone flere af de i Norden funna guldringarne af detta slag äro hit införda från sydligare länder.

I Sverige och Danmark har man också hittat åtskilliga spiralarmringar af dubbel *brons*-tråd.[4] En af dem, afbildad fig. 243 i "Sv. forns.", är funnen jemte tre dylika spiralringar och en mängd andra fornsaker i en torfmosse vid Långbro i Vårdinge socken, Södermanland; fyndet tillhör den yngre bronsåldern.

Af det nu anförda se vi, att de vid Skärje funna guldringarne måste anses tillhöra bronsåldern, och troligen den senare delen af denna period.

75. I ett gärde å **Skärje** egor har man för många år sedan "vid tre i en rad stående *bautastenar* funnit:

a) En *täljstensskål* med jernöron, hvilken stod stjelpt öfver en samling af *aska* och *ben;* och derbredvid

b) en krokig knif eller *skära* af *jern.*"

Enligt Holmbergs "Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 198.

76. Vid **Skärje** har man äfven, "uti en graf", funnit *brända ben* och

En liten krokig *skära* af *jern,* tunn och afbruten på midten; liknar till formen fig. 82 i förf:s "Lifvet i Sverige under hedna-

---

[1] Fig. 246 och 250 i Worsaaes "Nordiske Oldsager"; fig. 8 och 10 å pl. 35 i Madsens "Broncealderen"; Boye, "Oplysende Fortegnelse", sid. 12 och 17.

[2] Madsen, "Broncealderen", "Fundet i Kostræde Banker"; och "Årböger for nord. Oldkyndighed", 1868, sid. 124.

[3] "Antiqv. tidskrift för Sverige", 3 sid. 416.

[4] "Antiqv. tidskrift för Sverige", 3 sid. 232 och 261.

tiden." Vid ena ändan sitta 2 nitnaglar, hvarmed skäran varit fästad vid skaftet. Afståndet mellan båda ändarne är 5,5 tum; största bredden 0,8 tum.

Statens Hist. M. 1270: 487. Möjligen samma fynd som föreg.

77. Vid **Skärje** har man dessutom funnit:
En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form.

Cederstr. saml. 2203.

78. Vid **Storskogen** har man, troligen på olika ställen, funnit:
a) En lancettformig *spjutspets* af *flinta*, 6,3 tum lång.
b) Hälften af en *stenyxa* med skafthål, vanlig form.

Båda i Cederstr. saml., 1898 och 1895.

79. Vid **Strengen** har man funnit "i jorden":
En *spjutspets* af *flinta*.

Cederstr. saml. 2711.

80. Vid **Söle** har man, "3 alnar djupt i jorden under en eks rötter", funnit:
En *spjutspets* af *flinta* med tånge.

Cederstr. saml. 2202.

81. På en ås mellan **Söle** och **Prestgården** ligger ett större graffält, som är kändt under namnet "*Dårskilds högar*", der man bland annat ser flere "runda kretsar af 24—54 fots diameter, bildade af 10 till 19 uppresta stenar. Ingen af dessa kretsar har centralsten, men några af dem omsluta ättehögar; inom dessa kretsar har man funnit nedsatta *urnor* af *lera* med *brända ben*."

Enligt Holmberg, "Bohusläns Historia", 1:a uppl., 2 sid. 196, der graffältet närmare beskrifves; en afbildning deraf ses i samma del, pl. III.

82. Vid **Tafsäng** har man, troligen på olika ställen, funnit:
Tre *halfmånformiga flintverktyg*, hela.

Alla i Cederstr. saml., 2042, 2387 och 2694.

83. Vid **Tjäre** har man funnit:
En *spjutspets* af *flinta*.

Cederstr. saml. 2010.

84. Vid **Treje** har man, troligen på olika ställen, funnit:
a) En *spjutspets* af *flinta*.
b) En *yxa* af *trapp* utan hål, kullrigt fyrsidig. Lär vara funnen i en åker tillsammans med *c*.

c) Nedre delen af en i skafthålet afslagen *stenyxa;* nytt hål, med tapp i midten, är påbörjadt från ena sidan.

Alla i Cederstr. saml., 779, 2351 och 2357.

85. Å **Treje** egor har man äfven, "vid plöjning på en nyodling", funnit:

Fig. 76 a. Groft slaget flintverktyg. Ursmyrarne i Skee s:n. $^{2}/_{3}$.

Fig. 76 b. Verktyget fig. 76 a sedt från sidan.

a) En *täljstensgryta* af samma form som fig. 72 här ofvan, men betydligt större; inga spår efter jernhank synas. Diameter invändigt vid mynningen dryga 14 tum; höjd 7,8 tum. Kantens tjocklek 5 à 6 linier.

b) En dylik *gryta*, som nu är förstörd.

"Båda voro sotade och stjelpta." Inga ben omtalas.

a förvaras i Cederstr. samling.

86. Vid torftägt i **Ursmyrarne** har man, för några år sedan, funnit:

Ett *groft slaget verktyg* af grå *flinta*, afbildadt fig. 76 i $^2/_3$ af verkliga storleken. Af den ursprungliga kalkskorpan finnes intet spår, men på ett ställe har ytan en hvit porslinslik färg, liknande den yta, som flintverktyg från stenåldern ofta erhållit genom att under så lång tid hafva legat i jorden, utsatta för tidens inverkan (jfr N:o 57 här ofvan). Längd 5 tum; bredd 3,1 tum; största tjockleken ungefär 1 tum.

Cederstr. saml. 2314.

Om dessa flintverktyg, hvilka likna dem som under den äldsta stenåldern begagnades i vestra Europa, se "Sveriges forntid", sid. 36. Det synes förtjena uppmärksamhet, att sådana verktyg vid flere tillfällen blifvit funna i norra Bohuslän; se t. ex. fynden N:is 9, 57, 58, 62.

87. Vid **Utängen** har man i jorden funnit:

Ett *halfmånformigt verktyg* af brun *flinta*.

Cederstr. saml. 2628.

88. Vid **Vadal** är funnen:

En bit af en *flintdolk* med fyrkantigt skaft.

Cederstr. saml. 2710.

89. Vid **Varp** har man i jorden funnit:

En liten *flintyxa*, med tydliga smalsidor, slipad. Längd 2,1 tum; bredd 1,3 tum.

Cederstr. saml. 780.

90. Å **Velle** egor har man, troligen på olika ställen, funnit:

a) En *spjutspets* af gul *flinta*.

b) Ett stycke af en *stenyxa* med skafthål.

Båda i Cederstr. saml., 2630 och 2629.

91. Vid **Velle** har man äfven funnit:

Två *perlor* af mörkblått *glas*. Den ena sammansatt af tre smala perlor, 3 linier lång och 2,5 linie i diameter. Den andra 7 linier lång, bildad af en i sju täta spiralhvarf lagd, tjock glastråd; 2 à 3 linier i diameter.

Båda i Statens Hist. Museum, 1270: 520, 521.

92. Å **Vettelanda** egor hittades (år 1873) vid dikesgräfning, på ungefär 3 fots djup:

En *yxa* utan hål, eller mejsel, af *trapp*, nästan trind, slipad vid den 1,7 tum breda eggen. Afbildad fig. 77 i ⅔ af verkliga storleken. Längd 4,9 tum.

Statens Hist. Museum 4978.

93. Vid **Vettelanda** har man äfven, i en grafhög af vid pass 80 stegs omkrets, funnit:

a) 5 *perlor* af *glasfluss*, tilltryckt klotrunda, släta; en af dem söndrig. Höjd (eller längd) 3 à 3,5 linier; diameter 4,5 linier.

Fig. 77 a. Trind yxa af trapp, utan hål. Vettelanda i Skee s:n. ⅔.

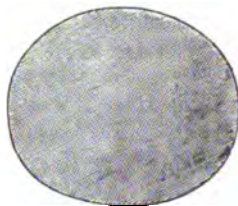

Fig. 77 b. Genomskärning af yxan fig. 77 a.

b) En *sländtrissa* af *sandsten*; 5,5 linier tjock, platt, med afrundad kant. Utan sirater. Diameter 1,7 tum; hålets diameter 3 linier.

Alla i Statens Hist. Museum 1270: 515—519 och 366; jfr Holmbergs "Bohusläns Historia", 1:a uppl., 2 sid. 197.

94. Vid **Änneröd** äro, troligen på olika ställen, funna:

a) Nedre delen af en slipad *flintyxa*, med tydliga smalsidor.

b) Ett *halfmånformigt flintverktyg*, bredt, af samma form som fig. 71 i "Sv. forns."

Båda i Cederstr. saml., 1900 och 1899.

95. "Strax ofvanför en *hällkista* vid **Åseröd** ser man på berget stora *samlingar* af *rullstenar*, hvilka blifvit med omsorg utjemnade; uti desamma har man funnit rum, täckta af små hällar, och deruti förvarade *urnor* med *brända ben*, samt en *kopparknif*." Troligen finnes denna bronsknif ej nu qvar.

Enligt Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 200. Hällkistan är afbildad i samma del, pl. II fig. 3.

96. Vid **Äng** har man på olika ställen funnit:

a) Tre *flintspåner* af olika färg.

b) Främre delen af en tunn, fint knackad *skrapa* af *flinta*, hvit; har varit i eld.

c) Eggen af en *yxa* af *trapp*, som troligen icke haft skafthål; inga smalsidor.

Alla i Cederstr. saml., 2390, 2515, 2541, 2385 och 2384.

97. Vid **Österröd** har man på olika ställen funnit:

a) En bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

b) En bred *hålmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, väl slipad.

Båda i Cederstr. saml., 2214 och 2326.

5. Strömstad.

98. I **Strömstad** har man i jorden funnit:

En bred *rätmejsel* af ljus *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2698.

6. Tjernö socken.

Från denna socken känner jag intet fynd af fornsaker från hednatiden.

Om Tanumstenen.

Af VIKTOR RYDBERG.

Runorna på Tanumstenen, nitton till talet, utgöra en enda rad utan delningstecken mellan orden. Inristningen är ännu i dag tillräckligt tydlig för att icke lemna någon tvekan om myndernas ursprungliga form. De äro skrifna från höger till venster. De meddelas här nedan i omvänd och vanlig ordning. En snedt öfver blocket löpande valk delar runraden så, att de åtta första runorna stå på ena sidan om denne, de elfva öfriga mellan honom och blockets kant.

Mynderna äro dessa (jfr fig. 63 å sid. 49 här ofvan):

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
ᚦ	ᚱ	ᚨ	ᚹ	ᛁ	ᛜ	ᚨ	ᚾ	ᚺ	ᚨ	ᛁ	ᛏ	ᛁ	ᚾ	ᚨ	ᛉ	ᚹ	ᚨ	ᛋ

1) ᚦ. Runan *Thorn* = Th.

2) ᚱ. Runan *Reid* = R.

3) ᚨ. Runan *Os (Ås)*. Denna mynd, på de yngre runstenarne det vanliga tecknet för *o*-ljudet, läses här af professor Bugge som *a*, af professor Stephens som *æ*. Den senare yttrar: "We all know how for instance A and Á and Æ and O interchange from time to time and from county to county . . . Hence the value of this ᚨ is continually exposed to modification. Most of the vellum alphabets and of the few manuscript Rune-words make it Æ, but some A or O. And so on the monumentse". (The Oldnorthern Runic Monuments, s. 137, 138.) — Dr U. Dieterich yttrar om samma tecken: "*Os* ist ein späterer Laut, welcher nicht zu den drei Urvocalen ᚢ, ᛁ, ᛅ gehört, und aus Trübung des ᚢ oder Gunirung des ᛅ, nämlich ᛅ ᛅ (ᚼ) und ᛅ ᚢ entstanden ist." (Runen-Wörterbuch, s. VI.) — I sjelfva verket står ᚨ, synnerligen på de äldre runstenarne, för flere sväfvande, mot *o* stigande eller sjunkande ljud af *a*- och *u*-klasserna. Så finner man ᚨ ᚾ ᛏ ᛁ och ᛅ ᚾ ᛏ ᛁ (ande), ᚨ ᚱ och ᛅ ᚱ (år); ᚨ ᚱ ᚢ ᛋ ᛏ ᛅ och ᚢ ᚱ ᚢ ᛋ ᛏ ᛅ (orusta = strid), ᚨ ᚱ ᛉ ᚱ och ᚢ ᚱ ᛉ ᚱ (orm) o. s. v. Huru *o* skiftar med *a* och *u* i de äldsta isländska handskrifterna är kändt. I fornsvenskan hafva vi oräkneliga prof på bruket af *o* så väl för *a* som för *u*, såsom i jorl (jarl), off (af), stonda (standa), en-

soman (ensaman), antuordha (antuardha), op (up), dofna (dufna), stova (stuva), hogga (hugga), foghl (fughl), frosin (frusin), hold (huld), holt (hult), om (um).

4) ᚹ. Mynd ur den s. k. äldre futhorken, = V.
5) ᛁ. Runan *Is* = I.
6) ᛜ. Mynd ur den s. k. äldre futhorken, = NG.
7) ᚬ. Se 3).
8) ᚼ. Runan *Naud* = N.
9) ᚺ. Mynd ur den s. k. äldre futhorken, = H.
10) ᚬ. Se 3).
11) ᛁ. Se 5).
12) ᛏ. Runan *Tyr* = T.
13) ᛁ. Se 5).
14) ᚼ. Se 8).
15) ᚬ. Se 3).
16) ᛉ. Ända hit intills har jag läst inskriftens runor, hvar för sig, på samma sätt som herrarne Stephens och Bugge. Men här skilja sig allas våra vägar. De nämnde vetenskapsmännen se båda i ᛉ en mynd ur den s. k. äldre futhorken, i likhet med ᚹ (v), ᚺ (h) och ᛜ (ng), men kämpa häftigt om hennes märkelse. Stephens gör ᛉ till ett *a;* Bugge deremot till ett *r* finale, som ursprungligen varit ett *s* (såsom *s* i *vas*, *es* öfvergått till *var*, *er*). För min del ser jag i Tanumstenen en "öfvergångssten" (transition-stone), hvars inskrift är vida yngre än åren 400—500 efter Kristus, till hvilken tid Stephens förlägger henne; ej heller finner jag nödigt att för hennes tolkning tillgripa ord och former, okända för vår äldsta nordiska literatur och visande till baka till gotiskt eller fornengelskt språkskick. Jag tror, att ristningen tillkommit i en tid, då ᚹ, ᚺ och ᛜ ännu icke försvunnit från hela Norden, men ᛉ fått sin vanliga märkelse af runan *Madr* = M.

17) ᚹ. Om detta teckens märkelse kan här någon tvekan ega rum. Det kan vara tecknet för *v*-ljudet (se 4), men möjligen ock ett ᚦ (th), hvars staf ej uppdragits, emedan armen af ᛉ skjuter fram omedelbart öfver densamma. Jag tager båda dessa möjligheter här i öfvervägande.

18) ᚬ. Se 3).
19) ᛊ. Runan *Sol* = S.

Som man finner, skiljer sig min uppfattning af runornas ljudvärde från Stephens' och Bugges endast i en enda punkt, nämligen i fråga om nummer 16 eller ᛉ, hvarjämte jag lemnar oafgjordt, om nummer 17, hvari de se ett W, motsvarar denna bokstaf eller Th.

Men enär de nitton runorna stå i en oafbruten rad, kunna de, såsom ock rönt är, delas på flerehanda vis, och af hvarje olika delning uppstår naturligtvis en olika tolkning af inskriften. Hit intills hafva tolkningarna varit lika många som tolkarne. Jag tager mig friheten att, innan jag meddelar min egen tydning, påminna om de ofvan nämnde runläsarnes:

Stephens' första läsning (1866).

Thræwing æn hæit in æa wæs, hvilket han öfversätter: Træwing var en sjökonung i sin lefnad.

Stephens' andra läsning (1868):

Thræwingæn hæi-tinæ a wæs, hvilket han uttyder: Var alltid Thræwings hög-pelare!

Bugges läsning:

Thrawingan haitinar was = Den (stenen) vardt kallad Thravinges.

För min del sammanställer och läser jag runorna på följande sätt:

Thra vingan haitin um thas, eller
Thra vingan haitin um vos.

Af denna indelning följer en tolkning, som i alla stycken tillfredsställer den fornnordiska språklärans kraf och ej har af nöden att grunda sig på hypotetiska former.

Thra, isl. *thrá,* nominat. singul. femin. af adjektivet *thrar,* isl. *thrár,* som betyder ihärdig, varaktig, oslitlig; "vedholdende, bestemt paa at holde fast ved noget" (Fritzner). Ordet fortlefver i det nu mindre brukliga svenska adjektivet *trå* och har fränder i *trägen, åtrå, tråna* o. s. v.

Vingan, femininit substantiv, nomin. sing., = 1) knytande af vänskapsband; 2) vänskap.

Haitin, isl. *heitin,* partic. passiv. nom. sing. femin. af *heita,* göra löfte, lofva.

Um, preposition. Kan här förekomma i märkelsen af 1) vid, förmedelst; 2) vidkommande, med hänsyn till. Om båda dessa märkelser se Fritzners ordbok.

Thas eller **Vos.** Är ordet att läsa *thas,* hafva vi här en af de mångfaldigt skiftande ackusativformerna af *þessi* (denne). Är ordet åter *vos, vas,* kan det vara antingen ackusativ plural af det personliga pronomen *ek,* som i denna form förekommer i svenskan som *oss,* i isl. som *os* och *us,* i dalspråket och i fornsvenskan som *uoss* och *woss,* eller ock det neutrala substantivet *vás* = hårdt arbete, svårt företag, betryck, nöd.

Lyckligtvis är inskriftens hufvudmening icke afhängig af dessa möjligheter, som dock alla förtjena påpekas.

Vi komma således till följande läsningar, som vi återgifva med det häfdvunna isländska skrifsättet:

1) *Thrá vingan heitin um thes-* (sar runar).

Varaktig vänskap lofvad vid dessa (runor). Med andra ord: Varaktig vänskap lofvad med dessa runor som vitnesbörd.

2) *Thrá vingan heitin um us.*

Varaktig vänskap lofvad mellan oss.

3) *Thrá vingan heitin um vás.*

Varaktig vänskap lofvad för (med hänsyn till) *nöd.*

Inskriften synes således vara vårdtecknet af ett knutet fosterbrödralag. Af vår forntidsliteratur framgår, att runorna nytjades icke endast å grafvårdar eller att förvara namn åt efterverlden. De tvärt om brukades för de mångfaldigaste ändamål, som hade något heligt eller magiskt uti sig.

"Beiti við bitsóttum,
en við bölvi rúnar,
fold skal við flóði taka,"

heter det i det gamla Hávamál. Man ristade segerrunor, kärleks- och vänskapsrunor så väl som hatrunor, och det ligger ingen ting öfverraskande uti att bland tusental runskrifter, som ur de många tusentalen af tillintetgjorda räddats till vår tid, finna åt minstone *en*, som tillkommit såsom vitnesbörd om ett det heligaste band våra förfäder kände och ofta knöto. För dem, som blandade blod med hvarandra, till tecken af ingången vänskap, kunde det icke ligga fjärran att i stenen rista ett varaktigare vitnesbörd om det ömsesidigt gifna löftet, fram för allt när man tänkte sig, att detta vann ytterligare helgd genom runornas magt. Att namn härvid icke nämndes — att stenen icke säger, hvilka de voro, som gåfvo hvarandra löftet, är ej mer än man kunde vänta. Det var icke deras afsigt att skyldra inför den sena efterverlden med sin vänskap; utan vårdtecknet var ett vårdtecken endast mellan dem, som löftet gälde, och vidkom ingen annan. Det är i detta hänseende att jämföra med stenen, som Jakob och Laban uppreste, och som utan att bära ett namn eller ens en bokstaf dock var ett vitnesbörd *mellan dem.* "Så kom nu och låt oss göra ett förbund, jag och du, som skall vara ett vitnesbörd mellan mig och dig . . . Då tog Jakob en sten och reste honom upp till en vård. Då sade Laban: detta stenröse vare i dag vitnesbörd *mellan mig och dig.*" (1 Mose bok, kap. 31). Bruket att vid stenar ästa minnet af eder och löften är urgammalt.

Om jag vågat med ofvanstående tydningar öka de flere, som redan finnas af Tanumstenens inskrift, är det ej, emedan jag skulle tro mig på ett för alla öfvertygande sätt hafva gissat gåtan, utan endast derför att nyckeln till denna svårligen lär kunna smidas annorledes än att alla läsningar, som hafva någon sannolikhet för sig, uppställas till inbördes jämförelse. Till förmån för min tolkning torde dock tala, att jag troget hållit mig till runornas kända ljudvärde och genom en okonstlad delning af dem kommit till ord och former, hvilka alla med visshet tillhöra det nordiska tungomålet.

Silfverkalk från Dragsmarks klosterkyrka.

Af HANS HILDEBRAND.

På gården Klostret, hvilken fått sitt namn af det på dess egor anlagda Marieskogs eller Dragsmarks kloster, hvaraf nu icke återstår mera än en gråstenshop, förvaras den här afbildade silfverkalken, hvilken enligt uppgift af hr G. Brusewitz är 5,8 dec. tum hög, 5,1 tum bred öfver skålen, 4,6 tum bred öfver foten.

Att närmare redogöra för de rika ornamenten vore fruktlös möda; figuren visar, huru vexlande de äro och derjemte huru behagligt formade. Ännu större hade omvexlingen visat sig, derest äfven andra sidan af kalken hade kunnat här afbildas; af alla de många bladslingorna finnes icke en enda som är en annan fullkomligt lika.

Vi skola i stället söka utröna, till hvilken tid denna särdeles vackra kalk hör.

Kalken skall, enligt det i den romerska kyrkan utbildade bruket, bestå af fyra delar, fot, skaft, knapp på skaftet och skål. Mellan kalkarne från början och från slutet af medeltiden är skilnaden ganska stor. De äldre — vi tala här icke om de allra äldsta i hela kristna verlden, utan om de äldsta som kunde förekomma i Sverige — hafva vid skål, stor fot, kort skaft, tjock knapp; de yngre hafva skål och fot af små tvärmått och långt skaft, samt en knapp, som antingen är hög och smal, eller sammantryckt och försedd med kantiga utsprång. På de äldre är derjemte kalkens fot vanligen rund med obruten omkrets, på de yngre delad i åtta, eller ännu oftare sex flikar.

Se vi nu på den här afbildade kalken, finnes det mycket som talar för en högre ålder. Skål och fot äro af ganska betydligt omfång. Foten stiger småningom, och det som här egentligen kan kallas skaft är helt kort — de två smala ribborna med tvärgående or-

Silfverkalk från Dragsmarks klosterkyrka. $^{2}/_{3}$.

nament närmast öfver och under knappen. De ingraverade ornamenten hafva ock ett utseende, som tillhör den s. k. romanska konstperioden; under den följande ornerade man visserligen äfven med löfverk, men detta plägade då vara kopieradt efter i verkligheten förekommande blad och blommor.

Foten är visserligen rund till omkretsen, men en delning i flikar förekommer ock. Först se vi på den öfre delen af foten åtta nedtill vidgade och nederst afrundade flikar, af hvilka hvarannan är ornerad med ingraveradt bladverk. Den nedre delen af foten upptages af en ny rad treuddiga flikar, hvilka alla liksom de mellanliggande ytorna äro ornerade med bladverk. Vexlingen af runda och spetsiga bågar, än mer den tredelade bågen, utmärker den tid, då spetsbågsstilen höll på att utbildas ur rundbågsstilen, något som i Sverige, och äfven annorstädes t. ex. i Tyskland, utmärker 1200-talet.

Emellertid visar denna kalk vissa egenheter, hvilka kräfva uppmärksamhet. Det var under medeltiden, liksom ännu i dag i den romersk-katolska verlden, sed att å kalkens fot anbringa antingen ett krucifix eller ett kors; ja, i allmänhet fordrade man, att ett sådant der skulle finnas. Undantag förekomma emellertid, oftare under medeltidens förra än under dess senare del. Äfven på patenen borde korset finnas; enligt hr Brusewitz' i "Elfsyssel" s. 300 meddelade teckning, finnes å Dragsmarks-patenen intet kors, men väl i midten Guds välsignande hand, graverad mellan sol och måne. Med dessa två himlakroppar ville man beteckna hela skapelsen som föremål för Guds välsignande verksamhet.

Äfven skålen är i viss mon ovanlig genom indragningen närmast under öfverkanten. Under den romanska tiden närmar sig skålsidans linie till halfcirkeln, under den gotiska tiden är denna linie rak med en liten böjning nederst invid skaftet. Men skålar af en form liknande den här afbildade förekomma understundom och tillhöra förra delen af medeltiden.

Det enda, som kan väcka betänklighet med afseende på Dragsmarks-kalkens hänförande till 1200-talet, är utseendet af knappen, hvars spetsiga, liksom genom hård tillvridning uppkomna ornamentslinier synas vitna om en vida yngre tid. Å den romanska periodens kalkar är knappen vanligen kullrigare och högre. Detta drag ensamt är dock näppeligen sådant, att det jäfvar de öfriga samstämmande antydningarna, att vi få hänföra kalken till den norske konung Håkan Håkanssons tid. Det berättas i hans saga, att han låtit uppbygga Dragsmarks kloster med dess kyrka. Sannolikt hörde kalken till de redskap, med hvilka en kyrkas grundläggare plägade förse hennes högaltare.

Konghälls gamla sigill.

Af OSCAR MONTELIUS.

Göteborgs Museum lyckades för några år sedan förskaffa sig en sigillstamp af silfver, hvilken befanns hafva tillhört den redan vid medeltidens början blomstrande staden Konghäll, det nu varande Kongelf. Stampen uppgafs af säljaren vara funnen på det ställe, der den gamla staden legat.

Fig. 1. Aftryck af Konghälls gamla sigill. 1/1.

Fig. 2. Stampen till sigillet fig. 1 sedd från sidan. 1/1.

I midten af sigillet (fig. 1) ser man ett torn med två stora portar, och framför detta rinner en flod; på ena sidan står ett djur, troligen ett lejon, och på den andra ett svärd med spetsen vänd uppåt. Inskriften är *»Sigillvm civitatis Kononggell»*, eller »Konghäll stads sigill». Stilen i arbetet och bokstäfvernas form visar, att sigillet sannolikt förskrifver sig från 1200-talet.

Härvid får man dock icke förbise, att något annat sigill med en på baksidan uppstående hylsa för skaftet icke torde vara kändt från medeltiden, under det att dylika hylsor äro mycket vanliga å sigillstampar från de sista århundradena. Sigillen från medeltiden hafva vanligen intet annat handtag än en längs midten af baksidan uppstående kant, som stundom är rörlig kring ett gångjern, så att den kan läggas ned. Man vore derföre frestad att antaga, det hylsan å Konghälls-sigillet tillkommit i senare tid; men Museets föreståndare har meddelat mig, att hylsan synes vara alldeles samtidig med sigillet.

Om Gullbergs äng.

Ett bidrag till historien om Göteborgs landerier,

af SIGFRID WIESELGREN.

Öster om Göteborg ligger på en bergskulle den gamla skans, som sedan snart ett par sekel tillbaka hetat *Göta Lejon.* Nere vid kullens fot ila numera lokomotiver och jernbanståg, på något afstånd derifrån ligger mosaiska begrafningsplatsen; förstaden Stampen, en del privata hus, straff- och arbetsfängelset för qvinnor, landeriet Lilla Olskroken, Kommendantsängen och den numera utfylda elfvassen omgifva den på alla håll. Snart skall måhända det gråa gamla fästet, ännu tätare omslutet af en idog nutid, stå ungefär som en mossig grafsten instängdt mellan gator och hus.

Långt förr än krigets nödtvång bygde detta "Lejon" i hård granit, hade det dock på samma kulle rest den i våra häfder så ofta förekommande *Gullbergs fästning.* Den omgafs af *Gullbergsängen* eller *Gullbergs hed,* som under olika tider egt olika utsträckning, men som dock, så vidt vi veta, alltid varit begränsad i norr af Göta Elf och i öster af Gullbergsån. Många äro de strider, som der utkämpats mellan fiendtliga härar, många de kämpar, som fått bita i den ängens gräs; men alla dessa strider tillsammanstagna kunna dock hvarken i långvarighet eller seghet jemföras med den strid, som angående eganderätten till ängen förts mellan svenska kronan och staden Göteborg. Den striden började des för mer än tvåhundrade år tillbaka och kan ännu icke sägas vara slutad. Då man som bäst trott svärden stuckna i skidorna och fejden ändad, har den börjat på nytt.

Det har varit vårt åliggande att undersöka, i hvad mon kronans anspråk å denna äng hafva varit eller äro berättigade. Vi meddela här en del af denna undersökning eller så mycket, som rör ängens öden från den tid, då vi först börja spåra dem, och till dess i början af 1720-talet kronan, på sätt som skall visas, kom i besittning af den del af ängen, hon ännu innehar.

I Eriks-krönikan berättas, hurusom, sedan konung Håkan i Norge åt hertigarne Erik och Valdemar upplåtit Konghäll under deras fejd med sin broder, konung Birger, denne senare lät bygga

= = = "eth hwss a Gulbergs heedh
starkt och fast a tessa leed,
at landit skulle haffua ther aff en tröst;"

men att detta, hur "starkt och fast" det än månde varit, ändå icke fårtill sin utsträckning bedömas med hänsyn till senare tiders fästningsverk, är så klart, att vi icke skulle ansett behöfligt derom påminna, om icke Herrar Komiterade för undersökning af grunderna för städernas beskattning i sin historiskt-statistiska beskrifning öfver Göteborg (sid. 58) framkommit med den kanske mindre betänkta uppgiften, att förberörda af konung Birger uppförda fästning intagit "en betydlig omkrets." Ett bifogadt "enligt hvad berättelserna från denna tid (14:de seklet) gifva vid hand" gifver föga styrka åt uppgiften; åt den tidens berättelser, helst då de röra storhetsförhållanden, kan man svårligen skänka obetingad tillit. Långt ifrån att Gullbergsfästningen intagit någon "betydlig omkrets", har den säkerligen icke med en enda sten sträckt sig utom sjelfva berget; de små dimensioner, inom hvilka de tidernas stridshopar ännu höllo sig, gjorde vidlyftigare verk hvarken erforderliga eller kloka. Cederbourg nämner ock i sin beskrifning öfver Göteborg (sid. 117), att den uräldsta Gullbergs fästning "varit till sitt begrepp så vidlyftig som sjelfva berget neder åt både i längden och bredden sig extenderat", och tillägger, att den, "*såsom dess urgamla rudera neder vid bergsrötterna i söder ännu kunna utvisa*", icke varit med något vidare fortifikationsverk omgifven eller försedd.

Enligt ofvannämnde komiterades uppgift lärer emellertid numera icke finnas spår af någon offentlig handling, genom hvilken den fästningen omgifvande ängen blifvit frånskild kronan eller, sedan Göteborg härstädes anlagts, öfverlemnad till sagde stad. De förmoda, att då östra delen af planen till den nya staden blifvit utlagd å ängen, jemväl hvad som af denna återstått, ansetts utan särskild öfverlåtelse tillkomma staden. Denna förmodan är också ganska antaglig. Men alldeles blottad på hvarje skriftligt vitnesbörd är saken dock ej. Dels läses nämligen i ett den 27 April 1621 till Kammarkollegium af dåvarande ståthållaren på Elfsborg Nils Stjernsköld aflåtet, af komiterade (sid. 21) anfördt bref, det Stjernsköld funne af nöden att få veta, huruledes förfaras skulle med det hö, som bönderna i Askims och Säfvedals

härader haft sig ålagdt att slå och berga på kronans dittills behållne Gullbergs ängar, *"efter nu på ängen skall byggas Göteborgs stad och en del af ängen kommer in i staden att ligga, såsom ock den, som är utom staden, blifver mest om intet och förderfvad."* Och dels förekommer, enligt uppgift af samme komiterade (sid. 59), i 1620 års kronoräkenskap för Säfvedals och Askims härader den anteckning, att "Gullbergs ängar är lagdt under Göteborg, dock bergas der något uppå, nämligen hö .... 447 stackar;" hvarefter uppgifves, att i följande årens räkenskaper endast finnes antecknadt, att Gullbergsängarne lagts under Göteborg, *utan att något af höräntan vidare, såsom dittills, godtgöres Elfsborgs slott eller Ladugård.* Man må väl kunna betrakta sistnämnda omständighet såsom tillräckligen tydligt angifvande svaret å Stjernskölds skrifvelse, och derjemte fullt vitsordande det förhållandet, att Gullbergs ängar i deras helhet sagde år af kronan öfverlemnats till Göteborg — ett antagande, hvilket vinner ytterligare stöd af den skrifvelse, magistraten i Göteborg i Mars 1659 aflät till K. Maj:t, och deri uttryckligen säges, att den mark, som låge *"emellan Gullberg och staden"* åt dem upplåtits till bebyggande.[1]

Utan att vilja bestrida riktigheten af detta vårt förmenande, skall dock någon tilläfventyrs hålla före, att vid ängarnes eller, som de också kallas, ängens öfverlemnande till staden någon del af dem antingen genom särskildt förbehåll bibehållits åt fästningen, eller ock, såsom af dess utanverk innesluten, aldrig kunnat medfölja eller inbegripas i gåfvan.

Hvad det senare alternativet angår, hafva vi redan härofvan påpekat, hurusom hvarje skäl saknas för antagandet, att Gullbergs fästning någonsin egt något utanverk.

Men skulle äfven sådana hafva funnits, blir det möjliga inkastet deraf ändå icke på minsta vis bestyrkt. Och detta helt enkelt på grund af den omständigheten, att vid den tid, ifrågavarande ängar till staden öfverlemnades, Gullbergs fästning icke fanns till.

Då nämligen under kriget med Danmark 1611—13 konung Kristian IV, efter att hafva intagit Elfsborgs och Gullbergs fästningar, härjande dragit omkring i Vestergötland, men vid svenske konungens ankomst skyndat sig tillbaka mot halländska gränsen, slog han läger på Gullbergsängen den 28 Juni 1612; och lät han då *"alldeles förstöra och uppbränna Gullbergs fästning."*[2] Huru

[1] Se komiterades anf. beskrifning, s. 45.
[2] Hallenberg, »Svea Rikes Hist. under k. Gustaf II Ad regering», II s. 429.

fullständig denna förstöring varit, framgår särdeles tydligt af konung Gustaf II Adolfs befallning till de fullmäktige, hvilka han för fredens afslutande sändt till fredsmötet i Knäröd, att, nämligen, de skulle utom Kalmar och Ryssby skans, som de danske sjelfve erbjudit sig att återställa, "jemväl nödvändigt återfordra under Sverige: Öland och Ny-Lödese *samt platsen, der Gullbergs fästning stått.*"[1] Icke heller finnes i det d. 26 Januari 1613 undertecknade fredsfördraget Gullbergs fästning med ett ord nämnd; utan heter det i fördragets nionde punkt, der sagda fästning, om den funnits, bort förekomma, att Danmark för den summa af en million riksdaler, hvilken Sverige utfäst sig att till Danmark betala, skulle som pant under sex år behålla *"den Fæstning Elfsborg med de kjøbsstæder: Nyløse, Gammelløse og Gottenborg og med disse efterskrevne Herreder og Gods som ere: Sunedal, Æskenis, Hising, Ballebygd, Ætle, Vetle og Flønder"*, samt att, i fall penningarna ej efter öfverenskommelse blefvo utbetalda, "den førnævnte fæstning Elvsborg med underliggendes Stæder, Herreder og Gods, ligesom det forefundet er, være til evindelig Eiendom forbrudt til Os og Danmarks Crone."[2]

I öfverensstämmelse med anförde punkt i fredsfördraget förblef den öfverenskomne panten i Danmarks besittning till år 1619. Då var "Elfsborgs lösen" betald, och panten återlemnades. Såsom vi sett, blefvo straxt derefter Gullbergsängarne lagde under det nya Göteborg, som på Gustaf II Adolfs befallning reste sig å södra elfstranden och fick taga i arf alla de förhoppningar, hvilka förut fästats vid dess under kriget förstörde föregångare. Ingenting ger vid handen, att någon del af ängarne qvarhölls under fästningen; den var förstörd, den fanns icke mer, och några dess behof behöfde man således icke tillgodose. Med all säkerhet och fullt fog torde vi derför kunna sluta, att Gullbergsängarne fullständigt och utan undantag af någon dess del vid staden Göteborgs grundläggning blifvit till densamma af kronan öfverlemnade.

Det kan väl vara tvifvel underkastadt, huruvida Gustaf II Adolf vid Gullbergsängarnes bortskänkande någonsin haft i tankarne att återuppbygga den lilla fästningen på Gullberget; han kan ju möjligen hafva haft andra planer för tryggandet af sin nya stad. Men härmed må nu vara huru som helst; visst är, att det icke under hans tid skedde. De polska och tyska krig, som

---

[1] Hallenberg, l. c.

[2] Fredsfördraget in ext. aftryckt i Baden, »Danmarks Riges Hist.» III, s. 591—603.

upptogo hans regeringsår, tilläto honom icke ens att fullända de verk, hvilka för stadens befästande vid tiden för dess anläggande påbörjats, och hvilka han enligt 8:de punkten i 1624 års privilegier hoppats hafva färdiga "inom tu eller try år;" ännu den 6 Maj 1631 heter det i en kongl. resolution, att "såsom K. Maj:t i allt annat gerna ser stadens tillväxt och förkofring och i allt det möjligt är gerna gratificerar, så bär H. K. Maj:t ock icke mindre åhåga, huru fortificationen måtte blifva continuerat och staden blifva bragt i defension; och (då) dessa besvärliga krigstider icke tillåta K. Maj:t att fullfölja sitt nådiga uppsåt derutinnan, så begärer H. K. Maj:t nådigast, att Magistraten och Borgerskapet ville under sig öfverväga, om de icke ville med sina egne penningar låta fullborda de påbegynta verken" etc. Att denna hemställan icke ledde till något resultat, torde vara lätt att förstå. Icke förr än svenska regeringen i början af 1640-talet, under det att trettioåriga kriget pågick som bäst, började misstänka arten af Danmarks planer och icke fann svårt att ana, emot hvad håll ett afsedt anfall skulle komma att riktas — icke förr än då blefvo "de påbegynte verken" kring staden med allvar fullföljda, och *icke förr än då* beslöt man att på nytt befästa det gamla Gullberg.

Om nu kronan vid bortskänkandet af Gullbergsängen haft för afsigt att ånyo uppföra den förstörda fästningen på Gullberget, och med hänsyn härtill undantagit någon del af den närmast kring berget belägne ängen, hade staden naturligtvis icke haft något att säga, då marken för detta ändamål tagits i användning. Som emellertid det förra icke skett, var det fullkomligt i sin ordning, att staden icke med tystnad lät det senare passera. Vid 1643 års riksdag inlemnade herredagsmännen från Göteborg en af stadens burggrefve, presidenter och samtlige rådsförvandter framställd ansökan, "att Hennes Kongl. Majestät ville, i anseende till att de vid fortificationsverkets förfärdigande hafva mist en del af deras land, och största delen igenom torfskärandet till gräsväxt, höslag och mulbete är onyttigt gjord, jemväl ock att Gullberg, *som under staden är förlagdt och cederat, skall* befästas och fortifieras, dem med något vederlag deremot hogkomma och benåda." Det är icke här, såsom komiterade i sin ofvan omförmälda beskrifning — möjligen i förlitande på uppgiften i Cederbourgs arbete öfver Göteborg, sid. 120 — förmena, fråga om att "med torfvallar förse samt i öfrigt reparera Gullbergs fästning;" det är Gullberget, som *på nytt* skall *förses* med något slag af befästning, och det är ej blott denna utan det *hela staden* inneslutande "forti-

ficationsverket", som för sitt behof af torf till vallarne tagit största delen af stadens alla ängar i användning. Och lika tydligt vederlagsansökningen visar sökandenas visshet om sin goda rätt, lika klart framgår af regeringens svar den 29 December 1643, att denna blott i tidernas nödtvång söker försvaret för sina åtgärder; undvikande att i hufvudfrågan yttra sig, medger hon äfven, "att Hennes Kongl. Maj:t *icke så egentligen vet,* hvad der neder vid staden och uti nejden kan vara under kronan behållet." Men då staden efter 1644—45 års krig förnyar sin klagan, öfverlemnas i vederlag åt densamma genom k. resolutionen och förklaringen den 20 Januari 1651 "Elfsborgs Ladugård med alle dess ägor, dock undantagandes ett stycke land kring om Risås skans till officerarnes hästar, så ock den hage som djur- och ängevaktaren bor på, att njuta och behålla everdeligen." — Regeringen torde härmed tillräckligen tydligt hafva erkänt befogenheten af stadens fordringsanspråk, om ock för den reduktion, som få år derefter tog det gifna vederlaget tillbaka, andra åsigter, sannolikt i fråga om betalningens motsvarighet, gjorde sig gällande. Ty, såsom regeringen i sitt ofvan anförda svar sjelf säger: "fast igenom bemälde torff skärande några Stadzens ägor kunna pro tempore vara till muhlbete och hööslag odugse giorde, så är dock landet behållet och efter ett eller några få års förlopp åther med gräss wäll bewuxet." En icke evärdlig förlust ansågs troligen för väl betald med en evärdlig inkomst.

De äldsta i stadens arkiv ännu qvarvarande handlingar rörande stadens intägter äro just från ifrågavarande tid; och ur den af dem, som först med tillräcklig noggrannhet redogör för hithörande förhållanden, — "*Jörann Ericksonns Rächenskaph för Giötteborgs Stadz Inntrader Uthij Krigs Tijderne pro Anno 1644 och 645*" — gå vi nu att anföra hvad vi till upplysning i förevarande ärende derstädes kunnat finna.

Under rubriken "*Lannderien och Mastehampner*" upptagas i sagde "Rächenskaph" främst "Qwibergs Enngh", Björnekärr, Säfvenäs, Tegelbruket, Wahammers Enngh, Torpa Heed, Nylöse, "Johan de Buurs lanndh, som ligger i Nylöse", och det, som ligger vid "Gulbergs Enngh"; derefter läses:

	Dlr.	öre.
Guulbergh Til Corneliüs Pettersson för Arrenderat. 13 morgenn Lanndh à 2 dlr ähr aff *Magistrat:* för det påstående danuska kriget skuuldh aldeles tilgieffuet för 644 och 645.		

	Dlr.	öre.
Noch Som Superintendentenn M:r Annders Prÿtz hafuuer fri.		
11 morgenn Lanndh 3 hunt gieffueer åhrligenn — 45 dlr. Haffuer legat ödhe för skantzens skuldh.		

— och sedan derpå upptagits "Herlannda Bergs Enngh", kommer vidare:

	Dlr.	öre.
Hinndrich Salefält Hafuer wedh Guulbergh		
2½ morgenn Landh och 34 Roder; böhr åhrligenn giffua 5 dlr 29 öre, ähr aff *Magistrat:* för det warannde dannska kriget skuuldh aldeles tilgiefuuet 644,645.		
Börgie Marboò Hafuuer Wedh Guulbergh		
1 Litet St:e Lanndh giefuuer 644		24
Hafuuer legat ödhe 645, giefuer deerförr Inntet.		

— hvarefter förteckningen upptager 2½ morgenn Landh "weedh Johan de Buurs", utarrenderade till Nils Börjeson och Olof Torson, 2 morgen land "veedh Gulbergs ååd", utarrenderade till Mickel Gertsson, samt fortgår derefter vidare till de vester om staden varande marker och masthamnar.

Det är emellertid icke nog med att veta, *hvilka* jordar staden vid denna tid egt, — det är äfven nödigt att veta, *hvar de legat.* Landeriförteckningen hár visst låtit oss ana, att sjelfva Gullbergs ängen åren 1644 och 45 innehafts af en Cornelius Pettersson och superintendenten Prytz, hvarjemte möjligen stycken deraf varit utarrenderade åt en Henrik Salefält och en Börje Marbo; men det återstår oss dock att lära känna, i hvilket förhållande desse särskilde ängens delar legat till sjelfva Gullberget, och huru eller i hvad mån de gränsat intill detsamma. Här skulle en karta från samma dagar vara af ovärderlig vigt! Men någon sådan finnes icke; och för att om möjligt lösa de antydda frågorna, har någon annan utväg icke stått oss till buds, än att i stadens räkenskaper efterse och år efter år följa der förekommande anteckningar om ifrågavarande ängar, för att dymedelst, sedan vi hunnit den tid, från hvilken karta finnes, i möjlig måtto påvisa enahandaheten emellan de i räkenskaperna antecknade och de å kartan upptagne jordarne.

Vid att på detta sätt gå till väga hafva vi, hvad först angår den under rubriken "Guulbergh" antecknade ängen, funnit att om densamma i *1646* års räkenskaper förekommer följande:

	Dlr.	öre.
Guhlbergh. Til Välb. Præsidenten Rosenschyldt och Præsidenten Noræus för Arrenderat; men Effter det i åhr ähr aff krigz folcket heste uptrampat och förderffuat wordet, betalas för denn skuuldh Intet.		

Om någon af superintendenten Prytz afgiftsfritt brukad del förekommer deremot ingenting, hvarken här eller i någon af de följande längderna.

I räkenskaperna för år *1647* står efter "Johann dee Buurs Landh wedh Guulbergz Enngh:"

	Dlr.	öre.
Guulbergh. Till Wälbördigh Presidenten Rosenn-schiöldh och Presidenten M:r Israell Noræus för Arrenderat.		

— och i *1648* års räkenskaper i samma ordning:

	Dlr.	öre.
Guulbergh. Till Welbördige Præsidenten Rosenn-schiöldh och Præsidenten Noræus Gieffuer för 648 för eet Styccke Landh Ibidem Sölf-mynnt	15	

Derefter antecknas samma "Styccke Land" 1653 såsom af "Välb. Norfelt" (Noræi då erhållna adliga namn) "*aldeles för Arrenderat*" för samma pris af 15 daler s:mt; och han behåller det emot samma afgift till sin död 1677. Men följande året 1678 har detta "Norfelts Landh" öfvertagits af Casper Willemsen jemte trenne andre för ett pris af 30 daler s:mt och innehafves af dem till år 1681, då det på samma vilkor utarrenderas till rådmannen Anders Svensson, kamreraren Lars Håkansson och Lars Jonsson. Af desse innehafves det dock icke längre än till år 1688, då i landerilängden antecknas: "*Edle Wälborne Hr Öfversten Gustaf Macklier* hafver A:o 1688 arrenderat et Stycke Landh wedh Gullberg, som sahl. Hr Burggrefven Norfelt långt för detta brukat, för s:mt . . . . 30' dlr."

Hvad nu angår de af Henrik Salefält och Börje Marbo arrenderade, i utdraget ur stadsräkenskaperna för åren 1644 och 45 härofvan anförde begge ängar "wedh Guulbergh", förekommer om dem, som allt jemt i längden upptagas i samma ordning, intet från första anteckningen afvikande förrän år 1653, då Salefälth land står såsom mot lega af 4 dlr s:mt öfvertaget af en Söffrings

Nielsson. Ater följer härefter under en lång följd af år oupphörligt samma anteckningar om de begge ängarne, till dess det i 1680 års längd heter om Söffringh Nielssons land "wedh Gullbergs Skantz", att det innehafves af hans enka "med dess intressenter", och om Börje Marbos, att det brukas af rådmannen Anders Svensson. Sedan derefter dessa anteckningar åtskilliga år utan ändring upprepats, läses i längden för år 1688: "*Hr Öfversten Välborne Gustaf Macklier* arrenderat A:o 1688 et Stycke Landh wedh Gullberg, som Börgie Marboos Enkia förlengst brukat, emot s:mt . . . . 24 öre;" hvarefter i 1689 års längd om det andra ängstycket antecknas, att "Sahl. Hr Söffringh Nielssons Enckia och dess medh Intressant Rådsförvandten H. Håkan Ekman hafva arrenderat et Stycke Landh wedh Gullberg, stoort $2^1/_2$ morgen, 24 roderlandh, hvilket pro Anno 1689 upföres effter wahnligheten fyra dahler Silfwermynt, oachtadt at samma i Credito medelst fortificationsarbetet ödheleggat och afskrifwes . . . . 4 dlr."

Vi hafva således funnit, att två af de ängar eller ängstycken, hvilka vid tiden för Gullbergets nya befästande voro vid detsamma belägne, år 1688 genom arrende öfvergått i öfversten Gustaf Mackliers hand.[1] Han behåller dem allt fortfarande. Och i anteckningarna rörande det gamla Salefält—Söffringh-Nielssonska landet förekommer intet annat att anmärka, än att år 1691 rådmannen Håkan Ekman uppförts såsom ensam innehafvare deraf.

Ännu år 1692 fortgå de årliga anteckningarna öfver stadens "Launderien och Mastehampner" i samma ordning, som från början varit iakttagen; men 1693 märkes en och annan rubbning i ordningsföljden, och under det sagda, liksom de derpå närmast följande två åren, till och med försvinner ett och annat landeri ur stadens längder. År 1696 företages emellertid ny refning och skattläggning af samtliga staden tillhöriga "Land och Lägenheter" och, enligt hvad magistraten i sin skrifvelse den 15 Juli 1719 till Kongl. Kammarkollegium yttrar, blefvo de samma år "*effter Hans Högsahl. Kongl. Maij:tts, Glorwördigst i Åminnelse, Konung Carl den XI:tes*

---

[1] Denne Macklier blef i staden stationerad 1680. Dittills hade stadens bevakning varit anförtrodd åt landtregementen, som turvis blifvit dit-kommenderade; men sistnämda år öfvertogs denna tjenstgöring af ett värfvadt, ständigt qvarliggande regemente, för hvilket Macklier var chef. Han blef jemväl kommendant i staden. Hans äldre broder Johan var sedan 1677 justitie-president härstädes och uppgifves hafva varit den, genom hvars bemedling det ödesdigra arrende kommit till stånd, hvars efterdyningar ännu i dag förspörjas.

Allernådigste befallning uti en Geometrisk Charta af då varande Landtmätaren Erich Kuus afsatte", och hvart och ett med särskildt nummer försedt. Lyckligt nog, finnes denna karta ännu qvar i temligen behållet skick. Det är med stöd af denna vi nu fortsätta våra undersökningar.

Ifrågavarande 1696 års karta "öfver Götheborgs Stads Ägor", hvilken på grund af sin officiella tillkomst måste ega det obestridligaste vitsord, och som jemväl mer eller mindre legat till grund för alla de öfriga kartor, som ända in i våra dagar öfver stadens jordar upprättats, visar oss (se bil. D), då vi fästa ögat å stadens egor i öster, att den fasta mark, som då fanns utanför bastionerna "Prins Fredrik" och "Johannes Rex", utgjordes af en under N:r 117 antecknad liten holme, — den ännu så kallade Stadstjenareholmen — samt att landet emellan Göta elf och ån utanför dåvarande Drottningporten upptogs af ängarne N:r 118 och 119, hvilka begagnades till mulbete, och N:r 120, hvilken, enligt å kartan tecknad "Notarum explicatio", mot viss afgift var utarrenderad. Derefter följa N:r 121 och 122, af hvilka den förra ligger emellan Gullbergsån och landsvägen, den senare emellan landsvägen och Göta elf, men derjemte i öster begränsas af Gullbergsån, som här böjer sig och faller ut i elfven. På åns högra sida ligger sedan vidare ängen N:r 123, som intager ett betydligt område och vid sin längst åt höger belägna gräns har en liten afsöndring, derå numret 124 och ett litet hus märkas tecknade; hvarefter följer ängen N:r 125 med flere marker, vid hvilka vi för vårt nuvarande ändamål icke behöfva fästa uppmärksamhet.

Lätt faller det i ögonen, att de med N:r 121—124 betecknade måste vara de ego-andelar, vid hvilka våra undersökningar hafva att anknyta sig. Vi anföra derför ur den å kartans bräddar anbragta "notarum explicatio", hvad om dessa der antecknats:

"N:o 121. Een Ängh, som Rådman Eekman innehafwer af Hardwalls höö till .... 6 Pallm.

N:o 122. Een Stadzens Ängh, som Öfwersten innehafwer för Skatt, Sijdlänt belägen af maablandadt grofft Höö .... $49^1/_3$ Pallm.

N:o 123. Änghen som Borgmästaren von Gerdes innehafwer af samma beskaffenheet till Höö .... $82^2/_3$ Pallm.

N:o 124. I samma Ängh een krogh widh nampn Prÿsse Kron, till samme Kron en Lijten Kåhlgårdh."

Vidare förekomma i 1696 års landeri-längd angående stadens ägor N:r 117—124 följande anteckningar:

		Dlr.	öre.
"N:o 117	är een lijten flottholme wid wallen, som ligger under fästningens Esplanade och ingen afgift numehr af sig kastar.		
N:is 118 och 119	är Muhlbete, som intet af sig gifwer, så länge fortificationsarbetet påstår.		
N:o 120	är ett stycke äng arrenderat till sahl:e Swen Bengtzons barn för	13	
N:o 121.	Een Lijten Eng, Rådman Eckman innehafwer för	4	
N:o 122.	En Stadens äng som Öfwersten och Commendanten Hr Gustaf Macklier innehafver för	30	24
N:o 123.	En Eng, Wahammar kallat, som Hr Borgmästaren von Gerdes och Rådman Uthfal tillsammans hafwa	60	
N:o 124.	Preutzens Krogh, som hörer till Wahammars Engen och begrijpes under samma arrende."		

Jemföre vi nu ändtligen landerilängdernas och kartans uppgifter med hvarandra, finna vi med lätthet, att ängen N:r 121 är den gamla Salefältska, som, sedan den en lång tid innehafts af Söffringh Nielsson och hans enka, slutligen öfverlåtits å rådmannen Ekman. Vidare se vi, att ängen N:r 123 är den s. k. Vahammars äng, som ständigt under denna särskilda benämning i landeriförteckningarna varit uppförd, och som således icke någonsin varit sammanblandad med Gullbergs äng. Den oeftergifliga slutföljden häraf blir således, att hvad som vid tiden för Gullbergets nya befästande kallats Gullbergsängen ovilkorligen å 1696 års karta måste motsvaras af ängen N:r 122; och att denna "*stadens* äng", som för 30 dlr 24 öre s:mt är utarrenderad till öfversten och kommendanten Macklier samt på alla sidor omgifver Gullbergs skans, måste i sig inbegripa de begge fordom af burggrefven Norfelt och Börje Marbo innehafda ängar, för hvilka legan, sammanlagdt, enligt längderna 1678—92 just utgjort sistberörda summa.

Men en fråga återstår: inbegrep icke ängen N:o 122 *ändå något mera?*

Vi må påminna oss, att i stadens räkenskaper för åren 1644—45, och ensamt i desse, efter de 13 morgen af Gullbergsängen, som innehades af Cornelius Pettersson, 11 morgen voro antecknade såsom fritt innehafde af superintendenten M:r Anders Prytz; och om hvilka sades, att de "gieffuer åhrligenn -- 45 daler; Haffuer Legat ödhe för skantzens skuldh."

Vidare torde böra här påpekas, hurusom komiterade i sin förut omförmälda beskrifning, efter att hafva nämnt, det konung Johan III i bref den 30 Januari 1582 till kyrkoherden i Elfsborg förlänat 2 tjog (= 40 stackar) hö att "årligen bekomma af Gullbergs äng, efter som hans antecessores före honom haft hafva", ytterligare (sid. 60) uppgifva, att nämnde åt pastor i Nylöse anslagne andel af Gullbergsängens höafkastning "under någon af efterträdarnes tid förvandlats till en del af sjelfva ängarna;" och omtalas derefter, huruledes på superintendenten D:r Erik Brunnii ansökan om vederlag, "emedan Gullbergs hemman skall tillförene årligen hafva räntat till den förre Superintendenten i Göteborg en viss penning och nu der varande Superintendens den icke åtnjuter, efter samma hemman äro tagne till kronones Skans", — rikskammarråden på drottning Kristinas befallning och sedan stadssekreteraren i Göteborg intygat, att ifrågavarande andel af ängarna räntat 45 daler s:mt, i äskadt vederlag åt Brunnius anvisat vissa till lika belopp uppgående räntor af tvenne Hisingske skattehemman, hvilka räntor sedermera tillagts och fortfarande uppbäras af domprosten i Göteborg.

Då vi för utredandet af ifrågavarande förhållanden varit hänvisade, uteslutande, till de källor, hvilka i Göteborgs arkiver funnits tillgänglige, har det, begripligt nog, icke varit oss möjligt att lösa alla de frågor, som vid beaktandet af förenämnda omständigheter framstält sig. För att icke förlora oss i hypoteser och gissningar hafva vi måst finna oss uti att förbigå dem. Men vi vilja dock påpeka, att, om äfven den ur stadens Landerilängd 1644—45 här ofvan anförda anteckningen om elfva morgen land, "som Superintendenten M:r Anders Prÿtz hafver fri", kan anses bestyrka komiterades uppgift, att den till kyrkoherden i Nylöse anslagna höräntan af Gullbergsängarne "förvandlats till en del" af dem, så motsäges åter detta antagande ej blott deraf, att samma anteckning förmäler, det den af Prytz innehafde del af ängen "*gieffuuer åhrligenn*" 45 daler s:mt, der ett "*till staden*" ju måste underförstås, utan äfven af det förhållande, att hvarken i de ännu äldre stadens handlingar, som för närvarande finnas qvar, — "Johan Casperssons Räkenskap för Opbördh och Uthgift Stadtzens Intrader Götheborgs" 1638, 1639 och 1642 — eller i stadsräkenskaperna efter 1645 någon anteckning förekommer om en af Prytz innehafd del af Gullbergsängen. Deremot heter det i nyssnämnde räkenskapsböcker för åren 1638 och 1639, att Qvibergs äng räntade åt staden 156 daler 2 mk 3 öre s:mt, "*när en låt afdragis som Hanss Erewördigheet M: Andrea Prÿss frij bekommer.*" Det vill häraf synas, som om

det jordstycke, Prytz haft fritt, till läget bestämts vid hvarje särskildt tillfälle, ett sådant beståtts honom, och kunnat det ena året vara ett, det andra ett annat. Vi finna detta vara desto antagligare, som i landeriförteckningen 1644—45, der om de 11 morgen land, Prytz innehade, antecknats, att de "legat öde för skansens skull", jemväl följande anteckning något längre fram förekommer: "*Mr Annders Prÿtz Hafuer frit aff Stadenn et St:e Lanndh uthe weedh Rijsåhs Skanntz Stort: 5 morgenn 2 hünt — 32 Rooder.*" Denna uppgift, som äfven under de följande åren återfinnes, tyckes nämligen gifva vid handen, att Prytz i stället för den "för Skantzens Skuldh" ödeliggande delen af Gullbergsängen samma år fått sig upplåtet ett annat stycke mark vid Risås-skans, och att han på grund häraf icke återfått förstberörde 11 morgen land. Desse måste då efter krigets slut, och sedan de ånyo kunnat tagas i användning, hafva införlifvats med det "Stycke Landh", som jemväl bör hafva inbegripit Cornelius Pettersons andel af Gullbergsängen och sedermera i långliga tider kallats "Norfelts land", utan att emellertid staden funnit sig föranlåten att till superintendenten Brunnius, som efterträdde Prytz, lemna en ersättning, hvars utgifvande den sannolikt ansett företrädesvis åligga kronan.

Vi hafva i en stadens restantielängd, daterad den 2 Januari 1694, funnit följande anteckningar:

	Dlr.	öre
"Välborne Hr Öfverste Gustaf Maklier skyldig Arrende för et Landh här under Gulberg Skantz. Nyttiat nembl. $^2/_3$ part uthi 30 daler 24 öre s:mt pro A:is 1685, 86 och A:o 1687 åhrlig 20 daler 16 öre s:mt som belöper .... s:mt daler 61: 16. Noch för hela landet arrende A:o 88, 89, 90, 91 och A:o 1692 à 30 daler 24 öre s:mt 153: 24.	215	8

— samt längre fram:

	Dlr.	öre.
"Välborne Hr Öfversten Gustaf Maclier för Arrende af et stycke Land wed Gulberg	30	
Theslikes för ett litet Landh som Börgie Marboos Enkia		24

— hvarjemte vi såväl af en uti K. Fortifikationens afdelningsarkiv i Göteborg förvarad karta, hvilken sannolikt förskrifver sig från senare hälften af 1600-talet, som af den i grefve Erik Dahlbergs

"Suecia Antiqua & Hodierna" förekommande, af J. v. d. Aveelen år 1709 signerade teckning öfver Göteborg sett vitsordadt, det befästningarna å Gullberget icke heller vid denna tid sträckt sig nedom bergets fot.

Af nu i saken anförda förhållanden torde icke så litet kunna slutas. Då nämligen år 1655 det för stadens förlorade eller ödelagde jordar gifna vederlaget återtages; då redan året dessförinnan den af Norfelt arrenderade ängen i stadens räkenskaper kallas för "*Gulberghs Landh*", och icke kan hafva varit annat än till sin rymd ganska betydlig, då ju arrendeafgiften, som vid ängens första utarrenderande efter Norfelts död på en gång höjes 100 proc., eller från 15 till 30 daler s:mt, derigenom blir jemnt hälften så stor som den afgift, hvilken vid samma tid i lega erlägges för den, att döma efter kartan, omkring dubbelt större Wahammarsängen; då vidare det af Macklier arrenderade landet i förberörda anteckning i stadens restantielängd säges ligga "*under* Gulberghs Skantz", samt med detta uttryck, som icke kan afse annat än läget, ej kan stå tillsammans att antaga tillvaron af någon emellan skansen och Mackliers arrendejord befintlig äng; då, vid det förhållande, att skansen icke var försedd med utanverk, någon del af ängen icke kunde af sådana vara innesluten; och då, slutligen, å 1696 års karta det nummer (122), som enligt såväl kartans egen som stadsräkenskapernas uppgift betecknar den *Stadens* äng, hvilken, förut upplåten åt Norfelt och Börje Marbo, omsider genom arrende öfvergått till öfversten och kommendanten Macklier, genom de prickar, med hvilka ängens utsträckning utmärkes, finnes tecknadt å alla de på olika sidor om fästningen belägne delarne af ängen, samt häraf otvetydigt måste framgå, att vid tiden för kartans upprättande ingen del af sjelfva ängen varit i kronans vare sig ego eller besittning; — anse vi oss, till dess annat visas, kunna med allt fog sluta, att med undantag af den bergskulle, å hvilken kronans skans varit uppförd, *hela Gullbergsängen varit i stadens ego ännu år 1696.*

Till sin död, som inträffade den 17 Juli 1701, innehade öfverste Macklier ängen. Derefter blef den på samma vilkor som förut upplåten till guvernements-sekreteraren Johan Seth; under åren 1701—1705 antecknas denne i landerilängderna såsom dess innehafvare. Dock dröjde det icke länge, förrän följderna af Mackliers långa besittningstid visade sig. År 1705 blef nämligen öfversten för Nerikes och Vermlands Tremännings-regemente, baron Nils Posse, från deltagandet i då pågående ryska och polska krigen hitskickad som kommendant, och tyckes dervid ofördröjli-

gen gjort anspråk på att i fråga om innehafvandet af nyssberörda äng tillerkännas samma förmån som Macklier åtnjutit. Åtminstone hafva vi i samlingen af "Gouverneurens, Landshöfdinge och Privatorum Breef" till Göteborgs magistrat åren 1706—8 funnit ett till "Edele och Wällborne, Högachtade, Ehreborne, Wijse och Lagfarne Högtähr:de gode Herrar och Män Borgmästare och Rådh" den 30 Januari 1706 af d. v. guvernören i Göteborgs och Bohus Län, baron Erik Sjöblad, ställdt bref, i hvilket han förklarar, att "så som det hafwer den Högtähr:de Magistraten förmedelst dess 2:ne till mig afgifne Svahr dat. d. 22 och 30 sistl. Junij sig förklarat af innehåldh, att gerna villja unna Högwellborne Hr Baron, Öfversten och Commendanten Posse Gulbergängen arrendewijs, som Gouvernementz-Betienterna Cammereraren och Secreteraren för detta innehafft, så framt dhe senare skulle willja till den ändan den samma för Hr Baron, Öfwersten och Commendanten godewilleligen inrymma och upplåta; Nhu såsom bem:te Betiente sig dertill i så måtto låtit beqwähma, som hoosfölgande deeras till mig aflåtne skriftelige uthlåtellse innehåller, fördenskull behagade den H:de Magistraten låtha wellbem:te Hr Baron Öfwersten och Commendanten således wärkel:n få åthniuta, hwartill dhe sigh i förbem:te teeras skrifwellser yttrat och förklarat, dermed han bem:te ägendomb må hafwa arrendewijs att nyttia." Vid denna skrifvelse äro ock bilagda dåvarande innehafvares medgifvande till den anbefalda åtgärden och det åt dem af magistraten den 5 December 1701 utfärdade upplåtelsebref å ängen.[1] Af upplåtelsebrefvet blir riktigheten af den slutsats, vi redan här ofvan ansett oss kunna draga, tillfullo ådagalagd; i sagda bref säges nämligen uttryckligen, att den af öfversten och kommendanten Macklier arrendevis innehafda ängen "*på Stadens Landeri-Charta är designerat under N:o 122.*" Och, såsom vi förut anmärkt, är detta nummer å angifvet sätt anbragt å *alla* de olika delarne af den äng, som på *alla* sidor omgifver skansberget.

Emellertid öfverläts nu arrendet af denna på baron Posse, som innehade det åren 1706—09. Hans efterträdare i kommendantsbefattningen, öfverste Witting, efterträdde honom jemväl i besittningen af ängen, och åren 1710—12 antecknas Witting såsom dess innehafvare. Redan 1711 utnämndes dock öfversten för Jönköpings regemente, generalmajoren baron Hugo Hamilton till öfver-kommendant i Göteborg, och åren 1713—16 återfinnes han äfven såsom innehafvare af oftanämnde äng, hvilken således, syn-

[1] Se Bil. Lit. A och B.

bart nog, är på goda vägar att bli ansedd såsom ett appendix till kommendantsbefattningen. Denna fara var likväl allt för tydlig för att undgå uppmärksamheten hos stadens styrelse. Skäligen bittert kändes det väl ock för denna att icke till förmån för sina egna ledamöter få disponera ängen. Begge dessa stämningar äro äfven rätt tydligt uttryckta i det arrendekontrakt, hvilket magistraten d. 4 Maj 1713 med Hamilton uppgjorde.[1] Då emellertid Hamilton år 1716 utnämndes till landshöfding i Wester-Norrlands län och af sådan orsak lemnade sin härvarande befattning, begagnade sig magistraten af tillfället för att afbryta en häfd, hvars anspråk de icke kunde såsom giltiga godkänna; och 1717 öfverlåtes arrendet af ängen å presidenten Rambeau, som också antecknas såsom innehafvande detsamma under hvart och ett af åren 1717—25.

Man må dock icke tro, att detta innehafvande varit förenadt med särdeles mycket lugn. Uppfostrade vid krigets vanor, der makt var rätt och grundprincipen hette *taga*, läto den tidens militärer icke godvilligt gå sig ur händerna något, å hvilket de på ett eller annat sätt lyckats lägga beslag.

Tre år efter det magistraten med den skrifvelse af den 15 Juli 1719, vi här ofvan omnämnt, till K. Kammarkollegium, efter befallning, jemte kopia af Kuusiska kartan insändt "underdånödmiuk" berättelse "öfver alla Göteborgs stadh enskijlt tillhörige Land och Lägenheter", och deribland jemväl anmärkt "N:o 122, en Stadens Äng under fästningen Giötha Leijonet för detta Gullberg kallat" m. m, började nämligen en ny stormlöpning rörande denna äng af vederbörande kommendant. Såsom sådan tjenstgjorde härstädes vid denna tid öfversten för Westgöta Tremänningsregemente, baron Bengt Ribbing, som redan 1719 undfått förordnande å befattningen. Vi hafva icke lyckats anträffa det bref, med hvilket han öppnade anfallet; hvarken det eller andra i denna sak till magistraten från vare sig Ribbing eller dåvarande landshöfdingen, den såsom kommendant härstädes ofvan omnämnde baron Nils Posse, ankomna skrifvelser äro att finna i de samlingar af utaf magistraten under dessa år emottagna bref, hvilka ännu finnas i förvar uti magistratens arkiv. Men då i de afsända brefven vanligen i någon mån redogöres för innehållet af de skrifvelser, å hvilka de äro svar, möter det icke någon större svårighet att framställa gången af nu ifrågavarande händelser; och börja vi för sådant ändamål med att anföra magistratens den 14 Mars 1722 å Ribbings, som det tyckes, första skrifvelse aflåtna svar:

[1] Se Bil. Lit. C.

"Til" etc. "Effter som Högwällborne Hr Baron, Öfversten och Commendanten behagat genom dess gunstiga skrifwelse under den 10 hujus begiära att den dehl af Skantzängen måtte till Högwällborne Hr Baron, Öfversten och Commendanten blifwa updragen som dess H:rar Antecessores för detta skola hafft och nyttiat emot arrende Fördenskull och som oss ännu i minne är att well en (och) annan af H:rar Commendanterne innehafft något deraf dock med dett förbehållet att Hr Successorerne icke skolat taga sig anledning deraf att påstå dett samma eller någon Rättighet dertill, ty hemställes till Högwällborne Hr Baron, Öfversten och Commendanten hörsampt om icke Högwällborne Hr Baron Öfwersten och Commendanten skulle behaga fahra dijt ut med en eller 2:ne af Magistratens Medell som när Hr Öfwersten och Commendanten behagar skola vara till redz dertill att hafwa den Lägenheet tillsammans, hvarpå Magistraten sedan intet will underlåta att gifwa Högwällborne Hr Baron, Öfwersten och Commendanten behörigt svar och så här uthinnan som utj alla andra måhl wijsa Högwällborne Hr Baron Öfversten och Commendanten den tjänst och redebogenhet som någonsin låter sig giöra i medlertijd förblifve wij som elliest alltijd med estime etc.

HANS von GERDES. E. C. TELLANDER.
J. RAMBEAU. ABR. BRUHN.
G. von ÖLTKEN. K. SCHWARTZ. AND. AURELL.
O. HÄGER. J. SWEDMARK. H. ANDERSSON.
H. de Silentz."

Som man ser, går magistraten numera försigtigt tillväga. Blott en del af ängen erbjudes och skarpa förbehåll uttalas. Också blef erbjudandet icke upptaget med åsyftadt erkännande. Den 23 April s. å. aflåter nämligen magistraten ett nytt bref till Ribbing, hvaruti nämnes, hurusom magistraten vid sitt förra hörsamma svars afgifvande varit i den mening, att han åstundat *blott någon del* af ängen vid Lejonet, och att magistraten varit sinnad derutinnan i görligaste måtto göra honom till nöjes, så framt han velat dermed vara belåten; men som dem sedermera blifvit berättadt, att hans intention vore att emot arrende få disponera *hela* ängen, så funno de sig föranlåtne hörsammast berätta, ehuru de voro villige i allt hvad sig göra läte gå honom tillhanda, att denne staden donerade egendom och ängen vore under arrende redan upplåten till en och annan af deras medel; härför åberopas sta-

dens privilegier och "åtskillige Kongl. Resolutioner;" och sedan vidare uppgifvits, hurusom ängen vore delad i 17 lägenheter, hvilka utarrenderats till magistratens medlemmar, förklaras, att fastän samma äng förut till en och annan af kommendanterna varit upplåten detta skett under tider, "då flera ängar voro magistratens disposition förbehåldna som nu icke är;" och afslutas ändtligen brefvet med en förhoppning, att den högvälborne baronen m. m. benäget måtte föra sig till sinnes att de, "som i ett träget dagligt arbete sutto till Stadens bästa och tjenst", väl förtjenade den ringa förmånen att kunna föda en häst eller tvänne eller ett par kor samt hafva tillgång till några stackar hö, då deremot han icke behöfde sådant, han, som hade säker utkomst så af sitt boställe som af annat, hvilket vore vid hans beställning bestådt. — Men denna skrifvelse medförde lika litet som den förra önskad följd. Ribbing stod fast vid sin åstundan. Och då han förmodligen befarade, att han trots sin höga börd och framstående ställning icke skulle lyckas emot stadens rätt och dess styrelsemedlemmars fördelar genomdrifva sin önskan, vände han sig med en underdånig supplik i ärendet till Kongl. Maj:t.

Det blef dock gifvet magistraten tillfälle att öfver denna utlåta sig. Vi kunna icke underlåta att af det yttrande, de den 23 Maj 1722 afgåfvo, anföra följande:

"Till" etc. "Det har Högvälborne Hr Baron och Landzhöfdingen Nills Posse höggunstigt behagat gifva oss part af Högv. Hr Baron Öfversten och Commendanten Ribbings hoos Eders Kongl. Maj:t ingifne underdånigste Supplique, derutinnan Hr Öfversten och Commendanten anhåller att få arrendera denne Stadzens Landerij Gullbärgs Engen kallad, hvilken för tijden Arrende wijss innehafwes af några Magistratens ledamöter, warandes Hr Baron och Landzhöfdingens åstundan och begiäran att weta hvad wij derwijd kunde hafwa att påminna innan han dess underdåniga betänkande till Eders Kongl. Maj:t deröfver afgifwa kan; Nu ehuruväl vi högeligen önske att wij hade kunnat undgå falla Eders Kongl. Maj:t besvärlige med en ting som synes i sig sielf vara af ringa wärde, lijkwäll som wij kunne afsee hvad skada wij af ett sådant postulat nu och i framtijden hafwa att befara" etc. = = = "så fördrista wij oss i samma tröstefulla tillförsikt fölliande i diupaste underdånighet påminna: Först förnimma wij att Hr Baron, Öfversten och Commendanten grundar denna sin ansökning endast och allenast på den rättighet som dess Antecessores skola hafft till denna ängen, warandes herr Öfversten såsom obekant om denna saken utan twifwell af andra intalt och

persuaderat att dess Antecessorer Commendanterna alltijd innehafft densamma som han i sin underd. supplique berättar; Men deremot befinnes af handlingarne härstädes, att denna ängen är ett Staden tillhörigt Landerij och ifrån långliga tijder tillbaka varit till Stadens betiente och Innewånare för arrenderat, såsom ifrån 1626 till åtskilliga af Borgerskapet intill år 1640, ifrån 1640 till 1646 till Claes Lam,[1] ifrån 1646 till 1648[2] har denna Stadz Præsident Hr Israel Norfelt innehafft densamma, och sedermehra 1678 till A:o 1696 har Rådmannen Anders Swensson arrenderat denna lägenheet, hvilcken hafft Landz-Cammereraren Lars Håkansson och en Borgare till Interessenter, så att detta Landerijet således nästan ifrån Stadzens fundation öfver 70 åhr icke warit någon annan än Stadzens betiänte och Innewånare upplåtit; Men att en dehl af denna ängen åhr 1688 blef inrymd till då warande Commendanten Sahl. Hr Öfwersten Gustaf Macklier sampt sedermehra effter Interessenternas afstående, lembnad honom allena, det skiedde uppå dess Broders, framl:ne Johan Mackliers bemedlande, som då äfwen war Stadzpræsident och äntel:n kunde i den tijden då så stoor tillgång war procurera sin Broder denna förmohn, så att oss icke elliest witterliget är det någon annan Commendant det någonsin besuttit eller kunnat säga sig dertill ägt någon särdeles Rätt eller tillträde, utan hvad sedermehra är af en eller annan utaf Herrar Commendanterne yrckat och talt om någon rättigheet, har ingen annan grund nembl:n än att den som nu nämbdes Hr Commendanten Macklier igenom dess Broder har kommit en gång till denna ängen: sedan sidstbem:te Hr Commendanten Macklier med döden afleden war, har Magistraten uppå dåvarande Gouverneurens Hr Baron och Ammiralen Siöblads recommendation och mellankommande uplåtit samma Eng till Landz-Cammereraren Hindrich Scharp och Secreteraren Johan Seth, när detta war skiedt, så påstod wäll nu här warande Hr Baron och Landzhöfdingen, hwilcken då war Commendant att wara framför någon annan berättigad till detta Landerij och att Arrendatorerne skulle gå ifrån sitt med Magistraten slutne Contract men när Magistraten det icke giöra kunde eij heller ägde Macht emot Contrahenternas willie rygga sådant Contract, som effter Sweriges lag bör stå fast, så hafve wij wäll förnummet att wällbem:te Hr Lands-

[1] I *"Johan Casperssons Rächenskap för Opbördh och Uthgift Stadtzens Intrader Götheborgs 1642"* upptages bland landerierna närmast efter "Herlande Bergh": "Clas Lamb för et stöche Engh uthe om staden giefuer 26 öre."

[2] Misskrifning i st. f. 1678.

höfdinge giort derom ansökning hoos Högstsahl. Hans kongl. Maij:t som det sedan skall i nåder hafwa hijt remitterat, Men ehwad derom kan berättas, så betyga wij högeligen att wij alldrig hafva förstådt att Hans Kongl. Maj:t har det bevilliat, men det weta wij att bägge bem:te Contrahenterne godvilligt hafwe upsagt och afstådt sitt arrende som det med Högwällb. Hr Baron och Landzhöfdingen sedermehra slutne Contract af den 26 Februarii 1706 innehåller. Af denna underdånigste berättelse täckes Eders Kongl. Maij:t allernådigst intaga, att intet Hr Commendanterne alltijd tillförne innehafft detta Landerij, så att således det fundament till Hr Öfversten och Commendantens påstående är eij så fast som Hr Öfversten och Commendanten låtit sig berätta."

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Skrifvelsen afslutas med en ödmjuk anhållan, att staden måtte allt fortfarande blifva vid sin rätt bibehållen.

Regeringens svar afläts till landshöfdingen baron Posse den 26 Juni samma år. Deruti omförmäles först den i magistratens berättelse gjorda framställning af sakförhållandena och heter det derefter: "och emedan Wi, i anseende till hvad i denna saken omständeligen är anfördt, hålle betänkeligit at gjöra derutinnan någon ändring, utan pröfwe för rättvist, att meddela Magistraten uti denna des underdånige ansökning Wårt nådiga bijfall; Altså är härmed till Eder Wår nådiga wilja och befallning, det i förfogen den anstalt, at de Magistratspersoner, som ofwannämnde Staden tillhörige Landerij innehafva, måge orubbade wid deras derom slutne Arrende-Contract bijbehållas och förblifwa. Hvarmed skjer det, Oss till nådigt wälbehag länder." — —

Saken tyckes väl härmed böra vara slutad. Men innan det kongl. brefvet hunnit hit ned, hade magistraten funnit sig föranlåten att till landshöfdingen affärda följande skrifvelse af den 4 Juli 1722:

"Emot förmodan hafwa wij måst af qvartermästaren Klints härhoos bijfogade berättelse förnimma hwad skada dem är tillfogat af Wachten på Skantzen Gullberg som skolat afslå Engen dersammastädes[1] sampt hotelser med Bajonetterne på Musquetterne blifva kiörde ifrån samma slotta, alltså och ehuruwäll wij icke kunnat tro, det sådant skiedt med Högwällborne Hr Baron, Öfwersten och Commendanten Ribbings willia och wettenskap hälst han wijd alla tillfällen förklarat sig wara benägen underhålla god harmonie och förtroligheet, det och är både emot allmänna Lagen,

[1] Här äro synbarligen några ord öfverhoppade.

Kongl. Förordningar och Kongl. Maij:ts och Rijksens Ständers faststälte Regeringsform att någon skall gå ifrån sin wällfångna rätt och till någon Egendom utan Laga domb, mycket mindre att med våld bringas derutur, hwilcket wäll skulle blifwa med wålld styrt om icke det stode fast att Lag gäller och icke Slag, kommande oss dock främmande före att Högwällborne Hr Baron, Öfversten och Commendanten nu låter slå och går dermed wjidare än wanliget warit, Arrendatorerne af Ängen och Stadens Landerij till præjudice och förfång, fördenskull är wår ödmiuk hörsamma begiäran att Högw. Hr Baron och Landzhöfdingen gunstigt täktes föranstalta med afslåendet och bärgandet af det stycke hwar ifrån wij på ofwannämnde effertänckelige sätt äro afdrifne så länge måtte innehållas till dess detta blifwer afgiordt och sluttat, så att med wissheet på bägge sijdor kan fortfaras, warandes till det wij på denna sijdan påstå god grund och goda skiähl att det kommer staden till, wij förmode så mycket säckrare åtniuta Högw. Hr Baron och Landshöfdingens gunstiga och rättvijsa maintein som wij intet annat förmodel:n begiära än hvad är rättwijst och med Lag och Kongl. Förordningar enligit och tillbuda oss att på den lindrigaste wägen förbehållandes oss emot underofficeren Lagl. utföra saken. Wij förblifva" etc.

Den 9 i samma månad aflåter emellertid magistraten ett nytt bref till landshöfdingen, baron Posse. Deruti omförmäles, hurusom magistraten fått emottaga en dennes skrifvelse, hvaruti tillkännagifvits, bland annat, att öfversten, baron Ribbing fått del af K. M:ts ofvan omförmälda nådiga resolution liksom äfven af hvad magistraten i sin skrifvelse af den 4 Juli begärt, men att baron Ribbing "sig deröfver således utlätit, att han sielf warit wijd ofvanbem:te äng med några fortifikationsbetiänte, som weta hwad fästningen tillhörer, der Commendanterna således gräset slagit och bärgat, hwilcket nu och allenast skier, så att han alldeles intet will befatta sig med Stadens äng eller den dehl som effter förra wanligheet der till kommer utan skall hafva befalt den der stående wakt att intet hindra någon afslå det lilla stycket, som än dertill hörer och knapt en stack eller högst twå giöra lärer." Med anledning häraf finner sig magistraten nödsakad på det högsta protestera "emot alt olaga förfarande och en sådan ensijdig förrättning med förbehåll af alla Juris Beneficiæ, bediandes ödmiukhörsamst Högv. Hr Baron och Landshöfdingen gunstigt täckas maintenera dem och staden wijd dess erhållne rätt."

Nu förlöper vid pass ett halft år utan att magistratens registraturer innehålla något ord i saken. Men den 21 Januari 1723

afgår en ny skrifvelse till landshöfdingen; och redan dess öfverskrift i registraturet låter oss förstå, att frågan nu måtte ha inträdt i ett nytt skede. Då det nyss förut hette: "Till Landshöfdingen Högv. Hr Baron Nills Posse angående den dehl af Skantzängen som Hr Öfwersten och Commendanten Baron Bengt Ribbing sig will tillägna" — heter det nu: "Till" etc. ... "angående hwad en dehl af Landeriet Skantzängen kallat hördt till sielfwa Skantzen och det som af Öfwersten och Kommendanten Hr Baron Bengt Ribbing nu påstås böra dertill höra." Skrifvelsen lyder sålunda:

"Det är igenom Högw. Hr Baron och Landzhöfdingens gunstige Skrifwelse daterat den 19 sistl. December oss communicerat en rijtning af den härvarande Fortifications Befälhafwaren Hr Major Blasing utaf hwilcken så wähl som den derwid fogade berättelse skall kunna intagas hwad af ängen wid Giöta Leijonet eller elliest Gullberg kallat Kongl. Maij:ts fästning för detta warit tillhörigt och hädaneffter skall tilhöra Lijkmätigt Kongl. Fortificationsordningen, begiärandes wij wille wid handen gifwa, hwad wij der vid kunna hafva att påminna" etc.... "och ehuruwäll wij kunde hafwa åtskilligt att påminna wid denna ofwan bem:te förrättning samt wijsa det emot förra upprättade Chartor och skilnaden emellan det som bör Skantzen Leijonet och Stadens der wid liggande Landerij tilhöra, Staden dermed till någon dehl förnär skiedt och närmare gånget än som bordt wara, ock att wij således fog nog hafft till allt det som är påstådt angående Landeriets Maintenerande till staden ock en orubbat besittning samt i anledning deraf få niuta Hans Kongl. Maij:ts Allernådigste erhåldne Confirmation derå tillgodo. Lijkwäll ock Aldenstund wij för wåre personer ock så wijda oss tilstår till befordran af god enighet och Harmonie äre willige att låta förblifva wid det rijtningen utvijsar och att dereffter skilnad effter förut skiedd besiktning skier emellan fästningen och Landeriet, Så gifves det Högw. Hr Baron och Landshöfd. härmed tilkiänna med Ödmiukhörsam begiäran att oss måtte blifwa Notificerat när skilnaden skall skie på det ock någon å Stadens wägnar må kunna wara närvarande den hijtskickade rijtning sände wij alltså härjemte H. Hr B. L. P. åter tilhanda och förblifwe städze" etc.

Härmed tyckes striden vara utkämpad. Magistraten gifver upp hoppet att "få njuta H. K. M:ts allernådigste erhåldne Confirmation" tillgodo och begär blott som en ynnest att få vara med och se på, när segervinnaren tillskansar sig sitt åtrådda byte.

Och på hvad rättslig grund stödjer denne senare sina åtgöranden? — På en lös uppgift af "några fortificationsbetiänte" om

hvad som fästningen förut varit tillhörigt, samt på "Kongl. Fortificationsordningens" föreskrifter.

Hvad nu beträffar det förra, är redan visadt, att kronan åt staden utan något kändt förbehåll öfverlemnat hela Gullbergsängen, och att denna ännu 1696 fullständigt varit i stadens ego. Att, efter hvad af somliga uttryck i den anförda skriftvexlingen tyckas framgå, vare sig redan då eller sedermera någon mindre, berget närmast tillgränsande remsa af ängen blifvit tagen i besittning af kommendanterna, är alltför möjligt, ehuru dermed icke någon rätt dertill torde vara uppvisad. Ty den vid den tiden gällande och jemväl åberopade fortificationsordningen af den 3 juli 1695 innehåller *intet* bemyndigande i den vägen. Såväl nämnda ordning som 1699 års k. reglemente för fästnings-reparationerna stå på en helt annan grund. Stad eller enskild person, som eger mark utanför glacin eller förgraf, är sålunda förpligtad att uppföra stängsel två famnar utom förgrafven eller tre famnar inom foten af glacin, om der ingen förgraf är, och får icke å den instängda marken plantera träd eller buskar, gräfva gropar, eller uppföra byggnad, men tillerkännes deremot med uttryckliga ord rättigheten att i ersättning härför åtnjuta det å samma mark växande gräset. Blott det gräs, "som *på Wärket* kan falla", tillerkännes fortifications-befälhafvaren "och de andre fortificationsbetjente." Skulle för fästningsverks uppförande kronan icke tillhörig mark behöfva tagas i anspråk, borde dess egare derför erhålla skälig refusion; o. s. v. För något godtycke lemnas i dessa förordningar intet utrymme.

Allt oaktadt, aflopp emellertid saken på anfördt sätt. En gränsskilnad har troligen blifvit faststäld, dervid måhända den af major Blasing upprättade kartan lagts till grund. Då Gullbergsängen efter en lång följd af år ånyo befinnes under sitt gamla namn upptagen i stadsräkenskaperna, motsvarar den hvad som numera nämnes Lilla Olskroken; det öfriga af ängen är den staden på ofvan anförda sätt frånhända del, som än i dag kallas Kommendantsängen.

Efter det ängens delning sålunda kommit till stånd, följde en vapenhvila, som verkligen tycktes vilja förbyta sig i stadigvarande fred. Den räckte i hundrafemtio år. Men då började ånyo stötas i den samma gamla stridsluren som förr, och tvistens Einheriar drogo åter ut att kämpa om Gullbergsängens torfvor. Ännu pågår, som vi sagt, den striden. Men den hör också derför till dagens krönika, och tiden att historiskt teckna den är ännu icke kommen.

Bil. Lit. A.

Copia.

Högwellborne Hr Baron Gouverneur och Amiral, Nådgunstige Herre.

Såsom det hafwer den högtäh:de Magistraten för medellst des 2:e till Eders Exell:s d. 22 och 30 sistl. Junij aflåtne skrifwellser och svahr behagat betyga den goda benägenheet, för högwellborne Herr Öfversten och Commendanten Baron Posse till att under arrende willkohr upplåtas Gullbergs ängen här för Staden Götheborg, äfven som den högtäh:de Magistraten har wehlat oss, den på någon tijd gynna, så frampt Wij den samma skulle willja till wellbem:te hr Baron Öfwerste och Commendant godwilleligen inrymma och upplåta, alltså hafwe wij så well Eders Exell:s till höggunstigt wällbehag, som till bijbehållande af Hr Baron Öfwersten och Commendantens gunstige affection för wåre egne personer, och iemhwell i synnerhet att wij för wår dehl gerna Contribuera, alt hvad som kan lända till all godh förtroligheets underhållande, emellan Hr Baron Öfwersten och Commendanten och den högtäh:de Magistraten härmedh wehlat på den händeelsen afträda bem:te arrende ägendohm, med förmodan, det låther den högtäh:de Magistraten, uppå Eders Excell:s höggunstige och behagel. notification om denna wår upplåtellse, sig således behaga, förmedeelst dess behörige arrende Contracts Extraderande till Hr Baron Öfwersten och Commendanten förber:de ägendomh att Transportera, och wij i öfrigit med skylldig respect framhärde

Eders Excell:s
allerödmiukhörsammaste Tienare

Götheborg d. 26
Janu. 1706.

Hind. Scharp. J. Seth.

Cum suo originali concordare vidi
Lars Jonsson.

Bil. Lit. B.

Borgmästare och Råd i Götheborg och öfwer dess tillhörige Lähn: Giöre Witterligit, att wij på innewahrande Dato, uppå Cammererarens och Secreterarens här utj Giötheborg och Bahuus Gouvernamente högachtade hr Henric Scharps och hr Johan Seths giorde ansöckning, och Hans Excell:s Hr Gouverneurens och Amiralens Högwällborne Baron Siöbladhs inkombne förskrift, hafwe oplåtit och förpacktat, efftersom wij och härigenom oplåte och förpachte till wehlbem:te Hr Cammererare och Secreterare een Stadens Landerie äng wid Wästgiöta Läijonet belägen, som frambledne Öfversten och Commendanten hr Gustaf Macklier någon tijdh Arrendewijs innehafft och igenom des dödl. afgång obetagen lembnat, hvilken äng på Stadens Landerie charta är designerat under N:o 122.

Och som fördenskull mehrbem:te Cammererare och Secreterare det wanliga Arrendet som är 30 D:r 24 öre Silfverm:t åhrligen och i rättan tijdh owägerl. att erläggia sig förplichtat hafwa; Ty försäkre wij dem deremoth, att dee nu och frambdeles wid samma äng och detta Arrende Contract skola blifva Conserverade och bibehålldne, så länge dee sielfwe lysta densamma för ofwanbem:te Arrende och åhrl. afgift att behålla och nyttia; men der dee begge eller och någon thera skulle samma Landpacht med tijden willia afträda Skieer thet till Magistraten, utan tillåtellse att transportera theras Rätt till någon annan eller att utwärka sig deröfwer någon annan titull eller förmån än dhetta Contract innehafwer, eftersom och för fästningens skulld ingen bygnad eller åkerbruuk dersammastädes får anläggias utan bör så hädanefter som bijt tills allena till höbergning brukas. Till wisso hafwe wij thetta under Stadens Insegle och Secreterarens underskrift stadfästa och bekräffta låtit. Act. Giötheborgs Rådhuus d. 5 Decemb. A:o 1701.

(Sigill)

På Magistratens vägnar
och ordres
Wilhelm Silentz
Civit:s Gothob. Secretarius.

Bil. Lit. C.

Borgmästare och Rådh i Götheborg och öfver des tillhörige Lähn, Giöre witterliget, at aldenstund en Stadens Landerie Engh wid Gullberget eller Wästgiötha Leyonets Fästning belägen har för detta warit androm under Arende upläten, men nu är worden Ledig, och Rättens Ledamötter fördenskull åstundat sjelfwe under Arende behålla; Lijkwäl och emedan nu warande General Maijoren och Öfver Commendanten Högwälborne Hr Baron Hugo Hamilthon af Magistraten begärt hafwer, att emot åhrlig och vanlig Afgift till Stadens Cassa samma Eng till höijande få nyttia; Thy hafwe vi, utan anseende dertill att Stadens Uthrymme är knapt, och somlige af oss ännu ingen eller ringa dehl deraf under Arende erhållet, samt till att betiena wällbe:te Hr Baron, General Maijoren och Öfwer Commendanten, uplåtet och förpachtat, eftersom wij och härmed arendewijs uplåte och förpachta mervälbe:te Hr Baron, General Maijoren och Öfwer Commendanten samma Stadens Landerij GullbergsEngen kallad, som på Stadens Landerie Charta under N:o 122 designerad är, emot den wahnliga åhrl:a Afgift, som är 30 D:r 24 (öre) S:mt, hvilke åhrligen till Thomasmässodagen, uti Stadens Cassa, i följe af Reglementet inlefwereras och erläggas moste för Räkenskapernas Ricktighet skull; Och Magistraten på Stadens vägnar sig will förbehållet hafva, att detta Arende Contract intet länger förstås eller wara skall, än som Hr General Maijoren och Öfver Commendanten sin nu varande Öfver Commendants Function hoos oss förträder, och att detta Contract icke på något sätt af honom transporteras in på någon annan, eller derunder sökes att utwärckas någon annan Titel eller Förmon, än detta af oss wällmente Förpachtnings bref innehåller, eij heller under Nampn af Förbättring eller Cultur att gravera Staden med någon afkortning i Arende Summan, utan allena att nyttia Engen til hööbärgning; Så lärer iemwäl Hr Gen: Maijoren och Öfwer Commendanten där han inom den tijden skulle för sin Person behaga att upsäija eller afträda Förpachtningen, giöra detsamma till Magistraten, och lembna alt under Stadens forna, och af Kongl. M:tt allernådigst förunta Disposition.

Till wisso hafver Hr General Maijor och Öfver Commendanten å sin sijda, och Wij på Stadens wägnar detta Contract med Stadens wahnlige Sigill, sampt Secreterarens och Bokhållarens Underskrifter uti twenne Exemplar stadfästa och bekräfta låtet. Datum Götheborgs Rådhus d. 4 Maij anno 1713.

(Sigill)

Hugo Hamilton.

På Magistratens vägnar
och befallning
H. Eekman.
H. Andersson.

Hvarjehanda.

Ett bref från öfverste Klinckowström till Carl Gustaf Tessin om Bohusläns fornlemningar, deras upptecknande m. m.

I ett följande häfte af dessa »Bidrag» torde vi få tillfälle att redogöra för de vigtigaste åtgärder, som blifvit i äldre och nyare tider vidtagna till uppsökande, skyddande och beskrifvande af Bohusläns fornminnen. Vi hafva emellertid trott det vara af intresse att här meddela följande i Kongl. Vitterhets- Historie- och Antiqvitets-Akademiens arkiv förvarade bref.

»Högwälborne Herr Grefwe, Kongl. Maij:tts och Rikets Råd, President, Öfwerste Marskalk, Hans Kongl. Höghets Prints Gustavs Gouverneur, Academiæ Cantzler, Cantzler, Riddare och Commendeur af Kongl. Maij:tts orden, samt Riddare af Swarta örnen.

Hvad ljus de gamle tiders historia erhållit af deras möda, som upletat de uti Riket kringspridde minnesmärken, har man genom de tid efter annan derom uplagde arbeten kunnat erfara.

Bohus Län, som minst kunnat hugna sig af wittre effterforskare, torde dock kunna förnöija deras curiosité och framwisa en mängd af gamle uppreste stenar, ättehögar, stenryskjor, grafställen och andre dylika lemningar af den fordna tiden, hvilka äfven kunde gifva uplysning uti historien och anledning till både vackre och nyttige anmärkningar.

Herr Probsten Oedman, som beskrifwit Bohus Län[1], har väl åtskilligt uptagit, men som dess beskrifning merendels stödjer sig på berättelser, så är icke att undra, om en del är utelemnat, en del ofullkomligit och en del osäkert.

Under mitt vistande på denna yttersta kanten af detta län har jag, ibland åtskilligt annat, haft tillfälle att bese rudera af ett gammalt Slott, icke långt ifrån Säteriet Blommesholm, på ett skär eller holme uti sjön Fåringen, igenom hvilken sjö Högstsal. Hans Kongl. Maj:tt Konung Carl den 12:te låtit föra Galérerne till Ide-

[1] Johan Oedmans »Chorographia Bahusiensis, thet är Bahus-Läns Beskrifning» hade utkommit år 1746. Oedman var kyrkoherde i Tanum.

fjorden vid Fredrichshall. Sådane rudera af gamle Slott finnas på åtskillige ställen. Uti Tanums socken icke långt ifrån hafwet har jag äfven besedt en bergshälla, uti hvilken finnes uthuggen en man med spjut i handen, hvarom berättelsen är, att en skottsk anförare blifvit uti gamle härfärder derstädes under flyktandet slagen, och den ställning, hvaruti han igenfunnits, uti berget uthuggen.

Jag vill icke nämna om upreste stenar, hvilka icke altid kunna vara domareställen, begrafningsplatser och åtskilligt dylikt, som kan förtjena antiquariers upmärksamhet: Jag hemställer allenast till Eders Excellence i ödmjukhet, om icke Eders Excellence med mig instämmer uti den nytta som man kan wänta sig, så framt en kännare och älskare af fordne tiders minningsmärken blefwe förordnad att dem uti Bohus Län effersöka och uptekna.

Gillar Eders Excellence ett sådant förslag, så lärer ock Eders Excellence Hög Gunstigast täckas befordra detsamma till verkställighet, på hwilken händelse nyttan kunde blifva dubbel, om till följeslagare på en sådan resa utsåges en som tillika vore kunnog uti natural historien och hushålds wettenskapen.

Landets situation, jordmån och beskaffenhet är tjenlig till månge näringsfång, men man lärer knapt uti någon del af Riket finna större okunnoghet hos inwånarena att nyttja dem, särdeles hvad jordbruket angår, som mycket är försummat.

Professor Kalm har fuller en gång rest igenom Bohus Län; men utom det att historia naturalis war då ett främmande och obekant studium för de fläste, om icke alle, hvarom man dock sedermera begynt winlägga sig, så skedde dess resa igenom landet i största hastighet, hvarföre ock, i fall hädanefter någre skulle nedsändas till uplysnings gifwande uti antiquiteterne, natural historien och oeconomien, synes nödwändigt och nyttigt att presterskapet och ståndspersonerne förut om deras ankomst underrättas, på det de i beredskap måtte kunna hopsamla ock göra sig underrättade om alt det som till en så curieux och nyttig undersökning kunde tjena.

Eders Excellence, såsom en älskare och uplyst Herre uti wettenskaperne, wågar jag mig att föredraga desse mine ödmjuke tankar, hwilke helt och hållet Eders Excell:ce öfverlemnas, utbedjande mig att uti Dess grace och Hög Gunstiga åtanka få wara innesluten, såsom den, hwilken med ouphörl. wördnad har den äran att lefwa

Eders Excellences

Aller ödmiukaste tienare

Strömstad
d: 17 Jan: 1751

J. Mauritz Klinckovström.»

På brefvets första sida är antecknadt, dels

»Kongl. Maij:tt remitterar detta i nåder til des och Riksens Cantzlij Collegii underd. utlåtande.

Stockholm i Råd C:n d. 23 Jan. 1751.
på nådigste befallning
C. Rudenschöld».

dels »Upl(äst) d. 22 Februari 1751».

Öfversten, sedermera generalmajoren, Johan Mauritz Klinckowström var, enligt Anreps »Svenska Adelns Ättartaflor», född år 1692. Han dog i Stockholm år 1768 och slöt på svärdsidan adeliga ätten Klinckowström. Han hade år 1715 blifvit dansk krigsfånge vid Stralsund och någon tid suttit på Akershus fästning i Norge. År 1744 följde han med ambassadören, riksrådet grefve Carl Gustaf Tessin till Berlin och bevistade förmälningen mellan Adolf Fredrik och Lovisa Ulrica. Han var gift med Johanna Maria Falck, dotter af handelsmannen Falck i Göteborg. I Cansli-Collegii nedan anförda protokoll kallas han »Gränse-Commissarie». Det är troligen derföre brefvet är dateradt Strömstad.

Enligt Cansli-Collegii protokoll för den 22 Februari 1751, remitterades Klinckowströms förslag »till Antiquitets Archivi utlåtande, särdeles huruvida några medel till en sådan resa voro att tillgå, till hvilken ända Herr Baron och Hof-Canzleren (Hamilton) tog till sig brefvet, att det Archivi ledamöterna tillställa».

Såvidt vi hittills kunnat se, föranledde skrifvelsen emellertid icke någon åtgärd af Antiqvitets-Archivet, troligen af brist på medel.

O. M—s.

Förkortningar.

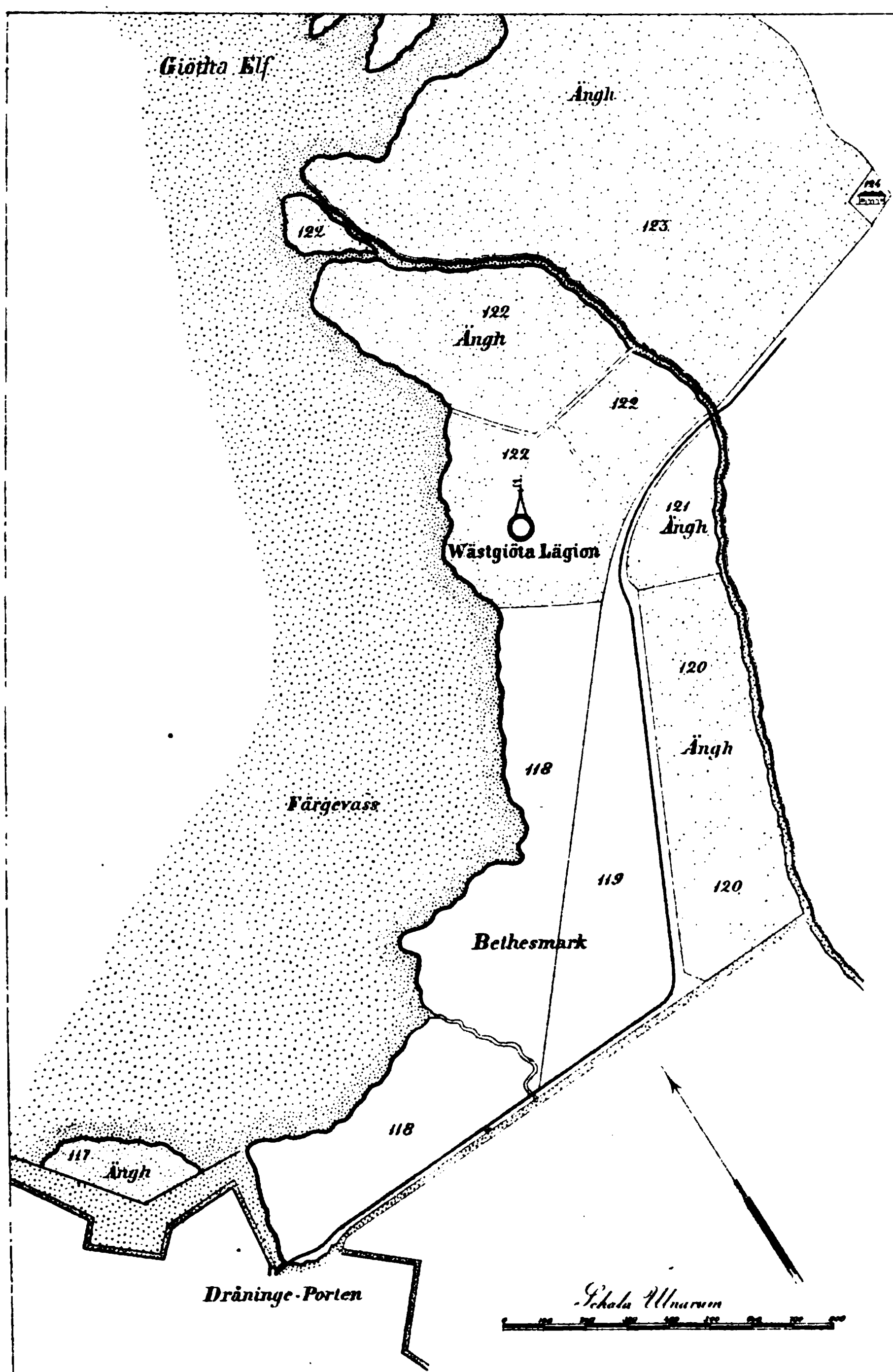
Cederstr. saml. = Stadsläkaren m. m. friherre C. Cederströms samling i Strömstad.

h:d = härad. — *s:n* = socken.

St. M. = Statens Historiska Museum.

Sv. forns. = "Svenska fornsaker", Atlas till "Sveriges forntid", af Oscar Montelius.

Innehåll.

En del af 1696 års karta öfver Göteborgs stads egor.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM

GÖTEBORGS

OCH

BOHUSLÄNS FORNMINNEN

OCH

HISTORIA

UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGS-SÄLLSKAP

ANDRA HÄFTET

1875.

Pris 2 kronor.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM

GÖTEBORGS

OCH

BOHUSLÄNS FORNMINNEN

OCH

HISTORIA

UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGS-SÄLLSKAP

ANDRA HÄFTET

1875.

STOCKHOLM, 1876.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE

Utgifvandet af detta häfte har fördröjts af åtskilliga omständigheter, hvilka jag ej kunnat förutse. Äfven i afseende på innehållet hafva afvikelser från det i företalet till första häftet omtalade blifvit nödvändiga, emedan man önskat så fort som möjligt meddela dels prof på herr Baltzers nya afbildningar af länets hällristningar, dels herr Bergs redogörelse för hans undersökningar på Hisingen.

Tredje och fjerde häftena komma att bland annat innehålla:

1. Fortsättning af beskrifningen på de "Bohuslänska fornsakerna från hednatiden", upptagande i främsta rummet de inom Tanums härad anträffade fynden;

2. Fortsättning af redogörelsen för "Bohuslänska hällristningar";

3. Afbildningar och beskrifningar å några af de i länets kyrkor bevarade dopfuntarne från medeltiden;

4. Afbildningar och beskrifningar å träsniderier tillhörande friherre C. Cederströms samling i Strömstad; samt

5. Utdrag ur de i Göteborgs Musei arkiv förvarade "Aschebergska papperen", meddelade af herr doktor H. Hjärne.

Det tredje häftet torde blifva färdigt före utgången af innevarande år.

På det att den i första häftet påbörjade beskrifningen å de i länet funna fornsakerna måtte blifva så fullständig som möjligt, anhåller jag vördsamt, att hvar och en, som eger eller har kännedom om sådana fornsaker, måtte, så fort ske kan, meddela mig underrättelse derom, såvida han icke vet, att jag redan om dem erhållit kunskap. För hvarje sak torde uppgifvas ämne (flinta,

annat stenslag, brons m. m.), form, mått och allt hvad man vet om dess fyndort och om de omständigheter, under hvilka den blifvit hittad; samt om möjligt bifogas konturteckning af hvarje sak eller hänvisning till närmast liknande figur i något arkeologiskt arbete. Äfven det *minsta* bidrag mottages med tacksamhet.

Stockholm i Januari 1876.

Oscar Montelius.

Fynd från stenåldern på Hisingen.

Af WILHELM BERG.[1]

På åtskilliga ställen inom vårt land har man tid efter annan upptäckt platser, der marken är tätt beströdd med skärfvor af flinta, bland hvilka man äfven finner ett och annat mera utarbetadt redskap. I allmänhet äro dessa platser belägna vid hafvet eller större vattendrag.

Redan länge har man i Skåne känt tillvaron af sådana så kallade »verkstäder» från stenåldern.

Vid Hafäng i Raflunda socken, på Skånes östra kust, är ett stort sandfält öfversålladt med flintskärfvor, hvilka ligga icke allenast på ytan, utan äfven på ett par tums djup ned i sanden. Doktor H. Hildebrand, som för några år sedan besökte stället,[2] fann der bland flintskärfvorna åtskilliga skrapor, samt spridda bitar af grofva lerkärl, tjocka, till färgen svartgrå, å ena ytan gulröda, hvilkas massa innehöll stora qvartskorn. »En bit af en öfverkant visar en enkel ornering, åstadkommen derigenom, att man med ändan af en pinne gjort runda intryck i den mjuka massan, i sneda rader från öfverkanten. Ett annat, litet fragment af en öfverkant är prydt derigenom, att man kring kärlet, innan det torkat, lindat i några hvarf ett snöre, som lemnat temligen djupa intryck». Doktor Hildebrand anser verkstaden vid Hafäng tillhöra den slipade flintans ålder.

Ett dylikt fyndställe är den s. k. »Lindormabacken», ett sandfält på kusten, 1 mil norr om Hafäng. Detta fält är betäckt med flintskärfvor, bland hvilka man funnit en mängd bladformiga och *tväreggade* pilspetsar (af samma form som fig. 66 i Montelii »Sven-

---

[1] Föredrag hållet den 14 Juni 1875 vid Svenska Fornminnes-föreningens årsmöte i Göteborg.

[2] Se hans beskrifning derå i »Antiqvarisk tidskrift för Sverige», tredje delen, sid. 9—11.

ska fornsaker»), samt groft slagna mejslar af flinta, jemte yxor utan skafthål af andra stenslag.[1]

Fig. 1. Oslipad mejsel af flinta. Korehogen, Oroust. $^1/_2$.

Andra dylika verkstäder äro kända från stranden af Ringsjön, m. fl. platser i Skåne, samt från åtskilliga ställen i Blekinge, Halland och Bohuslän.

Från sistnämnda landskap eger Göteborgs Museum följande fynd af detta slag:

1). Från *Brunneskär* vid Knipen i Thorsby pastorat, Inlands södra härad:

en vacker flintkärna och tre väl formade »knifvar» (spånor) af ljusgrå, svagt hvitfläckig flinta. »Dylika lära der finnas i mängd».

2). Från en sandbacke på *Koön* vid Marstrand:

Två kärnor, 21 spånor, samt ett aflångt smalt och tunt redskap med sågtandade eggar och tydligen utarbetad spets, troligen en mindre spjutspets eller större pilspets, allt af flinta. Sådana saker lära äfven der vara talrika.

3). Från *Korehogen* under Morlanda på Oroust:

den 2 tum långa nedre delen af en itu-

[1] Se »Antiqvarisk tidskrift för Sverige», 3 sid. 19—23, och friherre A. Kurcks afhandling »Om stenålderns delning och kustfynd i Skåne», införd i »Samlingar till Skånes historia, fornkunskap och beskrifning» (Lund, 1872).

sprungen yxa af slipad, svartgrå flinta, samt en präktig, oslipad, bred rätmejsel af gul flinta, 8,4 tum lång och 2,3 tum bred (fig. 1). Flintspånor äro der talrika. Samt

4). Från *Flateby* i Harstads socken:

Tre spånor och ett halfmånformigt redskap; »10 à 12 dylika lågo vid hvarandra och flintbitar i mängd».

På öarna i Göteborgs skärgård äro liknande fynd ej sällsynta, och på *Styrsö* träffas enligt uppgift flintspånor öfverallt, såväl i åkrarne som i den oodlade marken, strax under torfven; dock synes der vara mera ondt om bättre arbetade föremål. Likväl finnes i häradshöfding Chrysanders samling här i Göteborg en särdeles vacker dolk af blågrå flinta från denna ö, funnen midt ibland spånor och afbildad fig. 2; samt från Bravik, likaledes på Styrsö, en rätt vacker, 2 tum lång, smal rätmejsel af hvit flinta.

Fig. 2. Flintdolk. Styrsö. $^2/_3$.

Man kan hafva goda skäl att antaga, det en ö sådan som Hisingen, belägen vid en stor flods utlopp i hafvet, omgifven af fiskrika vatten och i sitt inre säkerligen erbjudande god jagt, redan synnerligen tidigt varit befolkad, och man borde derföre på densamma kunna anträffa fynd af ungefär samma beskaffenhet som de nyss omtalade.

Det var dock ej förr än 1863, som upptäckten af ett dylikt gjordes, och det är en redogörelse för nu verkstälda undersökningar af såväl denna som af andra dylika på sydvestra kusten af Hisingen kända fyndorter närvarande uppsats har till syfte att framlägga.

Förenämnda år, 1863, började komminister Sellman uppförandet af en efter honom numera benämnd villa på östligaste utsprånget af Lilla Ramberget, midt emot Göteborg. När den blifvande trädgården skulle upplöjas, gjordes då af herr intendenten A. W. Malm i gruset det fynd af flintspånor, som nu finnes på Göteborgs Museum, hvarjemte en numera bland dessa saker liggande flintyxa lemnades af herr Sellman med uppgift, att den förut anträffats på ungefär samma plats som spånorna. Det var

dock i synnerhet vid anläggandet af den upp till boningshuset ledande vägen, som man fann spånor i mängd, eller efter berättelse i »fjerdingtals». Denna väg, som mot nordvest i tvära krökningar slingrar sig uppför det branta berget, är anlagd i en liten sänkning med en bergvägg nästan omedelbart invid sig på norra sidan, och en mycket smal jordyta åt andra sidan, der marken strax blir sumpig genom källsprång. Det är endast och allenast i sjelfva den smala jordremsa, som upptages af vägen och några få fot på ömse sidor derom, som skärfvor och föremål af flinta anträffas, och det ej ens utefter vägens hela längd, utan egentliga början är först der stigningen blir brantare. Om man här upptager grästorfven med den 6 à 8 tum tjocka matjorden, vidtager ett lager af grus, blandadt med större och mindre kullersten, och i detta guslagers öfre del ligga flintspånor, pilspetsar, skrapor, kärnor m. m. strödda om hvarandra. Dock hafva de af mig företagna gräfningarna ådagalagt, att flintspånor (»knifvar») visserligen äro ganska talrika bland den stora mängden af skärfvor, men att mera bearbetade föremål äro mycket sällsynta. Af dessa senare äro funna:

Fig. 3. Pilspets af flinta. Sellmans villa, Hisingen. ²/₃.

a) 11 bladformiga pilspetsar.
b) 5 aflånga, trekantiga och sågtandade pilspetsar (fig. 3), deraf en särdeles vacker på Göteborgs Museum.
c) En rätt bra arbetad aflång skrapa.
d) En vacker, slipad, bred rätmejsel af gråblå flinta med tydliga spår af stark nötning; 5,6 tum lång, 2,2 tum bred vid eggen, samt med nästan alldeles fyrkantig bane, ungefär en tum i qvadrat (fig. 4). Tillhör Göteborgs Museum.
e) Nedre delen af en afslagen dylik af mörkgrå flinta, särdeles fint polerad. (Häradshöfding Chrysanders saml.). Samt
f) Ett stycke af ett lerkärl af grof svartbrun och illa bränd massa, utan alla prydnader; stycket är för litet för att man skulle kunna af det samma sluta till kärlets form.

Utom det nu nämnda finnes på Göteborgs Museum tvänne mycket väl och omsorgsfullt arbetade spjutspetsar af blågrå flinta, af samma typ som fig. 49 i »Svenska fornsaker»; den ena är 2,5 tum lång och 7 linier bred, den andra 2,1 tum lång och 7

linier bred. Dessa båda spjutspetsar skola enligt uppgift hafva hittats »på Ramberget», ovisst hvar, men efter all anledning vid Sellmans villa.

Då man fortsätter vägen under berget vester ut mot *Lundby* kyrka, synes ej spår efter skärfvor, förr än man kommer förbi det egentliga Ramberget; hvilket är helt naturligt, emedan denna sanka mark för ej långt tillbaka stått under vatten. Men på andra sidan härom höjer sig marken, och flintskärfvor visa sig öfver allt, ehuru mycket spridda, och, med undantag af en vacker och ovanligt lång spån (i häradshöfding Chrysanders saml.), utan egentligen bestämda former, hvilket förhållande är detsamma i trakten kring kyrkan. Från denna, som är temligen högt belägen, sänker sig ånyo marken åt söder, tills den i närheten af elfven åter uppstiger och vid *Sannagården* bildar en liten högslätt, hvilken åt öster och nordost stupar braut ned, och i hvilken jordmånen utgöres af mycket stenblandad sand och delvis äfven lera, hvaröfver ligger ett lager svartmylla med en tjocklek från 6 tum till 2 fot.

Fig. 4. Slipad rätmejsel af flinta. Sellmans villa, Hisingen. 2/3.

Vid nyssnämnde egendom, det gamla biskopsbostället Sannagården, har af ålder i kanten af slätten åt öster och nordost varit tvänne sandtag, hvaraf det senare begagnats af Lundby socknemän och det förra af Göteborgs stad. Ofvanför detta höjde sig ett forntida minnesmärke, troligen från jernåldern, bestående af en grafhög med invid densamma resta

tvänne väldiga bautastenar. Så småningom hade stadens sandtägt skridit allt närmare, och slutligen måste högen borttagas och stenarne undanflyttas, hvilket arbete anförtroddes åt den utmärkte intendenten för Göteborgs Musei historiska afdelning, herr G. Brusewitz, som utförde det med sin vanliga noggrannhet och omsorg, och det är ur hans berättelse härom som nedanstående uppgifter äro hemtade.

I början af April 1874 företogs arbetet, och herr Brusewitz iakttog då, dels huru under sjelfva högen, på den ursprungliga marken, befunno sig tre tillslagna skärfvor af flinta, bland hvilka en troligen varit ämnad till pilspets (fig. 6), dels att alfven på vissa ställen vid sjelfva sandtaget var öfversållad med skärfvor af flinta, hvaraf hela högar uppsamlades, och de mera arbetade utvaldes för att bevaras i Göteborgs Museum. Då sedermera noggrannare undersökningar företogos, kommo, i samma mån alfven undangräfdes, runda stensättningar i dagen, hvilka i gräsvallens orörda skick varit alldeles omärkbara. I dem anträffades *lerurnor*, utan alla ornamenter och gjorda på fri hand. Bearbetad flinta, dock endast i små skärfvor, fanns ungefär i jemnhöjd med en urna; ett par skärfvor hittades till och med straxt under densamma. I en annan, som var fyld med *brända benbitar*, fanns en väl formad flintspån lik fig. 8.

Sedermera anträffades »strax under alfven en flat stenhäll, omkring 1 aln i qvadrat, som hvilade på 3 eller 4 vertikalt stående stenar; härunder stod, omgifven af jord, en urna större än de föregående och af mycket afsmalnande form».

Sannolikt är, att dessa grafvar och flintskärfvor varit vida talrikare längre ned i sluttningen, der nu sandtaget är, och man ser tydligt, huru antalet minskas, ju längre upp på slätten man kommer. Arbetarne vid sandtaget uppgifva också, att vid föregående gräfningar delar af lerkärl allt emellanåt nedrasat.

Af verkligen bearbetade föremål, som här hittats, må nämnas:

a) 10 flintkärnor, bland hvilka en särdeles vacker och regelbunden, som förvaras i Göteborgs Museum (fig. 7).
b) 4 borrar (?) af flinta.
c) 100 spånor eller knifvar af flinta (fig. 8).
d) 12 groft slagna spjutspetsar (?).
e) 12 halfrunda skrapor (fig. 9).
f) 18 aflånga skrapor; af dem befinna sig 14 i Göteborgs Museum, alla särdeles vackra (fig. 5 och 10).
g) 3 bladformiga pilspetsar.

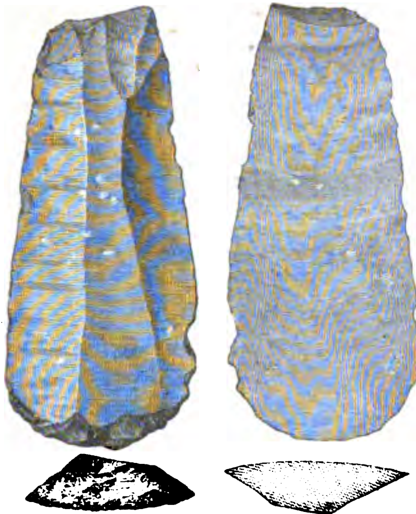

Fig. 5 Skrapa af flinta. Sannagården, Hisingen. $^{1}/_{1}$.

Fig. 6. Pilspets (?) af flinta. Sannagården, Hisingen. $^{1}/_{1}$.

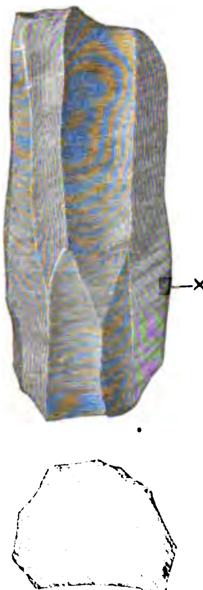

Fig. 7. »Flintkärna», från hvilken spånor äro slagna. Sannagården, Hisingen. $^{1}/_{1}$.

Fig. 8. Flintspån. Sannagården, Hisingen. $^{1}/_{1}$.

h) En spjutspets, väl och fint arbetad af blågrå flinta, 3,3 tum lång och 1,2 tum bred. (Göteborgs Museum).

i) En slipad flintyxa.

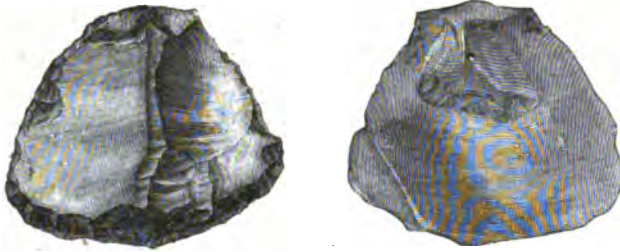

Fig. 9. Flintskrapa. Sannagården, Hisingen. ¹/₁.

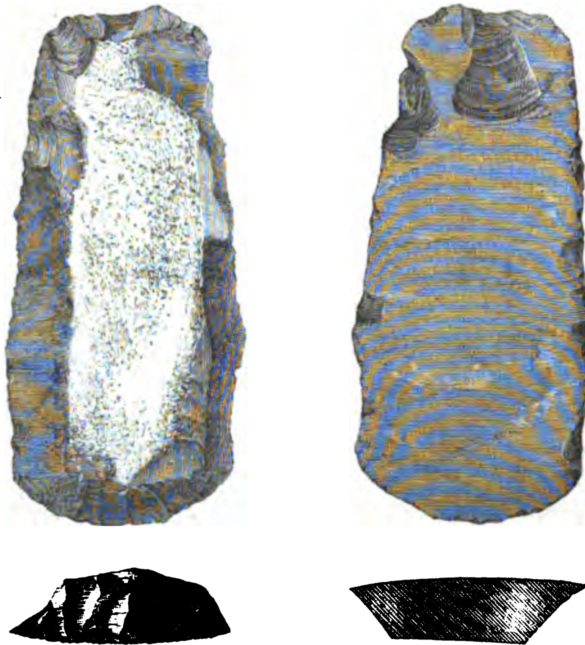

Fig. 10. Flintskrapa. Sannagården, Hisingen. ¹/₁.

j) Nedre delen af en afslagen, slipad yxa af ljusgrå flinta. (Göteborgs Museum).

k) Mellersta delen af en alldeles dylik. (Författarens samling).

l) Ett bryne af sandsten, nästan rundt och ungefär 1,5 tum i diameter, samt ett par linier tjockt, företeende tydliga spår af nötning på ena sidan. (Göteborgs Museum).

m) 8 lerkärl, mer eller mindre söndertryckta. Fem af dessa äro söndergångna i små stycken; ett är, ehuru illa skadadt, likväl åter hopsatt efter långt arbete. Dess massa består, liksom alla de öfrigas af oslammad lera, full af glimmer och qvartskorn, samt är på en del ställen så lös, att man lätt kan med fingrarne söndersmula den till stoft.

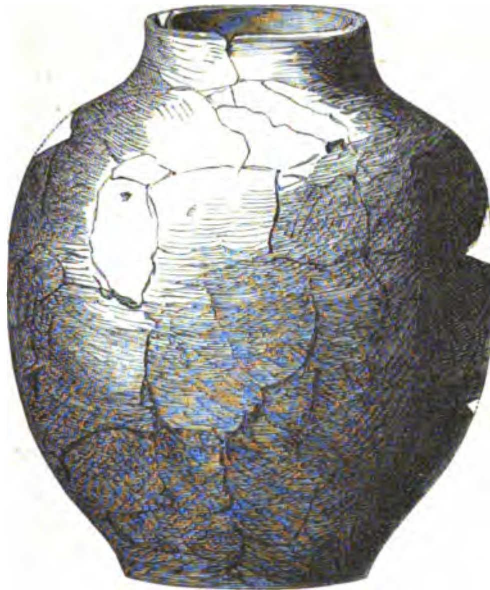

Fig. 11. Lerkärl. Sannagården, Hisingen. $^1/_4$.

Färgen är på yttre sidan delvis gulbrun såsom kring halsen, delvis svartbrun liksom på inre sidan, ehuru den der är mörkare och på en del ställen öfvergår i svartgrå; bränningen är ytterst ofullkomlig. Kärlet är tillverkadt på fri hand och företer på flere ställen spår efter arbetarens händer. Det har i öfrigt det utseende som fig. 11 utvisar; dimensionerna äro:

vidd kring midten			23 tum
»	»	öfre kanten	12,1 »
»	»	bottnen	13,1 »
höjd			10 »

bottnens tjocklek............................ 4 à 5 linier
massans » .... 2 à 2,5 »

Lundby sockens sandtag, som ligger straxt invid det förra men åt nordost, företer endast få spår efter förhistorisk, mensklig verksamhet, och dessa egentligen blott i den till stadens sandtag gränsande delen.

Från Sannagården fortsatte jag undersökningarna vesterut och gjorde då vid *Pölsebo* upptäckten af ett nytt och hitintills alldeles okändt fynd, af samma slag som de nu beskrifna. Detta anträffades sydvest om åbyggnaderna, mellan dessa och elfven, på en hög, kullrig grusås, derifrån man hemtat sand. Flintspånor hittades i mängd, men inga mera arbetade, och, ehuru dylika utan tvifvel finnas, kan jag dock ej nu derom göra några meddelanden, emedan tillfälle ej ännu gifvits att anställa närmare undersökningar, hvarken i fråga om detta, ej heller rörande fyndortens utsträckning, eller i hvad mån den liknar de förut beskrifna. Emellertid hittades i sandgropen bland grus, som nyligen uppkastats från en der anlagd väg, tvänne bitar tillhörande öfversta kanten af ett lerkärl.

De äro, liksom de härofvan beskrifna bitarne från Hafäng, prydda med ungefär 2 linier djupa gropar, stälda i rader och åstadkomna derigenom, att en spetsig och i sjelfva udden platt träpinne intryckts uti massan i något sned riktning. Groparne äro på det större stycket stälda i tre rader på kärlets sida, och likaledes i tre rader på kanten af urnan. Det större fragmentet håller omkring 1,7 tum i längd, och det mindre 1,3 tum, båda äro mellan 1,1 à 1,4 tum breda; massan, illa bränd och af nästan ännu råare beskaffenhet än i kärlen från Sannagården, samt uppfyld med qvarts- och glimmerkorn (af hvilka ett qvartskorn håller ända till 1,5 linier i längd), är i öfre kanten 3,5 linier tjock, men på andra ställen blott 3 linier. Yttre sidan är svagt brungul, den inre af ungefär samma färg, men något mörkare. Båda styckenas brottytor tillkännagifva, att kärlet länge varit sönder, innan det upptogs ur jorden. Ehuru de äro allt för små, för att man skulle kunna af dem se kärlets form, lemna de dock en antydan i detta hänseende. Båda tillhöra nämligen, som förut är sagdt, öfre kanten af kärlet, och båda äro raka till hela sin längd, hvilket hänvisar på, antingen att halsen varit ganska lång, eller snarare att kärlet varit af samma form som det fig. 12 afbildade kärlet från en gånggrift vid Ranten i Vestergötland [1]. Prydnaderna på båda

[1] Figuren är lånad ur Montelii »Svenska fornsaker» (fig. 93); se äfven Strâles »Grafkärl funna i svensk jord», pl. II, fig. 17, sid. 98.

äro hvarandra fullkomligt lika, men mönstren skilja sig så till vida, att på fig. 12 strecken äro stälda i snedt fortlöpande rader, under det raderna på de båda bitarne från Pölsebo äro afbrutna och ligga vågrätt.

Ej långt från Pölsebo ligger *Färgenäs*, der äfven flintskärfvor i större mängd träffas på vestliga sidan af bergsluttningen invid ett der beläget torp, och bland dem hittades äfven en groft slagen bladformig pilspets.

Fig. 12. Lerkärl. Vestergötland. 1/2.

Slutligen bör nämnas, att spånor och skärfvor äro ganska talrika på Hisingens vestliga udde, i den s. k. *Rya skog*, der de likväl endast förekomma på en i öster och vester gående, några få fot bred ås af starkt lerblandad jord, omkring 20 fot öfver hafvet.

För öfrigt kan man, med stöd af nu gjorda iakttagelser, säga att öns hela kust från Ramberget ut till hafvet, d. v. s. hela den yta mina undersökningar omfattat, är uppfyld af flintskärfvor, tydligen bearbetade af menniskohand.

Dessa fynd äro af stort intresse derför, att man icke i Sverige känner några andra liknande af så stor utsträckning; de betäcka nämligen kusten på en längd af en half mil. Den bredd de intaga kan ännu ej uppgifvas, då tillräckliga undersökningar fattas; dock torde den del som är granskad icke på något ställe öfverskrida 3,000 fot.

De i det föregående omnämnda spåren af mensklig verksamhet, lerkärl, flintskärfvor och redskap träffas dock — och detta bör man lägga märke till — endast ytterst sparsamt i mull- eller mossjord eller finare sand, under det de äro så mycket talrikare på grusjord. Det vill synas, som om dessa båda företeelser skulle vara oskiljaktiga, och grunden härtill är lätt funnen. Förhållandet är nämligen det, att flintredskap eller skärfvor i regeln ej anträffas i dalsänkningarna, utan blott på höjderna, derifrån vattnet redan tidigt nedspolat mullen, samt lemnat det gröfre gruset qvar. Infödingarne slogo sig sedermera ned på dessa platser, som voro bättre skyddade mot hafvets vågor, och vi återfinna sålunda der spåren af deras verksamhet.

För att vinna en bättre öfversigt öfver föremålen från de hisingska kustfynden, meddelas här nedan en förteckning, angifvande de olika slagen och deras antal på olika ställen:

Fyndort.	Af flinta.										Af sandsten.	
	Kärnor.	Spånor.	Aflånga skrapor.	Halfrunda skrapor.	Trekantiga pilspetsar.	Bladformiga pilspetsar.	Groft slagna spjutspetsar(?).	Väl slagna spjutspetsar.	Slipade yxor eller mejslar.	Borrar (?).	Bryne.	Lerkärl.
Sellmans villa	1	49	1	3	5	11	1	—	2	—	—	1
Ramberget (troligen vid Sellmans villa)	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Ramberget, Lundby	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Sannagården	10	100	18	12	—	3	12	1	3	4	1	8
Pölsebo	1	21	—	—	—	—	2	—	—	—	—	1
Färgenäs	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Tillhopa	12	171	20	15	5	16	15	3	5	4	1	10

Af förestående framgår, att bland de verkligen arbetade föremålen äro skraporna, 35 stycken, till antalet öfverlägsna alla de andra sammantagna, och att af de senare de bladformiga pilspetsarne af samma typ som fig. 6 här ofvan äro de flesta, hvarvid likväl bör märkas, att det ofta är ytterst svårt att afgöra, om en flintskärfva med denna form verkligen är bearbetad till pilspets eller icke.

Af slipade saker förekomma allenast 5, deraf 2 hela och delar af 3 yxor, eller kanske blott 2, ifall de båda styckena från Sannagården möjligen skulle tillhöra en och samma. Tillvaron emellertid af slipade saker, af former som tillhöra våra vanliga finare stensaker, samt spjutspetsarne af alldeles samma typer som de bästa vi ega, allt detta antyder, att dessa fynd förskrifva sig från den yngre stenåldern, från samma tid som stendösarne och gånggrifterna. Anmärkningsvärdt är, att man hittills bland alla de mera bearbetade föremål, som hittats på dessa fyndorter, ej ser flere än dessa tre nyssnämnda stycken af söndersprungna sådana, under det alla de öfriga tyckas vara fullt brukbara.

Ett förhållande som vid dessa fyndorter genast faller i ögonen är, att alla de tre ställen, der den egentliga redskapstillverkningen egt rum, — Sellmans villa, Sannagården och Pölsebo, — äro belägna i sluttningen mot öster eller söder. Emellan dessa ställen åter kan man träffa spånor och skärfvor äfven i lutningar mot

vester, såsom vid Färgenäs, men aldrig, så vidt jag vet, mot norr.

Det finnes skäl för det antagandet, att dylika fynd böra träffas, icke ensamt på det nu granskade området, utan åtminstone äfven längs hela stranden af Hisingen åt hafvet till, och saken är utan tvifvel af den vigt, att den förtjenade en noggrann och omsorgsfull utredning. Så t. ex. är just denna trakt af Bohuslän särdeles rik på det ämne, hvaraf redskap gjordes, nämligen flintan. Den förekommer, i form af större eller mindre bollar, öfverallt på såväl fastlandet som på skärgårdens öar, hufvudsakligen utmed stränderna men äfven längre in. Vid Kastellegården, det forna Kongahäll, finner man den, liksom vid Bullaresjön. Huru den kommit hit, då Bohuslän ju icke har någon flintförande formation, är en fråga ej lätt att besvara.

På hvad sätt hafva en gång dessa samlingar af spånor och redskap uppstått? Hvad beträffar fyndorten vid Sellmans villa har en vetenskapsman[1] uttalat den åsigten, att den torde härröra från den långt aflägsna tid, då hafvets böljor på alla sidor omsvallade det väldiga Ramberget och gjorde dess högsta toppar till klippöar, hvarest sälen låg och solade sig, och der sjöfogel i tallösa skaror vistades och hade sina reden. Urinvånarne gingo då ut i sina farkoster på jagt efter klippornas beboare, lade till vid stränderna och afsköto sina pilar, af hvilka nu blott spetsarne af flinta äro qvar på de platser, der de fallit ned på bergstopparne eller i de något lägre sänkningar, som då stodo under vatten; att flintkärnor hittats, skulle då blott bevisa att vildarne, sittande i sina båtar, tillverkade nödiga pilspetsar och verktyg af medförda flintstycken, hvilka bortkastades sedan ej mera kunde afvinnas dem.

Mot denna åsigt kunna många vigtiga och, jag vågar hoppas, afgörande inkast framställas. Dels hafva flintskärfvorna i regeln så skarpa kanter, som om de vore nyss afslagna, och se för ingen del afnötta ut, så som fallet skulle blifvit, om de under århundraden af hafvets vågor slipats mot sand och grus. Dels borde man, om dessa fynd vore lemningar efter gamla jagtplatser i den mening som ofvan åsyftas, der finna ett öfvervägande antal pil- och spjutspetsar m. m., men endast undantagsvis andra redskap; nu är dock händelsen, att bland alla mera arbetade föremål från samtliga de hisingska kustfynden utgöra de förra blott 33 % mot

[1] Intendenten A. W. Malm i en afhandling uppläst vid det möte The British Association of Science höll i Newcastle 1863.

67 % för de senare — således motsatsen; och bland dessa senare förekomma, såsom vi sett, en mängd väl arbetade skrapor, hvilka väl skulle vara mindre behöfliga på en jagtfärd, der det gälde att, sittande i båten fälla villebrådet, och der det ej gerna kunde komma i fråga att bereda skinnet af en sälhund eller något dylikt, hvaremot de voro helt naturliga på ett ställe, der infödingarne vistades någon längre tid. Härtill kommer den omständigheten att, om man på Lilla Ramberget vid Sellmans villa finner lemningar efter forntida jagter, borde väl förhållandet vara detsamma vid det s. k. Stora Ramberget, som ligger omedelbart derinvid, men ännu har, så vidt jag vet, intet dylikt fynd der gjorts, lika litet som på berget vid det nära Sannagården belägna Lindholmen. Dessutom skulle, om denna åsigt vore riktig, föremålen från en del ställen längs kusten af Hisingen vester ut samt från flere andra ställen i Bohuslän å ena sidan, och från Sellmans villa å den andra, utan tvifvel förete bestämda skiljaktigheter såsom tillhörande utomordentligt långt från hvarandra skilda tider, emedan förenämnda platser lågo djupt under vatten den tid, då spetsarne af Ramberget stucko upp som öar ur hafvet; nu äro dock föremålen från alla dessa ställen tydligen ungefär samtidiga.

Min åsigt är, att man ej heller får betrakta dessa fyndorter såsom egentliga forntida »fabriker» för redskapstillverkning — och så till vida är benämningen »flintverkstad» ej fullt lämplig —, utan som ställen, der infödingar i något större antal, under längre eller kortare tid, hade sina boningar, och der de, helt naturligt, varit sysselsatta med förfärdigande af de för lifvets uppehälle nödvändiga verktygen, ehuru detta å andra sidan ej utesluter möjligheten af att äfven en tillverkning för utbyte kunnat ega rum. Detta är fullkomligt analogt med hvad som uppgifves i Vitterhets-Akademiens Månadsblad för 1872 (sid. 35), efter Prof. Reinisch's resa i Mexico, att, när indianerna begifvit sig ut till en ö för att fiska, använde de den tid, fisket lemnade dem öfrig, att förfärdiga obsidianredskap, hvarför ock marken på de ställen, der de uppehållit sig, är öfversållad med stenskärfvor.

Huruvida åter vistelsen på nu ifrågavarande ställen varit kortare eller längre, eller huruvida infödingarne der haft stadigvarande bostäder, d. v. s. så stadigvarande som en af fiske och jagt lefvande folkstam kan antagas hafva haft, — det blir en annan fråga. Ett stöd för den senare åsigten torde man kunna finna deri, att man på dessa platser anträffar lerkärl, fulla med brända ben. Man skulle måhända vilja invända, att dessa lerkärl ingalunda äro bevisade tillhöra samma tid som flintspånorna, utan

kunna möjligen vara mycket yngre. Häremot talar dock det anmärkningsvärda förhållandet, att det icke är allenast på något enstaka ställe de finnas, utan ganska allmänt bland dessa fynd. Så t. ex. har man vid Sannagården, som vi sett, tillvaratagit 8 grafurnor, utom alla dem som under årens lopp förstörts i grustaget; vid Sellmans villa delar af en; vid Pölsebo likaledes. Från Flateby har Göteborgs Museum, som nämndt, tre flintknifvar af rå form hittade i en sandbacke, »der det äfven finnes lerurnor»; — så är ju också fallet vid Hafäng i Skåne, och, granskar man noga, torde det vara så vid nästan alla fynd af ifrågavarande slag.

Kärlens råa former, och den ovanligt grofva, oslammade, ytterst illa brända massan, som vid Sannagården består af alldeles samma grus som finnes på platsen, uppblandadt med något lera, — allt hänvisar på en ganska låg ståndpunkt hos tillverkaren, sådan den kan antagas hafva varit under vår stenålder.

Härtill kommer en synnerligen vigtig omständighet, hvarpå man bör aktgifva för utredandet af frågan om deras ålder, den nämligen, att på de vid Pölsebo funna båda delarne af ett lerkärl ornamenten, bestående af små, i rader intryckta gropar, äro särskildt utmärkande för stenålderns keramiska arbeten, och skilja dem från de senare kulturperiodernas; de förete städse en egendomlig öfverensstämmelse med hvarandra, hur vexlande mönstren än kunna vara. Ingenting finnes heller, som berättigar tillägga dem ett senare ursprung, tvertom är det enda arbetade föremål, man i något af dem funnit, en ganska vacker flintspån, samt i en annan urna ett par oregelbundna skärfvor[1]. Det torde sålunda ej återstå annat val än att låta förevarande kärl vara samtidiga med flintsakerna, i hvilket fall de ega ett särskildt intresse, emedan man förut knapt har några säkra fynd af stenålders-lerkärl från Bohuslän.

---

[1] I massan af ett dylikt grafkärl från Sannagården fanns en ganska stor, skarpkantig flintskärfva.

Fig. 13. Groft slaget flintverktyg. Bäckebol i Backa socken, Hisingen. ²/₃.

Fig. 14. Flintdolk. Pilegården i Lundby socken, Hisingen. $^2/_3$.

Fig. 15. Mejsel eller yxa af flinta, slipad på bredsidorna; smalsidorna oslipade. Röda sten, Majorna. $^1/_2$.

Fig. 16. Ovanligt litet lerkärl. Sannagården, Hisingen. 1/1.

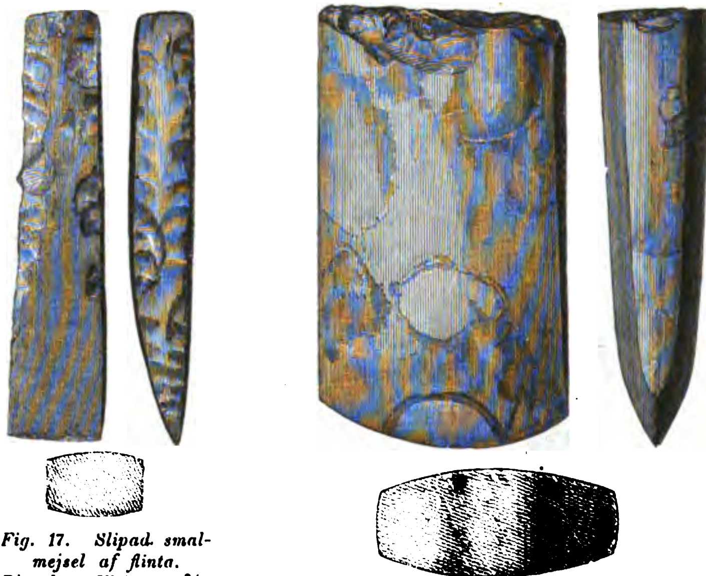

Fig. 17. Slipad smalmejsel af flinta. Bjurslätt, Hisingen. 2/3.

Fig. 18. Nedre delen af en slipad flintyxa. Långedrag, Frölunda socken. 1/2.

Tillägg.

(Oktober 1875).

I sammanhang med förestående torde det vara skäl att här meddela afbildningar af några bland de vackrare fornsaker af flinta, som hittats å andra ställen på Hisingen än de här ofvan omtalade samt på den motliggande kusten af fastlandet (fig. 13—18).

Sedan föredraget hölls, har Göteborgs Museum erhållit ett ovanligt litet lerkärl (fig. 16), tillvarataget af arbetare i nedrasad sand uti grustaget vid Sannagården. Man känner således intet om kärlets innehåll, lika litet som om sättet, hvarpå det varit nedsatt i jorden. Kärlet, hvars yta har gulbrun färg, är groft och tydligen gjordt för hand; godset, något finare än de vid Sannagården förut anträffade kärlens, består af illa slammad lera med qvarsittande glimmer- och qvartskorn. Det är svagt brändt. Kärlet — ett af de minsta, man känner från Sverige, — är helt, med undantag af öfre kanten, hvarifrån några mindre stycken bortfallit. Måtten äro följande:

höjd	1 tum	3 linier.
diameter vid mynningen	1 »	3,5 »
» » bottnen	1 »	2,5 »

Dessutom har Göteborgs Museum under innevarande höst fått en vid Sannagården hittad, fint slipad, men illa skadad mejsel af samma slags hvitgrå flinta, hvaraf de derstädes förut anträffade mejslarne äro arbetade.

Bohuslänska hällristningar.

Afteckna̋de af L. BALTZER, beskrifna af
OSCAR MONTELIUS.

Bland det på fornlemningar rika Bohusläns märkligaste minnen från äldre tider intaga utan tvifvel de i detta landskap ovanligt talrika hällristningarna främsta rummet. Derför har också, sedan Hushållnings-sällskapet gifvit ett frikostigt anslag till undersökning och beskrifning af länets fornminnen, en af de första åtgärderna varit att söka erhålla fullt noggranna afbildningar af alla Bohusläns hällristningar. Herr grefve Ehrensvärd, hvilken länge intresserat sig särskildt för denna sak, lyckades också att i herr L. Baltzer finna en person, som var fullt vuxen detta svåra uppdrag och som var benägen att åtaga sig det.

Innan vi meddela resultaten af hans arbete under åren 1874 och 1875, torde det emellertid vara skäl att i korthet redogöra för de undersökningar, som förut företagits i afseende på hällristningarna i Bohuslän, och för de åsigter, som af olika forskare uttalats om dessa fornlemningars ålder och betydelse.

Redan hafva tvåhundrafemtio år förflutit, sedan Bohusläns hällristningar första gången ådrogo sig fornforskarens uppmärksamhet, ehuru det egentligen endast är under detta århundrade, som de varit föremål för ett mera omfattande studium och blifvit med noggrannhet afteckna̋de.

År 1627 lemnade lektorn vid gymnasiet i Kristiania Petrus Adolphi, eller såsom han på sitt hemlands språk kallades **Peder Alfssön**[1], till professor Ole Worm i Köpenhamn teckningar af

---

[1] Denne doktor Peder Alfssön, hvilken afteckna̋t och beskrifvit åtskilliga norska fornminnen åt Ole Worm, är en i den norska historien un-

några hällristningar i det då till Norge hörande Bohuslän. Dessa teckningar offentliggjordes emellertid först år 1784 i Suhms »Samlinger til den Danske Historie»[1].

De af Peder Alfssön afteoknade hällristningarna äro dels en som finnes i Askums socken på det så kallade Qværneheedt, ej långt från Braateberg, dels en som finnes nära Brastads kyrka. Vi meddela här (fig. 1) den senare efter Peder Alfssöns teckning, sådan den af Suhm är återgifven. Suhm, som anser, att dessa fornlemningar hafva en hög ålder, beklagar, att de icke kunna förklaras. Peder Alfssön hade förmodat, att arbetarne vid Brastads kyrkobyggnad roat sig med inhuggandet af de figurer, som ses å den sistnämnda hällristningen. Fig. 6 visar samma hällristning efter en af herr Baltzer år 1874 tagen noggrann afbildning.

Då det kan vara af intresse att taga kännedom om den första beskrifningen af Bohusläns hällristningar, som meddelades den lärda verlden, och då denna beskrifning är införd i ett arbete, som numera är föga lätt tillgängligt, meddela vi här Peder Alfsöns text till de af honom utförda teckningarna, med Suhms dervid fogade anmärkningar.

»De attskillige Figurer paa en stedh som disse tuende aff- »malinger formelder oc repræsenterer, findis ved Braste Kirke »vdj Vigen i Bahuus Læhn en halff fierding vejs fra Kircken i »Nord paa itt flatt slett och jeffn Berg, som haffuer mestendeell »være offuergroed med Mosse och Jord. Men for faa aar effter- »ad nogle aff disse Figurer haffuer ladet sig tillsiune, da er Jor- »den och Mossen afftagen, och findis nu alle disse forskreffne Fi- »gurer *rudi minerva* delineret paa forskreffne brede och slette »Steenklippe, som paa Norsche kaldis en Helde, och wender den »emodh synder. Huilcken vdj sin rette vigd og bredh kand icke »vell beskriffues, fordi den er vell megitt vidløfftig, och dette lidet

der det sjuttonde århundradet icke obekant man. Han var född i Oslo och praktiserade som läkare först i Bergen från 1616 till 1626, och sedan i Kristiania, der han tillika blef lektor vid gymnasiet och canonicus. Åren 1631 till 1654 var han lagman i Throndhjem. Bland de fornminnen han afteoknat märkes äfven den bekante runstenen vid Tune i Smålenene. Peder Alfssöns teckningar förvaras nu i Köpenhamns Universitets bibliothek (Arnamagnæanska samlingen N:o 371 folio). De äro, enligt hans egen uppgift, utförda på rikskansleren Christian Fris' befallning. — Se Budstikken, tredje årgången, sid. 339—41; och »Årsberetning af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring» för år 1856, sid. 72.

[1] Andra bandet, tredje häftet, sid. 215, 216.

»stöcke undertagen, endnu er med Jord och Steen och Mosse »offuergroedh, och dett som slett er, er henved 2 Faffne i wid »och breden. Ellers findis intet andett att describere om steden,

Fig. 1. Hällristningar nära Brastads kyrka, Bohuslän, efter Peder Alfssöns år 1627 tagna afbildning.

»vden huad Naffnit vedkommer. Det kaldis den *Braateberg*, dett »er saa megit sagt som itt Berg, huor Steene brydes och sigis »*Brydeberg*. Saa er min Conjectura om disse Figurer, att Braste

»Kirke (som staar mindre end en halff fierding vegs derfra, och »er af Campesteene opbygd) er bygd aff de steene, som ere brøtt »och tagne paa den sted». Forresten er Forfatterens Meening, »at »*operarii* eller *Lapicidæ*, som der till Kirckens bygning haffuer »brøtt och huggen steenene, de paa den slette Sted haffuer hafft »deris Huilestedh effter och emellum Arbedett, eller och kandskie »haffuer hafft deris Tilhold der, meden de vaare occuperede i det »Arbede, och saa *per otium & occasionem* haffuer certeret med »huerandre, huem der best kunde ramme till att hugge saadanne »Figurer i Bergit, eller ochsaa kandskie *memoriæ causa*». Hvem som seer den herhos føyede Tegning, vil gandske vist fatte andre Tanker om dette mærkværdige Monument, hvis Alder er meget høy, skiønt dets Indhold, desværre, nu icke kan forklares».

Så vidt man känner, togos inga nya teckningar af bohuslänska hällristningar under mer än ett och ett halft århundrade efter Peder Alfssöns tid, ehuru öfverste Klinkowström år 1751 sökte fästa uppmärksamheten på tillvaron af dessa fornlemningar. I sitt nämnda år till Carl Gustaf Tessin stälda bref, som är intaget i första häftet af dessa »Bidrag» (sid. 124), och i hvilket han ber, att Bohusläns fornminnen måtte »eftersökas och upteknas», säger han nämligen äfven: »Uti Tanums socken icke långt ifrån hafwet har jag äfven besedt en bergshälla [1], uti hvilken finnes uthuggen en man med spjut i handen, hvarom berättelsen är, att en skottsk anförare blifvit uti gamle härfärder derstädes under flyktandet slagen, och den ställning, hvaruti han igenfunnits, uti berget uthuggen».

Några nya afbildningar af länets hällristningar torde först hafva tagits under den resa, som den bekante tecknaren **Hilfeling** år 1792 företog i Bohuslän på bekostnad af den frikostige, för fosterlandets fornlemningar så varmt nitälskande hofintendenten Pehr Tham till Dagsnäs. De teckningar af hällristningar och andra fornminnen, som Hilfeling under denna resa utfört, äro utgifna i »Göthiska monumenter, samlade och beskrifne af Pehr Tham» (Stockholm, 1794). Man finner der afbildningar af hällristningar i Tossene (pl. VI, VII, XII, XIII och XIV) och Tanums socknar (pl. XVIII). Oaktadt Hilfeling var en god och, efter de fordringar man på hans tid hade, noggrann tecknare, har han dock begått flere misstag. Det största och vigtigaste är, att han på en hällristning trott sig finna runor, hvilka dock endast äro

[1] Härmed afses tydligen den hällristning å Lissleby egor, som är återgifven pl. 14 och 15, fig. 37, i Holmbergs »Skandin. hällristningar».

några genom berghällens vittring uppkomna streck. — Tham försöker icke någon förklaring öfver de ritningar han utgifvit.

Carl Georg Brunius uppsökte och afteeknade under somrarne 1815—17 omkring ett hundra hällristningar i Bohuslän. Lunds universitets kansler, excellensen Lars von Engeström, intresserade sig för dessa fornlemningar, hvarför Brunius år 1818 om dem afgaf en berättelse, som excellensen Engeström lät öfversätta på franska, men som icke blef tryckt. På uppmaning af riksantiqvarien Liljegren omarbetade Brunius någon tid derefter denna uppsats, men till följd af Liljegrens hastiga frånfälle kom arbetet åter att hvila, tills det trettio år senare, ånyo omarbetadt, slutligen utgafs, så som vi af det följande få se.

Emellertid hade Brunius år 1819 offentliggjort en hällristning, vid Tegneby i Tanums socken, i de af honom och Liljegren utgifna »Nordiska fornlemningar». I den bifogade korta texten fäster han uppmärksamheten derpå, att hällristningarna böra betraktas som ett slags bildskrift. »Likasom hällristningarna», säger han, »äro, hvad de måste vara, vida enklare än de egyptiska hieroglypherna, så äro de ock mer invecklade än den mexikanska figurskriften». Redan i denna uppsats söker han gifva en symbolisk tolkning af några på hällristningarna förekommande bilder. »På våra bergtaflor föreställes, i stöd af den slutsats, som af nära hundrades granskning kunnat dragas, ... landstigningar med fötter, rädsla med harar, hotande förebud med foglar (fylgjor) och döden med skåliga hålor i form af omvända ättehögar». Mot sådana, endast på godtyckets grund hvilande tolkningsförsök — hvilka för öfrigt äfven i senare arbeten återfinnas — kunna naturligtvis berättigade invändningar göras.

Professor **Sjöborg** återgifver i det år 1830 utkomna tredje bandet af sina »Samlingar för Nordens fornälskare» de af Tham och Brunius offentliggjorda hällristningarna i Bohuslän, utan tillägg af några nya teckningar. I den korta hithörande texten (s. 149) yttrar han följande, hvilket tydligen är riktadt mot Brunii tolkningsförsök: »Då en stor del af landets inbyggare såsom kringresande och vikingsfarare varit de kunnigaste, de lifligaste och de som mest sett och erfarit, och derjemte hvarje sommar varit i rörelse; är ej underligt, att största delen af våra figurer i sten äro af dem ristade. Men desse ristningar innehålla inga andra hieroglypher eller mysterier, än att de enkelt framställa skepp, på hvilka de ankommit, menniskor och djur, som de antingen medfört, eller såsom rof tagit, envigen och annat, som de i land kunnat uträtta, hvarföre sådana ristningar till större delen finnas

i stenklippor och på de så kallade flathallar vid stränderna». Oaktadt han således antager, att hällristningarna mera äro historiska taflor än egentlig bildskrift, är han dock ej lyckligare än Brunius i förklaringen af de små skålformiga fördjupningar, som så ofta ses på dessa fornlemningar. Han förmodar nämligen, att de »föreställa hamnar och gifva tillkänna de pålar, som i sjön och på landet nedslogos för att dervid fastbinda skeppen».

Under en resa i Bohuslän år 1838 hade Brunius tillfälle att fortsätta de studier öfver hällristningarna, som han tjugu år förut började. I sin öfver denna resa utgifna berättelse[1] klagar han öfver, att dessa fornlemningar hvarken blifvit »med noggrannhet aftecknade, ej heller med nöjaktighet förklarade. Man hade väl kunnat med fog vänta, att man sökt med mera omsorg afbilda dessa konstlösa framställningar; men man kan deremot icke undra, att tydningarne i saknad på säkrare och rikhaltigare samlingar blifvit godtycklige, ja, alldeles osannolike». I afseende på den mycket omtvistade frågan, *huru* hällristningarnas figurer äro utförda, yttrar sig Brunius här (sid. 79) med mycken bestämdhet för, att de »äro antingen inslipade eller inknackade å släta bergsluttningar med stenredskap». »Hällristningarnas höga ålder», säger han vidare å samma sida,» torde deraf skönjas, att, då de alltid finnas å sådana klippor, hvarest i urtiden varit, att dömma af belägenheten, goda hamnar, men aldrig lägre än några famnar öfver hafsytan, en ganska lång tid måste förflutit, innan de fått sin nuvarande höjd öfver densamma. Deras höga ålder torde äfven deraf skönjas, att det urfolk, som efterlemnat dessa minnesmärken, saknat jernredskap, ty om detsamma ägt sådant, hade de ofelbart blifvit dermed inhuggne. Vidare finnes aldrig å hällristningarna tecken till någon bokstafsskrift. Härtill kommer, att alla de redskap och vapen, som blifvit här afbildade, likna sten- ej metall-arbeten. Slutligen märkes, att nästan alla fartyg likna enkla eller dubbla kanoter, nemligen sådana, som de hvilka söderhafsvildarne begagna». Häraf se vi, att Brunius redan nu hänför hällristningarna till stenåldern. Vi böra ihogkomma, att detta skrefs kort efter det uppställandet af de tre stora förhistoriska perioderna ådragit sig allmännare uppmärksamhet, och samtidigt med utgifvandet af professor Nilssons klassiska verk öfver stenåldern.

---

[1] Brunius, »Antiqvarisk och arkitektonisk resa genom Halland, Bohuslän, Dalsland, Vermland och Vestergötland år 1838» (Lund, 1839), sid. 78. Hällristningar i Bohuslän omtalas äfven sid. 79—81, 101, 108, 111 och 112.

Äfven i nämnda reseberättelse söker Brunius en symbolisk tolkning af vissa bland de på hällristningarna förekommande bilderna. »Oxar tyckas här», säger han sid. 80, »betyda styrka, ormar listighet, harar rädsla, fåglar dels lycka, dels olycka, hålor undergång o. s. v.»

Åren 1837 och 1838 företog äfven doktor **Lennart Åberg** — det förra året i sällskap med en yngre läkare Almqvist — resor i Stångenäs och Qville härader, samt aftecknade derunder åtskilliga hällristningar, hvilka teckningar han jemte en kort beskrifning meddelade i »Annaler for nordisk Oldkyndighed» 1838—1839 (sid. 386—390, och pl. V—X). Han säger, att de »påtagligt äro inhuggne genom någon metall». »Bland de enskilta figurerna», fortfar han, »äro skeppsformerna de vanligaste och hafva i synnerhet blifvit utförda med noggrannhet och arbete. Det bör anmärkas, att man ej på ett enda fartyg bestämdt kan urskilja master med segel; men deremot tydligt varseblir besättningarnes antal och stammarnes prydnader». »Från ett fartyg», anmärker han i noten, »utristadt nära Bottna kyrka, finnes (visserligen) något, liknande en mast med en hjulform på toppen. Kanhända är detta en prydnad».

Denna uppsats föranledde ett märkligt uttalande i ämnet af den frejdade Berzelius, som synes hafva förgätit, huru försigtig en vetenskapsman måste vara, då han yttrar sig i en fråga, hvilken ej ligger inom området af den vetenskap han beherskar [1]. Berzelius sade, att planlösheten i figurernas sammanställning och de alltför realistiskt tecknade mansbilderna visa, att hällristningarna endast äro utförda till tidsfördrif af sysslolösa stenhuggarelärlingar, således samma förklaring som Peder Alfssön tvåhundra år förut gifvit. De så kallade fartygen föreställa icke annat än slädar, liknande dem som ännu äro brukliga i Norrland, o. s. v.

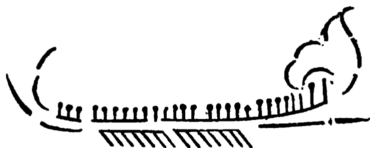
Emot dessa åsigter uppträder doktor Åberg med ganska goda skäl i en ny afhandling, »Figurteckningar från forntiden», införd i »Annaler for nord. Oldkynd.», 1842—43 (s. 348—356).

»Endast en längesedan förfluten ålder», säger Åberg, »har kunnat frambringa de konstprodukter, som hällristningarne förevisa. Något liknande söka vi förgäfves under katholicismens tidehvarf, och ännu mindre efter detsamma. Såsom en förfluten tids egendomliga konstalster betraktar den närvarande åskådaren

[1] Berzelius uttalade sina åsigter om hällristningarna i ett bref till professor Nilsson, aftryckt i tidskriften »Studier, kritiker och notiser» 1841, N:o 7; samt i en skrifvelse till Nordiske Oldskrift Selskabet i Köpenhamn.

desse bilduthuggningar, och utan att efterbilda skulle nutidens skulpturmejsel aldrig utföra något dylikt. Samma egna teckningssätt, som uti mer än hundrade särskilda ristningar kan framletas på Bohusläns kuststräcka, träffas äfven uti Dalsland, Blekinge och flera andra svenska provinser, samt äfven uti Norrige, hvarvid det är högst märkligt, att det stundom påträffas uti de grafvar, som sednare tider öppnat, efter det att århundraden deri bevarat forntidens konst. Vi behöfva endast jemföra ofvannämda landskaps hällristningar med afteckningar från den ryktbara Kiviksgrafven i Skåne, och åter dermed sammanlikna de prydnader (ett fartyg och en fisk), hvarmed en bronsknif, funnen uti en grafurna på Möen, är utsirad, för att finna en påtaglig likhet mellan sinsemellan aflägsna orters fornteckningar under säkert samma tidsålder».

Mot Berzelii påstående, att de s. k. fartygen äro slädar, gör Åberg flere välgrundade anmärkningar, såsom att djur, hvilka för öfrigt ofta förekomma på hällristningarna, aldrig äro med de ifrågavarande figurerna »förenade likasom förespända dragare». Vid sidan af den förut omtalade bronsknifvens fartyg, som liknar hällristningarnas, finnes äfven en fiskfigur. »Sjebbervall (skib) och Skeppshällarne äro namn på ställen, der sådana ristningar förekomma, som utvisa dessa skeppsfigurer; och det är således en från fordom antagen mening, som vi här hylla. Äfven kan man på några serskildta fartyg urskilja flera fullkomliga menniskogestalter och stridsfärdiga kämpar; på andra deremot upptäcker man en besättning af omkring 30 man, endast antydda genom streck, på hvilka klotrunda öfverdelar stundom tyckas beteckna hufvuden; och, hvad som är ännu mer talande för mitt påstående, man finner till och med åror antydda, hvilket ses af vidfogade figurteckning från Knippelsberget vid Valla by och Tossene socken uti Bohuslän» (fig. 2). Frånvaron af master kan ej anföras såsom bevis för, att de omtvistade figurerna icke kunna vara fartyg, emedan »gamla urkunder förmäla, att nordboarnes krigsfartyg uti äldsta tider vanligen blefvo framrodda utan tillhjelp af segel».

Fig. 2. Fartyg med åror å en hällristning vid Valla i Bohuslän.

»Då hällristningarnes fartyg», tillägger Åberg, »esomoftast utvisa djurshufvuden på sina höga framstammar, och dessutom hafva en besättning, som motsvarar sagornas intyg, tror jag mig

böra uti dessa figurer se en afteckning af de härskepp, hvarmed Nordens furstar företogo sina sjötåg, och icke, enligt herr professor Brunii förmenande, vildars kanoter.» Äfven uttalar han sig mot Brunii åsigt om flere figurers symboliska betydelse. »Jag tror deremot», säger Åberg, »att vi här endast upptäcka enkla framställningar af det som beryktade fäder utfört hemma och under sina ärofulla krigståg. Vi igenkänna dessa tilldragelser ofta ganska tydligt, och der de af oss ej nu kunna utredas, har möjligen en till händelserna närmare samtid, med traditionens tillhjelp, kunnat finna rätta förhållandet».

Åberg delar ej heller Brunii förklaring af de runda figurerna, nämligen att de större skulle vara sköldar, och att de mindre, helt och hållet urgröpta, hålorna skulle föreställa ättehögar. I det han påminner derom, att solen och månen pläga vara afbildade på lapparnes spåtrummor och på de äldsta runstafvarne, säger Åberg: »Då hällristningarnes hjulformer till stor del öfverensstämma med solens och månens afbildningar på dessa fornlemningar, skulle jag i stället för sköldar vilja anse dem föreställa dessa himmelstecken, antagande att de med tvärstreck försedda figurerna skulle beteckna solens, och de som saknade dem månens afbilder. Finge jag gå längre uti mina framkastade tydningsförsök, skulle jag bestämma de små runda urgröpningarne, som ofta flocktals upptäckas, till att beteckna stjernor. Om dessa figurer här haft någon religiös betydelse eller endast äro inhuggne såsom händelserna upplysande himlakroppar, kan jag ej afgöra.»

Axel Emanuel Holmberg, som redan i sin »Bohusläns historia och beskrifning,» hvilken utkom under åren 1842—1845, afbildat och beskrifvit en mängd hällristningar, utgaf år 1848 sitt bekanta arbete »Skandinaviens hällristningar.» För första gången fick man nu afbildningar af alla då kända nordiska fornminnen af detta slag. Bland de 164 skandinaviska hällristningar, som här finnas afteckade, äro ej mindre än 142 bohuslänska. Sedan dess har dock en stor mängd sådana fornlemningar upptäckts både i Sverige — mest i Östergötland och Skåne — och i Norge, under det att jemförelsevis få nya hällristningar uppdagats i Bohuslän, så att förhållandet mellan antalet af bohuslänska och andra skandinaviska hällristningar nu är väsentligen olika mot hvad det var för trettio år sedan.

Särskildt torde det förtjena anmärkas, att man på andra sidan Svinesund, i Smålenene, upptäckt ett stort antal hällristningar, under det att Holmberg år 1848 antog, det sådana der saknades (sid. 4).

Frågan om den tid, från hvilken de bohuslänska hällristningarna förskrifva sig, besvarar Holmberg på det sätt, att han hänför dem till tiden mellan år 500 och 900 efter Kristi födelse, det vill säga till vikingatiden.

Ehuru Holmberg medgifver (sid. 7), att det i Norden finnes ristningar på sten i några grafvar både från stenåldern och bronsåldern, — t. ex. på ett par stendösar och på Kiviksmonumentet, — anser han, att Bohusläns hällristningar ej kunna vara gjorda under någondera af dessa perioder, och hans skäl för denna åsigt äro hufvudsakligen följande.

Hällristningarna i Bohuslän tillhöra icke stenåldern, emedan de, enligt hans öfvertygelse, ej kunna vara utförda med verktyg af sten, ej ens af flinta, hvarvid han dock antager, att dessa verktyg måste hafva hållits i handen och icke varit skaftade. »Flintan är dessutom spröd», säger han (sid. 10), »och förlorar, vid hvarje våldsam contact med hårdare föremål, sin egg eller kant, och äfven om, såsom förhållandet vanligen är, hon derigenom tillskapar nya kanter eller skärper sig sjelf, så måste likväl till utarbetande af en större, djupt huggen hällristning hafva åtgått minst en båtlast flintsten, och derefter skulle ofelbart återfinnas lemningar uti jorden omkring bergtaflorna, hvilket ingalunda är fallet, hvarom jag är så mycket mera förvissad, som jag vid några af de större hällristningarna låtit upptaga den närmaste jorden ända till dess aldrig rubbade bottenlager, och slammat den, utan att kunna upptäcka spår af sönderslagen flinta».

Att hällristningarna icke tillkommit under stenåldern, skulle också visas deraf (sid. 10), att man på dem finner framstälda bilder, som vitna om bekantskap med åkerbruk, husdjur, vagnar och skepp, således om ett kulturtillstånd, som, enligt Holmbergs åsigt, vore otänkbart under stenåldern. Härtill komme, att de å hällristningarna afbildade vapnen icke likna dem som begagnades under stenåldern, och att svärd, ett under nämnda period okändt vapen, så ofta ses å dessa taflor.

En del af dessa omständigheter kunna ännu på goda grunder betraktas såsom bevis för, att hufvudmassan af Bohusläns hällristningar ej förskrifva sig från stenåldern. Svagare äro deremot de skäl, som Holmberg (sid. 12 och 13) anför såsom stöd för sin åsigt, att dessa fornminnen ej tillhöra bronsåldern. Dels anser han nämligen vapenformerna å dem vara olika äfven de under bronsåldern vanliga, dels finner han ett skäl för nämnda åsigt deri, att spiraler och andra för bronsåldern utmärkande sirater nästan alldeles saknas å de skandinaviska hällristningarna. Vis-

serligen hafva vi föga skäl att söka sådana ornament på taflor, der endast föremålens *former*, ej deras *sirater* kunna ses; men man har dock funnit spiraler på några hällristningar, i synnerhet i Östergötland och Skåne, hvilka emellertid nästan alla voro okända på den tid Holmberg skref sitt arbete [1].

Ehuru Holmberg icke var okunnig derom, att man i Danmark funnit »bronzknifvar med inritade skeppsfigurer, hvilka röja en träffande likhet med dem som förekomma på hällristningarna» (sid. 13), såg han dock ej häri — såsom vi nu göra — ett bevis för, att de svenska hällristningarna skulle tillhöra bronsåldern. Han delade nämligen den åsigt, som på 1840-talet hystes af de mest framstående danska fornforskarne, att bronsåldern i Danmark varat vida längre än i Sverige, »ända in i åttonde seklet (?)», och att således de nyssnämnda danska bronsåldersknifvarne kunde vara ungefär samtida med vikingatidens hällristningar i Sverige.

Under det att de bohuslänska hällristningarna följaktligen icke skulle kunna vara äldre än bronsålderns slut, är det enligt Holmbergs öfvertygelse klart, att de tillhöra jernåldern, hvars vapenformer han tror sig återfinna i deras bilder, och att de närmast tillhöra vikingatiden, emedan skepp och sjöstrider så ofta ses på dem såsom minnen af vikingalifvet och dess bragder. Ett bevis för riktigheten af denna tidsbestämning ser Holmberg äfven deri (sid. 18), att man på hällristningarna skulle finna afbildade sköldpaddor, kameler och noshörningar (?), hvilka djur nordborne först under sina vikingafärder till söderns länder efter början af det 6:te århundradet skulle hafva lärt känna.

Att hällristningarna i Bohuslän emellertid ej förskrifva sig från hednatidens allra sista del eller från början af den kristna tiden framgår, enligt Holmberg (sid. 20), deraf att vi på dem aldrig finna de under nämnda tid så vanliga drakslingorna, ej några kors, och ej spår af runor eller annan bokstafsskrift. »Hade någon dylik varit känd den tid hällristningarna inhöggos, så är det uppenbart, att man begagnat detta både lättare och ändamålsenligare medel att åt efterverlden förvara minnet af de händelser, man ville föreviga, och icke det besvärliga och osäkra bildteckneriet».

Holmberg antog, att runorna före kristendomens införande i landet såsom skrifttecken »uteslutande voro presternas eller några

[1] Se t. ex. »Antiqvarisk tidskrift för Sverige», 2:a delen pl. 3 (Östergötland); och Bruzelius, »Sur des rochers sculptés découverts en Scanie» i »Compte-rendu du congrès . . . . de Stockholm, 1874», sid. 479.

få invigdes egendom» (sid. 20). Sedan man nu uppvisat, att de mera allmänt varit i bruk här sedan den äldre jernåldern, se *vi* i deras frånvaro på hällristningarna ett bevis för, att dessa fornminnen tillhöra tiden före jernålderns början. Vi använda således alldeles samma slutledning som Holmberg, men, emedan förutsättningarna nu äro olika, blir också resultatet ett annat.

Detta är icke det enda fall, der orsaken till den enligt vår öfvertygelse oriktiga åsigt, vid hvilken Holmberg stadnat, icke bör sökas hos något fel i hans tankegång, utan endast i en på hans tid lätt förklarlig ofullständighet i kännedomen om de förhållanden, som skulle tjena till förutsättningar.

Häri torde vi ock böra se den hufvudsakliga anledningen till, att Holmberg anser hällristningarna vara ett verk af norrænastammen, d. v. s. af svear och norrmän, och icke af göterna. »Samma forskningar», säger han (sid. 16), »som visat oss Göthernas tillvaro i Skandinavien, hafva och ådagalagt, att de, efter sin invandring hit omkring år 200 f. Chr., ... icke trängt högre upp än till den naturliga gräns, som bildas af Göthaelf i vester och Bråviken i öster, med deremellan liggande stora insjöar och den tiden nästan ogenomträngliga skogar. Och det är just *norr om denna gräns*, dit strömmen af Norrænafolket genast vid sitt inträngande nordan ifrån synes hafva vältat sig, och hindrat all invasion af Götherna, som massan af hällristningarna äro belägna, nemligen i Norrige, Bohuslän, Dahlsland, Vermland och Norrlands provinser. Att man söder om denna gräns, således inom Göthastammens fordna landamären, träffar samma fornlemningar, särdeles vid sjön Roxen, gör härvid ingen svårighet, då, såsom vi snart skola visa, dessas utarbetning ligger oss långt närmare i tiden än Göthernas utträngande af Norrænastammen, hvilket, enligt Keysers bevisning, försiggick i 2:dra och 3:dje århundradena af vår tideräkning». Senare forskningar hafva, såsom bekant, visat osäkerheten af den grund, på hvilken dessa förutsättningar skulle hvila.

Deremot har Holmberg utan tvifvel fullkomligt rätt, då han söker bevisa, att hällristningarna äro utförda af Nordens egna invånare — dessa må hafva hört till den ena eller andra folkstammen — och icke af främlingar (sid. 16).

Holmberg ser, och äfven detta säkerligen med rätta, i hällristningarna skildringar af verkliga tilldragelser, men, särskildt i afseende på de bohuslänska ristningarna, anser han det »icke vara möjligt att sätta dessa ifrån traditionen numera isolerade ålderdomslemningar i samband med några *kända* historiska detaljer.

Sådant skulle låta sig göra endast genom den lifligaste gissningsförmåga och en hårddragen slutningskonst» (sid. 26). »Man finner lätteligen», säger han vidare (sid. 28), »att de, såsom bildskrift, ämnad att bevara minnet af en viss händelse, icke att egentligen uttrycka någon viss tanka, höja sig vida öfver de råa drag deraf, som man finner hos vilden, men tillika att de icke kunna jemföras i fullkomlighet med t. ex. Egyptens hieroglyfer. De måste ofelbart hafva sin plats midt emellan dessa båda, och torde närmast kunna liknas med den af Robertson beskrifna forn-mexikanska »tafvelskriften». De likna denna äfven deruti, att förkortningar sällan nyttjas, utan figurerna merendels framställas hela, om man undantager fotsulans ofta förekommande bild, som måhända nyttjas i stället för menniskans».

De flesta figurerna anser Holmberg beteckna det som de afbilda; endast om några — såsom »hålor, fotsulor, cirkelformer» m. fl. — antager han, att de hafva en symbolisk betydelse. Han godkänner dock icke (sid. 30) Liljegrens åsigt, »att man i hällristningarna tydligen igenkänner .... lika beskaffade bildliga hopställningar i ristning, som i ord blifvit antydda i versspråket». Liljegren hade t. ex.[1] »fixerat vissa bemärkelser för svårtydda tecken, såsom den af *dryck*, *vätska* vid de punktlika figurerna eller hålorna, *bölja* vid den bugtande linean o. s. v., samt uti en hopställd grupp af ett skepp, ett bi och en dylik linea sett uttryckt begreppet *mjödhorn* genom dess bildliga omskrifning »*Biböljans* (honingsdryckens) *skepp*». Uti en punkt eller håla, ställd vid en spjutspets, hade han trott sig finna begreppet *blod*, i dess förmenta omskrifning *spjutets dryck* eller *vätska*». »Vi behöfva väl icke anmärka», tillägger Holmberg med rätta, »att ett odeladt antagande af detta och dylikt skulle leda alltför långt in på godtyckets och osäkerhetens område».

År 1868, kort före sin död, utgaf ändtligen den då 76-årige **Brunius** under titeln »Försök till förklaringar öfver hällristningar» det arbete, hvilket han, såsom vi sett, påbörjat mer än ett halft århundrade tidigare. Den åldrige författaren, hvilken isynnerhet sysselsätter sig med de hithörande fornminnen som finnas i Bohuslän, utvecklar här närmare de åsigter om hällristningarna, som han i sina förut utgifna skrifter framstält.

Sedan han sökt visa, »att de skäl, hvilka Holmberg andragit för bestämmande af hällristningarnes tillkomst under den sista

[1] Liljegren, »Runlära» (Stockholm, 1832), sid. 19.

jernåldern, ingalunda äro tillförlitliga», förklarar han (sid. 157), att han »i afseende på dessa minnestaflors ålder vidblir samma mening, som han för ett halft sekel tillbaka fattat». »Jag tror således», fortfar han, »att hällristningarne *egentligen tillhöra stenåldern*, men att de äfven blifvit något begagnade i början af bronsåldern. Alla hällristningar ha nemligen blifvit utarbetade på samma sätt och med bara stenskärfvor; men under den egentliga stenåldern märkas inga spår till biprydnader eller ornamenter, då deremot under bronsåldern sådana förekomma med en regelbunden och enkel anordning. Man märker å de äldre hällristningarna några spiralfigurer, som ha religiös och symbolisk betydelse; men under bronsåldern äro dessa figurer ej sällan begagnade som blotta ornamenter. Häraf är uppenbart, att de förra äro äldre än de sednare».

Bland de i senare tid utkomna afhandlingar om hällristningarna i Norden, som icke direkt sysselsätta sig med sådana fornlemningar inom Bohuslän, böra vi i främsta rummet nämna en af riksantiqvarien B. E. Hildebrand [1], i hvilken han, hufvudsakligen på grund af likheten i form mellan vapnen å några i Östergötland upptäckta hällristningar och de hos oss funna vapen från bronsåldern, visar, att dessa bergtaflor måste förskrifva sig från sistnämnda tid.

Denna åsigt torde också numera hyllas af de flesta fornforskare både inom Sverige och Norge, i hvilket land under de senaste åren en stor mängd hällristningar blifvit upptäckta [2].

Endast i afseende på frågan om det *folk*, som efterlemnat dessa minnen, råder någon meningsskiljaktighet, i det professor Nilsson nyligen sökt bevisa, att hällristningarna i Skandinavien äro utförda af de phoeniciska nybyggare, som hit medfört den

---

[1] »Till hvilken tid och hvilket folk böra de svenska hällristningarna hänföras?», införd i »Antiqvarisk tidskrift för Sverige», andra delen, sid. 417—432; se äfven »Compte rendu du Congrès de Copenhague, 1869», sid. 192.

[2] Holmboe, »Om Helleristninger i Norden», i »Forhandlinger i Videnskabs-Selskabet i Christiania», 1860, sid. 25—41, 209 och 210; 1865, sid. 201—219. Holmboe anser hällristningarna vara yngre än stenåldern. — Rygh, »Om Helleristninger i Norge», i samma »Forhandlinger», 1873, sid. 455—470, med en karta. — Montelius, »Sur les sculptures de rochers de la Suède», i »Compte-rendu du congrès de Stockholm, 1874», sid. 453—474; och i »Revue archéologique», 1875. — »Svenska Fornminnesföreningens tidskrift», sjunde häftet, sid. 65 och följande.

första kännedom om bronsen [1]; under det att de flesta andra forskare antaga, att våra hällristningar äro verk af landets egna invånare.

Under en resa i Bohuslän år 1872 hade jag tillfälle att studera några af hällristningarna i Tanums och Vette härader. Vid jemförelse mellan originalen och Holmbergs teckningar visade sig de senare i flere vigtiga afseenden icke vara tillräckligt trogna. Såsom exempel härpå meddelas här (fig. 3) en af de på en hällristning vid Hvitlycke i Tanum förekommande yxorna med sitt

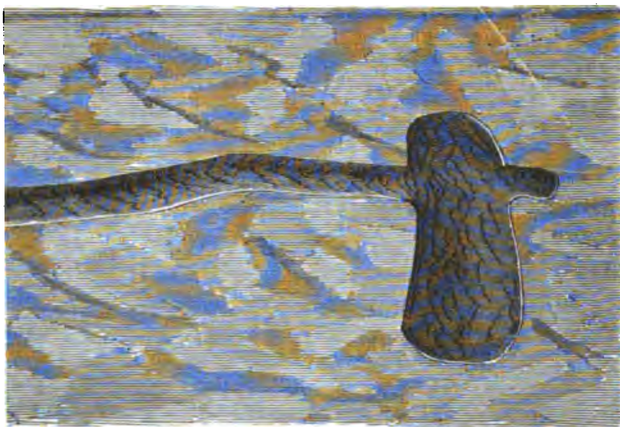

Fig. 3. Yxa med skaft, å en hällristning vid Hvitlycke i Tanums socken; tecknad efter pappersaftryck.

skaft, ritad på trä och graverad efter ett pappersaftryck och en teckning i naturlig storlek, som jag tog nämnda år. Fig. 4 visar samma yxa efter Holmbergs teckning (pl. 13, fig. 36), hvilken lätt kunde förleda till det antagandet, att den afbildade yxan varit af jern, under det att han i sjelfva verket har ungefär samma form som en vanlig stenyxa.

Följande året, 1873, besökte jag några af Tanums hällristningar i sällskap med herr G. Brusewitz, hvilken dervid med sin vanliga noggrannhet aftecknade ett par af dem, bland annat en vid Tegneby, som är återgifven fig. 42 å sid. 37 i första häftet af dessa »Bidrag».

Sedan emellertid herr Brusewitz förklarat sig icke vara i tillfälle att fortsätta aftecknandet af länets hällristningar, åtog sig herr L. Baltzer detta uppdrag och har under åren 1874 och 1875

[1] »Spår efter feniciska kolonier i Skandinavien», i »Svenska Fornminnesföreningens tidskrift», sjunde häftet, sid. 1 och följ.

(dels i naturlig storlek, dels i förminskad skala) afbildat flere hällristningar inom Brastads, Foss, m. fl. socknar.

Ur herr Baltzers arbetsberättelse för år 1874 låna vi följande redogörelse för det sätt, hvarpå han gått till väga för att åstadkomma så mycken likhet med originalen som möjligt. »De berghällar, som lämpat sig att aftagas i naturlig storlek, hafva afbildats så att, efter det sorgfälligaste och samvetsgrannaste i akt tagande af den för deras reproducerande mest passande dagern, jag ifylt figurerna med svart färg och derefter kalkerat dem medelst kalker-lärft, som utspänts på bergshällen. De hällar deremot, der svårigheter mött för deras aftagande på nämnda sätt, har jag i mindre skala behandlat, en skala som för hvarje planch finnes utsatt, och må härvid anmärkas, att likaledes för hvar särskild figur densammas längd, bredd och lutning mot horizontal- eller vertikal-planet, ej mindre än figurernas inbördes afstånd, utmätts.

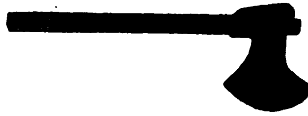

Fig. 4. Samma yxa som fig. 3; efter Holmbergs teckning.

Ytterligare må tilläggas, att den svagare teckningen på en del af plancherna är lämpad efter den mindre tydlighet och skärpa, hvarmed bilderna på vissa ställen å berghällen framträda».

Såsom prof på herr Baltzers teckningar — af hvilka de som utfördes år 1874 voro utstälda vid den arkeologiska kongressen i Stockholm samma år och der ådrogo sig stor uppmärksamhet — meddela vi här dels tre större taflor (i mycket förminskad skala, fig. 5, 6 och 8)[1], dels sex särskilda fartygsbilder (fig. 7, 9—13).

I ett följande häfte torde vi få tillfälle att återkomma till en utförligare redogörelse för herr Baltzers arbeten samt till en framställning af de skäl, som synas oss tala för hällristningarnas samtidighet med bronsåldern, och af dessa fornlemningars stora betydelse för kännedomen om lifvet i Sverige under denna aflägsna period.

---

[1] Fig. 5 är samma hällristning som Holmberg i »Skandinaviens hällristningar» meddelat fig. 123; fig. 6 är samma som Holmbergs fig. 110, och fig. 8 samma som hans fig. 141.

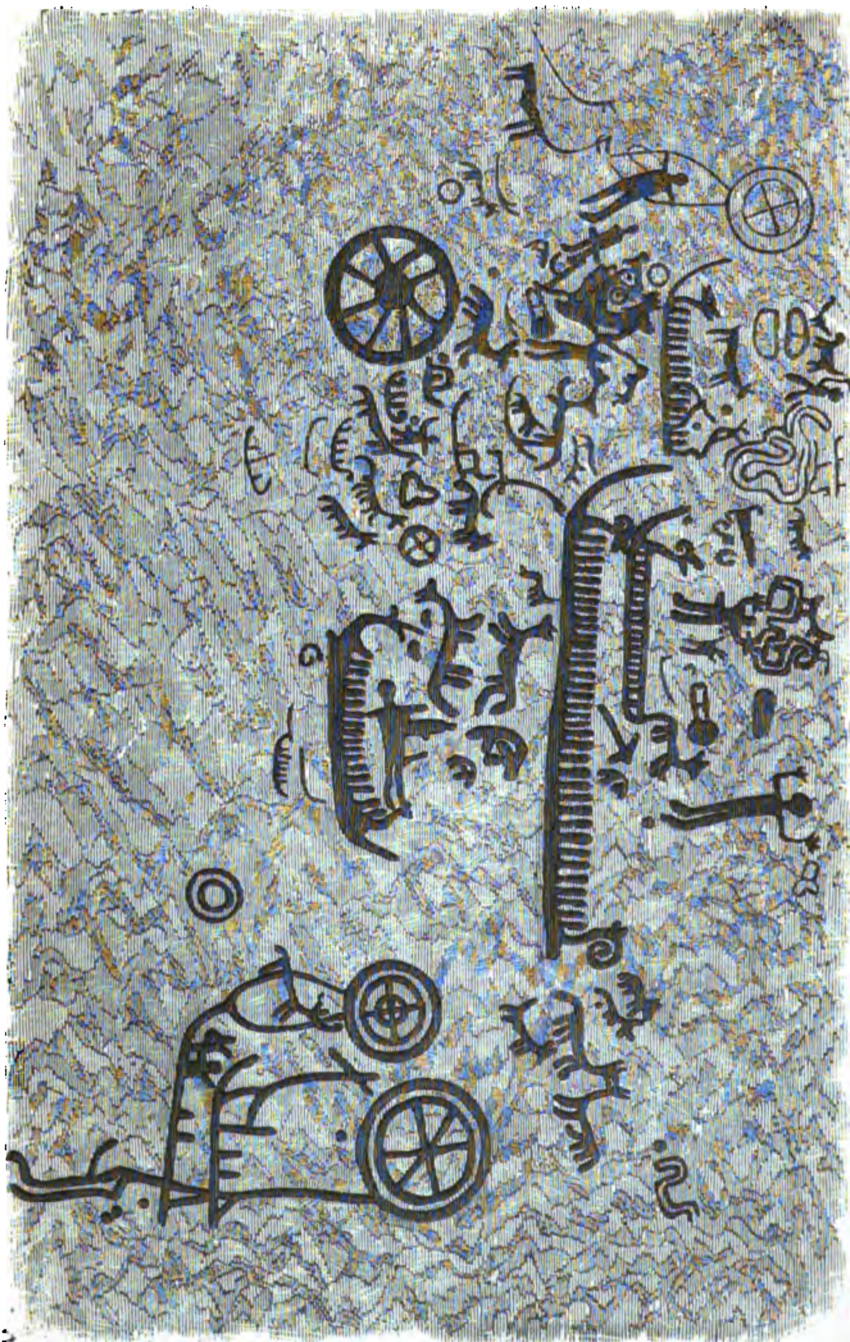

Fig 5. Hällristning vid Storn Backa i Brastads socken; aftecknad af Baltzer år 1875.

Fig. 6. Hällristning vid Backa i Brastads socken; aftecknad af Baltzer år 1874.

Fig. 7. Skeppsbild vid Lökeberg i Foss socken. $^1/_{10}$.

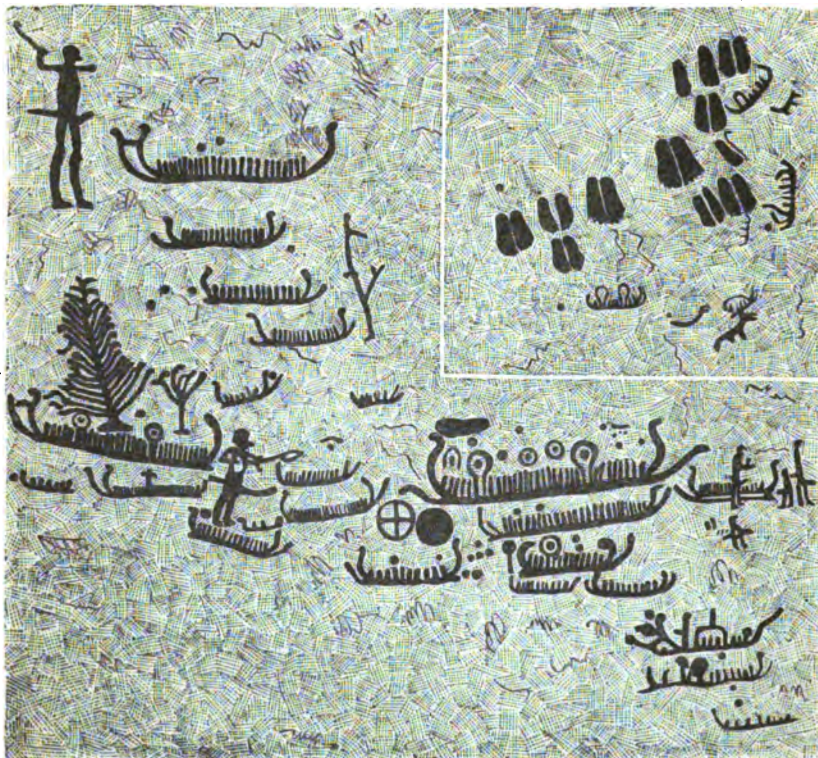

Fig. 8. Hällristning vid Lökeberg i Foss socken; aftecknad af Baltzer år 1874.

Fig. 9. Skeppsbild vid Lökeberg i Foss socken. $^1/_{10}$.

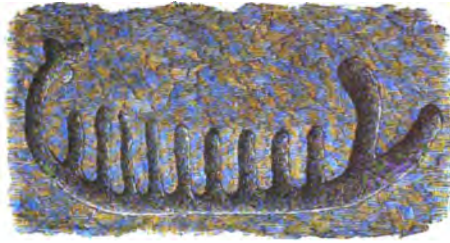

Fig. 10.

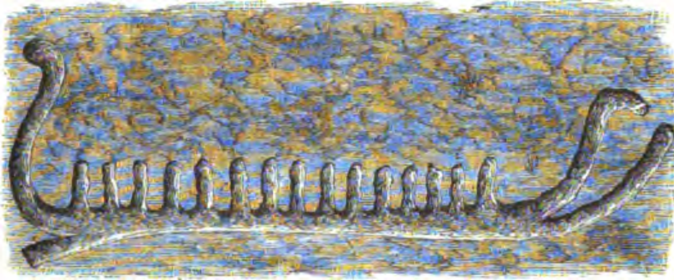

Fig. 11.

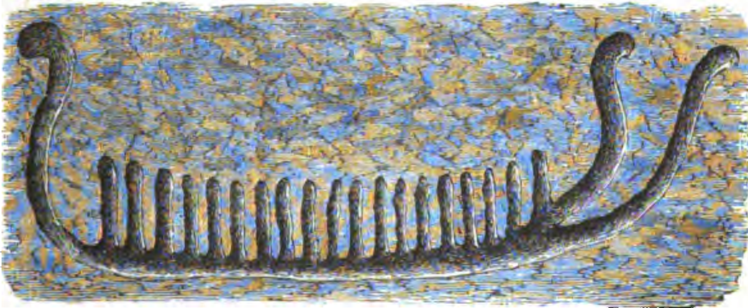

Fig. 12.

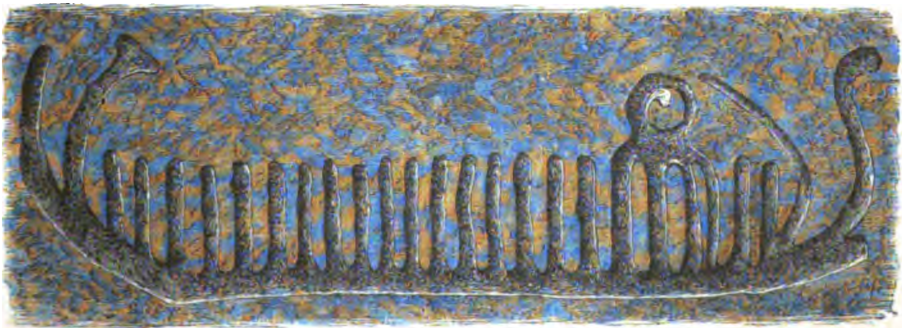

Fig. 13.

Fig. 10—13. Skeppsbilder å hällristningarna vid Lökeberg i Foss socken. $^1/_{10}$.

Runstenen från Skee.

Af GEORGE STEPHENS.

Under sommaren 1875 samlades medlemmarne af Svenska Fornminnesföreningen till årsmöte i Göteborg. Som man kunde vänta, voro Bohusläns fornminnen i synnerhet föremålet för deras granskning, och de särskilda myndigheterna ansträngde sig att låna ihop föremål värdiga föreningens uppmärksamhet. Ibland andra var herr Gustaf Brusewitz, intendenten vid Göteborgs Musei historiska afdelning, outtröttlig i att föra till staden saker af intresse, förutom de skatter som Göteborgs Museum redan egde. Han lyckades att tillvägabringa en betydlig utställning, välvilligt insänd från flere håll. Ibland mycket annat såg man der flere dopfuntar från Vestergötland, silfverkalken från Dragsmark, Uddevalla Musei förnämsta saker, samt de stora fornsakssamlingar, som tillhöra friherre C. Cederström i Strömstad, doktor G. A. Ehrengranat i Falkenberg (deribland hans prägtiga bronsyxa, som han sedermera har skänkt till Statens Historiska Museum i Stockholm), och herr C. F. Lundberg, m. m.

I friherre Cederströms förträffliga samling såg man också midtstycket af en runsten, funnen å Skee kyrkogård i Vette härad, Bohuslän. Jag har min hjelpsamme och lärde vän herr Brusewitz' välbekanta godhet att tacka för en mästerlig pennritning af denne stens alla fyra sidor, tillika med följande underrättelse derom.

Stycket är 18,5 tum högt, och dess största bredd 6 tum. Stenen är af en något lös beskaffenhet och ser ut nästan som trä, med små, knapt märkbara, lysande gyllne punkter öfverallt. Runtecknen äro så djupt och tydligt huggna, att man ej kan misstaga sig om dem, med undantag af några vissa, der antingen stenens ojemnhet förorsakar osäkerhet eller ock dragen förslitits.

För att nu kunna gifva en fullkomligt trogen bild af detta värderika minnesmärke har jag låtit herr Pacht i Kjöbenhavn heliotypera herr Brusewitz' teckningar, alla fyra sidorna i samma

storlek. Mina läsare besitta derföre nu af dessa teckningar alldeles trogna kopior — icke åstadkomna af menniskohand.

Vid betraktande af detta märkliga minne, är vår första tanke den, att hela stenen ursprungligen var *mycket liten*, och att den från begynnelsen var *nedlagd i grafhögen*, som så ofta varit fallet i de äldsta tiderna.

Dernäst se vi, att *alla fyra sidorna* äro runbeskrifna, hvilket mycket sällan är fallet, och som gifver stycket ännu högre värde.

Men derefter äro vi nedstämda, förtviflade öfver den sorgliga tanken, att denna forna döds-runa skulle vara förlorad för vetenskapen och historien, en stympad rest af hvad den fordom varit.

Men jag är kommen till en behagligare öfvertygelse. Efter ett långt och tålmodigt studium tror jag nu, att stenen i verkligheten är nästan *hel*, — d. v. s. att dess ordalag är sådant att vi, genom jemförelse med de många andra, som bära samma åminnelseformel, kunna med temmelig säkerhet återställa de få bokstäfver som nu fattas, och på detta sätt läsa hela ristningen, som den en gång har stått på runstenen.

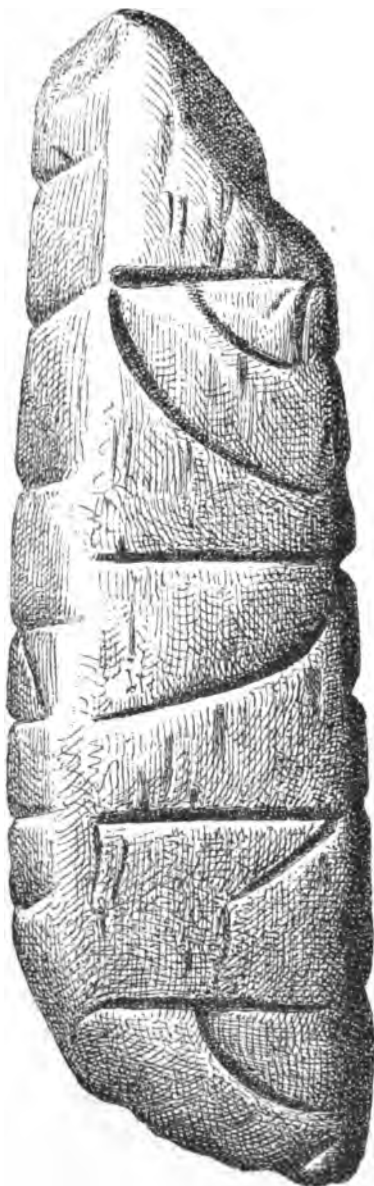
I alla fall anhåller jag att få meddela min åsigt om honom, öfvertygad som jag är, att jag åtminstone har vigtiga grunder för mig. Fullkomlig säkerhet kan ingen vänta!

Först må vi bestämma, hvilken är den *första* sidan, *begynnelsen* af inskriften. Efter min förmening må den sökas i den *storskrifna* del, som börjar långt ned. Således:

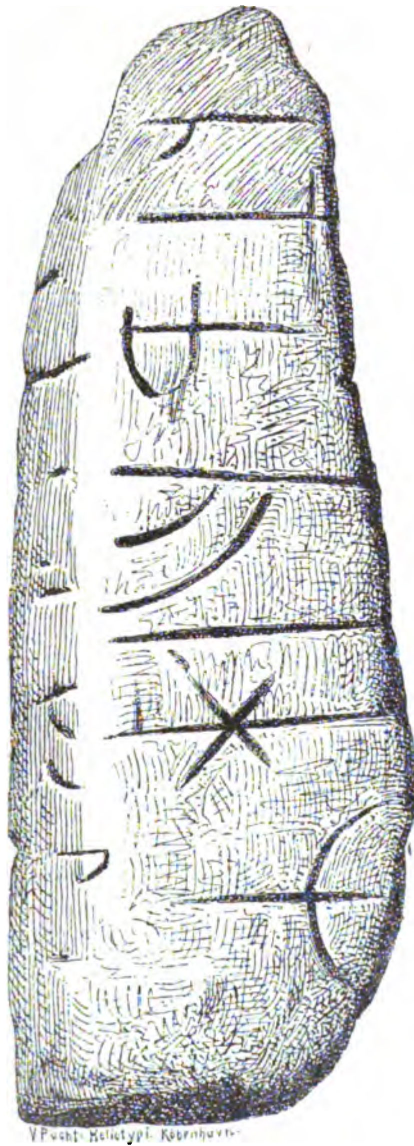
A. Framsidans högra del.

Denna rad läses, när vi ställa oss på dess venstra sida. Första runan ᚠ visar sig i en ovanlig form, då dess armar äro så stora och låga, att ingen plats finnes för sjelfva foten. Derefter komma U, L, K, samt *en del* af venstra armen af bokstafven M, tillsammans FULK(M..). Här igenkänna vi strax ett mansnamn, sammansatt af FULK och ett ord som begynner med M och haft tre runor — ty endast ungefär tre runor saknas här. Men intet sådant ord har ännu funnits, så vidt jag vet, på våra runminnen. Ett halft dussin sådana namn (bildade af FULK och ett ord begynnande med M..) voro dock en gång i bruk hos de skando-gotiska folken. Det kortaste och mest allmänna var namnet FULKMAR; lika kort, men icke så allmänt, var FULKMAN. Troligt är, att namnet här på stenen varit det mycket vanliga FULKMAR.

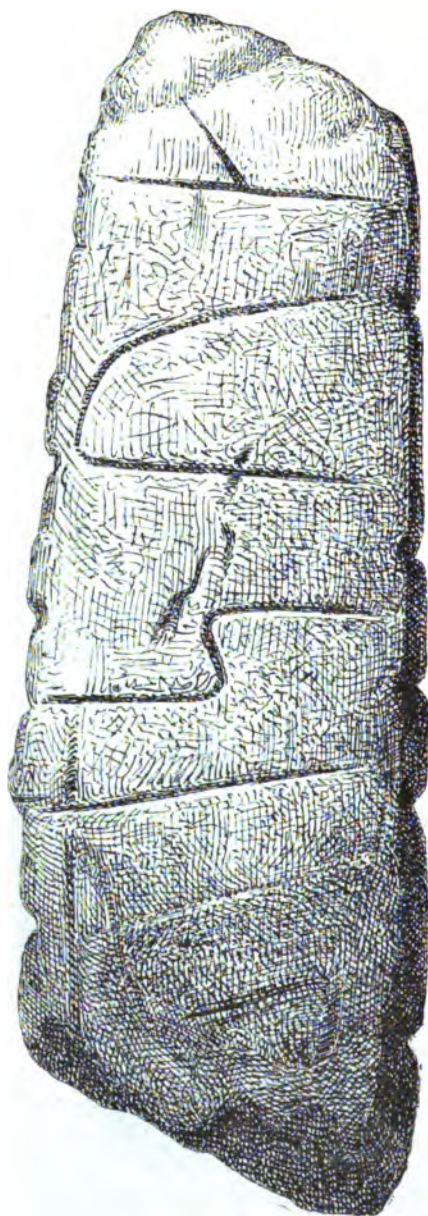
Anmärkom nu, att inga delnings-punkter finnas på denna sten. Alla orden äro skrifna i ett, — ett bevis på stenens höga ålder. Med ledning häraf och i betraktande af, att nästa ord har *slutat* med K, kunna vi lätt inse, att den nästa sidan är:

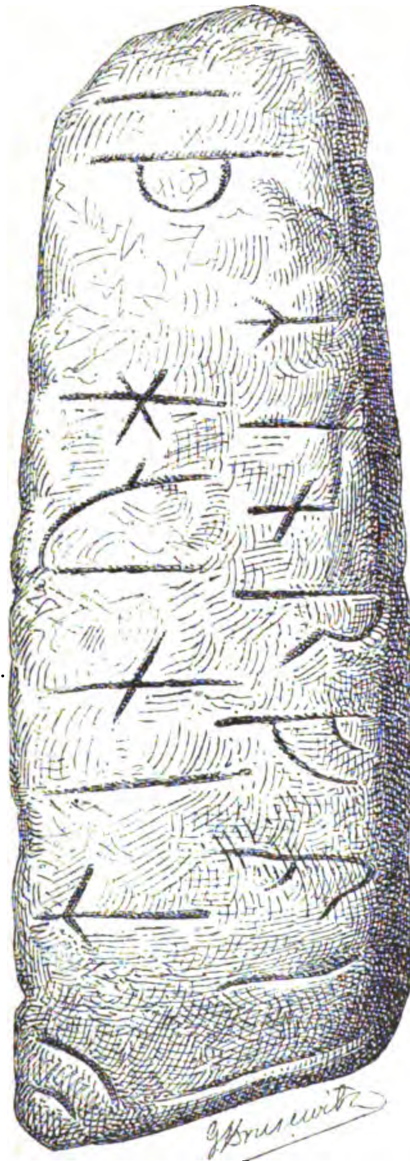
A. FRAMSIDANS HÖGRA DEL.

B. BAKSIDANS HÖGRA DEL.

C. FRAMSIDANS VENSTRA DEL.

D. BAKSIDANS VENSTRA DEL.

B. Baksidans högra del.

Då vi gå från venstra sidan af A till högra sidan af B, se vi, att stafvarne här äro *vänd-runor*, som ofta var brukligt i gamla dagar. Första runan är nu igen ..K. Låtom oss nu sammanhålla, — att endast *ett par* bokstäfver här äro bortbrutna, — att första ordet på stenen, FULK(Mar), är ett mansnamn, — och att nästa ordet är ett mansnamn, — så må vi erkänna det högst sannolika i att detta ..K i verkligheten var AUK, sammanbindande FULK(Mar) och ILFIHR.

Ty de nästa sex runorna äro tydliga nog. De äro ILFIH*R*, med slut-*R* (ᛦ), som vi veta, en mycket gammal runa. Också detta ILFIHR eller ILFINGR, isländarnes YLFINGR, finnes först nu på ett runminne. Det är ett af de mest berömda i de skando-gotiska landen (i äldre tider sing. WULFING, plur. WULFINGAS), både i sång och saga.

Som sagdt, vid stenens fot saknas nu ungefär 3 runor. Efter två masculina nominativer hafva vi skäl att vänta *pronomen* i nom. plur. masc. (t. ex þIR, DE) efterföljdt af *verbet*. Här är plats till þIR, som vi knapt kunna betvifla en gång funnits. Så komma vi till

C. Framsidans venstra del.

Vi kunna således här vänta att finna *verbet* i 3:dje pers. plur. pret. Det vanliga, kortaste uttrycket är SATU (SATTE, reste). SAT är dock borta, och endast högra hälften af U-et (ᚢ) är tillbaka.

Strax derefter kommer stafven af þ, men bågen är bortnött. Härefter följa ISU, således ordet þISU. Men detta är det välbekanta ac. plur. neut. (DESSA), som så ofta finnes i förening med ordet (ac. pl. neut.) KUBL eller KUMBL (*grafmärken, sten och hög* etc.). Efter lokal-dialekten stafvas dessa ord på många vis: þAISI, þASA, þASI, þAUSI, þISA, þISI, þISU, þQSI, þUSI, þUSU etc., och KUBL, KUML, KUMBL, KUMNBL etc. Detta ord-par þISU KUBL, etc., förekommer på öfver 30 runstenar, och intet är vissare än denna stående formel. När vi derför hafva ac. plur. neut. þISU strax före K, är det väl säkert, att nästa ordet var KUBL, ty intet annat sådant tekniskt uttryck begynnande med K finnes på stenarna än just detta KUBL. Ungefär tre runor äro borta. Dessa voro UBL, och ordet var derföre KUBL.

Vi hafva nu tillbaka endast sista sidan, som har tvänne rader, — då mycket ännu var att säga, och endast en sida var oskrifven. Derföre, som så ofta, är sista delen af ristningen sammanpressad. Sålunda:

D. Baksidans venstra del.

Efter *subjektet* (sing. eller plur.) och *verbet* (sing. eller plur.) kommer vanligen EFTER eller ÅT, som styr namnet på den döda. De första runorna vid stenens fot kunde icke vara flere än ett par, då de äro så stora. Derföre taga vi det vanliga AUFT (prepos. AFT, AFTAR etc. stafvas på ett halft hundrade olika sätt). AU är nu bortbrutet, men FT är qvar.

Härefter vänta vi den dödes namn. Och det finnes också omedelbart efter (au)FT ett namn INUH, här för första gången på ett runminne. Många namn brukades i gamla tider sammansatta med IN. Om INUH (INUK eller INUNG) är ett patronymicum, vet jag icke. Men det står klart nog på stenen.

Vi hafva på dessa grafstenar exempel i hundradetal, att allrasist står hans eller deras namn, som med egna händer gjorde högen, eller reste och ristade blocken, eller begge delarne. Ofta användes härvid ett verbum, som i senare tider förkortades till FA, pret. FAÞI, naturligtvis med många dialektiska stafningar.

I öfverensstämmelse härmed står härnäst namnet på runristaren. Ett par runor äro borta, så att endast ..IÞÜINR är qvar. Men hela ordet var nästan säkert FRIÞÜINR, ty jag känner intet annat skando-gotiskt mansnamn slutande med ..IÞ-VINR än just detta FRIÞ-VINR. Detta finnes emellertid också här för första gången skrifvet med runor.

Sist vänta vi verbet: RISTADE, GJORDE eller dyl., och, som jag har anmärkt, brukades ofta verbet FA, preter. FAÞI. Detta verbum förekommer i många dialekt-former på run-minnen i Skandinavien och England, både med äldre och med yngre runor.

Skee ligger i Bohuslän, som i långliga tider tillhörde Norge. Men på Einang-stenen i Norge, som är från 3:dje århundradet och skrifven med äldre runor, står ordet i 3 sing. pret. som FÆIHIDO. På en norsk sten, funnen vid Valdby, som har yngre runor och synes vara från 9:de århundradet, står ordet i 3 sing. pret. som FAÞI. Här hafva vi F, Æ, I och stafven på Þ (resten är borta); således, så vidt vi kunna se, ovilkorligen FÆI(Þo) eller FÆI(Þi), den förra en äldre, den senare en yngre form.

Hela stenen är nu genomgången. Meningen är fullständig och klar. Jag tror, att inskriften är till sin *väsentliga* del i behåll.

Första sidan:		FULK(Mar
Andra	»	au)K ILFIHR (Þir
Tredje	»	satU Þ)ISU K(ubl
Fjerde	»	au)FT INUH. (fr)IÞÜINR FÆI(Þi).

Det vill säga:

FULK(Mar au)K ILFIHR (þir satU þ)ISU K(ubl au)FT INUH (fr)IþÜINR FÆI(þi)

FULK(Mar o)CH ILFING (de sattE D)ESSA K(ummel, = grafmärken, e)FTER INUNG. (fr)ITHVIN UTFÖRDE detta.

Minnesstoden är säkert mycket gammal, förmodligen från det 8:de århundradet. Den kunde till och med kallas en *öfvergångs-sten* från det äldre alfabetet, då den ännu har ᚨ (som sedermera blef O) i dess ursprungliga värde som Æ. Namnen tillhöra också de fornaste tider.

Men möjligen kunna andra förklara detta minnesmärke på annat vis. Med glädje skulle vi helsa en sådan bättre tolkning. Teckningarna stå för allas ögon.

Önskeligt vore, om friherre Cederström ville godhetsfullt införlifva detta fornminne med de andra från Bohuslän, som Göteborgs Museum redan besitter. Vi skulle alla tacka honom!

Från Göteborgs anläggning.

Af ARVID KURCK.

Det nuvarande Göteborg har, ehuru mycket yngre än flertalet af våra städer, dock icke förvarat rätt mycket af enskildheter från sin grundläggning och sina äldsta tider. Några meddelanden och utdrag ur samtidiga bref rörande dessa ämnen torde derföre för staden och orten vara af något intresse, isynnerhet då dessa bref alla äro från framstående personer inom den nya staden, och afgifna till Axel Oxenstjerna, som tyckes hafva haft sig uppdragen ledningen af densammas alla angelägenheter. De hafva anträffats i den för vår historiska forskning åt alla håll ytterst rikhaltiga så kallade Oxenstjernska samlingen uti Riksarkivet.

Redan under Carl IX:s tid började man att inse vigten af en hamn vid vestkusten, om Sverige skulle kunna med fördel deltaga i den transatlantiska verldshandel, som då begynt att hastigt utvecklas hos alla Europas sjöfarande nationer. De tidigare anläggningarna af städer och befästningar vid Göta elf hade icke egt framgång, ty under fejderna med Danmark voro de så godt som oafbrutet oroade, och vid det olyckligt förda krig, som slöts genom freden i Knäröd 1613, fanns icke mycket qvar af det äldre på Hisingen belägna Göteborg, och detta jemte de kringliggande trakterna innehades af danskarne. Fredsunderhandlingarna, på svenska sidan förda af Axel Oxenstjerna, sökte dock att, om äfven på hårda vilkor, kunna återvinna det förlorade Elfsborg, samt dermed, utom de landsdelar som voro närmast belägna, segelfarten på Göta elf och möjligheten att åter uppbygga en stad vid densamma, der den större handeln kunde få sitt hemvist. Konung Gustaf II Adolf skattade lika högt som Axel Oxenstjerna denna fördel, men endast med de största uppoffringar lyckades det att

efter sexåriga dryga utbetalningar, slutligen anskaffade genom utländska lån, få den så kallade Elfsborgs lösen erlagd och dermed år 1619 herraväldet återstäldt kring den vigtiga Göta elf. Redan året förut utsåg Gustaf Adolf platsen, der han ville uppbygga en ny stad. Hvarken det gamla Göteborg, eller nya Lödöse, vanligen Nylöse kalladt, ansågos efter krigets härjningar förtjena att på oförändradt läge åter uppbyggas.

Den af konungen valda platsen hade visserligen fördelar, men åtskilliga svårigheter skulle öfvervinnas, innan bebyggandet kunde börja. Stränderna både af elfven och af Mölndalsåen, vid densammas utfallande i den förra, voro på ena sidan omgifna af sanka och vattendränkta kärr och ängar, på den andra deremot af högländare marker, sänkande sig mot vattendragen med så ojemna sluttningar och fördjupningar, att på sina ställen betydliga fyllningar voro nödvändiga.

Till skydd mot hafvets och elfvens stigande, liksom för att öfvervinna de sanka delarnes olägenheter, fordrades äfven hela terrängens höjande, och för att erhålla jord härtill borde ett kanal-system, som lättast kunde lemna sådan i riklig mängd, användas.

Dessa kanaler voro äfven beräknade till fördel för rörelsen och handeln, och staden borde dessutom anläggas efter holländskt mönster, då den var ämnad att blifva en holländsk koloni.

En sådan plan var utan tvifvel särdeles god. Holländarne voro vid denna tiden Europas förnämsta handlande folk, och med intet annat stodo svenskarne i så nära beröring både genom handelsförhållanden och politiska förbindelser. Axel Oxenstjerna hade för dem mycken förkärlek och hoppades, att genom deras inkallande fördelar skulle beredas det unga samhället, samt att detsammas hastigare utveckling kunde ernås genom deras erfarenhet, förmögenhet och kända hushållsaktighet.

Staden borde derföre äfven genom sitt anläggningssätt och bebyggande vara för dem inbjudande. Läget och de särdeles fördelagtiga privilegier, som man tänkte gifva, voro äfven gynsamma för större handelsföretag, och härtill kom att religionsstridigheter i deras eget land gjorde dem benägna för utflyttningar. Äfven egna lagar och eget språk ämnade man låta dem behålla i det nya fäderneslandet, men den önskade religionsfriheten var svårare att bevilja. Gustaf Adolf hyste stora betänkligheter vid att medgifva någon sådan, och presterskapet beskärmade sig öfver vådan af att den lemnades. Den erhölls dock, och inom kort fick staden en reformert kyrka.

Redan under de sista åren före Elfsborgs-lösens erläggande hade Jacob van Dijk, Sveriges dåvarande resident i Holland, erhållit befallning att söka förmå icke endast rika handlande derstädes, utan äfven industriidkare och landtmän att hit öfverflytta, och de anlände också efter hand, så att i Nylöse och på andra ställen i närheten af den blifvande nya staden funnos icke obetydligt antal utlänningar bosatte redan före densammas grundläggning. Bland dessa var äfven Abraham Cabeliau. Han hade under Carl IX:s tid varit särdeles verksam vid anläggandet af det äldre Göteborg, dit han flyttade 1609. Sedan detta blifvit härjadt af danskarne, bosatte han sig 1611 i Stockholm, hade flerårig befattning i Liffland vid svenska arméen derstädes, men hade derifrån återvändt till sin fädernestad Amsterdam. Han återkom på Axel Oxenstjernas begäran till det nya Göteborg, der han till följd af framstående egenskaper mycket användes. Både genom honom och genom Sveriges agenter i utlandet fortsattes införskrifvandet af kolonister, hvilka efter hand ankommo, icke endast från Holland utan äfven från Tyskland och Skotland. I andra trakter af landet funnos äfven vid denna tid så många utlänningar bosatte, dels som köpmän dels äfven i mindre kolonier, att man egde erfarenhet af fördelarne af dylika införskrifningar.

För att infria de gifna löftena kunde icke längre anläggandet af den nya staden uppskjutas. På våren 1621 anlände Adler Salvius dit, försedd med omständliga instruktioner för sitt värf som grundläggare af densamma. Det var hans första steg, temligen sent taget, på en sedan oafbrutet lysande embetsmannabana. Han hade nämligen länge fortsatt sina resor och sitt vistande i olika länder på kontinenten, var nyligen hemkommen och i Stockholm gift med en rik der bosatt tysk guldsmedsenka, då han erhöll detta sitt första uppdrag af sin »befordrare» Axel Oxenstjerna.

Hans första bref är dateradt Lödöse den 18 Juni 1621 och lyder:

»Nådige Herre

»E:s N. böer och skall min willige tienst och hörsamheet, sålänge jagh leffwer, altidh redebogen finnes. Hwarföre effter E:s N. befalte migh senast at advisere E:s N. om hwadh nödigt kunne synes, will iagh E:s N. här medh tienstligen tilkenne gifwe, hwad iagh vthi alle mijn Instructions articler här nedre hafwer kunnat förrätte. Först höll iagh rådhstufwe och läth proclamere, at alle the som tänckie till at nedersättie sigh hwsligen j Gothenborgh,

skulle komme tilstädes och låthe inskriffwe sitt nampn och condition j borgare-rollan. Men här till dagz äre icke öffwer 16 komne; ty the wele först see privilegierne, som ännw tilbakes äre; så är och nw största deelen förrest up i landet til marknadt. Sedan hölt jagh Ingenieuren[1] flijtigt ther till, at heele staden måtte bliffwe particulierment afstucken. Men för den förskräckelige storm och owäder här hafwer warit, hafwer han icke kunnat mehr än 4 dagar ther vpå employert. Äre fördenschuld allenast hufwudpålerne öffwer heele staden sätte, men alla privatæ possessiones oaffmätade; hwilket efter thet kan migh någorlunda förhindre, när singuli efter låtten begäre wette sijn rätte platz, och han ändeligh foort wil, efter K:. M:tz befalningh, vp til Johannis[2], hafwer han sin famulum instrueret och qwarr lathet, medh hwilken, sampt medh Walmästerna, iagh skall, så mykit möyeligh är, migh vdj nödh behielpe. Der han lijkwäl icke aldeeles behöfdes hoos H. K. M:tt, woro wäl nödigt, at han strax kumme tilbakes igen, och blefwo här, sålenge stadzens fundament lades, på dett at tompterne motte bliffwe både rätt deelte, såsom och proportionaliter öffwer heele staden upfylte, att gaturnes canaler wäl förordnes, och hwsens brandmwrar rätt sätties, så och at them holländske bönderne måtte landet blifwe tildeelt efter nederländsk mensur nemligh morgentaal; ty efter wår wele theet icke antage, then the icke förstå. Elliest hafwe ock Walmästerne nogh sielfe till at göre, så at the icke kunne alt så flijtigt dirigere som nödigt är. Der till medh besörie sigh en part, at efter Ingenieuren reeser så hastigt vp, något motte blifwe på nytt förandret, wele fördenschuldh icke gerna låtta eller byggia, för än han kommer tilbakes.

»Till thet tredie, efter treggiahande hws skole byggias, af jdel träå, af jdel steen, eller trähws medh steengafwel, giorde iagh ock tree pottor, och kastade så månge låtsedler j hwar, som tompterne för hwar hopen wore på cartet per numeros signerede, låthendes them sedan tage loth på rådstufwan, hvar vthur then potta, han wille byggia hwset efter, nemligh at the som wille byggia steenhws, toge litt: A. på sedelen, och N:o 1, 2, eller 3; och så fort ahn medh B. och C. Så märker iagh at trähws medh steengaflar warde mäst tagne, ty alle begäre lägenheet widh watnet, och fly despencer på steenhus.

»Till thet fierde, wärderede iagh medh gode mäns ord, hwadh hwariom och eenom böör för vpfylningh på tompterne, antingen

[1] Den här omnämnde »Ingenieur» hette Johan Schultz.

[2] Midsommartid.

af staden eller privatis wederläggies, såsom ock at någres hwss måste neder rijfwes och försätties.

»Till thet fempte, städzlen på Sewedals Häredt expirerer först om Johannis, ther till haffwer iagh thes recognition differeret. Holländske bönder äre här någre fhå, hwilke iagh låther vthsee sigh landh hwar theet begäre, och circumscriberet medh 4 pålar, så wijdt the begäradt. Sedan gör iagh köp medh them at the skole gifwe för hwart morgonland 2, 3 eller 4 Daler, pro terræ situ et qualitate; till wijdere beeskedh. När tå Ingenieuren igenkommer, få både iagh och the först wette, huru månge mårgenland ther vpå äre, och huru mykit för heele landet skal giffwes. Belangende Justitien och Politien, så äre här confusionis omnia plena; och supina legum ignorantia. Lites skall iagh lijkwähl, så mykit möijeligh är, alle despechere. Nylösestadz regemente synes stå bättre in consuetâ confusione, quam si aliquid pro hac tantum æstate innovetur, doch altidh Sweriges lagh oförkränkt. Vthi Gothenborgh äre icke öfwer 3 eller 4 hws sätte, derföre behöfwes icke stoor ordonance ther ännw. Allenast beschwäre the sigh högeligen at medh Nylösa translation sålenge dröijes. Aff främmande länder hafwer man här inga advis d'importance; ty af vthländske skip är här allenast en Schotskman. Rex Daniæ sägz hafwe för någre dagar sedan warit Haffniæ, och låthet alleständes på sine forteresser här wedh gränserne stark guarnison sättie. Hwadh wijdere kan occurrere, thet skall iagh E:s N. medh förste lägenheet tilkenne giffwe. Dette hafwer iagh, fölliande mijn commissions ordningh, här till dagz kunnat vthrätte. Will här medh haffwe E:s N. sampt medh E:s N:s heele höge hws och familie Gudh Alzmechtigh ödmiukeligen befahlet» etc.

I en bilaga tillägger han följande frågor:

I. »Om Adelsmän må tage små tompter, at byggia trähws vpå, vthan nadstufwor[1], ther the kunna allenast hwijla, och insättie sine hästar, när the komme i staden; ty om sådant är ahnhållet.

II. Om ock Handtwerkzmän må drifwe handell; ty ther efter wele en part lotta, och byggie hwserne till.

III. Quem terminum ponam Nylosiensibus intra quem domos transferant Gothenburgum? et quâ arte illinc invitos exigam; an vi et comminationibus incendij ædium? an vero inprimis mitius, videlicet interdictione commeatus et translatione nundinarum hebdomadariarum Gothenborgum?

[1] Nadstufvor: boningsrum med sängplatser uti den öfre våningen af hus, som i den undre hade stall och annan uthusinredning.

IV. Här hafwe några lottat; komme sädan och bäre lotten igen: hwadh man them skal swara? Jagh mener ändeligen nödigt wara, at hwar och en contenterer sigh medh sin loth.

V. Efter steenhws tompterne äro 100 fötter långe, och 36 brede; och icke kunna heele vthbyggias aff steen; huru månge fötter in altum et longum skall byggias?

VI. Här äre hollendske bönder, som icke wele antage heele hemman, vthan hafwe warit vth på landet, och vthsedt sigh en platz så eller så stoor, then ofta till åtskilliga byar länder. Om man skal tage ett stycket aff then ene, och thet andra aff hans granne, och göre ther ett land aff (ut petunt) thet man them skall arrendere? och hwadh them androm skall gifwes til wederlagh, om icke theres vthgifter ther efter skole minskas? Eller ock skall man them inthet accordere, medh mindre the begäre heele heemanet, såsom thet nw swenske bönder besittie? [1]

VII. Om icke alle, som wele tage tompter, måge thette migh tilsäija och vthlofwa:

1. Att the wele berede, circumscribere, och vpfylle theres tompter till Michaelis.
2. At alle bestelle wärkie och materie till byggie öffwer winteren.
3. At the alle hws medh panne skole täckia.
4. At the alle hws (ejusdem generis) lijka höge och store skole göre.
5. At alle steenhws medh brandmwr skole mwras.
6. At alle trähws medh nadstufwor skole byggias widh gaturne [2].
7. Att alle skole sijne hws innan tilkommande Michaëlis öffwer ett åhr förfärdige.»

Uti ett annat bref, dateradt Gothenburg den 10 Juli 1621, på latin och nästan uteslutande rörande politiska angelägenheter och farhoga för Danmark, bifogas en *Pro memoria* på svenska af följande lydelse:

»E:s N:de täcktes låthe giffwe migh skriftligh information, hwar iagh hade migh j föliande dubieteter att effterrätte.

1. När skole privilegia begynne få sijn kraft? Skal thet skee ifrå privilegiernes dato, efter the, vthan twijfwel, på

[1] Det synes troligt, att de såkallade »länderierna» äro dylika till storlek efter önskan och utan afseende på mantal lemnade forna arrendejordar, som innehafts af de holländska bönderna.

[2] Genom denna anordning fingo icke envånings trähus ligga vid gatorna.

samme dato öffwer 16 åhr revoceres: eller ock ifrån den tijden magistratus urbicus blifwer satt?

2. Om ock Nylöse borgare, medan the än j Nylöse sittie, skole samme privilegier njute och bruke?
3. När privilegia begynne få sijn vigueur, om tå Elfzborgz Stadthollere eller Fougdte skole öffwer dett heele territorio privilegiato någon jurisdiction haffwe? et quantum? an tantum executionem?
4. Om Lagmanen och Häredzhöfdingen skole vthj Sewendaals Häredt här efter administrere rättegångerne? Såsom ock, om the och elliest skole hafwe der aff deres seedwanlige ränta?
5. Om ryttere och knechter, sampt annan sedwanligh afkortningh, må nw, såsom tilförende, bliffwe.
6. Om Hijsingen ock är förähredt till staden, efter dett författes vnder Sewendals Häred j jordbboken?
7. Om icke borgerskapet må sittia j Nylöse till första wåhr? Ty emot hösten gåer all theres näringh ahn; så är ock tå icke heller bonden att bekomme, som dem kan hjelpe flyttie.
8. Om icke the som j första begynnelsen här äre, måge lotta om en wiss ort j staden, hwilken så månge tompter begriper, som sortientes äre? (Contra quam hactenus fieri voluit Mathematicus). Ty elliest blifwer en stoor deformitet i staden, der det eena hwset skall stå och roopa efter det andre.
9. Effter denne maxime gåer ibland alle, att ingen täncker till att bättre byggia, än han will gerne mista; hwadh rådh och medell der emoth skall vptänkias?
10. The som skole byggia steenhws, huru månge åhr the få der vpå respijt? Om the icke få welkor, at byggia sålenge, baak på tompten, gode sköne träbygninger?
11. Hwilket ställe man skall deele dem till, som wele byggia kåål- trä- och stall-gårdar? och huru store platzer?
12. Efter j Gothenborgh fhåå wele boo, derföre at tijt ingen, eller lijten, tilförningh af landet kommer; ty alle omliggiande Häreder äre förarrenderede, och bonden dierfz icke före sitt j staden till någon annan, än till arrendatoren, för hwilken skuld den meenige hopen fåer inthet, medh mindre the dett köpe aff arrendatorerne; hwadh härvthinnan skall ordineres?»

Bestyret med anläggandet af den nya staden gaf, som man finner, mycket att tänka på. Adler Salvius var också föga nöjd med sin befattning och skref redan den 16 påföljande October:

»Nådige Herre!

»Gwdh weet at iagh E. N. icke gerna molestere wille, hwar iagh det kunde förbij gå. Nw falle här så månge dubieteter in, som icke allenast denne ort, vthan ock heele statum concernere, at iagh på somblige icke fördrister migh at resolvere såsom ingen macht och authoritet der till. hafwande. Så efter jagh icke weet, om och Dikius[1] snart kommer eller eij; derföre begärer iagh tiensteligen E. N:de tächtes sijn sententz, hwar icke migh, dock Öffwersten Stiernschiöldt[2] at tilsände, hwadh vthj följliande saker ståår till at göre. Först, äre här twå frantzösche borgare frå Diepen, som begäre före sitt godz vth och inn tollefrijdt, beropendes sigh på den mutuel contract, som Carolus Nonus, inclutæ memoriæ, skulle haffwe medh Henrico qvarto confirmeret, säijandes der hoos, at wåre swenske icke betale någre gabeller in Gallia (der om iagh Erich Larsson[3] j Stockholm haffwer tilschrifwidt och rådfrågat); och der denne ortz inwhonere blefwe försäkrede på den frijheeten j Frankrijket, meena the at här skulle wäl en hoop Houguenotter komme til att boo, efter the så förkufwes in Gallijs. Frågan är, om wij skole dem denne gångh låthe frij passere, eller eij? Tollenären seer thet nödigt. Sedan, hafwer här för någon tijdh sedan warit en tydsk kiöpman, den sitt godz hafwer tree åthskillige Nylöse inwonare borgat, och der vpå här tagit hwar theres handschrift och beplichtelse; är sedan reest medh et Konghelle skip åt Tydsklandh, men vnder wägen j Danmarch, der the böörfaste låge, dödh bleffwen; så är på den ort alt det han medh sigh hade, der iblandh ock desse handschrifter wore, vpschrifwidt och obsigneret, och hafwer der stådt åhr och dagh, och är nw, efter j medlertijdh ingen arfwinger ahngafz, fisco Regis Daniæ tilfallet. Frågan är, om fiscus Daniæ tanquam verus harum obligationum hæres kan kräffwia den gäldh vth här, och om wåre benemde borgare skole honom den betale? Öff: Stiernschildt meener ney; ty der är allenast papperet, men här äre sielfwe penningerne, hwilke derföre synes här dana-arf

[1] Jacob van Dijk.

[2] Öfverste Nils Stjernskjöld var kommendant på Elfsborg och ståthållare i Sevedals härad.

[3] Erick Larsson, rik handlande i Stockholm, sedermera adlad von der Linde.

wara. The vdj Bahws, som på K. M:tz wägna j Danmarch gälden fordra, post varias disputationes, begäre för all consequentz schuldh halfparten at bekomme, och den andre halfwe deelen wele the cedere fisco Regis nostri. Till thet tridie. Det är händt, at Nylöse kiöpswenner, som äre vthländinger födde men hafwe här burskap wunnit (om här i rijket födde, såsom ock exteris här boolfaste, är ingen quæstio), när the hafwe warit j Tydsklandh, hafwe the inthet skip recta på Nylöse funnet, vthan hafwe most sände sitt godz medh Mastrand- eller Konghelle skuthor; när nw godzet j Konghell, om hijt at sände, vthskipes skulle, är det der arresteret för tollen schuldh, så at iagh hafwer twå reesor most schrifwe dijt om relaxation på arresten til wijdere beskeed, det the och hafwe tillathet, doch icke vthan caution. Frågan är, om icke, efter transactionerne, indifferenter alle Sweriges borgare, böör tollefrij wara vnder heele Danmarckz Crona? Eorum ratio dubitandi är, att sådane vthländske födde och ogifte eller oboolfaste Danmarkz borgare icke hoos dem sielfwe så stoor frijheet hafwe, såsom danske födde, eller ock exteri där gifte och grundfaste män, wele fördenschuld at ey heller wåre skole så frij hoos dem wara, emot theres egen lagh. Ja der det tillstädies skulle, rädas the, ut ajunt, at Gotheborgz privilegier skole så månge fremmande köpswenner framdeles här in locka, at the icke allenast Swerige, vthan ock både Danmark och Norrige medh theres handel förderfwe skole; ty det kostar inthet mehr dem, än tijio daler och sex åhrs borgen. Den consequentz, märker iagh af deres discours, at the wele här medh således förekomme. Doch hafwer iagh most loffwat them, at iagh E. N. der om adwisere skulle, excluso præiudicio, quod ex dubitatione forte consequi videretur. Och äre desse the tree frågor, på hwilke iagh E. N:s resolution tienstligen begärer, eller der möyelig woro, iagh kome här ifrå, at Öff: Stiernschildt motte them bekomme. Jagh ligger här medh stoort förtreet och möda. Ty alle stadzens gamble officiales, förmärkiandes deres tillstundande förandringh, hafwe sigh sjelfwe casseret, och iagh hafwer ingen macht at creare magistratus, ne quidem hos minores gentium forte. Fast iagh ock än hade satt der någon till, så hade mijn ordningh strax slages omkull aff Dijkio; ty för privilegiernes ahnkomst, kunne inge beständige ordinantzier göres. Moste fördenschuld här vthstå det förtreetlige öffwerlop allena, som tilförende hwar och en j synnerheet, borgemästeren, rådmän, stadzschrifwere, byggemästere, kyrkiowardh, ja snart sagdt stadztiänaren, förestådt hafwe, och hafwer icke födan för födan. Förvthen det, at iagh moste läggia om till skiutzhäst

alle the som igenom häradet reesa, det iagh icke kan H. K. M:tz rätte passwijsere ännw förholle; och ståer derföre illa medh Hollenderne. Ja det som är intolerabile, iagh ligger här j een perpetuo meta för dem, the der inthet sökie än huru the kunne per occulta sophismata olämpe och giöre oss Swenske odiosus summæ majestati j the saker der the icke see gerna wij skole hafwe handen j sodet medh them, vthan at the måge råda öfwer alt alleena, medh några blinde swenske tilsynesmän. Är ändan godh, så är alt godt. Beder fördenskuldh rätt för Gudz schuld, E. N. werdiges täckies migh ifrå denne odiosa et periculi plena servitute gunsteligen befrije. Jagh begärer tusend gånger heller leffwe såsom andre skattgifwande Konungens vndersåther, eller och reese så vijdt ifrå mit fäderneslandh, at iagh der aldrigh hörer eller spörier vthaff. Jagh skall beflijte migh om medh högste tacksamheet sådant igen hoos E. N. at förtiäne; och will här medh haffwe E. N. medh sampt E. N. heele höge hws och familie Gwdh dem alzmechtigeste gantz ödmiukligen befaledt» etc.

Efter detta dröjde det icke länge, förrän befrielsen kom, ty redan den 5 November, eller blott några veckor senare, var den omtalade Dijkius anländ till staden och afsände under denna dato sitt första bref till Axel Oxenstjerna.

Till födseln holländare och under många år af svenska regeringen använd i olika befattningar, senast som resident i Holland, torde han till den svåra befattningen af den halft holländska nyanlagda stadens styresman blifvit vald till följd af noga kännedom om sina landsmän och deras vanor och förhållanden. Hans bref äro ganska talrika, oftast på holländska eller latin, några på tyska, men endast ett par officiella skrifvelser på svenska, hvilket språk han sjelf icke tyckes varit mäktig. I alla de nyssnämda språken visste han dessutom, att rikscantzleren var lika hemmastadd. De på latin äro ordagrant återgifna längre fram, som bilagor. De på holländska deremot äro knapt förtjente af att tryckas utan förutgående öfversättning, som icke kunnat erhållas.

Dessa liksom de på latin innehålla dock åtskilliga meddelanden om stadens tillväxt och inkomster samt fortsatta utveckling och bebyggande. Om försöken att förmå allt flere holländare att inflytta förekomma äfven åtskilliga rapporter. De förmögna köpmännen och industri-idkarne sägas vara rädda för den långväga flyttningen, synnerligast då de vid framkomsten icke för penningar kunde få tak öfver hufvudet, utan nödgades lemna sina beqväma bostäder i hemlandet för att här börja som nybyggare och med uppförandet af sina blifvande bostäder.

För att lätta bebyggandet efter holländsk sed utsändes 1622 stadens architect Petrus Theodori i sällskap med Peter Langeren, en af de tvenne holländske rådmän, som öfverkommit för att organisera det holländska rättskipningsväsendet. Den andra af dessa rådmän var Egidius van Eijch. En viss Jacob van Vosselen från Rotterdam, sedan några år bosatt i Nylöse, var nu borgare i Göteborg och ämnades af van Dijk att ordna stadens tullväsende samt hvad som rörde den utländska handeln.

Befästandet af staden förordas vid olika tillfällen. Såväl de väntade utlänningarne som de redan befintliga invånarne hyste stor fruktan för danskarne, som från deras närbelägna områden lätt kunde anfalla staden.

Van Dijk, förut kallad stadens kommissarie, blef efter ett par år (1626) utnämnd till burggrefve och qvarstadnade i Göteborg med visshet till 1629, måhända ännu längre.

De af Salvius väntade privilegierna utgåfvos redan 1621, men torde först något senare begynt att träda i gällande kraft.

Från regeringen ankommo med korta mellanrum synnerligast under de första åren en mängd kungabref, afseende det unga samhällets förkofran och utveckling.

De inflyttande utlänningarne, mest tyskar och holländare, höllo först sin gudstjenst i sina egna hus, men sedan 1622 offentligen i ett enskildt hus vid Vestra Hamngatan; efter tillåtelsen; år 1623 att sjelfve få bygga sig kyrka och förskaffa sig prester från Tyskland, inköptes en gammal träkyrka från Nylöse, som uppfördes der nuvarande Tyska kyrkan är belägen. Den var dock redan 1634 ansedd så förfallen, att den måste nedtagas och ersättas af en annan, som, invigd 1648, erhöll namn efter drottning Christina. Den förste tyska pastorn Kleinschmidt ankom 1623, prestvigdes i Skara, och ställdes liksom öfriga tyska prester under inseende af superintendenten, som tillika var svenska församlingens pastor tills år 1655, då superintendenturen upphörde samt biskops- och pastorsembetena åtskildes.

Hvarest den första svenska gudstjensten hölls, är obekant, men 1633 invigdes den då nyss färdiga svenska kyrkan eller Domkyrkan, som den senare kallades, och till hvilkens byggande alla kyrkoherbergen i Vestergötland lemnat bidrag; dessutom hade rådmännen Egidius van Eich och Hans Anderson fått tillåtelse att inrätta ett lotteri, af hvilket vinsten för in- och utländsk lottförsäljning tillföll kyrkan.[1]

[1] Cronholm, »Gustaf Adolfs Historia», 4, sid. 68.

Sylvester Phrygius, staden Göteborgs förste superintendent, skrifver rörande sin befattning åtskilliga bref till Axel Oxenstjerna (alla på latin) och ett af dem åtföljes af en P. M., som torde förtjena att anföras:

»På effterskrefne petiter och begär begäres ganska vnderdånligen aff H. K. M:tt nådige och önskelige swar.

I. Att H. K. M:tt wille Gwdz thens alldrahögstes nampn till ähra och loff, wår oförmängde och reene religion till stadfästelse och vthwijdgelse, medh sitt konlige breff haffwa förbudet, att ingen disparis religionis minister bliffwer här effter medgiffwet, göra nogen gudztienst för them, som sigh nidsättia vthi Gothaborg: vthan heller nådigast effterlåter thee främmande en wällärd lutherisk predikant, som är förfaren vthi thett niderländske språket.

II. At ministerium Gotheburgense måtte nu thenne gången bekomma en wiss ordning, huru wijdt the sigh med sectariorum begraffningar, barnadoop, fadderskap och ächtenskapz copulationer inlåta skola.

III. Mädan ännu inga wissa Superintendentiæ Gotheburgensis termini äre affmätne, begäres på thet vnderdånligaste, att så många prestegäld måtte komma ther vnder, som nu liggia till Hospitalens tiggerij, och vthj saligh och högloffligh i åminnelse K. Carls tijdh haffwa legat til scholæpersonernas soknegång vthi Nylösa: på thett Superintendens aff thesse prestmän kan vthwälia sigh twå förfarne män, som bliffwa honom bijståndige, icke allenast vthj månge sälsamme, hastige och oförmodelige fall, som sigh offta thär nidre tildraga, vthan ock till att vprätta en godh kyrkiodisciplin, och andra (här i rijkzens församblingar bruklige) nyttige ordningar, hwilke ifrån ofredens begynnelse och näst in til nu äre förfalne.

IV. Effter Superintendens och pastor Gotheburgensis haffwer ett swagt vnderhåld, och ganska ringa vpbörd aff the swenske, vthi theres fattigdom och booflytiande, buller och oroo, bekommer och ingen hielp aff the främmande, eller sectarijs: att H. K. M:tt nådigest wille igenom hwadh medel, H. K. M:tt är behagligit, låta hans salarium förbättre, på thett han, i then stoora olägenheet, icke allenast icke måtte thär lijda stoor nödh och armdom, vthan ock måtte bliffwa mächtigh, att låta noget årligen aff trycket vthgåå både in- och vthrijkes.

V. Sedan Nylösa stadh bleff affbränd och förstörd, haffwer ther icke waret nogen wiss Rector scholæ, vthan tree olärde per-

soner, then ene en tysk soldat, then andre en gammel harpeslagare, then tridie en gammal bondeklockare, hwar igenom vngdomen är bleffwen mächta förderffwat och agtlöös(?). Bliffwer för then skull vnderdånligen begärt, att en skickligh Rector scholæ kan bliffwe thär, in til thes staden kommer till sin fulkomlige floor, på thett sättet försörgd, som högtprijsligh ihugkommelse K. Carl i sin regementz tijdh, en Scholemästare thär årligen vppehölt.

VI. Genom hwadh medel kyrkian, scholstugen och pastoris gård skole vpbygde bliffwa, thär i Götheborg.

H. K. M:tz
vnderdåninge och troplichtige tiänare
Sylvester John. Phr(ygius).»

Vidare följer klagomål öfver dr. Torstanus, den förre pastorn, som icke efter konungens befallning flyttat till Skädvi, så att Phrygius med hustru och barn och sitt fattiga bo nödgas sitta öfver vintern vid Fäsberg.[1]

Detta och annat missnöje med löneinkomsterna synes snart nog blifvit undanröjdt, men skolvården tyckes länge hafva fått vänta både på lärare och inkomster.

Nylöse torde slutligen 1623 blifvit öfvergifvet af sina borgare, hvilka småningom godvilligt bosatte sig i Göteborg, och den gamla af både fiender och vänner redan ofta misshandlade och nu till största delen förstörda staden undgick lyckligen den härofvan omnämnda, af Salvius föreslagna utvägen, att genom påtändning blifva tillintetgjord för att dermed tvinga invånarne till utflyttning. Detta Salvii förslag var emedlertid icke nytt, ty redan konung Gustaf den I föreslog 1545 samma utväg för att efter förnyade påminnelser förmå de envisa Nylöse-boarne att flytta sin stad.[2] »I begeer att vette vår villie», skrifver han, »um Lödisse by; szå kunne vij intet synnerligitt svare ther till, efther the ingalunda vele till den städ man them haffva vill. Synes oss förthenskuld bettre och mere rådeligt vare (hvar Gudh förbjude något hartt påträngde), att J heller lathe sticke elden på the prackers neste än de skulle bliffve fienderne till deel». Detta allt oaktadt har Nylöse ända hittills bevarat någon del af sin sega tillvaro, dock allt sedan 1623 under benämningen »Gamle staden».

---

[1] Annex anslaget till superintendenten, som dessutom uppbar kyrkotionden från Skeplanda och Brystada kyrkoherbergen.

[2] Granberg, »Götheborgs historia», sid. 5.

Från Rosenskjöld, justitiæ-president i Göteborg 1636—50, förvarar Oxenstjernska arkivet en mängd bref. De förtjenade att noggrannare genomgås, då de innehålla en mängd upplysningar hörande till Göteborgs äldre historia. Endast några obetydliga utdrag kunna nu här meddelas:

1636 d. 16 Aug. — — »Såsom iagh för detta hafwer E. N:der och H:ter åthskillige resor om denne stadsens irregular tillståndh underdånelig adviserat; så tackar iagh Gudh för hans guddomelige wälsignelse, att iagh på denne korte tijdh, igenom flijt och arbete, hafwer kommit honom uthj någon lijten bättre stat, än han tillförende hafwer warit uthj, det andre af adel och oadel skola framdeles wetta E. N:der och H:ter ödhmiukelig berätta. Borgerskapet störste deelen, så wäl fremmande som inländske, äre godt folck, och förmeenar migh wäl komma till rätta med them och på een godh wägh bringa. Största konsten är att civil omgå med them och bruke moderation både med fogelighet och strängheet uthj rättegongz saker. Den stoore oeenigheet här till warit hafwer, är sig mäst der uthaf förorsakat, att borgerskapet (helst uthländske nationer) hafwe ingen synnerlig affection draget till een part af the fremmande, som them regeera skole, efter som E. N:der och H:ter der om framdeles nådigst förnimmandes warda. Om the uthskickade här ifrån Götheborgh warda underdånelig anhollandes om prolongation på privilegierne, och uthj synnerheet om tollfrijheeten, så är thet (efter mitt ringe och eenfaldige förstånd) intett rådeligit att effterlåtas, alldenstund alla borgare här i Götheborg boendes, icke allenast af wåre egne swenske, uthan och andra nationer som draga ett redeligit swenskt hierta, hafwa på een kort tijdh åthskillige resor discurerat med migh ther om, och bära een styggelsse till thet stoore underslep, som ther medh här till skedt är, och een hoop banquerotterer, som hafwa sigh gifwit till borgare och här nedsatt, andre fremmendes godz uthj monge åhr i deras nampn antaget och tollen således försnillat; och när dhe hafwe samkat pungen full, resignerat sig här ifrån, hwilcken oloflige handel een godh deel än nu bruke. Hwarföre, sådant till att förekomma och af wägen ställa, så tillbiuda sigh alle som till H:s K. M:t och fäderneslandet ett oprichtigt hierta draga, att wele fast heller gifwe een lijdelig toll, än cronones intrader skole så falskeligen blifwa försnillade, helst af them som cronan ingen foordeel med tijden hafwer till att förmoda, hwilcka sittia på språng efter frijheeternes förlopp att begifwa sigh här ifrån. Detta ställer iagh ödhmiuke- vnderdåneligh vthj E. N:ders och H:ters gunstige och nådige discretion. I går, som war den 15 huius, hafwer iagh

med några af rådet mönstrat denne stadz soldater, och befinnes efter som medfölijende munster lengd wijdere uthwijser, nemlig: 106 man, alle uthwalde anseenlige karlar. Men det är stoor skada, dhe wetta icke thet ringesta att bruka sina gewähr, hwarcken med pijkar eller musqueter. Deras förman är een tysk, een skräddare, som inthet myckit kan sielf, derföre är honom ondt till att lära andra.» — — — — — — — — — — — — — — — — —

I ett annat bref skrifver Rosenskjöld om sina otillräckliga löneförmåner, att han på sine gamle dagar med hustru och stor familj måste lida nöd, om han i Göteborg stadnar. »Och så frampt Göteborgz stadz förfaldne regemente, som är med lagh och rättskipande, bygningers oprättande, commersiers och handels fortsätiande, gode ordningers stiftande, och stadsens gemene loflige administration, skall komme uthi sin rätte effect och på fötterne igen, bör then, som sakerna af hiertet trooligen mener, arbeta ther på natt och dagh, och gifwer honom mera än till öfuerflödh att skaffa» etc. »Den swenske præsidenten — hafwer fram för alle andre störste beswäret» Till borggrefve föreslår han »en redelig troohiertet swensk man».

Ar 1637 i September klagas åter för Axel Oxenstjerna öfver den dåliga lönen och den besvärliga befattningen. Syndicus eller stadens secreterare har 400 riksdaler i lön, presidenten har icke mera. Den senare har ej endast att göra med justitien, »som härtill skeppsbrott lijdit hafwer», utan äfven besväret med att i ordning ställa och reparera stadens förfallna bygningar, om hvilka ingen förut wårdat sig. Allt är så dyrt, utom fiskwaror, att han under detta och förra året kommit i stor skuld.

— — — — — — — — — — — »Vice Burgkgrefwen Daniel Lange (tillförende stadsens Syndicus) hafwer uthi åhrligh lön 1000 rijkzdaler och den bäste bondegårdh, som finnes uthj heela Sefwedaals Häredt, och sitter medh een familia af fem personer. Den som nu Syndici embetet bekläder är een ung man, sitter medh tree personer, och hafwer lijka lön medh migh, nemligh 400 rijksdaler, och iagh sitter medh een familia af aderton personer. Alla fremmande som arrivere till staden, både adel och oadel, gå the andre stadsens förmän förbij och sökia migh, och iagh tencker till att holla H:nes K. M:tz min aldranådigstes uthkorade Drottningz och Arffurstinnes sampt den höghloflige konungzlige regeeringens högheet och reputation i högste ödhmiuk underdånig reverentz och acht, för dhe monga fremmande nationer

per i staden boendes äre. Gudh hafwer och gifwit migh monga barn, der af 9 söner lefwe, så lenge Gudh nådigst behagar. Till deres information och optuchtelse hörer myckit, och medelen äre migh fattig man uthur henderne, och tencker lijkwäl att låta opfostra dem uthj Gudz frucktan och alla christelige dygder till H:nes K. M:tz och mitt k. fäderneslandz tienst. Lefwer fördenskuldh uthj den ödhmiuke underdånige trogne förtröstning, att E: Ex:tz nådigst behiertar min stoora olägenheet, som iagh fattig man i monga åhr lijdit och uthstådt hafwer, att jagh på min ålderdooms dagar icke må lijda nödh.» — — — — — — — — — — — —

År 1639 i April omtalar Rosenskjöld de arbeten han utfört sedan sin ankomst till Göteborg i April 1636:

»Stadssens förfaldne bygninger belangende, haffwer iagh effter all meniskeligh och möijeligh flijt driffwit, och aff nye bygdt fem broer aff eek och annat trädwärcke, ett huus af 3 wåninger medh 3 fängelser aff steen, ett huus af trädhwärcke, der alle croonones och stadssens materialier skole bliffwa förwarede, tuenne nye bomer aff master, beslagne med starcke longe jerndagger, befäst watukanten medh nye påler, foruthan hvad iagh elliest haffwer repareret, så vth som innan staden och ögonskijnligit åhr, effter som stadz byggemestarens Eylef Stiddens räkenskap wijdare vthwijser. Och åhr alt för:ne arbete driffwit och i wärcket stält föruthan någen stoor penninge spillo aff stadssens intrader; Arbetet haffwer iagh låthet driffwa med stadssens soldater, jemwel dagzwärcke aff borgerskapet effter Hans S:ge Kon:ge Maij:tz nådige resolution, dat. Elfzborgh den 5:te Novemb: 1624, huilcket till förende intet skedt åhr, vthan alt sådant arbete i otrengde måle blifwit betalt aff stadssens inkompst, medh dess märckelige skadha.» — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Att döma utaf ett bref från 1640, synes Mölndalselfvens canalisering först då med allvar bedrifvits. Året derpå hade grefve Per (Brahe) hedrat staden medh ett besök, och Rosenskjöld uttrycker den mest underdåniga tillfredställelse deröfver, att hans grefliga nåde med välbehag beskådat den då färdiga canalen och på densamma gjort en färd, åtföljd af stadens och borgerskapets notabiliteter, hvilka vid afresan följde honom på väg i båtar.

Till följd af den skyndsamhet, med hvilken de anländande främlingarne nödgades förse sig med bostäder, blefvo dessa i almänhet föga sorgfälligt bygda.

De sumpiga tomterna fordrade grundens förstärkande med pålning, men äfven detta arbete tyckes blifvit illa och ofullständigt verkstäldt, att döma efter det ofta omtalade förhållandet, att husen voro bristfälliga och så illa underhöllos, att de stundom instörtade.

Det vid staden brända teglet ansågs äfven så dåligt, att byggnadernas sämre beskaffenhet också deraf förklarades.[1]

Staden hade efter sitt första bebyggande en fullständigt holländsk prägel, och omkring år 1650 ansågs den nästan som en holländsk stad. Boningshusen, liksom äfven magasinerna, sträckte sig med gaflarne så nära kanalerna som möjligt, och flere af gatorna voro derföre trånga och smala. Både kanalernas och hamnens pålverk och skoningar hade genom vattnets åverkan och dåligt underhåll länge varit i bedröfligt skick. Omkring 1640 voro de dock iståndsatte.

Skeppen kunde då gå upp till köpmännens packhus att der aflemna och mottaga varor. År 1653 kallar den engelske ambassadören Whitelocke Göteborg den bäste af Sveriges sjöstäder, och lofordar belägenheten så nära öppna hafvet. »Denna stad är nu», säger han, »mest fullbygd, har åtskilliga vackra hus af tegel, god handel och i proportion af storleken mycket folk, deribland en mängd holländare och skottar. Fästningsverken äro i godt stånd med djupa grafvar och vallar, och till besättning 1200 man af drottningens folk, och dessutom 4000 enrollerade borgare, som göra tjenst vid påfordran under urggrefvens kommando».

Det gammalholländska i byggnadssättet bibehöll sig icke länge. Den ena stora eldsvådan efter den andra lade staden delvis i aska, och för hvarje gång återuppbygdes den bättre, men efter rådande smak.

Under tidernas fortsatta lopp har Göteborg blifvit en så fullständigt modernt bygd stad, att knapt spår finnes qvar af det äldre bebyggandet, men det oaktadt lemnar den dock ett både egendomligt och tilltalande intryck. Det regelmässiga anläggningsättet, mängden af kanaler och de välbygda gatorna påminna om utländsk inverkan och om en tidig och oafbruten välmåga, som våra öfriga städer sakna.

---

[1] Cronholm i sitt omfattande och detaljrika arbete »Gust. Adolfs historia», innehåller i 4:de delen (sid. 58—68) en mängd uppgifter rörande Göteborgs anläggande. Några af dem hafva här blifvit anförda.

Från våra dagar tala i Gustaf Adolfs stad dyrbara byggnadsföretag och smakfulla anläggningar om stora och ovanliga uppoffringar åt allmännyttiga företag, visserligen i första rummet vitnande om ökad handel och förmögenhet, men också om frändskapen med äldre och yngre slägten af främmande kolonister, som lemnat i arf en företagsamhet, hvilken med stora steg synes föra det lyckliga samhället till än vidare utveckling.

Bilagor.

Bref från Jacob van Dijk till Axel Oxenstjerna.

1. Den 12 Januari 1622.

Illustris generose Domine.

Duo fere nunc sunt menses, quod satis periculose, dubia spe vitæ ægrotavi, imo ad desperationem omnium, qui me in hoc statu viderunt: sed Deo optimo maxumo aliter visum, natura tandem morbum superavit, et meliuscule nunc habeo, tenuiter tamen, ut semper valui ex quo hic fui, sive is animi, sive corporis, sive, utriusque languor sit, ferendum quod sine Deo mutari non potest. Provinciam satis duram hic sustineo, negotium mihi est cum plebe indomita, et quibusdam mortalibus ex veteri magistratu, quibus, instar equi et muli, intellectus non est.

Aliquot post adventus mei dies in hanc urbem, senatui populoque Nilosiensi mandata Regiæ Ma:tis exposui, nec non regia privilegia publica prelectione in templo promulgavi; tempus unius mensis, quo omnia civitatis iura, et privilegia expirarent, ipsis præfinivi: hoc elapso, magistratum veterem Nilosiæ abrogavi aliosque in illorum locum substitui, qui nunc Gotheburgi suos conventus agunt; præterea etiam quædam ex voto, satis fæliciter expedivi, multis dissidiis sopitis et extinctis, affusa aqua cautæ moderationis. Grata hæc quidem illis et accepta, sed omnes abhorrent a migratione, et dici non potest, quam ægre avellantur ab hara ista porcorum. Unde ipsis hæc spes, fore ut possint manere, coniectura assequi non possum. Interim ego ad præcidendam illis omnem spem mansionis, ipsum Nilosiæ locum, in quo nunc habitant, agrumque circumiacentem, qui communis hactenus fuit omnibus incolis, ideoque minus fructuosus (cum nemini curæ esse soleant, ut deberent, quæ pluribus sunt communia) Hollandis rusticis, quos hic repperi, ad octennium elocavi, prætio haud vili, ut pote, singula iugera, (quæ mergentalen apud Hollandos vocantur) quatuor thaleris annuis. Ea conditione ut suis sumptibus cultiorem terram reddant in posterum, fossis necessariis more Hollan-

dorum ductis; cum ad discernendos limites uniuscuiusque fundi, et exonerandam aquam, qua submersa plerisque in locis antehac iacuit, tum ne ager omnis simul depascatur, et pecori pastus tandem deficiat, sed suo tempore commodius detur quantum necesse est. Ærarium civitatis Ghoteburgicæ hac locatione adauxi ad duo millia thalerorum annua: dimensa enim habemus supra quingenta iugera. Hæc omnia tamen, una cum prædiis rusticorum, quibus civitatem Regia Ma:tas donavit, non sufficiunt infinitis pæne sumptibus, in usum novæ urbis quotidie impendendis. Petrus Langeren et alter ille Petrus Theodori, architectus noster, ex hoc portu vela fecerunt in Hollandiam, 14 Novembris præterito, de itineris successu necdum intellexi. Certiorem me reddunt literæ amicorum, exaratæ Amsterodami 7, et Hamburgi 16 Novembris (præter quas, adhuc nullæ ad me sunt perlatæ) plures esse in utraque republica aut civitate mercatores, quibus prorsus constitutum est, primo vere, una cum familiis vertere solum, et sedem fortunarum suarum collocare in hac urbe. Perquam diligenter etiam hac de re scripsi ad familiares meos et notos in Hollandia, non dubito quin multos ad migrationem induxerim; quod spero brevi intelligemus; sed utinam integrum mihi fuisset, cum mercatoribus hæc coram agere, plus præstitissem unico die, quam scribendo toto anno. Qui has ad Tuam Dom. defert, est præcipua causa huius scriptionis; nomen ipsi Jacobus van Vosselen, natus Roterodami in Hollandia, nunc civis et mercator Gotheburgensis, aliquot annos vixit Nilosiæ, vir probus et boni nominis: destinatum huic munus exigendi portorii exterarum mercium, quæ reg. privilegiis, de vectigalibus non eximuntur; idque pro semisse civitatis, secundum tenorem privilegiorum: ex meo nunc consilio hoc iter suscepit, ut eadem opera, etiam illam partem quæ Regiæ Ma:ti debetur, ex consensu Dom. T. et Senatus Regni, ad placitum Sac. Reg. M:tis, colligere ipsi liceat. Non puto operæ prætium esse, et neutiquam, ex re et utilitate Reg: Ma:tis, alicui hanc locare; cum nulla nunc subesse potest fraus, ut pote præsentibus legitimo magistratu, et tot inspectoribus, quorum maxime interest ut vectigalia rite solvantur: Itaque spem ipsi dedi, ut a Dom. Tua hæc facile obtineat, quæ ne eum fallat Dom. Tuam vehementer rogo. Salve et vale vir et Domine illustrissime, cui me, fortunasque meas unice commendo, spem reliquæ vitæ et existimationem prorsus committo. 12 Januarii 1622.

Tuæ Dom.
addictissimus in æternum
J. van Dijck.
m. p.

(Öfversättning [1]).

Välborne, ädle Herre.

Det är omkring två månader, som jag varit rätt illa sjuk med fara för lifvet, ja, så att alla förtviflade som sågo mitt tillstånd; men Gud den högste fogade det annorlunda. Naturen öfvervann slutligen sjukdomen, och jag mår nu en smula bättre, klent i alla fall, såsom min helsa alltid har varit, sedan jag kom hit; vare sig det nu kommer af själens eller kroppens mattighet eller af bådaderas, måste det bäras, som Guds vilja förutan ej kan ändras. Jag har att tåla ett rätt sträft land, jag har att göra med ett nackstyft folk och några ur det gamla rådet, hvilkas förstånd ej är bättre än hästars och mulars.

Några dagar efter min ankomst hit till staden föredrog jag för rådet och menigheten i Nylödöse K. Maj:ts mandat, äfvenså lät jag i kyrkan offentligen uppläsa de kungl. privilegierna; en månads tid utsatte jag, hvarunder alla stadens rättigheter och privilegier skulle utslockna. Efter dess förlopp upplöste jag det gamla rådet i Nylödöse och satte andra i deras ställe, hvilka nu hålla sina sammanträden i Göteborg; dessutom gjorde jag till min belåtenhet undan åtskilligt annat rätt lyckligt, stillade och släckte mången missämja med en varsam hofsamhets vatten. Detta var dem visserligen i smaken och välbehagligt, men alla afsky de flyttningen, och det står ej till att uttrycka, med hvilken svårighet de slita sig från denna svinstiga. Hvarifrån de fått detta hopp, att de skulle kunna få stanna qvar, kan jag icke gissa mig till. För att afskära dem hvarje förhoppning, har jag emellertid arrenderat ut sjelfve Nylödöses plats, der de nu bo, och det kringliggande fältet, som hittills brukats som allmänning af alla invånarne och derföre gifvit mindre afkastning (emedan ingen plägar bry sig om, såsom han borde, hvad som är för flere gemensamt), på åtta års tid åt holländska bönder, som jag funnit här, för ett icke obetydligt pris, nämligen hvarje plogland (som hos holländarne kallas *mergentalen*) för fyra daler om året: på sådana vilkor, att de på egen bekostnad göra marken för fram-

[1] Öfversättningen af detta och de följande brefven är gjord af e. o. amanuensen i kungl. riksarkivet d:r E. Hildebrand.

tiden bättre odlad, med nödiga diken dragna på holländskt sätt; detta så väl för att utmärka gränserna för hvarje stycke land och afföra vattnet, som förut på flere ställen öfversvämmat marken, som ock på det att hela fältet ej på samma gång må afbetas och boskapen slutligen sakna bete, utan hvad nödtorftigt är beqvämligare gifvas i sinom tid. Staden Göteborgs kassa har jag genom detta arrende ökat med två tusen daler årligen, vi ha nämligen uppmätt öfver femhundra plogland. Allt detta sammanlagdt med de bondgårdar, hvarmed Kongl. Maj:t begåfvat staden, förslå ej för de nästan ändlösa utgifter, som dagligen fordras till den nya stadens behof. Peter Langeren och den andre Petrus Theodori, vår byggmästare, hafva seglat till Holland den 14 November nästlidne; om resans utgång har jag ännu ingenting försport. Bref från vänner, skrifna i Amsterdam den 7 och i Hamburg d. 16 November (de enda som hittills kommit mig till handa), underrätta mig om, att flere köpmän finnas i båda staterna eller städerna, som äro fast beslutna att första vårdag med sina familjer utvandra och hit till staden flytta sin förmögenhet. Så enträget som jag också skrifvit härom till mina vänner och bekanta i Holland, tviflar jag ej på att jag förmått många till flyttningen; hvilket jag hoppas, att vi snart få spörja. Men ack, att jag hade kunnat i egen person handla härom med köpmännen: jag skulle hafva uträttat mera på en enda dag än genom skrifvande under ett helt år. Den, som öfverbringar Eders Nåd detta, är förnämsta orsaken till denna skrifvelse. Han heter Jakob van Vosselen, född i Rotterdam i Holland, nu borgare och köpman i Göteborg och har lefvat några år i Nylödöse, en redlig och väl frejdad man; honom har jag tilltänkt sysslan att utkräfva tullafgift för de utländska varor, som ej genom K. privilegier fritagas från tull; detta för stadens halfpart efter privilegiernas lydelse. På mitt råd har han nu företagit denna färd, för att få tillåtelse att på samma gång med Eders Nåds och Riksrådets samtycke, så länge det behagar K. Maj:t, få upptaga äfven den del som tillkommer K. Maj:t. Jag tror ej, att det lönar mödan, och ingalunda är enligt K. Maj:ts fördel, att bortarrendera denna syssla åt någon annan, då intet svek nu kan förekomma, helst som den lagliga magistraten och så många uppsyningsmän äro tillstädes, hvilkas högsta intresse är, att tullen ordentligt inflyter. Derföre har jag ingifvit honom hopp, att han lätteligen skulle utverka detta af Eders Nåd och beder jag Eders Nåd enträget, att han ej deri må svikas. Med bästa önskningar för Eder helsa och välgång, ädle Herre, anbefaller jag åt Eder mig sjelf och min lycka mitt hopp för fram-

tiden och mitt anseende öfverlemnar jag alldeles i Eder hand. D. 12 Januari 1622.

Eders Nåds
i evig tid tjenstvilligaste
J. van Dijk.
Egenhändigt.

2. Den 22 Januari 1622.

Illustris et generose Domine.

Obsignata iam epistola, quam Dom. T. scripsi, in gratiam civis nostri Jacobi van Vosselen, traduntur mihi literæ amicorum Amsterodamo; quarum exemplaria duo per famulum meum Dom. T. mittere operæ prætium duxi. Intelliget enim ex illis Dom. T. quam plena, et certa nobis spes affulgeat, rei bene gerendæ apud Hollandos mercatores in condenda hac urbe. Responsum ad has literas misi ex tempore, in quo animum illis addere, multisque rationibus persuadere conatus sum, ut sine dilatione quamprimum huc veniant, iterque ad Reg. Ma:tem maturent; meam intercessionem et operam, ubicunque necesse erit, in omnibus ipsis offerens, data spe a Regia Ma:te illos exoraturos, quidquid rationi consentaneum fuerit. Præterea consilio cum illis communicato, de multis aliis rebus, hoc negotium concernentibus, (id quod serio a me efflagitarant) urbem hanc non obstante onere belli Polonici hac æstate ad resistendam subitam et inopinatam aliquam hostium incursionem, et duobus aut tribus subsequentibus annis, contra omnem vim hostilem vallo et fossa posse muniri significavi et nihil interim periculi imminere a vicinis Danis, ex icto nuperrime fœdere, solida nunc et stabili amicitia nobiscum iunctis.

Adhæc, non esse quod illos absterreat, aream civitatis adhuc vacuam carere domiciliis, omnes enim Nilosiæ incolas, mense Aprilis proximo, huc certo ad nos advolaturos, itaque hanc curam me suscipere, ut apud honestiores cives unusquisque pro sua commoditate præparatam inveniat domum, in qua tam diu diversetur, donec aut aliam conducat, aut ipse adificet. Hæc et alia quædam, ut pote de locatione agrorum, de monetali, et altero illo confessionis augustanæ ecclesiæ ministro, ut quamprimum uterque veniat, de promontorio portus nostri, in quo ex arboribus erectam invenient nautæ pyramidem altitudinis 62 ulnarum, ita ut nullius præternavigantis conspectum effugere possit, et tutiorem portum a freto Gaditano ad terminos usque maris Baltici nemo

facile inveniat, satis prolixe ipsis rescripsi; expectans T. Dom. responsum, si quid addere præterea ipsi visum fuerit. Ex hisce adiunctis interrogationibus superintendentis nostri magistri Sylvestri, et responsionibus concionatoris Hollandi, intelliget Dom. T. quid inter illos actum sit in causa religionis. Obnixe nunc rogo T. Dom. ut porro christianum hoc negotium apud archiepiscopum upsaliensem et statum ecclesiasticum prudenter dirigere et favere velit. Faxit Deus optimus maxumus, Sac. Regiam Ma:tem sanam et incolumem habeamus reducem. Nullus dubito, quin hæc confessio Reg. Ma:ti satisfaciat: Quod si ita sit, et incolæ Nilosienses vi maiori compulsi, huc ad nos migrare cogantur sine ulteriori tergiversatione, id quod omnium primum est, et caput hujus negotii; deinde si Sac. Reg. Ma:tas, hac æstate palam fecerit, munitionem urbis Suæ Ma:ti, cordi esse, ausim facere sponsionem, et quid vis deponere, ni effecerim ut brevi quoque tempore nova hæc civitas, in nobilissimum evadat emporium. Credat velim mihi Tua Dom. nunc tempus est aut nunquam erit, hoc opus serio promovendi, ut successu temporis tandem perficiatur. Quidquid etiam adversantibus et repugnantibus Nilosiensibus hoc anno non fit, e manibus elapsa tam præclara occasione, postea non fiet. Subsisto, ne prolixior sim, adeoque T. Dom. molestior gravioribus occupatæ, unum si addidero, quod lubens et ex animo facio, omnem existimationem meam æternæ ignominiæ, et vitam hanc morti, me devovere, nisi vere, et sijncere, de hoc negotio scribam, et me fidelissimum atque zelosissimum Sacræ Reg. Ma:tis ministrum comprobavero. Vale illustris generose Domine. Gotheburgi 22 Januarii S. vet. 1622.

Dom. Tuæ æternum
addictissimus
J. van Dijck.
m. p.

(Öfversättning.)

Välborne och ädle Herre.

Det bref var redan förségladt, som jag skrifvit till Eders Nåd till förmån för vår borgare Jakob van Vosselen, då jag fick bref från vänner i Amsterdam, af hvilka jag ansett det löna mödan att med min tjenare skicka två stycken till Eders Nåd. Eders Nåd skall af dem finna, hvilket fullvisst hopp ler emot oss att väl utföra våra saker i afseende på denna stads grundläggning hos

de holländske köpmännen. Jag har i tid afsändt svar på dessa bref, der jag försökt att öka deras hog och att med många skäl öfvertala dem att utan uppskof med första möjliga komma hit och påskynda sin resa till Hans K. Maj:t. Jag erbjöd dem i allt, hvarhelst det skulle finnas af nöden, min mellankomst och mina tjenster och gaf dem hopp att kunna af H. K. Maj:t utbedja sig allt hvad skäligt vore. Dessutom sedan jag delgifvit dem mitt råd om många andra ting, som rörde detta företag (en sak, hvarom de allvarsamt bedt mig), antydde jag, att denna stad, oaktadt det polska krigets tunga, under denna sommar och två eller tre följande år kunde för att motstå ett plötsligt och oförmodadt fiendens anfall mot hvarje fientligt våld förses med mur och graf, och att ingen fara under tiden hotade från våra grannar, danskarne, nu mera efter det nyligen slutna fördraget, förenade med oss i en fast och stadig vänskap.

Dertill behöfde de ej afskräckas deraf, att stadens mark ännu vore tom och utan bostäder; ty alla Nylödöses invånare skulle nästkommande April månad flytta till oss, hvarföre jag åtoge mig att sörja för, att hvar och en skulle hos de redligare borgarne finna ett hem i ordning till sin beqvämlighet, der han kunde dväljas, tills han antingen hyrt eller sjelf uppbygt ett annat. Detta och ett och annat derjemte, isynnerhet om jordarrenden, om myntväsendet och den der andre kyrkans tjenare utaf augsburgiska bekännelsen, att båda skulle komma med det första, om landtungan vid vår hamn, der sjömän finna en af trä uppförd 62 alnar hög pyramid, så att den ej kan undgå någon förbiseglandes uppmärksamhet, och man lätteligen ej torde finna en tryggare hamn från Cadix till Östersjöns slut; för detta har jag vidlyftigt nog redogjort, och jag väntar på Eders Nåds svar, om Ni funnit något böra tilläggas. Af dessa bilagda frågor af vår superintendent magister Sylvester och svar af den holländske predikanten skall Ers Nåd finna, hvad som mellan dem blifvit handladt i religionssaken. Ifrigt ber jag nu Ers Nåd, att Ni vidare ville försigtigt styra och befordra detta kristliga ärende hos ärkebiskopen i Upsala och preste-ståndet. Gifve Gud den högste, att vi må få Hans K. Maj:t sund och helbregda tillbaka. Jag tviflar ej, att denna förklaring tillfredsställer Hans Maj:t; att, om så är och Nylödöses invånare, pådrifna med större kraft, tvingas att flytta hit till oss utan vidare undanflykter, hvilket är det första af allt och hufvudsaken i denna fråga; vidare om Hans K. Maj:t denna sommar offentligen gifver till känna, att stadens försvar ligger Hans Maj:t om hjertat, vågar jag gå i borgen för och utfästa hvad som helst, om jag ej

inom kort tid lagat, att denna nya stad förvandlats till den mest blomstrande handelsstad. Tro mig, Eders Nåd, nu är det rätta ögonblicket, eller kommer det aldrig, att med allvar föra detta värf framåt, på det att med tidens lopp det äntligen må fullbordas. Hvad som genom Lödöseboruas afvoghet och motspänstighet ej sker i år, skall ej hädanefter ske, om vi låta ett så lysande tillfälle glida oss ur händerna. Jag stannar för att ej blifva för vidlyftig och falla Eders Nåd, upptagen som Ni är af allvarligare saker, till besvär. Jag tillägger blott en enda sak, men gör det villigt och af hjertat, att jag offrar hela mitt anseende åt en evig skymf och detta lif åt döden, om jag ej skrifver sannt och uppriktigt härom och visat mig som Hans M:ts trognaste och ifrigaste tjenare. Farväl, ädle, välborne Herre. Göteborg d. 22 Jan. gamla stilen 1622.

Ers Nåds
i evighet tjenstvilligaste
J. van Dijck.
Egenhändigt.

3. Den 3 Februari 1622.

Illustris generose Domine

Omnino mihi persuasum habeo, eodem fere tempore, imo die quo gratissimas Tuæ Dom. literas accepi, etiam ultimas meas in fasciculo iunctas, per famulum meum Tuæ Dom. esse traditas: quid prioribus evenerit, quas scripseram 12 Januarii, in gratiam civis nostri Gotheburgensis Jacobi van Vosselen, valde demiror. Ex hisce (modo recte omnes perlatæ sint) satis abunde Tuæ Dom. constare potest, in quo statu versentur res nostræ, et quam certa nos tencet spes, incæptum hoc præclarum opus ex animi sententia promovendi; quidque rescripserim ad difficultates Amsterodamensium, quæ a mercatoribus moventur, quo ipsis puto plene satisfactum esse: itaque nihil in præsens habeo, quod præterea Tuæ Dom. respondere queam; in dies ab amicis Amsterodamo expectamus latiores literas, quas non ita pridem illinc Hamburgum missas et in via alicubi hærere, fidem mihi fecit Samuel Lotius. Beaverit me Tua Domin., si intelligam Sac. Regiæ Ma:ti, nec non Tuæ Dom., aliisque Regui Senatoribus, grata esse et accepta, quæ hactenus in hoc negotio peregi. Necesse nunc est ut in tempore prospiciatur de illis quæ porro restant agenda, quorum primum obtinet locum migratio Nilosiensium, ut in prioribus meis Tuam

Dom. serio monui. Hanc, virtute Instructionis meæ, publica authoritate urgere non desino, ut videre est ex postremo hoc adiuncto mandato; sed vereor ne sine vi maiori et manu regia hæc facile expediantur. Mitto Tuæ Dom. instructiones secretiores quas petit, olim fidei meæ comissas, et literas alicuius momenti, quas hic ad manus habeo; reliqua in ædibus meis Hagæcomitis, una cum aliis eiusdem generis rebus secretioribus, capsa inclusa, quam diligentissime servantur, ad quam nemini datur accessus, ita ut vix alius, præter me, auferre illa possit. Curabo tamen cum reliqua suppellectile huc deferantur, quam primum, ex clementissima Regiæ Ma:tis voluntate, certior ero, me in hoc munere et loco mansurum, constituto certo stipendio, quod sit in annuum sumptum satis. Hoc negotium Tuæ Domin iterum atque iterum de meliori nota commendo, atque omnem fiduciam existimationis, privatarumque rerum in perspectissima illius erga me benevolentia prorsus colloco. Vale illustris, generose Domine. Gothoburgi, 3 Februarii 1622.

Tuæ Dom.
devotissimus
J. van Dijk.
m. p.

(Öfversättning.)

Ädle, välborne Herre.

Jag är fullt öfvertygad om, att ungefär på samma tid, ja på samma dag, som jag fick Eders Nåds välkomna bref, också mina, i ett häfte hopbundna, blifvit af min tjenare öfverlemnade åt Eders Nåd. Hur det gått med de förra, af den 12 Januari, i hvilka jag lade mig ut för vår Göteborgs-borgare Jakob van Vosselen, undrar jag storligen. Af de förra (må de blott hafva blifvit riktigt framlemnade) kan Eders Nåd rätt utförligt finna, huru våra saker stå, och hur säkert hopp vi hafva att befordra detta påbörjade lysande verk till en önsklig utgång; och hvad jag svarat på Amsterdamarnes svårigheter, som väckas af köpmännen, hvarigenom jag tror dem hafva blifvit fullt stälda till freds. Sålunda har jag för närvarande ingenting, som jag dess utom kan svara Eders Nåd. Dagligen vänta vi utförligare bref från våra vänner i Amsterdam, hvilka Samuel Lotius försäkrat mig icke för så länge sedan blifvit afsända derifrån och nu ligga öfver någonstädes på vägen. Eders Nåd skall göra mig lycklig, om jag förnimmer, att hvad jag hittills i denna sak uträttat varit Hans K. Maj:t, äfvensom Eders

Nåd och andra rikets råd till behag och af dem gillats. Nu är det nödvändigt att i tid sörja för hvad som ännu återstår att göra, hvaribland Lödösebornas flyttning intager första rummet, såsom jag i mitt förra bref allvarsamt påmint Eders Nåd. Denna flyttning upphör jag ej att, i kraft af min instruktion, med offentlig myndighet pådrifva, såsom det kan ses af sista här bifogade mandat; men jag fruktar, att detta ej lätteligen blir verkstäldt utan högre makt och konungens ingripande. Jag skickar Eders Nåd de hemliga instruktioner Ni begärt, hvilka fordom varit mig anförtrodda, och bref af en viss vigt, som jag här har till hands. Det öfriga förvaras så omsorgsfullt som möjligt i mitt hus i Gravenhaag, tillsammans med annat af samma slag, inneslutet i en portfölj; dit ingen har tillträde, så att knappast någon annan utom jag kan borttaga det. Jag skall likväl låta föra det hit med annat husgeråd, så snart jag blott efter K. Maj:ts mildaste vilja blifvit förvissad om, att jag skall stanna i denna syssla och på denna ort, och en viss lön blifvit bestämd, som är tillräcklig för de årliga utgifterna. Denna sak anförtror jag åt Eders Nåd gång på gång till en god utgång och sätter för mitt anseende och min enskilda förmögenhet all tillit till Eders Nåds mot mig väl bepröfvade välvilja. Farväl, välborne, ädle Herre. Göteborg, 3 Februari 1622.

Eders Nåds
tjenstvilligaste
J. van Dijck.
Egenhändigt.

4. Den 9 Juli 1623.

Illustris Generose Domine.

Iterum te compello, licet invitus; optime enim iam pridem mihi innotescunt perpetuæ tuæ occupationes, quas interrumpere et perturbare nefas semper duxi. Verum necessitas non habet legem. Profectus hinc est ad Aulam ante aliquot dies noster quæstor; graviter suspicor, de me conquæritur apud Regiam Maiestatem. Subortæ enim sunt inter nos quædam simultates propter administrationem pecuniæ publicæ. Iniuriam sibi putat factam, quod a senatoribus nunc cautum sit, ne inposterum pecuniam publicam possit intervertere, quemodmodum satis magnam pecuniarum summam, duobus nunc elapsis annis, ex reditibus civitatis in suos vsus ab illo conversam esse, Tuæ Dominationi scripsi. Mitto T. D.

duo decreta Senatus, quorum ego authorem me fateor; Cum enim civitatis impensas, inita diligenter ratione, maiores invenirem, quam reditus annuos, eoque factum sit, vt aliquid æris alieni sit contractum, profecto mei muneris fuit, et prorsus consultum existimaui aliquos deputare, qui æs alienum diligenter expenderent, quæque legitime deberentur, ea de publico luerentur; quæ secus rejicerentur; et pecunia publica per eosdem delegatos bona fide ad æs alienum dissolvendum administraretur. Si hic peccaui, culpam agnosco, et optima mea erga DEVM et clementissimum Regem meum conscientia veniam meretur: Sin minus, et nihil præter officium in hoc negotio me fecisse T. D. iudicaverit, de quo nullus dubito, quam possum obnixe Tuam Dominationem rogo, bonum meum nomen apud Regiam Maiestatem contra omnes calumnias defendere ne gravetur. Tuo patrocinio confisus, secure despiciam quascunque falsas delationes malevolorum, qui scientes prudentesque contra propriam conscientiam me calumniantur. Hoc enim sancte possum iurare, et T. D. scire summopere cupio, me nunquam inconsultis aliis pecuniam publicam ulla ratione contrectasse, quemadmodum illi, qui neglecta republica huius ciuitatis commodum privatum tantum curant. Vale Illustris Vir et me veterem tuum clientem, in hac fatali mearum rerum mutatione et perturbatione, commendatum habe. Gothoburgi, die nono Julii 1623.

T. Dom:
Obseq: humil: cliens
J. van Dijck'».
m. p.

(Öfversättning.)

Ädle, välborne Herre.

Ater igen vänder jag mig till Eder, ehuru ogerna, ty väl bekanta hafva redan länge för mig varit Edra trägna sysselsättningar, hvilka jag alltid hållit för orätt att afbryta och störa, men nöden har ingen lag. Härifrån har för några dagar sedan vår räntmästare rest till hofvet; han beklagar sig öfver mig, misstänker jag storligen, hos Kongl. Maj:t, ty så småningom hafva oss emellan några misshälligheter uppstått med anledning af stads-

[1] I brefvet är inlagdt: »Extract vtaf Rådhzförwanternass Resolutions Book vthi Götheborgh och öffwer thes tillhörige landh.»

kassans förvaltning. Han tror sig hafva lidit orätt, emedan magistraten nu har för framtiden förebygt hvarje möjlighet till undansnillning å hans sida af allmänna medel, på sätt som jag skrifvit till Eders Nåd, att under de nu till ända gångna två åren han till sin fördel vändt en rätt stor summa penningar af stadens inkomster. Jag skickar till Eders Nåd två magistratens förordningar, till hvilka jag tillstår mig vara upphofsman; ty när jag efter en noggrant verkstäld beräkning fann stadens utgifter större än de årliga inkomsterna, och att derföre någon skuldsättning skett, tillhörde det i sanning mitt ämbete, och ansåg jag det rent af vara af behofvet påkalladt att utse några, som omsorgsfullt undersökte skulden, och att det, som man verkligen var skyldig, godtgjordes af det allmänna; men att det i annat fall ej erkändes, och att de allmänna medlen med redlighet förvaltades i och för lånets återbärande af samma ombud. Om jag häri har felat, tillstår jag min skuld; och mitt mot Gud och min allra mildaste konung rena samvete förtjenar förlåtelse. I annat fall och om Eders Nåd pröfvat, att jag ingenting gjort i denna sak utom min pligt, hvarom jag icke tviflar, beder jag Eders Nåd på det ifrigaste, att Ni icke må undandraga Eder att förvara mitt goda namn hos Hans Maj:t mot allt förtal. Litande på Edert skydd skall jag tryggt kunna förakta hvilka falska angifvelser som helst af de illvillige, som med vett och vilja förtala mig mot sitt eget samvete. Ty detta kan jag svära heligt och önskar jag på det högsta att Eders Nåd må få veta, att jag aldrig under någon förevändning utan att rådspörja andra vidrört de allmänna medlen, såsom de hvilka med försummande af denna stadens allmänna bästa blott sörja för sin enskilda fördel. Farväl, välborne Herre och slut mig, Eder gamle skyddsling, under detta för mig ödesdigra och af oro fulla fortfarande in i Eder ynnest. Göteborg den 9 Juli 1623.

Eders Nåds
lydige och ödmjuke tjenare
J. van Dijck.
Egenhändigt.

5. Den 23 November 1623.

Illustrissime Domine Cancellarie.

Verbis exprimere non possum, quam Tuæ Dom. postremis literis Dom. Tua me beaverit; agnovi ex illis veterem et verum Tuæ Dom. affectum, candidamque mentem erga me, humillimum tuum clientem; de fælici eventu illorum, quæ adhuc restant, nullus dubito, et in Tuæ Dom. perspectissima benevolentia in posterum acquiescam. Celare interim Dom. Tuam non possum, Illustrissime Domine, quod prorsus mihi constitutum sit properare ad aulam, cum (idque in primis) ut Sacram Regiam [Majestatem] coram liceat erudire de vero statu huius urbis, tum etiam ut rebus meis privatis semel tandem possim prospicere. Ita vivam, ut maximos sumptus quotidie hic facio: fuit hic Dominus Rutgersius, qui hinc, iam tribus fere elapsis septimanis, per fretum Danicum profectus est Lubecam, puto et spero illum nunc esse in Hollandia. Adest hic Illustris vir Dominus Legatus Camerarius, quem hospitio excepi, nomine Regiæ Ma:tis, non secundum merita tanti viri, sed pro præsenti mea commoditate. Uterque coactus fuit iter suum instituere per hanc nostram coloniam, quia angiportum per Daniam [non] erat pervium; quo hæc spectent animi pendeo. Conscendit hodie navem Legatus, hinc recta traiecturus in Hollandiam. Valeas precor Deum optimum Maximum, Illustrissime Domine, et vivas Nestoreos annos ad servitium Regis Domini nostri clementissimi, quem omnes fateri coguntur non habere parem hoc nostro sæculo, adque salutem patriæ, et commodum Christianitatis reformatæ. Festinante calamo, in puncto discessus Domine Legati. 23 Novembris 1623. Gothoburgi

Dom. Tuæ
humill. cliens
J. van Dijck.
m. p.

(Öfversättning).

Högvälborne Herr Kansler.

I ord kan jag ej uttrycka, huru lycklig Eders Nåd gjort mig genom detta sista bref; i det har jag känt igen Eders Nåds gamla och verkliga sinnelag och uppriktiga hjerta mot mig, Eder ödmjukaste skyddsling. På den lyckliga utgången af det

som ännu återstår tviflar jag ingalunda och tryggar mig för framtiden vid Eders Nåds bepröfvade välvilja. Emellertid kan jag ej dölja för Eders Nåd, Högvälborne Herre, att jag är fast besluten att skynda till hofvet, — och det först och främst för att i egen person undervisa Hans Maj:t om verkliga ställningen här i staden och äfven för att ändtligen en gång kunna sörja för mina enskilda angelägenheter. Så sant jag vill lefva, gör jag dagligen de största utgifter. Här har varit Herr Rutgersius, som redan för en tre veckor sedan rest öfver danska sundet till Lybeck; jag tror och hoppas, att han nu är i Holland. Här är för närvarande en ryktbar man, Herr legaten Camerarius, som jag gifvit herberge, i Hans Maj:ts namn, ej efter en så stor mans förtjenster, utan efter min närvarande lägenhet. Båda blefvo tvungna att ställa sin resa genom vår koloni, emedan genomfarten genom Danmark ej var tillgänglig: hvarpå detta syftar, undrar jag i mitt sinne. I dag har legaten stigit om bord för att härifrån fara raka vägen öfver till Holland. Må Ni blifva vid helsa, ber jag till den högste Guden, Högvälborne Herre, och lefva, tills Ni hinner en Nestors år, till vår mildaste Herres och konungs tjenst, hvars like alla måste bekänna ej finnes i vårt århundrade, och till fäderneslandets väl och den reformerta kristenhetens gagn. — Med ilande penna, i sjelfva ögonblicket för Herr legatens afresa, d. 23 November 1623. Göteborg.

Eders Nåds
ödmjukaste skyddsling
J. van Dijck.
Egenhändigt.

6. (År 1624.)

Illustrissime D:ne Cancellarie.

Si unquam apud te valuerunt preces humillimi tui clientis, ut rebus meis pene desperatis nunc consulas, per Deum Optimum Maximum, te precor et rogo. Video tandem fortunam mihi adversari et non respondere sincero meo affectui, veroque desiderio quo teneor Sacræ Regiæ Ma:ti bonam aliquam, et utilem operam navandi extra regnum; itaque negotiis Gotheburgicis, de novo mihi nuperrime a Regia Ma:te clementissime concreditis, prorsus me dedidi. Sed hæc requirunt meam præsentiam, et ego hic hæreo et langueo cum summo temporis dispendio, ut consequar necessaria ad sustentandam vitam et familiam, interim prætereunte occasione rem bene gerendi. Si Regiæ Ma:ti visum fuerit

Gothoburgi in servitio suo me retinere (id quod maxime desidero), liceat quæso, brevi exorare solutionem illorum, quæ mihi debentur virtute diplomatis Regii pro servitiis præstitis hoc triennio nunc fere elapso, nec non assignationem annui stipendii certam, quod sufficiat ad victum et amictum in posterum. Hæc si obtineam, terram pro terra commutabo, et valedicta Hollandia pro patria Suetiam recognoscam: sin minus, et res Gotoburgicæ, meaque opera in illis tanti non sint in hisce difficultatibus bellicis, ut facile hæc queant obtineri, profecto nolim esse oneri Regiæ Ma:ti et Regno; et stat sententia, (ne ætatem misere hic degam, ubi splendide olim in flagranti Regum, procerumque vixi gratia, et producta ad decrepitam senectam vitæ, in aula despectus deficiam,) vellenti aurem Deo obtemperare, in tempore canere receptui et perquam potero humiliter clementem a Regia Ma:te petere dimissionem, ut tandem emeritæ ætati detur invenire honestam quietem apud propinquos et penates domesticos in solo natali; non possum credere, hanc mihi denegatam iri. Quidquid sit, hoc sancte iuro in omnem eventum et ubicumque terrarum demum vixero, me semper fore et in æternum mansurum Sac. Reg. Ma:ti ministrum fidelissimum.

Illustrissime Domine, maluissem coram cum Tua Dom. quam per literas de his et aliis, tum salutem meam fortunamque, tum rempublicam concernentibus, deliberare; sed cum adversa tua valetudo, quæ omnibus bonis est molesta, hoc non permittat; et afflictus mearum rerum status ulteriorem non ferat moram, coactus fui hæc pauca exarare et libere in sinum Tuæ Dominationis effundere. Nam præter Tuam Dom. neminem hic habeo, cuius fidei hæc ausim tuto committere, neminem etiam alium, qui sua opera et intercessione apud Regiam Ma:tem me iuvare aut possit aut velit. Qvamobrem subveni precor inopi et misero tuo clienti atque adiuva in tempore. Mitto Tuæ Dom. computationem rationum annui stipendii; in his, si quid sit æquitati non consentaneum, quod non puto, Tua Dom. poterit delere et pro sententia mutare. Si placuerint, et æquum postulo, omnino mihi est persuasum, Tuæ Dom. auxilio, in quo omnem spem repositam teneo, hoc me consecuturum, modo Tua Dominatio operam suam mihi non deneget, quod per Deum Immortalem iterum atque iterum rogo. Credat mihi Tua Dom sive vivam, sive moriar, gratissimus ero, id quod testor eundem Deum Optimum Maximum, quem ex intimo cordis precor. Tuam Dominationem pristinæ valetudini et veræ sanitati restituat incolumemque in servitio Sacræ Reg. Ma:tis et Regni, ad

bonum publicum, diu conservet. Vale Illustrissime D:ne, et me solito tuo favore prosequi ne desine.

Illust. Tuæ Dom.
humillimus cliens
J. van Dijck.
m. p.

(Öfversättning).

Högvälborne Herr Kansler.

Om någonsin Eder ödmjukaste skyddslings böner förmått något hos Eder, ber jag vid Gud den allrahögste och anropar jag Eder att nu hjelpa mig i mitt nästan förtviflade läge. Jag ser ändtligen lyckan blifva mig fiendtlig och icke svara mot mitt uppriktiga uppsåt och sanna önskan att utom riket uträtta något godt och nyttigt verk för Hans K. Maj:t; sålunda har jag helt och hållet egnat mig å nyo åt de göteborgska affärerna, som helt nyligen af Hans Maj:t i mildhet blifvit mig anförtrodda. Men dessa fordra min närvaro, och här qvarhålles jag nu och täres under den största tidsutdrägt, för att vinna det nödvändiga till lifvets och familjens uppehälle, under det att det gynsamma ögonblicket till handling går förbi. Om Hans K. Maj:t funnit för godt att behålla mig i sin tjenst i Göteborg (hvilket jag på det högsta önskar), må jag då snarligen lyckas att utverka betalningen af det, som jag har att fordra i kraft af kungl. fullmakt för gjorda tjenster under dessa snart till ända gångna tre år, äfvenså en säker anvisning på en årlig lön, som räcker till föda och kläder för framtiden. Erhåller jag detta, skall jag byta land mot land, säga farväl åt Holland och i Sverige se mitt fäderneslaud: hvarom icke, och om Göteborgska sakerna och mitt åtgörande uti dem ej äro så mycket värda i denna närvarande krigsnöd, att detta med lätthet kan vinnas, vill jag sannerligen ej ligga Kongl. Maj:t och riket till last; och står mitt beslut fast (för att ej i elände tillbringa lifvet här, der jag fordom lefvat i glans och i konungars och de förnämstes uppenbara ynnest, och tyna föraktad vid hofvet, medan lifvet framsläpas till en orkeslös ålderdom,) att lyda Guds vink och i tid blåsa till återtåg och så ödmjukt som möjligt bedja om afsked af Kongl. Maj:t, på det att en uttjent lefnad må finna en hederlig hvila hos slägtingar och uti familjens sköte i mitt fädernesland; jag kan ej tro, att detta skall förnekas mig. Vare dermed huru som helst, det svär jag

heligt; att i alla händelser och hvar helst i verlden jag slutligen lefver, jag för evigt skall förblifva Hans Maj:ts trognaste tjenare.

Högvälborne Herre, jag hade hellre velat personligen närvarande, än genom bref öfverlägga med Eders Nåd om detta och annat, som angår både min välfärd och lycka och det allmänna, men emedan Eder ohelsa, som är hinderlig för hvarje godt förehafvande, ej tillstäder detta, och min egen betryckta ställning ej tillåter något vidare uppskof, har jag sett mig nödsakad att nedskrifva dessa få rader och fritt utgjuta mina bekymmer i Eders Nåds sköte. Ty utom Eders Nåd har jag ingen här, till hvars redlighet jag skulle våga att fritt förtro detta, ej heller någon annan, som kunde eller ville understödja mig med sin hjelp och medling hos Kongl. Maj:t. Undsätt och hjelp fördenskull i tid, beder jag, Eder arme och torftige skyddsling. Jag skickar till Eders Nåd, en beräkning på de årliga löneposterna, på det att Eders Nåd, om i dessa något ej är med billigheten öfverensstämmande, hvilket jag ej skulle tro, må kunna utstryka och ändra efter egen mening. Om de gillas och min fordran är billig, är jag fullt öfvertygad, att med Eders Nåds hjelp, hvarpå jag har satt allt mitt hopp, jag skulle ernå detta, blott Eders Nåd ej undandrager mig sitt bistånd, hvarom jag återigen ber vid den odödlige Guden. Tro mig, Eders Nåd, vare sig jag lefver eller dör, skall jag vara den tacksammaste man, hvilket jag betygar vid samme Gud den allrahögste, hvilken jag af hjertats djup anropar, att han måtte återställa Eders Nåd till sin forna helsa och sanna sundhet och länge bevara Eder oskadd i Hans Maj:ts och rikets tjenst för det allmänna bästa. Farväl, högvälborne Herre, och upphör ej att betyga mig Eder vanliga ynnest.

Eders Nåds
ödmjukaste skyddsling
J. van Dijck.
Egenhändigt.

(Räkning på fordringarna finnes bilagd).

7. Den 17 Januari 1625.[1]

Illustris Domine.

Dominatio vestra non crederet, quanta hic subito sit oborta consternatio animorum inter cives, ex mandato Sac. Reg. Majest.,

[1] Efter en kopia. Alla de andra brefven äro efter original.

quo arceantur aditu ad interiora loca hujus regni, præsertim cum mandatum hoc nitatur fundamentis non veris, quasi tam immane pestis hic grassaretur. Profecto quicunque sint, qui falsos hos rumores Reg: Majest: detulerunt, non bene consultum volunt, neque Sac. Reg. Majest., neque bono publico regni, et multo minus hujus urbis. Ampliter de hac re Reg. Majest. scribunt Senatores, quos Reg. Majest. illius regimini præfecit, nec non noster superintendens Mag:r Sylvester, ex quorum literis ipsam veritatem Sac. Reg. Majest. certo cognoscere poterit. Adjunxit etiam meo jussu, indicem illorum, qui fatis concesserunt post discessum Sac. Reg. Majest. ex hac urbe; horum maxima pars (omnes fere aut infantes, aut ex infima plebe) extincta est morbo naturali, ut ego potui intelligere. Hoc velim credat Vestra Dominatio, nullus nunc aut paucos, incertum adhuc an ex lue pestilentiali, aut alio morbo, decumbere, aëremque hujus loci in præsens minime esse infectum labe aliqua contagiosa, licet alias turbulentum atque ex defectu hiemis, variis morbis obnoxium, cujus mutationem in melius cum Deo in dies exspectamus. Multi his sunt inter primarios hujus urbis incolas, qui cogitant discessum et fugam in Daniam, antequam illi via eo proficiscenti intercludatur, quod hactenus factum non est. Nolunt enim hic perire fame, ut ajunt, id quod sibi metuunt, cum nullus commeatus a rusticis, propter vanam opinionem conceptam pestis ex hoc mandato Regio, in urbem deferatur. Aegre ipsis persuasi, ut manerent, usque donec redierit hic nuncius. Itaque mature obviandum est imminenti huic malo, quod fidei vestræ Dominationis committimus, submisse rogantes, ipsam veritatem hujus rei Sac. Reg. Majest. detegere et pro civibus nostris apud illam intercedere velit: hoc si non fiat in tempore, actum erit de colonia hac Belgarum et Germanorum, nec in posterum aliquid de illa sperandum. Juva ergo, illustris Domine, in re tanti momenti et nos de meliori nota commendatos habe. Vicissim Deum Opt. Max. precibus nostris indesinenter rogabimus, ut vestram Dominationem ad servitium Sac. Reg. Majest. et utilitatem regni diu et in multos annos sanam et incolumem conservet. Summa cum festinatione, Gothoburgi, decimo septimo die Januarii Anno millesimo sexcentesimo vigesimo quinto, quem felicem Tuæ Dominationi optamus

Vestræ Dominationis
humillimus cliens
J. van Dijck.

(Öfversättning).

Ädle Herre.

Eders Nåd kan ej tro, huru stor bestörtning här på en gång uppstått bland borgarne med anledning af Kongl. Maj:ts förbud att begifva sig till de inre delarne af detta rike, isynnerhet som denna förordning ej stödde sig på verkliga grunder, liksom om farsoten skulle här fara fram så förskräckligt. I sanning, hvilka de än äro, som fört dessa falska rykten till Kongl. Maj:t, så vilja de ej hafva gagnat hvarken Hans Maj:t eller rikets allmänna väl och mycket mindre denna stadens. Vidlyftigt skrifver härom till Kongl. Maj:t magistraten, som Hans Maj:t stält i spetsen för stadens styrelse, äfvensom vår superintendent magister Sylvester, af hvilkas bref Hans Maj:t med visshet kan förnimma sjelfva sanningen. Han har äfven på min befallning bilagt en förteckning på dem, som efter Hans Maj:ts afresa ur staden aflidit; af dessa har största delen (nästan alle samman barn eller ur det lägsta folket) dött af naturlig sjukdom, så vidt jag kunnat förnimma. Detta ville jag Eders Nåd skulle tro, att ingen för närvarande eller mycket få ligga nere, ovisst ännu om det är af någon pestfarsot eller annan sjukdom, och att luften på denna ort för närvarande ingalunda innehåller något smittosamt ämne, äfven om den annars är orolig och till följd af den milda vintern alstrande åtskilliga sjukdomar; hvari vi dagligen med Guds hjelp motse en ändring till det bättre. Många äro här bland de främste invånarne i staden, som tänka på affärd och flykt till Danmark, innan vägen spärras för den, som vill färdas dit, hvilket hittills ej har skett; ty de vilja ej här omkomma af hunger, såsom de säga, hvilket de befara, då ingen tillförsel genom bönder sker till staden till följd af den grundlösa föreställningen om pesten, som den Kongl. förordningen framkallat. Med möda har jag öfvertalat dem att stanna, tills detta sändebud återvändt. Derföre måste man skyndsamt möta denna öfverhängande olycka, hvilket vi anförtro åt Eders Nåds redlighet, bedjande underdånigt, att Ni ville för Hans Maj:t uppenbara sanningen i denna sak och lägga Eder ut för våra borgare hos honom; sker ej detta i tid, är det ute med denna koloni af belgare och tyskar, och har man ingenting att hoppas af densamma för framtiden. Understöd oss derföre, ädle Herre, i en sak af sådan vigt och haf oss i bästa åtanke; skiftesvis skola vi med våra böner vända oss till Gud

den högste, att han ville länge och för många år bevara Eders Nåd frisk och helbregda till Hans Maj:ts tjenst och rikets nytta. — Med största hast: Götcborg, den sjuttonde Januari år 1625, hvilket vi önska lyckosamt för Eders Nåd.

Eders Nåds
ödmjukaste skyddsling
J. van Dijck.

8. Den 8 September 1626.

Illustrissime Domine Cancellarie.

Vt paucis harum latorem, Petrum Langeren, Dominationi Vestræ commendem, præterire non potui: non tantum excellens tua gravitati aspersa humanitas, verum etiam causæ iustitia, quam venit acturus apud Sacram Regiam Maiestatem, hortatur, ut hoc audeam. Intellexi iam antea hoc negotium Vestræ Dominationi Stockholmiæ innotuisse, itaque necesse non erit fusius hic eius mentionem facere. Hoc tantum addo, iniquissimum mihi videri, si sedulo parendo Sac: Reg: Maiest: mandato huius vrbis senatores damnum ferent. Hæc quidem nihil prorsus ad me, vtpote quæ omnia peracta sint me absente, cum ego agerem Stockholmiæ in Aula; sed rogatu consulum prætermittere nolui, quin iudicium meum de causæ æquitate et iustitia, quæ est a partibus illorum, Dominationi Vestræ libere exponerem. Vestræ Dominationi erit bonam causam apud Sac: Reg: Maiest: iuvare atque fovere et hanc meam intercessionem non exigere ad severiorem normam, verum consulum potius nostrorum fortunis atque existimationi consulere, ne quid authoritatis apud plebem effrenem ipsis decedat, quod, quam possum obnixe, Vestræ Dominationi etiam atque etiam rogo atque precor. Prædictum etiam harum literarum latorem de meliori nota Dominationi Vestræ commendo, quo ad privata sua negotia, quæ eadem opera apud Sac: Regiam Maiestatem ipsi in animo est procurare, quæque omnia ex ipsius relatione Vestra Dominatio latius intelliget, quemadmodum et causam, quare adhuc hic hæream, et nondum sim profectus in Hollandiam. Mitto Vestræ Dominationi, agenti nunc in castris, (vt quidem ego credo,) illa Stevini, quæ scripsit de castri metatione, id quod Vestræ Dominationi nuper Stockholmiæ promiseram, et precor DEVM Opt: Max:, vt Sac: Reg: Maiestatem, Tuamque Dominationem diu servet incolumes, coronetque Sac: Reg: Maiestatis laudatissimas actiones fælicissimis successibus, ad bonum et vtilita-

tem publicam, non tantum huius Regni, verum etiam totius Christianitatis reformatæ. Vale, Illustrissime Domine, et me inter tuos porro habere ne desine, qui sum et quoad vixero, manebo

Dominat: Vest:
humillimus cliens
J. van Dijck.
m. p.

Dabantur Gothoburgi Suecorum, octavo Septembris, 1626.

(Öfversättning).

Högvälborne Herr Kansler.

Att med ett par ord anbefalla öfverbringaren af detta, Petrus Langeren, åt Eders Nåd, har jag ej kunnat underlåta — icke blott Eder med allvar kryddade välvilja, utan äfven den rättvisa sak han kommit att utföra hos Kongl. Maj:t manar mig att våga detta. Jag har försport, att detta ärende redan förut i Stockholm blifvit bekant för Eders Nåd, och derföre blir det ej nödigt att här vidlyftigare orda derom. Detta blott tillägger jag, att det synes mig högst obilligt, om denna stadens rådmän skola lida skada genom att med flit och trohet lyda Kongl. Maj:ts förordning. Detta har jag visserligen alldeles icke något att göra med, helst som allt blifvit verkställdt, medan jag uppehöll mig vid hofvet i Stockholm; men på magistratens bön har jag ej velat underlåta att för Eders Nåd fritt framställa min mening om sakens billighet och rättvisan, som är på deras sida. Eders Nåds uppgift blir att hjelpa och befordra en god sak hos Hans Maj:t och ej döma denna min mellankomst efter strängare mått, utan snarare se till godo våra rådmäns lycka och anseende, på det att icke någon del af deras myndighet må falla i missaktning hos ett tygellöst folk; derom anropar jag åter och åter Eders Nåd, så enträget jag förmår. Ofvannämnde öfverbringare af detta bref anbefaller jag äfven Eders Nåd på bästa vis, jemte hans enskilda angelägenheter, hvilka han har i sinnet att på samma gång andraga hos Hans Maj:t och hvilket allt Eders Nåd skall vidlyftigare förnimma ur hans egen berättelse, – liksom ock hvarföre jag ännu dröjer här och icke har rest till Holland. Jag skickar till Eders Nåd, som nu vistas i lägret (såsom jag tror), Stevini bok, som han skrifvit om utstakande af läger, hvilket jag nyligen lofvade Eders Nåd i Stockholm, och ber jag Gud den högste, att han länge må bevara Hans Maj:t

och Eders Nåd oskadda och kröna Hans Maj:ts berömligaste handlingar med den lyckligaste utgång, ej blott till detta rikes, utan äfven till hela den reformerta kristenhetens väl och allmänna nytta. Farväl, högvälborne herre, och upphör ej att framgent räkna mig bland edra tillgifna, som är och, så länge jag lefver, förblifver

Eders Nåds
ödmjukaste skyddsling
J. van Dijck.
Egenhändigt.

Gifvet i Svenskarnes Göteborg den 8 Sept. 1626.

Fru Dorothea Bjelkes jordebok år 1660.

Meddelad af C. A. EHRENSVÄRD.

Ibland äldre handlingar, som finnas i behåll i Göteborgs och Bohus Läns Archiv, förekomma åtskilliga "Jordeböcker öfver adelns gods i Bohus Län 1659". Af en och annan anteckning synes det, att dessa jordeböcker blifvit af svenska regeringen infordrade omedelbart efter fredsslutet, vare sig för uppgörandet af adelns rusttjenstlängd i den nyförvärfvade landsdelen, eller af andra orsaker. I registraturet, särdeles ofullständigt för de första åren efter föreningen, saknas emellertid sjelfva befallningen om jordeböckernas insändande. Icke alla jordeböckerna finnas numera fullständiga, men, sådana de äro, lemna de dock en icke ovigtig upplysning om den fasta egendomens fördelning i Bohus län vid tiden för landsdelens afträdande till Sverige. Af denna grund har man ansett, att det vore skäl att offentliggöra dem, och början göres nu med Jordeboken öfver *Morlanda* gamla gods på Oroust och de andra egendomar, som vid nämnda tid tillhörde Dorothea Bjelke, enka efter Daniel Bildt till Morlanda.

Detta gods tyckes ha varit det mest betydande af alla bohuslänska adelsgods. När det bildades är okändt, men i början af 1500-talet tillhörde det Hr Vincentz Lunge till Lungegaard och Morlanda. Han var gift med Margaretha, Fru Inger Gyldenlöves till Østraats, dotter och mördades 1536 den 3 Jan. i Throndhjem. Genom Hr Vincentz dotter Blantzeflors gifte med Daniel Bildt till Nääs, vid Frederikstad i Norge, kom Morlanda i Bildtarnes ägo. Daniel Bildts och Blantzeflor Lunges sonson Daniel var gift med Dorothea Bjelke, äfven befryndad med den gamla Østraats-ätten. Efter mannens död 1651 innehade enkan, Fru Dorothea Bjelke, godset till sin död 1674, då det tillföll sonen Knut. Det fråndömdes honom 1675, hvarefter det af konung Carl XI förlänades till generallöjtnanten Christer Mörner, hvilken äfven skref sig friherre till Morlanda. Han lär emellertid aldrig kommit i besittning af sin förläning, enär bönderna, efter hvad det säges, ville förblifva vid sitt gamla herskap och nekade att erkänna främlin-

gen. Efter freden i Lund återfick Fru Dorotheas sonson Daniel Bildt sätesgården Morlanda och så mycket af godset som ej blifvit reduceradt under kronan, eller derifrån försålts, hvarefter gården förblifvit inom slägten, och innehafves den nu, ehuru ytterligare förminskad genom skiften och försäljningar, af en yngre gren.

Jordeboken öfver Morlanda gods är i folio och egenhändigt undertecknad af "Dorothea Bjelke salig Daniel Bildts efterlefverske", samt försedd med hennes sigill i svart lack. Den är daterad Ström den 5 September 1660.

Enligt jordeboken egde Fru Dorothea Bjelke år 1660, *utom hufvudgårdarne Morland, Kåröd, Ström och Vrem:*

under Morlanda gård ($40^1/_3+1$) [1]	$41^1/_3$	hemman.
» d:o d:o, strögods	7	»
» Ström	$7^1/_4$	»
» Kåröd	$9^1/_2$	»
» Vrem ($21^1/_2+{}^1/_2$) [2]	22	»
strögods i Inland ($22^3/_8+6^5/_8$)	29	»
» på Oroust och Tjörn	$5^1/_2$	»
» i Sunnervikens fögderi	7	»
» i Norrvikens »	$12^3/_4$	»
» på Hisingen	1	»
Tillhopa (utom hufvudgårdarne)	$142^1/_3$	hemman.

[1] Hemmanet Kongswiig, 1 hemman, (sid. 235) är förbigånget i sammandraget (se sid. 218).

[2] Hemmanet Flig, $^1/_2$ hemman, (sid. 268) är förbigånget i sammandraget (se sid. 223).

Wälborne Frw Dorothea Bielckes Jordebook, medh omständeligh annotation, på allt det frällssegodz som hon äger vtj Bahuus lähn. Inlefwererat den 6 Septemb: A° 1660.

Förteckningh oppå alt deth frälsze godz som wälborne Frw Dorothea Biälcke tillkommer vthi Bahuus lähn.

Nämbl: Vgedagz tiänare vnder säthegården **Morland** vtj **Oroustz- och Tiörns fögderi.**	Hemman	
Morland sochn.		
Stora Stofueröd	1	gammelt erfwegodz.
Östergårdh	1	*gammelt* arfwegodz.
Thoreboe	1	*gammelt* erfwegodz.
Stobre Bildtzrödh	—	} Hussmän.
Lille Bildtzrödh	—	
Hetteröd	1/2	*gammelt* erfwegodz.
Axeltorp	1	*gammelt* erfwegodz.
Herbiönneröd	1	*gammelt* erfwegodz.
Korrehoufwen	1/2	*gammelt* erfwegodz.
Becken	1/2	*gammelt* erfwegodz.
Eskekiärr	1	
Dueholt der vnder	—	} Hussmän.
Gröfue	—	
Rålandbergh	1	
Hollte	1/2	
Rödh	1	
der under ähr en ödeplatz		Mageskifft ifrån danska cronan A° 1627.
Edtzholt	1	
der vnder ähr 3 strandsittiare på et fiskeleij kallas Barbrawigen		
Tönssängh	1	
Ibidem	1	Deels mageskifft ifrå cronan A° 1627 och deels sedan kiöpt af bönder A° 1652.

		Hemman	
	Gunnissbo	1	Mageskifft ifrån danska Cronan A° 1627
	der vnder ligger en holme kallas Grödholmen	—	
	Wrangewattn	$^1/_2$	
	Ewensåhs	$^1/_2$	
	Tofften	1	Dels mageskifft ifrå cronan A° 1627, och dels sedan kiöpt af en bonde A°
	Gettrille	$^1/_2$	Mageskifft ifran adellen.
	Lille Gierde	—	Husmann.
	Mellum Stuffuen	1	Mageskifft ifran adellen 1625.
	Sörgaard	1	Mageskifft ifra adellen 1628.
	der under ehr trinde strandsidere		
	Gullersröd	1	Mageskifft ifra adellen 1625.
	Fesckebecksdallen	—	Husman.
varit frij adels frälsse	Engøe	1	Kiöbe godtz A° 1635 af en borgare vdj Marstrand.
	Nerrebye	1	Kiöbegodtz 1642 af en borgmester i Marstrand.
	Wästerlavöe	1	Kiöpt A° 1633 af en borgare qwinna i Marstrand.
	der wnder Laueör Krok bor 4 strandsitter		
	och på en annan holme der wnder kallas Tuistierden bor 4 strandsittier		
	Berrigh	1	Mageskifft af adell A° 1659.
	Korssgård	1	
	Lille Stoffueröd	$^1/_2$	Mageskifft aff adell.
	Bua	1	Mageskifft af bönder 1624.
	Otteslett	1	Mageskifft af bönder 1624.
	Norder Slettholt	1	Kiöbt af bönnder 1646.
	Øster Lavueøe	1	Kiöbt af bönder 1633.
	Helleuig	1	Arfue godtz.
	Øster Tönseng	1	Mageskifft och kiöbt af bönder 1630.
	Lunden	1	Mageskifft af bönder 1622.
	Glimbs Aas	$^1/_2$	Kiöbt af bönder 1649.
	derunder Ellöes boer 8 strandsidere		

		Hemman	
	Store Husebye	1/3	Kiöbt af bönder 1633.
	Lille Hussebye	1	Mageskifft aff bönder 1636.
	Suanvig	1	Pandtsatt af bönder 1630.
	derunder Raaöen boer 7 strandsidere		Kiöbt af bönder 1628.
	Kiöbberöd	1/2	Kiöbt af bönder 1659.
	Bua	1	Kiöbt af bönder 1659.
	Neder Röd	1	Kiöbt af bönder 1659.
	Backe	1	Kiöbt af bönder 1659.
	Broe	1	Kiöbt af bönder 1660.
	Sörboe	1	Kiöbt af bönder 1660.
	Breke	1	Kiöbt af bönder 1660.
	Summa på Morlandz vgedagz tiänare som ähre belägne jnom hofwed sochnen fyratijo 1/3 hemman.		
	Röre sogen [1]		
Detta ähr ströögodz	Store Rörre	1	*gammelt* arfuegodtz.
	Lille Rörre	1/2	Kiöbt aff borgere i Marstrand 1642
	Giögesetter	1	Mageskifft aff adell 1628.
	Skridtzrød	1	*gammelt* arfuegodtz.
	der under liger Blöde kier		Husman.
	Funeskier	1/2	Mageskifft af adell 1637.
	Kiendall	1/4	Mageskifft aff prester 1652. NB. allenest 1 pund sckylld, det öfriga äger Ferix.
	Theigneby sogen		
	Skon Torp	1	Arfuegodtz.
	Lycke	1/4	Arfuegodtz.
	Stalle sochn		
	Mollerödh	1/2	
	Hålleby	1	
	Summa pa Morlandz ströö godz belägne uthj Oroust siu hemman.		

[1] Det för Röre och Tegneby socknar här upptagna är i originalet öfverstruket med ett kors.

Åhn vgedagz
tiänare
vnder säthegården
Ström.

Inlandz fögderij.

Hiertum sochn

	Hemman	
Hiertum	1	
Solum	1	
Solum	1	
Offuerström	1	
Ibidem	1	
Rygg	1	
der vnder 3 backesittiare.		
Bärgh	$^1/_4$	
Tårp	$^1/_4$	[Troligen 1 hemman, se sid. 252.]
Summa på Ströms vgedagz tiänare som äre belägne jnom sochnen — säx och en halff [troligen $7^1/_4$] mantahl.		

Ströms[1]
ströögodz.

NB.: Annex. **Inlandz fögderij.**

Wästelandz sochn

	Hemman
Aby Östergårdh	1
Aby Wästergårdh	1
Aby Mellomgårdh	1
Fuglesang Stenene Lindåhs Skouene Skrillahs } backsittiare	
Grinden	$^1/_2$
Rödh	$^1/_2$
Mösingdahl backsittare	
Skiörtzboo 1 backsittiare	

[1] Ordet Ströms är i originalet öfverstruket

	Hemman
Grorödh	1/2
Bäck	1/8
Ballambo	1/2
Jörlands sochn	
Rämme	1
der vnder 1 qwarn	
Korue Tuedh	1/2
Baggehöge	1/2
Langegierde	1/2
Jordahl	1/2
Gaarete	1/2
Trollerödh	1/2
Voulum [sochn]	
Påttebacken	1/2
Tåsterödh	1/2
Bro 1 backesittiare	
Grötzby Nordergårdh	1
Ditto Östergårdh	1
Skyllinge	1
Ibidem Mellomgårdh	1
Skyllinge	1
Hammer	1/2
Dafindtzerödh	1
Dall	1
Backa 1 backesittiare	
Rödh	1
Dall	1/2
Spegerød sogen	
Frostorp	1/2
Gaarøe	1
Lundbye	1
Brecke Torp	1/2
Øxmaall sogen	
Piöckerød	1/4

Vgedagz tiänare vnder säthe-
gården

Kåroed.

Oroust och Tiörns fögderij.

Mochleby sochn

	Hemman
Almag Sörgårdh	1
Almag Norgårdh	1
Houffuen	1
Tållesten en hussmans platz.	
Kågene	1
Lunde	1
Agger	1/2
Hesleg	1
Kiär	1
Houff	1
Österbiönnerödh	1
Summa på vgedagz tiänare som äre belägne jnom sochnen till Kårodh —ällfwa[1] hemman.	

Vgedagz
tiänare
vnder sätegården

Wrem.

Norrwijkans fögderij och

Qwille sochn

	Hemman
Myrene	1/2
Fauerbacken	1/2
Råstock	1/2
Hålttene	1/2
Snögårdh	1/2
Nyborgh	1/4
Lycka	1/4
Kasen	1/4
Odegårdh (ɔ: Ödegårdh)	1/4

[1] Rätteligen endast nio och ett halft hemman.

	Hemman
Krabsett	1/4
Hollmen	1/4
Dybedahl	1/4
Klöve 1 backsittr	—
Blankenborgh 1 hunssman	—
Eigde	1
Eigde	1
Röe	1
Lösgårdh	1
Öxmåhl	1
Öxmåhl	1
Kiril	1
Swälte	1
Tårperne	1
Edtsten	1
Edsten	1
Brandtzeby	1
Brandtzeby	1
Fedie	1
Grindh	1
Wingen	1
Ölsrödh	1/4
Skiörödh	1
Summa på Wrems sätegardz vgedagz tiänare som äre belägne uthj hufwud sochen — nitton och en halff mantahl. Tillöck twåå mantahl.	
Resteröds sochn	
Strandh	1
Hou	1/2
Ryer	1
Åe	1/2
här vnder 1 qwarn	
Norderstrandh	1/8
Raffuebärgh	1/2

	Hemman
Forssele sochen	
Halgersrödh	
här uthj allenast 1 pundh schyll	
Koningzboo	1
Oxmåhl	1
Grinderöds sochn	
Skiälbrett	1
Summa på alt ströögodz vthj Inlandz fogderij — tingu nijo hemman.	
(Vgedagz tiänare vnder sätegarden Wrem[1]).	
Oroust.	
Langelands sochn	
Röre	1
Åften (ɔ: Åsten)	1/2
Bräcke	1/2
Mölneby	1/2
här under en qwarn.	
Stenkyrckie sochn	
Norwijg	1
Noch Norwijg	1
Fosse	1
Summa på alt det strögodz som åhr beläget uthj Oroust och Tiorns fögderij nämbl. [5 1/2 hemman.]	
Sönnerwijkans fogderij.	
Swarteborgz sochn	
Raufnebargh	1
Wassene	1

[1] Dessa fem ord äro i originalet öfverstrukna.

	Hemman
Örmält	1/2
Ditto Ormält (ↄ: Örmält)	1/4
Torgers Rödh	1/4
Bårodh 1 backesittiare	—
Stackekiär här uthj allenast 4 sett*ingar* biugg	
Storbacka sammaledes 4 sett*ingar* biuggh	
Håby sochn	
Dalle	1
Krogsta sochn	
Hällesätter	1
Tossenne sochn	
Önn, här uthj 1 tunna mallt	
Harresta sochn	
Houffuen	1
här under en engh kalles Bodel.	
Summa på alt det ströö godz som åhr beläget uthj Sonnerwijkens fogderij — säx hemman.	
Än tillökes 1 mantehl uthj denne sochen nembl. Torp en heel gårdh, och uthj Hee 8 settingar biuggh.	
Norrwijkans fogderij.	
Swänby sochn	
Offwertun	1
här under 4 strandsittiare	
Hee	1/2
här vnder 4 strandsittiare	
Skiärperödh	1/2
Kiärreby	1
Sandbacka	1
Kännebo	1

	Hemman
Vlfwekiär	1
Skiäkilld	1/2
här vnder en ödegårdh Fortun.	
Båtne sochn	
Rödhe	1/2
Binghult	1/4
Tanum sochn	
Anros	1
Lommelandz sochn	
Tange	1
Nessing sochn	
Ötten	1
Schie sochn	
Jordtorp	1
Hoffuer	1
Ramsöö	1/2
Summa på det ströö godz som ähr beläget uthj Norrwijkans fögderij nembl.—tålff 3/4 hemman.	
Hijsingens fögderij.	
Bäckebohl	1

Nederst å sista bladet är antecknadt:

"Welb. Fru Dordj Biellkes fullmechtige el[r] skrifware som hennes breff opwist och copierne lefwererat haf[r] heter Jören Jönssonn."

På ett löst blad är antecknadt:

Hwad strandsiderne angaar med des. ehr meged wuist, thj somme en deell aarligen her druchnes, somme for armod herflötter, hellers dj noged behollden ehrre, giffuer mig aarligen en deell en fiering torsk, och en deell en fiering machrell till midt huss behoff, och giör mig skydtzen mellem mine gaarder, somme ehr slet for armode, giffuer intted wden konnd skydtze wnder leiden.

Efter detta sammandrag följer här den af Fru Dorothea Bjelke insända jordeboken:

Morlandgaards gamell odells godtz
ligendis paa **Ouroust i Morland sogen**
wdi befallings manden Suend Andersens fögderij.

Morland gaard med trinde wnderligendis querner er taxerit wdj södskinde skiffte med alle lutter och lunder for smör — sexten pund.

Halff Morlandgaard arffuede sallig Daniell Bildt effter sin salig fader Knud Bildt.

Den anden halffuepart mageskiffte hand sig till aff sin farbrodersön sallig Vincentz Bildt for heltten Her bröden ved Suinsund, och Fauerholdt i Jdt sogen, och Fibbellstad i Ryg sogen. Breffuet daterit Ouss gaard den 26 Junj Anno 1628.

Store Stoffueröd. En helgaard.

Smör............ iij pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid ehr
lamb...... j; gaas...... j
höns ij; haffre j skeppe.

Denne gaard ehr gamell oddell, och arffuede sallig Daniell Bildt dend effter sin sallig fader Knudt Bildt.

Östergaard. En hell gaard
paa **Fladeöe.**

Maldt................ iij t:r
korn .... j t:e
landskyld .... 16 ℔.
foring................ j ort
fornöd............... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denna gaard arffuede sallig Daniell Bildt effter sin s. fader Knud Bildt.

Thoreboe. En hell gaard.
Med ehn flamb quern der under.

Smör .... 5 pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.
Noch tuinde nye rydingspladtzer der under kalldess:

Store Bildtzröd.
Smör .... j pund

Lille Bildtzröd.
Smör .... j pund

Denne gaard arffuede sallig Daniell Bildt effter sin s. fader Knud Bildt.

Hetteröd. En halffgaard.

Smör .... ɉ pund
fornöd .... ɉ
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffuegaard haffuer och altid vehrit de Bildters gamell oddell.

Axell Torp. En hell gaard.

Smör .... ij pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard arffuede s. Daniell Bildt och effter sin s. fader Knnd Bildt.

Herbionneröd. En hell gaard.

Smör .... iiij pund
landskyld ..... 16 ß.
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard arffuede och s. Daniell Bildt effter sin s. fader Knud Bildt.

Korrehouffuen. En halffgaard.

Smör .... ij pund
meell .... j skeppe
smör .... 6 ℔er

landskyld .... 8 pi.
foring .... j ort
fornöd .... ɉ
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffue gaard arffuede salig Daniell Bildt effter sin salig moder frue Zidtzell Brun.

Becken. En halffgaard.

Smör .... j pund
meell .... j skeppe
smör .... 6 ⸸er
landskyld ..... 20 pi.
foring .... ɉ Rdr
fornöd .... ɉ
smaa redtzel halfft
halfft arbeid.

Denne halffue gaard arffuede och sallig Daniell Bildt effter sin sallig moder fru Zidtzell Brun.

Mageskiffte godtz aff den danske cronne, ligendis och udj Morland sogen.

Eske Kier. En hell gaard.

Haffre .... j t:e
meell .... ij skeppr
smör .... ɉ pund
landskyld ... ij S⸸
foring .... ɉ Rdr:
fornöd.......... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Dueholt der under.

Smör .... j pund

Gröfue
liger och der under.
Smör............. j pund
maldt .... ɉ t:e

Denne gaard ehr mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell; breffuet ehr daterit den 16 October Anno 1627.

Raalandbierig. En hellgaard.

Haffre..... ɉ t:e
meell...... iiiɉ settinger
smör ...... 14 ⸸er
landskyld 13 pi.
foring ..... ɉ Rdr

Denne gaard ehr och mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell; breffuet daterit d. 16 8ber (ɔ: October) Anno 1627.

fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Hollte. En halffgaard.

Smör .... ij pund
fornöd .... j
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffuegaard ehr och mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell; breffuet dat: d. 16 8ber Anno 1627.

Röed. En hell gaard.

haffre ...... j t:e
meell ...... iij skeppr
smör ...... 21 †er
landskyld 2 S†
foring ...... j ort
fornöd ..... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.
Och ehr ehn öddc pladtz der under.

Denne gaard ehr och mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell; breffuet daterit d. 16 8ber Anno 1627.

Edtzholt. En hell gaard.

haffre .... j t:e
landskyld .... j S†
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard ehr och mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell d. 16 8ber 1627.

Er trej strandsider der under paa et fiskeleije kalldis **Barbrauigen.**

Töns Eng. En hell gaard.

haffre .... j t:e
smör .... j pund
meell .... ij skeppe
smör .... 7 †er
landskyld ... j ort
foring .... j Rdr
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard ehr och aff s: Daniell Bildt mageskifft fra dend danske cronne d. 16 8ber Anno 1627.

Noch **Töns Eng.** En hell gaard.

Haffre ..... j t:e.
smör ...... j pund 9 ♃er
meell ...... ij̶ skeppe
landskyld xxj *ß.*
foring ..... j̶ Rdr
fornöd ..... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Vdj denne gaard ehr mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell sex örs boell iord med böxell ef*te*r gaarden den 16 October Anno 1627.

Mens ellers dend bunnde oddell haffuer jeg mig selffuer tillforhandlet aff Suend Halluorsen boendes i Morland sogen, och hans söskende Anno 1652.

Gunisboe. En hell gaard.

Haffre ...... j t:e.
smör .... 9 ♃er
meell ...... iij settinger
landskyld .. ij S♃
foring ...... j̶ Rdr
fornöd ...... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.
Der under liger ehn hollme kalldis **Grödholmen.**

Denne gaard ehr mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell aff s. Daniell Bildt d. 16 8br. Anno 1627.

Wrange wand. En hallgaard.

Maldt .... j t:e.
foring .... j ort
fornöd .... j̶
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffue gaard ehr mageskifft fra dend danske cronne imod gamell oddell aff s. Daniell Bildt d. 16 8br. Anno 1627.

Evens Aas. En hallgaard.

Smör ...... j pund ij ♃er
meell ...... j set*ting*
landskyld 8 *ß.*
foring ... 12 *ß.*
fornöd ... j̶
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffue gaard ehr och mageskifft aff Daniel Bildt fra dend danske cronne d. 16 October Anno 1627.

Tofften. En hellgaard.

Haffre .... j t:e.
meell .... ij skeppr
smör .... 12 ♃er

Denne gaard ehr mageskifft fra dend danske cronne med ald sin landskyld, fölger böxellen aff cronnes iord och ehn

landskyld .... ij ♀er
foring .... ɉ Rdr
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

andeell bunnde iord, som derudj inde vaar. Disligeste haffuer s: Daniell Bildt bunden Anders Torsen sin iord, som derudj inde vaar, och affhandllet.

Detta forsk° specificerede godtz, som ehr mageskifft fra dend danske cronne, leffueris med jordbogen ehn rigtig copie aff Kongl. Maijtz: skiöde derpaa, huor aff kand eragtis huad vedderleeg cronnen derforre haffuer bekommit.

Hereffter fölger godtz som er mageskifft med addellene och andre som och ehr i Morlandsogen beligendis, som och ehr vggedags tienere till Morlandgaard.

Gettrille. En halffgaard.

Smör .... ij pund
foring .... 12 ß
fornöd .... ɉ Rdr:
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffue gaard mageskiffte s. Daniell Bildt sig till aff sin farbroder datter welb. jomfrue Mette Bildt, saauellsom Lille Gierde imod godtz i Aggershus lehen, nemblig Gielldstad och Skammellsröd i Dinaass sogen. Och ehr de Bildters gamell oddell.

Lille Gierde, vden böxel.

Smör .... j pund — Er de Bildters gamell oddell.

Mellem Stuffuen. En gaard.

Maldt .... ij t:r.
korn .... j t:e.
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard ehr mageskifft fra velb: jomfrue Mette Bildt imod Billingen och Linde♀ (ɔ: Lindemark) i Berrig sogen; breffuet dat: den 29 Aprilis Anno 1625.

Er de Bildters gamell odell.

Sörgaard. En hell gaard.

Maldt .... iij t:r
korn .... j t:e.

Denne gaard haffuer s. Daniell Bildt

foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid. Noch paa **Raaböe** under forskr^e gaarder ehr trinde strandsidere, huilke och giör mig skydtzen.	mageskifft sig till, med sampt Gögesetter i Rörre sogen, aff sine farbrödre dötter welb: Mette och Blandtzeflor Bildt, imod Strand i Roche sogen, och Klipper i Jdt sogen, i Aggers hus lehen; breffuet daterit Nees d. 21 9ber (ɔ: November) Anno 1628. Er de Bildters gamell oddell.

Gullders Röd. En hell gaard.

Smör .... iiij pund maldt .... ij t:r meell .... j skeppe foring .... j ort korn .... j t:e. fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard ehr de Bildters gamell oddell, och haffuer sallig Daniell Bildt dend kiöbt aff sin farbroder sön Daniell Bildt Ottesen; breffuet dat: den 16 Aprilis Anno 1625.

Feskebeckdallen der under.

Smör .... j pund.

Engöe. En hellgaard.

Smör .... 8 pund fornöd .... j fuld smaa redtzel. fuld arbeid.	Denne gaard ehr aff s: Daniell Bildt mageskifft fra Erich Torgers*en* och Vellum Torgers*en* vdj Marstrand; breffuet dat: Anno 1635, med for:e Erich Torgers*ens* och Vellum Torgers*ens* hender vnderskreffuet, sampt ehr lest paa Baahus laugting. Och haffuer vehrit gamell adells frj godtz.

Nerrebye. En hellgaard.

Smör .... iiij pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard ehr kiöbt och aff s. borgemester Erich Torgersens börn i Marstrand, nemblig Torger Erichsen och Vellum Erichsen; som och haffuer vehrit gamell adells frj godtz. Skiödet dat. Marstrand den 1 8ber Anno 1642.

Wester Lavöe. En hellgaard.

Smör .... iij pund
fornöd .... j

fuld smaa redtzel fuld arbeid. **Laueör krog** liger derunder, och boer derpaa — 4 strandsiddere. Och paa ehn anden hollme derunder, kalldis **Tuistierten**, boer — 4 strandsidere.	Denne gaard haffuer s. Daniell Bildt sig till kiöbt aff Ramielle Peder Bremsis och hindis arffuinger i Marstrand, och haffuer vehrit gamell adells fridt godtz; skiödet dat: Marstrand d. 9 Aprilis Anno 1633.

Berrig. En hell gaard.

Smör .... iiij pund fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid. **Korsgaard** paa Flade-ön. En hellgaard. Korn .... iij t:r smör .... j pund fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Disse tuinde gaarder haffuer ieg mig mageskifft till aff min s: mandtz farbroder datter, welb: frue Anne Bildt, Ziffuert Gabbriellsens till Canneboe, imod tuinde Trindvig gaarder, ligendis paa Giellddöen i Veherner Closters lehen; breffuet dat: Tordre gaard d. 20 Augustj Anno 1659.

Aldt dette forskr^e specificerede godtz liger i Morlandsogen, Morlandgaard nest beligendis.

Dette efterskr^e godtz ehr iligemaader vdj Morlandsogen beligendis, vdj befallings mandens Svend Andersens fogderj, huarudaff landskylden gaar till cronnen, mens böxelen och ald anden herlighed haffuer altid föglget adellen i Baahus lehen, ligesom det förbemeltte, och ehrre daglige vggedags tienare till Morlandgaard.

Lille Stoffueröd. En halffgaard.

Landskyld .... j ort fornöd .... j smaa redtzel halfft arbeid halfft.	Denne halffue gaard ehr aff de Bildters oddell, och ehr gangit vdj söskendeskiffte med s: Daniell Bildt, hans moder och söskende.

Bua paa Fladeöe. En hell gaard.
Med en öddepladtz derunder.

Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt mageskifft sig till aff Anders Boddells*en* i Bua imod Aasten i Langelandsogen; breffuet dat: Ormebacke ting, Onsdagen for Jull Anno 1624. Och nogen tid dereffter haffer min s: mand sig Aaesten igen tillforhandllet.

Kongswiig. En hellgaard.
Med en liden pladtz derunder.

Höe .... 3 less
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer s. Daniell Bildt sig tillforhandllet aff Börn Gunderrs*en* vdj Kongsuig och hans sönner, nemblig Jon och Ervoll; sködet dat: Anno 1630. Och effter hans död haffuer ieg viderre alle oddells folkene contenterit, som hiemb ting och laug tings domb ombformelder.

Otteslett. En hellgaard.

Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt mageskiffted sig till, en deell imod heltten i Helleuigen; breffuet dat: Morlandg*aa*rd d. 3 Decembr: 1624. Den anden eiendeell i samme gaard haffuer ieg mig tillforhandllet aff Olle Christes*en* i Fosee, i Morland-sogen, Asker i Löndall, och Jörgen i Feskebech; breffuet dat: den 6 7ber: (ɔ: September) Anno 1652.

Norder Slettholt. En hellgaard.

derunder liger 2 strandsidder i **Vester Frijdendal.**
Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

De trej parter i dene gaard haffuer Reer Madtzen soldt sallig Daniell Bildt; sködet dat: Morlandgaard den 8 7br: 1646, och lest paa tinget, som holtis i Torsbye d. 6 8br: Anno 1646.

Öster Lauöe. En hellgaard.

Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till for handllet aff Tolle Halluorsen paa Louffðe; sködet undersk. aff velb*orne* Vincentz Bildt, Kongl. Maijtz: fogit Erich Jons*en*, siden lest for retten i Hellesberig d. 3 7br: Anno 1633, och aff rettens besiderre forzeiglet och vndersk*reffu*ett:

Hellewig. En hellgaard.
De thuo parter fölger äfuen hiid.

Langer .... j vorre
fornöd .... j
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Dene gaard ehr aff Morlandtz oddell, och de thuo parter arfuede s: Daniell Bildt effter sine s: forelldre.

Øster Töns Eng. En hellgaard.

Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt sig ved mageskiffte till forhandlet, mod 5 örs boell iord vdj Hallgersröd i Freigne, och det med Suend i Kiöbberöd, hans hustrue och derris med arffuinger; skiödet dat: Ormebacke ting d. 27 Feb: Anno 1630. De andre 4 örsbolld iord kiöbte s: Daniell Bildt aff Tiöring Helles*en* i Öster Tönseng; breffuet dat: Hiellmuig d. 24 Maij Anno 1634.

Lunden. En hellgaard.

Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Vdj dene gaard haffuer s: Daniell Bildt mageskifft sig till sex örs boell iord aff Engelbret Biörns*en* i Lunden mod Lycke vdj Teignebye sogen; breffuet dat: Ormebacke ting, Anno 1622. De 4 örsboell iord i same gaard liger till Morland kircke, de öffrige örs boell ehr henskott aff Ormb Peders*en* i Lunden, med hans hustrue och börns sambtycke; breffuet dat: Ormebacke ting d. 24 Octobr 1625.

Glims Aas. En halffgaard.

Efter min s: mandtz forhandling, giffuer for arbeid och aldt andet, i Niels Troells*ens* liffs tid penge .... 5 Slettedr. Der vnder liger **Ellöes** och boer—8 strandsidere som och daglig med de förige haffue tönge aff mig medt skydtzen.

Dene gaard haffuer s. Daniell Bildt kiöbt aff Niels Troells*en* i Glimbs Aas; skiödet dat: Morlandgaard d. 6 10bris (ɔ: Decembris) 1649, lest paa tinget som holtis paa Ellöes dend 7 10bris 1649.

Store Husebye. En hellgaard.

Mens der udj haffuer ieg ikun dend tredie part. Tredie part fornöd tredie part smaa redtzel med noget ringe arbeid.

Denne tredie paart i for: gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till forhandlet aff Börge Olles*en* i Husebye; breffuet dat: Ormebacke ting d. 23 10br Anno 1633.

Lille Husebye. En hellgaard.

Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt mageskifft sig halffparten till udj aff Börge Olles*en* udj Eskekier, i mod Gröffue i Morlandsogen; breffuet dat: Ormebacke ting, d. 25 Feb: Anno 1636.

Suannewig. En hell gaard.

Giffuer for arbeid och alld anden vdleeg penge .... 6 dr.

Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till forhandlet aff Olle Gudtorms*en* i Suanuig, hans hustrue och derris medarfui*n*ger; breff dat: Sörboe Anno 1639. Och et örsboll iord i same gaard hör Morland kierke till.

Dervnder liger ehn öe kalldis **Raaöen**, och boer — 7 strandsiddere.

Raaeöen ehr serdellis kiöbt aff Anne Hallffuors datter, vorris andeell derj; sködet dat: Ormebacke ting, den 20 Julj 1628, och aff skriffueren och laug retten same tid for zeigllet.

Kiöberöd. En halffgaard.

Suend giffuer mig for arbeid och ald retighed sin liffs tid penge .... 3 Rdr.

Denne halffue gaard ehr kiöbt aff Suend Niels*en* vdj Kiöbberöd; sködet dat: Morlandg*aa*rd d. 25 Junj Anno 1659 och underskr. aff hr. Niels Hollgers*en*, sogneprest i Morlandgeld, och Hans Rasmuss*en* boendis paa Ellöes, lest paa tinget som holtis vdj Houffue i Teignebye sogen, d. 22 Decembr: Anno 1659. Och trinde ganger for oddells folckene paa tinge opböden.

Bua. En hellgaard.

Giffuer for arbeid och ald rettighed
penge .... 4 Rdr.

Denne gaard ehr kiöbt aff Madtz Olles*en* i Bua, Anders Niels*en*, och Ambiörn Pedersen ib*id*em; sködet dat: d. 16 Aprilis Anno 1659, lest paa tinget som holttis i Houffue

i Teignebye sogen d. 25 Aprilis Anno 1659. Och trinde ganger för oddellsfolkene opböden.

Neder Röed. En hellgaard.

Fornöd .... ij fuld smaa redtzel arbeidtz penge ij Rdr; des: paa nogen tid forundt for arbeidtz penge.

Denne gaard ehr kiöbt aff Olle Clemendtzes börn i Röed och hans broders Hans Clemendtzes efferlotte börn; skiödet dat: Morlandg*aa*rd d. 16 Martj Anno 1659, och lest paa tinget som holttis i Houffue i Teignebye sogen, d. 25 Aprilis 1659. Och trinde ganger for oddellsfolkene opböden.

Backe. En hellgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel; forundt for arbeidtz peng --4 Rdr: paa nogen tid.

Denne gaard ehr kiöbt aff Anders Morchurs*en* i Backe, hans moder Anne Ollisdatter och derris söskende; skiödet dat: Morlandg*aa*rd, d. 14 8bris Anno 1659, lest paa tinget i Sörboe d. 22 10br Anno 1659. Och trinde ganger for oddells folkene opböden.

Broe. En hellgaard.

Fornöd .... ij fuld smaa redtzel; forundt nogen tid paa arbeidtz penge—4 Rdr.

Denne gaard ehr kiöbt aff Ingeborig s: Anders Peders*ens* i Broe, derris sönner och dötter; skiödet dat: aff tinget som holttis i Hellesberrig d. 10 Aprilis Anno 1660. Och ehr for oddells folkene trinde ganger opbödden.

Sörboe. En hellgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel och i arbeidtzpenge paa nogen tid penge............ 4 Rdr.

Denne gaard ehr kiöbt aff Erich och Tolle Reers sönner i Sörboe och derris söstre; skiödet dat: Hellesberig d. 23 Januarj Anno 1660. Och trinde ganger for oddellsfolkene opböden.

Brecke. En hellgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel arbeidtz penge—4 Rdr.

Denne gaard ehr kiöbt aff Jngeborig Pedersdatter, s: Peder Truelsens i Breke, och hindis börn; sködet dat: aff tinget som holltis i Hellesberrig d. 10 Aprilis Anno 1660. Och trinde ganger for oddellsfolkene paa tinge opböden.

Nu effterfölger s: Daniell Bildtz arffuegodtz, som liger i de neste anex sogner och vdj befallingsmandens Suend Anders*ens* fogderj.

Röre sogen.

Store Rörre. En hellgaard.

Smör .... 6 pund maldt .... j t:e foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard arffuede s. Daniell Bildt effter sin s: fader Knud Bildt; och ehr gamell Morland oddell.

Lille Röre. En halffgaard.

Smör............. iij pund fornöd .... j halff smaa redtzel halff arbeid.	Dene gaard ehr kiöbt aff Torger Erichsen och Vellum Erichsen i Marstrand, ehr gamell adells godtz; sködet dat: Marstrand d. 1 Octobr Anno 1642.

Giögesetter. En heellgaard.

Smör .... ij pund korn .... iij t:r foring.......... j fornöd......... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard mageskiffte s: Daniell Bildt sig till aff sine farbrödre datter Blandtzeflor och Mette Bildt, med sampt Sörgaarden paa Fladeöen, mod Strand i Rocke sogen och Klipper i Jdde sogen i Aggershus lehen. Och haffuer same gaard vehrit de Bildters gamell oddell. Breffuet dat: Nees, d. 21 9br Anno 1628.

Skridtzröd. En hellgaard.

Smör .... iiij pund foring........... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid. Der under liger **Blödekier.** Smör............. j pund.	Denne gaard ehr Morlandtz gamell oddell, och arffuede s: Daniell Bildt dend effter sin s: fader Knud Bildt.

Funneskier. En halffg*aa*rd.

Fornöd .... j smaa redtzel halfft halff arbeidt.	Denne halffue gaard mageskiffte s: Daniell Bildt sig aff Tomas Dyrre paa Sundtzbye for Löckadall; skiödet dat: Baahus d. 23 Feb: Anno 1637.

Kiendal vden böxell, och dend fölger öbberste Ferritz. Smör .... j pund.	Detta pund smör haffuer ieg mig mageskifft till aff her Hendrich paa Hisingen mod et pund smör i Staaen i Herrestad sogen; breffuet dat: Strömb d. 16 10br Anno 1652.

Theinebye sogen paa Oroust.
I befallings mandens Suend
Andersens fogderj.

Skontorp. En hellgaard
med j flambquern der till.

Smör .... iij pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard arffuede s: Daniell Bildt effter sin s: fader Knud Bildt.

Lycke. En fierdingsg*aa*rd.

Smör .... j pund.	Er s: Daniell Bildt arffuelig till fallden effter sin s: fader Knud Bildt.

Stall sogen paa Ouroust.
Vdj befallings mandens
Suend Anders*ens* fogderj.

Molleröd. En halffgaard.

Fornöd .... j halff smaa redtzell halfft arbeid.	De 4 örs boell iord i dene halffue gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till forhandllet aff Olle Arffuesen i Korbiönsröd i Löng sogen paa Freign; breffuet dat: paa löngsteffne d. 20 10br Anno 1632. De sex örsboell iord haff*ue*r ieg mig selffuer till kiöbt aff Olle Christoffers*en* i Hiellmuig; breffuet dat: Vreeland, d. 18 Aprilis Anno 1652.

Hollebye. En helgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till forhandlet aff Lauridtz Niels*en* i Mollesund och Eskelld Niels*en* paa Vallöen i Staaellsogen; breffuet dat: den 17 10br: Anno 1650 och lest paa Ormbacke ting den 13 Januarj Anno 1651.

Kaarødtz sædegaard

ligendis i **Möchlebye sogen**
paa **Oroust**
wdj befallingsmandenss
Suend Anders*ens*. fogderj.

Kaarödtz hoffuetgaard, med noglle under ligendis
øddepladtzer, som höre till gaarden, ehr taxerit
for smör — tolff pund.

Och haffuer vehrit gamell frj godtz, och dend gaard haff*ue*r sallig Daniell Bildt mageskifft sig till aff Suend i Kaaröd, och hans börn, mod hellten Grydtzbye, som liger i Veulum sogen, deromb breffuet dat: Ormeba*c*ke ting, den 30 9br Anno 1635.

En deell i same gaard, Kaaröed, ehr mageskifft med Hans i Heenaen, mod nij örsboell iord i Heenaen, hvilke 9 örs boelliord vaar sallig Daniell Bildtz frj oddell; breffuet deromb dat: Otteslett den 17 Aprilis Anno 1635.

Mochlebye søgen.

Almag Sörgaard. En hell gaard.

Smör .... 7 pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard haffuer sallig Daniell Bildt mageskifft sig till, aff sin farbroder datter welb: jomfrue Mette Bildt, i mod Norder Bröden i Berrig prestegield, i Roche sogen, och imod ehn gaard kalldis Röer i same prestegeld. Breffuet deromb dat: Ellinggaard d. 8 Januarj Anno 1628, och lest paa Ormeba*c*ke ting d. 30 Junj Anno 1628.

Almag Nordergaard. En hellgaard.

Smör .... 7 pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard haffuer och s: Daniell Bildt mageskifft sig till aff for[e] sin farbroder datter, welb: jomfrue Mette Bildt, imod forskr[e] Norder Bröden i Berrig prestegield i Rocke sogen och imod Röer i samme prestegeld; breffuet dat: Elling gaard d. 8 Januarj Anno 1628 och lest paa Ornebake ting, som för ehr meldt.

Houffuen. En hellgaard.

Smör .... iiij pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid. Der under liger ehn pladtz kalldis **Tolles Tejen.**	Dene gaard arfuede sallig Daniell Bildt effter sin sallig fader Knud Bildt.

Krogene. En hellgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard haffuer s: Daniell Bildt sig ehn deell till kiöbt vdj aff Anders Tolles*en* i Krogene; breffuet dat: d. 11 8br: Anno 1650 och lest paa tinget i Hellesberig d. 3 8br 1651. Och ehn deell haffuer ieg mig selffuer till kiöbt aff Peder i Lunde; breffuet dat: d. 3 8br 1651 och lest paa tinget i Hellesberig den 9 10br Anno 1651.

Lunde. En hellgaard.

Smör .... iiij pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard haffuer s: Daniell Bildt sig mageskifft till aff s: Tomas Dyrre imod Vddebye och Lille Höruig på Thiörn; breffuet dat. d. 2 Aprilis 1649 och lest paa Ormebacke ting d. 4 8br 1649.

Agger. En halffgaard.

Smör .... ij pund fornöd .... j halff smaa redtzel halff arbeid.	Dene ringe halffue gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till forhandllet aff Anders i Söbbene; breffuet giffuet och lest paa tinget som holttis i Nederbielmuig den 18 Martj Anno 1639.

Hesleg. En hellgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel arbeidtz penge 2 Rixdr.	Dene gaard ehr kiöbt aff Peder Niels*en* i Hesleeg, med hans hustrue och börns sambtycke; skiödet giffvet paa tinget som holttis i Sörboe i Morlandsogen, och underskreffuet aff laugretted, d. 22 10bris Anno 1659. Och trinde ganger paa tinge for oddells folkene opböden.

Kier. En hell gaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel arbeidtz peng... 4 Rdr.	Denne gaard ehr kiöbt aff Jon Olles*en* i Kier, och Hellige Halluors*en* ib*ide*m med derris hustrue och börns villige; skiödet dat: tinget som holttis i Sörboe d. 22 10br Anno 1659. Och trinde ganger for alle oddells folkene opböden.

Houff. En hellgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel arbeidtz penge.. 3 Rdr, som paa nogen tid ehr beloffuet.	Dene gaard er kiöbt aff Vlue Simons datter, s: Helligis i Houff hans efterleffuerskee, och Olle Hellges*en* och hans söskende; breffuet dat: Morlandgaard d. 16 10bris Anno 1659 och lest paa tinget i Hellesberrig d. 23 Januarj Anno 1660. Och trinde ganger for oddells folckene opböden.

Øster Biöneröd. En hellgaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel arbeidtz peng... 4 Rdr.	Dene gaard ehr kiöbt aff Suend Anders*en* i Biönneröd och Rasmus Tollesen ib*ide*m med derris hustrues och börns sambtycke; skiödet dat: aff tinget i Hellesberig den 23 Januarj Anno 1660. Och trinde ganger for alle oddells folckene opböden.

Langeland sogen paa Ouroust.
Wdj Suend Anders*ens*
fogderj.

Rørre. En hell gaard.

Fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till kiöbt aff Ambiör Torgersdatter i for: Rörre, och aff hindis börn, nemblig Suend, Ormb och Anders; skiödet deromb dat: Hellebye d. 29 Novembr Anno 1642.

Aasten. En halffgaard.

Smör .... ij pund
landskyld ...... j S♀
fornöd .... j
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffue gaard arffuede s. Daniell Bildt effter sin sallig fader Knud Bildt.

Breoke. En halffgaard.

Smör .... iij pund
fornöd .... j
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffuegaard haffuer s: Daniell Bildt sig ehen dell till forhandllet aff Simes Jens*en* i Gundebye, och ehen decll haffuer ieg mig selffuer till kiöbt aff Sörren Jens*en* i Kortued; breffuet dat: in Septembre 1651 och lest paa tinget som holttis i Neder Hielmuig d. 3 Octobr Anno 1651.

Möllnebye. En halff gaard.

Der under brugis — j flamb quern.
Fornöd .... j
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Denne halffue gaard haffuer s: Daniell Bildt sig mageskifft till aff Gunder Tolles*en*, och Rasmus Tolles*en* i Möllnebye, imod Houffen i Möchlebye sogen; breffuet dat: Kaaröed d. 28 9br Anno 1646 och lest paa Ornebake ting d. 17 10br 1646.

Freigneland
Resteröed sogen.
Wdj befallings mandens
Steen Peders*ens* fogderj.

Strand. En hellgaard.

Smör .... iij pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard arffuede s. Daniell Bildt effter sin s: fader Knud Bildt.

Houff. En halffgaard.

Smör .... iij pund
foring .... j ort
fornöd .... j
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Dene halffuegaard kiöbte s: Daniell Bildt aff laugmanden Hans Frandtzen; skiödet dat: Tofften d. 22 Martj Anno 1642 och lest paa tinget som holttes i Borrebye d. 16 Augustj Anno 1642.

Ryer. En hellgaard.

Smör .... iiij pund foring.......... j Rdr fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard kiöbtte s: Daniell Bildt aff her Jffuer Krabbe; sködet dat: Gaardtziöe d. 7 Julj Anno 1647.

Aae. En halff gaard

med — j flambsaug och quern derunder. Smör .... ij pund foring............ 12 ß. fornöd........... j halff smaa redtzel.	Denne halffuegaard ehr de Bildters gamell oddell, och ehr ganget vdj södskende skiffte med s: Daniell Bildt *och* hans söskende effter derris s: moder.

Norderstrand.

Vden böxell. Smör............. j pund.	Detta pund smör haffuer s: Daniell Bildt sig mageskifft till aff velb: Gierlöff Nettelhorst imod Öster Ons wed Suinsund; breffuet dat: Frederichsstad den 25 Maij Anno 1625.

Raffnebierig. En halffgaard.

Fornöd .... j halff smaa redtzel halff arbeid.	Dene halffuegaard ehr gangen i söskende skiffte effter s: frue Zidtzell Brun, s: Daniell Bildtis moder.

Forsle sogen paa Freigne.

Wdi Steen Pedersens fogderij.

Halgersröed

vden böxell eijer jeg ickun dend fierde part. Smör............. j pund.	Dette pund smör mageskiffte s: Daniell Bildt sig till aff welb: Gierlöff Nettelhorst, imod Öster Önss ved Svinsund; breffuet dat: Frederichstad den 25 Maij Anno 1625.

Könningsboe. En hellgaard.

Smör............ iij pund foring .... j ort fornöd.......... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard arffuede s. Daniell Bildt effter sin s: fader Knudt Bildt.

Øxmaall. En hellgaard.

Smör .... iiij pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard kiöbtte s: Daniell Bildt aff welb: frue Bergette, Madtz Bagges; skiödet dat: d. 15 Aprilis Anno 1640 och lest paa löugsteffne d. 25 Julj Anno 1640.

Grinderöed sogen.

Wdi Sten Pedersens fogderij.

Skielbrett. En hellgaard.

Fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.
Der under liger — 4 ödde g*aa*rder skylder
smör .... 4 pund.

Dene gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till skifft aff Bryntte Bannses*en* paa Thiörn 16 ørs boell iord imod Röed ved Suansun; breffuet dat: Teignebye presteg*aa*rd d. 16 Julj 1647 och lest paa tinget i Anfasteröd den 13 10br 1647. Och 12 örs boell iord haffuer s: Daniell Bildt sig till forhandllet aff Jnge i Skelbret, Anno 1641; och effter s: Daniell Bildtz döed haffuer ieg fornöijet hans hustrue och steffsöner alde deris odellslösen i Skelbret; skiödet dat. d. 24 Julj 1652.

Herrested sogen.

Wdi Peder Nielsens fogderij.

Houffuen. En hell gaard.

Smör .... 6 pund
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.
En eng tej der under kalldis **Bodell.**
Smör .... ij pund.

Denne gaard kiöbtte s: Daniell Bildt aff dj Kongelffs borgere; skiödet dat: Baahus d. 4 Januarj Anno 1650.

Thiörn.

Stenkiercke sogen.

Vdj Suend Andersens fogderj.

Fosee. En hellgaard.

Smör............ iij pund foring .... j Rdr fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard arffuede s: Daniell Bildt effter sin s: fader Knud Bildt.

Norderwiig. En hellgaard.

Smör............ iij pund landskyld...... j S. foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard arffuede s: Daniell Bildt effter sin s: fader Knud Bildt.

Noch **Norderwiig.** En hellgaard.

Smör............ iij pund lanskyld .... j S. foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard ehr och aff dj Bildters gamell oddell.

Indland.

Weulum sogen.

Wdi Sten Pedersens fogderij.

Dall. En hellgaard.

Smör.......... iiij pund landsyld...... ij S. foring......... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid. Der under ehr ehn liden pladtz kalldis **Backe.**	Denne gaard arfuede s: Daniell Bildt effter sin sallig moder frue Zidtzel Brun.

Röed. En hellgaard.

Smör .... iiij pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dene gaard arffuede och s: Daniell Bildt effter sin s: moder frue Zidtzel Brun.

Noch **Dall.** En halffgaard.

fornöd .... j halff smaa redtzel halff arbeid.	Dene halffue gaard kiöbte s: Daniell Bildt aff Engelbret Biörnsen; sködet dat: d. 9 Novembr: 1633, och lest paa Sollberig ting d. 9 10br: samme aar. Och ehn part kiöbte hand aff Christoffer Halluorsen och hans hustrue; breffuet dat: Morlandgaard d. 9 9br 1633, och lest paa Sollberrig ting dend 9 10br i same aar.

Speigeröed sogen.

Wdi Steen Pedersens fögderij.

Gaaröe. En hell gaard.

Smör .... ij pund maldt .... ij t:r foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt kiöbt sig till, halffparten aff velb: frue Bergette Knudtzdatter, s: Madtz Baggis; skiödet daterit Hollmegaard, d. 11 7br: 1638, och lest paa Sollberig ting d. 23 Septembr. i same aar. Den anden halffue part haffuer ieg mig selffuer till kiöbt aff velb: frue Anne Pedersdatter; skiödet dat: Knibholdt, d. 20 Novembr: 1655 och lest paa Baahus laug ting dend 26 Februarj 1656.

Lundbye. En hellgaard

med — j flamb quern der under. Smör .... iiij pund foring .... j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard arfuede s: Daniell Bildt effter sin s: fader Knud Bildt.

Breoke Torp. En halffgaard

med ehn flamb quern der under.
Smör............ iij pund
foring........... 12 *ß.*
fornöd.......... j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Denne halffue gaard arffuede s: Daniell Bildt effter sine s: foreldre.

Jörland sogen.

I Steen Pedersens fogderij.

Jordall. En halffgaard

med ehen flamb quern.
Smör .... j pund
foring .... 12 *ß.*
fornöd............ j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Denne halffuegaard arffue*de* s: Daniell Bildt och effter sin s. moder frue Zidtzel Brun.

Gaarette. En halffgaard.

Smör............. ij pund
foring .... iij Sł
fornöd .... j
smaa redtzel halfft
arbeidt halfft.

Denne halffue gaard kiöbtte s: Daniell Bildt aff welb: frue Bergete Knudtzdatter, s. Madtz Baggis; skiödet daterit Hollmegaard den 20 Julj Anno 1639.

Trolleröd. En halffgaard.

Smör............ iij pund
foring .... j Rdr
fornöd.......... j Rdr
smaa redtzel halfft
arbeidt halfft.

Denne halffuegaard kiöbte s: Daniell Bildt aff welb: frue Bergete Knudtzdatter och hindis sön Peder Bagge; skiödet daterit Holmegaard d. 20 Julj Anno 1639.

Ströms hoffuidgaard
ligendis i **Hiertum sogen**
wdi Steen Pedersens fögderij.

Strömb er taxerit med tuinde sauger, en quern och Langeröd, som liger der under, sampt firre backesider, som boer paa gaardtzens eijer, med alle lutter och lunder, for smör — sexten pund.

Och haffuer s: Daniell Bildt mageskifft sig till med Anders Harrelldsen ald sin, sin moders och söskende derris oddell, och oddells lösens rett, i för: gaard Strömb och bekomb hand till wedderleeg der imod en gaard kalldiss Konnigsboe, ligendis i Freigne. Breffuet daterit Kongelff, dend 9 Aprilis Anno 1641, och lest paa ett almindeligt ting, som holttis paa Sundörren den 12 Junj Anno 1641.

Dernest haffuer sallig Daniell Bildt aff kiöbt s: frue Bergette Knudtzdatter och hindis sön Peder Bagge, derris börn och arffuinger ald derris oddell och oddellslösens rett i forsk[ne] gaard Strömb; breffuet deromb er daterit Hollmegaard dend 20 Julj Anno 1639, och same breff aff welb: Peder Bagge och s: Tomas Dyre wnderskr*effuet*.

Och effter min sallig mandtz döedelig affgang haffuer ieg mig mageskifft till med hustrue Mallj paa Hisingen fire pund smör i for:[de] hoffuetgaard Strömb, och derforuden bekomb aff mig igen min eiendomb vdj Allebye i Biörlandsogen, paa Hisingen. Breffuet deromb er daterit Strömb dend 16 Decembr: Anno 1652, och lest paa ett allmindeligt ting, som holttis i Hiertum dend 10 Martj Anno 1653.

De andre firre pund smör i for:[de] gaard Strömb haffuer ieg mig mageskifft till aff dend danske cronne, imod Kiöbberöd paa Ryrren, i Ryersogen, och min andeell i Brecke torp paa Jndland, som konnig Frederiches breff vjdere omb för formelder, daterit Fleensborig huss dend 5 Feb: Anno 1655.

Hiertum sogen.

I Sten Pedersens fogderj.

Hiertum. En heell gaard.

Smör .... iiij pund
landboe peng j Rdr
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Dene gaard kiöbte s: Daniell Bildt aff Poffuell Nielsen, fogit i Noruigen; breffuet dat: Oddenall, d. 12 Martj Anno 1641, och lest paa tinget, som holttis paa Sundören dend 23 Martj Anno 1641. Och ehr gamell frj godtz.

Sollum. En hell gaard.

Smör .... 5 pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer ieg mig till kiöbt aff min suoger Mogens Wllsparre och frue Lisebeth Monskiolld; sködet dat: den 15 8br Anno 1656.
Er gamell fridt godtz.

Noch **Sollum.** En hell gaard.

Smör .... iiij pund
foring .... j Rdr
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard kiöbte sallig Daniell Bildt aff welb: frue Bergette Knudtzdatter, och hindis sön Peder Bagge; breffuet dat: Hollmegaard den 10 October Anno 1639. Och ehr gameldt fridt godtz.

Offuerström. [*En hell gaard.*]

Smör .... 6 pund
foring .... j Rdr
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard kiöbte s: Daniell Bildt aff welb: frue Bergette Knudtzdatter och hindis sön Peder Bagge; breffuet dat: dend 20 Julj Anno 1639, och lest paa tinget, som holttis paa Sundörren den 15 9ber Anno 1640. Och ehr gameldt fridt godtz.

Noch **Offuerström.** En hell gaard.

Smör .... 6 pund
foring .... j Rdr
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard ehr till forhandllet aff welb: frue Anne Brahe, s: Steen Maldthesens; breffuet dat: Baahus d. 28 Junj Anno 1615; och i pant satt aff Jon Pedersen till Strömb, till her: Niels Hollgersen, och siden igen löst aff s: Daniell Bildt fra her Niels Hollgersen

d. 9 Januarj Anno 1651, efftersom min s: mand haffde breff paa ald oddellslösen ret paa Jon Pedersens vdsatte godtz. Och ehr gameldt fridt godtz.

Ryg. En hellgaard.

Smör .... iiij pund foring .... j ort fornöd.......... j fuld smaa redtzel fuld arbeid. Der vnder boer trej backesider, giör dalig arbeid.	Denne gaard haffuer s: Daniell Bildt kiöbt aff welb: karren Jon Pedersen; breffuet dat: dend 26 Aprilis Anno 1641, lest paa et almindelig ting, som holltis paa Sundörren dend 12 Junj Anno 1641. Och er gameldt fridt godtz.

Berrig. En fierdingsgaard.

Fornöd..................... j halff smaa redtzel halfft arbeid.	Denne fierdings gaard haffuer s: Daniell Bildt mageskifft sig till, med Olle Andersen i Raalland berig, mod 4 örs boell iord i Raaland berrig; breffuet dat: Morlandgaard dend 6 9br: Anno 1649. Och er gameldt fridt godtz.

Torp. En (*hell?*) gaard.

Smör.............. 6 pund foring............. j ort fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard haffuer ieg mig till kiöbt aff welb: Mogens Wllsparre. Dat: dend 15 8br: Anno 1656. Och ehr gameldt fridt godtz.

Westelandsogen.

I Sten Pedersens fogderij.

Oubye Østergaard. En hellgaard.

Smör........... iiij pund maldt .... ij t:r foring.......... ij S✝ fornöd .... j fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Denne gaard haffde Jon Pedersen i pandt satt till borgemester och raad i Kongelff, Anno 1630, mens dene gield ehr nu satt hid, derforre följer gaarden till Strömb, med böxell, arbeid och anden herlighed, effter Jon Pedersens arffuingers opladellsee der paa. Er gamellt fridt godtz.

Aabye Westergaard. En hellgaard.

Maldt .... 6 skeppr
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Dene gaard haffuer s: Daniell Bildt sig till forhandllet aff Niels Munch till Kierreberrig; breffuet daterit den 29 Januari Anno 1640. Er gamellt fridt godtz.

Aabye Mellemgaard. En hellgaard.

Smör .... ij pund
maldt .... iij skeppr
foring .... j S†
fornöd ...... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Torper wnder for^{de} Aabye gaarder, som giör dalig arbeid.

Dene gaard kiöbte s: Daniell Bildt halff parten aff, aff Anders Harrelldsen; breffuet dat: Toffteu Anno 1641. Dend anden halffue part i same gaard vdsatte Limert Jens*en* till her Niels Hollgers*en* for ett hundrede rixdr.; och for:^{de} 100 rixdaller ehr her Niels Hollgers*en* igen aff mig betaldt, effter derpaa hans beuiss, dat: Ellöes den 25 Septembr: Anno 1653. Och ehr gamelt fridt godtz.

Fullesang .... j Rdr.
Stenene .... j Rdr.
Lind Aaes ...... j Rdr.
Skouen .... j Rdr.
Skrilld Aaes ... j Rixdr.

Grinden. En halffgaard.

Smör .... ij pund
foring .... j ort
fornöd .... ɉ
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Dene halffue gaard haffuer ieg mig selffuer till kiöbt aff hustrue Mallj paa Hisingen; skiödet daterit Strömb den 16 Xbr: [ɔ: December] Anno 1658. Och ehr gameldt fridt godtz.

Röed. En halffgaard.

Smör .... ij pund
foring .... j ort
fornöd .... ɉ Rdr
smaa redtzel halfft
arbeid halff.
Ett torp derunder, heder
Mösing Dall ... ɉ Rixdr.

Denne halffue gaard kiöbte s: Daniell Bildt aff frue Bergette Knudtzdatter, s: Madtz Baggis, och hindis sön Peder Bagge; skiödet dat: Holmegaard d. 26 Julj Anno 1639. Och ehr gameldt fridt godtz.

Skiördtzboe. Er ichun ehen backesidder.
Smör .... j pund
korn .... j skeppe.

Dene pladtz kiöbte s: Daniell Bildt aff Sörren Peders*en* i Marstrand; sködet dat: Morlandg*aa*rd, d. 23 8ber Anno 1640. Och ehr gameldt fridt godtz.

Groeröd. En halffgaard.

Smör .... ij pund
korn .... j skeppe
foring .... 12 ß.
fornöd .... j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Dene halffue gaard er till forhandlet aff Olle i Torsbye; breffuet dat: Torsbye Prestegaard d. 25 Feb: Anno 1641. Och ehr gameldt fridt godtz.

En ottende part vdj **Becke.**

Smör .... j pund
korn .... j skeppe.

Dene 8 part kiöbtte s: Daniell Bildt aff Sörren Pedersen i Marstrand; breffuet dat: Morlandgaard, den 23 Octobr 1640. Och ehr gamelt fridt godtz.

Ballumboe. En halff gaard.

Smör .... ij pund
korn .... ɉ t:e
foring .... j ort
fornöd .... ɉ
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Denne halffue gaard kiöbtte ieg aff her Niels Hollgersen, sogne prest i Morlandgielld; breffuet dat. Ellöes dend 25 Augustj Anno 1633, och lest paa tinget i Sanders bye d. 21 Octobr 1653. Och ehr gameldt fridt godtz.

Jörland sogen.

I Steen Pedersens fögderij.

Remme. En hell gaard
med j flambquern derunder.

Smör .... ij pund
maldt .... ij t:r
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard ehr först vdsatt till her Lauridtz i Sepgeröd (o: Spegeröd) aff s. Hans Dyrre; breffuet dat: Knibholdt, den 21 Augustj Anno 1639. Och effter derpaae Hans Dyrris beuelling, haffuer s. Daniell Bildt det igen indlöst dend 8 Julj 1641; och haffuer Hans Dyrris haand der med igen indlöst. Och ehr gameldt fridt godtz.

Kor Tved. En half gaard.

Landgilld peng.. 2 S†
gresleiding .... iiɉ †er
fornöd .... ɉ
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Dene halffue gaard kiöbte s: Daniell Bildt aff welb: her Jffuer Krabbe; skiödet dat: Gaardtziöe d. 7 Julj Anno 1647. Och ehr gameldt fridt godtz.

Baggehöye. En half gaard.

Landgilld penge.. 4½ ℳ
fornöd .... j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Dene halffue gaard haffuer ieg mig till kiöbt aff welb: Eyller Effuert Baner; sködet dat: Busserup i Skone d. 25 Aprilis 1652. Och ehr gameldt fridt godtz.

Langegierde. En halffgaard

med en flamb quern.
Smör .... ij pund
korn .... ij t:r
foring.......... j ort
fornöd .... j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Dene halffuegaard vaar vdsatt i pandt till hr. Lauritz i Spegeröd, och effter derpaa Hans Dyrris beuelling, haffuer s: Daniell Bildt dend igen indlöst, d. 8 Juli Anno 1641, och haff*u*er Hans Dyris haand igen indlöst. Och er gamelt fridt godtz.

Weulum sogen.

I Steen Pedersens fogderj.

Pottebacken. En halff *gaa*rd.

Landgilld peng. 3 ℳ 6 ß.
fornöd .... j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Dene halffue gaard haffuer ieg mig til kiöbt aff welb: Eyller Effuert Baner; skiödet dat: Bösserup dend 25 Aprilis Anno 1652. Och ehr gameldt fridt godtz.

Tosteröd. En halff gaard.

Smör............. ij pund
fornöd........... j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.
En torp derunder kaldis
Broe, penge...... j Rdr.

Denne halffue gaard haffuer s: Daniell Bildt kiöbt aff welb: frue Bergette Knudtzdatter; skiödet dat: Hollmegaard d. 20 Julj Anno 1639. Och er gameldt fridt godtz.

Grydtzbye Nordergaard. En hellgaard.

Smör............. 6 pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard vaar mageskifft bort imod Engöen vdj Morlandsogen, och till borgemester Erich Torgersen i Marstrand; och siden kiöbte s: Daniell Bildt sig dend till igen aff for:e borgemester Erich Torgersens sönner, nemblig Torger Erichsen och Vellum Erichsen; skiödet daterit Marstrand, d. 1 8br: Anno 1642. Och er gameldt fridt godtz.

Grydtzbye Östergaard. En hellgaard.

Smör .... iij pund
foring .... j ort
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard haffuer ieg mig till kiöbt aff Suend Ollesen och Erich Olles*en* i Grydtzbye; skiödet daterit paa tingsteffne i Jnge Torp d. 12 Februarj 1652. Och tillforn haffuer vehrit adells frj godtz.

Skiöllinge Off*ue*rgaard. En hellgaard.

Gresleding .... ij S⅌
landgilld .... 6 ⅌
fornöd .... j dr:
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard ehr kiöbt aff welb: her Jffuer Krabbe, och hans frue; sködet dat: Gaardtziö den 7 Julj Anno 1647. Och ehr gameldt fridt godtz.

Skiöllinge Mellemgaard. En heell gaard.

Landgilld peng. 6 ⅌
gresleiding ...... ij S⅌
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeiid.

Denne gaard kiöbte s: Daniell Bildt aff her Jff*ue*r Krabbe; skiödet dat: d. 7 Julj Anno 1647. Er gameldt fridt godtz.

Noch **Skiollinge.** En hellgaard.

Smör .... iij pund
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Denne gaard mageskiffte s: Daniell Bildt sig till med Olle Reersen paa Rorsöe, mod Lille Röruig. Dat: Rorsöen d. 30 8br: Anno 1647. Er gameldt fridt godtz.

Hammere. En halffgaard.

Landgilld peng.. 3 ⅌
gresleiding .... 12 β.
fornöd .... j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Denne halffue gaard kiöbte s: Daniell Bildt aff welb: her Jffuer Krabbe, hans frue, och hans frues söskende; skiödet dat: Gaardtziöe d. 7 Julj Anno 1647. Och ehr gameldt fridt godtz.

Dafintzeröd. En hellgaard.

Smör .... ij pund
maldt .... ij t:r
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Dene gaard vaar vdsatt i pant, aff Hendrich Monskiolld, Mogens Vlsparre, och derris hustruer, till Anders Anders*en* och Peder Anders*en* i Dafindtzeröd, och effter det breff min suoger Mogens Vllsparre mig

giffuet haffuer, paa alld oddells lösens rett, paa hans och hans hustrues godtz i Norge; breffuet ehr daterit den 15 Octobr Anno 1656; och haffuer ieg igen dereffter indlöst d. 28 10br 1657. Och ehr gamelt fridt godtz.

Speigeröd sogen.

I Steen Pedersens fogderij.

Frostorp. En halffgaard.

Landgilld peng .. ij ♀	}	Denne halffue gaard kiöbtte sallig Daniell Bildt aff her Jffuer Krabbe: skiödet dat: Gaardtzeön d. 7 Julj Anno 1647. Och ehr gameldt fridt godtz.
fornöd .... j		
smaa redtzel halfft		
arbeid halfft.		

Øxmaall sogen.

I Sten Pedersens fogderij.

Pyckeröd. En fierdings gaard.

Landskyld... ij ♀er 12 s.	}	Dene fierdings gaard vaar i pandt satt, aff Jon Pedersen till Knud Lauritzen i Piöckeröd, och igenlöste s: Daniell Bildt dend, effter beuilling paa oddells lösen, den 11 Julj Anno 1641. Och ehr gameldt frj godtz.
arbeidtz peng.... j Rdr.		

Hisingen.

I Rasmus Jensens fogderij.

Beckeboell. En gaard.

Smör .... iiij pund	}	Denne gaard ehr kiöbt aff laugmanden Hans Frandtzen; skiödet daterit d. 22 Martj Anno 1642. Och er gameldt fridt godtz.
foring .... j ort		
fornöd .... j		
fuld smaa redtzel		
fuld arbeid.		

Wrems sædegaard
ligendis i Wremb sogen
i Quille prestegield.

Som ehr aff de Galders godtz, huelket bleff Hans Kongl. Maijtz: aff Danemark giffuen aff sallig frue Ellsee Gallde, Ziffuert Gabriellsens, och siden bleff wdlagt i giélld aff Hans Kongl: Maijt: till her Marsilio wdj Christiannia; mens for: Silio Marsilius soldte sallig Daniell Bildt forsk[ne] godtz, och hans arfuinger, effter wjderre hans skiöde breffs formelding. Och medskickes nu med jordbogen en rictig copie effter originalen; skiödet daterit Christiannia den 19 Februarj 1650.

Wrembs sædegaard med en liden pladtz derunder kaldis **Hesthauffen** er taxerit for maldt — sexten tönder.

Quille sogen.

Myrren En halffgaard.

Maldt	iij t:r	
foring	j ort	
fornöd	j Rdr	
smaa redtzel halfft		
arbeid halfft.		

Fauerbacken. En halffgaard.

Maldt	iij t:r	Desse halffue gaarder kiöbte s: Daniell Bildt aff welfornehme mand Silio Marsilius i Christiania.
foring	j ort	
fornöd	j Rdr	
smaa redtzel halfft		
arbeid halfft.		

Rostock. En halffgaard.

Maldt	ij t:r	
foring	j ort	
fornöd	j Rdr	
smaa redtzel halfft		
arbeid halfft.		

Holtene. En halffgaard.

Maldt.............. ij t:r
foring............. j ort
fornöd............ j
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Snøegaard. En halffgaard.

Maldt............. iij t:r
foring............. j ort
fornöd........... j Rdr
smaa redtzel halfft
arbeid halfft.

Nyborrig. En fierdings gaard.

Maldt............... j t:e
fornöd.............. j Rdr
fierde part smaa redtzel.

Lyoke. En fierdingsgaard.

Maldt............... j t:e
foring............... j ort
fornöd.............. j Rdr
fierde part smaa redtzel.

Desse fierdings gaarder kiöbtte och sallig Daniell Bildt aff Silio Marsilius i Christiania.

Kasen. En fierdingsgaard.

Maldt.............. j t:e
fornöd.............. j Rdr
fierde part smaa redtzel.

Ødegaard. En fierdingsgaard.

Maldt........... j t:e
fornöd.......... j Rixdr
fierde part smaa redtzel.

Krabsett. En fierdingsgaard.

Maldt............... j t:e
fornöd.............. j Rdr
fierde part smaa redtzel.

Holmen. En fierdingsgaard.

Maldt............... j t:e
fornöd.............. j Rdr
fierde part smaa redtzel.

Dybedall. En fierdingsgaard.

Maldt .... ij t:r
fornöd .... j Rixdr
fierde part smaa redtzel.

Kløve. En backesidder.

Penge .... j Rdr.

Blanckenborig. Detta godtz haffuer och s: Daniell Bildt
Penge. .... j Rdr. kiöbt aff Silio Marsilius i Christiannia.

Eigde. En fuld gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Noch **Eigde.** En fuld gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Röe. En fuld gaard.

Maldt .... 5 t:r
fornöd .... j Rixdr
foring .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Lössgaard. En fuld gaard.

Maldt .... 6 t:r
foring .... j Rixdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Dessee gaarder kiöbte och s: Daniell Bildt aff Silio Marsilius vdj Christiannia.

Øxmaall. En fuld gaard.

Maldt .... iij t:r
fornöd .... j Rdr
foring...... ..... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Noch **Øxmaall.** En fuld gaard.

Maldt .... iij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Torperne. En fuld gaard.

Maldt .... iij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Edtsten. En fuld gaard,

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rixdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Edtsten anders. En fuld gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Desse gaarder kiöbtte och s: Daniell Bildt aff for: Silio Marsilius.

Brandtzebye. En fuld gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rixdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Noch **Brandtzebye.** En fuld gaard.

Maldt .... iij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Fædie. En fuld gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rixdr
fornöd .... j Rixdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Grinnd. En heellgaard.

Maldt .... iij t:r
foring .... j Rixdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Desse gaarder och godtz kiöbtte ochsaa s: Daniell Bildt aff Silio Marsilius.

Wingen. En heellgaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Ølsröed. En fierdings gaard.

Maldt .... j t:e
fornöd .... j Rixdr
fierde part smaa redtzel.

Skiöröd. En heell gaard.

Maldt .... iij t:r
fornöd .... j
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Suennebye sogen.

Offuer Tun. En heellgaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.
Vnder desse gaarder li-

ger thuo strandsiddere ved **Slotted**, — 2 paa **Hornön** – och j **Vas Ende**, som och giör mig skydtzen.

Hee. En halffgaard.
Maldt ..... j t:e iiij sett.
fornöd .... j Rixdr
halff smaa redtzel
halff arbeid.
Der under ehre — 4 strandsiderboendis, som och haffue tönge med skydtzen aff mig.

Dette godtz haffuer och s: Daniell Bildt kiöbt aff Silio Marsilius.

Skierperöed. En halffgaard.
Maldt ... . ij t:r
fornöd .... j Rdr
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Noch **Suennebye sogen.**

Kierbye. En fuld gaard.
Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rixdr
fornöd .... j Rixdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Sandbacke. En heellg*aa*rd.
Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rixdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Canneboe. En fuldgaard.
Maldt .... iij t:r
foring .... j Rdr
fornöd..... ..... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Dessee gaarder haffuer s: Daniell Bildt och kiöbt aff Silio Marsilius.

Wiffuekier. En heellgaard.

Maldt .... 5 t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaaredtzel
fuld arbeid.

Skierkilld. En halffgaard.

Maldt .... ij t:r
foring .... j ort
fornöd .... j Rixdr
halff smaaredtzel
halff arbeid.
En ödegaard under Nasseeröd kalldis **Furetuen**
penge .... j Rdr.

Bottne sogen.

Röde. En halffgaard.

Maldt .... ij t:r
fornöd .... j Rdr
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Dette godtz haffuer s: Daniell Bildt och saa kiöbt aff Silio Marsilius.

Bingholt. En fierdingsgaard.

Maldt .... j t:e
foring .... j ort
fornöd .... j Rdr
fierde part smaa redtzel.

Bulleren.

Fløde⅟ (ɔ: Flødemark).
Kaell .... j pund.

Suartteborig sogen.

Raffnnebierig. En heellgaard.

Maldt .... iij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Wassende. En heellgaard.

Maldt .... iij t:r
foring .... j ort
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Ørmelt. En halffgaard.

Maldt .... ij t:r
foring .... j ort
fornöd .... j Rdr
halff smaa redtzel
halff arbeid.

Detta godtz haffuer och s: Daniell Bildt kiöbt aff Silio Marsilius.

Noch **Ørmelt.** En fierdingsgaard.

Maldt .... j t:e
fornöd .... j Rdr
fierde part smaa redtzel.

Torgers Röed. En fierindings(!) gaard.

Maldt .... j t:e
fornöd .... j Rdr
fierde part smaaredtzel.

Baaröd. En backesidder.

Penge .... j Rdr.

Stacke Kier.

Maldt .... iiij settinger.

Vdj **Storebacke.**

Maldt .... iij settingr.

Tannum sogen.

Anrous. En fuld gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
fuld smaa redtzel
fuld arbeid.

Detta godtz ehr och kiöbt aff Silio Marsilius.

Hobye sogen.

Dalle. En fuld gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .. .. j Rdr
fuld smaa redtzel
fulld arbeid.

Krogstad sogen.

Hellesetter. En fuldgaard.

Maldt .... iiij t:r
foring.. .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
arbeidtz peng... j Rdr
fuld smaa redtzel.

Thossene sogen.

Wdj **Ønne.**

Maldt .... j t:e.

Wetteherritt
Lommeland sogen.

Thange. En fuld gaard.

Maldt . ... iij t:r
fornöd . ... j Rdr
arbeidtzpeng... j Rdr
fuld smaa redtzel.

Detta godtz ehr kiöbt ochsaa aff Silio Marsilius.

Nessing sogen.

Øtten. En heell gaard.

Maldt .... iiij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
arbeidtz penge.. Rixdr
fuld smaa redtzell.

Schiæ sogen.

Jortorp. En heellgaard.

Maldt .... iij t:r
foring .... j Rdr
fornöd .... j Rdr
arbeidtz peng.. j Rdr
fuld smaa redtzel.

Hoffuer. En fuld gaard.

Maldt .... ij t:r
fornöd .... j Rdr
foring .... j Rdr
arbeidtz peng... j Rdr
fuld smaa redtzel.

Ramsöe. En halffgaard.

Giffuer for alldting
penge .... 6 Rdr

Hornöen.
Strandsider.

Wasvigen.
Strandsider.

Homeren.
Strandsider.

Aldt dette forsk. Vrembs godtz ehr kiöbt aff Silio Marsilius.

Dessa efftersk[e] gaarder ehrre i **Quelle sogen** beligendis, och ehr wggedags tienere vnder Vremb, mens erre kiöbtte aff andre.

Kirilld. En fuldgaard.

Maldt .... iiij t:r
korn .... iiiij setting
smör .... 18 ℔er
l: penge .... 2 ß.
fuld smaa redtzel.

Dene gaard kiöbtte s: Daniell Bildt aff Margrette Grubbis, s: docter Christen Skyttis; skiödet daterit Viiborig dend 3 Feb: 1651, lest paa tinget i Vindinge dend 20 Martj Anno 1651. Och haffuer vehret gamell addells frj godtz.

Suelltte. En fuldgaard.

Maldt .... iiij t:r korn......... iiij setting smör .... 18 ℔er l: penge.... 2 ß. fuld smaa redtzel fuld arbeid.	Dend halffue aff dend gaard ehr och kiöbt aff for: Margrette Grubbe, s: docter Chresten Skydtis, dend 3 Feb. Anno 1651. Dend anden halffue part kiöbte min s: mand aff Lisebeth Zophie Randtzou, hr: Hans Lindenous. Skiödet daterit Ottensee, dend 3 Feb: 1651.

Flig. En halffgaard.

Korn ... ij t:r — 9 sett: halff smaa redtzel.	Dene halffue gaard ehr kiöbt aff mester Niels Troellsen i Frederichstad; skiödet daterit dend 21 Octobr Anno 1654, och lest for retten paa tinget i Quelle d. 15 Feb: 1655.

Edtsteen.

Maldt .... j t:e Denne tönde maldt liger i ehn aff mine Edstens gaarder, hvor vdj ieg fölger böxelln.	Dene tönde maldt er och kiöbt aff mester Niels Troells*en* i Frederichstad dend 21 8br Anno 1654.

Sortteborig sogen.

Torp. En halffgaard.

Maldt .... iiij t:r halfft smaa redtzel halfft arbeid.	Dene halffuegaard haffuer ieg mig mageskifft till aff laug manden Hans Frandtzen imod Sebbelycke i Jörland sogen; breffuet dat: dend 29 November 1652.

Hæe.

Korn .... 8 settinger. Desse fore^{ne} otte settinger korn liger i ehen aff mine andre gaarder.	Desse otte settinger korn kiöbtte ieg mig till aff Lauritz Olles*en* i Storre Jorrun i Quelle sogen; skiödet daterit Vremb, dend 3 Decembr Anno 1657 och lest paa tinget, som holltis Vingen i Quelle sogen dend 10 Feb: Anno 1657.

Att dette ehr ehn rictig jordbog offer mig och mine börns godtz, som her i Baahus lehen ehr beligendis, winder ieg med min haand och zeigell. Actum Strömb dend 5 September Anno 1660.

Dorothea Bielcke.

Salig Daniell Bildts *efterlefverske.*

(Sigill.)

Sid. 245, r. 10 o. 20 *står* Ons o. Önss *läs* Ous o. Ouss.

Innehåll.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM OM

GÖTEBORGS

OCH

BOHUSLÄNS FORNMINNEN

OCH

HISTORIA

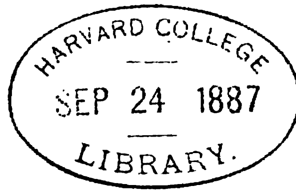
UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGS-SÄLLSKAP

TREDJE OCH FJERDE HÄFTENA

1876 OCH 1877

Pris 4 kronor.

Minot fund.

Då den i början af andra häftet uttryckta förhoppningen, att det tredje häftet skulle kunna blifva färdigt före slutet af år 1876, icke kunde förverkligas, emedan jag under nämnda år måste företaga en längre utländsk forskningsresa, ansågs det vara lämpligast att för åren 1876 och 1877 utgifva det dubbelhäfte, som nu föreligger.

Nästa häfte, det femte, utkommer under loppet af år 1878, så vida inga oförutsedda hinder möta. Det torde komma att bland annat innehålla:

1. Redogörelse för de vid Greby i Tanums socken anträffade fynd, hvilken redogörelse fordrar så mycket utrymme att den icke, utan att skada öfversigtligheten af den i detta häfte meddelade beskrifningen å fynden från Tanums härad, kunnat här intagas (se sid. 373);

2. Fortsättning af beskrifningen på de "Bohusläńska fornsakerna från hednatiden", upptagande i främsta rummet de inom Bullarens härad anträffade fynden;

3. Fortsättning af redogörelsen för "Bohusläńska hällristningar";

4. Utdrag ur de i Göteborgs Musei arkiv förvarade "Aschebergska papperen", hvilka utdrag af brist på utrymme ej kunnat intagas i detta häfte; samt

5. Jordebok öfver Sundsby gods, tillhörigt den bekanta fru Margareta Hvitfeld, enka efter den Thomas Dyre, hvilkens bouppteckning meddelas i detta häfte.

Hänvisande till den uppmaning, som varit införd i de båda föregående häftena, får jag slutligen vördsamt anhålla om bidrag till beskrifningen å de i länet funna fornsakerna från hednatiden.

Visserligen vågar jag ej hoppas, att denna beskrifning skall kunna upptaga *alla* nu kända fynd af sådana fornsaker, men det vore dock önskvärdt, om den kunde blifva så fullständig som möjligt, hvilket endast låter sig göra genom välvillig medverkan af alla dem bland länets invånare, som intressera sig för sin minnesrika hembygds fornlemningar och deras räddande undan förgängelsen och glömskan.

Stockholm i December 1877.

Oscar Montelius.

Två bronsåldersfynd från Kareby socken i Inlands södra härad.

Beskrifna af OSCAR MONTELIUS.

---

1. Fynd från en torfmosse vid Vegstorp i Kareby socken.

A. Den 4 Juli 1839 påträffade bonden Per Persson i Vegstorp uti en torfmosse å sina egor, 6½ qvarter (något mer än 3 fot) djupt, ett större fynd från bronsåldern; vid fortsatta gräfningar omkring det ställe, der fyndet gjorts, hittades ytterligare några bronssaker, men spår af ben eller dylikt kunde ej upptäckas. Detta märkliga fynd, som nu förvaras i Statens Hist. Museum (N:is 845 och 983), består af:

a) En *"kupa"* af *brons*, afbildad fig. 1*a* i två tredjedelar af verkliga storleken. Utsidan prydd dels med upphöjda ränder med fina, snedt gående, inristade linier, som gifva ränderna utseende af snodder; dels med inpunsade sirater (räta linier, spiraler, ~~~~~~ och djurhufvud med böjda halsar). Från den släta insidan (fig. 1*b*) utgå en fyrkantig ögla och en trind stång slutande i en rund knapp i form af ett hjul med fyra ekrar. Yttre diameter vid mynningen 3,6 tum; höjd 2,7 tum.

b) En dylik *brons-"kupa"*, afbildad fig. 3 i två tredjedelar af verkliga storleken; nu söndrig på ena sidan. Utsidan prydd med sådana upphöjda, finstreckade ränder som *a*, samt med liknande inpunsade sirater. På insidan sitter en fyrkantig ögla (större än den på *a*) och på en något böjd stång en sådan hjulformig knapp som ses fig. 1 *b*. Yttre diameter vid mynningen 3,6 tum; höjd 2,8 tum.

Fig. 1 a. "Kupa" af brons, hvilken hört till ett sådant hängkärl som fig. 2. Vegstorp i Kareby s:n. 2/3.

Fig. 2 a. Hängkärl af brons, med invikt, genombruten kant. Vegstorp i Kareby s:n. 1/2.

Fig. 1 b. Kupan fig. 1 a sedd nedifrån. ²/₃.

Fig. 2 b. Halfva bottnen af hängkärlet fig. 2 a. ¹/₂.

c) En *halsring* af *brons*, som kan öppnas, spiralrefflad (ej snodd)[1], bredare och tunnare mot de i enkla hakar slutande ändarne. Afbildad fig. 4 i två tredjedelar af verkliga storleken. Afbruten i två delar, hvilket troligen skett före nedläggandet. Storleken sådan, att ringen passar om halsen.

Fig. 3. "Kupa" af brons. Vegstorp i Kareby s:n. $^2/_3$.

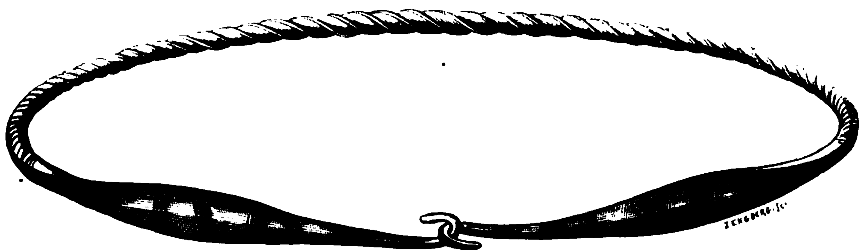

Fig. 4. Spiralrefflad halsring af brons. Vegstorp i Kareby socken. $^2/_3$.

d) Tre öppna, spiralrefflade *bronsringar*, passande för halsen, med ett rundt hål i hvardera ändan. Ehuru ringarne till diameter

[1] De ringar, som här och i det följande omtalas såsom spiralrefflade, äro bildade antingen af en fyrkantig stång som vridits, ofta än åt ett håll och än åt det andra, eller ock af en trind stång, å hvars yta spiralgående refflor äro inristade.

och tjocklek äro hvarandra något olika, är det troligt att de, eller åtminstone två af dem, jemte ett till fyndet hörande tunt, ovalt, genombrutet bronsstycke bildat ett sådant halssmycke som fig. 5 i två tredjedelar af verkliga storleken visar. En ring är hel (endast ena ändan är afbruten vid hålet); de två andra äro, troligen i forntiden, itubrutna.

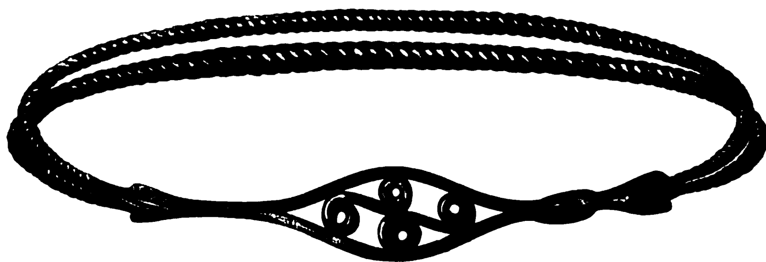

Fig. 5. Halssmycke af brons. Vegstorp i Kareby s:n. $^2/_3$.

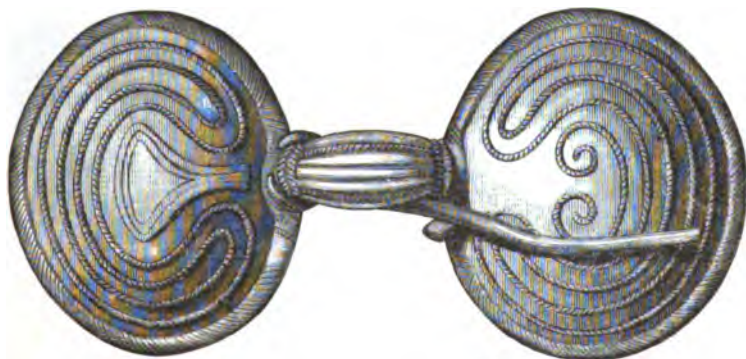

Fig. 6 a. Spänne af brons. Vegstorp i Kareby s:n. $^2/_3$.

Fig. 6 b. Nålen till spännet fig. 6 a. $^2/_3$.

e) Tre "glasögonformiga" *bronsspännen*, hela och nästan alldeles lika hvarandra; ett af dem afbildadt fig. 6 *a* i två tredjedelar af verkliga storleken. Två spännen hafva nålarne qvar (fig. 6 *b* och 7), men den saknas å det tredje. A två spännen ses på baksidan af hvardera ovalen sådana fina upphöjda ränder som fig. 8 *b*. På originalet till fig. 6, hvilket saknar sådana ränder på

baksidan, hade, troligen vid gjutningen, ett temligen stort hål uppstått på ett ställe invid kanten; detta hål är fyldt genom en från baksidan pågjuten bronsklump, som på framsidan med ganska stor skicklighet är afputsad och ornerad, så att lagningen endast med svårighet kan upptäckas; äfven på ett annat ställe af samma oval är en bräcka ifyld på samma sätt. Det största spännets längd 4,85 tum; det minsta 4,65 tum långt. Ovalernas längd, det vill säga spännenas bredd, är 2,35—2,15 tum.

Fig. 7. Nålen till ett spänne likt fig. 6 a. Vegstorp i Kareby s:n. 2/3.

Fig. 8 a. Spänne af brons, söndrigt. Vegstorp i Kareby s:n. 2/3.

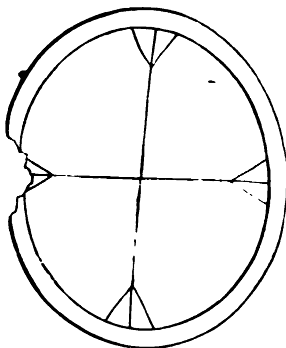

Fig. 8 b. Baksidan af ena ovalen å spännet fig. 8 a. 2/3.

f) Två ovaler till ett dylikt *bronsspänne*, afbildade fig. 8 *a* i två tredjedelar af verkliga storleken. Å baksidan af båda finnas sådana fina upphöjda ränder som å fig. 8 *b*. Bågen och nålen saknas.

g) En *nål* af *brons* med rundt tjockt hufvud, från hvilket fem smärre runda knoppar utgå, afbildad fig. 9 i naturlig storlek. Nålen är på öfversta fjerdedelen trind; der nedanför bredare, plattad och på framsidan ryggad. Inga sirater.

Fig. 9. Nål af brons. Vegstorp i Kareby s:n. 1/1.

Fig. 10. Spjutspets af brons. Vegstorp i Kareby s:n. 1/2.

h) En *spjutspets* af *brons* med trind holk, utan nithål; afbildad fig. 10 i hälften af verkliga storleken. Nedfill prydd med

två grupper fina, fördjupade linier. Längd 9,1 tum; bladets största bredd 1,5 tum.

i) En *hålcelt* af *brons*, hel, afbildad fig. 11 *a* i två tredjedelar af verkliga storleken; med en ögla. Hålet, upptill bredt ovalt, går ned till nära eggen; på dess insida finnas två låga gjutränder midt emot hvarandra, af hvilka den ena ses fig. 11 *b*. Längd 2,1 tum; bredd vid eggen 1,1 tum.

Fig. 11 a. Hålcelt af brons. Vegstorp i Kareby s:n. $^2/_3$.

Fig. 11 b. Genomskärning af hålcelten fig. 11 a. $^2/_3$.

Fig. 12. Hålcelt af brons. Vegstorp i Kareby s:n. $^2/_3$.

k) En alldeles dylik *hålcelt* af *brons*, hvars egg blifvit genom ett våldsamt slag i forntiden bräckt; afbildad fig. 12 i två tredjedelar af verkliga storleken. Hålet, upptill bredt ovalt, med sådana gjuträndcr som å fig. 11 *b*. Längd 2 tum; bredd vid eggen 1,15 tum.

l) Den i forntiden afslagna eggen till en *hålcelt* af *brons*, som troligen varit lik de föregående; på insidan ses spår af sådana gjutränder som å fig. 11 *b*. Eggens bredd 1,15 tum.

m) Tre *bronssågar* lika fig. 22; nu ses dock inga sågtänder. En af sågarne är före nedläggandet hopböjd och afbruten; de två andra äro i senare tid afbrutna. I en af de sistnämnda ses vid ena ändan ett halft rundt hål af en linies diameter. Ingen af sågarne är fullständig, åtminstone vid ena ändan saknas något.

Fig. 13. Syl af brons. Vegstorp i Kareby s:n. 1/1.

n) En *syl* af *brons*, afbildad fig. 13 i naturlig storlek. Öfre delen, som varit instucken i skaftet, är fyrkantig; nedre delen trind. Spetsen saknas. Längd nu 2,1 tum.

o) Ett *gjuthufvud* af *brons* för en form med två kanaler. Liknar fig. 21, men är mindre.

p) Två smala, trinda, oregelbundet böjda *bronstrådar*.

B. År 1825 hade Statens Hist. Museum erhållit ett vid Vegstorp i Kareby socken funnet stort, präktigt *hängkärl* af *brons*, hvars utseende visar, att det legat i en torfmosse, troligen densamma hvari ofvan beskrifna saker anträffats.

Kärlet, afbildadt fig. 2 *a* i hälften af verkliga storleken, har inböjd, genombruten kant och två uppstående fyrkantiga öglor. Utsidan är prydd dels med upphöjda ränder dels med inpunsade sirater (fig. 2 *b*). Kring öfre delen af kärlet gå tre, mer än 0,5 linie breda fåror; de två nedre af dem äro förenade genom två korta, midt emot hvarandra stående fåror, och de två öfre likaledes genom två fåror, som stå midt emot hvarandra och midt emellan de två nyssnämnda korta. Alla dessa fåror äro mycket

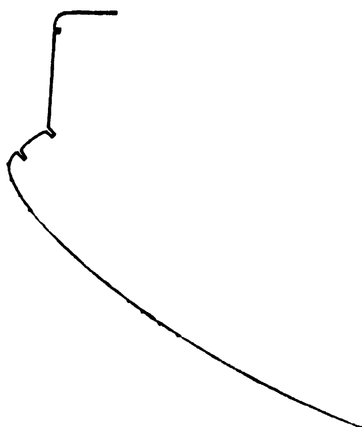

Fig. 2 c. Genomskärning af hängkärlet fig. 2 a. $^1/_1$.

djupa och motsvaras på insidan af *uppstående ränder* (fig. 2 *c*); såsom ännu qvarvarande lemningar tydligen visa, hafva de varit fylda med den under bronsåldern till sådant ändamål ofta använda mörkbruna *harzen* [1]. Kärlets botten har inga sådana med harz fylda fördjupningar. Å insidan ses spår af två rader smala, ett par linier långa, nu med brons fylda hål för de små stöd som under gjutningen hållit den yttre och inre formen i riktigt läge; å utsidan kunna hålen knapt spåras. Största yttre diametern är 8,4 tum; höjden, utom öglorna, 3,5 tum.

Kärlet har i Museets inventarium N:o 453.

[1] För att öfvertyga mig om att det verkligen var harz, har jag pröfvat ett litet stycke deraf i en ljuslåga; det brann lifligt, utvecklande den för harz egendomliga lukten.

2. Fynd från Hogstorp i Kareby socken.

Hemmansegaren August Larsson i Hogstorp [1] hittade år 1874 vid dikning å egorna till nämnda hemman följande bronssaker på 7 fots djup i blålera. Alla sakerna (utom halsringen) hade legat i skålen, hvilken fanns ombvälfd, med bottnen uppåt. I ungefär en alns omkrets hade jorden varit af annan beskaffenhet än den omgifvande blåleran, liksom mera myllartad

Fig. 14 a "Kupa" af brons, troligen hörande till hängkärlet fig. 15. Hogstorp i Kareby s:n. $^1/_2$.

Fig. 15 a. Hängkärl af brons. Hogstorp i Kareby s:n. $^1/_2$.

a) Ett *hängkärl* af *brons* med två uppstående fyrkantiga öglor, afbildadt fig. 15 *a* i hälften af verkliga storleken. En buckla är,

[1] Enligt benäget meddelande af herr grefve Ehrensvärd kallas hemmanet vanligen Hogstorp, men skrifves i jordeböckerna och på Topografiska corpsens kartor Hagstorp.

troligen för länge sedan, inslagen midt i bottnen, som der är bräckt och som synes vara mycket *nött*. En längre och en kortare springa finnes längs kanten, der den kupiga delen böjer sig in. Bottnen är prydd med sirater (fig. 15 *b*), hvilka äro inslagna med puns; ytterst löper en zigzaglinie. Å kärlets insida ses, 1,6 tum från dess midtpunkt och på lika afstånd från hvarandra, fyra små, omkring 1 linie långa, något litet uppskjutande, smala bronstappar, med hvilka hålen för de små stöd äro utfylda, som under

Fig. 14 b. Kupan fig. 14 a sedd nedifrån. 1/2.

Fig. 15 b. Halfva bottnen af hängkärlet fig. 15 a. 1/2.

gjutningen hållit den yttre och inre formen i riktigt läge; på utsidan äro de ej tydliga. Största yttre diametern är 5,85 tum; inre diameter vid mynningen 5 tum. Höjd, utom öglorna, 2,5 tum.

b) En troligen till kärlet hörande "*kupa*" af *brons*, afbildad fig. 14 *a* i hälften af verkliga storleken. Å undersidan (fig. 14 *b*) sitter, i midten, en rund, slät, flat, tunn, ej genombruten knapp,

fästad på en lodrät, uppåt tregrenig stång. Diameter vid mynningen nära 2,5 tum; höjd 2,2 tum.

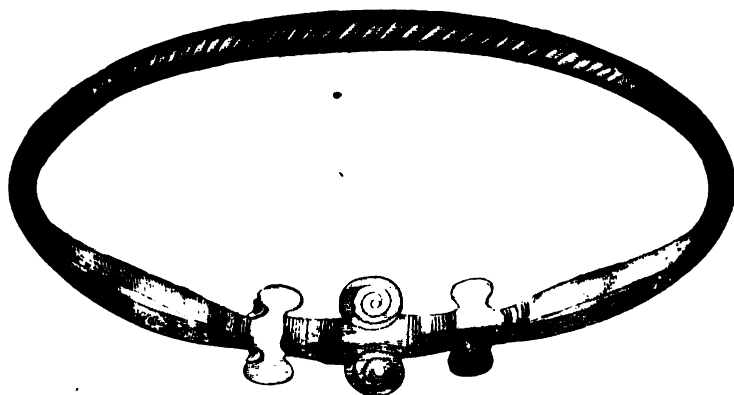

Fig. 16 a. Halsring af brons. Hogstorp i Kareby s:n. $^1/_2$.

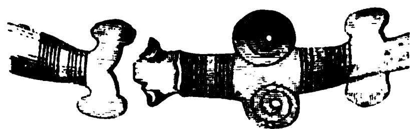

Fig. 16 b. "Låset" å halsringen fig. 16 a. $^1/_2$.

Fig. 17. Spiralarmring af dubbel bronstråd. Hogstorp i Kareby s:n. $^1/_1$.

c) En *halsring* af *brons*, massif, spiralrefflad, afbildad fig. 16 *a* i hälften af verkliga storleken. Andarne äro utplattade, en-

dast 4,5 linier breda, på ett ovanligt sätt infälda i hvarandra (fig. 16 *b*); vid föreningen prydda med tre par utspringande flikar, af hvilka de mellersta äro störst och skola föreställa spiraler (ett litet hål ses i hvarderas midt). Ringen nu bruten i tre delar; brottytorna utan erg. Inre diameter 6 tum; den trinda delens tjocklek vid midten 3 linier.

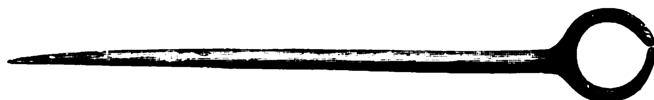

Fig. 18. Nål af brons. Hogstorp i Kareby s:n. 2/3.

Fig. 19. Hålcelt af brons. Hogstorp i Kareby s:n. 2/3.

Fig. 20. Dolk af brons. Hogstorp i Kareby s:n. 2/3.

Fig. 21. Gjuthufvud af brons. Hogstorp i Kareby s:n. 1/1.

d) Två *spiralarmringar* af dubbla fina *bronstrådar*, som äro trinda, släta och knapt 0,5 linie tjocka. Den ena ringen, afbildad fig. 17 i naturlig storlek, är lagd i 2 3/4 spiralhvarf; trådens ändar äro utplattade och hårdt lindade om hvarandra, utan att spår af lödning synas. Den andra ringen, som är afbruten, synes hafva varit lagd i 3 spiralhvarf; trådens ändar äro hopsnodda på det sätt, som fig. 243 i "Sv. forns." visar. Inre diameter omkring 2,8 tum.

e) En liten, vårdslöst hopböjd *ring* af en fin *bronstråd.*

f) En *bronsnål*, afbildad fig. 18 i två tredjedelar af verkliga storleken. Den slutar i en baktill öppen ring och har tro-

ligen hört till ett spänne af samma slag som fig. 6 å sid. 275 här ofvan. Längd 4,3 tum.

g) Främre delen af en *dolk-* eller *svärdsklinga* af *brons,* afbildad fig. 20 i två tredjedelar af verkliga storleken. Baktill synes den vara tillhamrad för att insättas i skaft. En fördjupad linie utmed hvardera sidan af midtryggen. Längd nu 3,7 tum.

h) En *hålcelt* af *brons,* afbildad fig. 19 i två tredjedelar af verkliga storleken. Den saknar ögla, men har ett litet ovalt hål nära kanten, hvilket möjligen uppkommit vid gjutningen. Hålet för skaftet är bredt ovalt, nästan rundt. A dess insida ses två låga gjutränder, midt emot hvarandra, såsom å fig. 11 *b*. Längd 2,2 tum; bredd vid eggen 1,25 tum.

i) En liten i forntiden afslagen bit af öfre kanten till en dylik *hålcelt* af *brons.*

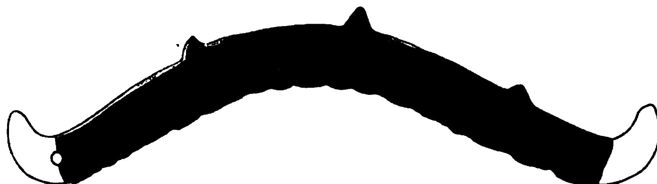

Fig. 22. Såg af brons; ändarne afbrutna. Hogstorp i Kareby s:n. ²/₃.

k) Sju smala, tunna *bronssågar* med otydliga tänder och korta tappar på ryggen för fästandet i skaftet. En af dem afbildad fig. 22 i två tredjedelar af verkliga storleken. En är itubruten; en annan är afbruten i ena ändan; en tredje (originalet till fig. 22) är afbruten i båda ändar, och i ena ändan ses hälften af ett litet rundt hål, ej fullt 1 linie i diameter; alla dessa brott äro gamla. De öfriga synas fullständiga. Den längsta har 4,9 tums afstånd mellan ändarne.

l) Ett tvågrenigt *gjuthufvud* af *brons,* afbildadt fig. 21 i naturlig storlek.

m) Två små *bronsklumpar,* den ena med ett litet rundt hål.

Fyndet förvaras i Statens Hist. Museum (N:o 5295).

De båda fynd vi nu beskrifvit hafva icke blott ett synnerligen stort värde derför, att de i sig sjelfva äro betydande och förskrifva sig från en tid, som ligger åtminstone 2000 år bakom vår, utan de äro äfven i flere andra hänseenden märkliga.

Först och främst är det nämligen anmärkningsvärdt, att dessa fynd, de största vi känna från Bohusläns bronsålder, äro anträffade i samma socken, ej en half mil från hvarandra, samt att denna socken ligger nära Göta elf. Liksom andra fynd visa de, att den närmaste trakten omkring elfven redan mycket tidigt varit bebodd och egt en viss betydenhet, troligen såsom den väg hvarpå det inre landet stod i förbindelse med hafvet; en företeelse som möter oss vid nästan alla större vattendrag både i Sverige och andra länder.

Derjemte är emellertid vid betraktande af fynden från Vegstorp- och Hogstorp den frågan värd vår uppmärksamhet: Hvad är anledningen till att så många, för de förra egarne tydligen mycket dyrbara saker blifvit nedlagda på de ställen der de nu påträffats? Att de ej äro tappade utan med afsigt nedlagda, är lika tydligt som att de icke följt sina egare i grafven, det sätt hvarpå så många andra minnen från forntiden räddats åt oss. För att få svar på vår fråga är det nödigt att kasta en blick på de liknande fynd som anträffats i vårt land och i andra delar af Europa. På många ställen har man nämligen funnit ett större eller mindre antal saker från bronsåldern, liggande i en torfmosse, i en sjö eller i jorden, men då under sådana förhållanden, att de ej kunna anses härröra från grafvar. Man har anmärkt, att de som träffas i jorden — de så kallade "markfynden" — ofta varit nedlagda under en större sten.

De vigtigaste nu kända dylika fynd från Sveriges bronsålder äro:

1. Å Vattnäs egor i Mora socken, Dalarne, har man (före 1852) vid uppodling af skogsmark funnit: en smal, spiralrefflad halsring, lik fig. 227 i "Sv. forns.", samt 2 hålcelter, allt af brons. (Statens Hist. Museum 1662. — "Antiqvarisk tidskrift för Sverige" 3, sid. 187.)

2. Vid Vattholma bruk i Lena socken, Norunda härad, Upland, hittades år 1833 på 1 fots djup i en sandås: två svärd (fig. 154 i "Sv. forns.") och fästet till ett tredje svärd (fig. 159 i "Sv. forns.") samt fyra spjutspetsar (fig. 173 i "Sv. forns."), allt af brons. (Statens Hist. Museum 612. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige"

3, sid. 189; jfr "Compte rendu du Congrès de Stockholm", sid. 895, der svärdfästet är afbildadt fig. 29.)

3. År 1849 uppfiskades ur Långsjön i Knutby socken, Upland: tre svärd (fig. 155 och 156 i "Sv. forns.") och en spjutspets af brons; det ena svärdet och spjutspetsen äro i forntiden afbrutna. (Statens Hist. Museum 1563. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 204.)

4. Vid jernvägsarbete anträffades år 1875 i Badelunda-ås i Hubbo socken, Siende härad, Vestmanland: en stor, djupt spiralrefflad halsring af brons, lik den i Posen funna som är afbildad fig. 2 å sid. 528 i "Compte rendu du Congrès de Stockholm", samt två slutna, breda bronsringar, passande för armen. Sakerna, som legat under en större ofvan jord uppskjutande sten, hade nedrasat vid grusbemtning. — Nära intill detta ställe anträffades samtidigt, på 3 fots djup under jordytan: två låga, runda, tunna skålar utan öron, prydda med drifna punkter och koncentriska kretsar, en smal, spiralrefflad halsring, lik fig. 227 i "Sv. forns.", samt två hela och två söndriga spiralarmringar af dubbel bronstråd, lika fig. 243 i "Sv. forns.", allt af brons. (Statens Hist. Museum 5533 och 5534.)

5. Vid Berga i Svedvi socken, Snäfringe härad, Vestmanland, hittades 1858 på två fots djup i en *torfmosse:* en "kupa" af samma slag som fig. 1 här ofvan, 2 smala spiralrefflade halsringar, lika fig. 227 i "Sv. forns.", en spiralarmring i tolf hvarf och den runda skifvan till en nål, lik fig. 218 i "Sv. forns.", allt af brons; sakerna skola hafva varit omgifna af "alldeles upprutt-nad *näfver*". (Statens Hist. Museum 2503. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 230.)

6. Å Vester-Haninge Prestgårds egor i Sotholms härad, Södermanland, hittades år 1843 under dikesgräfning i en sidländ äng (eller vid odling af en *torfmosse*) på 4 fots djup: fem halsringar af brons. (Statens Hist. Museum 1074 och Örebro Museum. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 238.)

7. Vid Tullinge i Botkyrka socken, Svartlösa härad, Södermanland, hittades år 1800 vid gräfning på toppen af en liten kulle följande bronssaker, liggande under en större sten och knapt täckta af någon jord: en skära (fig. 183 i "Sv. forns."), två hålcelter, två tutuli (fig. 180 och 181 i "Sv. forns.") och två spiralringar, för små för att passa kring en arm. (Upsala Universitetets Museum. — Hallenberg, "Quatuor monumenta æenea e terra in

Suecia eruta", Stockholm, 1802; "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 239.)

8. I en mindre *torfmosse* å Lången bro egor i Vårdinge socken, Öknebo härad, Södermanland, anträffades år 1859 under jernvägsarbete, på 4—5 fots djup under mossens yta, ett märkligt fynd från bronsåldern. På 5 fots afstånd från fyndstället låg "ett stenkummel, af 2 fots höjd och 5 fots diameter, nedbäddadt i mossen till samma djup, hvaraf synes såsom om kumlet blifvit lagdt på mossen till ett minnesmärke och sedermera dels sjunkit, dels blifvit af ny mossbildning öfverväxt. Lemningar af ben eller aska kunde ej upptäckas". Fyndet bestod af: ett band af tunn bronsplåt med drifna sirater (fig. 237 i "Sv. forns." och fig. 222 å sid. 153 i "Sveriges historia", 1:a delen), 7 smala, spiralrefflade halsringar (fig. 227 i "Sv. forns."), 4 spiralarmringar af dubbel bronstråd (fig. 243 i "Sv. forns."), en sluten, jemnbred armring, två ovanligt stora glasögonformiga spännen (fig. 223 i "Sv. forns."), två nålar slutande i ovanligt stora runda skifvor (fig. 218 i "Sv. forns."), två hålcelter med öglor, en smal hålcelt utan ögla (fig. 144 i "Sv. forns."), allt af brons, samt en stor, tjock, slät *tennring* af 1,2 ℔ vigt. (Statens Hist. Museum 2674. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 258.)

9. Å kyrkovallen nära Spelviks kyrka i Röne härad, Södermanland, hittades 1838, efter det en större sten blifvit bortsprängd: ett hängkärl likt fig. 15 här ofvan, en smal, spiralrefflad hals- eller hufvudring med stora, tunna, ovala ändar utan sirater (fig. 230 i "Sv. forns."), 12 hela, smala, spiralrefflade halsringar, lika fig. 227 i "Sv. forns.", 10 i forntiden afbrutna bitar af åtminstone 4 dylika halsringar, 2 spjutspetsar (den ena afbildad fig. 174 i "Sv. forns."), 2 hålcelter med öglor, allt af brons. (Statens Hist. Museum 813. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 270.)

10. Vid Skogstorp i Fors socken, Vester-Rekarne härad, Södermanland, hittades år 1864 två stora präktiga yxor (den ena ofullständig), gjutna af tunn brons öfver en kärna af lera samt prydda med guldplåtar och deri infattade bernstensstycken; afbildade fig. 134 och 135 i "Sv. forns." Yxorna lågo tätt under jordytan på en nyodling, der man "flåhackat och bränt grästorfven". (Statens Hist. Museum 3573. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 291.)

11. Å Ruds egor i By socken, Näs härad, Vermland, har man vid upplöjning af en äng (troligen en *mosse*) och vid fortsatt arbete der funnit följande bronssaker, utan tvifvel nedlagda tillsammans: bitar af ett hängkärl liknande fig. 15 här of-

van; en smal, spiralrefflad halsring med tunna, ovala, ornerade ändar ("Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 375, fig. 60); en sönderbruten, tjock, spiralrefflad halsring; en lång spiralarmring; bitar af en dylik ring; en bit af en armring, närmast lik fig. 242 i "Sv. forns."; tre söndriga glasögonformiga spännen, lika fig. 6 här ofvan; två svärd af en i Norden ej inhemsk form (afbildade fig. 158 i "Sv. forns.", samt fig. 61 och 62 i "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 376), det ena sedan länge itubrutet; bitar af smala bronstrådar m. m. (Statens Hist. Museum 1056, 1314 och 3825: 17. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 374.)

12. Å en odlad *mosse*, hörande till Engelstorp i Sandhems socken, Vartofta härad, Vestergötland, hittades år 1875: fem spiralrefflade halsringar och en spiralarmring samt bitar möjligen af en annan dylik ring, allt af brons. (Två halsringar i kapten S. Ulfsparres samling i Stockholm; det öfriga i Statens Hist. Museum 5539.)

13. Under dikesgräfning i en af Åsleds *mossar* i Åsleds socken, Vartofta härad, Vestergötland, hittades år 1869 på 2 fots djup bredvid en större jordfast sten: två hängkärl lika fig. 15 här ofvan, en större hopböjd bit af ett dylikt kärl; bitar af spiralrefflade halsringar, af en ihålig armring och af ett glasögonformigt spänne (något ovanlig form); 2 nålar med runda skifvor (fig. 217 i "Sv. forns."); bitar af 3 svärdsklingor; en hel och bitar af sönderbrutna spjutspetsar; 9 hela och ofullständiga hålcelter; en smal hålcelt utan ögla, lik fig. 144 i "Sv. forns."; en knif af ovanlig form (fig. 188 i "Sv. forns."); en knif med tånge, utan sirater; främre delen af en större knif; en mängd bitar af sågar, lika fig. 22 här ofvan; två gjuthufvud; en fyrkantig stång, flere bitar af tunna plåtar m. m., allt af brons. De flesta sakerna äro söndriga, tydligen med afsigt sönderbrutna, hopböjda eller hophamrade och brotten gamla. (Statens Hist. Museum 4127 och Skara Museum.)

14. I en *torfmosse* vid Slättäng i Vårdkumla socken, Frökinds härad, Vestergötland, hittades år 1874: ett stort hängkärl med genombruten kant, afbildadt fig. 168 och 153 i "Sveriges historia", första delen; två "kupor" af olika storlek, den ena afbildad fig. 167 å samma ställe; och två glasögonformiga spännen, allt af brons. (Statens Hist. Museum 5316.)

15. I en *torfmosse* å Senäte egor i Otterstads socken på Kållandsö i Vestergötland, hittades år 1850 på 6 fots djup: två hängkärl (det ena afbildadt fig. 248 i "Sv. forns."); en liten kupa af samma slag som fig. 14 här ofvan; två smala, spiralreff-

lade halsringar, den ena med tunna, ovala ändar, lik fig. 228 och den andra lik fig. 227 i "Sv. forns."; 2 öppna, smala ringar lika fig. 5 här ofvan (men utan det genombrutna, förbindande stycket); och ett glasögonformigt spänne, afbildadt fig. 25 å pl. 3 i Nilssons "Bronsåldern", 2:a uppl., samt fig. 179 å sid. 128 i "Sveriges historia", 1:a delen; allt af brons. (Statens Hist. Museum 1580.)

16. Vid Bräcke i Jerns socken, Nordals härad, Dalsland, påträffades år 1853, vid gräfning i en sandbacke nära Venerns strand, ett lerkärl innehållande: en hel hålcelt och en mängd bitar af hålcelter, svärd, sågar (fig. 182 i "Sv. forns."; lika fig. 22 här ofvan), ringar, knappar m. m., armband (fig. 242 i "Sv. forns."), en uträtad metkrok (fig. 202 i "Sv. forns."), några gjuthufvud (ett af dem afbildadt fig. 207 i "Sv. forns.") och smälta klumpar, allt af brons. (Statens Hist. Museum 1995.)

17. Vid uppgräfning af en större sten å en till Skärje i Skee socken, Bohuslän, hörande utmark hittades år 1854: ett armband och 4 smala, dubbla spiralarmringar, alla af *guld*. (Statens Hist. Museum 2072. — Se 1:a häftet af dessa "Bidrag", sid. 79.)

18 och 19. Fynden vid Vegstorp och Hogstorp i Kareby socken, Bohuslän. Se här ofvan.

20. I en *torfmosse* vid Fageråkra i Veddige socken, Viskje härad, Halland, anträffades år 1869 på ungefär 1 fots djup: en stor, tjock, ihålig, spiralrefflad halsring, med breda, ovala, ornerade ändar, hvilka äro så förenade att ringen ej kan öppnas (fig. 231 i "Sv. forns."), och två smala spiralrefflade halsringar, lika fig. 227 i "Sv. forns.", allt af brons; de mindre ringarne voro omvirade med *bast* och lågo inuti den stora ringen. (Statens Hist. Museum 4228 och 5979. — "Hallands Fornminnesför:s årsskrift", sid. 181.)

21. I en *torfmosse* vid Nackhälle i Spannarps socken, Himle härad, Halland, fann man år 1865, på 6 fots djup: en präktig bronssköld, afbildad fig. 179 i "Sv. forns." (Statens Hist. Museum 3420. — "Hallands Fornminnesför:s årsskrift", sid. 6 och 69.)

22. Vid gräfning å "Smörkulleberget" i Skrea socken, Årstads härad, Halland, hittades år 1859 en half fot under jordytan, invid en stenhäll: ett *guldkärl*, afbildadt fig. 249 i "Sv. forns." (Statens Hist. Museum 2604. — "Hallands Fornminnesförenings årsskrift", sid. 62.)

23. I en *mosse* i Hjernarps socken, Bjäre härad, Skåne, är ett bronskärl af en för Norden främmande form funnet, i hvilket lågo två hängkärl lika fig. 248 i "Sv. forns." (Prof. Nilssons nya saml.)

24. I en *kärrmosse* vid Kåshessle i Oderljunga socken, Norra Åsbo härad, Skåne, har man på 2 fots djup bredvid en

jordfast sten funnit två spiralrefflade halsringar af brons, lika fig. 229 i "Sv. forns." (Statens Hist. Museum 4128.)

25. Vid Spargott i Sireköpings socken, Luggude härad, Skåne, hittades år 1859 under plöjning tre halsringar af brons. (Statens Hist. Museum 2613.)

26. Vid Rönneberga högar i Rönnebergs härad, Skåne, hittades år 1854 nio hela halsringar, smala, spiralrefflade och lika fig. 227 i "Sv. forns.", samt flere bitar af nio andra dylika ringar, allt af brons. (En del af fyndet förvaras i Lunds Museum. — [Dansk] "Antiqvarisk Tidskrift", 1855—1857, sid. 85.)

27. I Asmundtorps *torfmosse* i Gullarps socken, Onsjö härad, Skåne, hittades år 1827 en hel och två söndriga halsringar af brons. (Statens Hist. Museum 472. — "Nordisk Tidskrift f. Oldkynd." I, sid. 240.)

28. I en *torfmosse* i Saxtorps socken, Harjagers härad, Skåne, har man för ett par år sedan funnit: fyra bronshalsringar, af hvilka två voro lika fig. 229 i "Sv. forns."; tre ringar hängde på den fjerde. (Troligen sålda till England. — Meddelande af hr doktor G. Brunius i Landskrona.)

29. I Hofterups *torfmosse*, Harjagers härad, Skåne, hittades 1873: 2 bronshalsringar, lika fig. 229 i "Sv. forns." (D:r G. Brunii samling i Landskrona.)

30. Å ett hemman i Odarslöf, Torna härad, Skåne, har man för flere år sedan vid dikning funnit: 5 hela och 5 mer eller mindre söndriga hålcelter; eggarne af 2 dylika; 12 hela och 12 sönderbrutna sågar, lika fig. 22 här ofvan; 4 gjuthufvud och en liten klump, allt af brons. (Lunds Museum. — N. G. Bruzelius, "Svenska fornlemningar" 1, sid. 44.)

31. Vid Trolleberg i Skåne, nära Lund, hittades år 1853 4 hela halsringar, smala, spiralrefflade och lika fig. 227 i "Sv. forns.", samt 6 bitar af 2 dylika ringar, allt af brons. (Lunds Museum.)

32. Under plöjning på en åker vid Pile i Tygelsjö socken, Oxie härad, Skåne, anträffades år 1864: 7 hela och 4 ituhuggna skaftcelter, alla af ungefär samma form (en af dem afbildad fig. 140 i "Sv. forns."); två skaftcelter lika fig. 138 i "Sv. forns."; två dolkar lika fig. 167 och två dolkklingor lika fig. 170 i samma arbete; flere ringar som äro släta (ej vridna), öppna, ganska tjocka och mot ändarne afsmalnande; bitar af andra prydnader m. m., allt af brons och vägande tillhopa 13.79 ℔. Många af dessa saker visa genom brottytornas erg, att de blifvit sönderhuggna före nedläggandet i jorden. (Statens Hist. Museum 3311. — Att fyndet bör hänföras snarare till den äldre än till den

yngre delen af bronsåldern, har jag anmärkt i "Compte rendu du Congrès de Stockholm", sid. 913, not 5.)

33. I en *torfmosse* vid Vemmerlöf i Skytts härad, Skåne, anträffades år 1812, tätt under jordytan: tre smärre hängkärl, lika fig. 247 och 248 i "Sv. forns."; en liten "kupa" af samma slag som fig. 14 här ofvan; 5 tjocka, ihåliga, grundt spiralrefflade halsringar, som kunna öppnas genom uttagande af ett stycke (fig. 233 i "Sv. forns."); 3 hålcelter och en något krokig knif, utan sirater, med tunn, fyrsidig tånge; samt ett par andra, nu förstörda saker, allt af brons. (Statens Hist. Museum 2548. — "Iduna" 6, sid. 49; två kärl, kupan, en ring och knifven äro afbildade der å pl. I.)

34. Uti en *torfmosse* kallad Åmossen i Stora Slågarps socken, Skytts härad, Skåne, hittades år 1848 fem spjutspetsar af så tunn brons, att de ej gerna kunnat användas såsom vapen; en af dem är afbildad fig. 175 i "Sv. forns." (Statens Hist. Museum 2549 och 2918, samt Lunds Museum. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 298.)

35. Vid Fredshög i Skytts härad, Skåne, fann man år 1853 bredvid en större sten en lerurna, i hvilken spår af ben ej fanns, men som innehöll: 4 halsringar, en armring, två glasögonformiga spännen, 4 sönderbrutna svärd, 6 spjutspetsar, 1 itubruten skaftcelt, 6 hela och 7 sönderbrutna hålcelter, 6 skäror, 3 gjuthufvud samt bitar af andra saker, allt af brons; de flesta sakerna voro mer eller mindre ofullständiga. (Lunds Museum. — Bruzelius, "Svenska fornlemningar" 1, sid. 45.)

36. Å Skegrie egor i Skytts härad, Skåne, hittades år 1817 under en stor sten flere skaftcelter m. m. af brons. (Två till detta fynd hörande skaftcelter och två spjutspetsar förvaras i Statens Hist. Museum, N:o 422, och två skaftcelter i Lunds Museum. — "Iduna" 8, sid. 102, not.; "Bihang till Lunds Veckoblad" för den 2 Sept. 1818.)

37. I Trelleborgs *torfmosse*, Skåne, hittades år 1845: en större, spiralrefflad halsring, på hvilken tre tunna, runda bronsskifvor hänga, afbildad fig. 188 å sid. 130 i "Sveriges historia", första delen; samt tre spiralrefflade halsringar, den ena slutande i smala ovaler, allt af brons. (Statens Hist. Museum 1407.)

38. I en liten *torfmosse* kallad Orbyngskärret å Tågarps egor i Tommarps socken nära Trelleborg i Skåne hittades år 1845 fjorton harzkakor, som troligen tillhöra bronsåldern, och af hvilka en är afbildad fig. 194 i "Sv. forns."; kakorna stodo på kant tätt bredvid hvarandra. (Statens Hist. Museum 2918. —

Bruzelius, "Svenska fornlemningar" 1, sid. 71; "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 296 och 422.)

39. Vid Lilla Beddinge i Vemmenhögs härad, Skåne, har man funnit, några hundra fot från strandbrädden och på några fots djup i sanden: två ovanligt stora och präktiga skaftcelter af brons med afrundad, mycket utsvängd egg, nära lika hvarandra; den ena af dem är, i hälften af verkliga storleken, afbildad fig. 26 å sid. 44 i tredje bandet af "Svenska fornminnesföreningens tidskrift". (Lunds Museum.)

40. Från bottnen af en *torfmosse* vid Ystad i Skåne upptogs år 1855 en liten vagn af brons (fig. 225 i "Sv. forns.), på hvilken utan tvifvel en bronsskål fordom varit fästad. (Statens Hist. Museum 2791. — "Vitterh. Akad. Månadsblad" 1873, sid. 4.)

41. I en *torfmosse* vid Balkåkra nära Ystad i Skåne hittades år 1847 en stor kronlik bronsprydnad (fig. 254 i "Sv. forns."), som troligen hört till ett (tempel-)kärl af trä. (Statens Hist. Museum 1461.)

42. I Sönnarslöfs socken, Gärds härad, Skåne, hittades omkring år 1860, vid stenbrytning i en sandbacke: ett hängkärl, närmast likt fig. 247 i "Sv. forns.", en celt och flere andra, nu förstörda saker, allt af brons. (Kärlet och celten förvaras i löjtnant Göran von Essens samling.)

43. Å Öllsjö bys egor i Skepparslöfs socken, nära Kristianstad i Skåne, hittades år 1818 under stenbrytning "i en naturlig backe, men inom en egen stensättning": 2 hängkärl (fig. 247 i "Sv. forns."); "stycken af en kopparpiece, som tyckes hafva utgjort en grepe, måhända till ett af kärlen" (troligen en halsring); samt 2 hålcelter, allt af brons. Celterna lågo i det ena hängkärlet och voro omgifna af "grepen"; ingen aska fanns uti kärlet. (Lunds Museum. — "Bihang till Lunds Veckoblad" för den 2 September 1818.)

44. Vid Balsby i Nosaby socken, Villands härad, Skåne, fann man år 1851 på 1,5 fots djup under jordytan: ett *guldband* med klufna och i spiral upprullade ändar ("diadem", afbildadt fig. 239 i "Sv. forns."), samt 3 massiva bronsyxor, af hvilka en är afbildad fig. 133 i "Sv. forns." Yxorna lågo i rad bredvid hvarandra på en stenhäll, och guldbandet vid ena sidan af dem. (Statens Hist. Museum 1665.)

45. I en större sandhåla, der sten under våren uppbrutits, å Nymö egor i Nymö socken, Villands härad, Skåne, anträffades sommaren 1873: tio bronssaker af ovanlig form, troligen hörande till seltyg och afbildade fig. 36, 37 och 38 å sid. 31 i

"Führer durch das Museum vaterländischer Alterthümer in Stockholm"; fyra äro lika fig. 36, fyra lika fig. 37 och två lika fig. 38. (Statens Hist. Museum 5097.)

46. I en stenklyfta vid Asarum i Bräkne härad, Blekinge, har man funnit 12 brons-tutuli, lika fig. 180 i "Sv. forns." (En af dem förvaras i Statens Hist. Museum, 1452: 276.)

47. Vid Mjövik i Nättraby socken, Blekinge, hittades år 1847 i jorden, endast 3 famnar från hafsstranden: ett *guldkärl*, afbildadt fig. 169 å sid. 122 i första delen af "Sveriges historia". (Statens Hist. Museum 1426.)

48. På utmarken mellan Hörninge by och Skedemosse i Köpings socken på Öland har man (före 1844), på två fots djup under jordytan, funnit: 2 smala spiralrefflade halsringar af brons, lika fig. 227 i "Sv. forns." (Statens Hist. Museum 1077.)

49. Vid Alfvara i Böda socken på Öland hittades år 1858 i jorden nära boståderna: en spiralrefflad halsring, med stora ovaler vid ändarne, samt fyra sönderbrutna smala, spiralrefflade halsringar, lika fig. 227 i "Sv. forns.", allt af brons. (Statens Hist. Museum 2453.)

50. Vid Libbenarfve i Hafdhems socken på Gotland hittades år 1865: två smala, spiralrefflade halsringar, lika fig. 227 i "Sv. forns."; 13 smärre, släta, öppna ringar; en nål med stor rund skifva, lik fig. 218 i "Sv. forns."; samt en hålcelt, allt af brons. Nålen och de flesta ringarne äro sönderbrutna och brotten gamla. (Statens Hist. Museum 3382.)

51. Vid Gimrings i Hafdhems socken på Gotland fann man år 1864: fyra smala, spiralrefflade halsringar, lika fig. 227 i "Sv. forns.", samt två smärre, släta, öppna ringar, allt af brons. Å två af de förra ringarne är den ena ändan afbruten och brotten gamla. (Statens Hist. Museum 3267.)

52. Vid Mickelbys i Gerums socken på Gotland har man funnit: 5 hela, smala, spiralrefflade halsringar, lika fig. 227 i "Sv. forns."; bitar af 4 dylika ringar; 4 armringar (fig. 238 i "Sv. forns."); samt en hålcelt, allt af brons. (Statens Hist. Museum 2962.)

53. Vid Vesterby i Sanda socken på Gotland hittades år 1874 under dikesgräfning i en åker, på 1,5 fots djup under jordytan: 4 hela, smala halsringar, spiralrefflade (endast åt ett håll), med släta, fyrkantiga, i spiral utåt upprullade ändar [1]; 3

[1] Statens Hist. Museum eger inga andra halsringar af denna form än de vid Vesterby funna. En liknande ring af *guld* och två af brons

andra hela halsringar, af hvilka en är sluten så att den ej kan öppnas och en annan slutar i öglor; en sönderbruten halsring; 20 bitar af minst 6 smärre ringar (armringar); allt af brons och de flesta brotten gamla. (Statens Hist. Museum 5248.)

54. Vid Ekes i Bro socken på Gotland fann man år 1871 i en åker under en större sten, "utan märken efter ben eller annat": 10 små slutna, släta ringar, 0,6 tum i inre diameter, af hvilka två hänga i hvarandra (troligen gjutna så); ett hängsmycke af tre runda bronsplåtar (fig. 226 i "Sv. forns."); en "stångknapp" lik fig. 225 i "Sv. forns."; en spjutspets; en knif af samma slag som fig. 190—192 i "Sv. forns." och en syl lik fig. 13 här ofvan, allt af brons. (Statens Hist. Museum 4583.)

Ej blott från andra delar af Skandinavien[1], isynnerhet från Danmark[2], utan äfven från många länder utom Norden[3] äro dylika mossfynd och markfynd från bronsåldern kända. De anträffas under liknande förhållanden som i vårt land, och sakerna äro ofta sönderbrutna. Det största fynd af detta slag, som hittills blifvit beskrifvet, gjordes i slutet af sistlidna år (1876) vid gräfning nära kyrkan San Francesco i staden Bologna i norra Italien. Man fann der på omkring 7 fots djup ett mycket stort lerkärl, i hvilket med synnerlig omsorg voro nedpackade ej mindre än *fjortontusen* (14,000) bronssaker, eller bitar deraf, såsom: spjutspetsar, svärd, dolkar, knifvar, skäror, yxor, celter, mejslar, sågar och andra verktyg; betsel, armringar och andra ringar, spännen (omkring 2,400 stycken!), nålar, knappar, bälten, delar af kärl, en illa gjord menniskobild m. m., samt en mängd större och mindre klumpar, allt af brons och vägande tillsammans nära

---

äro funna i en torfmosse vid Årup i Veile amt, Jylland (Madsen, "Broncealderen" II, pl. 23, fig. 4—6). En dylik bronsring, funnen i Schweiz, är afbildad af Chantre, "Age du bronze", texten, I, sid. 177; jfr pl. L fig. 4 (funnen i Frankrike).

[1] De från Norge kända fynd af detta slag äro beskrifna af Nicolaysen i "Årsberetning af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring" för 1875, sid. 180 o. följ.

[2] Worsaae i "Årböger for nordisk Oldkyndighed" 1866, sid. 313 o. följ.; Engelhardt i samma tidskrift 1868, sid. 121 o. följ.

[3] Några äro af mig anförda i "Antiqvarisk tidskrift för Sverige" 3, sid. 253, 254, 419 och 420. De från Frankrike och Schweiz äro nyligen beskrifna af Chantre i hans praktverk "Age du bronze", 2:a delen, sid. 71 o. följ.

1,500 kilogram (mer än 35 centner)[1]. I kärlet lågo äfven några gjutformar, en af lera och de andra af brons[2].

Några af dessa markfynd och mossfynd bestå, såsom det stora fyndet i Bologna, af sönderbrutna eller af annan orsak obrukbara bronsarbeten, som troligen samlats för att användas vid gjutningen af nya saker; andra bestå af redskap använda vid bronsgjutning, samt nygjutna, stundom ej färdiga arbeten, som tydligen äro tillverkade inom landet; andra åter, innehållande saker hvilka ej äro förfärdigade inom landet, synas vara en handlandes förråd af föremål införda från utlandet; och slutligen finnas många, som ej synas kunna hänföras till något af dessa slag, utan hvilka böra betraktas såsom de en person tillhörande vapen, smycken eller dyrbarheter, hvilka han af en eller annan orsak nedlagt i jorden eller vattnet. Det bör härvid ihågkommas, att bronsen var mycket dyrbar i Norden under bronsåldern, emedan den måste hemtas lång väg från främmande land, hvarför det är troligt, att den då användes såsom betalningsmedel, på samma sätt som guld och silfver i senare tid, och att många af de små bronsbitar, hvilka förekomma i fynden från bronsåldern, äro afhuggna för detta ändamål.

Utom dessa från bronsåldern härstammande fynd har man under liknande förhållanden inom och utom Sverige anträffat en stor mängd fynd från stenåldern[3] liksom från jernåldern[4] och följande tid ända till vårt århundrade[5]. Vi se häraf, huru bruket att åt jorden eller vattnet — de nuvarande torfmossarne hafva fordom varit sjöar — anförtro större eller smärre samlingar af stundom mycket dyrbara saker icke är något för bronsåldern egendomligt, utan tillhört så godt som alla tider.

[1] J. Gozzadini, "Note sur une Cachette de fondeur ou Fonderie à Bologne" i "Matériaux pour l'histoire primitive et naturelle de l'homme" 1877, Maj. Af samma berättelse kan man ej se, huruvida något *jern* fanns bland dessa saker, hvilka synas tillhöra en tid, då jernet ej var helt och hållet okändt; i en af Desor gifven kort berättelse om fyndet säges också, att spår af jern förekommit.

[2] Enligt Desor.

[3] Montelius, "Sveriges forntid", texten, första häftet, sid. 149.

[4] "Sveriges historia från äldsta tid till våra dagar" 1, sid. 205, 229 och 320.

[5] Flere i svensk jord funna smärre silfverskatter från 1500- och 1600-talen förvaras i Statens Hist. Museum. Ännu från detta århundrade har man berättelser om att silfver och andra dyrbarheter blifvit nedgräfda i jorden eller gömda bland stenar; så skedde på norska kusten under kriget med England 1807 ("Årböger for nordisk Oldkyndighed" 1877, sid. 137, not. 4).

De orsaker som föranledt nedläggandet hafva säkerligen varit flere. En vigtig har varit önskan att gömma dyrbarheter, som man ej trott sig kunna på något bättre sätt skydda för en annalkande fiende, eller som man ville för någon tid förvara på ett säkert, endast af egaren kändt ställe; egarens död eller andra orsaker hafva sedan vållat, att det nedlagda icke blifvit åter upptaget, förr än det i vår tid af en händelse påträffats.

Det har emellertid visat sig, att, om ock nedläggande af dyrbara .saker i den afsigten att framdeles åter upptaga dem ofta förekommit, man dock ej häri kan se förklaringen för *alla* här i fråga varande fynd, bland annat derför, att icke alla de tydligen med afsigt sönderbrutna eller sammanböjda sakerna kunna hafva blifvit så behandlade endast för att smältas ned och gjutas om eller för att lättare gömmas i jorden. Några fynd hafva troligen tillkommit som offer åt gudarne, andra nedlagts i den tro, att de skulle komma egaren till godo i ett kommande lif[1]. Att våra förfäder haft denna tro visas af ett ställe i Snorre Sturlassons "Ynglingasaga" (kap. 8), der det omtalas, huru Oden sagt, att "enhvar skulle komma till Valhall med dylika skatter som han hade med sig på bålet; det skulle han ock njuta, som han sjelf hade i jord grafvit".

Att i afseende på hvarje markfynd och mossfynd från bronsåldern afgöra, hvilken af de nu antydda orsakerna varit den verkande, är naturligtvis i allmänhet omöjligt.

I detta som i andra fall sprida förhållandena hos nu lefvande folk på lägre bildningsgrad mycket ljus öfver de företeelser vi möta vid studiet af forntiden. Så läsa vi t. ex. i Dübens "Lappland och lapparne" (sid. 183) följande, som i mer än ett hänseende är af intresse: "I silfver ega de rika lapparne ofta ganska mycket, både specier och silfversaker, ända till några hundrade lod. Förr brukade allmänt husbonden, då han hade samlat något, nedgräfva detta eller gömma det under stenar; stundom med mera omständlighet i en låst ask, i koppar- eller messingskittlar, i gropar väl öfvertäckta med bräder, torf och jord. Men då han icke omtalade stället för någon, hände stundom, att han dog, utan att hinna meddela det, och på sådant sätt hafva en mängd samlade skatter gått förlorade. Man har exempel på att lappen sjelf så illa bestämt nedgräfningsstället, att han icke kunnat åter-

[1] Worsaae, "Om nogle Mosefund fra Broncealderen" i "Årböger for nordisk Oldkyndighed" 1866, sid. 313; Sophus Müller i samma tidskrift, 1876, sid. 269.

finna sin skatt; för några år sedan hände det en Jockmokkslapp, att han blef blind och icke kunde beskrifva gömstället, så att familjen kunde finna rätt på skatten. Med denna nedgräfning af pengar, som omtalas af de flesta författare, är för resten ett egendomligt förhållande. Det synes icke ske af rädsla för tjufvar, ty sådane finnas ej i Lappland. Sannolikt ligger en gammal tolktro der bakom. Högström säger: De nedgräfva väl sina penningar, men hålla intet annat doldt, än det som de nedgrafvit på ett visst ställe af sina land, hvilket de förärat som en gåfva eller tacksamhetstecken åt sjelfva landet, hvilket de hvarken få uppenbara eller sjelfva röra vid. Och Leem berättar, att en lapp, tillsport hvarföre han gömde sina penningar, svarade: Om mina penningar efter min död fölle i andras händer, hvad skulle jag då hafva att lefva af i de dödas land". En sådan nedgräfning lär ännu, om ej så allmänt som förr, förekomma i vissa lappmarker.

Vi skola nu något närmare betrakta de särskilda fornsaker, som förekommit i fynden från Vegstorp och Hogstorp, för att bland annat söka utreda, huruvida de äro förfärdigade i Norden eller införda hit från främmande land.

Hängkärl af samma form som fig. 2 och 15 här ofvan, dels med dels utan invikt genombruten kant, äro funna på flere ställen i Norden. Från Sverige känner man för närvarande följande:

1. Ett kärl, utan sirater, af samma form som fig. 15, men med två aflånga hål invid öfre kanten i stället för de två uppstående öglorna; funnet vid Spelvik i Södermanland (se sid. 288 N:o 9).

2. Ett söndrigt, funnet vid Rud i Vermland (se sid. 288 N:o 11).

3—5. Tre funna i Åsleds mosse, Vestergötland (sid. 289 N:o 13).

6. Ett, afbildadt fig. 168 och 153 i 1:a delen af "Sveriges historia", funnet i en mosse vid Slättäng i Vestergötland (se sid. 289 N:o 14).

7—8. Två kärl (det ena afbildadt fig. 248 i "Sv. forns.") funna i en mosse vid Senäte i Vestergötland (se sid. 289 N:o 15).

9. Smärre bitar af ett sådant kärl funna, jemte två glasögonformiga spännen, lika fig. 6 här ofvan, vid Leaby i Karleby socken, Vestergötland. (Skara Museum.)

10. Ett litet funnet, 3 fot djupt under jordytan, å Klättene egor i Lyse socken, Bohuslän. (Uddevalla Museum.)

11. Ett funnet i Vegstorps mosse, Bohuslän (fig. 2 här ofvan).

12. Ett funnet vid Hogstorp i Bohuslän (fig. 15 här ofvan).

13. Ett troligen funnet i Bohuslän. (Uddevalla Museum.)

14. Bitar af ett sådant kärl och af en spiralrefflad halsring med ovala, tunna ändar, samt en spiralplatta af en nål (?), funna bland obrända ben i en 14 fot lång hällkista i ett stenröse vid Hofs by i Vexiö socken, Småland. (D:r Wittlocks samling i Vexiö. — Wittlock, "Jordfynd från Värends för-historiska tid", sid. 57.)

15. Ett mycket stort, men utan inböjd kant och med två af-långt fyrkantiga hål nära kanten i stället för öglor, funnet jemte en stor, öppen, ihålig halsring med ovala ändar (af hvilka den ena ses fig. 232 i "Sv. forns.") i ett större stenröse vid Bjurvik i Hjorteds socken, Södra Tjust härad, Kalmar län; inga ben omtalas. (Statens Hist. Museum 4323.)

16. Ett stort med inböjd, genombruten kant (nu sönderbrutet), funnet vid Ingelstorp i Dörby socken, Norra Möre härad, Kalmar län. Betäckt med vacker, glänsande, mörkgrön erg. (Statens Hist. Museum 1304: 1831. 2.)

17. Ett, af hvars botten en del är afbildad fig. 252 i "Sv. forns.", funnet, jemte en kupa lik fig. 1 här ofvan och två bronsringar, i jorden under ett stenröse vid Thorstorp i Söder-åkra socken, Södra Möre härad, Kalmar län; inga ben omtalas. (Statens Hist. Museum 1453: 309.)

18—19. Två, lika fig. 248 i "Sv. forns.", funna uti ett brons-kärl af annat slag i en mosse vid Hjernarp, Skåne (se sid. 290 N:o 23).

20—22. Tre, af hvilka ett har fördjupade sirater, funna i en torfmosse vid Vemmerlöf i Skåne. Två af dessa, ej stora, kärl äro afbildade å pl. I i 6:te häftet af "Iduna". (Se sid. 292 N:o 33.)

23. Ett mindre kärl funnet i Östra Torps socken, Skåne, troligen tillsammans med ett söndrigt glasögonformigt spänne af brons (äldre form); både kärlet och spännet hafva nu samma färg, antydande att de hittats i torfmosse. (Statens Hist. Museum 5022.)

24. Ett närmast likt fig. 247 i "Sv. forns." (fördjupade, med mörkbrun harz fylda sirater), funnet i Sönnarslöfs socken, Skåne (se sid. 293 N:o 40).

25—26. Två funna jemte celter m. m. vid Öllsjö i Skåne. Det ena kärlet, afbildadt fig. 247 i "Sv. forns." [1], har fördjupade, harz-fylda sirater; det andra är dylikt, men siraterna endast grundt inslagna (se sid. 293 N:o 43).

[1] Herr Amanuensen Söderberg vid Lunds Museum har benäget upplyst, att originalet till denna fig. hör till fyndet vid Öllsjö och ej är, såsom förut uppgifvits, funnet vid Herrestad.

27—28. Två funna i Skåne, på ej närmare kända ställen; färgen antyder, att de äro funna i torfmossar. (Statens Hist. Museum 2549.)

29. En bit af ett större kärl, med mörkgrön glänsande erg, funnet i Skåne på okändt ställe. (Statens Hist. Museum 2548.)

30—31. Två funna på olika ställen i Skåne. (Lunds Museum.)

32. Ett funnet i Skåne. (Malmö Museum.)

33. Ett söndrigt, funnet i Skåne. (Afl. Öfverjägmästaren Sjökronas samling.)

Antalet nu kända svenska bronskärl af ifrågavarande slag är således 33, af hvilka 1 är funnet i Södermanland, 1 i Vermland, 7 i Vestergötland, 4 i Bohuslän, 4 i Småland (1 i Kronobergs län och 3 i Kalmar län), samt 16 i Skåne [1]. Endast tre af dem (N:is 6, 11 och 16) hafva sådan inböjd genombruten kant som ses å fig. 2.

Från Norge känner man tre sådana bronskärl [2] och från Danmark ett stort antal [3]; Kjöbenhavns Museum eger omkring 50 af samma former som våra fig. 2 och 15.

Utom Skandinavien äro dylika kärl *endast* funna i norra Tyskland, och der i ett antal betydligt mindre än det man träffat i de tre nordiska länderna [4].

Dessa präktiga och om icke ringa konstfärdighet vitnande bronskärl äro utan tvifvel tillverkade i Skandinavien och norra Tyskland [5]. Man har visserligen förnekat detta och påstått, att

---

[1] Dessutom förvaras i Statens Hist. Museum dels ett större stycke af ett bronskärl, som till arbetssätt och sirater liknar de vanliga hängkärlen, ehuru det icke synes hafva haft samma form som dessa (utan nummer; fyndorten okänd); dels en liten rund bronsdosa med två uppstående öron och fördjupade sirater å bottnen, lik fig. 13 å sid. 496 i "Compte rendu du Congrès de Stockholm" (funnen i Simris socken, Skåne, och nyligen skänkt till Museet af hr professor Nilsson).

[2] Ett funnet, jemte en "kupa" lik fig. 1 här ofvan, vid Bentsrud i Bratsbergs amt ("Årsberetning af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring" för 1870, sid. 74, pl. 1, fig. 4); och två hängkärl funna tillsammans med ett glasögonformigt bronsspänne, likt fig. 6 här ofvan, vid Kamfjord i Jarlsberg och Larviks amt (årsber. af samma förening för 1874, sid. 75, pl. 2, fig. 7 och 8).

[3] Flere äro afbildade i Worsaae's "Nordiske Oldsager", fig. 281; i Madsens "Broncealderen" I, pl. 36, och II, pl. 18, 20, 21, 30; i (dansk) "Antiqvarisk Tidskrift" 1858—1860, sid. 6.

[4] Sophus Müller i "Årböger for nordisk Oldkyndighed" 1876, sid. 211, not 5; sid. 212, not 1; samt sid. 213, not 1 och 2.

[5] Den nu följande bevisningen för dessa kärls nordiska ursprung är lånad ur min afhandling "Sur l'âge du bronze en Suède" i "Compte

de utgått från etruskiska verkstäder[1]; men det enda bevis, man kunnat anföra för ett sådant påstående, är att dessa kärl äro allt för väl gjorda och att de vitna om allt för god smak för att *kunna* vara tillverkade i Norden. Detta skäl är dock naturligtvis icke i och för sig afgörande, då det är fråga om en tid, i afseende på hvilken man icke känner något annat om nordbons konstfärdighet än det, som fornsakerna sjelfva förtälja oss. Jag är också öfvertygad om, att de nyss nämnda kärlen äro förfärdigade här i Norden; en åsigt som grundar sig på följande skäl:[2]

1. De i fråga varande bronskärlen äro så talrika i Skandinavien och i den del af norra Tyskland, hvilken hör till det skandinaviska området, att man redan känner mer än ett hundra sådana kärl från detta område, funna på nära hundra olika ställen från Norge till trakten af Harz. Deremot har man aldrig hittat, eller åtminstone aldrig tillvaratagit, något dylikt kärl hvarken i Italien, eller andra delar af Europa utom Norden.

2. Man kan här i Norden följa utvecklingen af den till bronsålderns senare del hörande typen fig. 2 ur en form, som tillhör den nordiska bronsålderns äldre del. I våra trakter äro icke blott alla de olika skedena af denna utveckling återfunna, utan de visa sig också alla vara egendomliga för Norden, emedan de *icke* äro kända från andra länder.

3. De nu i fråga varande hängkärlen äro, liksom andra skandinaviska bronsarbeten från bronsåldern, *gjutna*[3] och icke hamrade såsom ett stort antal af de samtida sydeuropeiska bronskärlen.

4. De ornament, hvilka pryda hängkärlen af samma slag som fig. 2 och 15, likna fullkomligt dem, som vi se på en mängd andra skandinaviska arbeten från samma tid, men som aldrig förekomma på fornsaker från Italien eller andra delar af Europa.

Det är visserligen sant, att några af de nordiska hängkärlen äro prydda med upphöjda punkter och koncentriska kretsar, hvilka

---

rendu du Congrès de Stockholm", sid. 500, och derefter intagen i "Sveriges historia från äldsta tid till våra dagar", del. 1, sid. 142.

[1] Hostmann, "Der Urnenfriedhof bei Darzau" (Braunschweig, 1874), sid. 41 och 42, not. Jfr Genthe, "Ueber den etruskischen Tauschhandel nach dem Norden" (Frankfurt am Main, 1874), sid. 27.

[2] Jfr min uppsats i "Antiqvarisk tidskrift för Sverige" 3, sid. 275.

[3] Såsom det vid beskrifningen öfver kärlen från Vegstorp och Hogstorp är anmärkt, ses ännu lemningar af de vid gjutningen använda stöd, som hållit den inre och yttre formen i rätt läge; äfven å de andra hängkärlen ses mer eller mindre tydliga märken efter dylika små stöd.

vid första påseendet synas vara drifna [1]. Men om man uppmärksamt betraktar dem, finner man snart, att de äro frambragta genom gjutning. Utan tvifvel böra vi i dessa ornament — liksom i dylika, hvilka förekomma på några nordiska spännen af samma form som fig. 6 och andra arbeten [2] — se efterbildningar efter de drifna punkter och koncentriska kretsar, som pryda de från södra Europa under den senare delen af vår bronsålder hit införda guldkärlen och andra saker. Således, långt ifrån att detta märkliga förhållande skulle vara ett stöd för åsigten om kärlens sydländska ursprung, kunna vi med skäl deri se ett ytterligare bevis för, att de äro tillverkade i Norden. Det vitnar tillika om den skicklighet, hvarmed nordborne visste att med sin gjutning efterhärma de präktiga arbeten, som de erhöllo från sydligare länder, der konstfärdigheten redan gjort betydande framsteg, och der man sedan länge kände andra sätt att bearbeta bronsen än genom gjutning, fortfarande den enda metod som Nordens invånare egde till sitt förfogande.

5. Till alla dessa skäl, hvilka synas mig böra vara i och för sig sjelfva fullt öfvertygande, kommer slutligen, att man vid Sandager på Fyen har anträffat ett med den inre lerkärnan ännu fyldt hängkärl, hvilket synes hafva misslyckats i gjutningen. Siraterna, som pläga i rikt mått pryda bottnen af dessa kärl och som tydligen anbragts efter gjutningen, saknas ännu på detta. Det är naturligtvis mer än osannolikt, att ett sådant halffärdigt och obrukbart arbete förts den långa och besvärliga vägen från södra Europa, isynnerhet då den ännu qvarsittande lerkärnan så betydligt ökade dess vigt, utan att vara af någon nytta.

Att de flesta sirater som pryda dessa kärl äro med en stämpel (puns) inslagna, ses af märken på insidan. Genom nyligen i Kjöbenhavn företagna försök har det utrönts, att sådana inpunsade sirater kunna åstadkommas med stämplar af *brons*, hvilka till och med kunna vara gjorda af samma bronslegering som det föremål hvarpå man arbetar [3]. Dessa försök äro af synnerligen stor vigt, emedan de bevisa grundlösheten af åtskilliga främ-

---

[1] Madsen, "Broncealderen" I, pl. 36, fig. 2; Lindenschmit, "Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit", andra delen, häft. 9, pl. 1, fig. 3 och 4.

[2] "Sv. forns.", fig. 223; Madsen, "Broncealderen" I, pl. 30, fig. 11, och pl. 39, fig. 7.

[3] Sophus Müller i "Archiv für Anthropologie" (Braunschweig, 1877), tionde bandet, sid. 39.

mande forskares påstående, att dylika sirater kunna åstadkommas endast med stålpunsar.

Redan för några år sedan sökte jag ådagalägga [1], huru dessa hängkärl småningom utvecklat sig ur ett slags smärre, runda, med lock försedda dosor af brons, som anträffas i norra Tyskland och södra Skandinavien [2]. Dessa dosor äro troligen efterbildningar i brons af *trädosor*. Formen är naturligare för en dosa af trä, än för en af brons; de uppstående fyrkantiga öglor, som finnas å dosan liksom å lockets midt, och hvilka tjenat till att genom en regel fasthålla locket [3], likna dem som pläga förekomma å dosor och askar af trä; bronsdosornas upphöjda ränder torde vara efterbildningar efter de band som sammanhållit trädosan; äfven de fördjupade, med mörkbrun harz fylda sirater, som pryda bronsdosornas bottnar, påminna både genom form och färg om de sirater som ses på några från bronsåldern till vår tid bevarade träkärl [4].

Nyligen har väl en annan åsigt om förhållandet mellan de olika slagen af dessa bronskärl framstälts af den danske fornforskaren Sophus Müller [5], men här är ej tillfälle att ingå i en närmare utredning af denna lika intressanta som för kännedomen om den nordiska bronsåldern vigtiga fråga. De iakttagelser, Müller meddelat om den geografiska utbredningen inom Skandinavien och norra Tyskland af hängkärlens särskilda former, äro i alla händelser af stort värde. Att redan nu söka utreda, inom hvilken del af det nordiska området hvarje typ från bronsåldern har sitt hem, synes emellertid vara för tidigt, ehuru jag är öfvertygad om att det genom fortsatta undersökningar en gång skall blifva möjligt att skilja de svenska arbetena från dem som äro förfärdigade i Danmark och Tyskland.

---

[1] "Antiqvarisk tidskrift för Sverige" 3, sid. 275 och "Compte rendu du Congrès de Stockholm", sid. 496.

[2] Från Sverige känner man endast en sådan bronsdosa, omtalad sid. 300, not 1 här ofvan.

[3] En regel af trä fanns på en i Meklenburg hittad bronsdosa, men förstördes vid upptagandet; "Meklenb. Jahrbücher" 37, sid. 200.

[4] Madsen, "Broncealderen", II (Samlede Fund), pl. 7, fig. D1; Worsaae, "Om Slesvigs eller Sönderjyllands Oldtidsminder", sid. 33, fig. 5 (fig. 6 är en trädosa af nästan samma form som de ofvan omtalade bronsdosorna). De punkterade linier, som vanligen ses å bronsdosorna och de äldre hängkärlen, äro kanske ursprungligen efterbildningar efter de rader af fina tennstift som prydde träkärlen.

[5] I "Årböger for nordisk Oldkyndighed" 1876, sid. 209.

Den frågan, hvartill sådana bronskärl som fig. 2 och 15 varit använda, torde ännu icke vara på tillfredsställande sätt besvarad. Att de *icke* varit dryckeskärl[1] är emellertid klart både deraf, att de tydligen varit afsedda att hängas, såsom den runda bottnen och de två öglorna utvisa, och deraf att kanten ofta, såsom å det fig. 2 afbildade, är inböjd och genombruten. Ej heller hafva de väl varit kokkärl, emedan deras botten alltid är rikt prydd och stundom inlagd med ett slags mörkbrunt harz, som icke tål hetta. Man har varit böjd för att betrakta dem såsom motstycken till de rökelsekärl, hvilka begagnas i de katolska kyrkorna, oaktadt deras stundom betydliga storlek synes tala deremot; och då de icke förekomma i grafvarna, men ofta i mossfynden och "markfynden", af hvilka flere möjligen stå i sammanhang med något religiöst bruk, har man häri sett ett bevis för, att de hört till tempeltjensten. Jag tror dock, att deras jemförelsevis stora antal skulle kunna anföras såsom skäl häremot, äfvensom den omständigheten, att de flere gånger hittats tillsammans med saker, hvilka tydligen varit afsedda för hvardagligt bruk. Mest känner man sig väl böjd att i dessa hängkärl med deras kupor se lampor, ehuru äfven denna förklaring ej löser alla svårigheter. Om deras talrikhet förbjuder att tänka oss dem såsom uteslutande använda i tempel, så är det väl å andra sidan något oväntadt att finna de enskildes boningar upplysta af så dyrbara lampor på en tid, då man i allmänhet ej synes hafva nedlagt mycken kostnad på bohaget och hemmens prydnad.

De på det fig. 15 afbildade kärlet, liksom på några andra, synliga spåren af stark nötning på bottnen äro anmärkningsvärda; de torde dock icke gerna kunna anföras såsom bevis för att kärlen *icke* varit afsedda att hänga, hvilket synes framgå af alla andra förhållanden. Öglorna äro ock ofta nötta på ett sätt, som bekräftar detta.

Till hängkärlen synas sådana "*kupor*" som de fig. 1, 3 och 14 hafva hört. De senare hittas nämligen mycket ofta tillsammans med de förra, såsom ses af följande förteckning å de från Sverige kända fynden af dylika kupor.

1. En lik fig. 1, men utan sirater, funnen i Bälinge socken nära Upsala, tillsammans med flere halsringar af brons. (Upsala

[1] För fullständighetens skuld aftryckes här hvad jag om denna fråga yttrat i "Sveriges historia" 1, sid. 121.

Museum; förut i professor J. H. Schröders samling. Jfr Worsaae, "Blekingske Mindesmærker fra Hedenold", sid. 38 [1].)

2. En närmast lik fig. 1 här ofvan, men med två fyrkantiga öglor (således en i stället för den hjulformiga knappen) och utan sirater, funnen jemte halsringar m. m. i en torfmosse vid Berga i Vestmanland (se sid. 287 N:o 5).

3—4. Två af olika storlek, funna jemte ett hängkärl m. m. i en mosse vid Slättäng i Vestergötland (se sid. 289 N:o 14). Den större, som på insidan har en rund knapp och en stor fyrkantig ögla, är afbildad fig. 167 i första delen af "Sveriges historia"; den mindre har endast, såsom fig. 14 här ofvan, en sådan hjulformig knapp på en från midten nedgående stång.

5. En liten, lik fig. 14 men utan sirater, funnen jemte två hängkärl m. m. i en mosse vid Senäte i Vestergötland (se sid. 289 N:o 15).

6. En liten, lik fig. 14, funnen vid Olleberg nära Falköping i Vestergötland (Skara Museum).

7—8. Två, afbildade fig. 1 och 3 här ofvan, funna i Vegstorps mosse, Bohuslän, troligen jemte ett hängkärl m. m.

9. En liten, afbildad fig. 14 här ofvan, funnen jemte ett hängkärl m. m. vid Hogstorp i Bohuslän.

10. En lik fig. 1 (siraterna olika), funnen jemte ett hängkärl m. m. vid Thorstorp i Kalmar län (se sid. 299 N:o 17).

11. En liten, lik fig. 14, funnen jemte tre hängkärl m. m. i en mosse vid Vemmerlöf i Skåne (se sid. 292 N:o 33).

12. Öfversta delen af en stor, funnen i Skåne, på icke närmare uppgifvet ställe. (Statens Hist. Museum 2548.)

13. En lik fig. 14, funnen på icke närmare angifvet ställe i Skåne. (Statens Hist. Museum 3312.)

14—16. Tre funna på olika ställen i Skåne. (Lunds Museum.)

Antalet nu kända kupor från Sverige är således 16, af hvilka 1 är funnen i Upland, 1 i Vestmanland, 4 i Vestergötland, 3 i Bohuslän, 1 i Kalmar län och 6 i Skåne. Dessutom eger Statens Hist. Museum fyra i Skåne funna föremål af brons, som till formen ganska mycket likna fig. 1 och 3, men som hafva olika sirater och på insidan sakna knappar och öglor; de hafva i stället ett aflångt fyrkantigt hål vid kanten. Två af dem (N:o 3765) hafva förut tillhört grefve M. Stenbocks samling; de två andra, funna i Skåne, äro innevarande år skänkta till museet af rektor

[1] "Kupan" kallas här "tutulus", såsom fordom var vanligt; samma uttryck begagnas af Worsaae sid. 35 om kuporna från Vegstorp.

N. G. Bruzelius. Två dylika kupor, funna i Skåne, förvaras i Kjöbenhavns Museum (N:o 26455). I det fyrkantiga hålet äro med en spirallagd bronstråd tre sammanhängande halfkulor af brons fästa; en af dem har på baksidan en ögla. (Jfr Madsen, "Broncealderen", I pl. 39 fig. 7; funnen jemte bitar af ett hängkärl.)[1]

Från Norge känner man endast en bronskupa af samma slag som fig. 1 och 14. Den är närmast lik förstnämnda figur och funnen jemte ett hängkärl vid Bentsrud i Bratsbergs amt (sid. 300, not 2, här ofvan).

I Danmark äro deremot sådana kupor talrika (Madsen, "Broncealderen" I, pl. 39 fig. 8). Äfven der äro de flesta funna tillsammans med hängkärl, såsom exempel hvarpå följande fynd kunna anföras. En kupa (afbildad i Worsaaes "Nordiske Oldsager", fig. 208, och i Madsens "Broncealderen" II, pl. 18 fig. 2) är funnen jemte ett hängkärl och en mängd andra bronssaker i en torfmosse vid Fjellerup på Fyen. I en torfmosse vid Lund for Lund på Sjælland har man funnit en kupa (Madsen II pl. 20 fig. 3) jemte 2 hängkärl och andra bronssaker. Två kupor (eller rättare mellanformer mellan tutulus och kupa; Madsen II, pl. 22 fig. 7 och 8) äro jemte 2 hängkärl af äldre slag m. fl. bronssaker funna i Ögemose vid Kirkendrup på Fyen. Två kupor (Madsen II, pl. 30 fig. 3 och 4) äro funna jemte ett hängkärl m. m. vid Holbæk Ladegård på Sjælland. En ovanligt stor kupa (afbildad i dansk "Antiqvarisk Tidskrift" 1858—1860, sid. 6) hittades jemte ett stort hängkärl i en torfmosse vid Smidstrup på Sjælland. I Kjettinge socken på Lålland har man i en torfmosse funnit en kupa jemte hängkärl m. m. (Kjöbenhavns Museum 16999). I en torfmosse nära Nysted på samma ö är också en kupa funnen jemte ett hängkärl m. m. (Kjöbenh. Museum 20216).[2]

Utom Skandinavien äro dylika kupor endast funna i Meklenburg[3] och Hannover[4], hvarföre de måste, liksom hängkärlen,

---

[1] I Statens Hist. Museum (N:o 3765) förvaras äfven en stor rund kupig knapp, utan sirater, 1,2 tum i diameter; midt på undersidan sitter en hjullik skifva på en stång. En liknande knapp, men med sirater, är afbildad af Madsen i "Broncealderen" I, pl. 29 fig. 14; jfr äfven fig. 19 å samma pl.

[2] Äfven andra af de i Kjöbenh. Museum förvarade kuporna äro funna tillsammans med hängkärl, såsom N:is LXVIII (Örum vid Horsens), CXXIX (Egitslevmagle på Sjælland), 9406 (Riserup på Falster), m. fl.

[3] Två funna jemte ett stort hängkärl och flere andra bronssaker vid Lübberstorf nära Friedland (afbildade i "Meklenb. Jahrbücher" 14, sid. 328); två dylika, afbildade i "Baltische Studien", XI: 1, fig. 11 och 12, förvaras i samlingen i Neu-Strelitz.

[4] v. Estorff, "Heidnische Alterthümer der Gegend von Uelzen", pl. XII,

anses vara förfärdigade i Skandinavien och nordligaste Tyskland, hvilket bestyrkes deraf, att nästan alla de andra skäl, som sid. 301 anförts för hängkärlens nordiska ursprung, äfven gälla om kuporna. Liksom dessa kärl äro kuporna gjutna, och deras sirater inpunsade.

Att kupor och hängkärl på något sätt hört tillsammans, göres, såsom ofvan är anmärkt, i hög grad sannolikt redan deraf, att de så ofta hittats tillsammans. Väl har man funnit hängkärl utan kupor, men endast mycket få kupor, hvilka hört till större, fullständigt kända fynd, äro anträffade utan hängkärl. De kupor och kärl som hittats jemte hvarandra äro prydda med samma sirater, hvilket äfven visar att de hört tillhopa. Vanligen synes hvarje kärl hafva haft endast en kupa, men några gånger har man jemte ett sådant stort hängkärl som fig. 2 funnit två kupor [1].

Redan tidigt hade man insett, att på sådana kupor som den fig. 1 afbildade en rem varit dragen genom den fyrkantiga öglan och dess ända knäpt på den runda knappen [2]; och då man i en torfmosse vid Smidstrup i Frederiksborgs amt på Sjælland funnit ett ovanligt stort och präktigt hängkärl jemte en stor och med alldeles liknande sirater prydd kupa af samma form som vår fig. 1, framstälde den för Nordens fornminnen lifligt intresserade konung Fredrik VII vid ett möte i det nordiske Oldskrift-Selskab år 1859 den åsigt, att kärlet och kupan hört tillsamman [3]. Han antog, att en läderrem, hvars ena ända knäpts öfver kupans knapp, gått först genom kupans ögla och sedan genom kärlets båda öglor samt slutligen med sin andra ända äfven varit fäst vid kupans knapp. Kupan skulle således hafva varit ett slags handtag till kärlet [4].

Ehuru det torde vara svårt att finna en annan förklaring af kupornas bestämmelse, kan man dock ej förbise, dels att deras

fig. 5 och 6 (två smärre kupor af äldre form, funna jemte ett hängkärl m. m. vid Klein-Hesebeck).

[1] Såsom vid Vegstorp och Slättäng i Sverige, Holbæk Ladegård i Danmark och Lübberstorf i Meklenburg. Vanligen äro i detta fall de två kuporna af olika storlek; både vid Slättäng och Lübberstorf hade den ena kupan på insidan en rund knapp och en fyrkantig ögla, men den andra endast en i midten sittande rund knapp.

[2] Lisch i "Meklenb. Jahrbücher" 14, sid. 329 (år 1849).

[3] (Dansk) "Antiqvarisk Tidskrift" 1858—1860, sid. 6; både det dyrbara kärlet och kupan, afbildade å anf. sida, gingo förlorade vid den brand som 1859 förstörde Frederiksborgs slott och der förvarade oersättliga samlingar.

[4] Jfr Lisch i "Meklenb. Jahrbücher" 26, sid. 174.

form gör dem föga tjenliga till handtag för kärl, hvilka ofta i sig sjelfva äro ganska stora och, om de varit fylda med någon vätska, haft en ej obetydlig vigt; dels att, om ett sådant kärl verkligen varit användt som lampa och en rem gått tvärt öfver detsamma från den ena öglan till den andra, denna rem lätt kunnat blifva utsatt för en alltför stark hetta. Den senare svårigheten kunde dock möjligen undvikas, om remmen, i stället för att gå rakt mellan kärlets båda öglor, ånyo träddes genom kupans ögla och derefter än en gång knäptes på knappen, innan den gick ned till kärlets andra ögla.

Såsom på ett annat ställe[1] är antydt, tror jag att man kan spåra en utveckling af de nu i fråga varande bronskuporna, hvilken i hufvudsaken är likartad med den jag sökt uppvisa i afseende på hängkärlen. Då det ej är tillfälle att här genom afbildningar åskådliggöra, huru kupor af samma form som fig. 1 och 3 här ofvan småningom kunnat utveckla sig ur typer tillhörande en äldre del af bronsåldern, måste jag inskränka mig till att hänvisa till följande figurer, hvilka synas mig framställa utvecklingens vigtigaste skeden: 1) Worsaae, "Nordiske Oldsager", fig. 207, och Madsen, "Broncealderen", I pl. 39, fig. 3 (ett slags tutulus med fördjupade, harzfylda sirater, funnen i närheten af Kjöbenhavn jemte ett på samma sätt prydt och med plant lock försedt bronskärl, som jag anser tillhöra början af hängkärlens utvecklingsserie; det är afbildadt i Worsaae's anf. arb., fig. 283, i Madsens, I pl. 37, fig. 5 samt i "Compte rendu du Congrès de Stockholm", sid. 496, fig. 14); — 2) Madsen, anf. arb. II, pl. 29, fig. 3 (funnen vid Billeshöj på Fyen, jemte ett med fördjupade, harzfylda sirater prydt och med plant lock försedt bronskärl, likt det nyssnämnda, men troligen något yngre; det är afbildadt å Madsens sist anf. pl. fig. 1, och i "Compte rendu du Congrès de Stockholm", sid. 497, fig. 15); — 3) Madsen, anf. arb., II pl. 33, fig. 5 och 6 (funnen nära Nestved på Sjælland, jemte ett hängkärl af ungefär samma slag som fig. 247 i "Sv. forns."); — 4) Madsen, anf. arb., II pl. 22, fig. 7 och 8 (något olika hvarandra; båda funna i Ögemose på Fyen, jemte två hängkärl, nästan af samma slag som det sistnämnda); — 5) Fig. 14 här ofvan; — 6) Fig. 1 och 3 här ofvan; — 7) Madsen "Broncealderen" I pl. 39, fig. 7, och de sid. 305—306 omtalade kuporna med ett aflångt fyrkantigt hål vid kanten; midt emot finnas ett par små hål.

[1] I "Compte rendu du Congrès de Stockholm" sid. 500, not 4.

Spiralrefflade bronsringar af samma slag som fig. 4 här ofvan, med ovala skifvor vid ändarne, äro ej sällsynta i Skandinavien. I Sverige äro följande funna:

1. En med 1,7 tum breda ovaler, utan sirater, funnen jemte ett hängkärl m. m. vid Spelvik i Södermanland och afbildad fig. 230 i "Sv. forns." (se sid. 288 N:o 9).

2. En med 0,75 tum breda ovaler, funnen jemte två svärd m. m. vid Rud i Vermland och afbildad fig. 60 å sid. 375 i tredje delen af "Antiqv. tidskrift f. Sverige" (se sid. 288 N:o 11).

3. En med 0,55 tum breda ovaler, funnen jemte ett hängkärl m. m. i en mosse vid Senäte i Vestergötland (se sid. 289 N:o 15).

4. En, som ej kan öppnas, med 1,85 tum breda ovaler, funnen ensam i en torfmosse vid Lilla Oppen i Tanums socken, Bohuslän, och afbildad fig. 36 å sid. 35 i dessa "Bidrag". (Statens Hist. Museum 4109.)

5. En funnen vid Vegstorp i Bohuslän och afbildad fig. 4 här ofvan.

6. En med 1,95 tum breda ovaler (ringen tjock, ihålig, kan ej öppnas), funnen jemte smala halsringar i en mosse vid Fageråkra i Halland och afbildad fig. 231 i "Sv. forns." (se sid. 290 N:o 20).

7. En med 0,45 tum breda ovaler, funnen i en torfmosse vid Tjerby i Grimmetons socken, Himle härad, Halland, och afbildad fig. 228 i "Sv. forns." På samma ställe hittades flere bitar af en dylik bronsring, hvars ändar saknas. (Statens Hist. Museum 2696.)

8. En med 1,2 tum breda ovaler, funnen ensam i Hasslöfs socken, Höks härad, Halland. (Statens Hist. Museum 2752.)

9. En ofullständig med 0,4 tum breda ovaler, funnen jemte ett söndrigt hängkärl m. m. i en af ett stenröse täckt hällkista vid Hof i Vexiö socken, Småland, och afbildad fig. 4 å pl. 7 i Wittlocks "Jordfynd från Värends förhist. tid" (se sid. 299 N:o 14).

10. En med 2,1 tum breda ovaler (af hvilka den ena är afbildad fig. 232 i "Sv. forns."; ringen tjock, ihålig), funnen jemte ett hängkärl i ett stenröse vid Bjurvik i norra delen af Kalmar län (se sid. 299 N:o 15).

11. En med 1,5 tum breda ovaler, funnen jemte 4 smala halsringar vid Alfvara på Öland (se sid. 294 N:o 49).

12. En med stora ovaler, som sakna sirater, funnen ensam i närheten af Borgholm på Öland. (Kalmar läns Fornminnesförenings samling.)

13—14. Två funna i ett stenröse jemte aska på Östadsmarken i Näsums socken, Villands härad, Skåne. (Professor Nilssons nya samling.)

15. En med sönderbrutna ändar, funnen vid Sandby i Borreby socken, Jerrestads härad, Skåne. (Statens Hist. Museum 5708.)

16—17. Två med 2,1 tum breda ovaler (den ena ringen ihålig), funna jemte bitar af en tredje större bronsring vid Beddinge i Källstorps socken, Vemmenhögs härad, Skåne. (Statens Hist. Museum 2109: 1527.)

18—19. Två med 0,6 och 0,55 tum breda ovaler, funna jemte andra ringar m. m. i Trelleborgs torfmosse i Skåne (se sid. 292 N:o 37).

20. En med 0,5 tum breda ovaler, funnen ensam under plöjning vid Hötofta i Åkarps socken, Oxie härad, Skåne. (Statens Hist. Museum 2369.)

21—23. Tre med 1,5, 1,9 och 0,6 tum breda ovaler, funna på olika, ej närmare angifna ställen i Skåne. (Statens Hist. Museum 2549, 2918 och 3312.)

24. Ett stycke af en framtill sluten ring med 0,9 tum breda ovaler, funnen i Skåne; liknar mycket fig. 1 å pl. 1 i andra bandets 3:e häfte af Lindenschmits "Heidnische Alterthümer". (Statens Hist. Museum 3765.)

25—27. Tre funna på olika ställen i Skåne. (En i Kjöbenhavns Museum, en i nu aflidne öfverjägmästaren Sjökronas samling och en i den med Lunds Museum nu förenade Hofverbergska samlingen.)

Man känner således 27 sådana ringar från Sverige, af hvilka 1 är funnen i Södermanland, 1 i Vermland, 1 i Vestergötland, 2 i Bohuslän, 3 i Halland, 2 i Småland, 2 på Öland och 15 i Skåne. I Statens Hist. Museum, men utan någon uppgift om fyndort, förvaras dessutom en dylik bronsring, hvars båda, 0,9 tum breda ovaler sluta i smärre spiraler, som ej kunna häktas om hvarandra[1]. Derjemte har man i Sverige funnit några afbrutna spiralplattor, hvilka *möjligen* hört till sådana ringar som fig. 231 i "Sv. forns." (eller till sådana stora bronsnålar som fig. 242 i Worsaae's "Nordiske Oldsager"); en af dessa spiralplattor, funnen i Halland, förvaras i hr Alfr. Bexells samling; en annan hör till det sid. 299 N:o 14 omtalade fyndet från Hof i Småland; och en tredje, funnen i Skåne, tillhör Statens Hist. Museum (N:o 2549).

[1] Ringen är aflemnad från Kongl. Lifrustkammaren, hvilken förvärfvat honom med friherre Willebrands samling; emedan några saker i sistnämnda samling äro köpta i utlandet, kan man ej veta, om denna ring är funnen i Sverige eller icke.

I Norge har man funnit två eller tre dylika ringar [1], och i Danmark ett betydligt antal [2]. Utom Norden äro de endast kända från norra Tyskland [3].

En del af dessa ringar sluta såsom den fig. 4 afbildade i enkla hakar som kunna knäppas om hvarandra; de flesta hafva deremot långa, smala, fyrkantiga ändar, som äro upprullade i spiralskifvor, ofta af betydlig storlek (fig. 231 och 232 i "Sv. forns."). Någon gång finnas i stället för dessa spiralskifvor små runda skifvor, såsom å fig. 228 i "Sv. forns." I förbindelse med sistnämnda form står möjligen den vid Hogstorp funna halsring, som är afbildad fig. 16; emellan dess smala, utplattade ändar ses nämligen två små runda skifvor, å hvilka spiraler äro antydda kring ett litet hål i midten.

Utan tvifvel äro de nu i fråga varande ringarne med ovaler vid ändarne en typ, som småningom här i norden af Europa utvecklat sig ur de under bronsåldern vanliga smala spiralrefflade, med enkla hakar slutande halsringarne. Skilnaden var i början endast, att ringen blef något litet utplattad närmast invid ändarne, hvilka fortfarande slutade i enkla hakar. Det utplattade stycket tilltog sedan alltmer i bredd [4] och pryddes ofta med rika sirater; hakarne förlängdes i långa, spiralformigt upplagda tenar; sjelfva ringen blef samtidigt tjockare och gjordes slutligen ihålig för att icke blifva för tung. De flesta ringarne kunna öppnas på

---

[1] En, afbildad pl. 1 fig. 2 i "Årsberetning for 1870 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", är funnen jemte ett glasögonformigt bronsspänne under en stor sten å Hamangs egor i Akershus amt; en annan, sönderbruten och afbildad å pl. 1 i årsber. för 1856 af samma förening är jemte en spjutspets m. m. af brons funnen på en åker i Rennebo prestegjeld, Söndre Throndhjems amt. Dessutom eger Bergens Museum en dylik ring, hvars fyndort dock är okänd.

[2] Sophus Müller i "Årböger f. nordisk Oldkyndighed" 1876, sid. 232, not 1. Några af dem äro afbildade i Worsaae's "Nord. Oldsager", fig. 220 och 221, samt i Madsens "Broncealderen", I pl. 32, fig. 6—8, II pl. 19 fig. 10 och 11, pl. 20 fig. 5.

[3] Müller å anf. ställe. Några från Meklenburg äro afbildade i "Friderico-Franciscecum" pl. 10 fig. 1 och i Lindenschmits "Heidnische Alterthümer", andra bandet, 3 häftet, pl. 1. En, funnen vid Bingen nära Mainz, är aftecknad i "Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande", XLVI sid. 40.

[4] Det kan förtjena anmärkas, att äfven under den senare delen af jernåldern, då snodda eller flätade halsringar af silfver voro allmänna i Norden, en benägenhet röjes att gifva sådana ringar utplattade, mer eller mindre ovala, ändar.

samma sätt som de smala halsringarne; några äro dock slutna, ehuru de, såsom den från Lilla Oppen i Tanums socken, likna de andra.

Är den här framstälda åsigten om typens utveckling riktig, så torde det ock vara sannolikt, att ringarne med ovaler åtminstone i början användts till halssmycken på samma sätt som de smala ringarne. Deremot synes det vara svårt att med säkerhet afgöra, huru ringarne med stora ovaler af samma slag som fig. 231 i "Sv. forns." varit använda. Vanligen betraktas de väl som "hår-ringar", prydnader för hufvudet, och det är möjligt, att en sådan uppfattning är riktig. Man skulle dock kunna anmärka, att det ej då varit nödvändigt att de kunnat öppnas, samt att de ringar hvilka ej kunna öppnas vanligen äro för stora för hufvudet och utan svårighet kunna trädas på halsen öfver hufvudet. Å andra sidan måste emellertid medgifvas, att de stora uppstående spiralerna äro föga lämpliga prydnader på en halsring.

Några *bronsringar* alldeles lika de fig. 5 och 16 afbildade äro icke kända från Sverige. Man har dock, såsom vid Senäte i Vestergötland (sid. 289 N:o 15), funnit några öppna, smala, spiralrefflade ringar lika fig. 5 och med ett litet hål genom hvardera ändan, men utan det genombrutna, förbindande stycket. Vid Oxenvad i Haderslev amt, Slesvig, har man hittat en tredubbel ring med liknande inrättning, afbildad fig. 225 i Worsaae's "Nordiske Oldsager" [1].

Att den fig. 16 afbildade ringen möjligen står i samband med de ofvan omtalade bronsringarne med ovaler, är redan (sid. 311) anmärkt.

Spiralarmringar af dubbel bronstråd lika fig. 17 äro, liksom dylika ringar af *guldtråd*, funna äfven annorstädes både i Norden och andra delar af Europa. I afseende på dem kan hänvisas dels till sid. 83 af dessa "Bidrag", dels till "Antiqv. tidskrift för Sverige", tredje delen, sid. 232 och 416.

---

[1] Jfr Madsen, "Broncealderen" I pl. 33 fig. 2 och 3; liknande finnas i länderna söder om Östersjön.

"Glasögonformiga" bronsspännen lika fig. 6 äro funna på flere ställen i Sverige. Följande äro nu kända:

1. Ett, funnet jemte en stor bronsnål lik fig. 218 i "Sv. forns." i en bergsskrefva vid Vester-Vad i Simtuna socken och härad, Upland, Vesterås län. (Statens Hist. Museum 4288. — "Antiqv. tidskrift f. Sverige" 3, sid. 217.)

2—3. Två ovanligt stora, af hvilka det mindre är afbildadt fig. 223 i "Sv. forns.", funna jemte flere halsringar m. m. i en torfmosse vid Långbro i Södermanland (sid. 288 N:o 8).

4—6. Tre funna jemte två bronssvärd m. m. vid Rud i Vermland (sid. 288 N:o 11).

7. Ett funnet jemte hängkärl m. m. i Åsleds mosse, Vestergötland (sid. 289 N:o 13).

8—9. Ett helt och ett söndrigt, funna jemte bitar af ett hängkärl vid Leaby i Vestergötland (sid. 298 N:o 9).

10—11. Två af mycket olika storlek (det större närmast likt fig. 223 i "Sv. forns."), funna jemte ett hängkärl m. m. i en torfmosse vid Slättäng i Vestergötland (sid. 289 N:o 14).

12. Ett afbildadt fig. 25 å pl. 3 i Nilssons "Bronsåldern", 2:a uppl., samt fig. 179 å sid. 128 i "Sveriges historia", första delen; funnet jemte 2 hängkärl m. m. i en torfmosse vid Senäte i Vestergötland (sid. 289 N:o 15).

13—16. Fyra funna i en torfmosse vid Vegstorp i Bohuslän (fig. 6—8 här ofvan).

17. En nål, troligen till ett dylikt spänne, funnen i en torfmosse vid Hogstorp i Bohuslän (fig. 18 här ofvan).

18. Ett funnet i en stenkista i en grafhög i Stenåsa socken på Öland; inga andra fornsaker omtalas såsom hittade på samma ställe. (Statens Hist. Museum 1304: 1831. 6.)

19—20. Två söndriga, funna jemte ringar m. m. vid Fredshög i Skåne (sid. 292 N:o 35).

21. Ett halft (likt fig. 222 i "Sv. forns.", men äfven yttersta hvarfvet af spiralen är fastvuxet), funnet i Östra Torps socken, Skåne, troligen i en torfmosse (sid. 299 N:o 23).

22. En, afbildad fig. 222 i "Sv. forns.", funnen i Åmossen, Slågarps pastorat, Skåne. (Statens Hist. Museum 2549.)

23. En lik fig. 222 i "Sv. forns.", funnen i Skåne. (Statens Hist. Museum 2548.)

24—26. Tre funna på olika, icke närmare angifna ställen i Skåne. Två af dem äro närmast lika fig. 223 i "Sv. forns." (Statens Hist. Museum 3312.)

27—30. Fyra söndriga, af hvilka ett är likt fig. 222 i "Sv. forns.", funna på olika, ej närmare angifna ställen i Skåne. (Lunds Museum.)

31—32. Två funna i Skåne. (Aflidne öfverjägmästaren Sjökronas samling.)

33. Ett funnet i Skåne. (Friherre A. Kurcks samling på Rynge.)

Man känner således nu från Sverige 33 glasögonformiga bronsspännen, af hvilka 1 är funnet i Upland, 2 i Södermanland, 3 i Vermland, 6 i Vestergötland, 5 i Bohuslän, 1 på Öland och 15 i Skåne. — Dessutom är ett sådant, troligen från Sverige i forntiden kommet, spänne funnet nära Viborg i Finland (Aspelin, "Antiquités du Nord Finno-Ougrien", fig. 393).

I Norge äro 2 sådana spännen funna [1] och i Danmark många [2]; uti grafvar i sistnämnde land äro äfven flere mycket små spännen af samma form hittade [3]. Utom Skandinavien äro glasögonformiga spännen endast funna i nordligaste Tyskland, från Odertrakten till Hannover [4]. De sydligaste nu kända torde vara tre som äro funna vid Käterbow och ett funnet vid Oranienburg, hvilka ställen båda ligga i norra delen af provinsen Brandenburg (Nationalmuseet i Berlin).

Äfven dessa spännen äro således utan tvifvel nordiska arbeten. I hvilken del af Norden hvarje särskildt stycke är tillverkadt, kan väl aldrig fullständigt bestämmas; men någon ledning

---

[1] Det ena, afbildadt i "Årsberetning for 1870 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", pl. 1 fig. 3, hör till det sid. 311 omtalade fyndet från Hamang i Akershus amt; det andra, afbildadt i årsber. för 1874 af samma förening, pl. 2 fig. 9, är funnet jemte två hängkärl vid Kamfjord i Jarlsberg och Larviks amt.

[2] Müller i "Årböger for nord. Oldkynd." 1876, sid. 218 och 220; å förstnämnda sida är en af dem afbildad. Andra äro afbildade i Worsaae's "Nord. Oldsager", fig. 231, i Madsens "Broncealderen", I pl. 30, fig. 10, 11, 13 och 14, II pl. 33 fig. 7, samt i "Antiqvariske Annaler" 2, pl. 2 fig. 3 (från Bornholm). — Ett glasögonformigt spänne af brons, beklädt med pressad *guldplåt*, är funnet i Danmark; det liknar till form och sirater närmast fig. 223 i "Sv. forns.", men ovalerna äro kupigare (konung Fredrik VII:s f. d. samling).

[3] Madsen, "Broncealderen", I pl. 30 fig. 12; Müller å anf. st., sid. 218.

[4] Lindenschmit, "Heidnische Alterthümer", första bandet, 7 häftet, pl. 4; v. Estorff, "Heidnische Alterthümer der Gegend von Uelzen", pl. 11 fig. 3 och 4, pl. 12 fig. 8; Kemble, "Horæ ferales", pl. 22 fig. 3; "Antiqvariske Annaler" IV: 2, pl. 2 fig. 4 (Oldeslohe i Holstein; jfr "Nordisk Tidskrift f. Oldkynd.", 1 sid. 218). — Müller, anf. st., sid. 218 och 219.

vid besvarandet af denna fråga torde man kunna erhålla af de upphöjda ränder, hvilka finnas på baksidan af många spännen, och hvilka synas vara af olika form i olika trakter. Stundom hafva de det utseende fig. 8 *b* här ofvan visar; stundom likna de deremot en hand (fig. 20 *b* å sid. 262 i "Antiqv. tidskrift f. Sv.", tredje delen; jfr H. Hildebrands uppsats i fjerde delen, sid. 37). Jag har dock ännu icke haft tillfälle att i detta hänseende närmare undersöka mer än ett fåtal af de i Skandinavien och Tyskland funna glasögonformiga spännena.

Redan för några år sedan har den åsigten framstälts [1], att dessa spännen, hvilka tydligen höra till den senare delen af bronsåldern, småningom utvecklats ur en under den äldre bronsåldern i Norden ofta förekommande typ (fig. 120 i "Sv. forns."). Helt nära sistnämnda typ stå några bronsspännen af samma form men af något gröfre arbete och med olika nålhufvud. Ett sådant spänne, afbildadt pl. 3 fig. 7 i "Hallands Fornminnesförenings årsskrift", är funnet jemte brända ben i en graf vid Dömmestorp i Halland; det torde således höra till en något senare del af bronsåldern än fig. 120 i "Sv. forns." Å spännet från Dömmestorp, hvars båge är prydd med fina fördjupade linier (som ej ses på teckningen), slutar nålen baktill i en rund skifva, på hvilken dock en fördjupning ses af samma form som nålhufvudena å de spännen hvilka höra till typen fig. 120 i "Sv. forns." Denna omständighet kan knapt vara tillfällig. I Skåne har man ock funnit ett bronsspänne likt det från Dömmestorp, men kortare och med jemförelsevis tjockare båge, som äfven är prydd med fina fördjupade linier; dess nålhufvud är ringformigt (Statens Hist. Museum 1518).

Sist nämnda typ ligger troligen till grund för några i södra Skandinavien och norra Tyskland funna spännen, af hvilka ett är afbildadt fig. 221 i "Sv. forns." [2]. Bågen, mycket tjock, på

---

[1] Af doktor Hildebrand i "Antiqv. tidskrift f. Sverige" fjerde delen (sid. 34 och 40, not) samt af mig i tredje delen af samma tidskrift, (sid. 220). Jfr Hildebrand, "De förhistoriska folken i Europa", sid. 169. — De af mig å anf. st. såsom till denna utvecklingsserie hörande former under N:is 3 och 4 upptagna typerna, hvilka saknas i Skandinavien, torde snarare böra betraktas såsom tyska biformer, hvilka ej haft omedelbart inflytande på de glasögonformiga spännenas utveckling.

[2] Dylika spännen ses äfven i Worsaae's "Nord. Oldsager", fig. 230; i Madsens "Broncealderen", I pl. 30 fig. 9; i "Friderico-Franciscеum", pl. 20 fig. 13; samt i Kemble's "Horæ ferales", pl. 22 fig. 4 och 5 (originalet till fig. 5 är funnet i Meklenburg och icke i Italien).

undersidan vanligen concav och på öfversidan tvärrefflad, slutar vid båda ändar i spiralskifvor, hvilkas inre hvarf dock ej bestå af en trind ten såsom det yttre, utan äro platta och breda, ett förhållande som, ehuru i mindre grad, äfven gäller om det nyssnämnda spännet från Dömmestorp. Ehuru skifvornas diameter å fig. 221 i "Sv. forns." är större än å fig. 120, är spiralhvarfvens antal betydligt mindre. Nålhufvudena å spännena af samma slag som fig. 221 äro runda, vanligen tjocka och fördjupade mot midten, der ett mindre hål ses, i hvilket någon gång en uppstående spets sitter. Ett spänne af denna typ ("Horæ ferales", pl. 22 fig. 5), hvars båge icke är så tjock som å de andra [1], har ringformigt nålhufvud.

Nära typen fig. 221 i "Sv. forns." står ett i Kjöbenhavns Museum (N:o 9368) förvaradt, olyckligtvis endast halft spänne, hvars spiralskifva är icke mindre än 1,4 tum i diameter, med flere, tydliga spiralhvarf, af hvilka de inre äro platta och breda; bågen är temligen tjock, på undersidan djupt concav och på öfversidan tvärrefflad; nålhufvudet är rundt, skifformigt, med ett ganska stort hål i midten.

Både i Skåne och i andra sydliga delar af det nordiska området äro flere spännen funna, hvilka mycket likna det sist omtalade men skilja sig från detsamma derigenom, att de inre spiralhvarfven vuxit tillsammans till en platt skifva, från hvilken det yttersta hvarfvet, af en trind och tjock ten, dock ännu skiljer sig; bågen är smalare och massiv, men fortfarande tvärrefflad; det vanligen stora nålhufvudet, i början rundt, skifformigt och sedan med ett allt större hål i midten [2], blir slutligen ringformigt ("Sv. forns.", fig. 222).

Nästa steg i utvecklingen betecknas af spännen, som hufvudsakligen endast derigenom afvika från de sist beskrifna, att äfven det yttersta spiralhvarfvet vuxit samman med skifvan, bildande omkring densamma en kant, hvilken fortfarande är rund, tjock och vanligen tätt spiralrefflad såsom det yttersta hvarfvet af skifvorna å fig. 222 i "Sv. forns."

Skifvorna, hvilka i början äro nästan plana, blifva sedan allt mera kupiga, och deras öfversida prydes med upphöjda sirater,

---

[1] De spännen af typen fig. 221 i "Sv. forns.", hvilka hafva mycket tjock båge, torde böra betraktas såsom biformer till de äldre stadierna af de glasögonformiga spännenas utvecklingsserie.

[2] Stundom är det dock mindre och utan hål; Estorff, anf. arb., pl. 11 fig. 3 (från Hannover).

ofta med sådana concentriska kretsar, om hvilka i det föregående (sid. 302) är taladt.

Det förtjenar anmärkas, att äfven i Italien bronsålderns spännen förete en likartad utveckling; äfven der slutar bågen, ehuru blott vid ena ändan, i en spiralskifva, hvars hvarf småningom sammanväxa [1].

Nyligen har en framstående forskare [2] visserligen framstält en åsigt om sammanhanget mellan de olika nu behandlade typerna af nordiska bronsåldersspännen, hvilken afviker från den här skildrade; men efter förnyad granskning af hithörande förhållanden, så vidt den kunnat utan ytterligare undersökningar i danska och nordtyska samlingar företagas, har jag stadnat vid den öfvertygelsen, att de glasögonformiga spännenas utveckling hufvudsakligen måste hafva försiggått så som jag nu sökt visa. Här är dock icke tillfälle att närmare ingå på denna i många afseenden vigtiga fråga, hvilken jag hoppas snart få på annat ställe utförligare behandla.

Någon annan *bronsnål* af samma form som fig. 9 förvaras ej i Statens Hist. Museum eller i andra svenska samlingar. I Danmark äro deremot sådana nålar funna [3]; man har der äfven hittat en dylik nål af guld [4]. Utom Norden äro de ej kända, hvarför äfven de torde böra betraktas som nordiska arbeten.

Bronssågar lika fig. 22 äro i stor mängd funna både i Sverige och Danmark [5]. Då härtill kommer, dels att sågar af samma form ej äro funna utom Norden, dels att man på flere ställen i

---

[1] "Antiqv. tidskrift f. Sverige", fjerde delen, fig. 31 och 32.

[2] Sophus Müller i "Årböger for nordisk Oldkyndighed" 1876, sid. 215 o. följ.

[3] Worsaae, "Nord. Oldsager", fig. 238; Madsen, "Broncealderen", I pl. 27 fig. 9 (funnen jemte brända ben, en bronskam m. m. i en grafhög på Fyen).

[4] Madsen, anf. arb., II pl. 11 fig. 6; funnen jemte ett bronssvärd m. m. i en grafhög vid Lydshöj på Sjælland.

[5] Några äro afbildade i "Sv. forns.", fig. 182; i Worsaae's "Nord. Oldsager", fig. 157; samt i Madsens "Broncealderen", I pl. 26 fig. 5, och II pl. 13 fig. 23, pl. 29 fig. 5 och 6 (de tre sista funna i grafhögar).

Skandinavien funnit *gjutformar* af sten för dylika sågar [1], är det klart, att dessa verktyg äro förfärdigade i Norden.

I "Compte rendu du Congrès de Stockholm" (sid. 492 och 494) har jag sökt visa, att de smala sågarne lika fig. 22, hvilka ofta förekomma både i graffynd och andra fynd från bronsålderns senare del, uppstått genom en obetydlig förändring af de något bredare bronssågar, som användes under bronsålderns förra del. Man hade tydligen funnit, att lika goda sågblad kunde åstadkommas med betydlig besparing af den dyrbara metallen; man gjorde dem derföre smalare, endast lemnande några korta tappar för bladets fästande i skaftet. De bredare bronssågarne från den äldre bronsåldern synas i sin ordning böra betraktas såsom efterbildningar i metall af de förut använda flintsågarne (fig. 74 i "Sv. forns.").

Denna åsigt torde styrkas icke blott deraf, att en mängd fynd visa, att de särskilda typerna följt efter hvarandra just i den ordning, som deras inbördes likhet angifver, utan äfven deraf att alla dessa sågar, både de af flinta och de af brons, äro af former som endast förekomma i Norden. Är åsigten riktig, hafva vi i det anmärkta förhållandet ett beaktansvärdt prof på ett direkt samband mellan stenålderns och bronsålderns typer.

Sådana *dolkblad*, *spjutspetsar*, *hålcelter* [2] och *sylar* som de från Vegstorp och Hogstorp äro äfvenledes mycket vanliga i Skandinavien, samt kunna utan tvekan betraktas såsom inhemska arbeten, emedan de vapen och verktyg af dessa slag som anträffats i länder utom Norden äro mer eller mindre afvikande. Man har också i Sverige funnit *gjutformar* för hålcelter af samma typ som fig. 11 och 12 här ofvan. Två sådana gjutformar, båda funna i Skåne, äro afbildade fig. 211 i "Sv. forns." och fig. 205 i första delen af "Sveriges historia".

Sylarna hafva med sin fyrkantiga del varit instuckna i skaft, hvilka, såsom gjorda af trä, ben eller dylikt, icke kunnat väntas

---

[1] I Sverige äro tre sådana gjutformar funna, nämligen en i Bräkne härad, Blekinge (pastor Lundhs samling i Karlshamn); en, afbildad fig. 209 i "Sv. forns.", vid Vidtsköfle i östra Skåne (Statens Hist. Museum 3317: 100); samt en troligen i trakten af Kristianstad (Kristianstads läroverks samling). Två i Danmark funna gjutformar för sågar lika fig. 22 äro afbildade i Madsens anf. arb., II tilläggsplanch 1, fig. 5 och 6.

[2] Om de på hålcelternas insida synliga gjuträndernа, se Müller i "Årböger f. nord. Oldk." 1876, sid. 208.

vara bibehållna ända till vår tid. Stundom finnas dock skaften qvar, eller åtminstone lemningar af dem. Någon gång äro de af brons eller bernsten[1]. Om sylarnas användning vid sömnad i läder, se "Sveriges historia", första delen, sid. 128 och 129.

Den föregående framställningen visar, att *alla* de till fynden från Vegstorp och Hogstorp hörande sakerna utan tvifvel äro *förfärdigade i Norden*, det vill säga i Skandinavien eller nordligaste Tyskland. Deremot torde det vara svårt att afgöra, hvar inom det nordiska området de särskilda sakerna äro tillverkade. Troligen äro dock åtminstone de flesta af dem arbetade i Sverige[2]; åtminstone torde icke något bevis emot ett sådant antagande gerna kunna anföras.

Till sågar och hålcelter af samma form som de här funna har man, såsom vi sett, i Sverige till och med träffat gjutformar. Att sådana formar ej hittats i Sverige äfven för de andra sakerna, beror derpå att dessa saker, eller de flesta af dem, äro gjutna i sådana formar som efter gjutningens fullbordande måste slås sönder, hvarför de ej *kunnat* bevarats. Man har ej heller i andra länder träffat formar för sådana hängkärl, kupor, halsringar, spännen m. m., som de vid Vegstorp och Hogstorp funna.

Bland de ornament som pryda dessa saker förtjena de många på de båda kuporna från Vegstorp förekommande djurhufvudena en särskild uppmärksamhet. Hvilka djur härvid afsetts, eller om man öfver hufvud tänkt på något visst slags djur, torde vara svårt att afgöra. Men på andra kupor och på några hängkärl[3] ses dylika bilder, hvilka der tydligen skola föreställa ormar eller liknande djur. I "Sveriges historia" (första delen, sid. 147) har jag påpekat det märkliga förhållande, att sådana motiv visa sig

[1] Lunds Museum eger en i nordvestra Skåne funnen syl med skaft af brons. Fem sylar med sådana skaft äro afbildade i Madsens "Broncealderen" II pl. 16 fig. 4 och 5, pl. 32 fig. 9, samt I pl. 27 fig. 18 och 20. Den först nämnda, hvars skaft är gjutet öfver en kärna af lera, ses äfven fig. 276 i Worsaae's "Nord. Oldsager". En sjette syl med bronsskaft och en med skaft af bernsten äro aftecknade i (dansk) "Antiqvarisk Tidskrift" 1843—1845, sid. 130. En syl med väl bevaradt benskaft ses i Madsens anf. arb., I pl. 27 fig. 19.

[2] Eller rättare i södra delen af den skandinaviska halfön. Begreppen Sverige och Norge funnos ännu icke vid denna tid.

[3] Liksom å några andra bronssaker från samma tid, t. ex. fig. 164 och 187 i "Sv. forns."

redan bland bronsålderns ornament, ett förhållande anmärkningsvärdt derför, "att ormen, mer eller mindre troget tecknad efter naturen, sedan gaf åt den nordiska jernålderns ornamentik dess egendomliga skaplynne"[1].

I afseende på frågan om den *tid*, till hvilken de vid Vegstorp och Hogstorp funna sakerna höra, är jag öfvertygad om, att de förskrifva sig från den *senare delen af bronsåldern* och troligen från något af *århundradena närmast före Kristi födelse*. Att här anföra de särskilda skälen för denna åsigt, skulle emellertid leda mig för vida. Det torde vara tillräckligt att nämna, att äfven på en mängd andra ställen sådana hängkärl, kupor, ringar, spännen m. m. som de här afbildade hittats under förhållanden, som hänföra dem till den yngre bronsåldern. Å andra sidan har man aldrig träffat någon af dem tillsammans med saker från den äldre delen af bronsåldern, under det att ett närmare studium af de olika typerna synes mig med bestämdhet ådagalägga, att de som förekomma i de två nu beskrifna fynden äro utvecklade ur dem som voro vanliga under den äldre bronsåldern.

Det är möjligt, att de vid Hogstorp anträffade sakerna blifvit nedlagda, eller att åtminstone de flesta af dem förfärdigats, något tidigare än de till fyndet vid Vegstorp hörande.

Slutligen bör det ock anmärkas, att de flesta nu i fråga varande slagen af bronssaker så godt som aldrig hos oss anträffats i grafvar[2], men deremot ofta i mossfynd och markfynd[3]. Att de förskrifva sig från en tid då likbränning var allmän, visar sig emellertid redan deraf, att t. ex. sådana sågar som den fig. 22 afbildade vid många tillfällen hittats i grafvar jemte brända ben.

---

[1] Professor Engelhardt i Kjöbenhavn har först fäst min uppmärksamhet på de ormliknande figurer som ses å flere af bronsålderns hängkärl.

[2] Några äro väl hittade i stenrösen, men deraf följer ej att de varit nedlagda i grafvar, så mycket mindre som spår af ben vanligen ej iakttagits.

[3] Öfver detta märkliga förhållande har den danske fornforskaren Sophus Müller nyligen sökt gifva en förklaring i en utmärkt afhandling, införd i "Årböger for nord. Oldkynd." (1876, sid. 185 o. följ.) och i det föregående ofta omtalad. Af skäl, för hvilka jag hoppas snart få redogöra, synes mig denna förklaring dock ej vara fullt tillfredsställande.

Bohuslänska fornsaker från hednatiden,

beskrifna af OSCAR MONTELIUS.

2.

I. Vette härad.

(Tillägg.)

Då ett betydligt antal fornsaker hittats inom detta härad sedan den i första häftet intagna fyndförteckningen trycktes, anse vi oss böra här upptaga dem, på det att den sid. 338 meddelade öfversigten öfver nu kända fynd inom Vette härad måtte omfatta samma tid som den motsvarande öfversigten öfver Tanums härad och således kunna omedelbart jemföras dermed.

99. Inom Vette härad äro på olika, ej närmare angifna ställen hittade:

a) En söndrig *yxa* af *grönsten* utan skafthål.

Cederstr. saml. 958 [1].

b) En vacker båtformig *stenhammare* med uppstående kant omkring skafthålet, afbildad fig. 78 i hälften af verkliga storleken. Längd 5,7 tum. "Funnen i jorden".

Cederstr. saml. 753.

c) En *perla* af färgadt *glas*. — "Funnen i jorden".

Cederstr. saml. 749.

---

[1] Redogörelsen för de i detta häfte upptagna fornsaker i friherre Cederströms samling är benäget meddelad af samlingens egare, hvars nitiska verksamhet för bevarandet af de talrika fynd, som årligen göras i norra Bohuslän, men som förr varit alltför mycket utsatta för förskingring, krönts med så stor framgång. Huru rikt Vette härad är på minnen från stenåldern, visas bäst deraf, att alla de i detta tillägg upptagna fornsakerna — med ytterst få undantag — förvärfvats för friherre Cederströms samling under de 3½ år som förflutit sedan första häftet af "Bidragen" trycktes; att några saker hafva en lägre nummer i samlingen än de i sistnämnda häfte beskrifna, beror derpå, att de erhållit dessa nummer i stället för andra ur samlingen utsöndrade saker.

d) Sju *sländtrissor* af *sten*.

Hr Cavalli-Holmgrens samling.

1. Lommelanda socken.

100. Vid **Hälla** har man funnit i jorden:

En *spjutspets* af gul *flinta*.

Cederstr. saml. 3110.

101. Vid **Tånga** har man funnit i jorden:

En *mejsel* eller yxa af *grönsten* utan skafthål och utan smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2816.

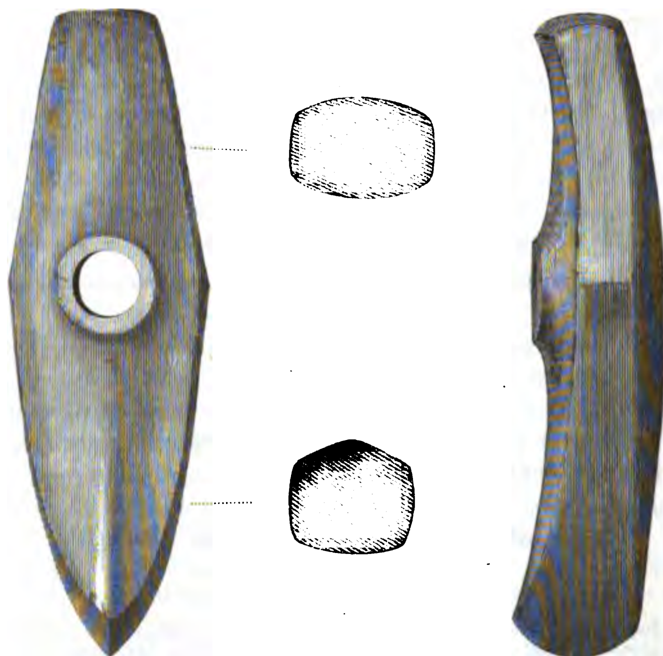

Fig. 78. Stenhammare, sedd från två sidor och med genomskärningar. Vette härad. 1/2.

2. Hogdals socken.

102. Vid **Strand** har man vid olika tillfällen funnit:

a) En bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

b) En *yxa* utan skafthål eller rätmejsel af *grönsten*. "Funnen i jorden".

Båda i Cederstr. saml., 3111 och 2902.

103. Vid **Sundby** har man under dikesgräfning funnit:
En *stenyxa* med skafthål.
Cederstr. saml. 3000.

3. Näsinge socken.

104. Vid **Bräcke** har man "i bäcken, som flyter ur Prestvattnet i Lången", funnit:
Öfre delen af en i skafthålet afslagen *stenyxa*.
Ingeniör J. A. Brudins samling på Alafors nära Lilla Edet.
Se fynd N:o 9.

105. Å **Bräcke** egor är dessutom funnen:
En mörkblå *glasperla* med inlagda röda stjernor på gul botten.
Ingeniör Brudins samling.

106. Vid **Hellesmörk** har man funnit:
En groft slagen, vid eggen slipad *stenyxa* utan hål.
Ingeniör Brudins samling.
Se fynd N:o 11. — Stället lär enligt meddelande af herr Brudin heta Hellesmörk ej Hellesmark.

107. På **Näsinge kyrkogård** hittades år 1876 vid gräfvandet af en graf, omkring 6 fot djupt:
En *yxa* af *sten* utan skafthål; väl arbetad, med tydliga smalsidor. Längd 5,4 tum; bredd vid eggen 1,9 tum.
Ingeniör Brudins samling.

108. Å **Näsinge Prestgårds** egor är funnen:
En *flintkärna.*
Ingeniör Brudins samling.

109. Vid **Stora Ytten** har man funnit i jorden:
En *yxa* af *flinta* med tydliga smalsidor, slipad å ömse sidor, med god, oskadad egg.
Cederstr. saml. 2851.
Se fynd N:o 19.

4. Skee socken.

110. I denna socken har man på ett icke närmare angifvet ställe hittat i jorden:
En *tapp* af *sten* urslagen ur skafthålet på en *yxa*, afbildad fig. 79 i naturlig storlek. Längd något mer än 0,7 tum; största diameter 0,6 tum.
Cederstr. saml. 2874.

Om sådana skafthålstappar se "Vitterhets-Akademiens Månadsblad" 1872, sid. 164, samt Montelius, "Sveriges forntid", texten sid. 59—63. Statens Hist. Museum eger endast tre sådana tappar, den ena funnen i Vestergötland (N:o 4727: 53), den andra i Vermland (N:o 5450) och den tredje i Dalsland (N:o 5565). En annan från Dalsland tillhör Dals Fornminnesförenings samling på Billingsfors. Sju äro kända från Småland, af hvilka en förvaras i Smålands Museum i Vexiö och de öfriga i doktor Wittlocks samling i nämnda stad; fyra af dem äro afbildade i hans arbete "Jordfynd från Värends för-historiska tid", pl. 3 fig. 1, 4—6.

I den fig. 34 i "Sv. forns." afbildade stenyxan, och i några andra yxor, ses större eller mindre, i skafthålet ännu qvarsittande delar af dylika tappar.

Orsaken till att så få sådana urslagna skafthålstappar nu äro kända torde böra sökas deri, att de först under de senaste åren börjat ådraga sig uppmärksamhet och tillvaratagas.

Fig. 79. Tapp af sten från skafthålet till en yxa. Skee s:n. $^1/_1$.

111. Vid **Alemarken** är funnen i jorden:
En *sländtrissa* af *sten*, "med märke efter beslag".
Cederstr. saml. 1068.

112. Vid **Berga** äro på olika ställen funna:
a) En *yxa* af *grönsten*, utan skafthål. "Funnen i jorden".
b) En *stenyxa* med skafthål. "Funnen i en åker".
Båda i Cederstr. saml., 3049 och 2974.

113. Vid **Björke** äro, troligen på olika ställen, funna i jorden:
a) En *yxa* af *grönsten* utan skafthål, kullrigt tvåsidig.
b) Två söndriga, flata *slipstenar*, begagnade på en sida.
Alla i Cederstr. saml., 3048, 3039 och 3040.
Se fynd N:is 26 och 27.

114. Vid **Blomsholm** har man under icke närmare angifna omständigheter funnit:

Bitar af ett *lerkärl.*

Cederstr. saml. 887.

Se fynd N:o 28.

115. På **Norr-Buars** egor har man funnit:

Hälften af en i skafthålet afslagen *stenyxa.*

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

Se fynd N:is 30 och 31.

116. Vid **Budal** under Madar har man hittat i jorden:

En *yxa* af *grönsten* utan skafthål, kullrigt tvåsidig Eggen afslagen.

Cederstr. saml. 2768.

117. Vid **Dortorp** är i jorden funnen:

En *stenyxa* med skafthål.

Cederstr. saml. 3132.

Se fynd N:o 34.

118. Vid **Grankärr** under Velle är funnet i jorden:

Ett *halfmånformigt verktyg* (såg) af brun *flinta.*

Cederstr. saml. 2788.

Se fynd N:o 158.

119. Vid **Grålös** är funnen:

En trekantig *flintspån,* 3,7 tum lång.

Ingeniör Brudins samling.

Se fynd N:o 35.

120. Å **Gödebo** egor har man vid olika tillfällen funnit i jorden:

a) Tre *flintspåner.*

Alla i Cederstr. saml., 3017 och 3030.

b) Tre "arbetade *flintstycken,* funna tillsammans".

Alla i Cederstr. saml., 959.

c) Ett stycke af en platt, på två sidor nyttjad *slipsten.*

Cederstr. saml. 3047.

Se fynd N:o 40.

121. Vid **Görlöf** har man funnit i jorden:

Ett *halfmånformigt verktyg* (såg) af grå *flinta.*

Cederstr. saml. 3108.

Se fynd N:is 36—39.

122. Vid **Harslätt** har under nyodling hittats i jorden:

En trekantig *pilspets* af *flinta,* af samma typ som fig. 65 i "Sv. forns."

Cederstr. saml. 3002.

123. Vid **Hede** (Hee) har man "i en liten *grafhög*" funnit:

En i flere bitar sönderbruten *nål* af *brons,* med en ring upptill; afbildad fig. 80 i naturlig storlek. Af den trinda nålen saknas nu nedre delen.

Cederstr. saml. 2873.

Tillhör jernåldern (ej bronsåldern).

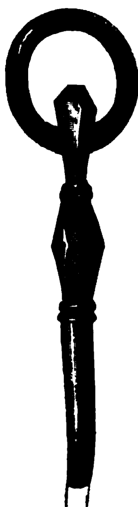

Fig. 80. Öfre delen af en bronsnål. Hede i Skee s:n. 1/1.

124. Vid **Hemmen** äro funna tillsammans i jorden:

a) Ett stycke af en bred *rätmejsel* af gul *flinta,* med tydliga smalsidor, slipad.

b) Ett stycke af "ett *redskap* af skifferlik *sten*".

Båda i Cederstr. saml., 3123 och 3124.

125. Vid **Hemmen** äro äfven funna i en och samma åker:

a) Två *yxor* af *grönsten* utan skafthål, kullrigt tvåsidiga.

b) Stycken af tre fyrkantiga *brynen.*

c) En söndrig platt *slipsten.*

Alla i Cederstr. saml., 1074—1079.

126. Vid **Hemmen** har man dessutom på olika ställen funnit:

a) En bred *hålmejsel* af ljus *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad. "Funnen i jorden."

Cederstr. saml. 2808.

b) En *yxa* af *grönsten* utan hål, nästan trind, slipad mot eggen, som är plano-konvex. "Funnen i jorden, der ättehög stått".

Cederstr. saml. 2939.

c) En söndrig *yxa* af *grönsten* utan hål, nästan trind. "Funnen i jorden".

Cederstr. saml. 3125.

d) Ett stycke af ett fyrkantigt *bryne*.

Cederstr. saml. 1084.

e) En *sländtrissa* af *sten* med ett hål i centrum och ett mellan detta och kanten.

Cederstr. saml. 1082.

Fig. 81. Pilspets af flinta. Hogetorp i Skee s:n. 1/1.

Fig. 82. Pilspets af flinta. Lihult i Skee s:n. 1/1.

127. A **Hjelmstads** egor äro vid olika tillfällen funna i jorden:

a) En *spjutspets* af brun *flinta*.

b) Stycken af *lerkärl*.

Alla i Cederstr. saml., 3113 och 3097.

Se fynd N:is 43 och 44.

128. I **Hogetorpsskogen** har under sandtägt hittats:

En *pilspets* af *flinta*, afbildad fig. 81 i naturlig storlek; väl arbetad med fina sågtänder utmed båda eggarne. Längd helt nära 1 tum.

Cederstr. saml. 2793.

129. Vid **Sör-Hult** har man funnit tillsammans i en åker:

a) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg).

b) Två söndriga sådana *flintverktyg;* det ena af gulgrå och det andra af grå flinta.

c) En *flintspån*, stor, omsorgsfullt knackad i kanterna.

Alla i Cederstr. saml., 2985, 776, 1884 och 2984.

Se fynd N:o 52.

130. Vid **Sör-Hult** äro äfven funna, "under mossa i skogen": Tre *flintspåner*.

Alla i Cederstr. saml., 777.

131. A **Håfve** egor har man vid olika tillfällen funnit:

a) En *yxa* af *grönsten* utan skafthål och utan tydliga smalsidor.

b) En *sländtrissa* af *sten* med koncentriska ringformiga prydnader.

c) Två *sländtrissor* af *sten*. "Funna tillsammans i ett fjell".

Alla i Cederstr. saml., 2747, 2940, 1036 och 1037.

Se fynd N:is 46 och 47.

132. Vid **Öfre Högstad** har man hittat i jorden:

En *yxa* af gul *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2810.

Se fynd N:o 55.

133. Vid **Kampetorp** är hittad i jorden:

En liten *flintkärna* (af samma slag som fig. 3 i "Sv. forns.").

Cederstr. saml. 3016.

134. Vid **Knarviken** är funnen i jorden:

En lång trekantig *pilspets* af ljus *flinta* (lik fig. 65 i "Sv. forns.").

Cederstr. saml. 2845.

135. Vid **Kongerud** har man under plöjning hittat:

En *stenyxa* med skafthål, vanlig form.

Cederstr. saml. 2770.

136. Vid **Kroken** äro funna i jorden:

a) Två *rätmejslar* af grå *flinta*, med tydliga smalsidor, slipade.

b) Två *spjutspetsar*, den ena af brun *flinta* och den andra af ljus flinta.

Alla i Cederstr. saml., 2791, 2792, 2789 och 2790.

137. Vid **Liden** är funnet i jorden:

Ett *halfmånformigt verktyg* (såg) af brun *flinta*.

Cederstr. saml. 2812.

138. Vid **Lihult**, ett torp under Madar, äro vid olika tillfällen följande stensaker funna, de flesta i en åker:

a) En bladformig *pilspets* af *flinta*, väl arbetad, afbildad fig. 82 i naturlig storlek. Längd 0,85 tum.

Cederstr. saml. 2839.

b) Tre *flintspåner.*
Alla i Cederstr. saml., 2840—2842.

c) En bred *rätmejsel* af *skiffer.*
Cederstr. saml. 2577.

d) En liten *yxa* utan hål eller mejsel af *skiffer*, starkt hoptryckt, utan smalsidor.
Cederstr. saml. 1104.

e) En kullrigt fyrsidig *yxa* af *grönsten*, utan skafthål, grof.
Cederstr. saml. 2973.

f) En *yxa* af *grönsten* utan skafthål, trind, väl arbetad, slipad mot eggen.
Cederstr. saml. 2955.

Fig. 83. Stenyxa, sedd från ena sidan och kanten. Lihult i Skee s:n. 2/3.

g) En *yxa* af *grönsten*, utan skafthål, trind.
Cederstr. saml. 1103.

h) En *yxa* af *grönsten* utan skafthål, kullrigt tvåsidig; väl slagen, men med stora hugg; ej spår af slipning. Afbildad fig. 83 i två tredjedelar af verkliga storleken. Längd 3,7 tum; största bredd 1,25 tum.
Cederstr. saml. 1053.

i) 27 *yxor* af *sten* (ej flinta) utan skafthål, kullrigt tvåsidiga. De flesta groft tillslagna. Vanligen slipade mot eggen; några hafva dock ej spår af slipning.

Alla i Cederstr. saml., 990—996, 1054, 1098, 2781—2784, 2799, 2801, 2802, 2814, 2815, 2904—2906, 2972, 3012, 3044, 3057, 3116 och 3117.

k) Tre bitar af dylika *stenyxor.*

Alla i Cederstr. saml., 998, 2785 och 2786.

l) 32 stycken af platta *slipstenar,* begagnade å båda sidor, eller blott på den ena.

Alla i Cederstr. saml., 987—989, 999—1013, 1051, 1055, 1056, 1097, 1099—1102, 1105, 2843, 2844, 2907, 2908 och 3058.

m) En regelbundet *äggformig sten* med en rundt omkring gående, väl arbetad fördjupning af 2,5 liniers bredd, som följer längsta omkretsen. Stenens längd 3,7 tum; dess största tjocklek 2,5 tum.

Cederstr. saml. 2800.

Se fynd N:o 56.

139. Vid **Långskog** är funnet i jorden:

Ett *halfmånformigt verktyg* (såg) af grå *flinta.*

Cederstr. saml. 2419.

Se fynd N:o 60.

140. Vid **Madar** har man funnit i en nyodling:

a) En *yxa* af *grönsten,* utan hål, med tydliga smalsidor.

Cederstr. saml. 3136.

b) Ett stycke af en *stenyxa.*

Cederstr. saml. 1110.

c) Ett stycke af en nästan rund, klubbformig *slipsten.*

Cederstr. saml. 1109.

d) Ett stycke af en *täljstensgryta,* med utvikt kant; groft huggen.

Cederstr. saml. 1107.

Se fynd N:is 61 och 138.

141. Vid **Madar** har man funnit i jorden:

En rund, ganska tjock skifva af *brons,* afbildad fig. 84 i naturlig storlek. Öfversidan är genom ett likarmadt kors indelad i fyra fördjupade fält med ett fyrbent djur i hvarje; alla hufvudena vända mot midten. Mellan de upphöjda figurerna ses lemningar af förgyllning. Vid korsarmarnes ändar finnas små släta, fördjupade halfrundlar; i midten af hvar och en af dem är en liten

halfrund inskärning i kanten. På den släta baksidans midt ses endast en mycket kort, rund, jemförelsevis tjock tapp, med tillhjelp af hvilken skifvan varit fästad på något, utan tvifvel ett *spänne*. Diameter 1,55 tum; största tjocklek 0,2 tum.

Cederstr. saml. 2863.

Siraterna visa, att arbetet tillhör den yngre jernåldern.

I Statens Hist. Museum förvaras en rund bronsskifva, prydd med samma sirater, men de äro sämre gjorda och skifvan tunnare samt på de djupaste ställena genombruten; diameter 1,35 tum. På baksidan finnas endast vid kanten, midt emot hvarandra, två korta tappar, med hvilka skifvan utan tvifvel varit fästad på ett spänne Funnen i Sverige, men stället ej närmare kändt.

Fig. 84 a. Skifva af förgyld brons, troligen del af ett spänne. Madar i Skee s:n. 1/1.

Fig. 84 b. Genomskärning af bronsskifvan fig. 84 a. 1/1.

En dylik rund, genombruten bronsskifva af 1,5 tums diameter förvaras ock i samma museum (N:o 2076: 24). Vid kanten stå på lika afstånd från hvarandra fyra groft arbetade, inåt vända djurhufvud; ett rundt hål i midten. Funnen på Öland eller i östra Småland.

Nyligen har doktor Stolpe i en graf på Björkö i Mälaren funnit ett rundt bronsspänne, bestående af en rund slät och plan bronsskifva af 1,75 tums diameter, på hvars baksida ses lemningar af en nål och, vid kanten, en ring; å andra sidan är en annan bronsskifva af 1,4 tums diameter fästad. Den senare är alldeles

lik den vid Madar funna (fig. 84), men genombruten på de ställen som å denna äro fördjupade; den fasthålles med tillhjelp af fyra nitar vid korsarmarnes ändar (således vid de små halfrunda inskärningarna å fig. 84).

Ett spänne af *silfver*, hvars sirater alldeles likna fig. 84, är funnet vid Mörstorp i Ljungs socken, Östergötland. Det består af en enkel skifva, hvars grundform visserligen är rund, men som har ett litet utsprång vid ändan af hvarje korsarm; figurerna äro upphöjda, arbetade i samma stycke som spännet, på hvars baksida finnes nålfäste, hylsa för nålens spets och vid kanten ögla för en ring. Nålen saknas. Detta spänne, som är betydligt tunnare än originalet till fig. 84, hittades 1860 under plöjning på en åker tillsammans med 6 hela och 60 bitar af arabiska silfvermynt; det yngsta pregladt omkring år 954. (Statens Hist. Museum 2755.)

På en åker vid Rinkaby i Rinkaby socken nära Kristianstad hittades år 1871 ett dylikt silfverspänne, men fyrsidigt, med inböjda sidor; afbildadt fig. 99 i "Führer durch das Museum vaterländischer Alterthümer in Stockholm". Siraterna äro mycket lika dem å fig. 84, men bättre gjorda. På baksidan finnes, utom nålen, i ena hörnet en ring hvari en silfverkedja hänger. (Statens Hist. Museum 4578.)

Nära de nu beskrifna spännena stå å ena sidan sådana runda bronsspännen som fig. 579 i "Sv. forns.", ett stort rundt förgyldt silfverspänne, hörande till fyndet vid Vårby i Södermanland [1], och två runda silfverspännen med flere pånitade djurfigurer, som förvaras i Statens Hist. Museum [2], samt å andra sidan några runda silfverspännen med fyra (eller tre) dylika djurbilder som å fig. 84, men i *filigranarbete* [3].

---

[1] Statens Hist. Museum 4516. Spännet är afbildadt å pl. 2, ser. VI af "Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum" af B. E. Hildebrand och H. Hildebrand (i det inom kort utkommande andra häftet).

[2] Det ena, med en lång, tung, vidhängande silfverkedja, är funnet jemte silfverringar vid Högby kyrka på Öland (N:o 4082), det andra, utan kedja, är hittadt för lång tid sedan och fyndorten ej känd (N:o 246). — Två dylika silfverspännen hittades år 1868 i Ryssland vid byn Gnezdow, nära Dnjepr, ungefär en svensk mil från Smolensk; jemte dem hittades 12 österländska mynt (det yngsta pregladt år 953 eft. Kr. f.), två ovala spännbucklor alldeles lika fig. 551 i "Sv. forns.", samt en mängd prydnader af silfver.

[3] Ett är afbildadt fig. 395 i första delen af "Sveriges historia". Ett alldeles dylikt, men af *guld*, är funnet på Pommerns kust och för-

Den vid Madar funna bronsskifvan liknar väl ganska mycket öfversidan å många af de för Gotland egendomliga runda dosformiga bronsspännena (fig. 538—542 i "Sv. forns."), men en närmare granskning visar, att denna skifva ej kan hafva hört till ett sådant spänne.

142. A **Madars** egor äro dessutom vid olika tillfällen funna:

a) En trekantig *pilspets* af *flinta*. "Funnen 2 alnar djupt i jorden".

b) En *yxa* af *grönsten* utan skafthål. "Funnen i jorden".

Båda i Cederstr. saml., 3133 och 3126.

143. Vid **Massleberg** har man funnit i jorden:

En *spjutspets* af *flinta*.

Cederstr. saml. 3100.

Se fynd N:is 62 och 63.

144. Vid **Mörkelanda** är funnen i jorden:

En bred *rätmejsel* af mörk *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2835.

145. I **Skee Prestgårds** trädgård hittades år 1876:

Öfre delen af en nästan trind *yxa* af *grönsten* utan skafthål.

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

Se fynd N:is 65 och 66.

146. Vid **Rogsta** är funnen i jorden:

Hälften af en *stenyxa* som haft skafthål.

Cederstr. saml. 3130.

Se fynd N:o 67.

147. Vid **Rämne** har man, på olika ställen, funnit i jorden:

a) En rundadt skedformig *skrapa* af *flinta*.

b) En söndrig *stenyxa*, som haft skafthål.

c) Bit af en *täljstensgryta*.

Alla i Cederstr. saml., 891, 3007 och 890.

Se fynd N:is 69 och 70.

Om täljstensgrytor, se här ofvan vid fynd N:o 38.

148. Vid **Salen** är funnen i jorden:

En *spjutspets* af grå *flinta*.

Cederstr. saml. 2813.

Se fynd N:o 71.

---

varas i Stralsunds Museum. Ett liknande guldspänne, men med endast tre djur, hör till fyndet från Ödeshög i Östergötland (Vitt. Akad:s Månadsblad 1877, nov.—dec.).

149. Vid **Skågelid** är hittad i jorden:

Öfre hälften af en *yxa* utan skafthål eller mejsel af *grönsten*, med tydliga smalsidor.

Cederstr. saml. 2803.

Se fynd N:o 73.

150. Vid **Solberg** är funnen i jorden:

En *stenyxa* med skafthål. Ena sidan är ryggad; de tre andra plana och breda.

Cederstr. saml. 2806.

151. Vid **Strängen** äro funna tillsammans i jorden:

a) En *dolk* af brun *flinta* med fyrkantigt utpringladt fäste.

b) En *spjutspets* af grå *flinta* med inböjd, ganska tjock bas; liknar fig. 47 i "Sv. forns."

Båda i Cederstr. saml., 2796 och 2797.

Se fynd N:o 79.

152. Å **Strängens** egor äro vid ett annat tillfälle funna tillsammans i jorden:

a) En sönderbruten *spjutspets* af *flinta*.

b) En skedformig *skrapa* af *flinta*.

c) En *flintskärfva*.

Alla i Cederstr. saml., 3053—3055.

153. Vid **Strängen** äro dessutom, på olika ställen, funna i jorden:

a) En *yxa* af *flinta*, utan tydliga smalsidor (genomskärningen spets-oval); groft slagen och alldeles oslipad.

Cederstr. saml. 3101.

b) En smal *hålmejsel* af *flinta*. Öfre delen bortslagen.

Cederstr. saml. 3102.

c) Det fyrkantiga fästet till en *flintdolk*.

Cederstr. saml. 2926.

d) En *spjutspets* af grå *flinta;* yttersta spetsen afbruten.

Cederstr. saml. 3081.

e) Ett *halfmånformigt verktyg* (såg) af mörk *flinta*.

Cederstr. saml. 3084.

f) En något bearbetad *flintspån;* färgen hvit.

Cederstr. saml. 3083.

g) En *rätmejsel* af *grönsten*, med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2922.

154. Vid **Söle** är funnen i jorden:
Bakre delen af en *stenyxa*, som haft skafthål.
Cederstr. saml. 2976.
Se fynd N:o 80.

155. Vid **Treje** äro funna i jorden, på olika ställen:
a) En söndrig *yxa* af *grönsten* utan skafthål, kullrigt tvåsidig.
b) En *sländtrissa* af *sten*.
c) Bitar af ett ganska väl brändt *lerkärl*.
Alla i Cederstr. saml., 1016, 1017 och 889.
Se fynd N:is 84 och 85.

156. I en till **Utängen** hörande åker är funnen:
En väl arbetad *dolk* af *flinta*, med nästan jemnbredt, fyrkantigt fäste; kanterna utpringlade. Längd 7 tum; bladets största bredd 1,3 tum.
Cederstr. saml. 2576.
Se fynd N:o 87.

157. Vid **Valix** är funnen i jorden:
En *yxa* af *sten* (ej flinta) utan skafthål, kullrigt tvåsidig.
Cederstr. saml. 3003.

158. Vid **Velle** äro funna tillsammans i jorden:
a) En skedformig *skrapa* af *flinta*.
Cederstr. saml. 2818.
b) En *flintspån*, hvilken man synes hafva börjat förarbeta till pilspets.
Cederstr. saml. 2819.
c) Ett oregelbundet *flintstycke*.
Cederstr. saml. 2821.
d) En *flintkärna*.
Cederstr. saml. 2820.
e) En *stenyxa* med skafthål.
Cederstr. saml. 2817.
Se fynd N:is 90, 91 och 118.

159. I en till **Velle** hörande åker har man dessutom funnit tillsammans:
a) En bred *hålmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.
Cederstr. saml. 2866.
b) Ett stycke af ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg).
Cederstr. saml. 2867.

c) Tre *flintspåner.*

Alla i Cederstr. saml., 2868—2870.

d) Tolf oregelbundna *flintstycken* och större *flintskärfvor.*

Alla i Cederstr. saml., 2871.

160. Å **Velle** egor har man dessutom, vid olika tillfällen, funnit:

a) En bred *rätmejsel* af *grönsten* med tydliga smalsidor, delvis slipad.

b) En *hålmejsel* af "*skiffer* eller skifferliknande sten", slipad.

c) En *sländtrissa* af mörkgrön *sten.*

d) En *sländtrissa* af *täljsten.*

Alla i Cederstr. saml., 3122, 2900, 3098 och 1080.

161. Å **Vettelanda** egor har man, på olika ställen, funnit i jorden:

a) En *dolk* af brun *flinta* med trekantigt fäste; kanterna utpringlade.

b) En *sänkesten* med korsvis inhuggna rännformiga fördjupningar.

c) En *sländtrissa* af *täljsten.*

Alla i Cederstr. saml., 3118, 3096 och 1093.

Se fynd N:is 92 och 93.

162. Å **Änneröds** egor har man under sandtägt i skogen funnit:

En bred *rätmejsel* af grå *flinta* med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2811.

Se fynd N:o 94.

163. Vid **Änneröd** har man äfven hittat i jorden:

En *flintspån.*

Cederstr. saml. 2861.

164. Vid **Åseröd** äro hittade tillsammans, i bädden af en bäck:

Två *halfmånformiga flintverktyg* (sågar).

Båda i Cederstr. saml., 3077 och 3078.

Se fynd N:o 95.

165. Vid **Äng** äro funna tillsammans i jorden:

a) Bakre delen af en *spjutspets* af *flinta.*

b) Åtta *spåner* och *skärfvor* af *flinta.*

Alla i Cederstr. saml., 3056 och 3021

Se fynd N:o 96.

166. Vid **Ång** har man dessutom, på olika ställen, funnit:

a) En skedformig *skrapa* af *flinta*.

Cederstr. saml. 3046.

b) Nio *spåner* och *skärfvor* af *flinta*. "Funna tillsammans i jorden".

Alla i Cederstr. saml. 3043.

c) Tre *flintspåner*.

Alla i Cederstr. saml. 3045.

d) Två *flintspåner*.

Båda i Cederstr. saml. 953.

e) En annan *flintspån*. "Funnen i jorden".

Cederstr. saml. 1088.

f) Två *sländtrissor* af *täljsten*. "Funna i jorden".

Båda i Cederstr. saml., 1086 och 1087.

5. Strömstad.

167. Vid **Christorp** har under sandtägt hittats:

En *flintspån*.

Cederstr. saml. 1913.

168. Vid **Platsen** å Strömstads stadsjord hittades för många år sedan i jorden:

En *yxa* af *grönsten* utan skafthål, med otydliga smalsidor, nästan trind.

Cederstr. saml. 2951.

169. Vid **Pungvränga** å Strömstads stadsjord har man funnit i jorden:

Ett stycke af en *täljstensgryta*.

Cederstr. saml. 3127.

6. Tjernö socken.

170. På **Rössö** äro, vid olika tillfällen, funna i jorden:

a) Ett *halfmånformigt verktyg* (såg) af grå *flinta*.

b) En *yxa* af *grönsten* utan skafthål.

Båda i Cederstr. saml., 3109 och 2914.

För att bereda en öfversigt af de många i Vette härad funna minnena från hednatiden, meddelas här ett sammandrag, utvisande först för hvarje socken och sedan för hela häradet, antalet nu kända fornsaker af hvarje form som kan anses tillhöra *stenåldern*. Häradets och de särskilda socknarnes ytinnehåll angifves äfven, på det att en jemförelse med andra delar af Sverige lättare må kunna anställas.

	Lommelands socken.	Hogdals socken.	Näsinge socken.	Skee socken.	Strömstad.	Tjernö socken.	Okänd del af häradet.	Vette härad.
Ytinnehåll i svenska qvadratmil (öar, holmar, insjöar m. m. inberäknade)...	0,29	0,63	0,39	2,35	0,04	0,43	—	4,13
Flinta:								
Yxor och breda rätmejslar	1	1	1	23	1	—	4	31
Breda hålmejslar	—	—	—	5	—	—	1	6
Smala rätmejslar	—	—	1	1	—	—	2	4
Smala hålmejslar	—	—	—	1	—	—	—	1
Groft slagna redskap (lika fig. 73 och 76)	—	—	1	7	—	—	—	8
Dolkar och spjutspetsar	2	—	4	35	—	—	24	65
Pilspetsar, bladformiga	—	—	—	4	—	—	1	5
D:o trekantiga	—	—	—	4	—	—	9	13
Halfmånformiga verktyg (sågar)	—	—	4	42	—	1	14	61
Skrapor	—	—	—	6	—	—	3	9
Spåner (knifvar)	—	—	1	39	1	—	2	43
Skärfvor och oregelbundna flintstycken...	—	1	—	28	—	—	5	34
Kärnor	—	—	1	2	—	—	—	3
Tillhopa af flinta	3	2	13	197	2	1	65	283
Andra stenslag:								
Rätmejslar och yxor utan hål	1	1	4	[1] 103	1	1	14	125
Hålmejslar	—	—	—	1	—	—	—	1
Yxor och hammare med skafthål	—	2	5	30	—	—	11	48
Skafthålstapp	—	—	—	1	—	—	—	1
Slipstenar, klubblika	—	—	—	3	—	—	1	4
D:o flata	—	—	—	[1] 43	—	—	—	43
Tillhopa af andra stenslag än flinta	1	3	9	181	1	1	26	222
Tillhopa af sten	4	5	22	378	3	2	91	505
Antal stensaker från hvarje qvadratmil i medeltal	13,8	7,9	56,4	160,9	75,0	4,7	—	122,2

[1] Af dem äro 71 groft arbetade yxor och 38 slipstenar (de flesta söndriga) funna vid Lihult (se fynd N:is 56 och 138).

Utom de i denna öfversigt upptagna arbeten af sten har man i Vette härad äfven funnit följande, af hvilka åtminstone de flesta säkert tillhöra tiden efter stenålderns slut:

8 brynen af skiffer, fyrkantiga (fynd N:is 69, 71, 125 och 126). Endast ett af dem (N:o 71) har den för stenåldern egendomliga form som fig. 4 i "Sv. forns." visar.

2 sänkestenar (fynd N:is 138 och 161).

En så kallad "oval brynsten" (fynd N:o 6), hvilken tillhör den äldre jernåldern. Vid museet i Kjöbenhavn har man nyligen gjort den iakttagelsen, att dessa, i fynd från den äldre jernåldern mycket vanliga stenar troligen icke, såsom man förut antagit [1], varit brynen, utan att de varit använda för att slå eld med. Om man slår mot dem med ett stycke flinta, erhållas lätt gnistor.

19 sländtrissor af sten, dels från jernåldern och dels troligen äfven från senare tid (fynd N:is 93, 99, 111, 126, 131, 155, 160, 161 och 166).

9 hela eller söndriga täljstensgrytor (fynd N:is 38, 49, 66, 75, 85, 140, 147 och 169). Äfven dessa förskrifva sig säkerligen dels från jernåldern, dels från senare tid.

Derjemte äro i häradet funna:

Flere lerkärl, af hvilka de flesta dock varit sönderslagna (fynd N:is 28, 43, 65, 81, 95, 114, 127 och 155). Några af dem förskrifva sig från bronsåldern, de andra från jernåldern. — Något lerkärl som med säkerhet kan hänföras till stenåldern är ännu icke kändt från Vette härad.

En troligen till bronsåldern hörande harpixkaka (fynd N:o 43).

Fem armringar af guld från bronsåldern (fynd N:o 74).

Ett svärd, en hålcelt, en knif och en halsring af brons, alla från bronsåldern (fynd N:is 1, 95 och 51).

Två ovala spännbucklor [2], en rund, förgyld skifva, troligen till ett spänne, samt en nål med ring, alla af brons och tillhörande jernåldern (fynd N:is 37, 141 och 123).

En smal bronsbeläggning till en kam (fynd N:o 10).

En fingerring af silfver från slutet af jernåldern (fynd N:o 23).

En knif, 3 spjutspetsar, 2 skäror och en gryta af jern (fynd N:is 22, 65, 75, 76 och 26).

Nio glasperlor, ej äldre än jernåldern (N:is 91, 93, 99 och 105).

---

[1] "Antiqvarisk tidskrift för Sverige" 2, sid. 249, följ.

[2] Om dessa i Bohuslän sällsynta spännen se "K. Vitterh. Hist. och Ant. Akad:s Månadsblad" 1873, sid. 177 följ., och 1877, sid. 461 följ.

II. Tanums härad.

171. I Tanums härad, och troligen inom Tanums socken, äro på särskilda, icke närmare angifna ställen, funna:

a) En kort bred *yxa* af *flinta*, med plana smalsidor; afbildad fig. 85 i en tredjedel af verkliga storleken. Alla fyra sidorna väl slipade. Yxan har tydligen varit större, men blifvit afslagen, hvarefter ny egg knackats och slipats; eggen bildar derför tydlig vinkel mot den ena bredsidan (ej mot den andra). Längd 4,5 tum; bredd vid eggen 2,55 tum.

Statens Hist. Museum 2898[1].

Fig. 85. Flintyxa, slipad. Tanums härad. 1/3.

b) Ett stycke af en *yxa* eller bred rätmejsel af *flinta*, slipad.

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

c) En *dolk* af gråbrun *flinta*, med jemnbredt, oregelbundet fyrsidigt, skarpkantadt fäste och något bredare blad; således närmast lik "Sv. forns." fig. 57. Längd nu 5,85 tum (har varit om-

[1] Alla de under N:is 1270 och 2898 i Statens Hist. Museum förvarade fornsaker hafva tillhört A. E. Holmbergs samlingar. De som nu förvaras i museet under N:o 1270 erhöllos med hans första, år 1846 inlösta samling; de som hafva N:o 2898 medföljde hans senare samling, hvilken år 1861, efter hans död, skänktes till museet.

kring 6 tum, men yttersta udden saknas); bladets största bredd 1,15 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 75.

d) En *dolk* af mörkbrun *flinta,* med smalt, jemnbredt, fyrsidigt fäste och bredare blad, hvars främre del blifvit i äldre tid

Fig. 86. Spjutspets af flinta. Tanums härad. 1/2.

afslaget och nu saknas. Å bladets ena sida synas på midten spår af slipning. Längd nu 4,4 tum; bladets största bredd 1 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 129.

e) En *flintdolk* med tjockt fäste, 4 tum lång.

Friherre F. Hiertas samling på Främmestad.

f) En *dolk* af *flinta* med jemnbredt fyrkantigt fäste och smalt blad.

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

g) En stor, väl slagen *spjutspets* af *flinta*, afbildad fig. 86 i hälften af verkliga storleken. Längd 7,85 tum; största bredd 1,7 tum.

Statens Hist. Museum 2898.

h) En bred *spjutspets* af ljus blågrå *flinta*, bredt lancettformig (närmast lik fig. 86 å föregående sida, men baktill något trubbigare). Längd 6,7 tum; största bredd 1,5 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 94.

i) En *spjutspets* af *flinta*, 4,7 tum lång.

Göteborgs Museum 1560; gåfva af prosten T. D. Hellberg i Tanum.

k) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg), ovanligt bredt, med utåt böjd egg.

Statens Hist. Museum 1270: 173.

l) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg), färgen gråblå.

Statens Hist. Museum 1270: 183.

m) Ett smalt *halfmånformigt flintverktyg* (såg), med inåt böjd egg utan tydliga tänder. Afslagen nära ena ändan; båda styckena finnas. Längd 3,6 tum; bredd 0,9 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 186.

n) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg) med inåt böjd egg; ena ändan afslagen. Längd nu 3,35 tum; största bredd 1,3 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 189.

o) Hälften af ett *halfmånformigt (?) flintverktyg* (såg), slipådt å båda sidor. Längd nu 2,65 tum; största bredd 1,05 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 190.

p) En *flintspån*, finknackad utmed kanten. Längd 2,6 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 346.

q) En bred *mejsel* af svart *sten* (ej flinta), svagt håleggad, med plana smalsidor. Otydlig bane. Väl arbetad och väl slipad på alla fyra sidorna. Längd 4,55 tum; bredd vid eggen 1,75 tum; största tjocklek 0,85 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 306.

r) En *mejsel* eller yxa utan skafthål af *grönsten* med rät egg och plana smalsidor. Något afsmalnande och aftunnad uppåt. Alla fyra sidorna slipade. Ytan mörkgrå. Längd 5 tum; bredd vid eggen 2 tum; största tjocklek 1,05 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 307.

s) En nästan trind *yxa* utan hål af *grönsten*, upptill slutande i en trind, trubbig spets; slipad endast vid den smala eggen. Längd 5,6 tum; största bredd 1,3 tum och tjocklek 1,5 tum.

Statens Hist. Museum 2898.

t) Nedre delen af en i senare tid afslagen *yxa* af *grönsten*, hvilken troligen icke haft skafthål. Ytan grå. Längd nu endast 2,1 tum; bredd vid eggen 2 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 322.

u) En *stenyxa* med skafthål; vanlig form. Ofvanför hålet är ett mindre stycke urslaget; för öfrigt hel. Längd 4,55 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 250.

v) En *stenyxa* med skafthål; hel, af vanlig form. Längd 4,55 tum. Bred och tjock; jemförelsevis stort hål, i hvilket ses, närmare ena kanten, en smal inslipad rand.

Statens Hist. Museum 1270: 251.

Fig. 87. Hälften af en stenyxa. Tanums härad. $^1/_2$.

x) En *stenyxa* med skafthål; i senare tid skadad vid eggen, men för öfrigt hel. Vanlig form. Längd 3,55 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 278.

y) En liten *stenyxa* med skafthål och derofvanför spår af ett äldre hål, vid hvilket yxan blifvit afslagen, hvarefter de öfre hörnen afrundats och det nya hålet borrats. Längd 3,6 tum.

Statens Hist. Museum 2898.

z) Eggändan af en *stenyxa* med skafthål, afslagen i hålet. Yxan synes hafva varit af vanlig form. Längd nu endast 1,65 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 294.

å) En del, troligen den nedre, af en spetsig i skafthålet afslagen *stenyxa;* ändan bildar en smal, slipad egg. Afbildad fig 87 i hälften af verkliga storleken. Längd nu 3,5 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 297.

I Statens Hist. Museum finnes ingen annan stenyxa af samma form.

ä) En *sländtrissa* af *sten.*

Statens Hist. Museum 1270: 358.

ö) En *sländtrissa* af *sten.*

Ingeniör Brudius samling på Alafors.

7. Lurs socken.

172. I **Lurs** socken äro på olika, icke närmare uppgifna ställen funna:

a) En bred *rätmejsel* af *flinta,* liten, med tydliga smalsidor; alldeles oslipad.

Cederstr. saml. 2379.

Fig. 88. Pilspets af flinta. Lurs s:n. 1/1.

b) En *pilspets* af *flinta,* smalt bladformig, med inböjd bas, fint knackad, temligen tjock. Afbildad fig. 88 i naturlig storlek. Längd 1,5 tum.

Cederstr. saml. 2150.

c) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg).

Cederstr. saml. 2999.

d) En bit af ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg).

Cederstr. saml. 2144.

e) En smal och tjock *flintskärfva* eller flintspån.

Cederstr. saml. 2381.

f) En bred *rätmejsel* af *grönsten*, med plana smalsidor och tydlig bane. "Funnen i en mosse".

Cederstr. saml. 790.

g) En *yxa* (?) utan hål af *grönsten*, nästan trind, tjock; eggen nu trubbig.

Cederstr. saml. 2372.

173. På **Amdals** egor äro vid olika tillfällen hittade:

a) En skedformig *skrapa* af *flinta*. "Funnen vid sandtägt".

b) En *flintspån*.

Båda i Cederstr. saml., 2981 och 1025.

174. Vid **Amunderöd** har man, troligen på olika ställen, funnit:

a) Två *flintdolkar* med fyrkantigt, jemnbredt fäste.

b) En liten vacker bladformig *pilspets* af hvit *flinta*, närmast lik fig. 61 i "Sv. forns." Längd 0,9 tum.

Alla i Cederstr. saml., 2311, 2312 och 2586.

175. Å **Appelsäters** egor har man på en åker hittat:

En i ena ändan afbruten, trekantig *pilspets* af grå ogenomskinlig *flinta*, lik fig. 12 å sid. 18 här ofvan; med sågtänder utmed två kanter. Längd nu 2,1 tum. Flintan synes vara af samma slag som den vid Tannam funna (se här nedan).

Skänktes år 1872 af Appelsäters dåvarande egare herr Hjalmar Wiens till Statens Hist. Museum (N:o 4853).

176. Vid **Backa** hittades år 1837 i en potatisåker:

Ett *beslag* af *guld* till mynningen af en svärdsslida, prydt å båda sidor med pålödda sirater af guldtrådar och guldkorn (så kallade "filigranornament"); utmed hvardera kanten löper en tjock, tvärrefflad guldtråd. Båda sidorna äro afbildade i naturlig storlek fig. 89 *a* och *c*; *b* visar beslaget sedt uppifrån och öppningen för svärdsslidan; *d* visar förstoradt en af de två djurbilder som pryda sidan *c*. Vid ena kantens midt ses lemningar af något nu bortbrutet; troligen af ett sådant fäste för en liten rem som här nedan omtalas. Vigt 6 ort (25,73 gram); guldets halt 75,7 proc.

Statens Hist. Museum 783. Ena sidan af beslaget är förut afbildadt i "Från Jernåldern" pl. 8 fig. 12, i "Sv. forns.", fig. 417, och här ofvan sid. 45, fig. 57.

Ett nästan alldeles dylikt, äfven med filigranornament prydt, guldbeslag hittades år 1821 vid Mällby i Kållands härad, Vestergötland, och förvaras nu i Statens Hist. Museum (N:o 437). Det är afbildadt fig. 416 i "Sv. forns.". Dess vigt är 4,7 ort (20,03

gram) och guldhalt omkring 92 procent. Äfven på detta beslag ses vid midten af den ena sidans kant tydliga lemningar af något nu bortbrutet, utan tvifvel af ett fäste för en rem.

Dessutom har man på olika ställen i Norden funnit sex liknande, ehuru bredare guldbeslag till svärdsslidor. Ett af dem är från Sverige (Statens Hist. Museum 29); det väger ej mindre än 17,68 ort (75,19 gram) och hör till den stora guldskatt, som år 1774 anträffades vid Thureholm i Södermanland och som dessutom innehöll två massiva på samma sätt prydda guldbeslag till kaflen af ett svärdsfäste ("Sv. forns.", fig. 408 och 409), en ovanligt tung halsring af guld ("Sv. forns.", fig. 471), m. m.

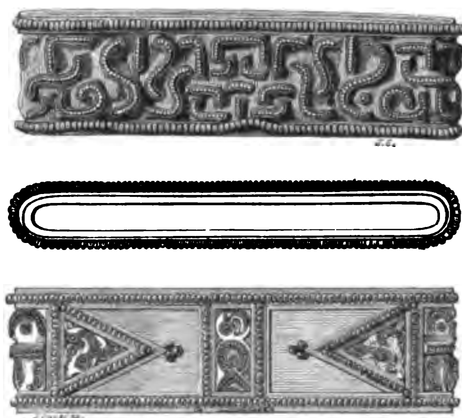

Fig. 89 a—c. Beslag af guld till mynningen af en svärdsslida, sedt från båda sidor och uppifrån. Backa i Lurs s:n. 1/1.

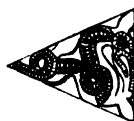

Fig. 89 d. En af de två djurbilderna på beslaget fig. 89 c. Förstorad.

Från Norge äro tre dylika guldbeslag kända:

Ett hör till ett betydligt guldfynd, som 1859 och följande år anträffades under gräfning vid Sletner i Eidsbergs prestegjeld, Smålenenes amt, och som dessutom innehöll *tjugutvå* guldbrakteater samt flere hela och sönderhuggna spiralringar af guld m. m. Fyndet förvaras i Kristiania Universitets Museum och är beskrifvet af professor Rygh i Kristiania "Videnskabernes Selskabs For-

handlinger for 1864", sid. 103 och följ., samt i "Från jernåldern", fynd N:o 283. Jfr "Årsberetning for 1873 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", sid. 78. Beslaget är 1,7 tum bredt och väger 78,04 gram. Dess ena sida är afbildad i "Från jernåldern" pl. 8 fig. 10, och det har på andra sidan invid nedre kanten ett litet fyrkantigt hål.

Det andra hittades ensamt på en åker i Etne eller Skoneviks prestegjeld, Söndre Bergenhus amt. Dess bredd är 0,9 tum och vigt 61,7 gram. Det förvaras i Kristiania Universitets Museum och är beskrifvet i "Årsberetning for 1867 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", sid. 66; båda sidorna äro der afbildade, pl. II fig. 24. En rörlig tresidig guldplåt är genom en gångled fäst vid nedre kanten, och invid ändan af denna plåt sitta två små nitar, som tydligen fasthållit en rem. En liknande inrättning ses på beslaget från Thureholm, och hålet på Sletnerbeslaget antyder, att äfven der en sådan rem har funnits; på beslaget från Ægge sitter ett litet spänne som tydligen också fasthållit en liten rem. Man har i denna rem velat se det i sagorna omtalade "fredsband", hvarmed svärdet kunde fästas vid slidan och hvarigenom dess utdragande hindrades.

Det tredje hittades år 1841 vid Ægge i Vestre Slidre prestegjeld i Kristians amt; inga andra fornsaker träffades på samma ställe. Detta beslag, vid hvilket, såsom nyss nämndes, ett litet spänne, likaledes af guld, är fästadt, förvaras också i Kristiania Universitets Museum och är beskrifvet af Nicolaysen i "Norske Fornlevninger", sid. 115.

Från Danmark äro två sådana guldbeslag kända; intetdera är funnet tillsammans med andra fornsaker.

Det ena hittades vid ett uppkastadt dike å Oure bys egor i Oure socken på Fyen. Det är afbildadt, i hälften af verkliga storleken, af Worsaae i "Nordiske Oldsager" fig. 497; vigten är 45,68 gram. Förvaras i Museet for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn (N:o 4463) och är beskrifvet af Boye i hans "Oplysende Fortegnelse" öfver de arbeten af guld och silfver som förvaras i nämnda Museum (Kjöbenhavn 1859), sid. 125, N:o 771.

Det andra är för mer än femtio år sedan hittadt vid Folby i Folby socken, Århus amt i Nörre-Jylland. Vigten är 45,68 gram, således alldeles lika mycket som det från Oure. Äfven detta beslag förvaras i Museet for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn (N:o CLXXXIX) och är beskrifvet af Boye i hans nyss anförda "Fortegnelse", sid. 126, N:o 772.

Utom Norden äro dylika guldbeslag, så vidt man känner, icke anträffade, hvilken omständighet jemte siraternas form gör det mer än sannolikt, att dessa präktiga arbeten äro inhemska i Norden.

Att alla dessa guldbeslag höra till ungefär samma tid, visas af deras stora inbördes likhet; att denna tid är midten af det första årtusendet efter Kristus, framgår ej blott af arbetets och siraternas art utan äfven deraf, att sådana beslag, efter hvad här ofvan nämnts, vid tvänne särskilda tillfällen blifvit funna tillsammans med andra arbeten, om hvilkas hänförande till nämnda tidskifte meningarna ej kunna vara delade.

177. Vid **Berga** är funnen:

En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form.

Cederstr. saml. 2244.

178. Å **Björnimbs** egor hittades sommaren 1874 i ett litet vattendrag:

En eneggad *flintspån* (knif), 3,7 tum lång.

Handlanden C. F. Lundbergs samling i Göteborg.

179. Vid **Borrekärr** är funnen:

En *dolkspets* af hvit *flinta.*

Cederstr. saml. 3086.

180. Vid **Ek** har man, troligen på olika ställen, funnit:

a) En *spjutspets* af *flinta.*

b) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg), stort och bredt.

c) En söndrig *stenyxa* med skafthål.

Alla i Cederstr. saml., 2377, 2260 och 2396.

181. På **Elofseröds** egor äro vid olika tillfällen funna:

a) En söndrig *stenyxa* med skafthål.

b) En *sländtrissa* af *täljsten.*

Båda i Cederstr. saml., 3107 och 1085.

182. Vid **Gisleröd** har man funnit:

En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form.

Cederstr. saml. 2226.

183. Å **Gubberöds** egor äro vid olika tillfällen funna:

a) En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form.

b) En *oval sten* med kanthränna och nötningsfåra å båda bredsidorna. Om den sannolika användningen af sådana stenar se sid. 339 här ofvan.

Båda i Cederstr. saml., 2083 och 3052.

184. Vid **Hessland** har man funnit i jorden:
En grof *mejsel* af *sten* (ej flinta), vittrad.
Cederstr. saml. 2738.

185. Vid **Hult** har man funnit i jorden:
En *spjutspets* af *flinta.*
Cederstr. saml. 3005.

186. Å **Klöfveröds** egor äro funna:
a) En *yxa* utan hål af *grönsten*, kullrigt fyrsidig. Eggen plano-convex.
b) En *yxa* utan hål af *grönsten*, nästan trind.
Båda i Cederstr. saml., 2086 och 2087.

187. I ett högt berg helt nära **Lurs kyrka** har man funnit:
Ett *halfmånformigt verktyg* (såg) af grå *flinta.*
Cederstr. saml. 2400.

188. Vid **Lurs kyrka** är dessutom funnen:
En bit af en *dolk* eller spjutspets af *flinta.*
Cederstr. saml. 2380.

189. Vid **Lurshagen** har man på olika ställen funnit:
a) En *flintspån.*
b) En *stenyxa* med skafthål. "Funnen i jorden".
Båda i Cederstr. saml., 2094 och 2854.

190. Vid **Lursäng** är funnen:
En *stenyxa* med skafthål; baktill är ett stycke afslaget.
Cederstr. saml. 2504.

191. Vid **Ryrs Ödegård** har man funnit:
Öfre delen af en stor, bred *rätmejsel* af *flinta* med tydliga smalsidor, slipad.
Cederstr. saml. 2085.

192. Vid **Sifverbo** har man funnit i jorden:
En *flintspån.*
Cederstr. saml. 1089.

193. Vid **Skågedalen** har man funnit i jorden:
En *spjutspets* af grå *flinta.*
Cederstr. saml. 3134.

194. Vid **Skälleröd** har man funnit i jorden:
En *yxa* utan hål eller bred rätmejsel af *grönsten.*
Cederstr. saml. 2693.

195. Å **Torbals** egor hittades år 1869 i odlad jord:
En *spiralring* af en trind *guldten,* lagd i nära fyra hvarf; afbildad fig. 90 i naturlig storlek. Ena ändan oskadad, afsmalnande; den andra afhuggen. Ringens inre diameter 0,55 tum; tenens tjocklek nära en linie. Vigt 4 ort 75 korn; guldhalt 85,5 procent.
Statens Hist. Museum 4058.

Sådana spiralringar tillhöra jernåldern och sannolikt midten af denna period. Se "Sv. forns." fig. 456.

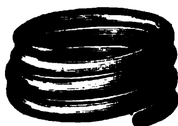

Fig. 90. Spiralring af guld. Torbal i Lurs s:n. 1/1.

196. Vid **Torbal** äro dessutom, ehuru icke tillsammans, funna:
a) Två *flintspån.*
Båda i Cederstr. saml. 3042.
b) En *stenyxa* med skafthål. "Funnen vid nyodling".
Cederstr. saml. 2975.
c) En *stenyxa* med skafthål, väl slipad. Längd 8,5 tum.
Cederstr. saml. 3087.
d) En *slipsten* af grå sandsten, fyrsidig; de båda breda sidorna concava, de smala convexa. Bredast vid ena ändan (4 tum); bredden vid midten 2,2 tum. Längd 8,5 tum. Största tjockleken, vid bredaste ändan, 1,7 tum.
Cederstr. saml. 2550.
e) En *brynsten,* troligen nyare.
Cederstr. saml. 2551.
f) En *brynsten* eller nedre delen af en tunn, bred, fyrsidig yxa af grå sten.
Cederstr. saml. 2552.

197. Vid **Tvetane** har man hittat i jorden, möjligen tillsammans:
a) En *spjutspets* af brun *flinta;* å båda sidorna synas spår af slipning.

b) En *spjutspets* af mörk *flinta*.
Båda i Cederstr. saml., 3119 och 3120.

198. Vid **Tågeröd** har man, troligen icke på samma ställe, hittat:
a) En nästan trind *yxa* af *grönsten*, med plano-convex egg.
b) Hälften af en *stenyxa* med skafthål; vanlig form.
c) Eggen af en *stenyxa* som haft skafthål; vanlig form.
Alla i Cederstr. saml., 2224, 2099 och 2098.

199. Vid **Varebacka** äro funna, troligen på olika ställen:
a) En kullrigt tvåsidig, nästan halftrind *yxa* af "röd *granit*", utan skafthål.
b) Ett stycke af en *stenyxa* med skafthål.
Båda i Cederstr. saml., 3009 och 3011.

200. Vid **Välle** äro vid olika tillfällen funna:
a) En *flintdolk* med fyrkantigt utpringladt fäste; spetsen afslagen.
Cederstr. saml. 3051.
b) Tre *halfmånformiga flintverktyg* (sågar).
Alla i Cederstr. saml., 3037, 3038 och 3085.
c) En *yxa* af *grönsten*, lik fig. 4 å sid. 15 här ofvan, med rännformig fördjupning för skaftet rundt omkring, något ofvan midten; plana smalsidor och stor fyrsidig bane.
Cederstr. saml. 2386.

201. Vid **Åby** är funnen:
En bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad; afslagen upptill.
Cederstr. saml. 2376.

202. Vid **Änneröd** är funnen:
En bred *rätmejsel* af ljus *flinta*, med tydliga smalsidor; alldeles oslipad.
Cederstr. saml. 2656.

203. Vid **Ön** är funnet:
Ett stycke af en *stenyxa* med skafthål.
Cederstr. saml. 3026.

204. Vid **Östby** äro funna:
a) Ett stycke af en trind *yxa* af *grönsten*, utan skafthål.
b) Ett stycke af en kullrigt tvåsidig *stenyxa*, utan skafthål, grof, delvis slipad. "Funnet i jorden".
Båda i Cederstr. saml., 836 och 1091.

8. Tanums socken.

205. I Tanums socken äro på olika, icke närmare angifna ställen funna:

a) En *spjutspets* af ljusgrå *flinta*, med kullrigt tvåsidig tånge; afbildad fig. 91 i hälften af verkliga storleken. Längd 4,25 tum; bladets största bredd 1,15 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 101

b) En *spjutspets* af mörkgrå *flinta;* bredt lancettformig (lik fig. 86 här ofvan, men trubbigare i båda ändarne). Längd 4,5 tum; största bredd 1,4 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 115.

c) En *spjutspets* af *flinta*. Längd 4,4 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 108.

Fig. 91. Spjutspets af flinta. Tanums s:n. 1/2.

d) En "*flintpil*".

Skänkt år 1868 till Uddevalla Museum af hr E. Enebom på Hede.

e) En *stenyxa*, afslagen i det ursprungliga skafthålet; ett nytt hål, som är litet och sitter snedt, är färdigborradt. Längd nu 3,75 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 283.

f) Två *stenyxor*.

Skänkta af herr E. Enebom på Hede till Uddevalla Museum, den ena år 1863 och den andra år 1868.

g) "En stor och vacker *stenyxa*".

Skänkt af Olaus Svensson till Uddevalla Museum år 1863.

h) Fem *sländtrissor* af *täljsten*.

Alla skänkta år 1875 af herr kontraktsprosten T. D. Hellberg till Statens Hist. Museum (N:o 5615).

Se dessutom fynd N:o 171.

206. Å egorna till **Lilla Anrås** hittades för 20—30 år sedan: En bred *rätmejsel* af *flinta*, med plana smalsidor och fyrsidig bane. Ytan hvitgrå. Bredsidorna slipade; smalsidorna oslipade. Längd 3,85 tum; bredd vid eggen 1,9 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

207. I en till **Lilla Anrås** hörande torfmosse hittades för några år sedan:

En *stenyxa* med skafthål, väl slipad, med tydlig kant längs midten af den främre sidan. Längd 4 tum; eggens bredd 1,55 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

Fig. 92. Sänkesten. Stora Anrås i Tanums s:n. 1/2.

208. Å **Lilla Anrås'** utmark hittades för några år sedan, ofvan jord:

En *yxa* utan skafthål eller bred rätmejsel af *grönsten*, med plana smalsidor. Längd 4,8 tum; största bredd 1,9 tum och tjocklek 1,2 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

209. Å **Stora Anrås'** utmark har man, troligen på olika ställen, funnit:

a) En groft tillhuggen *stenyxa* med påbörjadt skafthål, i hvars midt en tapp qvarsitter.

Kapten J. A. Lagergrens samling i Halmstad.

b) En "*sänkesten*" med inknackad fördjupning rundt omkring midten; afbildad fig. 92 i hälften af verkliga storleken. I båda

ändar synas märken af slag, möjligen tillkomna i senare tid. Längd 3 tum; största bredd 1,8 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

Se fynd N:o 232.

210. På en till **Arendal** hörande ljunghed ligga, å ömse sidor om den mellan Håkeby och Tanums kyrka gående stora landsvägen, flere låga, runda *stenrösen*, hvilka nu föga höja sig öfver den omgifvande ljungen[1].

Ett af dessa stenrösen, som ligger nära och öster om landsvägen, undersöktes af mig i september 1872. Dess diameter är 44 fot och höjd 3 à 4 fot. Spår af någon stenkista kunde icke upptäckas, ehuru röset utan tvifvel icke varit öppnadt förut. Bott-

Fig. 93. Spjutspets af flinta. Arendal i Tanums s:n. 1/1.

nen var på en yta af flere qvadratalnar betäckt med *brända ben* och smärre spridda bitar af *kol* och af ett groft *lerkärl;* derunder fanns ett lag stenar. Vid ena kanten af benlagret och nära några lerkärlsbitar låg en liten *spjutspets* af *flinta,* samt ett par smärre *flintskärfvor,* af hvilka den ena varit utsatt för eld. Några andra fornsaker hittades icke. Röset återställdes i sitt ursprungliga skick.

[1] En del af detta fynd omtalas i "Sveriges forntid", texten sid. 145, såsom anträffadt vid Håkeby, emedan rösena ligga nära Håkeby, ehuru på Arendals egor.

Spjutspetsen, afbildad fig. 93 i naturlig storlek, är svartgrå, 2,2 tum lång och 0,75 tum bred vid den något inböjda basen, samt jemförelsevis tjock.

Bitarne af lerkärlet äro små, tjocka, utan sirater; massan grof, med inblandade qvartskorn. Kärlet har varit illa brändt och liknat dem som pläga hittas i grafvar från den yngre bronsåldern, hvarvid dock bör anmärkas, att dylika simpla lerkärl varit i bruk både under äldre och senare tid.

Emedan jag omedelbart efter undersökningen af detta röse måste resa från trakten för att på utsatt tid i en annan del af landet företaga ett forskningsarbete som ej kunde uppskjutas, nödgades jag till ett kommande år spara öppnandet af de andra

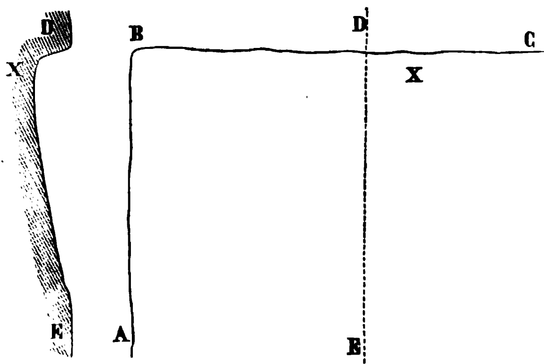

Fig. 94. Del af berget hvarpå röset N:o 4 vid Arendal hvilade; med profil efter linien DE.

på samma ställe liggande rösena. Ett tillfälle dertill yppades sommaren 1875, då jag en kort tid åter vistades i Tanum. Tre rösen undersöktes då; ett liggande helt nära det nyss beskrifna och två belägna nära hvarandra på andra sidan landsvägen.

Röset 2. Det förstnämnda, som ligger så nära vägen att denna afskurit en del af röset, hade en diameter af 40 fot och var 4 fot högt. Ej heller här fanns någon stenkista. På rösets botten, mellan och på de understa stenarne samt i den sand och sandblandade mylla, hvarpå dessa hvilade, anträffades bitar af *brända ben* och af *lerkärl*. Det tunna benlagret, som låg något nordost om högens medelpunkt, höll omkring 6 fot i längd och 3 fot i bredd. Benbitarne, hvilka liksom de i röset N:o 1 nedlagda torde hafva blifvit rensköljda sedan de uppsamlades efter likets förbränning, lågo ej bland kol och kolblandad fet jord, såsom i jernålderns grafvar är vanligt; endast några spridda kol-

bitar funnos. I sanden under stenarne lågo spridda många större och smärre *flintstycken* och *flintskärfvor*, bland hvilka dock inga voro till särskildt bruk bearbetade. De voro af den vid Tannam (se N:o 316 här nedan) vanliga grå, ogenomskinliga flintan.

Röset 3. I det ena af de vester om landsvägen öppnade rösena anträffades hvarken kol eller ben; endast ett groft tillslaget *flintstycke* utan bestämd form. Rösets diameter var 35 fot; dess höjd endast 2—3 fot.

Fig. 95. Spjutspets af flinta. Arendal i Tanums s:n. $^2/_3$.

Röset 4. Det andra på nämnda sida om vägen liggande röset, af 40—42 fots diameter, visade sig hafva ett ganska ovanligt innehåll. Det var af samma höjd som N:o 3 och låg på en berghäll, hvilken dock ej var jemn, utan bildade en afsats (se

fig. 94) med branta väggar (*AB* och *BC*), som stodo i rät vinkel mot hvarandra och mot hvilkas nedre kant den af denna vinkel omslutna delen af hällen sluttade. Väggens höjd var vid hörnet 1,3 fot. I detta hörn träffades ett omkring 2,5 fot långt och 2 fot bredt lager af *ostronskal*, samt några deribland liggande skal af ätbara musslor och snäckor (*Mytilus edulis* och *Littorina littorea*). Nära detta lager (vid *X*), 6 fot från hörnet, träffades vid den här 1 fot höga väggens nedre kant en *spjutspets* af flinta. I röset hittades dessutom flere *flintskärfvor*, smärre bitar af grofva *lerkärl* samt små obestämbara stycken af obrända *ben;* några brända ben kunde deremot ej upptäckas.

Spjutspetsen, afbildad fig. 95 i två tredjedelar af verkliga storleken, är ganska väl slagen och synes vara oskadad. Längd 5,75 tum; största bredd 1,3 tum.

De i detta röse, äfvensom i det under N:o 2 beskrifna, funna bitarne af lerkärl likna dem som anträffades i röset N:o 1.

Det i röset 1 funna förvaras i Statens Hist. Museum under N:o 5155 och det i rösena 2—4 i samma Museum under N:o 5661.

Dessa fynd äro i flere hänseenden märkliga.

För bestämmande af frågan om den tid dessa stenrösen tillhöra hafva vi att erinra oss, dels att man i dem funnit två spjutspetsar af flinta, dels att två af dessa rösen visat sig betäcka grafvar innehållande brända ben. Då ringaste anledning ej finnes, att förklara de båda spjutspetsarne vara tillfälligtvis nedkomna i rösena eller hörande till annan tid, hafva vi häruti en, om än icke i sig sjelf fullt afgörande upplysning om tiden. Sådana vapen begagnades nämligen väl i synnerhet under stenåldern, men många fynd bevisa, att flintan användes till spjut- och pilspetsar äfven efter den tid, då metallernas bruk blifvit kändt, således efter bronsålderns början [1]. Att rösena vid Arendal höra till den senare perioden, synes mig vara klart deraf, att man i dem funnit grafvar med brända ben. Otaliga fynd vitna nämligen derom, att i Norden, liksom i andra länder, likbränningen varit vanlig under bronsåldern, eller rättare under en stor del af detta tidskifte; hvaremot man aldrig vid undersökning af sådana grafvar, som med visshet kunna hänföras till stenåldern, har funnit något skäl för det antagandet, att likbränning redan före sistnämnda periods slut vunnit insteg i Norden. Men då torde man ej heller

[1] "Sveriges forntid", texten, första häftet, sid. 158. Se äfven fynd N:o 280 här nedan.

— åtminstone icke på grund af de sakförhållanden, hvilka nu äro kända, — hafva rätt att hänföra till stenåldern en graf, som innehåller brända ben, endast derföre, att jemte dessa ben ej hittats andra fornsaker än ett vapen af sten. Man har så mycket mindre rätt att göra detta, som det naturligtvis berodde på, snart sagdt, en tillfällighet, om under bronsåldern något föremål af brons kom att läggas i grafven hos den döde. Att icke alla grafvar från denna tid innehålla något af brons, är lika naturligt i sig sjelft, som det af mångfaldiga fynd är bevisadt. I många grafvar från nämnda period har man icke funnit något annat än lemningarna af de döde; i andra lågo bredvid benen ett eller flere föremål af brons, under det att några grafvar inneslutit både bronssaker och stenvapen. Ingen tvekar att till bronsåldern hänföra en graf af sistnämnda slag; men *om* de efterlefvande, i stället för att låta de dyrbara bronssakerna följa den aflidne i grafven, hade ansett, att dessa kunde göra dem sjelfva större nytta, så hade vi icke funnit någon brons i denna graf, men det hade dock varit ett stort misstag af oss att hänföra fornminnet till annan tid än bronsåldern. Då således den omständigheten, att en graf ej innehåller något föremål af brons eller att den endast innehåller ett vapen af sten, icke i och för sig utgör något hinder för att grafven kan tillhöra bronsåldern; och då man ej har anledning att antaga likbränning under stenåldern men väl under bronsåldern, tvekar jag ej att till sistnämnda period hänföra rösena vid Arendal.

Man skulle möjligen kunna ännu något närmare bestämma deras ålder. Emedan likbränningen egentligen först under bronsålderns senare del synes hafva blifvit allmän i Sverige, om än spår deraf äfven från bronsålderns första tid möjligen skulle kunna uppvisas, så torde det vara sannolikare att rösena vid Arendal tillhöra bronsålderns senare än dess förra del.

Äfven under jernåldern var visserligen likbränning vanlig och man känner från Sverige flere till den äldre jernåldern hörande stenrösen liknande dem vid Arendal och, såsom de, betäckande en samling brända ben, hvilka ej ligga i någon stenkista (se fynd N:o 238); men emedan man icke har någon anledning antaga, att spjutspetsar af flinta då ännu voro i bruk, finnes ingen sannolikhet för att rösena vid Arendal äro yngre än jernålderns början.

De enda utom spjutspetsarne der anträffade saker, som kunde gifva upplysning om tiden, äro de bitar af lerkärl, som lågo i rösena N:is 1, 2 och 4. De äro alla hvarandra lika, men lemna knapt någon ledning vid besvarandet af frågan om rösenas ålder,

emedan sådana enkla kärl, af grof massa och illa brända, begagnats under mycket lång tid; då dylika voro allmänna under den senare delen af bronsåldern, torde emellertid äfven dessa bitar tala för den åsigten, som här framstälts, eller att rösena tillhöra sistnämnda period.

För att styrka mitt påstående, att man annorstädes vid flere tillfällen anträffat vapen af sten dels endast tillsammans med brända ben, dels tillsammans med brända ben och bronssaker, kunna följande fynd anföras:

1. Å Fuglie bys egor i socknen af samma namn, Skytts härad, Skåne, har man vid en större sten funnit ett temligen tjockt lager af brända ben och aska, hvari två utmärkt vackra flintdolkar lågo. (Enligt N. G. Bruzelii beskrifning på fornlemningar inom Skytts härad, sid. 15; handskrift i Kongl. Vitterhets Historie och Antiqvitets Akademiens arkiv.)

2. Vid Tommarps by i Tommarps socken af nyssnämnda härad har i en större hög en lerurna anträffats, i hvilken lågo brända ben, en spjutspets af flinta och ett halfmånformigt flintverktyg. (Enligt nyss anförda beskrifning, sid. 24.)

3. Vid Hvidegård, ej långt från Kjöbenhavn, fann man år 1845 i en grafhög en stenkista af full manslängd, som inneslöt brända ben, en spjutspets af flinta, ett svärd och två knifvar m. m. af brons; de båda knifvarne voro inlindade i läder och spjutspetsen insydd i ett tarmstycke. ("Annaler for nord. Oldkyndighed" 1848, sid. 336.)

4. Nära Hjörring i Jylland hittades år 1846 brända menniskoben uti en hög, samt vid benen två yxor eller mejslar af sten samt åtskilliga perlor m. m. af bernsten. (Enligt dansk "Antiqvarisk Tidskrift" 1846—1848, sid. 18. Det heter der om detta och följande fynd, att de båda måste hänföras till bronsåldern).

5. Nära Århus i Jylland hittades för många år sedan en spjutspets af flinta, liggande "i en lerurna med brända ben". (Dansk "Antiqvarisk Tidskrift", 1846—1848, sid. 18.)

6. Vid Gjöttrup i Alborgs amt har man i en liten stenkista funnit ett lerkärl innehållande brända ben och bitar af två bronsknifvar; öfver kärlets mynning låg en flintdolk med kort fyrkantigt fäste. (Kjöbenhavns Museum 11659—11662.)

7. Vid Rammedige i Ringkjöbings amt, Jylland, träffades i en grafhög, på en fots djup, vid en flat sten: brända ben jemte fem små bladformade pilspetsar, bitar af en spjutspets och en spån, alla af flinta samt mycket starkt brända; ingen lerurna.

(Dansk "Antiqvarisk Tidskrift" 1861, sid. 11, och "Årböger for nordisk Oldkyndighed" 1868, sid. 101.)

Härvid har jag naturligtvis ej tagit de fall i betraktande, då man, såsom vid Kinna-Sanden i Vestergötland, i en ursprungligen till stenåldern hörande graf funnit lerkärl med brända ben och bronssaker nedsatta i en senare tid. ("Vitterh. Akad:s Månadsblad" 1877, sid. 412.)

De i röset 4 funna skalen af musslor och snäckor förtjena särskild uppmärksamhet. Troligen äro de lemningar efter en begrafningsmåltid och bilda en liten "kjökkenmödding"[1], ehuru deras massa är ojemförligt mycket mindre än de väldiga danska "kjökkenmöddingarne" från stenåldern. Att sådana afskrädeshögar, stora eller små, ej alla tillhöra den äldsta tiden, är klart, och dylika lemningar äro nu kända i Norden icke blott från stenålderns äldre del, utan äfven från många senare perioder, ända till den historiska tiden.

Också i eller vid andra grafvar, både äldre och yngre än stenålderns slut, har man funnit djurben[2], och i en stenåldersgraf vid Torseke nära Kristianstad i Skåne, hvilken för några år sedan undersöktes af doktor H. Hildebrand, träffades icke blott djurben utan ock en mängd skal af ätliga musslor ("Antiqvarisk tidskrift för Sverige" 3, sid. 25).

Det är visserligen sannolikast, att alla de fyra rösena vid Arendal äro ungefär samtidiga, emedan de ligga helt nära hvarandra och tillsammans med några andra, ännu ej undersökta, dylika rösen bilda en grupp. Emellertid är det möjligt, att rösena 1 och 2, hvilka ligga tätt intill hvarandra och båda innehållit brända ben, skulle kunna tillhöra en något annan tid än rösena 3 och 4, i hvilka några brända ben ej funnits. Den fullständiga frånvaron af ben i N:o 3 och de små obrända men obestämbara benbitar, som upptogos ur N:o 4, göra det möjligt, att dessa två rösen innehållit obrända lik, hvilka helt och hållet förmultnat, emedan luften haft lätt tillträde till dem genom stenarne och den obetydliga jordbetäckningen.

211. På en till **Arendal** hörande åker hittades våren 1876 under plöjning:

Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg), bredt, kort; närmast

---

[1] "Sveriges forntid", texten, 1:a häftet, sid. 38.

[2] Anf. arbete, sid. 102.

likt fig. 127 här nedan. Eggen rät, utan tydliga sågtänder. Längd 3,85 tum; bredd 1,5 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

212. Vid **Backa** äro, troligen icke på samma ställe, hittade:
a) En *spjutspets* af *flinta*.
b) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg). "Funnet i jorden"
c) En bit af ett mycket stort dylikt *flintverktyg*.

Alla i Cederstr. saml., 2251, 2253 och 2252.

Fig. 96. Ringspänne af silfver. Björnås i Tanums s:n. 2/3.

213. Å **Björnereds** egor har man hittat:

Ett *bryne*, begagnadt på fem sidor; ändarne afrundade. Färgen grönaktig. Längd 4 tum; bredd 2,3 tum.

Skänkt år 1876 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5695).

214. **Björnås.** Torparen Andreas Jakobsson hittade år 1835 vid gräfning i jorden på sitt torp under skattehemmanet Björnås:

Ett *ringspänne* af *silfver*, afbildadt fig. 96 i två tredjedelar af verkliga storleken. Ringen bredt oval, af en trind, slät, 3 linier tjock ten, som slutar i nästan klotrunda knoppar, hvilkas öfre

del (något mindre än halfva ytan) är prydd med tätt sittande upphöjda punkter, bildande sneda parallela linier. Knopparne, för öfrigt släta, äro gjutna för sig och påträdda ringens ändar. Nålens öfre ända bildas af en dylik rund, på öfversidan likaledes knottrig knopp, hvilken såsom på andra spännen af samma slag är genomborrad och kan efter behag skjutas fram och tillbaka på ringen. Upptill trind, blir nålen sedan bredare, tunnare och fyrkantig. Den är nu afbruten och de yttersta 4 linierna tillsatta å teckningen; möjligen har den varit längre. Ringens inre diameter 3,8—3,2 tum. Nuvarande vigt 98 ort 56,5 korn.

Statens Hist. Museum 696.

Ehuru ringspännen från hednatidens sista århundraden i Sverige, i synnerhet på Gotland, ofta anträffats, känner man från hela landet endast några få sådana spännen af samma form som det här afbildade, det vill säga med en klotrund, eller nästan klotrund, knopp vid hvardera ändan af den trinda ringen och med en dylik knopp vid nålens början.

I Statens Hist. Museum förvaras utom det från Björnås endast fyra sådana ringspännen och en liten bit af ett femte, alla af silfver; å alla äro knopparne särskildt gjorda och sedan trädda på ringarnes och nålarnes ändar.

1—2. Två af dem påträffades år 1871 under rishemtning invid en större sten å Vårby egor i Huddinge socken, strax söder om Stockholm; på samma ställe lågo äfven ett stort rundt något kupigt spänne, 19 beslag till ett bälte, 14 hängsmycken, 42 perlor och 6 arabiska mynt (det yngsta pregladt år 938), allt af silfver och det mesta förgyldt. Ringspännenas knoppar äro på ena sidan tillplattade, belagda med guld och prydda med sirater af pålagda guldtrådar. Sjelfva ringarne äro af silfver och ej förgylda. Inre diam. på den ena 3,95—3,45 och på den andra 3,40—3,15 tum. Af båda nålarne finnas endast knopparne qvar. (Statens Hist. Museum 4516. — Fyndet, som synes tillhöra slutet af hednatiden, är afbildadt och beskrifvet i det inom kort utkommande andra häftet af B. E. och H. Hildebrands "Teckningar ur Svenska Statens Historiska Museum"; ringspännena äro afbildade ser. VI, pl. 1.)

3. Ett tredje hittades år 1870 i en åker vid Råsta i Stora Mellösa socken, Nerike. Knopparne äro klotrunda och alldeles släta. Ringens inre diameter 4,85—4,5 tum; nålen afbruten, upptill trind. Vigt nu 80 ort; silfverhalt 91,5 proc. På samma ställe hittades senare på året två snodda halsringar af silfver. Inga mynt lågo bredvid smyckena. (Statens Hist. Museum 4355.)

4. Det fjerde hittades år 1868 under gräfning i en mindre å på Holmö egor, Ousby socken, Östra Göinge härad i Skåne, tillsammans med en armring, några bitar af ringar samt 8 mynt, allt af silfver. Af mynten voro 7 arabiska samanid-mynt, präglade under åren 895—934, samt ett bulghar-mynt från Suwar af år 949 (eller 950). Ringsöljan, som nu är hopböjd, har haft något större diameter än den från Björnås. Knopparne äro klotrunda, alldeles släta; nålen borta. (Statens Hist. Museum 3978.)

5. Ett litet silfverstycke, som tvifvelsutan varit den utanför knoppen sittande ändan af en sådan ringsölja som den från Holmö eller Råsta, hör till ett silfverfynd som år 1862 anträffades i ett stenröse på ön Ternö i Hellaryds socken, Blekinge. Fyndet bestod för öfrigt af en mängd större och smärre bitar[1] af ringar, tenar m. m., samt 6 arabiska mynt, präglade under åren 913—936, och ett tyskt mynt från ungefär samma tid. (Statens Hist. Museum 3004.)

Det torde förtjena särskildt anmärkas, att intet ringspänne af denna typ är kändt från Gotland, oaktadt Statens Historiska Museum från denna ö eger mer än 230 hela och sönderbrutna ringspännen, af hvilka 40 äro af silfver. Från alla andra delar af Sverige förvaras endast 60 ringspännen i samma museum (15 af dem äro af silfver); och af detta jemförelsevis ringa antal höra, såsom vi sett, sex till samma grupp som fig. 96.

I Norge, — till hvilket land Bohuslän under den tid, då Björnåsspännet gjordes, måste räknas, — synas ringspännen af denna typ icke hafva varit ovanliga. Man känner nu 4 af silfver och mer än 12 af brons[2]. Knopparne på dessa spännen äro dock ej alltid fullkomligt klotrunda, utan flere af dem hafva en plan sida[3]; de äro icke knottriga såsom å det här afbildade, utan antingen släta eller prydda med sling-sirater.

---

[1] Bland bitarne fanns ett stycke af ett sådant fyrsidigt, med filigransirater prydt spännsmycke som de två till Ödeshögfyndet hörande, af hvilka det ena kommer att afbildas i något af de sista numren af Vitt. Akad:s Månadsblad för 1877.

[2] Enligt benäget meddelande af professor Rygh och amanuensen Undset. Man lär äfven hafva funnit ett par spännen af denna form som hafva ring och nål af jern samt endast kulorna af brons.

[3] Ett bronsspänne med sådana kulor är afbildadt i Loranges katalog öfver "Samlingen af norske Oldsager i Bergens Museum", sid. 131; dess nål är mycket lång. Ett liknande bronsspänne, men med afbruten nål, funnet "i Norge", förvaras i Statens Hist. Museum i Stockholm (N:o 1428).

Ett af silfverspännena, likt fig. 411 i Worsaae's "Nordiske Oldsager", är funnet på bottnen af en grafhög vid Grötmo i Beitstads prestegjeld, Nordre Throndhjems amt. (Videnskabernes Selskabs Oldsagssamling i Throndhjem; K. Ryghs katalog öfver denna samling, N:o 242, och Nicolaysen, "Norske Fornlevninger", sid. 661.)

Ett annat silfverspänne likt nyss anförda figur hittades 1862 vid Vullum i Strindens prestegjeld, Söndre Throndhjems amt, tillsammans med 4 armringar af guld och 6 halsringar af silfver. (Spännet förvaras i Kristiania Universitets Museum, N:o 2928; Nicolaysen, "Norske Fornlevninger", sid. 594.)

Det tredje silfverspännet är funnet i Etne prestegjeld, Söndre Bergenhus amt, tillsammans med en snodd halsring, en armring m. m. af silfver (Kristiania Universitets Museum 2283—2286; Nicolaysen, "Norske Fornlevninger", sid. 361). Detta spänne, af 5,3 svenska tums diameter, har äfven samma form som fig. 411 i Worsaae's "Nordiske Oldsager".

Det fjerde silfverspännet är funnet ensamt på Jæderen, i trakten af Stavanger, och förvaras nu i Bergens Museum (N:o 3046). Ringens inre diameter är 5,3 tum; knopparne äro särskildt gjutna kulor med cylinderlika utsprång åt hvar sida, hvilka äro trädda på ringen. ("Årsberetning for 1875 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", sid. 51.)

Från Danmark känner man två stora silfverspännen af nu i fråga varande grupp, samt en bit af ett dylikt.

Det ena spännet, afbildadt fig. 411 i Worsaae's "Nordiske Oldsager", har alldeles släta knoppar; nålen är borta. Det är funnet vid plöjning nära Römersdal på Bornholm tillsammans med flere större och smärre ringar samt några kufiska (arabiska) mynt, allt af silfver; i en af ringarne hänger ett silfverkors. Förvaras i Museet for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn; fyndet är beskrifvet af Boye i hans sid. 347 anförda "Fortegnelse", N:is 759 och 389.

Det andra är ett stort och präktigt spänne, inlagdt med guld och niello; kulorna, som på framsidan äro plana, prydas af vackra slingor. Den ovala ringens inre diameter är 3,2—3,7 tum och nålens längd ej mindre än 10,6 tum. Detta praktstycke hittades nära Odensee på Fyen, förvaras nu i Museet for nordiske Oldsager i Kjöbenhavn, samt är afbildadt i Worsaae's "Nordiske Oldsager" fig. 410, och i Boyes anförda arbete, sid. 123.

Ena ändstycket till ett dylikt spänne är jemte en mängd smycken, mynt m. m. af silfver funnet vid Vålse på Falster [1]; de

[1] Enligt benäget meddelande af herr Sophus Müller.

yngsta mynten äro präglade i slutet af 900-talet. Fyndet är beskrifvet i "Annaler for nord. Oldkynd." 1842—1843, sid. 22 o. följ.

Liksom ringspännen af denna typ äro okända från Gotland, synas de äfven nästan helt och hållet saknas i de på ringspännen af andra former synnerligen rika länderna öster om Östersjön. Från dessa trakter, hvilkas betydande fornsakssamlingar jag nyligen haft tillfälle att studera, känner jag nämligen endast ett enda ringspänne af nu i fråga varande form[1]. Det är funnet vid Wilkomirz, nordvest om Wilna i Lithauen och förvaras nu i Wilna Museum. Spännet, af silfverbeklädd brons, har trind ring och en rund guldplåt inlagd på den plana framsidan af hvarje knopp; nålen saknas.

På grund af det vi för närvarande känna om denna typs förekomst synes det vara sannolikast, att den är inhemsk i Skandinavien; att åtminstone några af dessa ringspännen äro förfärdigade i Norden torde för öfrigt visas af de på dem förekommande siraterna. Det i norra Lithauen funna spännet bör då betraktas såsom ditfördt af någon bland de många nordbor, hvilka under vikingatiden besökt länderna öster om Östersjön, bosatt sig der och der efterlemnat talrika minnen.

Under sådana förhållanden är det synnerligen anmärkningsvärdt, att man funnit flere ringspännen af samma typ i en annan del af Europa, som nordbor under samma tid likaledes i stora skaror besökte, nämligen på de Britiska öarna.

Det märkligaste hithörande fyndet gjordes nära stranden af Skaill-viken i Sandwicks socken på den största af Orknöarna, hvilka på denna tid voro bebodda af nordbor. Man fann der 9 stora ringspännen, 14 snodda hals- och armringar, 23 andra armringar, en mängd bitar af spännen, ringar m. m., samt 3 anglosachsiska och 10 arabiska mynt, allt af silfver och vägande ej mindre än 17 svenska ℔. Det yngsta myntet är slaget i Bagdad år 945.

Ett af ringspännena, afbildadt å nästa sida fig. 97, har vid ringens ändar sådana på framsidan knottriga knoppar som det från Björnås; nålen är nära 11,5 svenska tum lång. Ett annat af de vid Skaill funna spännena har likaledes sådana knottriga knoppar som fig. 96; två hafva klotrunda knoppar prydda med vackra slingsirater; ett har klotrunda, släta knoppar; ett saknar visserligen sådana knoppar vid ringens ändar, men har en dylik vid

[1] Jemför dock Hansen, "Die Sammlungen inländ. Alterthümer des Estländischen Provinzial-Museums" (i Reval), pl. 6 fig. 12 (ringen synes vara sluten, med endast en knopp; fyndorten okänd).

nålens början. De tre andra till fyndet hörande spännena hafva inga sådana knoppar [1].

Från Skotland lära inga andra ringspännen af samma typ vara kända; men i England och Irland äro några funna. Under plöjning på en åker vid Casterton i Westmoreland, nordvestra England, hittades år 1846 ett sådant ringspänne; och ett annat af ovanlig storlek uppgräfdes år 1785 vid Newbiggin i Cumberland, nord-

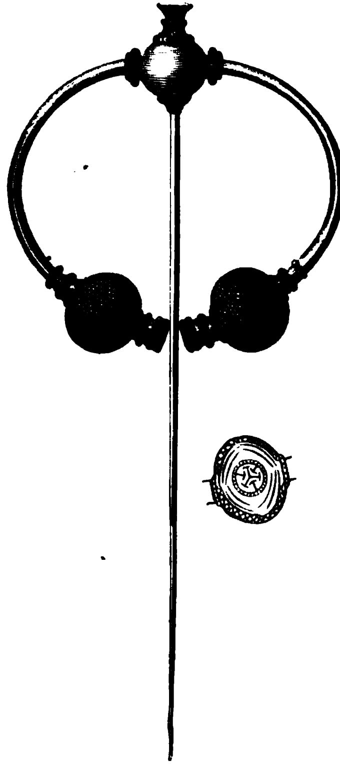

Fig. 97. Ringspänne af silfver. Skotland. Ungefär $^{1}/_{3}$.

vestligaste delen af England. Ringen å det senare har en diameter af 7 sv. tum och nålens längd är icke mindre än 18 tum.

Bland de flere i Irland funna ringspännena med runda knoppar är isynnerhet ett af silfver anmärkningsvärdt, hvilket år 1868

[1] Fyndet är beskrifvet af Joseph Anderson i hans "Notes on relics of the viking period of the Northmen in Scotland", införda i "Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland", vol. X, s. 575—584.

hittades i grefskåpet Limerick. Det var nedlagdt i en präktig silfverbägare jemte tre silfverspännen af en i de keltiska länderna vanlig form. Bägaren lär förskrifva sig från det 9:de eller 10:de århundradet. Den skotske fornforskaren Joseph Anderson, ur hvilkens här ofvan anförda afhandling jag hemtat dessa uppgifter, och hvilken liksom jag i spännena af samma slag som fig. 96 ser minnen af nordborne, tillägger: "Den betydande storleken af dessa ringspännen svarar till de gamla beskrifningarna på de smycken som irländska höfdingar fordom buro. Vi känna deremot intet spänne af inhemsk form som motsvarar beskrifningen på den store höfdingen Midirs spännsmycke, hvilket, då han fäste det på sitt bröst, räckte från den ena skuldran till den andra, eller någon med så lång nål, att den kunde åsyftas på det ställe i de brehonska (gamla irländska) lagarne, der man sörjde för säkerheten i en tät folk-

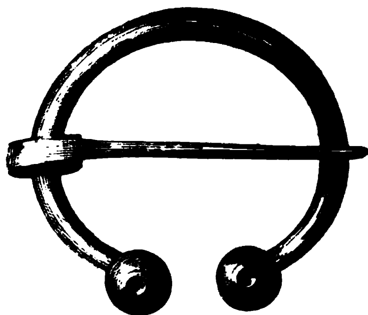

Fig. 98 a. Ringspänne af brons.[1] *Gotland.* 2/3.

Fig. 98 b. Ena ändan af spännet fig. 98 a, sedd från sidan. 2/3.

samling genom det stadgande, att "män äro saklösa för nålar på deras skuldror eller bröst, förutsatt att dessa ej sticka fram allt för långt, i hvilket fall målet skall afdömas efter kriminallagen".

De här ofvan omtalade fynden från Skandinavien och de britiska öarne göra det otvifvelaktigt, att ringspännen af samma typ som fig. 96 och 97 tillhöra det tionde århundradet, och sannolikt egentligen dettas senare hälft.

Man torde kunna med skäl antaga, att denna i Norden inhemska typ — stora ringspännen med trind slät ring och runda knoppar — är här utvecklad ur en mycket liknande, som är all-

[1] Funnet, jemte ett annat ringspänne och en jernyxa (lik fig. 484 i 'Sv. forns."), bland menniskoben i ett stenröse uti en till Seigs i Helvigs socken hörande åker. (Statens Hist. Museum 5585.)

män i vestra Ryssland och äfven förekommér i östra delen af Skandinavien (fig. 98). Skilnaden är hufvudsakligen endast, att dessa spännen, hvilka äro af brons och betydligt mindre än originalen till fig. 96 och 97, hafva ändarne uppböjda i nästan rät vinkel, samt att nålen ej baktill slutar i en sådan rund knopp som de vid ringens ändar. Ringen är, liksom å typen fig. 96 och 97, trind.

215. Å **Buars** egor hittades för några år sedan, i ett sandtag vid landsvägen mellan Skälleröd och Hede:

En liten *flintyxa* med plana smalsidor; slipad vid eggen. Å ena bredsidan finnes en större fördjupning uppkommen derigenom att ett stycke blifvit urslaget, troligen vid yxans tillknackning. Längd 5,5 tum; bredd vid eggen 1,5 tum.

Statens Hist. Museum 4866.

216. I en till **Buar** hörande mosse är hittad:

En upptill snedt afslagen *rätmejsel* af grå *flinta*, med tydliga, oslipade smalsidor. Bredsidorna väl slipade. Längd nu 4,15 tum; bredd vid eggen 1,9 tum.

Statens Hist. Museum 5558: 8.

217. Vid **Buar** har man äfven, på olika ställen, funnit:

a) En bred *rätmejsel* af brungul *flinta*, med tydliga smalsidor och slipad; skadad. "Funnen i jorden".

Cederstr. saml. 2703.

b) En *mejsel* af *grönsten*, upptill afslagen i äldre tid; afsmalnar uppåt och mot eggen. Smalsidorna kullriga. Ytan ljusgrå. Längd nu 4,7 tum; största bredd 1,9 tum.

Statens Hist. Museum 5558: 7.

218. Nära **Eigde** hittades i augusti 1869 å Tanums Stora Hamnelag en större öppen *guldring* af mjölnaren Johan Hanssons i Bro son Anders Vilhelm. "Å stället, der ringen hittades, hade föregående året skett torftägt, hvarigenom ringen, som var fastväxt i gamla ene- och ljungrötter, blifvit synlig".

Ringen, af blekt, mycket silfverblandadt guld, är afbildad fig. 99 i två tredjedelar af verkliga storleken. Den har varit åttkantig, men den mycket nötta utsidans kanter äro nu otydliga; insidan knapt något nött. Inre diameter 3—2,8 tum; största tjockleken (vid ändarne) 0,2 tum. Vigt 18 ort 35 korn. Guldhalt 50,5 procent; silfverhalt 44 procent.

Statens Hist. Museum 4206.

Se fynd N:o 232.

219. Vid **Ekehogen** (hörande till Tannam), invid landsvägen, finnes en samling af "stora runda *ättehögar*. Uti en af dessa hittades 1816, uti en 3½ alnar lång och 1 aln bred hällkista, en jernyxa, ett genomborradt blylod och en jernskena" (Holmberg, Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 231; 2:a uppl., 2 sid. 68) [1].

Samma fynd beskrifves något utförligare i Liljegrens och Brunii "Nordiska fornlemningar", N:o VI, der det heter: "När år 1816 åboen på Tannams Pilegård ville utjemna en hög om 90 alnars omkrets, hvilken låg i åkern, fann han vid en gräfning af 1¼ aln en *hällkista*, 3½ alnar lång samt 1 aln bred och djup, bestående af fyra flisformiga hällar. Ofvanpå denna hög (kista?) låg något åt ena sidan en 4½ alnar lång och 1 aln bred lockhäll, som var till en del öfverhöljd af jord. För öfrigt syntes ingen hvarken inre eller yttre stensättning. Då grafven nogare undersöktes, råkades:

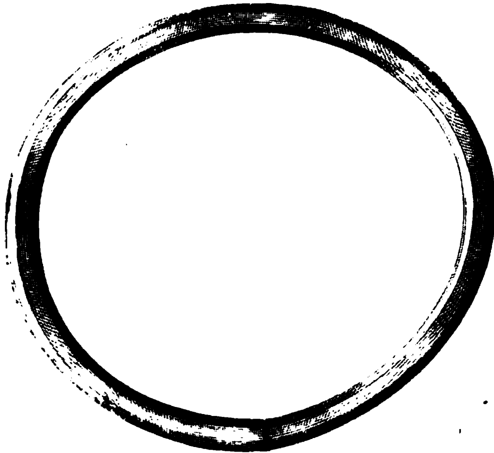

Fig. 99. Ring af silfverblandadt guld. Eigde i Tanums s:n. $^{2}/_{3}$.

a) En ännu någorlunda bibehållen *jernyxa*, 6 tum lång;

b) En förrostad *jernskena;*

c) Ett något vittradt *blylod*, i form af en afhuggen och genomborrad con, 1½ tum långt; och

d) Några alldeles af erg medtagna *kopparringar*."

---

[1] Holmberg tillägger: "Man har äfven vid gräfningar uti dem funnit hufvudskallar och obrända lik, men dessa äro säkert ditkomna år 1719, då, enligt en anteckning i kyrkoboken, hoptals af det från Norge retirerande krigsfolket här omkommo och blefvo, för bristande utrymme å kyrkogården, nedmyllade utmed landsvägen".

Några lemningar af menniskoben omtalas icke såsom funna i kistan. Yxan, som jemte blylodet och sjelfva grafven äro afbildade å pl. VI i Liljegrens och Brunii anf. arbete, har stort skafthål; och om jernskenan säges, att den "lär hafva omgifvit en sköldkant".

Man känner ej, om de här funna sakerna ännu finnas i behåll.

220. Vid **Fossum** har man funnit i jorden:

En bred *rätmejsel* af hvit *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2707.

221. På en åker å **Sör-Fossums** egor är funnen:

En *stenyxa* med skafthål, hel; vanlig form. Längd 3,95 tum; bredd vid den sneda eggen 1,75 tum.

Skänkt år 1875 af hemmansegaren Hans Thoresson å Sör-Fossum till Statens Hist. Museum (N:o 5430).

222. Å **Lilla Gerums** egor hittades hösten 1872 under potatisupptagning:

Ett bredt *halfmånformigt verktyg* (såg) af *flinta* med rak egg. Längd 4,1 tum; största bredd 1,45 tum.

Handlanden C. F. Lundbergs samling i Göteborg.

223. Å hemmanet **Lilla Gerums** mark, på en jemn plan strax ofvanom den sluttning mot ett vattendrag, i hvilken en stor under namnet "Runohällen"[1] känd hällristning ses, ligga "i nära omedelbart sammanhang med" denna ristning "16 mindre *grafhögar*, hvilka vid undersökning visat sig innehålla *brända* lik. Uti den ena af dessa högar hittades för flere år tillbaka en med *aska* fyld *urna* af tjockt, smakfullt slipadt *glas*, ofvanpå hvilken låg en groft arbetad *guldring*." Då Holmberg, hvilken i sina "Skandinaviens hällristningar"[2] omtalar fyndet, tillägger att guldringen "inlöstes till kungliga samlingarne i Stockholm", måste detta emellertid bero på något misstag.

Glasbägaren eller urnan, såsom Holmberg kallar den, hade enligt honom ("Skandin:s hällristningar", sid. 114) "till formen och äfven till slipningen samt glasets beskaffenhet stor likhet med en vid Hofs kyrka i Wiigs prestegäll i Norrige uppgräfven, och hvilken nu förvaras i Bergens Museum"; afbildad i "Urda", 2:a ban-

[1] Denna hällristning är afbildad i Holmbergs "Skandinaviens hällristningar", pl. 25 och 26, fig. 71; jfr. sid. 113.

[2] Sid. 113; derifrån af Brusewitz intaget i andra upplagan af Holmbergs "Bohusläns historia" 2:a delen, sid. 79.

dets 1:a häfte, pl. I fig. 13 (jfr sid. 10 och Loranges "Samlinger af norske Oldsager i Bergens Museum", sid. 100). — Af den vid Lilla Gerum hittade glasbägaren finnes nu, så vidt man vet, endast ett stycke i behåll, hvilket är afbildadt fig. 100 i två tredjedelar af verkliga storleken. De breda långsgående, uppåt afspetsade siraterna äro mycket väl slipade; de andra åter betydligt sämre och utan tvifvel ej af samma hand som de förstnämnda. Glaset är tjockt, hvitt och ännu klart genomskinligt.

Detta stycke förvaras nu i Statens Hist. Museum (N:o 1270: 509), som erhållit det med Holmbergs första samling år 1846. I förteckningen öfver denna samling säger Holmberg, att glaskärlet hittats "jemte en guldring och *brända ben*".

Fig. 100. Del af en glasbägare. Lilla Gerum i Tanums s:n. 2/3.

I Sverige äro flere andra glaskärl funna, dels hörande till den äldre jernåldern, dels till midten och slutet af denna period. De som år 1872 voro kända äro beskrifna i "Vitterh.-Akademiens Månadsblad" 1872, sid. 38 o. följ.; under de få år, som sedan dess förflutit, har dock ett ännu större antal kommit i dagen, så att man nu känner mer än 30 i Sverige funna mer eller mindre väl bevarade glaskärl från tiden före kristendomens allmänna antagande i vårt land.

Glasbägare af samma slag som den från Lilla Gerum tillhöra utan tvifvel den äldre delen af jernåldern, det vill säga något af

de första århundradena efter Kristi födelse, och äro införda till Norden från någon af det romerska kejsarrikets delar.

Äfven i Norge och Danmark är ett betydligt antal glaskärl från hednatiden anträffadt. De från Norge äro beskrifna af Lorange i "Christiania Videnskabs-Selskabs Forhandlinger for 1873"; de från Danmark af Engelhardt i "Arböger for nordisk Oldkyndighed" 1871, sid. 445—449[1].

224. A en utmark till hemmanet **Gisleröd** fann man 1875, "omedelbart under en större sten, 1,5 fot djupt i jorden, *kol, brända ben*" och

En "*oval brynsten*" lik fig. 269 i "Sv. forns." (men utan metallband omkring). A hvardera sidan ses en snedt gående fåra. Den ena sidans längd 3,55 tum och bredd 1 tum; den andra sidan är mindre, endast 3,3 tum lång och 0,85 tum bred.

Handlanden C. F. Lundbergs samling i Göteborg. "Någon urna fanns ej".

Om användningen af dessa stenar se här ofvan sid. 339.

225. Mellan **Grebbestad** och Hud hittades för några år sedan i en stenhop:

En *stenyxa* med skafthål, hel; vanlig form. Två sidor äro väl slipade; de två andra mindre väl. Man ser spår af att hålet först varit påbörjadt ett par linier högre upp än det sedan borrades. Längd 7,35 tum.

Statens Hist. Museum 5023.

226. A **Greby Nordgårdens** egor hittades år 1873 af förre soldaten Anders Gadd, vid gräfning i en grusbacke:

En trind, i spiral hoprullad *guldten*, afbruten i den tjockare ändan, något afrundad i den andra ändan; spiralens största yttre diameter nära 4 linier; hvarfvens antal nu 2. Tenens största tjocklek 1,2 linie. Vigt 1 ort 75 korn; guldhalt 87 procent.

Statens Hist. Museum 4979.

227. Vid **Greby** har man på det ställe "der bautastenarne stå", funnit:

a) En trekantig *pilspets* af *flinta*, hel, med kort tånge.

b) En dylik *pilspets* af *flinta*, hvars främre del är afbruten.

Båda i ingeniör Brudins samling på Alafors.

---

[1] En af de i Danmark funna glasbägarne skall, liksom den från Lilla Gerum, hafva varit "full med aska", då den upptogs ur "en liten sandhög" (Engelhardt, å anf. st., sid. 447, N:o 26).

228. Å **Greby** egor har man dessutom, på olika ställen, funnit:

a) Öfre delen af en bred *flintmejsel*, med tydliga smalsidor, föga slipad. Ytan nästan svart. Längd nu 2,4 tum; största bredd 1,2 tum. "Funnen på eller nära Greby egor".

Statens Hist. Museum 5023.

b) En ovanligt liten *dolk*, eller kanske snarare spjutspets, af nästan svart *flinta*, med kullrigt tvåsidig tånge, som baktill slutar i en bredare och tjockare knöl. Spetsen afbruten. Längd nu 2,1 tum; största bredd 6 linier.

Statens Hist. Museum 5023.

c) En *stenyxa* med skafthål; vanlig form. Eggen afslagen. Längd nu 5 tum.

Skänkt år 1873 af handlanden Torin Persson i Grebbestad till Statens Hist. Museum (N:o 5027).

d) Ett litet "*nålbryne*" af svart *skiffer*, likt fig. 4 i "Sv. forns."; med två hål från sidorna och ett uppifrån. Slätt, utan ränder eller andra prydnader. Längd 1,6 tum. "Funnet på eller nära Greby egor".

Statens Hist. Museum 5023.

e) En af rost mycket skadad *jernyxa;* möjligen från den yngre jernåldern. Längd 6,5 tum.

Statens Hist. Museum 5023.

229. **Greby.** I nästa häfte kommer en särskild redogörelse att meddelas för den undersökning som år 1873 företogs å det stora med präktiga bautastenar prydda graffält från den äldre jernåldern, som ligger å Greby egor [1], samt för ett troligen till samma tid hörande, i närheten af detta graffält anträffadt fynd, som af kronolänsman J. A. Hansson blifvit skänkt till Statens Hist. Museum (N:o 5567). Redogörelsen härför fordrar nämligen så mycket utrymme att den icke, utan att skada öfversigtligheten, kunnat här införas.

230. Vid **Gården** har man funnit:

Två *sländtrissor* af *täljsten.*

Skänkta år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

231. Vid **Hallind** är funnen:

En bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

Cederstr. saml. 2245.

---

[1] Se "Vitterh. Akad:s Månadsblad" 1873, sid. 146—157.

232. Å **Stora Hamnelaget** (en stor allmänning gemensam för flere byar) hittades för flere år sedan i en torfmosse kallad Hudmyren, troligen i den till byn Stora Anrås hörande delen af mossen:

En *spjutspets* af *flinta*, utan tånge, lancettformig. Ytan hvitgrå. Yttersta spetsen afslagen i forntiden. Längd nu 6,25 tum; största bredd 1,25 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

Se fynd N:is 209 och 218.

233. Vid **Hede** gästgifvaregård ligga å den kil, som bildas af de från Tanums kyrka till Hede och Skälleröds gästgifvaregårdar gående landsvägarne, flere *grafhögar*. De äro runda och sakna stensättningar kring foten; endast en är aflång, omkring 32 fot lång och 16 fot bred. Vid gräfning i ett par af de runda hitta-

Fig. 101. Halfmånformigt flintverktyg (såg). Hoghem i Tanums s:n. 1/2.

des år 1873 *brända ben*, obetydliga bitar af *lerkärl* (vanlig grof massa), samt några förrostade *jernstycken*. En af högarne var uppkastad öfver en större jordfast sten, hvarigenom man med jemförelsevis ringa möda erhållit en temligen stor hög.

Se fynd N:o 294.

234. Vid **Hogen** (hörande till Långe, på Tanums Näs), är funnet:

Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg), helt.

Cederstr. saml. 2261.

235. Vid **Hoghem** har man, möjligen på samma ställe, funnit:

a) Ett stort vackert *halfmånformigt flintverktyg* (såg), afbildadt fig. 101 i hälften af verkliga storleken. Eggen nästan rät med tydliga regelbundna tänder. Ytan ljusgrå. Utmed eggen synes å båda sidor ett 3—5 linier bredt glänsande band, tydligen uppkommet genom verktygets nötning mot det föremål som bearbetats. Äfven utmed den andra, utåtböjda kanten ses här och der smärre glänsande fläckar som troligen bildats genom flintans

gnidning mot det tråhandtag, i hvilket den varit fästad. Längd 6,95 tum; största bredd 1,5 tum.

b) Ett *halfmånformigt flintverktyg* med nästan rät egg, som haft tänder, hvilka dock nu ej äro så regelbundna som å *a*. Ytan ljusgrå. Både vid eggen och än mer utmed den utätböjda kanten synas glänsande ställen, hvilka bland annat, i synnerhet å ena sidan, bilda en nästan oafbruten rand, som på ett afstånd af 3 linier följer utmed kanten och visar, att verktyget till motsvarande bredd varit instucket i handtaget. Längd 5,6 tum; största bredd 1,2 tum.

c) Ett *halfmånformigt flintverktyg* med nästan rät egg, hvars tänder äro tydliga och ganska regelbundna. Ytan mörkgrå. Längd 4,95 tum; största bredd 1,35 tum.

Alla tre, hvilka fordom tillhört A. E. Holmbergs senare samling, förvaras nu i Statens Hist. Museum, N:o 2898.

236. A **Hoghems** egor hittades år 1844:

En bred, illa slagen *spjutspets* af svart *flinta*. Längd 4 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 116.

237. Vid **Hoghem** har man äfven, på olika ställen, funnit:

a) En bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga smalsidor, slipad.

Tillhör pastor P. I. Been.

b) En *dolk* af *flinta*, med kort, jemnbredt, kullrigt tväsidigt fäste och bredare blad. Längd 5,55 tum; bladets största bredd 1,4 tum.

Statens Hist. Museum 2898.

c) En smal, mycket tjock *spjutspets* af *flinta;* 6,9 tum lång. "Funnen i en gammal stengärdesgård".

Cederstr. saml. 2133.

d) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg), helt.

Cederstr. saml. 2258.

e) En stor, 3,95 tum lång, nästan jemnbred *flintspån*, finknackad utmed ena långsidan. Största bredden 1,75 tum; tjocklek 0,4—0,3 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

f) Fem bitar af en *täljstensgryta*, som troligen varit lik fig. 72 här ofvan.

Statens Hist. Museum 1270: 463.

238. **Stora Hoghem.** Om ett här beläget stort stenröse läses i Liljegrens och Brunii "Nordiska fornlemningar", N:o V [1]: "Bland de griftrör, som icke hafva något inre regelbundet byggnadssätt, är *Falkonrös* i Stora Hoghems utmark af Tanums socken, beläget på en så ansenlig landthöjd, att man derigenom kan härifrån se öfver de omgifvande bergsryggarna flera mils utsträckning af Kattegat. Denna hög har 123 alnars omkrets och ungefär 9 alnars lodrät höjd, och tyckes icke hafva varit sammanvräkt af annat än större klappursten, ehuruväl dess ena sida är nu mera med

Fig. 102. Af brons. Hoghem i Tanums s:n.

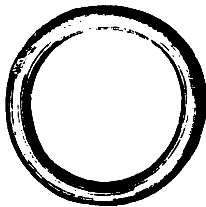

Fig. 103. Ring af silfverblandadt guld. Hoghem i Tanums s:n.

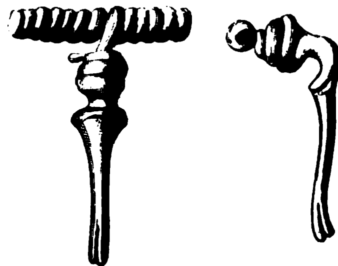

Fig. 104, 105. Två fibulor af brons. Hoghem i Tanums s:n.

mull öfvervuxen. Då den år 1816 delade det öde, som de fleste af våra uråldriga minnesvårdar undergått genom åkerbrukets och vettgirighetens härjningar, funnos vid 8 alnars djup:"

---

[1] Fyndet omnämnes äfven i Holmbergs "Bohusl. historia", 1:a uppl., 2 sid. 231; 2:a uppl. 2 sid. 68. "Falkonröset" säges der hafva 125 alnars omkrets.

a) "en *ring* om ½ lods vigt af en *guld-* och *silfver*haltig sammansättning"; afbildad fig. 103.

b) "ett *handtag*, genomdraget med en skena, som omgifvit kärlets eller lådans kant, och med en nagel fästad vid dess sida" (fig. 102); samt

c) "af koppartråd sammanvridna fötter, som blifvit från olika rigtning aftagne" (fig. 104 och 105).

De under *b* och *c* omtalade föremålen voro "af *koppar* (= brons) och så förergade, att de ej utan största varsamhet sammanhöllo". "Detta lilla fynd gjordes bland bottenstenarna, hvilka voro något större än de öfriga".

Man känner ej, om dessa saker ännu finnas i behåll. De här meddelade figurerna äro hemtade från pl. V i "Nord. fornlemningar"; troligen äro sakerna tecknade i naturlig storlek, men skalan är ej angifven.

Fig. 4 och 5 föreställa utan tvifvel två *"fibulor"* (spännen) af en form allmän under den äldre delen af jernåldern, från hvilken tid man i olika delar af landet funnit flere af stenrösen täckta grafvar, vanligen, såsom det här beskrifna, liggande högt så att man från dem har fri utsigt öfver hafvet eller annat vatten [1]. Andra dylika stenrösen hafva emellertid visat sig tillhöra bronsåldern (se fynd N:o 280).

239. Vid "**Hoghem** eller **Vindbäck**" har man funnit tillsammans:

a) En skedformig *skrapa* af *flinta*, ej väl slagen.

b) En *flintskärfva*.

Båda i Cederstr. saml., 2262 och 2263.

240. Vid **Hud** har man, före 1846, funnit:

En ovanligt tjock och bred *stenyxa* med stort skafthål; hel, af vanlig form, men med stor, plan, fyrsidig bane, 2,4 tum lång, 1,6 tum bred. Yxans längd 5,9 tum; bredd vid eggen 2,2 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 232.

Se fynd N:o 225.

---

[1] Se "Antiqvarisk tidskr. för Sverige" 3, sid. 199—201; Montelius, "Statens Historiska Museum", tredje upplagan, 1877, sid. 34, lådan 42 A (Blekinge) och B (Öland); sid. 35, skåpet 43 I (Öland); sidan 37, lådan 46 A (Vestergötland), m. m.; "Svenska fornsaker" fig. 267 (Öland), 275 (Blekinge), 281 (Öland), 300 (Gotland), 320 (Vestergötland), 324 (Öland), 350 (Upland), 351 (Öland) och 390 (Gotland). — Äfven fyrsidiga stenrösen från samma tid äro kända; se t. ex. "Sv. forns.", fig. 282 (Öland).

241. Å **Huds** egor hittades för ett par år sedan i ett *stenröse* under odling:

En *stenyxa* af *grönsten* utan skafthål, uppåt afsmalnande, med kullriga smalsidor; slipad på alla sidor. Eggen, nu skadad, bildar tydlig vinkel mot båda bredsidorna. Längd 4,2 tum; bredd vid eggen 2,15 tum; största tjocklek 1,15 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

242. I en "*hög*" vid **Hval** har man funnit:

En *yxa* af *jern*, söndrig vid hålet och mycket nött vid den nu sneda eggen. Troligen från den yngre jernåldern.

Statens Hist. Museum 1270: 482.

243. Å **Hvitevalls** egor hittades vid nyodling år 1874:

En *spjutspets* af *flinta*, till formen närmast lik fig. 86 här ofvan, men baktill trubbig. Yttersta spetsen afslagen. Ytan gulbrun. Längd nu 4,1 tum; största bredd 1,15 tum.

Statens Hist. Museum 5558: 12.

244. Ett stort på ett berg å **Håkeby** egor liggande *stenröse* öppnades omkring år 1852 af Carl Martin Johansson (från Arendal, då boende på Knäm), hvilken dervid i rösets midt påträffade en af kullersten murad *kista*, omkring 4 fot lång och 1,5 fot bred. En hall låg bredvid, tydligen efter en föregående undersökning, hvilken också lemnat spår efter sig deruti att en stor grop syntes midt i röset. I kistan lågo några bitar *ben* och "en tveeggad *flintknif*" (dolk eller spjutspets) af omkring 5 tums längd, hvilken sedermera förkommit. Om benen varit brända eller obrända, kunde naturligtvis ej upplysas.

Enligt muntligt meddelande till mig af Carl Martin Johansson 1875.

Se fynd N:o 210.

245. Vid **Håkeby** hittades våren 1875 under harfning på olika ställen i en fyra år förut upptagen åker:

a) Nedre delen af en *stenyxa*, afslagen midt öfver skafthålet; ytan brun. Formen synes hafva varit den vanliga. Längd nu 3,4 tum.

b) Nedre delen af en *stenyxa*, afslagen midt öfver skafthålet; ytan grågrön. Närmast lik fig. 70 här ofvan, men de båda sidor genom hvilka hålet går äro alldeles plana. Längd nu 3 tum.

Båda i Statens Hist. Museum, 5558: 9.

246. Å en till **Håkeby** börande betesmark hittades våren 1876 under en sten:

En bit af ett smalt *halfmånformigt flintverktyg* (såg), som haft inböjd egg utan tydliga tänder. Man vet ej, om det var helt, då det påträffades.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

247. Å **Håkeby** egor har man dessutom funnit, möjligen tillsammans:

a) Främre delen af en i forntiden afslagen *spjutspets* af *flinta.* Ytans färg mörkt gulbrun. Längd nu 2,6 tum; största bredd 1,15 tum.

b) En *flintspån*, afslagen i ena ändan. Ytans färg mörkt gulbrun. Längd nu 2,45 tum.

Båda i Statens Hist. Museum, 5558: 10.

248. "På **Håkebys** och **Håkebytorps** egor finnas, utom mindre stenvårdar och små grafkullar samt mindre innehållsrika hällristningar, 16 i sjelfva gärdet liggande *ättekullar.* Uti en af dessa, som var 13 alnar i tvärmått och 3 d:o hög, fanns i midten en jordfast sten, öfver hvilken var utbredt ett *kollager*, deri man hittade:"

a) "en förrostad *svärdsklinga* af *jern*, med fästekors (parerstång) af brons",

b) "en bredbladig *jernyxa* och"

c) "en *skära* af *jern*, uti hvars tånge qvarsuto naglar, som visade att den varit försedd med skaft".

Enligt Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., del 2 (tryckt 1843) sid. 230; 2:a uppl., 2 sid. 66, 67. — De här omtalade sakerna förvaras nu i Statens Hist. Museum (N:is 1270: 478—480), som erhöll dem med Holmbergs första samling.

Enligt förteckningen öfver denna samling gjordes fyndet år 1841, och de särskilda sakerna beskrifvas deri på följande sätt:

"478. Fragment af en svärdsklinga med vidsittande tånge; korset af brons, illa arbetadt. Styckets längd 10 tum" [1].

"479. Stridsyxa af jern, bredbladig, 7 tum lång och öfver eggen 4½ tum bred".

"480. Liten skära af jern, förvittrad, med en qvarsittande nagel i tången, 7 tum lång".

249. Vid **Håkebytorp** äro på olika ställen funna:

a) Ett stycke af en *spjutspets* af *flinta.* "Funnet i jorden".

Cederstr. saml. 1090.

---

[1] Detta och följande tre mått äro angifna i verktum.

b) Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg) med rak egg, utan tydliga sågtänder. Ytan ljusgrå. Längd 4,9 tum; bredd 1,15 tum.

Statens Hist. Museum 4866.

c) Något mer än hälften af ett i forntiden afslaget *halfmånformigt flintverktyg* (såg). Eggen rät, utan tydliga sågtänder. Färgen ljusgrå. Längd nu 3 tum; största bredd 1,15 tum.

Statens Hist. Museum 5558: 11.

d) Ett groft hugget *flintstycke*. Färgen rödbrun. Längd 5,6 tum; största bredd 2,5 tum.

Statens Hist. Museum 4866.

e) Två större *stycken* af grå opak *flinta*, lik den vid Tannam (fynd N:o 316 här nedan) funna. Det ena stycket är något tillknackadt på en sida.

Båda i Statens Hist. Museum, 5558: 11.

f) En bred *rätmejsel* af "*skiffer* eller skifferlik sten".

Cederstr. saml. 2708.

250. På **Häskeds** egor har man för många år sedan funnit:

a) En *stenyxa* med skafthål, vanlig form, hel. Längd 3,95 tum.

b) Öfre delen af en i senare tid afslagen *stenyxa* med skafthål, hvilken synes hafva varit af vanlig form.

Båda skänkta år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

251. Vid **Häsked** (Häskje) är äfven funnen:

En *sländtrissa* af *täljsten*.

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

252. Å **Kalleby** egor äro vid olika tillfällen funna:

a) En liten trind *yxa* utan hål af *grönsten*. Längd 4 tum. "Funnen vid spadvändning".

b) En *stenyxa* med skafthål, vanlig form; hel. Längd 3,9 tum. "Funnen vid dikesgräfning".

Båda skänkta år 1876 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5695).

c) En *sänkesten* närmast lik fig. e å pl. V i Nilssons "Skandinaviska Nordens Urinvånare, Stenåldern", 2:a uppl.; men midtranden saknas, och stenen är nästan klotrund samt något mindre än originalet till anf. figur. Diameter omkring 2,5 tum. "Funnen i jorden och har i senare tid användts såsom klocklod".

Kandidat G. A. Gustafssons samling i Upsala.

253. Å en utmark till torpet **Kasene** i Knäms by hittades för 20—30 år sedan:

a) En jemnbredt lancettformig *spjutspets* af *flinta*, baktill tjock och tvärt afrundad. Ytan grå. Längd 3,75 tum; största bredd 0,75 tum.

b) En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form; kort, bred och tjock. Längd 3,75 tum.

Båda skänkta år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

Fig. 106. Spjutspets af flinta. Knäm i Tanums s:n. 1/2.

254. Å egorna till **Klätta** by hittades våren 1876 vid stranden: Två *flintskärfvor*, som delvis äro i forntiden groft knackade.

Skänkta år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

255. Å **Knäms** (Knems) egor hittades år 1843 följande fornsaker af flinta, liggande tillsammans under en stenhäll:

a) En *spjutspets* af *flinta*, afbildad fig. 106 i hälften af verk-

liga storleken. Färgen gråhvit. Hela längden 6,85 tum; tångens längd nära 2,5 tum. Bladets största bredd 1,35 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 98.

b) En mindre *spjutspets* af *flinta*, med kort tånge, som dock å ena sidan är föga tydlig. Längd 3,75 tum; bredd 0,9 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 99.

c) Sju *halfmånformiga flintverktyg* (sågar), utan tydliga sågtänder. Eggen rak eller något inböjd. Färgen ljusgrå. Längd 6,8—3,35 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 165—171.

d) En skedformig *skrapa* af ljusgrå *flinta*, med kort skaft, som är något smalare än bladet. Hela längden 2,6 tum. Bladets största bredd 1,55 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 341. — Hela fyndet tillhörde förut Holmbergs första samling.

Se fynd N:o 253.

256. Vid **Knäm** har man dessutom, på annat ställe, funnit:
En liten *rätmejsel* af *skiffer*.

Cederstr. saml. 2362.

257. Å en till **Knäms Vestergård** hörande åker hittades våren 1876:

En trekantig *pilspets* af *flinta*, med smal tånge. Ytan mörkgrå. Längd 2,45 tum; tångens längd 0,5 tum. Största bredd nära 0,6 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

258. "På **Kuseröds** utmark (norr om Grebbestad) ligga två *treuddiga stensättningar* som kallas "Kusens graf", efter den skotske höfdingen Kuse, som der blifvit nedhuggen. Dessa treuddar, af hvilka den ene håller 32 alnar i rät linea emellan ändarne af de ovanligt smala armarne, och den andra 28 d:o, ega i midten en liten upphöjning, uti hvilken man funnit *urnor* med *brända ben*. Den störste af dessa fotanglar har vid hvardera armens ända en upprest sten".

Holmberg, "Bohusläns historia", 1:a uppl., 2 sid. 229; 2:a uppl., 2 sid. 66 [1]. — De båda treuddarne äro, ehuru mindre troget,

---

[1] I 2:a uppl. tillägges (af Brusewitz): "Kuse är ett nästan öfver hela Sverige förekommande provinsord, som har många betydelser, deribland: en myndig person, husbonde, den segrande af två, m. fl. Att stället kallas Kusens graf och ej Kuses graf, tyckes ytterligare bestyrka, att det helt enkelt skall betyda höfdingens graf".

afbildade i Thams "Göthiska Monumenter", pl. XVIII fig. 1 och pl. XIX; jfr sid. 58 här ofvan.

Grafvar af detta slag äro sällsynta i Bohuslän (se sid. 59 här ofvan), men förekomma i flere andra svenska landskap[1]. De synas tillhöra den yngre jernåldern.

259. I en *torfmosse* å **Kuseröds** egor har man funnit:

En *"oval brynsten"*, nära 4 tum lång.

Handlanden C. F. Lundbergs samling i Göteborg.

Om dessa stenars användning se här ofvan sid. 339.

260. Vid utvidgning af **Tanums Kyrkogård** hittades i sept. 1876 uti ett i jordytan liggande *stenröse* af sotade, mindre stenar:

Nedre delen af en i skafthålet snedt afslagen *stenyxa*, som varit väl slipad.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

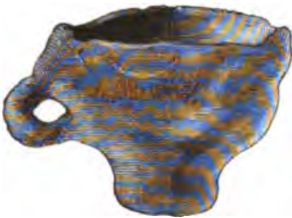

Fig. 107 a. Kopp af bränd lera. Tanums Kyrkogård. 1/2.

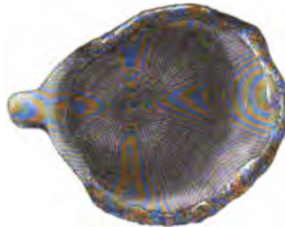

Fig. 107 b. Koppen fig. 107 a sedd uppifrån. 1/2.

261. Å samma plan af **Kyrkogården** hittades vid samma tillfälle, "men i sydvestra hörnet af det till Kyrkogården nytillagda stycket invid landsvägen, i en nu bortkörd *jordhög*, å ungefär 3 fots djup":

En liten illa arbetad *kopp*, med ett öra, af *bränd lera*, afbildad fig. 107 i hälften af verkliga storleken; nu något sned, möjligen till en del i följd af jordens tryck. Ytans färg ljusbrun; massan invändigt grå. Inre diameter vid öppningen 1,7—1,5 tum; höjd 1,6 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

Kyrko-Ryk, se fynd N:is 300—302.

---

[1] Se t. ex. "Sveriges historia", 1:a delen, fig. 407 (Södermanland); Worsaae, "Blekingske Mindesmærker fra Hedenold", pl. VIII (Hjortahammar i Bleking); m. fl.

262. Vid **Kämperöd** äro på olika ställen funna:

a) En *spjutspets* af *flinta* med smalare tvåsidig tånge; lik fig. 48 i "Sv. forns.", men bladet är något bredare (1,35 tum på bredaste stället). Längd 5,7 tum.

Friherre F. Hiertas samling på Främmestad i Vestergötland.

b) En *mejsel* af *grönsten*, mycket smalare upptill än vid eggen, med plana smalsidor. Eggen sitter snedt. Längd 4,3 tum; bredd vid eggen 2 tum, vid andra ändan endast 1 tum; största tjockleken 1,1 tum.

Fig. 108. Groft slaget flintstycke. Lerdal i Tanums s:n. $^2/_3$.

c) En *stenyxa* med skafthål, väl arbetad; blir å ena sidan bredare mot eggen. Längd 8,7 tum. Hålet, som sitter nära banen, har till hela sin längd 1 tums diameter.

Båda i Göteborgs Museum, 45 och 103 (hade förr N:is A. f. 155 och A. i. 53); skänkta af kammarskrifvaren Öhrström.

263. Vid **Kärra** äro på olika ställen funna:

a) En liten *spjutspets* af *flinta*, 2,6 tum lång.

Statens Hist. Museum 1270: 216.

b) En trekantig *pilspets* af *flinta*, väl arbetad, hel. Ytan mörkbrun. Längd 2,85 tum.

Statens Hist. Museum 5023.

264. Vid **Sör-Kärra** har man på olika ställen funnit:

a) En *flintdolk* med bredt blad och kort, kullrigt tvåsidigt fäste; ytan ljusgrå. Längd 6,85 tum; bladets största bredd 2 tum. "Funnen på 5,5 fots djup i en torfhåla".

b) Fästet och bakre delen af bladet till en *flintdolk*. Fästet fyrkantigt, nästan jemnbredt, kanterna utpringlade. Ytan grå. Afslagen sedan den hittades. Längd nu 4,65 tum. "Funnen i en sandbacke".

Båda skänkta år 1876 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5695).

Fig. 109. Groft slaget flintstycke. Lerdal i Tanums s:n. $^{2}/_{3}$.

265. Vid **Lerdal**, ett torp under Tegneby, ungefär $\frac{1}{8}$ mil S.V. om Tanums kyrka, hittades år 1872 under torftagning i en *mosse* 16 *groft slagna flintstycken*, hvilka lågo tätt bredvid hvarandra omkring 6 fot under jordytan. De hade varit inlagda i *säf* af ungefär ett fingers tjocklek; enligt hittarens utsago, syntes säfven ännu grön, ehuru den genast sönderföll.

Två af dessa flintstycken äro i två tredjedelar af verkliga storleken afbildade fig. 108 och 109. Några af de andra hafva

mindre regelbunden form. Ytans färg grå, å de flesta ljusgrå; kritskorpan qvarsitter på flere ställen. Det största styckets längd 6,5 tum och bredd 2,8 tum; det minsta är 4,2 tum långt och 2,5 tum bredt.

Genom benägen medverkan af hr prosten T. D. Hellberg i Tanum förvärfvades tolf af dessa flintor år 1874 för Statens Hist. Museum (N:o 5226); de fyra återstående hade föregående året inköpts af kandidat G. A. Gustafsson, hvilken dock sedermera skänkt dem till samma museum (N:o 5453), der således hela detta märkliga fynd nu förvaras.

Fig. 110. Spjutspets af flinta. Lissleby i Tanums s:n. $^1/_1$.

266. Vid odling å **Lissleby** egor hittades år 1843 åtta *halfmånformiga flintverktyg* (sågar), liggande tillsammans. De hafva ej tydliga sågtänder. Eggen rak eller något utböjd. Några likna närmast fig. 127 å sid. 410. Längd 6,2—3,5 tum.

Alla i Statens Hist. Museum, 1270: 147—154; förut i Holmbergs första samling.

267. Vid **Lissleby** äro för några år sedan funna:

a) En *spjutspets* af *flinta* med inböjd bas, lik fig. 47 i "Sv. forns." Längd 3,45 tum; bredd 1,85 tum.

b) En baktill afbruten *spjutspets* (eller ett dolkblad) af *flinta*, smal. Längd nu 3,4 tum; bredd 0,95 tum.

c) Sex skedformiga *skrapor* af *flinta*. Längd 2,95—2,1 tum.

Alla skänkta år 1875 af hr kronolänsman J. A. Hansson till Statens Hist. Museum (N:o 5567). De hafva alla ungefär samma gråa färg och äro troligen funna tillsammans.

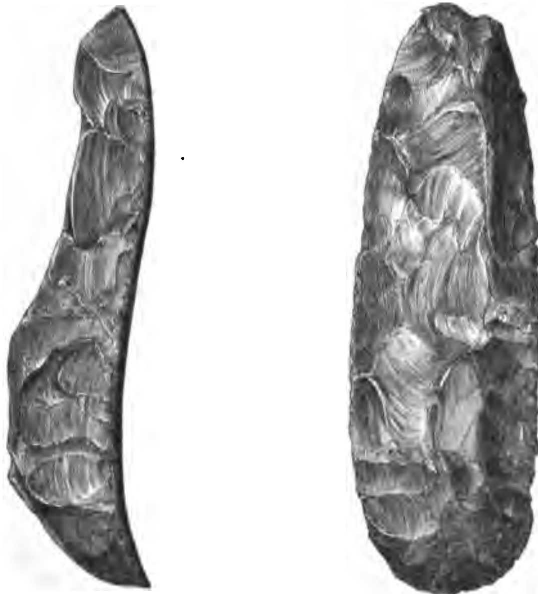

Fig. 111. Skedformig skrapa af flinta, sedd från kanten och ena sidan. Lissleby i Tanums s:n. $^1/_1$.

268. Vid **Lissleby** har man på ett annat ställe funnit tillsammans:

a) En vacker *spjutspets* af *flinta* med smal tånge och bredt blad, afbildad fig. 110 i hälften af verkliga storleken. Ytan ljust brungrå. Hela längden 6,85 tum; tångens längd 2 tum. Bladets största bredd 1,35 tum.

b) En trekantig *pilspets* af *flinta*, hvars yttersta udd blifvit i forntiden afbruten. Ytan mörkt gråbrun. Längd nu 2,55 tum.

Båda i Statens Hist. Museum, 1270: 97 och 200.

269. I ett *stenröse* på **Lissleby** egor äro funna tillsammans:

a) En *spjutspets* af *flinta*, med inböjd bas, närmast lik fig. 47 i "Sv. forns." Längd 2,6 tum; bredd vid basen 1,25 tum.

b) En skedformig *skrapa* af *flinta*, lik fig. 111 å föregående sida. Längd 3,1 tum; största bredd 1,25 tum.

Båda i handlanden C. F. Lundbergs samling i Göteborg.

Fig. 112. Massiv halsring af guld. Neder-Ljungby i Tanums s:n. ²/₃.

270. A **Lissleby** egor har man äfven vid olika tillfällen funnit:

a) En *spjutspets* af *flinta*, med lancettformigt blad och kort, bred, troligen afbruten tånge. Längd nu 3,1 tum; bladets största bredd nära 0,9 tum.

b) En skedformig *skrapa* af *flinta*, afbildad fig. 111 i två tredjedelar af verkliga storleken. Bladet är ej bredare än nedre delen af det uppåt något afsmalnande skaftet. Längd 3,9 tum; största bredd 1,25 tum.

c) En trind *yxa* utan hål af *grönsten;* eggen plano-convex. Längd 4 tum; största bredd 1,35 tum; största tjocklek 1,1 tum.

Alla i Statens Hist. Museum, 2898; förut i Holmbergs senare samling.

271. A **Neder-Ljungby** utmark hittade torparen Olaus Olsson år 1849 under gräfning:

En tjock massiv *halsring* af *guld*, afbildad fig. 112 i två tredjedelar af verkliga storleken. Ytan är alldeles slät. Ehuru båda ändarne voro afhuggna, väger ringen 1 ℔ 65,5 ort. Guldhalt 93,4 procent.

Statens Hist. Museum 1538.

Sådana halsringar af vanligen tjocka, tunga guldtenar, hopknutna vid de smala ändarne, äro funna på flere ställen i Norden.

Utom den här afbildade känner man från Sverige följande nio guldhalsringar af denna form:

1. En fullständig ring af ungefär samma tjocklek som den här afbildade, men prydd med inslagna sirater och sammanhållen af två små flyttbara ringar; funnen jemte en stor mängd andra guldsaker år 1774 vid Thureholm i Södermanland och afbildad fig. 471 i "Sv. forns." Väger 2 ℔ 31,8 ort. (Statens Hist. Museum 21. Se sid. 346 här ofvan.)

2—3. En hel och hälften af en annan ring, båda tjocka och prydda med inslagna sirater (olika dem å 1); funna år 1722 nära Askersund af några der arbetande soldater. Ringarne, som tillsammans vägde 2 ℔, skänktes af konung Fredrik I till dåvarande landshöfdingen öfver Nerike och Vermland, friherre Conrad Ribbing, och äro troligen för längesedan nedsmälta. Lyckligtvis blefvo de dock förut stuckna i koppar och aftryckta i en om detta fynd särskildt författad afhandling, införd i "Acta literaria Sveciæ", vol. I, sid. 590 (jfr äfven Hofberg, "Nerikes gamla minnen", sid. 74).

4. En smal, slät ring (vägande 34,03 ort), funnen jemte 4 släta guldringar af annan form år 1869 "under bärplockning invid yttre ringmuren af Solviksborg, under roten af en kullblåst tall", å Lindö egor i Kärrbo socken, sydöstligaste Vestmanland (Statens Hist. Museum 4203).

5—8. Fyra släta, smala ringar, funna år 1854 under plöjning vid Dingle i Tose (Svarteborgs) socken, norra Bohuslän. Ringarne, som fastnade på plogbillen, väga tillsammans 1 ℔ 64,1 ort. Den största ringen, vägande 90,3 ort, är afbildad fig. 60 här ofvan och fig. 473 i "Sv. forns." (Statens Hist. Museum 2055.)

9. En smal, slät, ofullständig ring, funnen år 1769 "i jordbrynet vid foten af ett brant berg, kalladt Haborskulle", i Tegneby socken på Orount, Bohuslän. • (Statens Hist. Museum 15.)

I Norge är hälften af en dylik ring af mycket fint guld, men utan sirater, funnen. Den hittades år 1869 i Verdalens prestegjeld, Nordre Throndhjems amt, temligen högt uppe bland fjellen och ej långt från den gamla vägen till Jemtland. (Kristiania Universitets Museum 4965. — "Arsberetning for 1869 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", sid. 87.)

I Danmark äro flere guldringar af samma form funna; två ses i Worsaae's "Nordiske Oldsager", fig. 443 och 444. Originalet till fig. 444, af 3,2 svenska skålpunds vigt, är jemte två dylika ringar, 7 guldbrakteater och en mängd andra guldsaker, vägande tillsammans något mer än 9 svenska skålpund, funnet år 1832 vid plöjning å Broholms egor i Svendborgs amt på Fyen. ("Nordisk Tidskrift for Oldkyndighed" 2, sid. 184, pl. 1. Boye, "Fortegnelse", sid. 66, der äfven andra i Danmark funna halsringar af samma form beskrifvas.)

Vid Mulsum i Hannover har man, enligt "Nordisk Tidskrift for Oldkyndighed" (2 sid. 186 och 190), år 1823 i en torfmosse funnit en halsring af samma form som den här afbildade och 5 byzantinska guldmynt från tiden mellan 364 och 518. Halsringen, prydd med sådana inslagna halfmånformiga sirater som å fig. 471 i "Sv. forns.", är *ihålig* och ej massiv som alla de föregående.

Fynden vid Thureholm, Broholm och Mulsum visa, att guldhalsringar af samma form som fig. 112 tillhöra tiden omkring år 500 efter Kr. f.

Nära denna form stå ett slags möjligen något äldre halsringar, hvilkas främre del mycket likna den å de nu beskrifna, men hvilka bestå af *en enda* trind, midtpå smalare ten, hvilkens tjockare, mer eller mindre rikt utsirade ändar äro på ett långt stycke lagda öfver hvarandra och stundom der hoplödda. Två sådana i Danmark funna guldringar äro afbildade i Worsaae's "Nordiske Oldsager", fig. 431 och 432; jfr Boyes "Fortegnelse", N:is 362 och 363. Från Sverige äro fem dylika guldringar kända. Två af dem, båda ofullständiga och med spår af lödning vid ändarne, äro prydda med sådana sirater som fig. 431 i "Nord. Olds." [1]; de tre andra sakna nästan alla sirater [2]. En ring af *silfver*, som

[1] Den ena är funnen i en åker vid Arges i Hemse socken, Gotland (Statens Hist. Mus. 1446); den andra hittades hösten 1877 vid Lund i Naums socken, Vestergötland (samma museum).

[2] Två af dem (ändarne å båda hafva varit hoplödda) äro, jemte 8 mindre på en guldten uppträdda guldringar, funna år 1738 vid Ban-

haft samma form, är funnen vid Vörå i södra Österbotten, Finland [1], och en annan likaledes af silfver vid Pilten i Kurland (Riga Museum).

272. Vid **Ljungby** hittades år 1851 på en upplöjd dikesvall:
En smal treryggad *fingerring* af blekt *guld*, afbildad fig. 113 i naturlig storlek. Bredd dryga 2 linier. Vigt 1 ort 75 korn; guldhalt 62,5 proc.

Statens Hist. Museum 1696.

Fingerringar af denna form tillhöra den äldre jernåldern.

Fig. 113. Fingerring af guld. Ljungby i Tanums s:n. 1/1.

273. A **Ljungby** egor har man äfven funnit:
En *sländtrissa* af *sandsten*, med två grunda kretsar omkring hålet på hvardera af de båda plana sidorna. Diameter 1,55 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

274. Å **Ljungbytorps** egor har man vid olika tillfällen funnit:
a) En trekantig *pilspets* af *flinta;* ytan hvit, porslinslik. Hel. Längd 2,8 tum; bredd 0,4 tum.

Skänkt år 1875 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5627).

b) En *flintspån.*

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

275. Vid **Lyckeby** har man hittat:
En *sländtrissa* af *täljsten.*

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

276. A **Mjölkeröds** egor är funnen:
En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form.

Eges af folkhögskoleföreståndaren Hans Holmlin på Tjörn (enligt benäget meddelande af herr Cavalli-Holmgren).

---

källa i Värings socken, Vestergötland; endast en stor ring finnes nu qvar; den är hel och väger 1 ℔ 25,1 ort (Statens Hist. Museum 16). — Den tredje är mindre och smalare; ändarne hafva ej varit hoplödda. Den hittades, jemte 4 andra nu förstörda guldringar, mellan två på kant resta stenar i en hage vid Tuna i Husby socken, Långhundra härad, Upland (Statens Hist. Museum 1258).

[1] Helsingfors Museum. Afbildad af Aspelin i "Compte rendu du Congrès de Bologne", sid. 429, pl. III, fig. 1 och 2.

277. På **Mjölkeröds** egor eller i trakten deromkring är också funnen:

Ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg); eggen mycket inböjd, utan tänder. Längd 3,65 tum.

Skänkt år 1872 af herr grefve Carl Trampe på Mjölkeröd till Statens Hist. Museum (N:o 4850).

278. Vid **Mulltorp** hittades år 1873 på 2,5 fots djup i en *torfmyr:*

En bred *rätmejsel* af *flinta*, med tydliga, oslipade smalsidor; något slipad på bredsidorna. Fyrkantig bane. Eggen omslipad, 1,75 tum bred. Längd 4,55 tum.

Skänkt år 1875 af herr kontraktsprosten T. D. Hellberg till Statens Hist. Museum (N:o 5615).

279. A torpet **Nytorp** under Tanums Prestgård hittades i maj 1876 vid spridning af dikesvall:

En *yxa* utan skafthål eller bred rätmejsel af *grönsten*, med plana smalsidor, tjock, slipad endast vid eggen. Längd 7,5 tum; största bredd 2 tum och tjocklek 1,5 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

280. Galgeröset å **Stora Oppens** egor [1]. I "Antiqvarisk och arkitektonisk resa genom Halland, Bohuslän, Dalsland, Vermland och Vestergötland år 1838" (Lund, 1839) omtalar professor Brunius å sid. 85—86 följande i mer än ett hänseende märkliga fynd:

"Nordost från Tanums kyrka å en temligen hög bergspets blef ett *griftrör* [2], hvari en galge för omkring ett århundrade tillbaka varit upprest, till en del bortfördt, hvarefter detsamma 1816 undersöktes. Här råkades vid ungefär 6 fots djup en häll, som höll vid pass 10 fot i längd, 4 fot i bredd och 9 tum i tjocklek Rundtomkring kanterna af denna häll lågo små flata stenar, hvarinom märktes en mängd *kol* och *aska*. Jag skulle tro, att man här anstält ett brännoffer, innan griftröret blifvit uppkastadt. Efter hällens borttagande träffades en *kista*, som var något öfver 6 fot lång, 3 fot bred i norra och något smalare i södra ändan. Sidorna bestodo af flere släta stenar, som voro med omsorg hoppassade; bottnen utgjordes af sjelfva berget, hvarpå små runda klapperstenar lågo tätt intill hvarandra. Ej det ringaste spår efter ben

---

[1] Enligt benäget meddelande af herr prosten Hellberg ligger det här i fråga varande stenröset å Stora Oppens egor.

[2] D. v. s. stenkummel eller stenröse.

eller aska kunde här upptäckas. Tiden måste hafva helt och hållet förstört den kropp här blifvit nedlagd. Vid öfre[1] ändan

Fig. 114. Kort svärdsklinga af brons. Stora Oppen i Tanums s:n. $^1/_3$.

Fig. 115. Spjutspets af flinta. Stora Oppen i Tanums s:n. $^3/_4$.

af kistan funnos tvenne af erg angripna *hals-* eller *bröstknappar* af kopparblandning, hvilka förmodligen tjent till en djurhuds eller

[1] "Bredare" ändan, enligt Brunii "Försök till förklaringar öfver hällristningar", sid. 114, der fyndet äfven omtalas, och hvaraf man ser, att grafven undersökts i professor Brunii närvaro.

ett öfverplaggs sammanhållande. Vid ena sidan låg ett *handspjut* [1], hvars klinga, likaledes af *kopparblandning*, var tveeggad, 1 fot 4 tum lång, 1 tum bred och mycket anfrätt. Efter skaftet, som varit med fem naglar fästadt vid klingan, syntes icke det ringaste spår. Vid andra sidan låg en *lansspets* af *flinta*".

I K. Vitterhets Hist. och Ant. Akademiens arkiv förvaras en år 1816 skrifven och ursprungligen för Götiska Förbundets tidskrift "Iduna" afsedd, men hvarken der eller annorstädes ännu tryckt uppsats af professor Brunius, i hvilken han om detta stenröse, samt om andra i närheten liggande dylika grafvar, meddelar följande närmare upplysningar:

"Uti Tanums härad och socken, nästan midt i den s. k. Viken i Bohuslän, är år 1816 vid bortförandet af en stenhög, funnen en graf, som torde kunna hänföras till Kumbelåldren. Detta stenrör, som hade en omkrets af 80 fot och var 9 fot högt, befanns ¼ mil från hafvet, på spetsen af det högsta berg i nejden. Man hade ej orsak förmoda nyssnämnde rör vara något af de gamle Vikboarnes grafställen, då här sedan urminnes tid varit upprest en galge, som redan för 40 år tillbaka förrutnat. Bland stenarne funnos skeletter efter brottslingar, af hvilka den siste skall blifvit straffad för omkring 80 år tillbaka. Häraf inser man också lätt, hvarför stället så länge blifvit fredadt."

"Först fanns ett nästan förrostadt *knifblad;* längre ned, stycken af en grof *lerurna*, och vid stenrörets botten träffades en häll af 5 alnars längd, 2½ alns bredd, 3 qvarters tjocklek, i yttersta kanterne omlagd med smärre flata stenar, hvarimellan var uppfyldt med *kol*, *aska* och jord. När denna häll eller lockston [2] var afvältad, sågs en *graf* i fullkomlig likkist-form, 3½ aln lång, 3 qvarter bred och 3 qvarter djup, men vida bredare mot öster, förmodligen för att lemna rum för axlarne. Grafven var med sorgfällighet murad på släta berget, af flata stenar, med mellanstuckne skärfvor; dock utan allt murbruk. Hela bottnen, som utgjordes af sjelfva berget, var höljd med rundade stenar, af ett hönsäggs storlek, liggande tätt intill hvarandra, och sannolikt samlade på hafsstranden. På dem anser jag kroppen varit utsträckt. Intet

---

[1] Såsom teckningen (fig. 114) visar, har Brunius, hvilket förr var ganska vanligt, trott att de i fynd från bronsåldern ofta förekommande dolkklingorna utan fäste varit spjutspetsar.

[2] "Jag anser mig med skäl kunna gifva denna öfverliggare detta namn för att skilja den från de hällar, hvilka äro kände under benämning af takhällar, emedan de utgöra taket på de s. k. dyrhus och stenkistor, hvaraf äfven åtskilliga finnas uti Bohuslän." (Not af Brunius.)

tecken fanns likväl till ben, aska eller kol, blott någon saltpeterhaltig jord, att dömma af utseendet. Till höger i den bredare ändan af grafven låg en *dolk* (se fig. 114), 16 tum lång, om 13 lods vigt. Kanhända är denna hvad de gamle kallade *sax*. Härpå syntes hafva varit ett skaft, 1 qvarter långt, att gissa af dess afstånd från muren. Deraf funnos också några helt och hållet förrutnade lemningar. Fem naglar hade fästat skaftet vid klingan. En dylik dolk eller lans, fastän ej mer än hälften så lång, är aftecknad hos Rhode, p. 289; funnen i en holsteinsk ätthög. Bredvid dolken låg en *flintknif* (se fig. 115), 4¾ tum lång, som på flere ställen antagit annan yta, då de stenar deremot, som höljde bottnen, voro mer och mindre vittrade. Der hufvudet syntes haft sitt ställe, låg en *halsknapp* (se fig. 116), som var ergig och något förtärd, och mot midten *en annan* mindre och lika beskaffad (fig. 117). Dylika knappar, hämtade ur holsteinska högar, äro äfven aftagna af Rhode, pag. 353. Dolken och knapparne synas gjorde af samma metall, som är en ännu icke nog undersökt komposition, af ett gulaktigt utseende."

Fig. 116, 117. Bronsknappar. Stora Oppen i Tanums s:n. $^1/_1$.

"Derefter besåg jag de öfrige stenhögar, som ligga rundt omkring på bergen. Icke långt från ofvannämnde graf märkas tvenne rör, hvilka af ålder blifvit förstörde. Bland nära 50 sådana, som jag sett på 1 mils sträckning och mindre än ¼ mils bredd, har jag endast funnit ett, som jag med något skäl förmodar vara orubbadt. Skulle så vara, är ett sjömärke, som man der uppfört, dertill orsaken. De öfrige äro för så lång tid tillbaka utkastade och röfvade, att derom icke finnes någon tradition. Rörens plundrare hafva betjent sig af följande försigtighetsmått, för att ej blifva röjde eller förekomne. I somlige hafva de i mån af högens storlek tillbakakastat, stundom större, stundom mindre antal stenar, på grafvens lockstén, då denne varit för tjock att kunna krossas; i de smärre åter är den antingen borttagen eller sönderslagen. Den gjorda utgräfningen formerar i förra fallet en crater, som i bottnen är starkast mossbelupen. De grafvar, hvilkas mu-

rar blifvit orubbade, synas varit från 1¼ till 3¼ alns längd, men äro alla anlagde utan afseende på väderstrecket. En del hafva ännu sine rundade stenar på bottnen, som alltid utgöres af sjelfva berget. Uti en, som förlorat sin lockstenen, har jag funnit ett stycke glimmer, hvilket mistat mycket af sin glans. Jag anmärkte äfven, på spetsen af ett berg, ett dylikt monument, hvilket deri skiljer sig från de öfrige, att det är anlagdt i något mull, och har få, men mot vanligheten ofantligt stora stenar i midten, då de vanligt vis lätt kunna handteras. Desse stenar omgifvas af andre mindre, tätt intill hvarandra fogade, som utgöra en fullkomlig rundel, om 40 fots diameter, och tillika med lockhällen äro nedsjunkne i jorden. Jag förmodar äfven denna minnesvård rubbad, emedan ofvannämnde häll ej ligger i midten af cirkeln. Berörde grafvar, så månge, som voro öppne, kallades fordom *Jättgrafvar;* nu är ingen bland allmogen som på dem fäster sin uppmärksamhet, sedan tillika med vidskepelsen all tradition om Vikens förste innehafvare försvunnit. Att desse kumlar för ganska lång tid tillbaka blifvit plundrade, tror jag mig sluta af en, som är belägen på gården Mjölkeröd. Stenhögen är till större delen nedstörtad utför en brant klippa, och der grafven tycks hafva varit, har uppväxt en tall, några tum tjock och nu nästan förtorkad. Hvad tid har ej erfordrats innan nog jord hunnit sätta sig, för att nära ett träd, hvilket nödvändigt måste ske, sedan röret blifvit rubbadt? I tvenne andra rör har jag anmärkt rönnar, som icke blifvit högre än 1½ aln, då de gått ut i brist på näring. Hade Prosten Ödman, en mångårig Vikbo, sett sig närmare omkring, då hade han i sin beskrifning öfver Bohuslän icke antagit den mening, att dessa stenrör blifvit brukade för att afvärja fienden. Hans gissning var en följd deraf, att han, förledd af Saxo Grammaticus och Olaus Magnus, trodde våre Nordboar hafva egt kroppskrafter, som nu äro alldeles okända. Man må dock icke neka, att stenhögar fordom upplades vid trånga och branta pass, för att nedvältras på fienden; ett försvarsmedel, som äfven blifvit brukadt mot de under Xenophons befäl hemtågande greker. — I min förmodan om de gamles krafter stärkes jag bland annat af följande. En häll, som af 2 à 3 karlar kan ganska lätt handteras, ligger på Tanums Prästegårds utmark några steg från en kumbel. Denna häll är i ena ändan uppvägd och understucken med en större och en mindre sten, hvilket jag gissar skedt för flere århundraden tillbaka af den myckenhet grus, som genom luftens åverkan söndrat sig från nedre sidan, genom det den blifvit skiljd från sitt första läge på berget. Sannolikt är den först

ärnad till lockstenen, men då strax bredvid en annan större häll och mera passande för ändamålet blifvit upptäkt, har man deraf begagnat sig. Spåret efter denne öfverensstämmer med grafvens nuvarande locksten. Jag slutar häraf, att, om deras krafter så vida öfverträffat våre, de framvältrat den först omtalta hällen, utan att begagna häfstång, som tydeligt märkes af de understuckne stenar, hvilka jag ofvanföre anfört".

"Jag vill ej här förbigå, det ofvannämde rör noga böra skiljas från alla andra slags stenhopar, hvilka äfven till en stor myckenhet igenfinnas på höga berg, både innom och utom Viken i Bohuslän. Man märke i synnerhet de, som ligga på Kuseröd, Kärra och Sem i Tanums socken. Desse stenhögar bestå af större och mindre rundade stenar, men formera ej, såsom de förra, någon rundel, och äro alltid utsträckte längs under någon brant. Somlige hafva förmodat dylike stenklammer vara till något bruk hopsamlade. Min tanke om ändamålet med dessa stenhopar torde jag framdeles komma att framställa i en beskrifning på de uti Viken befintlige *Jättgrytor*, hvaraf jag upptäckt flere, hittills i orten okände för att söka bevisa, det Prosten Ödmans och den i de Göthiske monumenter uppgifna gissning icke äger grund."

Den ena af de två i Galgeröset funna "halsknapparne" förvaras nu i den betydande samling af fornsaker, som tillhör professor Brunii son, doktor G. Brunius i Landskrona. Knappen, afbildad här ofvan (fig. 116) i naturlig storlek, är af brons, ovanligt tung och öfverdragen med grön erg. Den består af två små runda skifvor, förenade genom en dryga 2 linier tjock och 2,5 linier hög stång. Den undre skifvan är slät. Å den öfre, som nu är något skadad i kanten, finnas fyra större fördjupningar, hvarigenom bildas en upphöjd hjulformig prydnad med fyra "ekrar", eller ett af en ring omgifvet likarmadt kors; i centrum ses en liten rund grop. Det är möjligt, att de fyra först nämnda fördjupningarna varit utfylda med harpix eller något dylikt ämne. Den undre skifvan är 6 linier i diameter; den öfre föga mer än 5 linier.

Den andra bronsknappen, samt dolkklingan och spjutspetsen finnas ej, såvidt man vet, i behåll. De äro här återgifna efter de teckningar, som åtfölja professor Brunii ofvan införda uppsats.

Grafkistan i Galgeröset förskrifver sig således från bronsåldern och troligen från denna periods äldre del, emedan kistans storlek synes antyda, att den varit afsedd för ett obrändt, utsträckt liggande skelett och ej för en liten samling brända ben.

Den omständigheten, att några ben ej nu kunde iakttagas i kistan, talar också för det antagandet, att ett obrändt lik en gång varit nedlagdt der men helt och hållet förtärts, hvilket torde hafva gått så mycket lättare, som luften haft jemförelsevis obehindradt tillträde till den endast af löst på hvarandra kastade stenar höljda kistan.

Såsom redan (sid. 40) är anmärkt, hör troligen också en stor del af de många andra, i synnerhet på bergstopparne vid kusten liggande, bohuslänska stenrösena till bronsåldern, om än några af dem skulle förskrifva sig från en annan tid (fynd N:o 238). Äfven från andra delar af Sverige äro många dylika stenrösen kända, hvilka visat sig innesluta grafvar från bronsåldern [1]. Detsamma är ock förhållandet i Norge, der man i flere af de mångenstädes förekommande stenrösena funnit grafvar från sistnämnda tid [2].

Fyndet i Galgeröset är af intresse äfven derför, att det lemnar ett säkert bevis för användningen af stenvapen efter bronsålderns början [3]. Det bör ej heller väcka förvåning, att man i synnerhet till spjut- och pilspetsar samt stridsyxor fortfarande använde sten i stället för den mycket dyrbara bronsen, som måste hemtas fjerran ifrån.

Om hjulformiga prydnader af samma slag som den å bronsknappen fig. 116 anbragta, se "Sveriges historia", första delen, sid. 165, och "Compte rendu du Congrès de Stockholm", sid. 460. Jag har der sökt visa, att "hjulet" var en under bronsåldern i Norden vanlig religiös symbol, men att det mycket sällan förekommer å minnen från jernåldern, då "hakkorset" i stället användes såsom en sådan symbol. Det förtjenar anmärkas, att hjulet med kristendomen för andra gången inkom till Norden såsom ett heligt tecken, och att det ofta ses på grafstenar, kyrkklockor, paténer och andra dylika föremål från medeltiden.

281. A **Stora Oppens** egor hittades, i slutet af år 1868 eller i början af år 1869, vid gräfning:

---

[1] Se t. ex. "Antiqvarisk tidskrift f. Sverige" 3, sid. 196; jfr sid. 356 (Nerike) och 393 (Vermland).

[2] "Årsberetning for 1875 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", sid. 180 och 181 (Smålenenes amt), 183 och 184 (Jarlsbergs och Larviks amt), 190 (S. Bergenhus amt), 190 (N. Bergenhus amt), 191 (Romsdals amt) och 192 (N. Throndhjems amt).

[3] Se "Sveriges forntid", text, 1 sid. 158, der äfven från andra länder än Sverige exempel anföras å stenvapens användande under bronsåldern.

Två *skaftcelter* af *brons*, båda med upphöjda kanter, som dock äro så låga, att de på många ställen knapt märkas. Den ena celten är afbildad fig. 118 i hälften af verkliga storleken; dess längd är 3,8 tum och största bredd 1,5 tum. Den andra är längre och smalare, samt mindre afrundad vid eggen; dess längd 4,55 tum och största bredd 1,4 tum. Å båda finnes nära midten af båda bredsidorna en mycket låg tvärgående upphöjning, som skolat förhindra, att ej celten vid begagnandet trängdes in i skaftet.

Båda i Statens Hist. Museum, 4054.

282. Vid **Stora Oppen** har man äfven, på olika ställen, funnit i jorden:

a) En *spjutspets* af *flinta*, närmast lik fig. 47 i "Sv. forns.", men mera urskuren i basen.

Cederstr. saml. 2247.

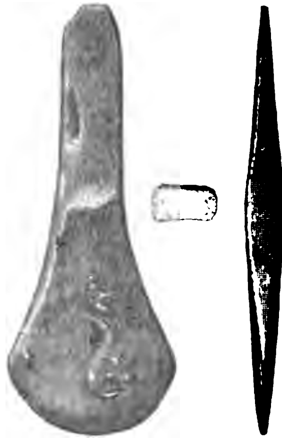

Fig. 118. Skaftcelt af brons. Stora Oppen i Tanums s:n. 1/2.

b) Två bitar af *spjutspetsar* eller dolkar af *flinta*.

Båda i Cederstr. saml., 2249 och 2250.

c) Hälften af en *spjutspets*, eller halfmånformigt verktyg, af dålig svartgrå *flinta*. Längd 2,6 tum; bredd 1,3 tum.

Statens Hist. Museum 4866.

d) En bit af ett *halfmånformigt flintverktyg* (såg).

Cederstr. saml. 2248.

283. Af hemmansegaren Johannes Olsson i **Lilla Oppen** hittades i augusti 1868 en stor *halsring* af *brons*, liggande i en *torf-*

myr på hans egor. Myren är "belägen $\frac{3}{8}$ mil från Tanums kyrka samt omkring $\frac{1}{6}$ mil från Underslös, helt nära hemmanet Hvarlöf, ett par böss-skott från allmänna häradsvägen mellan Tanums och Nafverstads kyrkor. I anseende till den då rådande torkan, var myren så torr, att man kunde gå på den, och under det Johannes Olsson vallade sina kreatur, blef han varse en liten upphöjning i myren och något som glänste för ögonen. Detta var en kant af ringen. Med någon ansträngning fick han snart upp den."

Ringen, afbildad fig. 119 i hälften af verkliga storleken, kan icke öppnas, men är så stor, att den kan trädas på halsen öfver hufvudet. Den trinda delen är massiv och spiralrefflad. Dess största tjocklek är 0,5 tum. De två uppstående spiralplattorna

Fig. 119. Halsring af brons; kan icke öppnas. Lilla Oppen i Tanums s:n. $^1/_2$.

äro ej bildade af tenar, som upprullats i spiral, utan gjutna i ett stycke. De något kupiga ovalernas största bredd 1,85 tum. Ringens inre diameter 7,8—6,8 tum.

Statens Hist. Museum 4109. Underrättelsen om fyndomständigheterna äro meddelade af herr kontraktsprosten Hellberg. Emedan hittaren trott, att ringen ej var af brons utan af guld, undersöktes den på Kongl. Myntet, hvarvid den icke befanns innehålla *någon* ädel metall, utan bestå af koppar och tenn.

Om sådana halsringar, se här ofvan sid. 309.

284. Å **Oppens** egor äro vid olika tillfällen hittade:

a) Ett i båda ändar afbrutet stycke af ett *halfmånformigt (?) flintverktyg* (såg), med en glänsande rand utmed ena kanten. Längd nu 1,7 tum; bredd 1,15 tum. "Funnen våren 1874 vid dikesgräfning".

Skänkt år 1875 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5607).

b) En *stenyxa* med skafthål, som varit betydligt större och bredare än nu men blifvit sönderslagen, så att endast en del af det ursprungliga skafthålet synes. Ett nytt hål är färdigborradt nedanför och något på sidan om det äldre. Formen vanlig. Längd nu 4,5 tum. "Funnen för några år sedan vid gräfning å ljungmark".

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

285. A **Orrekläpps** egor hittade en vallflicka år 1873 ute på marken:

"En *perla* af *harz (?)*, genomborrad, liten och platt; diametern endast 0,6 tum, tjockleken 0,3 tum".

Kandidat G. A. Gustafssons samling.

286. På eller nära **Orrekläpps** egor är äfven funnen:

En *stenyxa*.

Skänkt år 1869 af Tobias Andersson i Orrekläpp till Uddevalla Museum.

287. Under arbete för utvidgande af trädgården vid **Tanums Prestgård** omkring 1820 fann man "vid utjemnandet af ett *kummel*":

a) "En slät, trind *ring* af silverblandadt *guld*".

b) "Två *perlor;* den större af *kalcedon*, den mindre af *mosaik*".

Enligt meddelande af doktor G. Brunius i Landskrona, i hvilkens samling ringen och perlorna förvaras. Ringen omnämnes i Holmbergs "Bohusläns hist.", 1:a uppl. 2 sid. 237 not (2:a uppl., 2 sid. 80 not), der den uppgifves vara funnen "uti en *askurna*".

Nytorp under Prestgården, se fynd N:o 279.

288. Af torparesonen Andreas Larsson å Damberget under **Prestgården** hittades i juni 1858 ett *bronssvärd* under torfstampning i en mindre håla å marken på Prestgårdens egor, nära ett berg. "Kring sjelfva klingan syntes en omgifning såsom af *björknäfver*, hvilken, när den vidrördes, föll i stycken såsom falaska. Det, som varit kring fästet, var alldeles bortvittradt, och blott fullsatt med jord. Inga ben eller andra qvarlefvor funnos kring det ställe, der svärdet fanns, ej heller i närheten."

Svärdet, närmast likt fig. 153 i "Sv. forns.", är illa gjordt och har rundadt mångkantig tånge. Klingan, som saknar långsgående ränder, är nu mycket smal, men har troligen förr varit bredare. Svärdets hela längd 23,9 tum; tångens längd omkring 2 tum. Klingans bredd upptill, vid fästet, 0,85 tum och vid midten omkring 0,5 tum.

Statens Hist. Museum 2475.

289. På **Prestgårdens** egor hittades år 1874 af en torpare under dikesgräfning nära landsvägen, på omkring 3 fots djup:

En *yxa* eller bred rätmejsel af ljusgrå *flinta* "med mörkare schatteringar och några blodfärgade sådana vid eggen". Väl arbetad, med tydliga smalsidor, alldeles oslipad. Längd 9,5 tum; bredd i eggändan 3 tum och i öfre ändan 2,5 tum; största tjocklek 1,75 tum.

Skänkt af kontraktsprosten T. D. Hellberg till Göteborgs Museum (N:o 35, förr A. f. 184).

290. På en till **Prestgården** hörande åker, kallad Östergärdet, hittade en torparegosse i maj 1876 under harfning:

En liten *dolk* af *flinta* med kullrigt tvåsidigt, baktill utvidgadt fäste; bladet nu smalare än fästet. Färgen mörkt gulbrun. Längd 4,7 tum; bredd baktill 1,05 tum och vid bladets bas föga mer än 0,8 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

291. Å den till **Prestgården** hörande åkern Tegen eller Ekehögen hittade rättaren H. Andreasson i maj 1876:

Nedre delen af en stor *yxa* utan skafthål af *grönsten*, med tydliga smalsidor; eggen bortslagen. Längd nu 4 tum; största bredd 2,5 tum och tjocklek 1,45 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

292. På **Prestgårdens** egor hittades i juni 1876 af en torparegosse å bergen nordvest om Tanums kyrka, bakom Skolhuset:

En ovanligt liten *yxa* utan skafthål af *grönsten*, öfre hälften trind, uppåt något afsmalnande. Längd 2,85 tum; bredd vid eggen 1,05 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

293. På vinden af torpet Oxhagen under **Prestgården** anträffades nyligen ett troligen på Prestgårdens egor för längre tid sedan funnet:

Halfmånformigt flintverktyg (såg), ej fullt symmetriskt, med inböjd egg, utan tydliga sågtänder. Längd 3,65 tum; största bredd 1,35 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

294. ”Emellan **Tanums Prestgård** och **Hede** gästgifvaregård, samt längs den bergås, som ifrån den sistnämnda leder emot Ulfvesked, hafva legat öfver 100 *högar*, af hvilka likväl de fleste äro förstörde. Man har uti dem funnit stora, men trånghalsade *urnor*, försedda med två öron, och i dem förvarade *brända ben*, *stenamuletter* och *bronznålar*. Äfven träffas här urnor, nedsatta i sjelfva sandbacken, hvilka troligen förvarat de ringares ben, som ej aktats värdiga att få hög och vård”. (Holmberg, ”Bohusläns historia”, 1:a uppl., 2 sid. 229; 2:a uppl., 2 sid. 66.)

Ett af de här omtalade trånghalsade lerkärlen kom med Holmbergs första samling till Statens Hist. Museum (N:o 1270: 471). Det var söndrigt och hade endast ett af de två öronen i behåll.

Fig. 120 a. Öfre delen af ett jernsvärd. Raftötången i Tanums s:n. $^1/_2$.

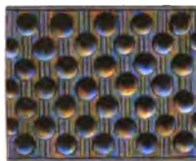

Fig. 120 b. Del af parerstången till svärdet fig. 120 a. $^1/_1$.

Fig. 120 c. Del af den damascerade klingan till svärdet fig. 120 a. $^1/_1$.

Prest-Säm se fynd N:o 314.

295. På **Raftötången**, ”uti en oval stensättning eller ett slags mindre *skeppsform*, som var 5½ aln lång och hälften så bred, uppgräfdes år 1842 ett konstrikt arbetadt *svärd* af *jern*, liggande på

en *askfyld lerurna*. Den afbrutna, breda klingan är tveeggad och fästet bronzeradt och prydt med punktlika fördjupningar, emellan hvilka man varseblifver mindre silfverinläggningar". (Holmberg, "Bohusläns hist.", 1:a uppl., 2 sid. 237, not; 2:a uppl., 2 sid. 80, not.)

Svärdet, hvars öfre del är afbildad fig. 120 i hälften af verkliga storleken, är afbrutet något nedom klingans midt. Parerstången och knappen äro af jern och prydda med små runda skålformiga fördjupningar. Kaflen har varit af trä eller dylikt. Den tveeggade klingan är damascerad och 1,5 tum bred. Den nu återstående delen af svärdet, fästet inberäknadt, är 15,5 tum lång.

Kom med Holmbergs första samling till Statens Hist. Museum (N:o 1270: 477).

Svärd med fästen af denna form tillhöra den yngre jernåldern eller vikingatiden, hednatidens sista århundraden. Dylika svärd äro icke blott i stort antal funna i Sverige, Norge och Danmark, utan hafva äfven hittats på flere ställen inom de länder, som nordborne under vikingatiden plägade besöka, såsom de Britiska öarna [1], Finland [2] och Ryssland [3].

296. Vid **Rungstung** hittades år 1871 under potatesupptagning: En *hålmejsel* "af någon finare *stenart*", slipad; äfven den öfre smalare ändan är håleggad. Längd 2,6 tum; största bredd 0,8 tum.

Handlanden C. F. Lundbergs samling i Göteborg.

297. I byn **Ryk** hittade hemmansegaren Elias Magnusson, försommaren 1876, på ett ställe der en gärdesgård går intill hans gård, ett *romerskt silfvermynt* prägladt för kejsar Marcus Aurelius och afbildadt i naturlig storlek fig. 121. Myntet hittades, då E. Magnusson omrörde några sopor som utkastats på stället, men han kan ej säga, om det låg bland soporna eller i sjelfva jorden; det senare är dock sannolikast.

Myntet, som då det hittades var öfverdraget med en sedan bortputsad "brun skorpa", bär på åtsidan en bild af kejsarens

---

[1] Worsaae, "Minder om de Danske og Nordmændene i England, Skotland og Irland", sid. 72 (Themsen) och 406 (Irland). Anderson i "Proceedings of the Society of Antiquaries of Scotland", vol. X sid. 564.

[2] Aspelin, "Suomalais-ugrilaisen Muinaistutkinnon Alkeita", sid. 341.

[3] Kruse, "Necrolivonica", pl. 5 fig. 2 (Livland); Hansen, "Die Sammlungen des Estländischen Provinzial Museums", pl. 9 fig. 11 och 12; Worsaae i "Årböger for nord. Oldkynd." 1872, sid. 420 (guvernementet Orel).

lagerkrönta hufvud och omskriften M[arcvs] AVREL[ivs] ANTONINVS AVG[vstvs]. På frånsidan ses en krigare (eller guden Mars) med hjelm på hufvudet och spjut i högra handen; den venstra handen hvilar mot en på marken stående sköld. Deromkring läses TRP XXXIII IMP X COS III P[ater] P[atriæ], hvilket betyder, att myntet är präglad det år (179 efter Kristi födelse), då Marcus Aurelius för 33:dje gången var folktribun, för 10:de gången imperator och för 3:dje gången consul. På myntet, som är mycket nött, ses ej spår af hål eller ögla.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014). Ett mynt med samma prägel är beskrifvet af Cohen i hans "Description historique des monnaies frappées sous l'empire romain", 2:dra delen (Paris och London, 1859), sid. 499, N:o 345.

Fig. 121. Romerskt silfvermynt präglad år 179 för kejsar M. Aurelius. Ryk i Tanums s:n. 1/1.

Fyndet är af värde derför, att romerska mynt från de två första århundradena efter Kr. föd. äro ytterst sällsynta i Bohuslän och Norge, under det att de i södra och östra delarne af Sverige — i synnerhet på Gotland och Öland — ofta anträffas [1]. Från Bohuslän torde man ej känna något annat än det här beskrifna, och från Norge äro endast *två* romerska silfvermynt från nämnda tid kända [2]. I Skåne samt på Öland och Gotland äro deremot mer än 4,000 sådana mynt funna.

298. På ett torp under **Ryk** hittades vid dikesgräfning:

Spetsen till en *dolk* eller spjutspets af gulbrun *flinta;* något slipad vid midten. Längd nu 2,55 tum.

Skänkt år 1876 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5695).

---

[1] Montelius, "Från jernåldern", 1:a häftet; och i "Vitterhets Akad:s Månadsblad" 1872, sid. 55 och följ.

[2] "Årsberetning af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring" för 1871, sid. 165 (Hedemarken), och för 1875, sid. 216 (Smålenene). Båda mynten hafva först på sista tiden blifvit bekanta.

299. Vid **Ryk** äro äfven funna:

a) En *spjutspets* af *flinta*, närmast lik fig. 51 i "Sv. forns." Längd 3,3 tum.

b) En *sländtrissa* af *täljsten*.

Båda i ingeniör Brudins samling på Alafors.

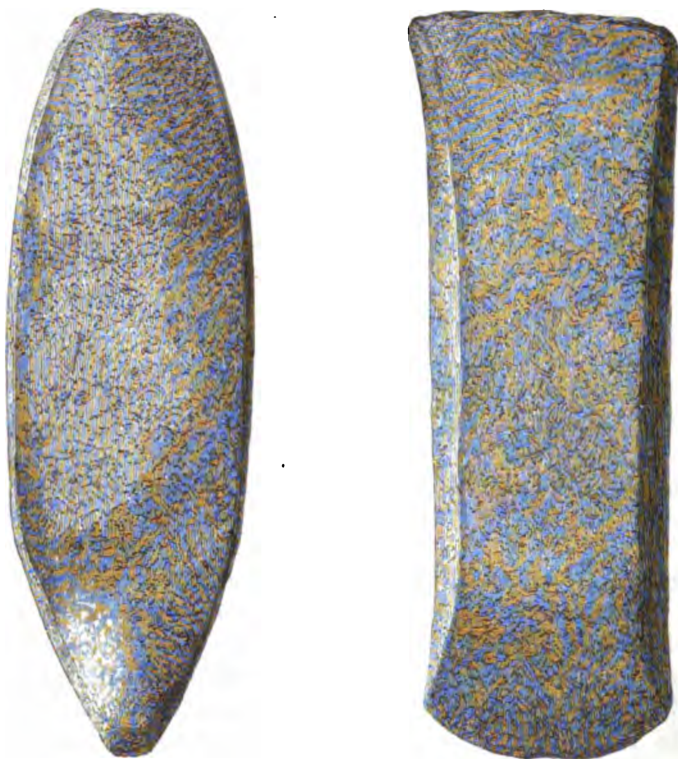

Fig. 122. Ofullbordad stenyxa, sedd från två sidor. Kyrko-Ryk i Tanums s:n. 1/2.

300. A **Kyrko-Ryks** egor hittades år (1840 eller) 1845 på bottnen af en *torfmosse:*

a) Tre skedformiga *skrapor* af *flinta*.

Alla i Statens Hist. Museum, 1270: 342—344.

b) Fyra *flintspåner*, den längsta 4 tum lång.

Alla i Statens Hist. Museum, 1270: 13.

c) En *flintkärna*, från hvilken spåner blifvit afslagna; af samma slag som fig. 3 i "Sv. forns." Sjukantig, 3 tum lång.

Statens Hist. Museum 1270: 12.

d) Två smärre *ämnen* till något verktyg af *flinta*.

Båda i Statens Hist. Museum, 1270: 14 och 15.

301. Å **Kyrko-Ryks** egor, ”på ett ställe der stenkummel och dylikt finnes”, hittades hösten 1875 i en nygräfd dikeskant:

En halffärdig *yxa* af *grönsten*, afbildad fig. 122 i hälften af verkliga storleken. Formen visar, att det varit meningen att förse den med ett skafthål, hvilket dock ej ens är påbörjadt; något ut-

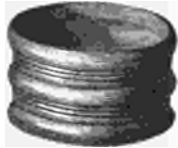

Fig. 123. Fingerring af guld. Kyrko-Ryk i Tanums s:n. 1/1.

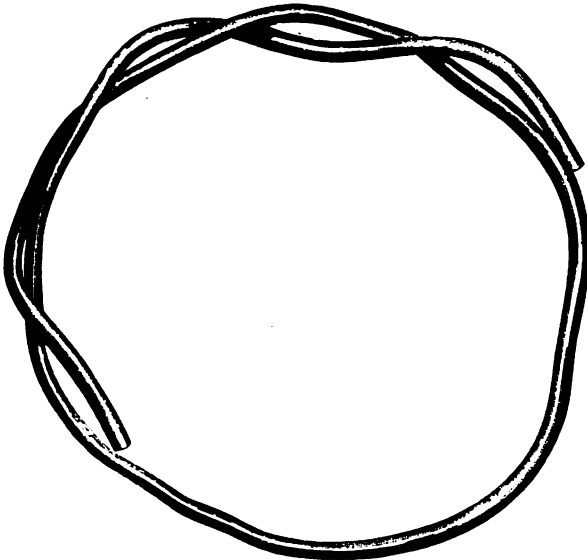

Fig. 124. Guldten. Kyrko-Ryk i Tanums s:n. 2/3.

svängd både vid eggen och den nu aflångt fyrsidiga, plana banen. Ytan något, men obetydligt, slipad. Längd 6,7 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

302. Vid **Kyrko-Ryk** hittades sommaren 1835 i jorden under ett *stenröse:*

a) En treryggad *fingerring* af *guld*, afbildad fig. 123 i naturlig storlek.

b) En troligen trind *guldten*, hopböjd så som fig. 124 visar.

Inlöstes icke för Statens Hist. Museum, utan köptes af prins Maximilian af Leuchtenberg. De voro, med den i lagen föreskrifna förhöjningen af en åttondedel öfver metallvärdet, värderade till 35 dukater. (Kongl. Vitterh. Akademiens protokoll den 16 sept. 1835, § 210. I samma Akademis arkiv förvaras teckningar af dem, utan tvifvel i naturlig storlek, efter hvilka fig. 123 här är återgifven i samma skala och fig. 124 förminskad till två tredjedelar.)

303. Å **Stora Ryks** egor hittades år 1849 af torparen Kristian Johansson på Korndal, vid gräfning i en sandbacke:

En liten *guldbrakteat* (hängprydnad), afbildad fig. 125 i naturlig storlek. Något söndrig i kanten och nu utan ögla. Diameter 0,75 tum. Vigt 0,46 ort; guldhalt 80 procent.

Statens Hist. Museum 1537. Äfven afbildad i "Från jernåldern", pl. 2 fig. 20 (de horn, som der ses å djurets panna, äro så otydliga å originalet, att man ej ens torde kunna med säkerhet afgöra, om de verkligen finnas), och beskrifven N:o 303.

Från midten af jernåldern, d. v. s. från 5:te eller 6:te århundradet. Om sådana hängprydnader se mitt arbete "Från jernåldern", 2:a häftet.

Fig. 125. Guldbrakteat. Stora Ryk i Tanums s:n. 1/1.

304. Vid **Ryland** har man i en *mosse* funnit:

En *stenyxa* med skafthål.

Cederstr. saml. 3082.

305. A hemmanet **Stora Ryland** hittades våren 1876:

Nedre delen af en *stenyxa*, afslagen i skafthålet, invid hvilket ses spår af ett annat hål, som påbörjats men ej fullbordats, emedan det suttit snedt. Yxan har varit af vanlig form.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

306. A **Rörviks** egor har man funnit:

En *flintspån*, 2,7 tum lång.

Handlanden C. F. Lundbergs samling i Göteborg.

307. Vid **Skafveröd** äro på olika ställen funna:

a) En *stenyxa* med skafthål, af vanlig form, hel. Längd 4,6 tum. "Funnen för 20—30 år sedan".

Skänkt år 1875 af herr kontraktsprosten Hellberg till Statens Hist. Museum (N:o 5615).

b) Tre *sländtrissor* af *täljsten.*

Alla skänkta år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

308. På en till hemmanet **Skogtorp** hörande betesmark hittades våren 1876 af en vallpiga:

Bakre delen af ett i forntiden afslaget, fyrkantigt jemnbredt fäste till en *flintdolk.* Ytan mörkbrun. Längd nu endast 1,6 tum; bredd 1,15 tum.

Skänkt år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

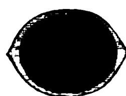

Fig. 126. Hålcelt af brons. Solbräcke i Tanums s:n. 1/2.

309. På **Skogtorps** egor har man äfven, vid olika tillfällen, funnit:

a) Nedre delen af en i skafthålet afslagen *stenyxa,* som varit af vanlig form; eggen är dock något litet utsvängd åt ena sidan. Ej spår af nytt hål. Längd nu 3,85 tum.

b) En *sländtrissa* af *täljsten.*

Båda skänkta år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

310. Å **Solbräcke** egor hittades år 1869 af Jakob Andersson derstädes, under dikning:

En *hålcelt* af *brons*, afbildad fig. 126 i hälften af verkliga storleken. Illa gjuten, ytan ojemn; upptill söndrig. Har haft en ögla något ofvan midten. Hålet ovalt, 2,6 tum djupt. Å dess väggar ses två sådana låga gjutränder som å fig. 11*b* här ofvan (sid. 278). Längd nu 4,25 tum (har möjligen varit något längre); bredd vid eggen 1,5 tum.

Statens Hist. Museum 4258.

311. Å **Sotorps** bys egor hittades under stenbrytning, i augusti 1875:

a) En aflångt jemnbred *skrapa* af hvitgrå *flinta*. Längd 3,95 tum; bredd 1,1 tum.

b) Nio *halfmånformiga flintverktyg* (sågar), af ungefär samma grå färg. Ett af dem är afbildadt fig. 127 i hälften af verkliga storleken. Det som varit längst är i forntiden afbrutet vid ena ändan; biten saknas. Ett af de andra är likaledes för längesedan itubrutet; båda bitarna finnas. Längd 4,5 (nu) —2,8 tum.

Alla tio skänkta år 1875 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5607).

Fig. 127. Halfmånformigt flintverktyg (såg). Sotorp i Tanums s:n. 1/2.

c) En lång, smal, nästan jemnbred, fyrkantig *sten* med *slipränna* utmed ena kanten. Stenens längd 4,6 fot och bredd knapt 1 fot. Sliprännans bredd 2,8 tum och största djup 0,6 tum; den börjas ungefär 1 fot från ena ändan af stenen och sträcker sig fram till den andra ändan, der stenen måhända är afslagen.

Skänkt år 1875 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 5627).

Om detta märkliga fynd har pastor Been meddelat följande närmare underrättelse:

"Stället ligger omkring en half mil söder om Tanums kyrka i en fjellartad utmark under byn Sotorp, invid stora landsvägen, på höger hand, då man reser söderut, samt midt utför byn Björ-

nered. Ungefär 200 fot från en hällristning[1] och c:a 100 fot från landsvägen gjordes fyndet af sliphällen och de tio flintverktygen. Mellan landsvägen och fyndorten är marken odlad, men här stiger stenhällen så högt i dagen, att den blott betäckes af knapt en fots jordlager. Då jordegaren Anders Jakobsson behöfde sten till byggnad och här såg en vacker sten ligga upp i dagen, beslöt han att bryta sten här. Då jorden kring den nämnda stenen undankastades, syntes vid sidan en annan vacker, lång och smal sten, som utmed ena långkanten hade en synnerligen vacker slipreffla. På andra sidan om den först nämnda stenen var en remna i klippan om några (omkring 4 à 5) fots längd, ett par tums vidd och c:a 2,5 fots djup. Den genomgick två tunnare klipplager, och på dess botten var fast häll. När nu stenarne bortbrötos, funnos i klippspringan de tio flintverktygen. Anders Jakobsson säger, att de ej tycktes vara tillhopalagda, utan nedsläpta i springan här och der. — — — På stället der flintorna funnos, har jag *förgäfves* eftersökt, om ej så väl flere flintverktyg men i all synnerhet flintskärfvor funnos". Slipstenen var bortskänkt till en granne i Björnered för att användas till grindstolpe, men räddades af pastor Been.

312. Vid **Säm** (Sem) har man, före 1847, i en *grafhög* funnit en *täljstensgryta* "stjelpt öfver *brända ben*".

Grytan, som liknar fig. 72 å sid. 72 här ofvan, har en smal fördjupad rand kring kanten och lemningar efter jernöron för hanken. En bit är ur brädden, för öfrigt hel. Inre diameter vid mynningen 8,1—8,35 tum; höjd 3,6 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 462.

313. I en grafhög på **Säms** egor har man ock funnit:

a) En blå *glasperla*, som genom smältning fått oregelbunden form.

b) En *perla* af hvitt *glas* jemte många bitar af dylika.

Allt i Statens Hist. Museum, 1270: 523 och 522.

---

[1] Den här omnämnda hällristningen, som ej förut torde hafva varit känd, ligger ungefär ett par hundra fot från landsvägen, alldeles invid Anders Jakobssons ladugård. Då denne 1867 flyttade till stället, var hällen betäckt af en fots jordlager, men upptäcktes, då Anders Jakobsson ett eller två år derefter skyfflade det tunna jordlagret till den derinvid liggande gödselstaden. Å ristningen ses fyra fartyg, en menniskobild och derbredvid en vagn (?) med två fyrekriga hjul, lik de vagnar som ses å pl. 1 i detta häfte; pastor Been har till Vitterh. Akademien insändt en teckning af denna hällristning.

314. Vid **Prest-Säm** äro, vid olika tillfällen, funna:

a) En *rätmejsel* af *flinta* med tydliga smalsidor, slipad.

b) En söndrig *stenyxa* med skafthål.

Båda i Cederst. saml., 3023 och 3112.

315. Å **Sögårds** egor äro, vid olika tillfällen, funna:

a) Två bitar af breda *rätmejslar* af *flinta*, med tydliga smalsidor, fint slipade.

Båda i Cederstr. saml., 2736 och 2921.

b) En bit af en *dolk* eller spjutspets af *flinta*.

Cederstr. saml. 2354.

c) Två bitar af en lång trekantig *pilspets* af *flinta*.

Båda i Cederstr. saml., 2917.

d) En liten skedformig *skrapa* af *flinta*.

Cederstr. saml. 2369.

e) 34 *flintspåner*.

Alla i Cederstr. saml., 2370 och 2916.

f) Två kullrigt tvåsidiga *yxor* utan hål af *grönsten*, slipade mot eggen.

Båda i Cederstr. saml., 2855 och 3010.

g) Fem nästan trinda *yxor* utan hål af *grönsten*, närmast lika fig. 5 å sid. 16 här ofvan.

Alla i Cederstr. saml., 2145, 2391 och 2553—2555[1].

h) Fyra sönderslagna *stenyxor* med skafthål, vanlig form.

Alla i Cederstr. saml., 2371, 2382, 2383 och 3008.

i) En *brynsten*.

Cederstr. saml. 2737.

k) Ett stycke af en *brynsten*.

Cederstr. saml. 2918.

316. Vid **Tannam**, eller Kämpane såsom gården efter "Kämpastenarne" kallas, stå på en sandbacke helt nära och öster om den mellan Skälleröd och Tanums kyrka gående landsvägen tre större, i en rät linie *resta stenar* mellan tvenne betydliga sandgropar, hvarjemte nedre delen finnes qvar af en fjerde sten, som stått i samma linie. I den södra sandgropen ligger dessutom en femte sten, som stått i samma rad och som för många år sedan lär hafva fallit ned i följd af sandhemtningen. Den största, nu stå-

[1] Enligt en underrättelse, som friherre Cederström erhållit sedan det föregående trycktes, är yxan N:o 2391 funnen vid Sögård i Tanum och ej, såsom i början för honom uppgifvits, inom Vette härad (jfr sid. 63 här ofvan).

ende stenen är 4,7 fot hög ofvan jord; den linie, i hvilken stenarne stått, går nästan rakt i norr och söder. På andra sidan om den norra sandgropen stå nära hvarandra två smärre stenar, 2,5 och 1 fot höga ofvan jord, ungefär i rät linie med de förut nämnda. I "Bohusl. historia" (1:a uppl., 2 sid. 231; 2:a uppl., 2 sid. 67) säger Holmberg om detta fornminne: "På åsens rygg äro 15 stenar satte uti en rad; den största af dem är 2½ aln, och en del föga högre än jordytan. Ursprungligen har här funnits flera, som blifvit bortförda. De kallas af allmogen Tannams Kämpastenar, och utmed dem träffas några mindre stenar, en jordhög och en cirkelform". En teckning utvisande ställets utseende för omkring 60 år sedan, innan ännu de stora sandgroparne funnos, i hvilka den ena stenen efter den andra störtat ned, är meddelad i Liljegrens och Brunii "Nordiska fornlemningar", N:o XIII.

År 1872 hade jag tillfälle att företaga en undersökning här. Jag gräfde under och omkring de båda stenarne, som stodo norr om den norra sandgropen, men fann endast — äfven under den större af dessa stenar — ett lager *flintskärfvor*, som sträckte sig vida. På en yta af omkring 25 qvadratfot räknade jag mer än 100 sådana skärfvor. Alla, hvilkas läge jag kunde bestämma, lågo 6 à 9 tum djupt under jordytan, just på gränsen mellan sanden och det tunna lagret matjord. Några *kol* syntes också på samma djup, och jorden var der på några ställen svartare än vanligt. I den norra sandgropen upplockade jag flere flintskärfvor, hvilka tydligen rasat ned under sandhemtningen, och enligt uppgift på stället lär man ofta vid sådant arbete i denna grop finna både flintskärfvor och större *flintstycken*. Jag erhöll äfven ett par i norra sandgropen funna sådana flintstycken, från hvilka några skärfvor voro afslagna, men hvilka icke hade någon bestämd form. Vapen och verktyg af flinta eller ämnen dertill kunde deremot icke upptäckas.

De flintskärfvor och flintstycken, som jag 1872 och vid ett kort besök på stället 1875 samlat här, förvaras nu uti Statens Hist. Museum (N:o 5156).

Nästan all här funnen flinta är grå, ogenomskinlig, utan glans och mindre god än den i Skåne vanliga; några skärfvor af det senare slaget funnos emellertid äfven. På andra ställen i norra Bohuslän (se t. ex. fynd N:o 175) har man funnit vapen och verktyg af samma ogenomskinliga gråa flinta, som förekommer vid Tannam och som troligen är inhemsk i denna trakt.

Detta fynd bör tydligen, liksom andra dylika anträffade både i Bohuslän[1] och på andra ställen i den Skandinaviska halföns södra och vestra delar[2], förklaras derigenom att under stenåldern vapen och verktyg af flinta här tillverkats. Att skärfvorna äro slagna af menniskohand är nämligen höjdt öfver hvarje tvifvel, och att de tillhöra en aflägsen tid visas af deras läge *under* matjorden Denna matjord fanns således ej på den tid stenålderns folk här tillverkade de vapen och verktyg, efter hvilka vi nu finna affallen. Stället var då endast, såsom några andra ställen der dylika fynd gjorts[3], en sandås vid eller nära en hafsvik. Nu går hafvet visserligen ej ända upp till foten af den backslutning, på hvilken flintskärfvorna hittas, men troligen gick det under stenåldern så högt, och den så kallade "Tannamskilen", en vik af hafvet, når ännu fram till närheten af "Kämpane".

Se fynd N:is 219, 317 och 318.

317. Vid **Tannam** har man för flere år sedan under grustägt i det stora grustaget invid "Kämpastenarne" funnit:

En bred *hålmejsel* af *flinta,* slipad; till formen skall den närmast likna fig. 18 i "Sv. forns." Längd 4,4 tum; bredd vid eggen 1,9 tum.

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

318. Tannam. Enligt uppgift på stället lär man för flere år sedan hafva under en af de under N:o 316 omtalade stenar, som föll ned i den norra sandgropen, funnit en illa bränd *lerurna,* innehållande *brända ben* och *aska;* några fornsaker hade icke bemärkts.

De nämnda stenarne höra uppenbarligen till en senare tid än stenåldern, hvarför det beror på en tillfällighet, om man, såsom jag år 1872 gjorde, under en sådan sten hittar några flintskärfvor. Skärfvorna funnos nämligen redan förut på den plats der stenen restes, liksom på hela sandbacken rundt deromkring.

319. Å **Tegneby** egor hittades hösten 1875 samt våren och sommaren 1876 af en torpare under dikesgräfning och spadvändning:

---

[1] Se t. ex. sid. 14 här ofvan; jfr W. Bergs i 2:a häftet af dessa "Bidrag" införda afhandling om "Fynd från stenåldern på Hisingen".

[2] Äfven i Norge. Se "Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring; Register til Selskabets Skrifter", sid. 18 ("Verkstæder for Flintsager" och "Forekomst af rå Flint").

[3] Såsom "Lindormabacken" i östra Skåne; se "Antiqv. tidskrift f. Sv.", 3 sid. 19.

a) 4 bitar af *dolkar* eller spjutspetsar af *flinta;* olika färg på ytan.

b) 9 *spåner* och *skärfvor* af *flinta;* att döma af utseendet äro de dels af bohuslänsk dels af skånsk eller dansk flinta.

c) 3 smärre, nästan trinda *yxor* utan hål af *grönsten.* Längd 4, 3,5 och 2,8 tum.

Alla skänkta år 1877 af pastor P. I. Been till Statens Hist. Museum (N:o 6014).

Se fynd N:o 265.

320. Vid **Tegneby** hittade intendenten vid Göteborgs Museum G. Brusewitz för några år sedan en å sjelfva landsvägen liggande:

Mejsel af *grönsten* med tydliga smalsidor, mycket skadad. Längd 3 tum; bredd vid eggen 1,5 tum och vid öfre ändan 1,1 tum; största tjocklek 1,1 tum.

Göteborgs Museum 47 (förr A. f. 177).

321. Vid **Tegneby** är äfven funnen:

En *stenyxa* med skafthål, hel, af vanlig form. Längd 5 tum.

Friherre F. Hiertas samling på Främmestad i Vestergötland.

322. Vid **Tofva** är funnen:

En *stenyxa* med skafthål, af vanlig form, hel; ytan ljusgrå. Längd 4,2 tum.

Statens Hist. Museum 4866.

323. Vid **Tågeröd** har man funnit i jorden:

Hälften af en *stenyxa* med skafthål, vanlig form.

Cederstr. saml. 2254.

324. Å **Tågeröds** egor, en fjerdedels mil öster om Tanums kyrka, hittades år 1863 under gräfning i jorden, på 6—7 tums djup, ett *lerkärl* som innehöll "*aska, benskärfvor* och jord", samt ett *spänne* af *jern.* Lerkärlet, som saknade lock, var sprucket och sönderföll vid upptagandet; dess höjd var omkring 9 tum och diameter 6 tum. "Stället, bevuxet med löfträn och beläget nära en större bergås, är en jemn, gräsbevuxt backe, hvars jordmån utgöres af fin sand. Några alnar derifrån finnas två mindre *högar,* hvari, vid en tillfällig gräfning, påträffades bitar af *urnor* och skärfvor af *ben*".

Spännet, af det slag som vanligen plägar kallas "fibula", är i verklig storlek aftecknadt fig. 128. Det är bildadt af en smal, trind jernten, hvars nedre del är uppåt och tillbaka böjd samt

med sin yttersta ända omvikt kring spännets bågformiga hufvuddel. Spännets öfre del är åt ena sidan hoprullad i en smal kort spiral, hvars yttre ända i en liten båge är böjd tillbaka och der-

Fig. 128 a. Spänne ("fibula") af jern. Tågeröd i Tanums s:n. $^1/_1$.

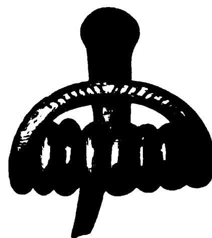

Fig. 128 b. Spännet fig. 128 a sedt uppifrån. $^1/_1$.

efter äfven å andra sidan bildar en dylik kort spiral, som slutar med nålen (fig. 128 *b*). Denne, hvilken således är bildad af *samma* ten som sjelfva spännet, erhåller genom den nyss beskrifna spi-

ralen nödig spänstighet; spetsen qvarhålles vid begagnandet i sitt läge genom en längre hylsa å spännets nedre del. Längd 4 tum.

Spännet och några bitar af lerkärlet förvaras nu i Lunds Universitets Historiska Museum (N:o 8409), dit det skänktes år 1871 af dåvarande studeranden Thornvall (af Göteborgs nation), hvilken inköpt fyndet och bifogat den ofvan meddelade noggranna berättelsen om fyndorten och det sätt, hvarpå detta märkliga fynd anträffats [1].

Spännen ("fibulor") af samma slag som det här afbildade tillhöra jernålderns början i Norden, det är tiden omkring eller kort efter Kristi födelse. De äro mycket sällsynta i Skandinavien [2], men typen har sitt egentliga hem i Frankrike, Alptrakterna och andra af kelter bebodda länder [3]. Många fibulor af denna typ äro, liksom de från Tågeröd, af *jern;* de andra äro af brons eller någon gång af silfver.

325. Vid **Ulfvesked** äro, på olika ställen, funna:

a) En *flintskärfva,* troligen urslagen ur något slipadt *verktyg* (yxa eller mejsel). "Funnen vid Lilla Ulfvesked".

Cederstr. saml. 2259.

b) En *flintdolk,* lik fig. 57 i "Sv. forns.", 6 tum lång. "Funnen i en *torfmosse* vid Lilla Ulfvesked".

Ingeniör Brudins samling på Alafors.

c) En *flintdolk* med tjockt, tvåsidigt, baktill något utsvängdt

---

[1] Herr Thornvall tillägger följande, hvilket förtjenar att här antecknas, ehuru det ej kan ega omedelbart sammanhang med här beskrifna fynd: "Å ett annat ställe på egendomen (Tågeröd) finnas å en sluttande bergskulle inristade några koncentriska cirklar samt några strödda punkter, och på en af de tillgränsande gårdarne finnes en större hällristning, föreställande en sjöstrid med fartyg och stridsmän. Ingendera upptagen af Holmberg". — Herr amanuensen vid Lunds Hist. Museum S. Söderberg har benäget meddelat mig afskrift af herr Thornvalls berättelse om detta fynd.

[2] Tre från Sverige äro afbildade fig. 309—311 i "Sv. forns."; en från Norge i "Årsberetning for 1874 af Foreningen til norske Fortidsmindesmerkers Bevaring", pl. 6 fig. 30 (jfr sid. 145; funnen i Jarlsbergs och Larviks amt); samt några från Danmark i Worsaae's "Afbildninger fra det Kongel. Museum f. nord. Oldsager i Kjöbenhavn", fig. 176; i Engelhardts "Nydam Mosefund", sid. 53; och i "Årböger f. nord. Oldkynd." 1872, pl. 5.

[3] H. Hildebrand i "Antiqv. tidskr. f. Sverige" 4 sid. 105 o. f. ("Tènefibulor"); Montelius, "Tombe ed antichità galliche in Italia", i "Bullettino dell Instituto di corrispondenza archeologica anno 1877".

fäste; ytan rödbrun. Längd 5,7 tum. "Funnen i en *mosse* vid Ulfvesked" (jemte *h*).

Cederstr. saml. 2255.

d) Två *spjutspetsar* af *flinta*. "Funna i jorden vid Lilla Ulfvesked".

Båda i Cederstr. saml., 2257 och 3014.

e) Två *halfmånformiga flintverktyg* (sågar). "Funna vid Lilla Ulfvesked".

Båda i Cederstr. saml., 3024 och 3025.

f) En *flintspån*. "Väl utknackad i kanterna, kanske pilspets". "Funnen i jorden vid Lilla Ulfvesked".

Cederstr. saml. 3015.

Fig. 129. Yxa af grönsten. Ulfvesked i Tanums s:n. $^1/_2$.

g) En *yxa* utan hål af *grönsten*, afbildad fig. 129 i hälften af verkliga storleken, med nästan rund, plan bane. Öfre delen trind, oslipad; nedre delen kullrigt tvåsidig, slipad. Längd 3,85 tum; största bredd 2 tum; banens genomskärning 1,5 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 304.

h) En *sten* "liknande en mortelstöt". Skall vara funnen tillsammans med *c*.

Cederstr. saml. 2256.

326. A **Ulfvesked** hittades 1870 vid dikning i en gammal åker:

Eggändan af en *hålcelt* af *brons*. Simpelt arbete. På insidan

har två sådana låga gjutsömmar funnits som å fig. 11*b* här ofvan (sid. 278). Längd nu 2,2 tum; bredd vid eggen 1,3 tum.

Statens Hist. Museum 4311.

327. Vid **Utby** är funnen i jorden:

En *stenyxa* med skafthål, vittrad; ituslagen af hittaren. Längd 7,4 tum.

Cederstr. saml. 3088.

328. Vid **Vesterby** har man, på olika ställen, funnit:

a) En större *yxa* af *grönsten* utan skafthål, föga afsmalnande uppåt, med tydliga smalsidor. Nedre tredjedelen väl slipad, för öfrigt nästan oslipad. Längd 8 tum, bredd vid eggen 2,25 tum.

Statens Hist. Museum 1270: 305.

b) En *perla* af ”*harz*”, aflång och genomborrad på längden. Längd 1,3 tum; diameter knapt 1 tum. ”Funnen i jorden”.

Kandidat G. A. Gustafssons samling.

329. Å **Vesterby** egor ses lemningar af flere, mer eller mindre förstörda *ättehögar*. ”I en af de minsta bland dessa grifter gjordes för några år sedan (före 1842) ett besynnerligt fynd af en mängd *askfylda lerurnor*, icke större än vinglas, och täckta med små genomborrade *lock*, äfven af bränd lera. En dylik liten urna har jag funnit äfven på Tjörn och lemnat en teckning af den uti tredje häftet af Runa (1843)[1]. Det förtjenar uppmärksamhet, att nästan alla de urnlock af lera som finnas i grafhögar, äro försedda med hål.” Holmberg, ”Bohusl. historia”, 1:a uppl. 2 sid. 227 not; 2:a uppl., 2 sid. 64 not.

Vindbäck, se fynd N:o 239.

I likhet med hvad som gjorts för Vette härad (sid. 338), lemnas här en öfversigt, utvisande, först för hvardera socknen och sedan för hela häradet, antalet nu kända fornsaker af hvarje form som egentligen tillhör stenåldern. Härvid bör dock anmärkas, att några af dessa saker (såsom fynd N:is 210 och 280) säkert, och andra troligen, tillhöra den tid *efter* stenålderns slut, då vapen och verktyg af sten fortfarande begagnades.

[1] Detta lilla lerkärl från Tjörn (nu i Statens Hist. Museum 1270: 470) är äfven afbildadt fig. 52 här ofvan.

Öfversigt öfver fornsaker från stenåldern, funna i Tanums härad.

	Lurs socken.	Tanums socken.	Okänd del af häradet.	Tanums härad.
Ytinnehåll i svenska qvadratmil (öar, holmar, insjöar m. m. inberäknade)	0,92	2,16	—	3,08
Flinta:				
Yxor och breda rätmejslar	4	14	2	20
Breda hålmejslar	—	1	—	1
Smala rätmejslar	—	—	—	—
Smala hålmejslar	—	—	—	—
Groft slagna verktyg (lika fig. 108 och 109)	—	17	—	17
Dolkar och spjutspetsar	10	46	7	63
Pilspetsar, bladformiga	2	—	—	2
D:o trekantiga	1	7	—	8
Halfmånformiga verktyg (sågar)	7	42	5	54
Skrapor	1	15	—	16
Spåner (knifvar)	7	50	1	58
Skärfvor och oregelbundna flintstycken	—	[1] x + 30	—	x + 30
Kärnor	—	1	—	1
Tillhopa af flinta	32	x + 223	15	x + 270
Andra stenslag:				
Rätmejslar och yxor utan hål	11	27	4	42
Hålmejslar	—	1	—	1
Yxor och hammare med skafthål	13	32	6	51
Skafthålstappar	—	—	—	—
Slipstenar, klubblika	—	[2] 1	—	1
D:o flata	1	[3] 1	—	2
Tillhopa af andra stenslag än flinta	25	62	10	97
Tillhopa af sten	57	x + 285	25	x + 367
Antal stensaker från hvarje qvadratmil i medeltal	61,96	131,94	—	119,16

[1] Ett betydligt, ej i tabellen upptaget antal flintskärfvor och oregelbundna flintstycken är funnet vid Arendal och Tannum (fynd N:is 210 och 316).

[2] Ej af samma form som fig. 5 i "Sv. forns.", men begagnad å fem sidor och med afrundade ändar (fynd N:o 213).

[3] En lång, smal, nästan fyrkantig sten med slipränna utmed ena kanten (fynd N:o 311).

Utom de i denna öfversigt upptagna arbeten af sten har man i Tanums härad funnit följande, af hvilka åtminstone de flesta säkert tillhöra tiden efter stenålderns slut:

5 brynen af skiffer eller annat stenslag, de flesta fyrkantiga (fynd N:is 196, 228 och 315). Endast ett af dem (N:o 228) har den för stenåldern egendomliga form som fig. 4 i "Sv. forns." visar.

En sten, "liknande en mortelstöt" och några ej närmare beskrifna "stenamuletter" (fynd N:is 325 och 294).

2 "sänkestenar" (fynd N:is 209 och 252).

3 "ovala stenar" från den äldre jernåldern af det slag som man ansett vara brynstenar (fynd N:is 183, 224 och 259). — Se sid. 339 här ofvan.

18 sländtrissor af sten, dels från jernåldern och dels troligen äfven från senare tid (fynd N:is 171, 181, 205, 230, 251, 273, 275, 299, 307 och 309).

2 täljstensgrytor, den ena söndrig (fynd N:is 237 och 312). De torde ej vara äldre än från jernålderns senare del.

Derjemte äro i häradet funna:

Flere lerkärl, af hvilka dock endast få varit hela (fynd N:is 210, 233, 258, 261, 294, 295, 318, 324 och 329). Några af dem (t. ex. N:o 210) förskrifva sig från bronsåldern, de andra från jernåldern. — Något lerkärl som med säkerhet kan hänföras till stenåldern torde ännu icke vara kändt från Tanums härad.

Två svärd, 2 skaftcelter, 2 hålcelter, 1 halsring och 2 knappar af brons, alla från bronsåldern (fynd N:is 280, 281, 283, 288, 310 och 326).

Två spännen ("fibulor"), 1 beslag, 1 sluten ring, några nålar och några ringar af brons från jernåldern (fynd N:is 238, 294 och 219). De fyra förstnämnda tillhöra den äldre jernåldern; att döma af beskrifningen å de med bronsnålarne funna lerkärlen (fynd 294), synas äfven dessa förskrifva sig från samma tid.

Ett "blylod i form af en afhuggen och genomborrad kon", från jernåldern (fynd N:o 219).

En brakteat, ett beslag till en svärdsslida, en stor massiv halsring, 2 treryggade fingerringar, en spiralfingerring och 5 andra ringar af guld från jernåldern (fynd N:is 176, 195, 218, 223, 226, 271, 272, 287, 302 och 303).

Ett romerskt silfvermynt, från det andra århundradet efter Kristi födelse (fynd N:o 297).

Ett stort ringspänne af silfver, troligen från det tionde århundradet (fynd N:o 214).

Två svärd, 4 yxor, 1 beslag "till kanten af en sköld", en skära, 1 spänne ("fibula") och några förrostade bitar, allt af jern (fynd N:is 219, 228, 233, 242, 248, 295 och 324). Fibulan tillhör jernålderns första tid i Norden; de flesta andra jernsakerna förskrifva sig deremot från periodens sista århundraden.

Ett glaskärl från jernålderns äldre del (fynd N:o 223).

Sex perlor af glas, kalcedon m. m. samt några bitar af sådana perlor (fynd N:is 285, 287, 313 och 328).

Dessutom åtskilliga lerkärl, sländtrissor af bränd lera, glasperlor, bitar af benkammar m. m., hörande till de fynd vid Greby, för hvilka i nästa häfte en särskild redogörelse skall lemnas (se fynd N:o 229).

Bohuslänska hällristningar.

Afteeknade af L. BALTZER, beskrifna af OSCAR MONTELIUS.

2.

A planch 1 återgifves i fotolitografi herr Baltzers med stor omsorg utförda teckning af den märkliga hällristning vid Backa i Brastads socken, Stångenäs härad, hvilken finnes afbildad fig. 119 och 122 i Holmbergs "Skandinaviens hällristningar". En jemförelse mellan den gamla och den nya teckningen visar, dels att herr Baltzer upptäckt många vigtiga bilder, som undgått Holmbergs uppmärksamhet, dels att herr Baltzer på ett annat och otvifvelaktigt riktigare sätt[1] återgifvit flere föremål.

Då minnet för länge sedan dött om betydelsen både af de särskilda å hällristningarna förekommande bilderna och af deras sammanhang, kunna vi visserligen icke hoppas att fullständigt tolka dessa taflor, hvilka en gång med mycken möda inhöggos i klippan för att föreviga märkliga händelser och ryktbara stordåd; men betydelsen af flere enstaka bilder, kanske af de flesta, kan dock med större eller mindre svårighet inses, och redan detta har visat sig vara af stor vigt för kännedomen om förhållandena under den aflägsna tid, från hvilken hällristningarna förskrifva sig.

Bland de föremål som ses å den här återgifna ristningen vid Backa torde vi isynnerhet böra uppmärksamma dem, af hvilka Holmberg i fig. 122 afbildat ett. Han anser det skola vara en varggård, eller en konstrik inhägnad för att fånga och fälla vargar (sid. 42 och 130); och man måste medgifva, att det finnes en ganska stor likhet mellan Holmbergs fig. 122 och den franska varggård, som han afteeknat fig. 122½. Då det emellertid nu vi-

---

[1] Jag är öfvertygad härom, ehuru jag ännu icke haft tillfälle att bese denna hällristning.

sar sig, att Holmbergs teckning af detta föremål varit mindre noggrann, torde äfven hans förklaring böra förfalla. Ett närmare aktgifvande på den motsvarande figuren å herr Baltzers teckning (i öfre högra hörnet af pl. 1), samt en jemförelse mellan denna figur och de liknande, som herr Baltzer upptäckt mellan de å Holmbergs fig. 119 och 122 återgifna delarne af den stora hällristningen, torde göra det i hög grad sannolikt, att hvar och en af dessa figurer skall föreställa en uppifrån sedd vagn med två hjul, som är förspänd med två hästar. Riktigheten af denna åsigt torde bekräftas af de tvåhjuliga vagnar med två hästar, som ses på en af Kiviksgrafvens stenar och på en uti Järrestads härad i Skåne funnen sten ("Villfarastenen"), afbildade i professor Nilssons "Bronsåld.", 2:a uppl., sid. 5 och 130, samt i "Sveriges historia", första delen, fig. 129 och 156.

De djur med höga greniga horn som ses å pl. 1 äro äfven värda vår uppmärksamhet. Att de skola föreställa elg eller ren, synes vara tydligt. Holmberg anser det sannolikare vara renar och omtalar, att man under gräfning af Albrektsunds kanal vid Marstrand funnit renhorn, hvilket fynd skulle visa, att renen en gång funnits i Bohuslän. Äfven om denna uppgift är riktig, följer dock ej deraf, att nämnda djur, som i historisk tid icke torde hafva lefvat i Bohuslän, funnits der samtidigt med dem som huggit den här i fråga varande hällristningen. Det är derför måhända sannolikare, att de derpå förekommande djurbilderna skola vara elgar, ehuru man måste medgifva att hornen, i synnerhet på ett par af djuren, hafva större likhet med dem på en ren än på en elg.

Bohuslänska dopfuntar.

Tecknade af GUSTAF BRUSEWITZ; med text af OSCAR MONTELIUS.

I den äldsta tiden döpte man i floder och källor, hvarhelst omständigheterna kräfde. Sedermera bygdes i närheten af de stora kyrkorna särskilda dopkapell, de så kallade baptisterierna, hvilka vanliga voro runda eller åttkantiga byggnader med en källa i midten. Källan var antingen naturlig eller konstgjord, i hvilket senare fall den stundom genom en särskild ledning fyldes med rinnande vatten. Några sådana baptisterier hafva bibehållit sig till våra dagar och bland de mest bekanta kunna vi nämna dem i Florens [1], Parma, Pisa m. fl.

Emedan man dock icke kunde hafva en källa med rinnande vatten på hvarje ställe, der ett dopkapell behöfdes, måste man taga sin tillflykt till stora skålar, af sten eller metall, hvilka emellertid genom sitt namn dopfuntar (fontes baptismales) påminte om de gamla dopkällorna [2]. Slutligen upphörde man att bygga särskilda baptisterier, och dopfuntarne erhöllo sin plats i sjelfva kyrkan.

Ursprungligen funnos "dopkällorna", med eller utan rinnande vatten, endast vid domkyrkorna, emedan ingen annan än biskoparne hade rätt att meddela döpelsens sakrament. Småningom erhöllo dock äfven andra prester denna rätt, och slutligen kunde dopet erhållas i hvarje kyrka, — men endast nöddop i hemmet, — hvilket vi finna vara förhållandet i Sverige, liksom i andra länder, åtminstone redan under 1200-talet. Dopfuntar finnas derföre, eller hafva åtminstone funnits, i de flesta svenska kyrkor.

De voro nödvändiga under den katolska medeltiden, emedan dopet då vanligen förrättades på annat sätt än i vår tid. I stället för att såsom nu sker, endast begjuta barnets öfver dopskålen hållna hufvud med vatten, nedsänkte man då hela barnet tre gånger i vattnet under uttalande af den ännu brukliga formeln: "Jak döper thik N. i nampn Fadhurs ok Sons ok thess Helga Anda".

---

[1] I det florentinska baptisteriet, med Ghibertis herrliga bronsportar, befinner sig likväl dopfunten ej i midten utan vid väggen.

[2] Det latinska ordet *fons*, detsamma som vårt *funt*, betyder nämligen källa.

Den i det nuvarande Bohuslän fordom gällande Vikens eller Borgartings kristenrätt (kyrkolag) stadgar i den äldre, ännu vid midten af 1200-talet gällande, redaktionen, att alla barn, som ej voro missfoster, skola uppfödas, kristnas och till kyrka bäras. "Nu skall hvarje barn, heter det vidare, till dopet bäras af den man och den qvinna som må blifva gudsivar till barnets fader och moder. Om barnet på vägen blir så sjukt att fara är för döden, skola de veckla upp kläderna, nämna barnet vid namn och säga, mannen först och qvinnan efter: "Jag döper dig i Faderns, Sonens och den Heliga Andas namn", och säga så tre gånger. Mannen skall spotta i sin handlofve; och taka upp sin spott med tummen, stryka (dermed) i kors på smörjelsestället å bröst och mellan axlarne, i näsa och öron och å hjessan. Om så mycket vatten finnes till hands, att de kunna barnet deri hölja, då skola de det tre gånger deri döpa och doppa och tre gånger säga de ord (som nyss föreskrefvos). Men om ej så mycket vatten finnes, då skall mannen med sin hand bestryka barnet med vatten, om vatten finnes, dagg, om dagg finnes, snö, om snö finnes, eller hafsvatten, om hafsvatten finnes. Nu blir det ofta något af små lifsgnistor. Barnet qvicknar sedan till och bäres lefvande till kyrkan, då skola de för presten berätta sitt dop, och om de hafva sagt de ord som föreskrifna äro, och presten skall primsigna barnet; då hafver det fullt dop. Ingen behöfver två gånger i vatten doppas. Men om de ej kunna redogöra rätt för presten, då månde de ej hafva rätt sagt öfver barnet, och då skall presten döpa det med fullt dop. Dör barnet på den färden med slikt dop som nu är sagdt, då skall det begrafvas i kyrkogården, såsom om presten hade döpt det".

Om modern genom oförsigtighet varit vållande till barnets död, innan barnet blifvit döpt, "hafver hon förverkat gods och landsfrid och lösören; fare till hedet land och komme aldrig der som kristne män bo. Mord på hedet (odöpt) barn är derföre värre än på kristet, att förderfvad är den menniskas själ som heden dör".

Vidare stadgas i samma lag: "Nu äro fyra laga stämmor om året att bära barn till dop. De barn som födda äro efter första juldagen, de skola döpas påskafton; alla de som derefter födas skola döpas på "Johns vaka" (midsommarafton); alla de som derefter födas skola döpas på michaelsmessan (den 29 september); alla de som derefter födas skola döpas den heliga julnatten. För försummelse af hvarje laga stämma bötes 3 marker, och om alla laga stämmorna förlida, utan att fadren låter döpa sitt barn, då varder bonden heden genom sitt barn. Han hafver förverkat fä

(gods) och frid, land och lösören; fare han till hedet land, då han ej vill kristen vara".

Den af konung Magnus Håkansson Lagaböte (1263—1280) gifna nyare kristenrätten för Viken har följande i vissa vigtiga fall afvikande stadganden om dopet. "Uppfödas skall hvarje barn som födt varder och menniskohufvud hafver, ändock det är något vanskapligt. Det skall föras till kyrkan och döpas, om presten är när. Eljest skola de qvinnor som äro närvarande vid barnsbörden straxt se till, att vatten finnes till hands. Men om barnet är födt med litet lif och ej prest kan nås, då skall det döpas af hvem som är närvarande, jemväl fader och moder, om inga andra finnas till hands för att doppa barnet i vatten, och han säge dessa ord derunder och nämne barnet vid namn: "Jag döper dig i namn Faders, Sons och den Heliga Andas"; och man skall hvarken lägga något till eller taga något ifrån dessa ord. Spott gör intet dop, och icke dagg eller snö, om icke vatten först är gjordt af snön. Händer det ock så, att fader och moder döpa barn sitt i denna nöd, då skall sådant gudsivalag ej upphäfva deras äktenskap [1]. Dör ock barnet, förr än det till prest kommer, och säger den som medföljer barnet att han döpt det eller varit hos den som döpte, då skall barnet få kyrkobegrafning; men eljest icke. Och på hvarje dag som denna nöd yppas må barnet döpas, jemväl juldagen och påskdagen. Men hvem som står fadder åt barnet är skyldig att lära barnet "Credo" (tron) och "Pater noster" (Fader vår). Men fader och moder äro skyldiga att vakta barnet för lifsfara, utom sjukdomar, under de sju första vintrarne (åren). Men om fadern håller sitt barn hemma fem nätter (dygn) odöpt utan laga förfall, böte han till biskopen 6 öre; håller han det ytterligare fem nätter, böte till biskopen 12 öre; håller han det tre gånger fem nätter, böte 3 mark; håller han det fyra gånger fem nätter böte till biskopen 15 marker; håller han det längre, och dör barnet hedet (odöpt), då är han biltog och har förverkat fä och friden med konungen; men biskopen tage 3 marker af hans gods".

Faddrarne ansågos komma i ett andligt slägtskapsförhållande ("gudsivalag" [2]) till barnet och hvarandra, hvilket blef af stor betydelse, emedan giftermål var förbjudet mellan dem som på detta

[1] Samma stadgande finnes ock i den äldre Borgartings-kristenrätten.

[2] Fno. *guðsifjar*, plur. tant.; fsve. *guþsivalagh*, af fno. *sif*, plur. *sifjar*, slägtskap genom giftermål; jfr fno. *sefi*, fsve. *sivi*, slägting. En person som till en annan stod i gudsivalag kallades, med ett gemensamt namn för man och qvinna, *gudsive* (fno. *guðsifi*, plur. *-fjar*); för sådan qvinna fanns ett särskildt namn *gudsiva* (fno. *guðsifja*).

sätt betraktades såsom andligen befryndade, lika väl som det var förbjudet mellan den hvilka verkligen voro nära slägtingar. Den äldre Borgartings-kristenrätten stadgar härom: "Det finnes tre slags gudsivalag, men alla äro lika vigtiga i afseende på slägtskap. Ett är att hålla barnet under primsignandet[1]. Annat att upplyfta barnet ur hedendomen (vid dopet). Tredje att hålla å barnet, när biskopen konfirmerar det". Om en man gift sig med sin gudsiva, måste de skiljas; göra de det ej inom en viss tid, hafva de förgjort gods och frid.

Den yngre Borgartings-kristenrätten meddelar i detta hänseende följande närmare stadgande (§ 23). "Ingen man må taga till hustru sin gudsiva. Men gudsivalag är af tre slag. Först mellan det barn som döpt är och den som döper eller håller barnet vid dopet och barnets föräldrar[2]; för det tredje mellan barnet som döpt är och den andliga man som döper eller håller barnet vid dopet. Och derföre äro prester i gudsivalag med alla de barn som de döpa och alla deras föräldrar, och må prestens barn ej gifta sig med någon som presten hafver döpt[3]. Håller en man å en annan mans barn vid dopet, då äro barnets fader och moder och barnet i gudsivalag med hustrun till den som håller å barnet vid dopet, äfven om hon ej hafver hållit å barnet när det döptes. Nu om en man gifter sig med sin gudsiva, så skola de skiljas åt och gå till skrift, och böte hvardera tre marker till biskopen".

I en annan handskrift af samma lag har stadgandet från och med orden "för det tredje" en lydelse som ännu mera utvidgade detta slägtskapsförhållande: "För det tredje, heter det der, mellan den som döper och modern till den döpta. För det fjerde mellan barnen till den som döper och den som döpt varder. För det femte mellan den som döpt varder och dem som hålla honom vid dopet. För det sjette mellan den som döpt varder och laglig hustru till den som å honom håller (vid dopet), äfven om hon ej är närvarande. Och sammaledes (med mannen), om hustrun håller å barnet, äfven om han ej är närvarande. För det sjunde mellan den som döpt varder och barnen till dem som å hålla, antingen de äro flere eller färre. För det åttonde mellan den som å håller

---

[1] En annan handskrift har: "För det andra mellan den som döper och den döptes fader".

[2] Af primum signum, det första tecknet. Primsigna betyder med korstecknet på panna och bröst teckna den som skulle döpas.

[3] Förbudet mot presternes giftermål ("celibatet") var vid denna tid ännu icke ovilkorligt i Norge.

och fadern till den som varder hållen till dopet. För det nionde mellan den som å håller och modern till den som varder hållen". Det tillägges, att detsamma gäller om konfirmation som om dop.

Förbudet mot giftermål mellan dem som voro gudsiviar var så strängt, att man, såsom vi sett, måste utryckligen stadga att, om barnets föräldrar gifvit det nödop, detta icke medförde skilsmessa mellan dem.

En följd af det skyldskap, i hvilken faddrarne kommo till barnet, dess föräldrar och hvarandra, var att faddrarnes antal under medeltiden var vida mindre än det nu vanliga. Så djupt rotfäste sig ock föreställningen om omöjligheten för dem som stått fadder åt samma barn att gifta sig med hvarandra, att ännu, nära tre och ett halft århundrade efter det förbudet mot äktenskap mellan gudsivar vid reformationen upphäfdes, ett minne deraf qvarlefver. I detta som i liknande fall lefver minnet af det som stått i samband med en förgången religion, såsom skrock. Mången, äfven i

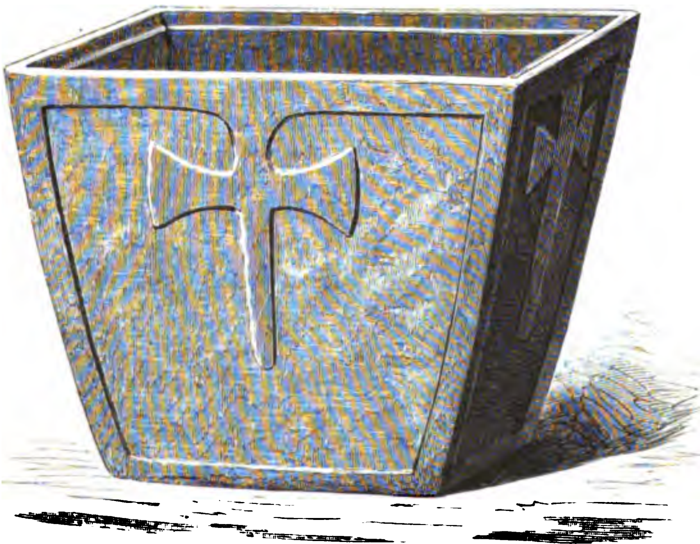

Fig. 1. Den fyrsidiga skålen till en dopfunt af sten i Harestads kyrka, Inlands södra härad, Bohuslän. Höjd 1,7 fot; bredd upptill 2,1 fot.

hufvudstaden och bland de bildade, anser det nämligen vara omöjligt, eller åtminstone opassande, att två med hvarandra förlofvade eller gifta stå fadder åt samma barn, isynnerhet om de "stå emot hvarandra". Få om ens någon af dem, som hysa denna fördom, torde emellertid känna till grunden härför.

I sammanhang med det föregående torde vi äfven böra anföra den till början af 1200-talet hörande äldre Vestgöta-lagens stadgande om huru barn skola döpas: "Varder barn till kyrka buret för att kristnas, då skola fader och moder skaffa gud-

Fig. 2 a. Den fyrkantiga skålen till en dopfunt af sten från Norums kyrka, Inlands Nordre härad, Bohuslän. Nu i Statens Hist. Museum. Om runskriften se sid. 442. Höjd 1,2 *fot; bredd upptill* 1,8 *fot.*

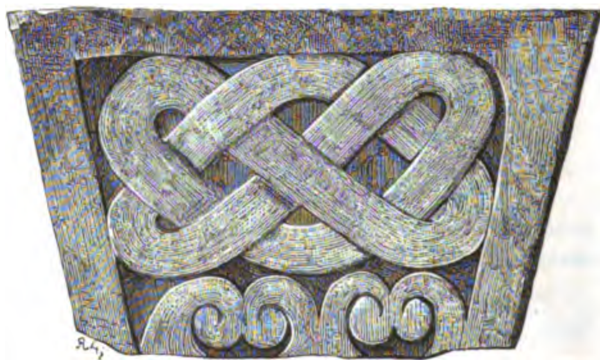

Fig. 2 b. Andra sidan af dopfunten från Norums kyrka.

fader, gudmoder, salt och vatten, samt kalla på presten. Barnet skall primsignas utanför kyrkodörren. Sedan skall funten vigas och presten barnet döpa; gudfadren skall barnet hålla och gud-

modren namet säga. Presten skall bjuda, huru länge fader och moder skola barnet vårda". Saltet som här omtalas och som brukade läggas bredvid barnet — stundom i lindan — var ett tecken till att barnet ej var döpt förut. I den äldre kyrkan gaf presten salt åt catechumenerne (de som ännu ej voro döpta, men

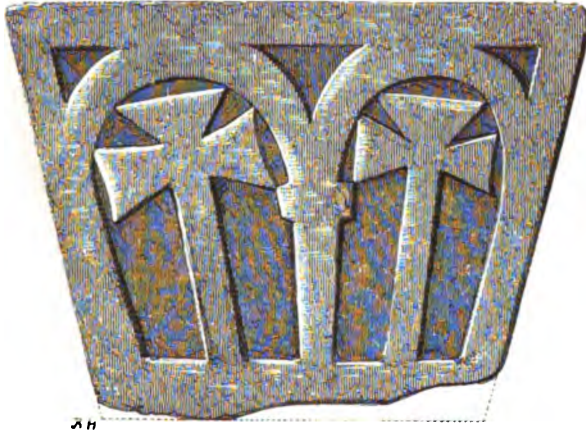

Fig. 2 c. Tredje sidan af dopfunten från Norums kyrka.

Fig. 2 d. Fjerde sidan af dopfunten från Norums kyrka.

erhöllo undervisning i den kristna tron) med de orden: "mottagen vishetens salt, som skall lända Eder till evinnerligt lif". "Ej så, tillägges det, att det eviga lifvet härmed gifves åt catechumenerne, men emedan saltet är trons sakrament och tron verkar genom kärleken samt förer de döpta till evigt lif".

Efter neddoppandet[1] smordes den nydöpte med invigd olja på hjessan och kläddes i hvita kläder.

Fig. 3 a. Den[1] fyrkantiga skålen till en dopfunt af sten Kareby kyrka, Inlands södre härad, Bohuslän. Om runskriften, se sid. 443. Höjd 1,4 fot; bredd upptill 1,9 fot.

Fig. 3 b. Andra sidan af dopfunten i Kareby kyrka.

[1] Enligt ett stadgande af erkebiskop Nils Ragvaldsson i Upsala (1438—1448) skulle en gosse upplyftas ur dopfunten af två män och en qvinna, men en flicka af två qvinnor och en man, hvarjemte det särskildt förordnades, att inga andliga fingo upplyfta en gosse ur dopet.

Under kristendomens första tid i Norden uppsköto de, som voro benägna för den nya läran, ofta dopet tills de kände döden

Fig. 3 c. Tredje sidan af dopfunten Kareby kyrka.

Fig. 3 d. Fjerde sidan af dopfunten i Kareby kyrka

nalkas, på det de skulle rena ingå i den andra verlden. Ännu finnas ock många runstenar från nämnda tid, som äro resta till

minne af män hvilka dött i "hvita vathum", i de hvita dopkläderna. Den, som sålunda uppsköt dopet och endast låtit primsigna sig, kunde också lättare hafva gemenskap både med hedningarne och de kristne.

Fig. 4 a. Den runda skålen till en dopfunt af sten i Thorsby kyrka, Inlands södre härad, Bohuslän.

Fig. 4 b. Del af dopfunten i Thorsby kyrka.

Den i Borgartings-kristenrätten gifna föreskriften om korstecknande med spott vid nöddop stod väl i sammanhang med det bruk i den äldre kyrkan, att presten omedelbart före smörjandet med oljan tog något af sin spott på fingret samt dervid vidrörde den döptes öron och näsborrar under uttalande af det hebreiska ordet "Effatha", det är upplåt dig. Härvid syftades natur-

ligtvis på den i 7:e kap. af Marci Evangelium förekommande berättelsen, huru Kristus på ett liknande sätt botade en döfstum.

Första gången en dopfunt af sten omtalas lär vara omkring år 500, men det sker då på ett sätt som visar, att sådana redan

Fig. 5. Den runda skålen till en dopfunt af sten i Valla kyrka på Tjörn i Bohuslän. Höjd nu 1,2 fot; diameter 2 fot.

Fig. 4 c. Del af dopfunten i Thorsby kyrka.

länge funnits. När kristendomen infördes i Norden, hade dopfuntar således mycket länge varit i bruk, och de hörde till kyrkornas vanliga utstyrsel. Emedan de voro af ett ämne som både kunnat trotsa tiden och ej frestat vinningslystnaden, hafva de i

stort antal bevarats till våra dagar. De flesta synas tillhöra de första århundraden efter den kristna lärans stadfästande i Norden. Vi meddela här afbildningar af några bland de märkligaste dopfuntar som nu förvaras i Bohusläns kyrkor.

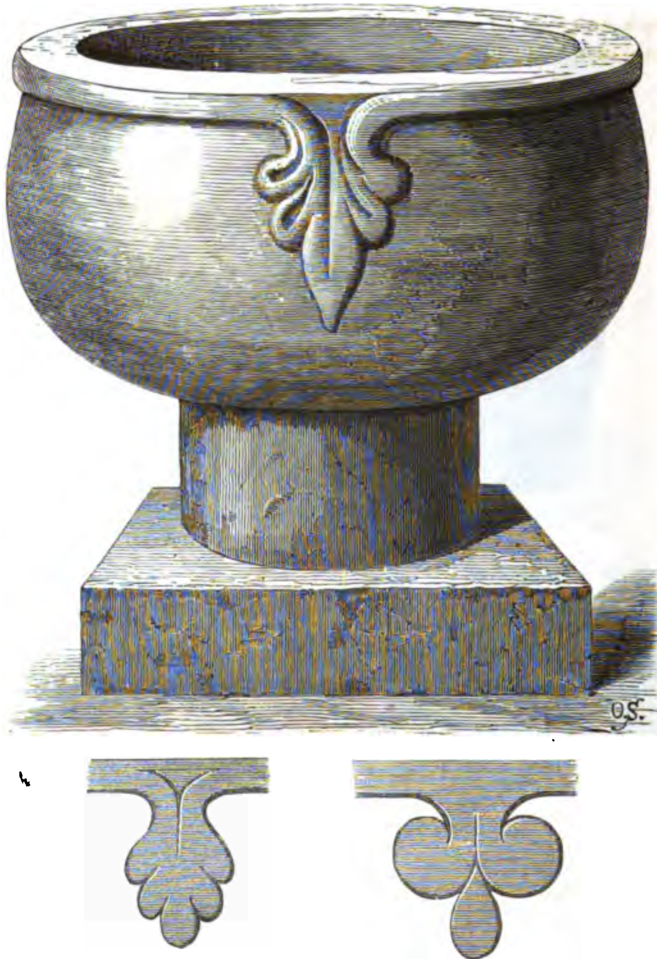

Fig. 6. Dopfunt af sten i Tufve kyrka på Hisingen. Höjd 2,3 fot; diameter upptill 2 fot.

Utom funtar af sten funnos äfven dylika funtar af metall (messing). Både i Sverige [1] och andra länder hafva sådana bibehållit sig, de flesta förskrifvande sig från medeltidens senare del.

[1] En sådan i Linköpings domkyrka är afbildad i "Sveriges historia", 1:a delen, fig. 527.

Dopfuntens plats var antingen i baptisteriet eller, der inga sådana särskida dophus funnos, vid ingången till kyrkan; i större kyrkor stod den icke i midtskeppet, utan i den mot högaltaret motsatta ändan af ena sidoskeppet, vanligen det norra. Denna plats berodde derpå, att den odöpta ännu ej tillhörde kyrkan och således ej borde träda in eller bäras in i kyrkan längre än oundgängligt var.

Fig. 7. Dopfunt af sten i Uklums kyrka, Inlands nordre härad, Bohuslän. Höjd nära 4 fot; skålens diameter 2,4 fot.

Hvarje pingstafton vigdes funten med den heliga oljan, hvilket står i sammanhang dermed, att i kyrkans första tider alla dop, utom nödop, förrättades på påsk- och pingstaftnarne; ett bruk som i vissa länder bibehöll sig ganska länge.

Funten skulle vara betäckt med ett lock för att hindra orenlighet att nedfalla i vattnet. Dessa lock blefvo under senare delen af medeltiden ofta utarbetade med stor prakt, stundom till likhet

med kyrktorn [1]. I Sverige hafva dock nu dopfuntarnes lock nästan öfverallt blifvit förstörda [2].

Fig. 8. Dopfunt af sten i Säfve kyrka på Hisingen. Höjd 2,8 fot.

Bruket att vid döpelsen doppa hela kroppen i vatten hade redan före medeltidens slut börjat att gifva vika för det nu allmänna bruket att endast begjuta hufvudet med vatten; och dop-

[1] Präktiga lock till dopfuntar från England ses i "Illustrations of baptismal fonts" af F. A. Paley (London, 1844).

[2] I Statens Historiska Museum förvaras ett sådant lock af trä i form af ett rundt fat, på hvilket Johannes Döparens hufvud ligger; locket har tillhört funten i Norrby kyrka, Upland (Vesterås län).

funtarne blefvo isynnerhet efter reformationen öfverflödiga, samt ersattes med mindre dopskålar, vanligen af messing. Småningom aflägsnades nu de flesta funtarne från sina ursprungliga platser, hvarvid de i lyckligaste fall gingo en anspråklös fristad i något hörn af kyrkan eller i en skräpbod. Der voro de emellertid mer

Fig. 9. Dopfunt af sten i Solberga kyrka, Inlands nordre härad, Bohuslän. Höjd 2,7 fot; skålens diameter 2 fot.

eller mindre skyddade för yttre åverkan, under det att flere af deras mindre lyckligt lottade likar blefvo föremål för en vanvård och en behandling, hvarifrån de en gång heliga kärl bort vara förskonade, i hvilka förfäderna till socknens nu lefvande invånarne blifvit döpta, slägte efter slägte under århundraden.

Då man känner, hvilken liflig förbindelse egde rum mellan vestra delen af Skandinavien och England under århundradena närmast efter kristendomens framträngande till våra trakter, skulle man kunnat vänta, att dopfuntarne i Bohuslän varit mycket lika

Fig. 10 a. Dopfunt af sten i Hede kyrka, Sörbygdens härad, Bohuslän.

dem i England, så mycket hellre som i andra fall en inverkan af sistnämnda lands konst kan spåras i vestra delen af nuvarande Sverige. Det förefaller emellertid som om de bohuslänska dopfuntarne ej hade större likhet med de engelska än med dem i andra till den romerska kyrkan hörande länder.

De flesta å de bohuslänska, liksom de andra nordiska, dopfuntarne förekommande ornamenten äro lika dem som voro vanliga i andra länder vid början af vår medeltid, men å några funtar (fig. 2 och 3) ses drakslingor, hvilka tydligen äro arf från ornamentiken under slutet af vår hednatid.

Fig. 10 b. Andra sidan af dopfunten i Hede kyrka.

A dopfuntar både från Norden och andra länder ses ofta fyra hufvud, hvilka betecknade de fyra från paradiset utgående floder, som omtalas i första Mose bok (kap. 2). Äfven flere andra å funtarne uthuggna bilder hafva symbolisk betydelse, ehuru den numera stundom är glömd och svårtydd.

I den lilla skål som ses på foten af funtarne från Säfve och Björlanda kyrkor (fig. 8 och 11) har månhända det för döpelsen afsedda saltet förvarats. Enligt Brusewitz' beskrifning i »Elfsyssel» (sid. 193) lär dock ett hål finnas i den lilla skålen, hvilken sitter löst i den senare funtens fot, så att den kan tagas ut. Brusewitz antager derför, att skålen snarare varit afsedd för vigvatten. Då jag ej sett funten och ej känner, huru hålet går, eller om något hål finnes i bottnen af sjelfva funten, kan jag ej afgöra, huruvida

Fig. 11. Dopfunt af sten i Björlanda kyrka på Hisingen.

skålen varit ett »uttömningskärl» för det vid dopet använda vattnet, hvilket dock synes vara föga sannolikt.

A två af de här afbildade dopfuntarne, liksom å flere andra svenska funtar, finnes inskrift med runor.

Inskriften å Norumsfunten (fig. 2) är kort och dess hufvuddel lättydd: *Svän gärthe,* Sven gjorde. Betydelsen af de fem sista tecknen torde deremot icke vara med säkerhet känd [1]. I afseende på de bilder, som ses under runorna, har professor

[1] Samma tecken förekomma på en liten i Grönland funnen runsten och har antagits der beteckna siffror; stenen är afbildad i "Grönlands historiske Mindesmærker", band 3, pl. 9 fig. 3 (jfr sid. 843).

Sophus Bugge fäst uppmärksamheten derpå, att de troligen skola framställa en från Eddasångerna känd scen: Gunnar i ormagården. Gunnar, hvilkens händer äro bundna, spelar med fötterna på en harpa för fyra ormar.

Fig. 12. Dopfunt af sten från Askums kyrka, Sotenäs härad, Bohuslän. Nu i Göteborgs museum. Höjd 3,1 fot.

Inskriften å Karebystenen (fig. 3), der sista runan är binderuna (ᛡ, ᚱ, ᚴ), tolkas af professor Stephens i hans »Old-northern runic monuments» (sid. 665) på följande sätt: *Raþe sa er kann! A m*[*ik*] *Nor k*[*irkia*]. *Las (= Laurentius) g*[*erþe*] *i Okr*, eller

»Tolke den som kan! Eger mig Nors kyrka. Lars gjorde mig i Aker.» Stephens tillägger: »Är denna tolkning riktig, så var funten ej gjord för den kyrka, der han nu står, utan kanske för kyrkan vid Nor (nu Norum), några svenska mil nordvest derifrån, i Inlands nordre härad; och, egendomligt nog, en gård ännu kallad Åker finnes endast på ett kort afstånd norr om Norum".

Professor Bugge har, på min fråga om hans åsigt i afseende på denna inskrift, haft godheten att meddela mig följande: »Prof. Stephens (»Runic monuments», s. 665) har givet en skarpsindig

Fig. 13. Dop i funt, efter en takmålning från år 1494 i Råda kyrka, Vermland.

og, saavidt jeg tror, i det væsentlige rigtig Tolkning af Indskriften paa Kareby Döbefont. Jeg fölger her Stephens, uden hvor jeg udtrykkelig bemærker det motsatte».

»*Raþe sa er kann,* »den tolke (dette) som kan!» Dette har Hensyn til, at de fölgende i Runer skrevne Ord er stærkt forkortede og derfor ikke uden videre forstaaelige. Kvisten paa höire Side af Rune 10 (efter ᚴ) maa være betydningslös.»

»*A. m. nork.* d. e. *A m[ik] Nor[haima] k[irkia]*, »Norums Kirke eier mig». Hos Stephens er der den Afvigelse, at han tager *Nor* som fuldstændigt Ord og ikke som forkortet for *Nórheima*.»

»*Lasgi*, d. e. *La(fran)s g(erþ)i*. Hos Stephens er der den Afvigelse, at han forstaar *Las* som fuldstændig skreven Form; men *Lass* er vel for ung Form til at man tör finde den her. Fremdeles forstaar Stephens *i* efter *g* som Præpositionen *i*.»

»Stephens forstaar *i Okr* som »i Åker, der er Navn paa en Gaard i Nærheden». Men herimod taler vel fölgende:»

»1) Vokalen *o*, uagtet man senere finder *å* betegnet med *o*.»

»2) At Ordet ikke har Endelsen *i*, naar det for övrigt er skrevet fuldstændigt.»

»3) At to Prikker staa foran *o*, ikke foran *i*.»

»Jeg ved ikke med Sikkerhed at tolke dette. Efter Formen kan *Lasgi : okr* være *La[fran]s g[erþ]i okr*, d. e. »Lavrans gjorde os to.» Men hvad kan menes med »os to»? Indskriften paa Döbefonten fra Burseryd i Smaaland nævner to Personer. Om den ene heter det »kiorþe mik», om den anden »skref mik», hvor det ene *mik* da maa forstaaes om Döbefonten, det andet *mik* om Runerne. Tör derfor »Lavrans gjorde os to» forstaaes som »Lavrans gjorde baade Döbefonten og Runerne?» — Den nævnte Opfatning af *okr* giver et kunstlet Udtryk. Jag tör dog endnu mindre tro paa, at *okr* kan være forkortet skrevet for *ok* med et Mandsnavn, der da skulde angive Lavrans' Medarbeider. Jeg véd altsaa ikke med Sikkerhed at tolke *okr*.»

Herr docenten Leffler i Upsala har benäget meddelat mig följande förslag till tolkning af denna svårtydda inskrift:

»*Raþe. sa. er. kann. [n]amn. ar[n]k[i]l. a. ski[r]-ark*, eller Tolke den som kan namnet Arnkel på döpelsekärlet. Detta förslag till tolkning har blott en liten sak emot sig, nämligen att *r* i tredubbla runan äfven läses till föregående ord, oaktadt det icke är begynnelseljudet i det följande, men detta synes mig rätt sannolikt, då här var så ondt om rum. — Ordet *skir-ark* fins mig veterligen icke i litteraturen, men är ju en rätt sannolik bildning vid försök att återgifva det latinska *funt* på nordiskt mål. Sammansättningen är den samma som i det fornsvenska *skærdaghær*. — Det fornnorska *örk*, fornsvenska *ark* betyder egentligen kista, men kunde väl här stå för (döpelse)kar af en sådan verklig kistform som i fråga varande funt. Är inskriften norsk, bör väl ᚼ tolkas som *o*, eller ett mellanljud mellan *o* och *ö;* då *örk*, *Örnkel* (en ovanlig form för Arnkel). Är den svensk, som

väl är möjligt och synes sannolikt på grund af den om en Uplandsinskrift erinrande början, får ⱬ tolkas som *a*, som då får två tecken på stenen, hvilket dock ej är så ovanligt.»

Då Norums kyrka haft en ännu bevarad dopfunt som är samtidig med den från Kareby, synes mig docenten Lefflers förslag till tolkning vara mest tilltalande, isynnerhet som det ej förutsätter så många förkortningar. Endast i afseende på sista ordet torde man kunna ifrågasätta, huruvida det ej snarare bör läsas *kar*, hvilket ord förekommer i betydelsen dopfunt i runinskriften på den i Statens Historiska Museum nu förvarade funten från Gällstads kyrka i Vestergötland. I afseende på uttrycket *skirkar* för dopfunt bör ihågkommas, att i Bohusläns äldsta här ofvan anförda »kristenrätt» begagnas städse ordet *skira* (rena) i betydelsen döpa.

Sedan ofvanstående redan var satt, har docenten Leffler underrättat mig om att äfven han numera anser det sista ordet böra läsas *kar*, samt att han anser inskriftens språk vara mera svenskt än norskt, i synnerhet emedan kar skulle på norska hafva hetat *ker*. Han tillägger: "Att *r* i den tredubbla runan får tagas till *ski*, anser jag nu fullt lofligt. Möjligen skulle man kunna läsa, med ett såsom i *Ar*[*n*]*kel* framför *k* bortfallet *n*, *skír*(*n*)-*kar*, hvilket torde vara något bättre än *skírkar*. Det bör äfven påpekas, att både ⱬ och ⊣ i betydelsen *a* förekommer på funten från Gällstads kyrka i Vestergötland".

Bouppteckning efter Thomas Dyre till Sundsby, år 1652.

Herr landshöfdingen grefve Ehrensvärd har meddelat den här intagna, i flere hänseenden vigtiga handling, som innehåller bouppteckningen efter Thomas Dyre till Sundsby, gift med den genom sin storartade gåfva till Göteborgs Gymnasium ryktbara fru Margareta Hvitfeld [1]. Thomas Dyre öfverlefdes endast af ett barn, den i bouppteckningen på flere ställen omtalade Jffuer (Ivar) Dyre. Det var efter dennes år 1663 inträffade död, som modern skänkte Sundsby gods till Gymnasiet.

I ett följande häfte af dessa "Bidrag" kommer den år 1660 upprättade jordeboken öfver nämnda gods att intagas. Sundsby ligger, såsom bekant, på den till Valla socken hörande ön Mjörn.

Bouppteckningen är aftryckt så lika originalet som möjligt och med bibehållande af dettas, såsom på den tiden vanligt var, i hög grad omvexlande stafsätt. De enda ändringar som här gjorts äro, att arabiska siffror öfverallt användts, ehuru i originalet romerska vanligen förekomma; att några förkortningar samt några utplånade eller öfverhoppade bokstäfver utskrifvits, hvarvid antingen kursiv stil eller klammer ([]) utvisa hvad som sålunda här tillsatts; samt att ett efter vokal och r ofta förekommande tecken som liknar *h* här återgifvits med *ch*, emedan det ljud som skulle betecknas uppenbarligen ej varit h utan ch eller k (någon gång ck). Detta framgår af jemförelse dels med några ställen i sjelfva handlingen, dels med de af andra personer gjorda anteckningarna i marginalen der samma ord äro skrifna med k eller ck.

Några af dessa anteckningar äro gjorda af fru Margareta Hvitfeld sjelf och visa, att hon hade en särdeles god och öfvad stil.

---

[1] Om Thomas Dyres, fru Margareta Hvitfelds och deras barns grafvar i Valla kyrka på Tjörn, se Holmbergs "Bohusl. historia", 3:dje delen.

Flere i bouppteckningen förekommande ord kunna, åtminstone i början, synas främmande äfven för de svenska läsare, som äro bekanta med norska och danska. I de flesta fall lär man dock snart igenkänna sådana ord som brögersett (brygghuset), doenn (dun), haffue (trädgård), kurff (korg), ler eller leer (läder), schuffe (låda), m. fl. Andra ord torde dock vara mera svårtydda, hvarför förklaring på några af dem här meddelas:

Giörnn, ullgarn.

Huerchenn (verken), ett slags tunt ylletyg.

Jbschald (Jbskal) eller "Jakobsskal, af den danska formen Jb, Jeppe, Jakob. Detta namn är tillagdt en tvåskalig mussla (Ostrea Jacobæa, L.), som lefver i Medelhafvet, emedan äldre målare hafva gifvit apostelen Jakob (Sankt Ib) ett musselskal till symbol af hans sjöresor. Jakobsbröder, eller pilgrimer som vandrade till San Jago di Compostella i Gallizien, buro derföre ett eller flere musselskal på sina hattar". (Molbech.)

Kodschenn, en liten skål, kopp (på tyska kowschenn, diminut. af kop, küwe, kopp).

Pusementid, besatt med snören, fransar o. dyl.

Sallsirchenn, troligen diminut. af det tyska Salzire, saltkar (eller sås-skål?).

Söll, ätlig hafs-tång.

Wllmerdug, väfnad från Ulm i Bayern.

Öxenald. "Yks-val, verktyg hvarmed hålet till ett skaft på en yxa göres" (Rietz).

Wii efftersehreffnne Hans Frandssenn Laugmannd wdi Baahuus Lehnn och Wiggernne, Jacob Nöring Ridefoegit offuer Ouroust och Thiörnn och Peder Anndersenn Suorren schriffuer sammesteds giör witterligt, at efftersom wy haffuer werrid ombeditt aff erlig och welbiurdige frue, Fru Margrette Huittfeld, sallig Thommis Dyriss till Sunndsbye, at registere och annteignne, huis tillstaaennde och bortschyldig gield, saa och huiss lössörre af guld, perler, sölff, kaaber, thinn, kleder, leffuendiss queg och alt anndit, dissligeste saa och huiss eiggenndombss breffue paa dit faste goeds, som kannd finndess wdj hinndess boe effter welbemelte hinndess sallig hoessbunnds dödelige affganng; saa haffuer wy effter hinndess welbiurdigheds begierinng samptlig inndstillet oss her paa Sundtzbye den 23, 24 och 25 Nouember 1652 och daa for oss fundet, saa som dett her effter spicificerlig finndess indförtt.

Anteignellsse paa tillstaaennde gield.

Först befinndes welbiurdig Peder Bagge till Hollmegaard paa sinn eggenn weignne at wehre schyldig effter hanns wdgiffnne breffuer och hanndschriffter:

N:o 1.	Itt breff som S. Thommiss Dyrre haffuer inndlöst fra Laugmandenn Hannss Franndsenn, daterit Sunndsbye denn 22 February 1650, med sampt welbiurdig Peder Baggis egget hoffuidtbreff derhoess, dat. Hollmegaard denn 24 December Anno 1646, paa	1074½ Rixd:r.
N:o 2.	Noch welbiurdig Peder Baggis hanndschrifft, dat: Hollmegard denn 28 Martzi 1650 först paa	600 Rixd:r.
	Noch formelder samme hanndschrifft, som hannd paa nye widere haffuer bekommett paa	400 Rixd:r.
N:o 3.	Welbiurdig Peder Baggis hanndschrifft, dat: Hollmegaard denn 9 July 1650 paa	250 Rixd:r.
N:o 4.	Welbiurdig Peder Baggis hanndschrifft, daterit Hollmegaard denn 28 Martzj 1650 paa ..	200 Rixd:r.
N:o 5.	Welbiurdig Peder Baggis hanndschrifft, dat: Hollmegaard denn 23 September 1650 paa	250 Rixd:r.

N:o 6.	Welbiurdig Peder Baggess banndschrifft, dat: Sunndtzbye den 31 July 1650 paa	150 Rixd:r.
N:o 7.	Welbiurdig Peder Bagges banndschrifft, daterit Hollmeg*aa*rd dennd 28 December 1650 paa	200 Rixd:r.
N:o 8.	Welbiurdig Peder Bagges banndschrifft, datr: Sundtzbye denn 24 December 1650 paa	165 Rixdr: 12 ß.
N:o 9.	Welbiurdig Peder Bagges banndschrifft, daterit Hollmegaard denn 29 December 1648 paa	400 Rixd:r.
N:o 10.	Welbiurdig Peder Bagges banndschrifft, dat. Hollmegaard den 16 December 1645 paa	300 Rixd:r.
	Ennd er opschreffuenn paa samme hanndschrifft denn 8 Januarj 1648, som welbiurdig Peder Bagge haffuer widere bekommett	100 Rixd:r.
	denn 27 Ochtober 1648 haffuer welbiurdig Peder Bagge enndnu paa samme hanndschrifft bekommed	200 Rixdr:
N:o 11.	Welbiurdig Peder Baggis hanndschrifft, daterit Hollmegaard den 27 January 1651 paa	200 Rixdr
N:o 12.	Welbiurdig Peder Baggis banndschrifft, dat: Hollmegaard denn 11 Juny 1651 paa	90 Rixdr:
N:o 13.	Welbiurdig Peder Bagges genneralbreff offuer forschreffne hanndschriffter, dat: Sunndsbye dennd 17 Augusty 1652, att alle forschreffnne pennge wdj enn samblitt sum skulle bliffue betald med diss renntte till Jiuell, ...	1655 Rixdr:
N:o 14.	Welbiurdig Peder Bagges hanndschrifft, dat: den 17 Augusty 1652 om renntte aff forschreffnne pennge, sampt renntte aff hanns söstere Margrette Baggis pennge.	
N:o 15.	Welbiurdig Jomfru Karenn Baggis breff till welbiurdige Fru Margrette Huidtfeld wdgiffuett, dateritt Sunndtzbye denn 7 Nouember 1652: paa ...	600 Rixdr:

N:o 16. Welbiurdig Jomfru Karenn Baggis breff till welb: Fru Margrette Huittfeld wdgiffued, dat: Mollesund denn 8 Nouember 1652 paa .... 50 Rixdr:

N:o 17. Welb: Jomfru Karenn Bagges breff, dat: Holmegaard dend 21 December 1650 paa .... 160 Rixdr:

N:o 18. Welbiurdig Jomfru Karenn Baggiss breff, dat. Hollmegaard dennd 25 Martzj 1651 paa .... 300 Rixdr:

N:o 19. Welbiurdig Jomfru Margrette Baggess breff, dat. Hollmegaard dennd 20 May 1650 paa .... 200 Rixdr:

N:o 20. Welb: Jomfru Margrette Bagges breff, dat. Hollmegaard dennd 1 Nouember 1652 paa ... 50 Rixdlr:

N:o 21. Welbiurdig Jomfru Margrette Bagges breff, daterid Hollmegaard denn 15 Nouember 1650 paa .... 30 Rixdr:

N:o 22. Laugmandenn Hannss Franndsenns breff, daterid Stenningöen denn 22 Aprilly 1651 paa .. 200 Rixd:r

N:o 23. Biörnn Morttennsenns breff till Fru Margrette, daterit Infasteröd denn 19 Aprilly 1652 .... 50 Rixd:r

N:o 24. Peder Andersenns breff, daterid Haffue denn 17 Februarj 1651 paa .... 50 Rixd:r

N:o 25. Her Andersenns Hertuigsenns breff till Fru Margrette, dat: Sunndsbye denn 11 May 1650 paa.............. .... 50 Rixdr:

N:o 26. Her Annders Hertuigsenns breff till Fru Margrette, dat: Sundsbye denn 16 Nouember 1651 paa...................... .... 50 Rixd:r

N:o 27. Konninng Frederichs quitering, dat: Kiöbennhaffnn dend 13 December 1650, som welbiurdig S: Thommes Dyress effterkommere aff Draxmarch lehnn igienn schall betalle, er pennge 131 Rixd:r 3 Rixortt 6 ß.

N:o 28. Omslags forualters quiterring, dat: Kiöbennhaffnn denn 25 February 1652, som welb. Fru Margrette haffuer vdlagt, och hinnder i ligge maader igienn schall betallis, pennge .... 131 Rixd:r 39 ß. lubsch och 6 ₰

N:o 29. Itt knippe breffue, huorudj fanntis Her Haniball Sehsteds contracht och breffue om Schiellbreds goeds, saauellsom welbiurdige Fru Margrette Huidtfelds stiffmoders breffue om hinndes S: faders arffue och gield dennem imellum er gaaenn; saauellsom denn goede Frues S: faders hanndschrifft paa femb hundrede Rixdrs

kierchepennge, Sallig Annderss Grenns hanndschrifft igienn at forschaffe, saa och Kongenns egitt breff at betalle Schiellbreds goeds, naar den goede Frues stiffmoder ved dödenn affgaar, som ehr .... 2300 Rixdr:

N:o 30. Annderss Lydersenn aff Aarss, hanns benis dat. dennd 12 Juny 1648 paa S. Thommes Dyres Canonieguods vnnder Aarhuss liggennde, bedragger .... 125 Rixdr:

Ennd fanntis vdj reede pennge Thusennde Rixdr, huor vdaff denn störste part sidenn S: Thommess Dyres död er vdlanndt, som tillfornne er rigesterritt, huor dj er bendkommen effter benisenns datto.

Forteignellse paa huis guld som nu fantis wdj boenn. J Fruennss kammer.

En guldkiæde som Jeg kiöbte i Marstrand 1654 veyer 9 ½ lod ½ quintin.

En guldkiæde som Fru Karen Marsuin gaff mig veyer 11 lod.

Ett guldarmbaand, som jeg haffuer i pant aff Peder Maaneskiold for 50 Rixdlr, veyer 7 lod (-½ quintin) huilcket jeg haffner hannem affkiöbt, och findis i min egen forvaring och koste dett 8 Rdlr loddett, er 55 Rixdlr.

I ett suortt beslagenn schrinn med thoe laasse for finndess:

Ett guldarmbannd, weyer ..... 24 ½ lod (—½ quintinn).

Thoe par guldknapper at sette i schiortte ermer, *veyer* .... ½ lod.

Sallig Thommes Dyris sigenetrinng.

Noch Fruens signettrinng.

Enn rinng med en demant i.

En rinng med sex demanter vdj.

Enn demantrinng er Jffuer Dyres med en lidenn demant.

Enn rinng med siuff demanter udj.

Enn slet amolerrittrinng.

Noch enn andenn slet rinng, weyer .... ½ lod.

Enn guldkrog, weyer .... 3 quintinn.

Ett perllebannd med 5 amolleritt stöffte

Perler paa een snoer, weyer .. 4 lod.

De perler veye 3 lod och 1 quintin med sölfftraaerne som de er traaed paa; veyer ½ quintinn ringer for sölfftraaen er afftaget.

En christnnehue med perler paa;
Enn crone med perler paa och sex amolleritt stöffter.

Findes i Fruens kammer dette efftterschreffne sölff.

Jffuer Dyris threj sölffkannder:

denn förste weyer	68	lod.
denn annden weyer	48	lod.
denn thredie weyer	46	lod.
Enn kannde weyer	100½	lod.
Noch en andenn kannde weyer	99	lod.
Noch en andenn kannde weyer	81	lod.
Enn ny forgylt sölffkannde weyer	102	lod.
Noch en anden forgylt kannde weyer	41½	lod.
Enn lidenn kannde	12	lod.
Enn sölffkodschenn med loug paa weyer	67	lod.
It forgylt credenntzekar med log paa	18	lod.
Noch et anndet forgylt credenntzekar	18	lod.
Itt forgylt sölffbegger med log paa	16	lod.
Enn forgylt thönnde weyer	12	lod.
Otte sölffschier weyer	29	lod.
Enn sölffkodschenn forvdenn log weyer	18	lod.
En sölffpotte weyer	22	lod.
It lidet sölffbechenn weyer	16	lod.
En sölffkodschenn veyer	4	lod.
Bradenn sölff weyer	82	lod.

Thou smaa börnne sölffschier .... 2 lod 1 q*vintin*.
En ibschaldsschied med sölff.
En lidenn threkannde med 2 smaa sölffringer omkrinng.

I otte pussig kousken som ieg kiöbte aff Vetzell Guldsmed veyer 11 lod. [Noch en anden forgylt kannde – It forgylt credenntzekar]

Aff det braaden sölff er der giort en suckerbösse, veyer 70 lod. foruden arbeydslön. Det sölff som vaar till offuers vaar 12 lod, der aff er giort tre sölffskeer. Saa de tre sölffskeer som ieg haffuer ladet giort aff rede penge, huilcke er skreffuen bag i registeringen, saa de er tillsammen i mit kammer fiorten sölffskeer och veyer de tretenn och fyretive lod.

Findes udi Fruerstuen till daglig brug.

Enn sölffkannde weyer	81	lod.
Noch enn sölffkannde weyer	81	lod.
Noch enn anden sölffkande weyer	61	lod.
Noch enn andenn weyer	30	lod.

En gammell forgylt kannde weyer 39 lod (—½ lod).

1 ny sölffbegger veyer 7 lod 1 quintin.	En lidenn kande forgyldt indenn	18	lod.
	Thou smaa sölffbegger weyer	17	lod.
	Tou sölff sarsierchen weyer	24	lod.
	It gammell sölff stob med dreffuen log	21	lod.
	It saltkar forgylt innden i weyer	10	lod.
	En sölffkodschenn weyer	52	lod.
Noch de 2 sölffskeer, som ieg kiöbte till Agger, er och till daglig brug.	Noch enn annden med bobler weyer	21	lod.
	Noch enn andenn lidenn kodschen weyer	18	lod.
	Noch enn lanngschafftet schie weyer	11	lod.
	Thj sölffschier weyer	32	lod.
	En lidenn sölffkodschenn weyer	3½	lod.
Denne fick Jffuer Dyre till Soer.	Noch en lidenn kodschenn weyer	2½	lod.
1 liden forgylt sölff kousken till mitt flaskfoer veyer 2 lod.	Toe kruse med sölff log och sölff fod.		
	Thoe sucher tönnder aff blich med en ibschaldsschie beslagenn med sölff.		
	Fire stienn kruse med thinn log.		

Findes wdi Fruens kammer.

Itt laqerritt schrinn.
Et stuort rödt eggeschrinn.
Enn lidenn schiffue med schoff vnnder.
Enn grönn stuoell med et sort hynnde.
It schiffue dechenn.
Kong Frederiches bibell.
Threj huspostiller.
M. Pouell Andersenns forklaring offuer pasion.
Ennd bönnebog beslagenn med sölff.
Derforwdenn andre adtschielig slags bögger.
Tou flaschefoer.
It lidet reise flaschefoer med 9 glasflascher vdj.
Noch it stuort flaschefoer med 8-kanntflascher.
Toe speiller.
Enn lidenn messinng liusestage och enn liden liussesax.
En voxstabelliernn.
Jernn i windernne.

Huis kobber som finndes paa Fadderboritt.

Thj kobber kieddeller weyer	4½ L℔ 6 marcher.
Noch enn kiedell weyer	22 marcher.
Enn brenndeuinsspannde med hatt och tou piber till	1½ L℔.

Snuteetepannde med log paa och en steggepannde med log paa weyer tillsammen........................ 1 L℔.
Enn lidenn distelere kiedell med hatt och tou pibber paa weyer 16 *marcher*.
Tou kobber gryder weyer............ 20 *marcher*.
Enn morter med stöder till weyer 1½ L℔ 8 *marcher*.
Enn fortinnet kobberpotte weyer 4 *marcher*.

1 liden messingpotte, 1 lidet dreffuet kaaberfad.

Enn lidenn messinngpannde.
Enn wanndsprud aff messinng.
It fyrbechenn.
It messinng log.
It bordkranntz.
Enn messinng schomschie.
Thou jernn schomschier.
Threi anndre jernnschier.
Toe wanndbechenn.
Sex hanndbechenn.
Toe lannge jernn bradpanner.
It riffjernn aff blich.

Huis tinfadder, tallerchenn och andet sligt som er paa Fadderbordet.

1 dusin tintallerckener fick Ingier Frantz Jonnssens som hun skulle bytte for mig.

1 stort Tinfad er kommen i köckenett, som er fört i köckenregnskabet.

2 smaa tinfade och 2 tin tallerckener fick Jffuer Dyre till Soer.

5½ dusinn thin thallerchenn.
3 stuore thinnfader.
3 dusinn och toe thinfader.
4 smaa thinfader.
Enn thinpostegpannde.
3 thinnflascher och thoe stienflascher.
6 tinn sallsirchenn.
2 bordstierner aff thinn.
1 wanndkannde.
1 smörkannde.
6 thinn bricher.
Aldt dette forschreffnne thinn er med S. Thommiss Dyres och Fruenns wabenn paa.
Enn stuor löchte.
3 par storre lyssestagger, en lyssesagx.
1 ennlige stage.
1 fyrfad.
Enn bordrinng aff messinng.
Enn lysse crone, med sex armer och pibber.

Finndes wdi Brögersett.

Enn brögerpannde paa sex tönnder.
Enn gammell kieddell paa enn tönnde.
Itt brannde jernn med threj födder.
Femb stuore bröggerkar forvdenn balger och saaer, som dertill hörer.

Noch en jerndör for den lille bagger offuen.

Findes wdi Wascherhussitt.

1 jernn kiedell paa enn thönnde.
1 fieringg kiedell som piggernne bruger till oost.
1 jernndör for bagger offuenn.

Findes wdi Kiöchenet.

2 tinfade fick Inger Frantz Jonnssens, som hun skulle bytte for mig.

Noch 1 stort tinfad, och 1 langt tinfad.

3 fortinnet kaaberfade, 1 fortinnett kaaberpott veyer 20 marcher.

1 ny fortinnet kaabberpotte veyer 8 marcher.

Tholff thinnfader.
15 thinnthallerchenn.
5 thinn sallsierchenn.
2 thinn bricher.
2 dörslaug vdaff messinng.
1 mortter aff messinngh.
2 riffjernn, det enne aff mesinng, det anditt aff blich.
7 kobbergryder.
1 kobber kiedell.
1 stegwennder.
1 bradbuch.
1 bradspied.
1 bradpannde.
4 runnde pannder.
3 rister.
2 kiedellkroge.
11 jernngryder.
2 kobberpotter, denn enne er fortinnett, den anden er och fortinnet och er aff messing.
2 kochekniffue.
2 kobberfadder.
1 fyrfad.
Itt stuort jernnlog.
Itt messinng log.
Enn tinnbörsse till bachelss.
It waffelljernn och krumkagge jernn.

Enn egge ost korff och enn aff blich.
4 messinng wobenn till bachelss.
2 manndellkeers former.
1 lidenn tönnde till thrachtebachelss.
Enn messinng mortter till bachellss.
Enn sporre till bachells.
2 sprutt till bachellss.
2 kiaffler till at strygge bachells med.
2 jernn sleffuer.
1 øx.
1 jernn schuffe.
1 bradjernn med 4 lösse jernn.
1 lidenn jernn threfoed.
1 stuort schab med toe laasse for, och derj till at sette tinn paa.
2 spechnaalle.
1 sinnop quernn.
1 wanndkar.
Jernn i winduett.

Huis Faderbordtz pigenn haffuer wdj reigennschab.

Itt wanndbechenn.
Fem hanndbechenn.
3 par lysse stagger.
1 stagge.
2 lysse sagxer.
2 thinnbricher.
1 smörkannde.
1 messinng bordkranntz.
1 jernnstage med 2 pibber paa.
1 thinn kannde.
It thinn saltkar.
2 thinn sallsierchenn.
1 messinng röggellsekar med log paa.
1 lidet rissett thinnbechênn.
1 thinn winn kannde.
2 messinng liusseplader.
2 threstagger med jernnpibber i.
1 fyrbechenn.
4 jernntapper med 3 jernschruer.
2 messinnghammer med nögle till.

7 kobber hammer derfor vdenn.
1 manngellfiell och manngelltre.
1 kniesteen och knieschinnd.
1 huid fyrre kiste med henngsell och laass for, staar i piggernis kammer.
Noch haffuer Fadderbordspigen udi reigenschab aff linned boeschab.
6 par hörgarenns laggenn, huor iblandt er 1 par huidsöms.
4 par blargarennss lagenn.
2 par lagener aff groffue lærrett till skolmesterens seng.

1 hörgarns dreyels haandklede har hun faaet till.

2 lychesöms dugger till Giestekammeritt.
6 dreyelss hanndkleder, det enne aff hörgarnn.
8 par pudesvar.
8 blargarenns dreyelss dugger till vort egget bord.
6 blargarenns dreyelss dugger i stienuerch till worris eget bord.

Noch haffuer hun bekommet 8 hörgarns dreyels salveter till

6 smaa dreyelss dugger.
6 dreyelss zalueter.

2 hörgarns dreyels dugger har hun faaet.

6 dreyelss suenne dugger.
12 blargarenns dreyelss salueter.
2 dugger till arbeidsfolch.

Noch haffuer hun bekommet 4 skenckeskiffue duger.

Huis som finndes paa Munchebye.

Och huis iche finndes paa Munnchebye aff dette éffterschreffne, det finndes paa Agger, och naar det flöttis saa fra Munnchebye, saa schall det till Agger.
6 thinnfade.
6 thinnthallerchenn.
2 sölffschier.
4 sallsirchenn.
1 briche.
1 smörkannde.
1 par lyssestagger.
1 lyssestage.
1 messinng lyssesagx.
1 messinngplade.
1 trestage med en jernnpibe.
1 jernnfyrfad.

1 riffjern.
1 morter med stöder till.
It dörslag.
1 messinngbechenn.
Enn kobber gryde.
3 jernngryder.
1 rist.
1 jernnpannde.
2 kochekniffue.
2 kiedellkroger.
It bradspied med en buch.
It brandiernn med 2 lösse jernn.
2 stiennkruss.
1 stoer wallbierchkannde, for vdenn 3 eller 4 andre threkander.
1 bryggekiedell paa 1½ tönnde.
½ thönnde kiedell.
1 messinngpotte.
1 sinop quernn.
1 jernn lampe.
1 harffue med jerntinner.

Noch finndes paa Munchebye dette effterschreffnne.

Alt dette Munckebyes och Aggers töy tager jeg med mig till Aaby den 15 Augusti 1661.

2 hörgarennss dreyelss dugger.
4 blargarennss dreyelss hanndkleder.
4 blargarenns dreyelss dugger i stiennerch.
1 par slette laggenn.
1 par smaa blargarennss laggenn.
2 suennedugge.
2 schiffue techenn i Stuffuenn.
2 bennchedynner.
3 kledehynnder i Stuffuenn.
It lysse schrinn beslagenn med jernn och laass for.
1 stoer schab och it lidet, med laass for dem begge.
2 schiffuer.
1 senng som er nys giortt.

[1] Noch till Jffuer Dyris seng paa Agger.

3 stycker guldt linet omheng, som er tryct, med kappe och tecke till.

[1] Denna och följande tre rader äro skrifna af annan hand.

1 gult linet skiffue tecke, er tryct.
Noch 1 thre senng.
1 schennchesschiffue aff fyr.
Omhenng aff Fruenns senng, 2 stöcher sort aff rasch.
2 bolsterdynner.
3 hoffuiddynner.
2 doenndynner.
4 puder med 4 pudeswaar.

Pigenns senng.

Enn leerdynne.
Ennd leer hoffuiddynne.
Itt senngklede.
Itt par lagenn.

En anden senng.

1 wadmelssdynne.
1 hoffuiddynne.
1 röd rye.
1 senngklede.
1 par lagenn.

Gaardtz fougdenns senng.

1 wallmerss wnnderdynne.
1 wallmerss hoffuiddynne.
1 huid rye.
1 senng kleede.
1 par lagenn.

Huis Fruens Reissepiggue haffuer wdi regenschab.

4 par laggenn till Fruens senng.
1 par finne lagen med brede sömb.
2 finne pudesuard med bred söm.
7 par daglig pudeswaar.
6 hanndkledder.

(De tre par haffuer Kirsten 1656. De 4 par pudiswaard fich Jffuer Dyre.)

3 par spranged pudeswaar, forvdenn Fruens gannge-kleder, som iche er schreffuenn hervdj.
Itt strygjernn.

(De 3 par spranged puddessvaar er alt forbrugt, saa Kirsten haffuer dem intett.)

2 allen blaat ry till itt strygeklede.
1 gammelt lagen till strygelagen.

Huis Jffuer Dyrre haffuer sielff i foruaring i sitt egitt kammer.

1 stoer beslagenn eggekiste med lugt laass for.
En beslagenn sledeschrinnn med sellschinn offuerdragett.
Itt sortt beslagenn eggeschrinn med laass for.
Enn sortt finn kledekledninng.
It sortt kleede kiortell, forret med reffschinnd.
Enn röd kleede karbinndskappe med stuore guldknapper.
Enn sortt finn hatt.
1 karbudsshatt.
1 par perfermeerede hanndscher med sorte silche kniplinger om.
En röd flöielss nattröie med guld och sölff pusementid.
Enn nattröie aff florettenn flors.

Lin kleder.

Sex schiorter.
2 kammerdugss schiorter.
6 par lerrids strömper.
2 par traaströmper.
4 kniplinngs hanndduger.
8 slete hanndduger.
2 silche syede hanndduger.
16 slette kraffuer.
7 lannge kleder till halssen.
4 kniplings natthatter.
6 par krusett handströmper.
4 par slete kannoner.
It par sortte kannonner med brede weffued kniplinger om.
2 par kammerdugss cannoner.
1 par silcheströmper.
6 natthöllicher.
2 par slette laggenn.
2 par pudesvaar.
2 hanndkledder.
1 kammeklede.
1 adtlaschis luffue med guld och sölff baldyret, och ligger oppe i kistenn paa dette lille Faderbord.

1 röd nattluffue weffued med rött silche och sölff med pusemennt paa, och ligger i samme kiste.
1 röd flöielss nattluffue med sölff kniplinng paa.
1 röd nattluffue med guldkniplinng paa.
1 grönn nattluffue.
Rött slet flöiell till 2 pudess ennder.
1 grönn weffuen pung med 2 guldknapper, som war hannss S: faderss.
1 pung weffued med blaatt silche och sölff och med sölffpusement om, och med 2 guldknapper.
1 beenflöitte, beslagenn med guld.
1 sölffkodschenn, veiger .... 8½ lod.
1 sölffschie.
1 par kniffue med sölffschafft paa.
1 sölff slagenn kamb.
1 kammefoer med 3 kamme udj saauellsom speill, sagx och kruseiernn.
2 sortte beslagenn kofferter offuerdragenn med barcheet ledder och saddeller dertill.
2 blaa pudis hynnder.
2 saddeller med ridetöi till.
2 par pistoller, det enne par aff messinngh.
1 lidenn ennlig pistoell.
1 kiörtöy med enn forgylt thresille, och tömme till.
1 sort selle med kiörtöy dertill och tömme.
1 sort cardunantz gehenng.
1 kaarde.
2 par stöffler.
2 par sporer.
1 messinngplade.
1 lidenn messinng lyssestag.
1 messinng liussesagx.
6 sneess messinng reignne pennge.
1 lidet messinng fyrbechenn.
2 klede koeste.
1 hattefoer.

Finndes paa det lille Fadderbord sex röde kister med Fruens fædernne och möddernne waaben paa.

Wdi dennd förste kiste finndes S: Thommis Dyress gannge kleder.

1 brunn adtlaschis klenninng med guld gallunner paa 3 rader, med klinnkannter i weffued.
1 sortt flossis klenning med sölff kniplinng paa 2 rader.
1 sort sj flosis kiortell med slöffer och vnnderforett med foer floss.
1 sort löche flöielss kappe, er risset; med floss vnnder.
1 sortt kleede kappe, underforritt med floss.
1 röd flöielss nattröie med guld och sölff pusementid paa, underforret med röd tafft.
1 hattebannd giort aff guld och sölff med en halff kastor, underforrett med adtlasch.
2 par nye silche strömper.
1 klede klenning med guld och sölff slöffer.
1 mörchegraa klede klenninng med guld gallnner paa.
1 sörge kappe.
1 par stuchenn hanndscher.
1 weffued gehenng giort aff guld, sölff och sort silche.
1 par tyche ler hanndscher.
1 sabbelsshue med floss wnnder i forrett.
1 röd flöielss bröstdug.
1 par brune tafftis hossebannd med brede guldkniplinng om.
1 par schoe roser med brede guldkniplinng om.
1 par sorte tafftis hossebannd med brede sölffkniplinng om.
1 par schoe roeser med brede sölffkniplinngh..
1 nat huffue aff rött flöiell med guldgallnner paa.
1 par amolleritt forsylffuid sporer.
1 kledekoest.

Huis anditt der findes wdi samme kiste.

Röt adtlasch till 4 pudes ennder som haffuer werritt for S: Thommess Dyres och Fruenns brudepuder.
2 röde adtlaschis puder med guldgallunner, 3 rader omkrinng huer.
6 stöcher grönntt och branndgult tafftis omhenng med 2 kapper aff samme slags, och frönnser derom, med grönnt och brandgult silche.
3 stöcher gult och rött tafftis omhenng, med en kappe dertill.

3 stöcher branndgult och blatt thafftiss omhenng med en kappe dertill.

3 stöcher röt omhenng med enn kappe dertill, som er gammell.

2 stöcher grönnt och gult schiellerdt omhenng och en kappe dertill.

3 stöcher blaatt och rött schiellerdt med en kappe dertill.

1 rött fyrny schiffue klede — — 6 allenn lang, som er tryct paa begge [sider].

Er synderskaaren till Jffuer Dyre.

1 röd flöielss christnne manntell med 7 rader pollsche gullatt(?) paa, med kniplinnger i.

1 sort adtlaschis sueb med brandgulle blommer.

1 röd finn klede mantell, med röde silchegalluner om.

1 röd flöiels list med guldgallunner om, wnderforet med thafft.

1 anden kleede list med silche gallunner om.

Derforudenn, anndit börnne cammerdugssthöi, som ehr hatter, schiorter och bleier.

Itt par gammell laggen.

[1] Noch findis i samme kiste: röde och grönne silcke fryndtzer, som er 14 allne, ringer ј quarter, som hörer till kistenn, som kledernne ligger udi.

2. Wdi den anden kiste findes dette effterschreffnne.

En dyne och en hoffued dynne haffuer wi fyldt aff disse forschreffne.

Noch er oplagt i samme kiste en jordgrön tafftis dundyne med silcke och guldsnorer omkring.

4 wlmerdugss doenndynner med S: Thommis Dyress och Fruens wabenn; dj 2 doenndynner er syed med rött silche och med röde ledtzer omkrinng, dj andre thou med liff farffuet.

8 wlmerdugss puder; dj sex er med rött silchetöi for, dj andre thou med rött flöiell for.

Siuff bolster dynner wfylte.

7 hoffued dynner dertill wfylte.

Dett röde sayens tecke haffuer Jffuer Dyre bekommett.

1 rödt halffslitt liff farffuet thafftis theche med blaatt lerritt vnder, som er nu trycht.

1 röd blommett saiens theche.

2 röde halff slitte silchepuder med guld snorer.

3 trippes hynnder, som er fylte.

---

[1] Tillagdt af annan hand.

3. Wdi den thredie kiste findes '

huis Fruen sielff lader giörre. Alt dette effterschreffnne er med S: Thommess Dyres och Fruens wabenn paa, som altsammen er fyrnytt.

1 par huidsömbs laggenn med kniplinger om, som war Fruens brudelaggen.
9 par sprannged laggenn.
16 par huidsömbs laggenn.
2 par laggen med wdschaar.
12 paar slette laggen; dj 3 par er finne med bred sömb.
10 par sprannged pudesuar.
2 par groffue sprannged pudesuaar.
3 par kniplinngs kammerdugss pudeswaar.
1 par huidsömbs pudesuar.
2 finne sömmer till itt par laggenn, som er syed i thagger, paa perlesticherwerch.
4 dammaschis dugger, denn enne er gammell.
6 dammaschis handkledder.
12 damaschis zalluetter.
40(?) dreyelss dugger aff hörgarnn, som er finne.
12 dreyelss hanndkledder.
Noch er giort 1 dusin dreyels salvetter till. 5 dusin dannsche dreyelss zalluetter.
1 huidsömbs dug.
1 huidsömbspanndklede.
4 silchesyed hanndklede.
1 silche syed dug.

4. Wdi den fierde kiste findes dete effterschreffnne.

70 smaa blargarenss dugger som er weffued med adtschiellige mönnster med stiennerch.
1 lerridsdug, syed med blaa traa.
50 smaa blargarennss hanndkleder, derudj adtschiellige stiennerch.
5 dusinn smaa blargarennss salueter i adtschiellige stiennerch.

5. Wdi den femte kiste finndes dette effterschreffnne.

12 blargarennss suennedugger.
Noch er giort 3 par laggen till. 6 schennche schiffue dugger udj rudenerch.
30 par smaa blargarennss laggenn.

6. Wdi den siete kiste findes dette efftereschreffnne.

I steden for huis som tilforn vaar i denne kiste er lagt mine brude dynner, 2 hoffued-dyner, och 1 dun-dyne er fyldt, med min Sl. Faders och Fru Maren Skrams vaaben paa.

2 pund giörnn.
2 smaa silche weffuer.
1 lidenn korff, offuerdragenn med ledder och med jernn beslagenn, och med it garnætt udj.
Noch finndes enn porsse med sallveter udj som er schreffuen till denn kiste, som dj hörgarennss laggenn ligger udj.

Findes it sort skrinn paa samme Fadderbord.

S: Thomas Dyris linkleder.
12 schiorter.
3 finne lerrids schiortter.
9 par lerrids strömper.
3 par throströmper.
14 groffue handdugger till daglig brug.
12 finne kniplinngs handdugger, ligger i denn atlaschis posse.
8 slette hannddugger i samme posse.
1 syed pung med sölff och guld och grönnt silche med 2 guldknapper udj.
1 pung er weffued med silche och guld forudenn knapper.
8 lerridts natthatter; de kammerdugss natthatter med knipling paa, haffuer Jffuer Dyrre faaed.
Noch finndes derudj enn röd tafftis posse med guldgallner om.
14 kniplinngs kraffuer.
10 par hanndströmper.
8 par kraffuebannd.
8 kammerdugss kraffuer med hanndströmper till, som er slette.
4 kammerdugss kraffuer med bred sömb.
3 par krusett hanndströmper.
6 par kniplinngs canoner.
Noch finndes der sex aff Fruenns brudeschrinn, som hörer till brudekistenn; dj 3 staar i Fruenns egitt kammer, dj anndre trej staar paa Faderborritt.
Noch finndes paa samme Faderbord 100 allen groff lerrid.
12 ledder stoeller med sort ledder.

1 huid roch.
2 garnnwinnder.
1 brödkorff.

Findes paa dett gamble Faderbord.

I denn röde eggekiste finndes
huis Fruenn sielff haffuer ladet giörre, som ehr:

6 ryer med adtschiellig slagss farffuedgarnn.
8 senngkleder.

I denn sortte beslagenn eggekiste finndess.

2 nye flamsche bennche dynner, warred med S: Thommiss Dyriss och Fruenns wabenn paa.
5 flamsche hiunndesuard.
1 flamsche benche dynne waar.
Sporlagenn till enn seng, som er 6 stöcher blaatt och huitt, med kappe och teche dertill.
6 stöcher omhenng till enn seng, som er rödt och blaatt med kappe och teche dertill.
Blaatt och rött omhenng till 2 sennge, med kappe och teche dertill, 3 stöcher till huer senng.
3 thecher, som er grönne och blaae.
Dette henger omkring Jffuer Dyris seng paa Skoelen.
Thill denn femte senng, sortt och huitt omhenng 3 stöcher, med kappe och teche dertill.
Till den siette seng, blaat och gullt omheng 5 stöcher, med kappe och teche dertill.
Noch itt brogitt bumvlds schiffue techenn.

I denn kiste med ledder offuer finndess dette epterschreffnne.

1 flamsche bennche dynne waard.
5 flamsche sengekleder.
3 flamsche hynndeswaar.
1 syet senngklede.
1 tynnt grönnt theche.
1 sortt kledekappe.
1 leerlaggenn.

I denn sortte eggekiste.

Dem haffuer Jffuer Dyre bekommet. } 2 röde klede pudeshynnder, med grönne snorer.

Noch er i samme kiste, som er giort siden — 2 tycke sengkleder aff sort och huit vldt garn, er veffuet paa tuinde med 3 söll.

1 sortt klede pudehynnde.
1 leerlaggenn.
1 seng, 2 stöcher grönnt och huidt omhenng, kappe och teche dertill.
Grönntt och huitt omhenng till 3 senger; 3 stöcher till huer seng och kappe och teche dertill.
2 stöcher grönntt och huitt omhenng till denn 5: senngh och teche och kappe dertill, som er till Mellumkammeritt.
4 bennchedynner waard med rött ledder vnnder.
4 senngekleder, sorte och gulle med tuinned garnn.

[D]enne rytterkappe er for[br]ugt.[1]

1 rödt klede rytterkappe med gule snorer.
Noch finndess paa samme Faderbord, tuennde egge kister, som er huide; dend enne med börgarnn wdj, denn anndenn med adtschiellige slagss gammelt vdj.
Noch enn sort egge kiste beslagenn med jernn och forred inden med ledder, som Fruenns gangekleder ligger i.
Thoe storre fyre kister till at pache vdj.
3 flamsche hynnder, som er fylt, ligger i en aff dj.

2 aff disse puder haffuer Olle Jonnssen och Ragnill bekommet. }

1 bulster vnderdynne.
1 bulster hoffuid dynne.
3 wllmerdugss puder er fylte i samme kiste.

Findis paa dett lille Fadbur hoss de dunkleder. }

1 firekannt wognnkiste.
3 kofferter offuerdragenn med siellschinn.
2 kofferter med en saddell till, offuerdraget med siellschinn, i en aff koffertenn.
1 wllmerdugsdunndynne }
1 leerlagenn } till at reise med.
1 sort kledekoest }
1 flaschefoer offuerdraget med siellschinn.
Noch 1 flaschefoer med 9 glarflascher udj.
1 hattefoer beslagenn med jernn.
1 wædsche offuerdragen med sellschinnd.
1 kurffsenng och 1 kurffstoell.
2 stuorre kurffue.
8 wllsaxer.

---

[1] Tre bokstäfver hafva förstörts då bladet skars vid bokens häftning.

7 hegler.
2 bielder och 1 jernnkloffue.
1 sort selle och tömme dertill.
1 **beslagenn sledeschrinn med laass for.**
1 liuse schrinn med laass for.
1 bismer paa 4 ℔.
1 norlandsch pundeuegt.
2 karer.
1 felt seng finndes paa Faderbord lofftid.
1 huid rye.
1 röd ryslers sadell, er stuchen med grönnt silche, och töy dertill.
3 biörnnschinnds teche; de 2 er med kleede offuer.
1 sort kleede hynnde till Fruens slede.
1 stuor jernn kacheloffuenn, som er en windoffuen forudenn dör och tude, ligger paa Fadersbords lofftet.

Påå den Sallig mandtz egit kammer findes förstt hans bögger, nemblig:

Plinius, latini.
Cronica Carionis, tydsch.
Syrach Mattsessie, thydsch.
Herbarium, tydsch.
Livius, latin.
Cronica Carionis, latin.
Aristotelis, græco latin.
Qvintilianus, latin.
Loci communes.
Florilegium Johannis Gruterj.
Centus novela, tydsch Donatie.
Dictionarium lat. & frantzöes.
Cornelius Tacitus cum comentarius (!)
Historien von Lacerdo de Tomes, thydsch.
Herodotus, latin.
Claudianj, latin.
Dialectica Melanth*on*, latin.
Terentius, latin.
Icones Livenj.
Roterodamus, De epistulis conscribendis.
De norske konngers cronica.

Denne haffuer Jffuer Dyre paa [— —] So [—]. (Loci communes; Florilegium Johannis Gruterj; Centus novela)

N. B. findis Culepini Ambrosij Dictionarium 8 lingvarum in folio som iche tilforen ehr indförtt.

Cronica Arnoldj.
Cronica Logia Arrild Huittfelds.
Aus burgisce confession, paa dannsche.
Dionissius Alicarnatius, lat.
Polybius, lat.
Diodorus siculus, lat.
De 12 anndelige betennchninger Stigelij.
Denne haffuer Jffuer Dyre faaet. Gammell Cancellers bönnebog.
Denn christellige schibsfartt.
Tydsk. Ganndsche nederlanndsch historier.
Scola crucis, paa dannsche.
Nicolaj Machiawelj, De arte militarj.
Res fritie vbb: M. mej dic 4(?), latin.
Argumenta ludichra, lat.
Comedier Plautj, lat:
Polydorus Virgilius, lat.
Virgilij Maronis opera, lat.
Colloqium Erassmi, lat:
R. Snoldius nidial: Ramtin, lat.
Ovidius, latin.
Enchiridion Erassmj, lat.
Florus, lat.
L. Horedj Recreationem Guiciardinj, lat.
Christianj 4. Ny Recess.
Enn loubog.
Werdsslige Loue aff denn Hellige schrifft colligerit ab Andrea Michaelj, duo exemplaria.
Lexicon Latino Germanicum, lat:
Proverbia et sententia. Dan. Alat.
Kong Friderichs Krigs artichel.
Gramaticha Gallica, Bernhardj.
Poemata Tarpriosti(?), lat.
Gramatica Ital.
Metaphysica Alstedj.
C. Plinij Caec.
Logica theologica.
C. Plinij epistolæ.
Filiæ Dej patris, paa dannsche.
Suetonius.
Præcationes Avenarij. Motal Histor.
Epistolæ Moretij.
Juuenalis et poesius(!)

Descriptio Poloniæ.
Horatius.
Tractatus De cognitione Dej.
Imagines mortis.
Nouum Testamentum, frantzöes.
De constia Lepsi.
De innitatio Christi, Tome a Rempes (= Kempis).
Dauitz Psalter pa thydsch, med Evangelij och Psalmebog.
Dauitz Psalter paa franntzöess.
Manvale Molerj De preporatione (!) at mortem, paa danske.
Henrich Smeds Leggebog, paa dannsch.
M: Nielss Michellsenns Leggebog.
Enn schreffuenn Leggebog.

Hanns gevehr.

Enn lang fyrlaass börse, indlagt med beenn.
Femb lannge börser med fyrlaass och noget indlagt med beenn.
En lanng börse med snaphaenn.
3 banntelerer.
3 par pistoeller.
4 par pistoellehyllster.
2 lannge hylster till fyrbörsser.
1 muschette.
1 lidenn forgylt degenn.
1 reffdegenn.
1 rytterdegenn.
1 dobbelt hagge.
1 spyd.
1 fuld harnisch.
1 Picrecers rystninng.
3 banntelerre remmer.

Noch 2 andre harnisk med forstyck och bagstycke och kasskeett dertill.

4 nye kulleflascher.
1 nye rydss lerdss saddell med röd flöiell udj sedditt, med diss tilbehör.
1 nye reise sadell med diss tilbehöer.
1 nye rytter saddell med diss tilbehöer.
6 par lösse biedsell stennger.

4 næsebaand med Jffuer Dyris.

Noch 2 par ued sallernne.
Itt schrinn med en dobbelt laass
Itt lidet reise schrinn.
4 stuore husse nauffre·

1 meget stor naffre (foruden de 4) och 2 middels naffrer.

1 scharff øxe.
1 andenn hannd øxe.
2 brennde jernn.
1 stöbschie.
1 haffuellforme.
4 kulleformer.
1 staallbuffue.
1 haand skrue.
1 tanng och hammer wdj it.
1 rasspe.
1 wirchejernn.
2 driffue jernn.
1 schyrsauff.
1 lang sauff.
1 bou sauge.
2 stichsauff*ue*r.
4 filler.
2 hug jernn.
1 sirchell.
1 bord och it merche jernn.
1 schrue nöggell till kåcheloffnen.
1 kicher och 1 schiellpadekamb.
6 leergrimmer.
2 haffuellpunge.
2 krudhorenn.
2 spennder.
1 ildtanng och 1 puster.
1 branndforch.
2 gulduechter.
2 wey schaaller med wechter till.
1 wallbierch krudtönnde med laass.
1 woxstabelliernn.
1 lidenn hanndlöchte.
2 nye reise wedsche.
1 messinng lyssestage och 1 jernn liusesagx.
1 blechhorenn och sanndbörss.
1 schiffue med schuffe wnnder och laas for.

1 suorued stoell med hynnde udj.
1 liden thromme.

I Borgerstuen findes.

1 jernndör for bagger offnenn.
1 stuor lanng fyreschiffue.
Jernn i windeuernn.

Huis som findes neder i Fruerstuen till daglig brug.

1 wdtrechenn schiffue med enn lugt foed.
1 himmell offuer bordett aff sort kleede.
1 wdtrechenn schiffue aff fyr med offuen foed.
1 röd egge schab med S: Annders Greennss wobenn paa.
1 lidet rödt eggeschab till at hennge nögler udj.
1 stienn thaffuell inndlagt i thræ.
1 bredtspill.
1 stollpesenng aff fyr och omhenng derom.
6 stöcher aff sortt pittewand, och kappe dertill och theche aff sort rasch.
Senngekleder i samme senngh.
2 wollmerssdugss duendynner. (I steden for den eene, en trycht læderdyne.)
4 wollmerssdugss puder. (2 puder vaar S: Thomas Dyris.)
1 bolsterdynne.
2 bolster hoffuiddynne.
1 sorte kledebennch dynne.
4 sortte kleede hynnder.
6 stöcher gardinner for winndeuerne aff sort rasch.
3 sorte schiffue kleder.
6 sorte ledder stoeller omkrinng bordet.
1 lidenn sorte ledderstuoell.
1 röd bennch at wdtreche ued suennebordet.
1 stuor jernn kåcheloffuenn med sex jernnföder wnnder.
1 jernnschuffe med ildtanng.
2 seyeruerch; denn enne med kloeche och slaaer, den andenn med soellschiffue och widsser.
1 liddet ganngeuerch.
1 lidet slaauerch med solschiffue.
5 schruer i schodernne for winduerne.
1 röd slaabennch, derudj 1 bolster dundynne.
1 wadmellsdynne.
1 wadmells hoffuiddynne.

1 senng klede.
2 par laggenn.
1 stuor lugt laass for stuffuedörenn.
2 sennge i gangenn, derj 2 huide walmerssdynner.
2 huide wadmellss hoffuid dynner.
2 senngkleder.
2 par blargarensslaggen.
1 lysse kiste ibid*em*.
1 höit schab till at sette mad udj med fem rom, och laass for.
1 lidenn kloeche till at rinnge med.

Findes i Sengkammeritt.

2 schiffuer.
2 kistebennche.
1 schrinn och 1 beslagenn esche med sellschin offuer, med Fruens kleder i.
Itt rött schrinn med thraa udj.
8 hiull roche och it basspetre.
2 jernnschruder i schodernne for windeuernn.
Jernn i winndeuernn.

Jffuer Dyris kammer.

1 liden schiffue.
1 jernn kacheloffuenn.
1 ildtanng.
1 lidet sortt kleedestuoll.
1 lidet fyrreschap med 3 rommer och laass for.
Forvdenn kister och schrinn, med hanns thöie udj, som staar schreffuenn tillfornne.
Noch jernn i winndeuernn.

Finndes paa Sallenn.

Enn stuor wdgraffued thressenng med fire piller och himmell offuer, med sex stöcher omhenng aff cronrasch.
1 bulster wnnderdynne.
1 bulster hoffuiddynne.
1 wllmerdugss doenndynne.

1 anndenn röd seng med suarued stolper och himmell offuer.
3 stöcher omhenng aff sortt pitteuand.
1 bulster wndderdynne.
[1] 1 bulster hoffuiddyne.
1 wllmerdugss doendynne.
1 lidenn huid senng med en groff bulsterdynne.
1 bulster hoffuiddynne.
1 wllmerdugss doendynne; [1] der i steden for en læder dundyne, trycht.

1 lidet flamsk hynde, 1 höy stoel och 2 smaa offuerdragne med sort leder(?) och beslagenn.

1 wllmerdugsspude med rött slet flöiell for ennden.
1 sort teche.
It sort och huit sengklede [2].
1 nye fyreschiffue med suarued piller [3] vnnder.
2 lannge bennche med 2 gamble flamsche bennchedynner paa.
1 suarued stoell, med en flamsch hynnde udj.
1 ildschie och branndforch.

Paa denn gamble Fruerstue.

3 stycker i en, 2 stycker i den anden.

2 stolpe sennge med sortt pitteuand ombeng omkrinng.
Er i huer enn bulster unnderdynne.
1 bulster hoffueddynne.
1 wollmerdugss doenndynne.
[1] 1 læder dundyne som er trycht.

I steden for det sorte sengklede er it sort och huitt dreyels sengklede aff det samme slag som er paa Mellemkammeritt.

Noch enn lidenn huid tressenng, der i er en bulster unndderdynne, 1 bulster hoffuiddynne, 1 sorte sengkledde.
3 wollmerdugss pude med rödt thafft for enndenn.
1 huerchenns dunndynne. [1] I steden for den, en læderdyne, som er try[cht.]
1 kistebennch med en gammell flamsch bennche dynne paa.
1 schiffue.
2 suarued stoeller med 2 flamsche hynnder i.
En ildschuffe.

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.
[2] Tillsatt af annan hand. I brädden är skrifvet och sedan öfverstruket "I steden for det gamle sorte tecke er itt sengklede sort og huit, af det samme slag som paa Mellemkammeritt".
[3] "Stolper" öfverskrifvet.

Paa Mellumkammeritt.

4 ny sorte och huide dreyels sengkleder, 1 till huer seng, som er i steden for de 4 gamle sorte sengkleder.

4 stolpe sennge med sort och huidt dreyelss omhenng.

I den förste finndes.

1 groff bulster wnderdynne.
1 bulster hoffuiddynne.
2 bulster doenndynner, [1]som er aff huercken.
2 bulster puder med brun damasch for enndenn.

I denn andenn senng.

1 bulster wnnderdynne.
1 bulster hoffuiddynne.
1 huerchenns dundynne.
I steden for den, en læder d[yn] som er tryc[ht].
1 gammell wollmerssdugs doenndynne.
2 wllmersspuder med gult och rödt attlasch for endenn.
1 sort dreyelss sengklede.

I den thredie senng.

1 bulster vnnderdynne.
1 bulster hoffueddynne.
1 pude med rött silchetöy for enndenn.
1 huerchenns dundynne.
1 sort dryelss sengeklede.

I den fierde senng.

1 bulster wnnderdynne.
1 bulster hoffueddynne.
Alle de puder som findis paa Mellem kammerett er sex.
1 gamell wulmerdugsspude med brunn damasch for endenn.
1 sort dreyelss seng klede.
1 gammell schiffue med it sort dreyelss dechenn.
2 gammell bennche, derpaa en gammell flamsch bennchedynne.
1 flamsch hynnde med S: Anders Greenns wabenn paa.
2 suarued stoelle med it hynnde udj.
1 brandforch.

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

Findes paa Scholen.

1 senng med himmell offuer och sort och huitt dreyelss omhenng. 2 stöcher. Der vdj finndes 1 bulster underdynne.
1 bulster hoffuiddynne.
1 huerchenns dundynne.
1 bulster pude.
1 sort och huid teche.
1 schiffue med it gammell theche.
4 eggestoller.
Itt beslagenn schrinn med laass for, som Claus Hårboe haff*ue*r sit töy udj.
En jernn kakeloffuenn med 4 jernnföder wnnder.
1 ildtanng.
Offuer schoellenn findes en kloeche till at rinnge till bords med.

I Huer mandtz kammer.

2 stolpe sennge.
3 andre huide sennge, der i er:
5 waldmers wnnderdynner.
5 wadmelss hoffuiddynne.
5 sengkleder.
2 schindtheche.
1 schiffue och en gammell bench.

I drengenns cammer.

2 stabellsennge, i huer aff dem 1 wadmelss vnderdynne.
1 wadmelss hoffueddynne.
1 rye.
1 senngklede.
1 par blargarennss lagenn.

Arbeidtz drengens senng.

1 wadmelss wnderdynne.
1 wadmelss hoffuiddynne.
1 senngklede.
1 schintechenn.
1 par laggen.

I Melchhusitt

376 mielckbötter. findes threj hundrede melchebötter, samt spanner och saaer, som dertill hörer.
1 stoer winndkiernne.
1 jernn kakeloffuenn.
1 øx.
1 lidenn schiffue.
1 loss for dörrenn.

I Kielderenn.

2 schab med laass for.
2 kistebennche med laass for.

Findes i Meellkammerit.

2 beslagenn laasse tönnder med huide kringler i.
1 lidenn jernn trefoed.
1 jernnstanng med en ring udj.
1 riffue med jernntinner udj.
4 jernnschoffler.
2 jernn spader till ganngene i haffuenn.
2 jernn lamper.
1 törre spade.
1 stuor jernn hache.
2 stuorre jernn schraber till schorsteener.
4 denng jernn till Möllenn; [1] noch 1 denng jern till och 1 hacke.
1 jernn tache till fladbröd.
1 fische pludte.
1 jernnschawe.
1 slater øxe.
1 ottinng med hualdsfindsgiorder och schruernne aff thinn.
1 stuor walbirchkannde.
4 pibekannder.
It meget stuort kar.
12 seche.
Hellers adtskiellige andet, kander, wedbommer, madtinder, forwdenn tönnder till hommell, till meell, till grynn, till salt och anndit meere. Item stuore bötter och smaa till grynn och anditt meere.

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

Noch neder wnnder i et huss ued denn gamble Fruerstue trappe finndes en harffue med jernntinner wdj.

5 sledder, som er beslagenn med jernn och scheiger dertill beslagenn.

1 lidet anncher till enn jaecht.

Huis smide redschab her findes till tuende Smidier.

Dette effterschreffnne er nu wdj smidien tillbrugs.

1 stuor sted.

1 nebsted.

1 bellge.

3 tannger.

2 slegger.

1 hammer.

1 kullkosteschafft.

1 lidet sömblaug.

2 sömbucher.

1 schruested.

1 lidenn spade.

1 brad som staar fast i stedkobenn.

1 brad med schafft paa, till att slaae hull paa hesteschou.

1 slibesteenn med jernn axell dertill.

[1] 1 braad till att klöffue jern med.

3 laasse. 1 for smededörenn. 1 for fillekammeritt. 1 for kullkammeritt.

Det andit smede redschab finndes paa Fadderborret.

1 stuor smidie sted finndes i Smidien hoes det anditt.

1 nebsted.

2 slegger.

1 hammer.

1 stamb.

1 brad.

1 braad i stedkobenn.

1 schruested med schruenögell till.

1 stuort øxenald.

1 lidet øxenald.

1 sömlaug.

[1] 1 stor sömbuch.

1 jernn kille.

1 nye slibesteenn.

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

Findes i Fruens kammer.

En lidenu klouhammer.
1 lidenn hautanng.
3 themmellige nauffre.
2 borer.

Huis queg som finndes paa Sundzbye och Agger.

Kiör — 44 och en tiur.
Quier — 20 stuore och smaa.
Oxer och vnnge studer 30.
Kalffuer — 17; huor udj blannt ehr nie quie kalffuer, dj anndre 8 er studkalffuer.

Faar och weyer, wnnge och gammell	90.
Gieder, vnnge och gammell	40.
Giedebucher	6.
Gilldebucher	9.
Suin, smaa och storre	50.
Vnnge foeller	4.
Hopper	4.

1 slaahest.
1 gielldinng.
Er ther paa Sunndtzbye — 42 jernnbannd i Fehusitt. Noch er stochlaasse for alle fæhussdörrenne, baade dj öffuerste och nedderste; sampt alle dörrenne for fæhusenne er henngt med jernn henngseller. Dissligeste er paa Agger 12 jernnbaund i fæhusenne.

Anno 1655 S: Michaeli dag er paa Suntzby halfftresinds tiuffue jernbaand och paa Agger sex och fyrre tiuffue jernbaand i Fæhusene med de som vaar tilforn.

Huis queg som findes paa Munchebye.

13 kiör.
2 quier.
9 kalffue; dj 3 er studkalffue, dj andre sex quiekalffue.
3 wnnge stude.
10 suinn.
Faar och weyrer, wnnge och gammell, 40(?).
2 wnnge foeller.

Paa Staboen.

1 beslagenn malletönnde.
1 seelle.
2 schepper. 1 settinng.
[1] 1 jern till att bösse quernen med, huilcket stedsse er i quernen.

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

Forteignellsse paa breffuene, som fantis paa.

N:o 1. Thrennde welbiurdig Anders Greenns pergamentz schifftebreffuer, effter hanns fader och moder Laurids Oelssen och Bennte Anndersdatter. Dat. 1581.
Noch tuennde papiers breffuer effter S. Laurids Oellssenn. Dat. 1581.

N:o 2. Ett pergamentiss schifftebreff epter S. Axell Greenn. Dat. 1583.

N:o 3. Danmarchiss Riggess Raads domb, at Annderss Greenns schifftebreff schall staae ned magt. Dat. 1585.

N:o 4. Sex schiödebreffuer och adkombst breffuer paa Kleffue, Foser och Quernn ned Buraass paa Ouroust. Daterit 1418 och 1422, 1506 och 1602.

NB. Råsö bref hafwer Hr Laghmannen Alexander Cock såsom ägande deröfwer till sigh tagit. Kong: Frederich den 2. breff, dat. Fredrichsborg 11 Junij 1568 till Lauritz Ollssön vdgiffuett om nogett forlennings godtz i Vigen paa Miörn, saa vell som i Dyrhoffuet, Beröd och Ribben.

N:o 5. Fyrgetiffge och tre pergamentis och papiers breffuer om Hegnolds goeds, liggennde paa Stanngeness i Viggenn.

N:o 6. Thiuffue och siuff pergamentis och papiers breffuer om Rossöe och Dyrhoffued, och Heedegillie.

N:o 7. Elluffue pergamentis papierss breffuer och domme angaaende Wellenn i Rommelands sougenn paa Jndlannd.

N:o 8. Amund Greennss schifftebreff 1432.

N:o 9. Anderss Greenns schifftebreff effter fru Lisbeth Greenn och jomfru Ellinne Grenn. 1602.

N:o 10. Hannss welbiurdigheds[1] schiödebreff till Anderss Greenn paa Rigges Grubess jordegoeds i Siellannd och Fallster. Datr. 1594.

N:o 11. Fem pergamentis och papierss breffuer om Østeröd paa Stanngenes udi Wiggenn.

N:o 12. Thiffue och femb pergamentiss och papiers breffuer om Rebennetz udj Øssmaallsougenn paa Inndlannd.
[2]Flere finnes under N:o 34.

N:o 13. Threj pergamentiss och papierss breffuer om Lille Rörre i Øssmaall sougenn. [2]Noch itt

---

[1] "Welbiurdigheds" är understruket och ordet "Uffues" öfverskrifvet.
[2] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

breff paa det beckedraff och quernested ved Röre.

N:o 14. Sex pergamentis och papiers breffuer om det ödegierde Krogeröd i Klöffuedalss sougenn. [1] Noch it besigtelsse och forligelsse breff paa samme 2 ørissboell jord, och it breff som Hertuig Huitfeld haffuer giffuit Arffue Skreddere.

N:o 15. Nie pergamentis och papierss breffue paa Böe, Brog och Wdschodshollmen paa Thiörnn.

N:o 16. Thuennde pergaments breffue om Pillenne paa Thiörnn.

N:o 17. Itt pergamentis breff paa nogenn anpartt paa nogett i Sundsbye goeds paa Miörnn.

N:o 18. Threj pergamentis och papiersbreffue om sex ørissbuoll jord i Offuerfiellebrou.

N:o 19. Jordeschiffte Fru Lisbeth Greenn anrörennde.

N:o 20. Thrennde S. Anderss Oellssenns beschiermellsis breff.

N:o 21. Ni pergamenntiss och papiers breffue om 4 ørissboell iord i Norder Waldsennge.

N:o 22. Itt schifftebreff effter Peder Knudsen och Boell Green 1607. [1] Saa och om 1 pund smör aff Staffsundzholmen.

N:o 23. Femb papiersbreffuer om Norder Röd paa Stanngeness.

N:o 24. Brönnte Bamsesenns breff paa 2 øxens gressbede paa Biörnnhollmen; [1] saa vell som tuende hans söns skiöder paa det samme.

N:o 25. Femtenn pergamentis och papierss breffue om denn Østregaard Hieltebye i Walle sougenn.

N:o 26. Elluffue och tiffue pergamentis och papiers breffue om Löndall paa Schafftöenn.

N:o 27. Axell Greennss gaffuebreff till Anderss Green paa Storre Bache paa Schafftöen. [1] Vide N:o 17.

N:o 28. Itt dielles gannge breff paa Fischebech paa Schafftöen. [1] Noch it pergamentis breff paa to

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

marckeboell jord i for:ne Fiskebeck, dat. 1490.

N:o 29. Otte pergamentiss och it papiers breff paa Storre Bache paa Schafftöe; [1] finnes under N:o 17.

N:o 30. Threj pergamentiss breffuer paa Nödesetter paa Thiörnn.

N:o 31. Domb imellum begge Hieltebyegaarder och Dybholt paa Thiörnn och Neder Fiellebrou.

N:o 32. Fiortenn breffuer om Wig i Kleffdalss sougenn paa Thiörnn.

N:o 33. Otte pergamentis och papiers breffuer om Krummeröd och Qwerröd paa Thiörnn.

N:o 34. Fyrgitiffge och siuff breffuer och domme om Rebeneds quern och om Rebeteignne. [1] Vid*e* Numerum 12.

N:o 35. Nittenn domme och breffue paa pergament och papier paa Østerboe och Medbye paa Stanngeness. [1] Noch fire breffue till.

N:o 36. Syttenn pergamentis och papiers breffuer paa Ness paa Miörnn.

N:o 37. Nie pergamentiss och papiers breff*uer* om Berie i Lysse sougenn paa Stanngeness.

Er lag[t] [2] i ett s[kab] for sig self hoss nogle andre bref. N:o 38. Threttenn pergamentis och papiers breffuer om dett goeds paa Egger.

N:o 39. Elluffue pergamentiss och papierss breffuer om Abelgaard paa Miörnn [1] och Øssby i Foss sogn.

N:o 40. Siuff pergamentiss och papiers breffuer om Aaneröd paa Sodeness. [1] Vid*e* N:m 106.

N:o 41. Sextenn pergamentiss och papiers breffuer om Aaneröd paa Thiörnn.

N:o 42. Otte pergamentiss och papiers breffuer om Hellenne paa Miörnn.

N:o 43. Nittenn pergamentiss och papiers breffuer om Brog och Böe paa Thiörnn.

N:o 44. Fem pergamentiss och papierss breffuer om Heröen och Aaröd i Klöffuedalss sougenn

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

[2] Några af bokstäfverna äro bortskurna vid bokens inhäftning.

paa Tiörnn. [1] Noch er lagt 2 breffue till aff samme slags.

N:o 45. Fem pergamentiss och papierss breffuer om Kleffue i Walle sougen paa Thiörnn.

N:o 46. Nittenn pergamentiss och papiers breffue liudennde om Branndsröd, Grödaaenn, Sauff och diss vnnderligende quernne.

N:o 47. Sextenn pergamentiss och papierss breffuer anlanngennde Brolannd i Walle sougenn paa Thiörnn.

N:o 48. Fem pergamentiss och papiers breffuer om den westre gaard Hieltebye i Walle sougen paa Thiörnn.

N:o 49. Siuff pergamentiss och papiers breffuer liudennde om Agger i Walle sougenn paa Thiörnn.

N:o 50. Thiffue och itt pergamenntiss och papierss breffuer om Farresetter paa Thiörnn.

N:o 51. Thiffue och sex pergamentiss och papierss breffuer om Synnderlöche och Noerkulle paa Stanngeness sampt om Storregaard paa Hissinng.

N:o 52. Nogle inndlöste hanndschriffter och it affkald aff Jffuer Dyrre. [1] Vide N:os 121, 123, 24, 25.

N:o 53. Fire breffuer om Bönntorp och Kråsskier.

N:o 54. Fire papierss breffuer om Linbrech och Schiörboe.

N:o 55. Itt pergamentiss breff om Nödesetter Norduigss gaarder. [1] Vide N:m 30.
[1] Herritz beviss at Nödesetter er ickun en halff gaard.

N:o 56. Copie aff Peder Munnchess schiöde om Synnder Walsseng gaarder och Haggeboell.

N:o 57. Thredtuffue och tou pergamentiss och papierss breffuer, liudennde om Nederfiellebrou paa Thiörnn.

Noch findes der udi 6 breffue till och it sendebreff med 3 bevisser i, er tilsamn 42.

N:o 58. Sextenn pergamentiss och papierss breffuer om Ringdallenn och Thannge i Norduigen.

N:o 59. Thiuffue breffuer anlanngennde Synnder Hualssenng garder, sampt denn crone jord der vnnder brugiss. [1] Vide 56.

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

N:o 60. Thuennde breffuer om enngebytte imellum Nederfiellebrou och Dybholt paa Thiörnn.

N:o 61. Fem papierss breffuer om ½ thönndeschyld i Thönntorp paa Stangenes.

N:o 62. Enn convolut annlanngenndes Agger, huor vdj Laurss Oelssens frihedsbreff finndess. [1] Finnas under 49.

N:o 63. Enn Kongl. May:ts privilegie, giffuen addellenn i Norge anno 1610, sampt andre adtschiellige copier aff privilegier.

Item Brynte Bamssesöns mageskiffte om Haggetorp och Krossekier sampt dom om skielne mellem Haggetorp och Stordall, saa och S. Thomas Dyris indleg.

N:o 64. Siuff breffuer om Schiörboe udj Möchlebye sougenn paa Oroust. [1] Vide 54.

N:o 65. Söttenn pergamentis och papierss breffuer om Hagetorp i Stienkierche sougenn.

N:o 66. Enn herredagss och enn.laugmannds domb anlanngennde odelss goeds, [1] sampt en hiemtings dom.

N:o 67. Fem breffuer om Röruig paa Sodeness.

N:o 68. Ett pergamentis breff om Haugberg vdj Mychlebye sougenn. [1] Noch — andre breffue om Haugberg.

N:o 69. Siuff breff anlanngennde Neess gaarder paa Miörnn.

N:o 70. Adtschiellige gamble papierss breffue om Lönndall. [1] Vide 26.

N:o 71. Maggeschifftebreffuer imellum welbiurdig Dannieldt Bildt och Thommes Dyrre angaaennde Wdebye och Lille Höuig.

N:o 72. Thiffue och femb pergamentiss och papierss breffuer anrörendiss Leerschald i Rör sougenn. [1] Noch trende sendebreffue om Lærskald.

N:o 73. Thuennde laugmands domme om addellenss bönnder belanngennde Höibrou for Konngelff.

N:o 74. Hanss Kongl. Mayts maggeschifftebreff med Thommiss Dyrre paa nogle Cronens gaarder, nemblig Dybholt, Off*ue*r Fiellebrou, Breche och Helle med it stöche enng i Fiellebrou gierde.

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

N:o 75. Threduffue och sex breffuer paa denn ödegaard Bunderöd vnder Offuer Greenn.

N:o 76. Thuennde pergamentiss breffuer om Stuore Höuig.

N:o 77. Tholff pergamentiss och papierss breffuer paa Todaass i Kleffuedalss sougenn. [1] Noch it till.

N:o 78. Thiffue pergamentiss och papierss breffuer, angaaennde Thierne och Tiernne wannd med diss aallefische.

N:o 79. Fiortenn stöcher pergamentis breffue wedkommennde Röed paa Miörnn.

N:o 80. Enn convolut, huor vdj finndess welb. Thommiss Dyress Frue Margrette morgenngaffue breffue, som de haff*ue*r giffuenn huer andre.

N:o 81. Schiöde paa Naffueröd udj Rör sougenn.

N:o 82. Sex breffue om Helgeröd i Sollberg sougenn.

N:o 83. Ett byttess om aager och enng i Raaröd i Jörlannd sougenn. [1] Hiemtings och laugmands gange och dom paa Raarödz querne.

N:o 84. Granndboe och Trannderaass anrörennde udj Rör sougenn.

N:o 85. Kiöbebreff paa enn enngetey i Fiellebrou gierde, Affschallebreche kaldiss.

Item fortegnelse paa huad Sörby skylder till Bahuiss.

N:o 86. Nie papierss breffuer om Siörboe i Walle sougenn.

N:o 87. Tholff pergamentiss och papierss breffuer om Østerröd i Walle sougen.

N:o 88. Panntebreff aff Her Henndrich paa Hissinng paa denn gaard Helle vdj Stienkierche sougen.

N:o 89. Schiödebreff paa den gaard Mollefoess paa Thiörnn.

N:o 90. En convolut, der vdj finndess Thorgier Erichsens schiödebreff paa den gaard Stuore Offuer Greenn och Lunde i Øssmaall sougen. Noch trej breffue wedkommennde Lille Offuer Green i samme sougen. Item Nichell Kochis schiöde paa denn gaard Lerie i Bache sougen paa Hissinng.

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

N:o 91. Tie pergamentiss och papierss breff paa den gaard Synder Tangeröd udj Walle sougen.

N:o 92. Pannttebreff paa Mellumgaardenn i Norder Hualssenng paa Thiörnn aff Elj paa Kerberg.

N:o 93. Thj papierss breff wedkommende denn halffue gaard i Neder Braaland. [1] Noch tre till.

N:o 94. Hannss Dyress quitering for — 88 Rixdr hannem er betalt paa Frue Sidtzell Brunss weignne.

N:o 95. En copie aff it breff, at der er beuillget it stöche march fra Fyrreseter och er lagt till Breche [1] och oterigen derifron tagin och lagt til Foresetter.

N:o 96. Herforudenn finndes wdj thuennde gamble schriner adtschiellige gamell pergamentis och paapiers breffuer indlagt, som udj denne registerinng iche er naffnngiffuen, mennss vdj denn forrig gamble registerinng finndes indförtt.

N:o 97. Noch fanntis enn jordbog, som indholte Sundsbyegaards och tilleggennde goedtsis lanndgilde aff S: Thommess Dyrre med egenn hannd schreffuet offuer de aaringer fra Sextennhundred fem och treduffue till 1650.

N:o 98. Ennd derforvdenn enn jordbog aff Fru Margrette effter S: Thommiss Dyris affganng forfatti doffuer forschreffnne guodsis landschyld och thredie aarss tage; huilchenn jordebog aff welbemelte Fru Margrette er igiennem draget, forseigled och wnderschreffuen.

---

[1] De följande orden äro tillskrifna af annan hand.

Att wii wnnder schreffnne haffuer siet och lest forschreffnne inteignede hanndschriffter och tillstaaennde gieldsbreffuer, sampt offuersiett forschreffnne bow i goeds och lössörre richtigennss at finndes, dissligeste siet och nummererede indteignnede adkombst breffue, kiöbe- och pannte breffue och anndre slig eigendombss breffue, saauellsom enn jordbog med S: Thommiss Dyriss egenn hannd schreffuenn, fra Anno 1635 till 1650, med sampt enn andenn jordbog som welb: Frue Margrette Huidtfeld haff*ue*r effter denn S: mannds död sielff forfattid, jgiennem draget och forseigled offuer landschyldenn och tredie aarss taggernne, widner wy med worriss hennder och zignetter.

Achtum Sundtzbye vt supra.

(L. S.)	(L. S.)	(L. S.)
Hanns Frands*en*.	Jacob Hannss*en* Nöring.	Peder Andersen.
Laug*mand*.	E*gen* hannd.	Egen hand.

De tre sigillen äro i svart lack tryckta på papperet ofvanför namnen. Under sigillen och mellan dem gå fyra hoplagda trådar af svart silke.

Härefter följer å samma sida en förteckning å "Nogle breffuer, som icke er indførdt i den ny registering, som godtzit vedkommer".

Å nästa sida begynner en 16 sidor lång förteckning med öfverskrift "Huis kongl. benaadinger, kiöbe- och pantebreffue och andre machtpaaliggende documenter jeg Margrete Huitfeld S. Thomas Dyris mig tilforhandler och bekommer paa Sundzby gaard och godtz, effter denne registering er giort".

Man har icke ansett det vara skäl att upptaga utrymmet med aftryckande af dessa förteckningar.

Träsniderier från äldre tid.

Samlade och beskrifna af CARL CEDERSTRÖM.

I hopp att kunna medverka till bevarande i ord och bild af de få snidverk, hvilka såsom prof af allmogens handaslöjd ännu finnas qvar från äldre tid, har jag sammanfattat nedanstående beskrifning af dylika föremål. Det är ock hög tid att söka förvara de förgängliga spåren af en konst, som förr varit i vissa delar af landet allmän, men som numera nästan försvunnit eller är på väg att det göra. Med all rätt må erkännas, att just under senaste tid träsnideriet, i likhet med annan handaslöjd, erhållit mycken uppmuntran och att detsamma genom lämpliga åtgärder mycket befordrats. Våra dagars träsnidarekonst är likväl en helt annan än forna dagars, och dess mål är tillverkning af en *saluvara*, medan deremot det gamla snideriet sannolikt icke afsåg åstadkommande af ett salualster, utan förfärdigande, om och med betydlig tidspillan, af ett prydligt redskap att begagnas i hemmet, och hvilket ofta på grund af derå anbraga inskrifter eller ornament borde utgöra ett minne af en eller annan vigtig tilldragelse inom familjen. Flere bland de föremål, som här nedan beskrifvas, förete ett så fulländadt och tidsödande arbete, att desamma nu ej skulle kunna utan betydlig kostnad ens efterbildas.

Grannskapet till Norge hade tydligtvis utöfvat ett synnerligen gynsamt inflytande på träsnidarekonsten i Bohuslän. I Norge är nämligen, som bekant, denna konst såsom handaslöjd sedan lång tid tillbaka i fullt flor och har derstädes utvecklat sig till en industri, hvilkens alster vinna stor afsättning.

Bland här nedan beskrifna snidade redskap från äldre tider förtjenar isynnerhet ett slag att ådraga sig uppmärksamhet, nämligen *mangelbrädet* (eller kafveldonet).

Mangelbrädet är gemenligen prydt med allehanda, dels upphöjda, dels inskurna zirater. Dessa prydnader hafva under olika tider varit något olika. Såväl en och annan inskrift, som anbragta ornament angifva, att ett mer eller mindre rikt och väl snidadt mangelträd varit en sedvanlig brudgåfva, och traditionen förmäler att denna gåfva både gafs och om möjligt tillverkades af brudgummen. Ännu i våra dagar finnes detta redskap allmänt i bruk i norra Bohuslän.

De trädslag, som vid mangelträdens förfärdigande användts, äro, hvad beträffa de äldre redskapen, ek och någon gång bok, deremot för de yngre vanligast björk, stundom ek, någon gång bok, al, asp eller lönn. Formen för mangelträden är föga afvikande, dock äro i allmänhet de äldre längre och bredare än de yngre. Handtaget är merendels bildadt i form af en häst.

Hvad beträffar tillförlitligheten af de årtal, som äro sniderierna åsatta, torde kunna göras den invändning, att man, der årtalet ej är utfördt i upphöjdt arbete, utan blott i redskapet inskuret, ej kan vara förvissad det ej ett falskt årtal blifvit i senare tid ditsatt, för att vid försäljning höja redskapets pris.

Häremot vill jag anmärka, att de flesta af dessa redskap mer eller mindre tillfälligtvis blifvit af mig påträffade och genast inköpta, så att säljaren icke haft tid på sig att vidtaga slik förfalskningsåtgärd; att priset vid dessa inköp, med få undantag, varit så ytterst lågt, att redskapet omöjligt kunnat vara föremål för en sådan spekulation å säljarens sida, vidare att å redskapet oftast bland prydnaderna lemnats öppet rum för inskärning af årtalet, hvilket en gång der anbragt, omöjligt kunnat ändras; slutligen att jemförelse med andra, daterade, sniderier gifver god kontroll.

Det förefaller måhända såsom en origtighet att jag, jemte sniderierna från Bohuslän, äfven anför två från Norge och tre från Vermland; detta har skett, emedan dessa redskap, hvaribland fyra äro daterade, gifva goda hållpunkter för jemförelse.

De redskap, som här nedan beskrifvas, äro

A) Mangelträd.
B) Diverse redskap.
C) Skrin och lådor.
D) Seldon.

Och anföras här 33 mangelträd, 3 diverse redskap, 8 skrin eller lådor och 11 seldon, eller tillsamman 55 snidade redskap.

A) Mangelbräden.

1. Mangelbräde af ek, utan årtal, jemnbredt; en tredjedel af brädets längd bortnött. Afbildadt fig. 1.

Slät, flerkälad randlist.

Öfre ytan prydd med bredt, upphöjdt listverk, som har tydlig öfverensstämmelse med listverket å skrinet n:o 38, hvilket är orneradt i renaissance-stil. Handtag svängdt, icke i form af häst.

Ehuru icke försedt med årtal, synes mig detta bräde säkerligen vara det äldsta bland de mangelbräden, som här beskrifvas: den betydliga afnötningen talar derför helst då man betänker,

huru väl ekvirke motstår tidens åverkan, likaså ornamenteringen, som har en mycket åldrig pregel.

Erhållet från Koster i Tjernö socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2794.

Fig. 1. Mangelbräde. Tjernö s:n, Bohuslän.

Fig. 2. Mangelbräde från 1629. Näsinge s:n, Bohuslän.

Fig. 3. Mangelbräde från 1711. Strömstad.

2. Mangelbräde af ek, från år 1629, bredare vid handtaget, än vid spetsen. Alla prydnader i upphöjdt arbete. Afbildadt fig. 2.

Öfverst en rosett i form af blomma med fjorton kronblad, derefter längs efter brädet:

Helle Niels
Datter 1629;

vidare, äfven längs efter brädet, ett lejonhufvud, ett bevingadt hjerta, hvarur blommor uppspira, deladt i två rum, med runan ᛘ i det ena och ᛦ i det andra; under hjertat en orm och en stjerna. Derefter frälsarens monogram (IHS).

På båda sidor om handtaget ornament, olika sinsemellan; längst ned på ena sidan en liten rosett, bildad af en cirkel med deri stående sexuddig stjerna. Randzirat i tung stil längs utmed långsidorna. Handtaget slutas upptill med ett drakhufvud.

Detta bräde är i flere afseenden mycket afvikande från öfriga dylika af yngre datum; prydnadernas anordning längs brädet, runornas förekomst samt drakhufvudet å handtaget äfvensom den högst egendomliga randziraten gifva det en egen åldrig pregel.

Erhållet från Stora Ytten i Näsinge socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2392.

3. Mangelräde af ek, från 1711, obetydligt bredare vid spetsen än vid handtaget. Alla prydnader i upphöjdt arbete. Afbildadt fig. 3.

Öfverst två englar, derefter Adam och Eva vid kunskapens träd, omkring hvars stam ormen lindat sig. Vid det första menniskoparets fötter en hare, en hjort och ett annat (obestämbart) djur.

Vidare två stjernor, derefter S:t Mathei bröstbild, solen och S:t Marci bröstbild i bredd med hvarandra; tvenne stjernor; Kristus på korset, ómgifven af pinoredskap samt en dödskalle, ett timglas och en tupp. Frälsarens hufvud bär gloria (eller möjligen törnekrans), armarne äro horizontalt utsträckta, fötterna sammanförda, utan fotbräde. Två stjernor; S:t Lucæ bröstbild, halfmånen och S:t Pauli bröstbild i bredd med hvarandra. Två stjernor. En byggnad med torn samt underskrift: "Der Tempel Jerus". Simon med korset. Två stjernor.

På sidorna om det hästformade handtaget står i upphöjdt arbete:

Sibarth Ha Dorte Mi
nsn chels dat
ter
Anno 1711.

derunder en mansfigur; derunder en qvinnofigur.

Mansfiguren har bredskyggig hatt med fjäder, rock med dubbla knapprader, ärmuppslag och ficklock samt skor med höga klackar;

qvinnofiguren har hög hårklädsel, urringadt klädningslif och höftvalkar.

De ofvan nämnda större grupperna, nämligen Adam och Eva, korsfästelsen samt Simon med korset, äro hvardera omgifna af en krans, hvarigenom bildas tre medaljongformiga fält, hvilken anordning i viss mån närmar sig till den sammanställning af rosettformig aornament, hvilken så ofta förekommer på mangelbräden från en senare tid.

Träsnidaren har jemte de tre evangelisterna afbildat aposteln Paulus, troligtvis dertill föranledd genom hågkomsten af ett svar i katechesen, der i femte hufvudstycket förekomma orden: "så skrifva evangelisterna Matheus, Marcus, Lucas och apostelen Paulus".

Jerusalems tempel är säkerligen kopieradt efter någon afbildning i en tysk andaktsbok.

Det synes, dels af inskriptionen, dels af de båda figurerna, att mangelbrädet varit en brudgåfva.

Erhållet från Strömstad.

Cederstr. saml. 2024.

4. Mangelbräde af ek, från 1714, jemnbredt. Afbildadt fig. 4.

Otydlig zigzagzirat längs med tre sidor af brädets öfre yta, som prydes af tvenne, under hvarandra stående rosetter, hvardera bildad af ett i en cirkel inskrifvet malteserkors; vidare två magra vextslingor samt bredvid handtaget årtalet 1714. Handtaget i form af häst.

Erhållet från Skee socken i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2201.

5. Mangelbräde af bok, från 1718, bredare mot spetsen, särdeles rikt orneradt och utmärkt fint arbetadt. Afbildadt fig. 5.

Den egendomliga formen, i det nämligen brädet är bredare vid spetsen än vid handtaget, är i ögonen fallande, men återfinnes hos N:is 15 och 17, som äro med det ifrågavarande mycket öfverensstämmande.

A öfre ytan, som är indelad i tre fält förefinnes i öfversta fältet en sammansatt rosett med central fyrkant, som sjelf är sammansatt af smärre fyrkanter. Derefter på mellanbalken mellan fälten inskuren inskription:

Anno 1718

med ett hjerta i midten. I andra fältet en, af stjernformiga figurer sammansatt rosett samt i samma fält ytterligare en stor stjernlik

rosett. Samtliga rosetter omgifvas af rambildande snideri. På mellanbalken mellan andra och tredje fälten inskuren inskrift:

P. O. S. B. S. H. D.

Fig. 4. Mangelbräde från 1714. Skee s:n, Bohuslän.

Fig. 5. Mangelbräde från 1718; sedt från sidan och uppifrån. Lommelanda s:n, Bohuslän.

Det emellan de stora rosetterna qvarblifna utrymmet är utfyldt af smärre sniderier i samma stil. Den tredje rosetten uppifrån är egendomlig, och dess form återfinnes ej å något af de öfriga mangelbrädena.

Det hästformiga, rikt prydda handtaget står på det tredje fältet, som upptages dels af en fjerde stor, sammansatt rosett, dels af hvarandra skärande segmenter af flere smärre rosetter.

En slät list omgifver den ornerade ytan.

Detta mangelbräde, säkerligen en brudgåfva, är ett af de bäst arbetade i samlingen.

Erhållet från Bodal i Lommelanda s:n, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2500.

6. Mangelbräde af björk, från 1719, något afsmalnande mot spetsen, temligen groft arbetadt. Afbildadt fig. 6.

Fyra rosetter stå nedanför hvarandra, derefter komma tvenne skeppsbilder, simpelt och grundt inskurna, det främre skeppet försedt med bogspröt, tre master och flagga. Skeppsbilderna stå dels ofvan, dels på sidan om det hästformiga, groft prydda handtaget; å andra sidan om detsamma står inskuret

J. O. S. G. O. D.
1719.

Denna inskrift synes antyda att äfven detta bräde varit en brudgåfva.

Erhållet från Skee s:n i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2235.

7. Mangelbräde af lönn, från 1730, nära jemnbredt. Afbildadt fig. 7.

Brädets öfre yta indelad i fem fält; ofvan det öfversta inskriften 1730 — Januari; i första fältet stor sammansatt rosett, i andra fältet en sammansatt fyrkant, inskrifven i en cirkel, i hvilken tillika är infogad en figur, som jemte den nämnda fyrkanten möjligen skall föreställa monogramet IHS.

I tredje fältet en rosett, bildad af sexarmad stjerna, inskrifven i en cirkel. I de tvenne återstående fälten simpla, rätliniga prydnader. Simpelt och ojemnt arbete. Handtag fattas.

Erhållet från Karlanda s:n i Vermland.

Cederstr. saml. 2838.

8. Mangelbräde af ek, från 1735, jemnbredt. Afbildadt fig. 8.

Fem rosetter, bildade af cirklar med deri inskrifna figurer, stå den ena ofvanför den andra; mellanrummen mellan desamma äro groft snidade; flerdubbel randzirat. Handtaget saknas. In-

skription längs efter brädet å båda sidor om handtagsfästet: O. S. S. + K. J. D. samt ANO 1735.

Erhållet från Råshult i Lommelanda socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2538.

Fig. 7. Mangelbräde från 1730. Karlanda s:n, Vermland.

Fig. 6. Mangelbräde från 1719. Skee s:n, Bohuslän.

Fig. 8. Mangelbräde från 1735. Lommelanda s:n, Bohuslän.

9. Mangelbräde af ek, från 1742, jemnbredt. Afbildadt fig. 9. Egendomlig, djupt snidad randzirat längs efter långsidorna.

Rosetter, hvardera bildad af fyrarmig stjerna, inskrifven i cirkel, samt fyrkanter (med deri inskrifven fyrarmig stjerna), den ena under den andra, upptaga ytan från brädets spets till handtagets fäste. Midtpå brädet står längs efter detsamma:

ANO 1742.

jemte initialer.

Handtag saknas. Längst ned, på hvardera sidan om handtagsfästet två cirklar med tydlig medelpunkt.

Erhållet från Nöstre i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2207.

10. Mangelbräde af ek, från 1750, jemnbredt. Afbildadt fig. 10.

En stor cirkel, med smärre koncentriska cirklar inuti densamma, radier o. s. v., samt fyra större rosetter jemte en mängd mindre rosetter intaga brädets öfre yta; ingen randzirat.

Handtag fattas; på hvardera sidan om handtagsfästet en liten, simpel rosett, under den ena af dessa inskriften

1750. O. M. S.

Erhållet från Massleberg i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2502.

11. Mangelbräde af asp, från 1754, jemnbredt.

Slät list längs brädets alla sidor.

Öfverst en af svagt och illa tecknade englahufvuden omgifven rosett, bildad genom två, i en cirkel inskrifna, hvarandra skärande olikstora sexarmade stjernor; derefter en alldeles dylik rosett och under densamma ännu en sådan.

Vidare årtalet 1754, derunder konung Adolf Fredriks krönta namnchiffer, under detsamma ytterligare en rosett af nyss nämnd form; längs handtagsfästet och ofvan detsamma grofbladiga vextslingor. Handtaget saknas.

Erhållet från Östby i Näsinge socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2780.

12. Mangelbräde af lönn, från 1757, jemnbredt.

Tre större rosetter samt å brädets öfre yta inskriptionen

ANO
1757.
I E. D.

Ingen randzirat. Handtaget mejsladt ur samma stycke hvaraf brädet förfärdigats, obetydligt orneradt.

Erhållet från Madar i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2327.

13. Mangelbräde af ek, från 1759, jemnbredt.

Fyra större rosetter å brädets öfre yta. Handtag simpelt, i form af häst; utmed detsamma groft skuren inskrift: 1759 M. A. S.

Zigzagformig randzirat utefter brädets långsidor.

Erhållet från Hellestrand i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2529.

14. Mangelbräde af ek, från 1759, jemnbredt.

Öfverst en rosett, bildad af sjuarmig stjerna inskrifven i cirkel; derunder en otymplig ryttarefigur, ställd längs efter brädet; å ena sidan om densamma diverse prydnader, å andra sidan inskriptionen:

ANO. 1759.

Derefter en rosett af alldeles egendomligt utseende, ytterligare en rosett bildad af en sjuarmig stjerna, stående i en cirkel. Handtaget simpelt.

Erhållet från Öster-Buar i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2745.

15. Mangelbräde af bok, från 1759, bredare mot spetsen, rikt och smakfullt orneradt.

Brädets öfre yta är indelad i fyra större fyrkantiga fält. Det första uppifrån, d. v. s. från spetsen räknadt, upptages af en mycket sammansatt rosett samt af hörnprydnader.

Å en tvärbalk emellan första och andra fältet står i upphöjdt arbete: Karen Christinesda[tter].

I andra fältet en stor sammansatt rosett jemte prydnader i fältets hörn.

Å mellanbalken mellan andra och tredje fältet står:

17 Simen Olsen 59.

Tredje fältet intages af en rosett, bildad af en cirkel med svängda radier, samt hörnprydnader. Å tredje tvärbalken:

D:r Juliana Maria.

I fjerde fältet på båda sidor om det simpla handtaget prydligt utskurna halfcirklar, skärande hvarandra. En slät rand omgifver tre sidor af brädets öfre yta.

Skulpturen är fint och omsorgsfullt utförd. Brädet liknar, både till formen och till indelningen i fält, det N:o 5 beskrifna mangelbrädet; äfven råämnet är detsamma hos båda, nämligen bok, hvilket trädslag i norra Bohuslän svårligen finnes att tillgå.

Erhållet från Strömstad, der det i lång tid gått i arf inom en och samma familj.

Cederstr. saml. 2472.

16. Mangelbräde af bok, utan årtal; obetydligt bredare mot spetsen, som är något skadad i kanten. Afbildadt fig. 11.

Dubbel, fjällig, randzirat längs tre sidor af öfre ytan.

Hela nämnda yta är öfver allt betäckt af de finaste sniderier. Öfverst en stor, sammansatt rosett, i hvilken två koncentriska cirklar ingå äfvensom en i den större cirkeln inskrifven fyrkant

Fig. 9. Mangelbräde från 1742. Skee s:n, Bohuslän.

Fig. 11. Mangelbräde. Skee s:n, Bohuslän.

Fig. 10. Mangelbräde från 1750. Skee s:n, Bohuslän.

samt en densamma skärande fyruddig stjerna. Derefter två små rosetter, hvardera bildad af åttaarmig stjerna inskrifven i cirkel, hvilka upptaga rummet mellan nämnda stora rosett och den efter-

följande, som utgöres af en cirkel, hvari en större fyrkant är inskrifven, hvilken bildas af fyra smärre fyrkanter, som åter i deras ordning bildas hvar och en af fyra mindre dylika; en hvar af dessa mindre fyrkanter är sammansatt af fyra ännu mindre dylika.

Derefter två rosetter bestående hvardera af en cirkel med tolf radier. Vidare en stor, af hvarandra skärande cirklar sammansatt rosett.

De här ofvan nämnda ornamenten intaga ett fält, som af ett slätt tvärband skiljes från ett nedre fält, hvilket upptill prydes af två cirklar med svängda radier; i samma fält förefinnas å hvardera sidan om handtagsfästet sex rosetter, af hvilka de, som bilda hvarje jemnstående par, äro sinsemellan lika; derjemte är första paret lika med sjette, andra lika med femte, samt tredje och fjerde paren sinsemellan lika. De sistnämnda bildas af cirklar med svängda radier, första och sjette paren af cirklar med tolf räta radier, andra och femte paren af cirklar med inskrifven åttaarmig stjerna. Handtag saknas.

Brädets af trädmask angripna material, den omständigheten att det är förfärdigadt af bok, ett på senare tid i Bohuslän ytterst svårförvärfvadt rååmne, dess från basen mot spetsen bredare form, dess indelning i fält, slutligen dess fulländade ornamentering gifver anledning att antaga dess ålder vara åtminstone ungefär lika med de tvenne förut beskrifna mangelbrädena N:is 5 (fr. 1718) och 15 (fr. 1759), ehuru arbetet å det ifrågavarande brädet är ännu finare och ornamenten ännu mera smakfulla än å de nyssnämnda exemplaren.

Erhållet från Salen i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2331.

17. Mangelbräde af bok, utan årtal, bredare mot spetsen. Afbildadt fig. 12.

Slät list utefter öfre ytans långsidor. Denna yta indelad i fyra fält. De trenne öfre fälten intagas hvartdera af en stor sammansatt rosett jemte hörnprydnader. Den öfversta rosetten liknar fullkomligt den öfversta å brädet N:o 15 äfvensom den fjerde eller nedersta å brädet N:o 5. Bredvid det i form af häst snidade handtaget rader af ornament, liknande dem, som förekomma såsom hörnprydnader å nämnda tvenne bräden.

Arbetets beskaffenhet, ornamentens karakter, den släta randlisten, rååmnet och brädets form angifva nära förvandtskap med N:is 5 och 15.

Erhållet från Strand i Hogdals socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2580.

18. Mangelbräde af ek, från 1763, jemnbredt.

Slät list längs tre sidor af brädet. Alla ornament i upphöjdt arbete. Öfre ytan ofvan handtagsfästet indelad i tre fält, hvartdera med särskild infattning. I öfversta fältet:

A N O.
1 7 6 3.

I andra fältet ett springande djur med greniga horn (hjort, elg eller ren); i tredje fältet ett träd, vid dess fot en urna (eller möjligvis ett altare) samt en pyramidformig sten. Mellan nedersta fältet och handtagsfästet två enkla rosetter (cirkel med sexuddig stjerna). Handtaget saknas.

Erhållet från Norr-Buar i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2748.

19. Mangelbräde af al, från 1766, jemnbredt.

Tre djupt skurna rosetter (bestående af cirkel med inskrifven tiouddig stjerna, i hvars midt står en liten cirkel med deri inskrifvet kors) af egendomlig typ jemte åtskilliga fyllnadsprydnader upptaga brädets öfre yta. Å kantytorna en grof zigzagformig zirat; å den ena af nämnda ytor, efter afbrott af zigzagziraten en bakvänd inskription: ANO 1766 — A. J. S. — B. M. D., hvilken synes angifva, att redskapet varit en brudgåfva.

Erhållet från Skee socken i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2330.

20. Mangelbräde af ek, från 1768, något afsmalnande mot spetsen.

Dubbel zigzagzirat löpande efter långsidorna af brädets öfre yta. Å besagda yta efter hvarandra tre rosetter (den öfversta en cirkel med sex radier, den mellersta en cirkel med inskrifven fyrarmad stjerna), derefter en fyrkant, derpå två rosetter vid handtaget, som är i form af en häst, men tydligtvis af nyare datum.

Randziraten är nedtill afbruten, för att lemna plats åt inskriptionen: 1768. H. E. S.

Erhållet från Nedgård i Näsinge socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 785.

21. Mangelbräde af ek, från 1774, jemnbredt.

Liknar till formen ett klappträd (hvartill det dock icke lärer begagnats), således försedt med fortlöpande, rakt skaft som bildar handtaget. Simpel zigzagzirat längs med öfre ytans sidor.

A samma yta öfverst en illa skuren, rutformig prydnad; på midten af brädet en rosett, bildad af en sexuddig stjerna inkrifven i cirkel, derefter inskriptionen: 1774. N. H. D.; derefter åter

Fig. 12. Mangelbräde. Hogdals s:n, Bohuslän.

Fig. 13. Mangelbräde från 1776. Smålenenes amt, Norge.

Fig. 14. Mangelbräde från 1776. Näsinge s:n, Bohuslän.

en rosett (sexuddig stjerna inskrifven i cirkel, uddarne förbundna med hvarandra medelst mot cirkelperiferien konkava linier).

Erhållet från Äng i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2436.

22. Mangelbräde af ek, från 1776, jemnbredt. Afbildadt fig. 13.

Dubbel zigzagzirat utmed alla sidor af brädets öfre yta. Å den sistnämnda tre rosetter, af hvilka den mellersta är bildad på vanligt sätt af en cirkel med inskrifven sexuddig stjerna med förbundna uddar, med små hjertan stående mellan uddarne; den öfversta rosetten är likaledes bildad genom en sexuddig stjerna inskrifven i cirkel, men dess konturer skäras af en i samma cirkel inskrifven månghörning; tredje rosetten liknar den öfversta, men i stjernans midt står en mindre cirkel, hvari en liten sexuddig stjerna är inskrifven.

Vidare en medaljong med inskription omgifvande en liten rosett, som bildar medaljongens midt: P. L. P. 1776.; derefter ytterligare en stor rosett (cirkel med sexarmad stjerna med förbundna spetsar).

Mellan rosetterna och bredvid det hästformade handtaget bredbladiga vexter med ananaslik frukt. Ett par cirklar, genom vinkelräta diametrar indelade i fält, stå invid handtaget.

Erhållet från Stenbygård i Smålenenes amt, Norge.

Cederstr. saml. 2501.

23. Mangelbräde af ek, från 1776, jemnbredt. Afbildadt fig. 14.

Zigzagzirat utmed öfre ytans fyra sidor. Öfverst en, i en urna vexande liljelik vext med rund blomma samt åtta blad; å hvarje af de öfversta sex bladen sitter en fogel; på urnan likaledes en fogel afbildad. Nedanför urnan och hållande i densamma stå en man och en qvinna, hvardera med en uppsträckt arm; mellan dem tvenne kyssande, gåslika foglar — troligtvis dufvor.

Nedanför besagda figurer inskriptionen: P. L. P. 1776.

Derefter åter en liljelik vext, uppspirande ur ett hjerta, i hvilket finnas en manlig och en qvinlig figur samt tvenne små liljelika vexter. På ett par af den stora vextens blad sitta foglar.

Ofvanpå hjertat tvenne foglar. Ytterligare en liljelik vext med sex foglar; vexten står i en urna med menniskoansigte.

Handtag i form af häst.

Brädet har säkerligen, enligt hvad de uppräknade sinnebilderna antyda, varit en brudgåfva.

Erhållet från Hellesmörk i Näsinge socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2528.

24. Mangelbräde af björk, från konung Christian VII:s regering (1766—1808); jemnbredt. Afbildadt fig. 15.

Öfverst konung Christian VII:s krönta namnchiffer samt tvenne vexter. Der nedanför en häst, på hvilken tvenne foglar sitta; derefter ett med perlzirat afskildt fält, på hvilket förmodligen egarens namn stått, hvilket sedermera afsigtligt blifvit med knif utplånadt.

Fig. 15. Mangelbräde. Smålenenes amt, Norge.

Fig. 16. Mangelbräde från 1784. Strömstad.

Derefter ett par rankornament. Å båda sidor af det hästformiga handtaget fyra små rosetter, af hvilka de på samma sida af handtaget stående äro sinsemellan olika, de parvis stående deremot sinsemellan lika, med undantag af första paret.

Erhållet från Smålenenes amt i Norge.

Cederstr. saml. 768.

25. Mangelbräde af björk, från 1778, nära jemnbredt.

Utan randzirat. Öfverst en större rosett, derefter en mindre sådan, derefter två smärre sådana, bredvid hvarandra stående; vidare en större rosett (cirkel med vridna radier), ytterligare en rosett. Handtag simpelt. På kanten af brädet står illa skuret:

1778 A. N. A. Matesis Dottir.

Erhållet från Äng i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2462.

26. Mangelbräde af ek, från 1780, nära jemnbredt.

Otydlig zigzagzirat längs brädets alla kanter. Öfverst två i bredd stående små rosetter, bildade hvardera af en sexarmig stjerna, inskrifven i en cirkel, hvarjemte armarnes spetsar förenas genom mot cirkelperiferien konkava linier. Derefter en liten dylik rosett. Vidare en stor rosett bildad på nyssnämda sätt, med egendomliga småprydnader. Derpå upp och nedvända årtalet 1780.

Vidare efter hvarandra tre stora rosetter, fullkomligt liknande den sist beskrifna. Handtag saknas. Vid handtagsfästet två obetydliga cirklar med radier.

Erhållet från Stenaröd i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 1779.

27. Mangelbräde af björk, från 1783.

Simpel uddig randzirat. På brädets öfre yta en stor sexuddig stjerna, inskrifven i en cirkel, en dylik mindre, samt efter hvarandra två stora sådana med årtalet 1783 mellan sig. Handtag uthugget ur samma stycke som sjelfva brädet.

Erhållet från Karlanda socken i Vermland.

Cederstr. saml. 2830.

28. Mangelbräde af björk, från 1784, något smalare mot spetsen. Afbildadt fig. 16.

Flerdubbel zigzagzirat längs båda långsidorna.

Öfverst en af fyra, smärre fyrkanter sammansatt fyrkant, vidare efter hvarandra tre rosetter: den första bildad af en cirkel med deri inskrifven sjuspetsad stjerna, i hvars midt åter står en mindre cirkel, hvari en liten fyrkant befinnes inskrifven, hvilken sjelf är sammansatt af fyra smärre fyrkanter; den andra rosetten bestående af en cirkel, hvars yta delas i fyra fält genom tvenne diametrar, öfversta och nedersta fältet randadt i längdsrigtning med brädet, sidofälten randade i tvärrigtning mot brädets längdaxel; tredje rosetten bestående af en cirkel med svängda radier. Derefter två med spetsarne hoplagda hjertan, derunder en sammansatt rosett

bildad af en större cirkel med deri inskrifven tiospetsad stjerna, i hvilkens midt står en mindre cirkel med i densamma inskrifven elfvaspetsad stjerna, i dennas midt åter en ännu mindre cirkel med deri inskrifven sexuddig stjerna. Vid och delvis under det simpla handtaget en cirkel med sexuddig stjerna (spetsarne förenade med mot periferien konkava linier), derefter åter en cirkel med sexuddig stjerna, slutligen en fyrkant, alldeles lika den vid brädets spets stående.

A kanten det illa skurna årtalet 1784 jemte initialer.

Erhållet från Strömstad.

Cederstr. saml. 774.

29. Mangelbräde af björk, från 1796, något afsmalnande mot spetsen.

Ej randsirat. Öfverst en cirkel med deri inskrifven sexuddig stjerna (med förbundna uddar), derefter en cirkel med svängda radier, derpå ett tvärtöfver brädet gående ornament; ytterligare en cirkel med sexuddig stjerna, lik den nyssbeskrifna.

Handtaget som nu saknas har blifvit borthugget från brädet, hvarmed det varit kontinuerligt.

Bredvid handtagsfästet illa skuren inskription: ANO. 1796. EMS. KND.

Erhållet från Äng i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2431.

30. Mangelbräde af ek, från 1799, afsmalnande mot spetsen.

Ej randsirat annat än omkring det fält, hvars midt intages af det i form af en häst skurna, klumpiga handtaget.

Å brädet efter hvarandra fem rosetter, hvardera bildad af en cirkel med deri inskrifven sexuddig stjerna.

Längs brädet stå nära kanten illa skurna initialer och årtalet 1799.

Erhållet från Görlöf i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2676.

31. Mangelbräde af bok, utan årtal, jemnbredt.

Randsirat utefter öfre ytans långsidor. Tre väl snidade rosetter (den öfversta och nedersta bildad af cirkel med deri inskrifven sexarmad stjerna med förbundna armar, den medlersta bestående af en cirkel med deri inskrifven mångarmad stjerna) samt lemningar af en fjerde och femte, de sistnämnda å handtaget. Brädet, som förvarats i samma slägt sedan siste, nu fyrtioårige, egarens farfaders tid, har tillförene varit försedt med van-

ligt handtag, men sedermera, för att kunna delas, afsågats på midten, hvarvid det ifrågavarande, öfre stycket fått ett rakt handtag, utmejsladt ur sjelfva brädet Brädets ålder kan säkerligen härledas från 1700-talets slut.

Erhållet från Strömstad.

Cederstr. saml. 2508.

32. Mangelbräde af björk, utan årtal, jemnbredt.

Randsirat. Två rosetter, bildade af cirklar med inskrifven fyrauddig stjerna.

Handtag massivt (d. ä. ur samma stycke, som brädet).

Erhållet från Strömstad.

Cederstr. saml. 777.

33. Mangelbräde af björk, från 1805, jemnbredt.

Kupig randlist kring alla sidorna af brädets öfre yta. Å denna yta vid spetsen två små hjertan, derefter ett större dylikt, alla med spetsen uppåt; en djupt snidad rosett, bildad af sexuddig stjerna (med uddarne sinsemellan förbundna), inskrifven i en cirkel, derefter en cirkel med svängda radier, vidare en rosett, lik den nyss beskrifna, dock mera grundt skuren.

Handtag saknas. Vid handtagsfästet inskriptionen: ANO. 1805 samt initialer.

Erhållet från Skee socken i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2837.

B) Diverse husgeråd.

34. Aln af björk, från år 1771, prydd med enkla och dubbla zigzaglinier, försedd på två ställen med det nämnda årtalet.

Erhållen från Näsinge socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2505.

35. Spinnrockshufvud af björk, utan årtal, skuret ur ett enda stycke trä, prydt med zigzaglinier.

Erhållet från Vahlbacken i Näsinge socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2503.

36. Fat af al, utan årtal.

Foten med utskärningar.

Erhållet från Östby i Näsinge socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2778.

C) Skrin och lådor.

37. Skrin af ek från 1622. Afbildadt fig. 17.

Fig. 17 a. Skrin af ek från 1622. Karlanda s:n, Vermland.

Fig. 17 b. Locket till skrinet fig. 17 a.

Upphöjdt bredt sammanflätadt listverk med tydlig anstrykning af renaissancetidens smak.

Midtpå locket i upphöjdt arbete initialer och ANNO 1622 inom en tjock krans (tiotalssiffran är dock otydlig).

Erhållet från Karlanda socken i Vermland.

Cederstr. saml. 2432.

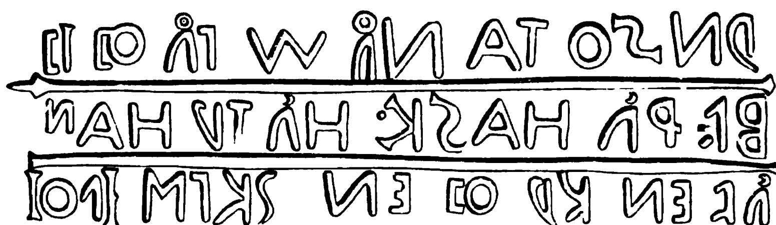
38. Skrin af ek, utan årtal.

Upphöjdt listverk i renaissancestil (jemf. Guilmard, "Connaissance des styles de l'ornementation", pl. 25, fig. 9.)

Erhållet från Strömstad.

Cederstr. saml. 2406.

39. Låda af björk, från 1701, utmejslad ur ett enda stycke. Locket simpelt, af senare datum. Å ena gafveln inskription: S H I, å den andra diverse initialer. Å ena långsidan:

hvilken inskrift läses baklänges, d. v. s. från höger till venster, och lemnar följande tydning:

D(E)N SO(M) TA(GER) NÅ(GOT) U(T)U(R) LÅ(DAN) OC(H) IC(KE) B(ETALA)R PÄ(NNINGAR) HA(N) SK(ALL) HÄ(NGA) TY HAN ÄR EN KY(F) OC(H) EN SK(Ä)LM — 1701.

Å andra långsidan en dylik inskription, den jag hittills blott delvis lyckats tyda.

Erhållen från Lyttorp i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2787.

40. Låda af björk, från 1743, mejslad ur ett stycke. Lock fattas. Å båda långsidorna tvenne rosetter, bildade af sexuddig stjerna med förbundna spetsar, inskrifven i cirkel.

Erhållen från Vette härad i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2525.

41. Låda af björk, sexkantig, nästan likkistformad, mejslad ur ett stycke, med insatt botten. Lock saknas.

Å båda långsidorna fyra rosetter, bildade af fyrauddig stjerna inskrifven i cirkel. Ena gafveln prydd med fyra med spetsarne sammanstötande trianglar.

Erhållen från Treje i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2489.

42. Låda af björk, sexkantig, af nästan samma form, som föregående. Utmejslad ur ett stycke, bottnen insatt, locket fattas. Prydd dels med tre rosetter, näml. en cirkel med inskrifven sex-uddig stjerna med förbundna spetsar, en cirkel med svängda radier, en cirkel med inskrifven sex-uddig stjerna, med egendomliga figurer mellan hvarje udd samt solfjäderlika figurer (jemför N:o 15); vidare å långsidorna försedd med ett snidverk, bildadt af hvarandra skärande halfcirklar med deri inskrifna (hälfter af) sex-uddiga stjernor.

Erhållen från Skee socken i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2696.

Fig, 18 a. Låda af björk från 1774. Skee s:n, Bohuslän.

Fig. 18 b. Locket till lådan fig. 18 a.

43. Låda af björk, lång och smal s. k. skörask, fordom begagnad till förvarande af, då brukliga, långa svafvelstickor, mejslad med undantag af locket ur ett stycke. Å locket tvenne vackra rosetter, hvilkas grundtyp är åttauddig stjerna, jemte tre andra prydnader; å hvardera långsidan tre dylika prydnader samt tvenne rosetter (åttauddig stjerna med svängda strålar). Under bottnen årtalet 1759.

Erhållen från Vette härad i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2623.

44. Låda af björk, fyrkantig, från 1774. Afbildad fig. 18.

A locket en liljelik vext med ananaslik frukt i toppen; å hvardera långsidan en rosett, bildad af en sexuddig stjerna med förbundna uddar, inskrifven i cirkel, omgifven af tvenne bredbladiga vexter med ananaslik frukt; å hvardera kortsidan dylik rosett; under bottnen IHS. 1774.

Erhållen från Lihult i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2618.

D) Seldon.

45. Selbåge af björk, omålad, utan årtal. Prydd med bladornament i renaissancestil.

Erhållen från Gibberöd i Skee socken, Bohuslän.

Cederstr. saml. 2909.

46. Selbåge af björk, oljemålad, utan årtal; försedd med klumpigt skurna drakhufvuden.

Erhållen från Skee socken i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2221.

Fig. 19. Selbåge af björk, blåmålad och förgyld. Skee s:n, Bohuslän.

47. Selbåge af björk, blå med förgyllning. Prydd med blommor, blad och drakhufvuden. Utan årtal. Afbildad fig. 19.

Erhållen från Skee socken i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2008.

48. Selbåge af björk, blå med förgyllning. Prydd med blad och drakhufvuden. Utan årtal. Afbildad fig. 20.
Erhållen från Vette härad i Bohuslän.
Cederstr. saml. 2535.

Fig. 20. Selbåge af björk, blåmålad och förgyld. Vette h:d, Bohuslän.

49. Selbåge af björk, med årtalet 1761. Prydd med flere rosetter, bildade af cirkel med inskrifven sexuddig stjerna. Blåmålad.
Erhållen från Strömstad.
Strömstads museum.

50. Selbåge af björk, utan årtal, blåmålad. Prydd med vextslingor.
Erhållen från Vette härad i Bohuslän.
Cederstr. saml. 2536.

51. Bogträd af björk, utan årtal, med drakhufvuden.
Erhållet från Skee socken i Bohuslän.
Cederstr. saml. 2564.

52. Bogträd af björk, utan årtal, med vackra ornament och tupphufvud. Afbildadt fig. 21.
Erhållet från Nordmarks härad i Vermland.
Cederstr. saml. 2849.

53. Bogträd af björk, med inskurna prydnader; utan årtal.
Erhållet från Vette härad i Bohuslän.
Cederstr. saml. 2534.

54. Bogträd af björk, med inskurna prydnader; utan årtal.
Erhållet från Vette härad i Bohuslän.
Cederstr. saml. 2533.

Fig. 21. Bogträd af björk. Nordmarks h:d, Vermland.

55. Bogträd af björk, med inskurna prydnader. Utan årtal. Erhållet från Vette härad i Bohuslän.

Cederstr. saml. 2532.

Sedan jag nu afslutat denna nog långa och för läsaren tröttande beskrifning af de särskilda redskapen, vill jag fästa uppmärksamheten på de nämnda ornamentens olika karakter och förekomst.

I äldre tider plägade man, som bekant är, genom anbringande af *religiösa sinnebilder*, förnämligast Frälsarens initialer, liksom helga eller inviga sina husgeråd och redskap. Denna fromma sed spåras i mangelbrädet N:o 2 (från 1629), N:o 3 (fr. 1711), N:o 7 (fr. 1730), N:o 11 (fr. 1754), lådan N:o 39 (fr. 1701), N:o 44 (fr. 1774).

Konungars namnchiffer finna vi blott på tvenne af de anförda redskapen, nämligen å mangelbrädet N:o 11 (fr. 1754) och N:o 24 (fr. Christ. VII:s regering), sannolikt der anbragta, för att på ett prydligt sätt angifva tidpunkten för redskapets förfärdigande. Det sistnämnda mangelbrädet är ej annorlunda dateradt.

Bilder af menniskor förekomma, med undantag af de fall, der redskapet varit brudgåfva och kontrahenterna derå till yttermera visso afbildats, såsom å mangelbrädet N:o 3 (fr. 1711) och N:o 23 (fr. 1776), endast å N:o 14 (mangelbräde från 1759), der en ryttarefigur är på ett temligen misslyckadt sätt framstäld, samt å N:o 3, der de ingå i de bibliska framställningarna.

Djurbilder förekomma emellanåt, än med, än utan djupare betydelse. Till förra slaget räknar jag det å mangelbrädet N:o 2 (fr. 1629) framstälda lejonhufvudet och ormen, hvilka synas vara religiösa sinnebilder, samt foglarne å N:o 23 (mangelbräde fr. 1776), de der tydligtvis äro sinnebilder af ömhet.

Djurbilderna å mangelbrädet N:o 18 (fr. 1763), N:o 24 (fr. Christ. VII:s regering) samt de å N:is 46, 47 och 48 (selbågar med drakhufvuden) äfvensom å N:is 51 (bogträd med tupphufvud) befintliga synas mig hafva blott ornamental karakter [1].

Bland *sinnebilder* märkes ett *hjerta* å mangelbrädet N:o 2 (fr. 1629), der ett bevingadt sådant förekommer, vidare å mangelbrädena N:o 5 (fr. 1718), N:is 22 och 23 (båda från 1776) samt N:o 33 (fr. 1805); vidare å skrinet N:o 37 (fr. 1622). Å mangelbrädet N:o 28 (fr. 1784) finnas två med spetsarne förenade hjertan.

Vexter och vextdelar finnas ofta afbildade: å mangelbrädet N:o 2 (fr. 1629) en blomma med många kronblad (hvilken ock kan betraktas såsom en mathematisk figur); å N:o 3 (fr. 1711), der vextrankor, som en ram, omgifva de bibliska bilderna; å N:o 4 (fr.

[1] Troligen äro de å selbågarnes ändar förekommande drakhufvudena minnen från en mycket gammal tid. Redan å selbågar från vikingatiden ("Sveriges historia", 1:a delen, fig. 367) ses dylika hufvud.
O. M—s.

1714) förekomma magra vextslingor, å N:o 11 (fr. 1754) bredbladiga vexter, å N:o 22 (mangelbräde från Smålenenes amt af 1776) och N:o 44 (låda från Skee socken af 1774) bredbladiga vexter med ananaslik frukt; å N:o 23 (mangelbräde fr. 1776) och N:o 44 (nyssnämnda låda fr. 1774) liljelik vext med rund blomma. Å mangelbrädet N:o 24 (från Smålenenes amt och Christ. VII:s regering) finnas rankformiga vexter. Slutligen förekomma ock blad å selbågarne N:is 45, 47, 48 och 50 samt å bogträdet N:o 52. A skrinen N:o 37 (fr. Vermland af 1622) och N:o 38 finnes en tjock krans midt på locket. A mangelbrädet N:o 18 (fr. 1763) finnes ett träd afbildadt.

De å sistnämda mangelbräde anbragta bilder — ett altare eller urna och en pyramidlik sten — hafva sannolikt någon betydelse, ehuru jag ej kunnat utgrunda densamma.

Skeppsbilder finnas blott å mangelbrädet N:o 6 (fr. 1719), och äro dessa ganska illa utförda, långt sämre än öfriga å samma bräde anbragta ornament.

Anmärkningsvärdt är att, ehuru de flesta af de anförda sniderierna förskrifva sig från 1700-talet, man ej hos dem, med undantag af selbågarne N:is 47 och 48 samt bogträdet N:o 52, spårar något inflytande af den eljest under detta sekel herskande rococostilen, hvilken icke synes hafva inverkat på allmogens smak i afseende på snidverk. De båda nyssnämnda selbågarne N:is 47 och 48 äro visserligen hållna i rococostil, men den på dem anbragta fina förgyllningen utesluter all sannolikhet af deras ursprung från allmogens handaslöjd. Utan tvifvel äro de förfärdigade af någon, af tidens smak berörd, konstnärlig stadshandtverkare.

Renaissancestilen röjer sig förnämligast å mangelbrädet N:o 1, skrinen N:is 37 (fr. 1622) och 38 samt selbågen N:o 45.

Vid granskandet af de såsom ornament använda, på mångfaldigt och sinnrikt sätt modifierade *mathematiska figurerna*, bland hvilka cirkeln står i främsta rummet, befinnes att dessa prydnader varit de å allmogens sniderier mest använda. Mathematiska figurer finnas nämligen å samtliga mangelbrädena, med undantag af N:o 3, vidare å N:is 34 och 35 samt å lådorna N:is 40, 41, 42, 43 och 44, slutligen äfven å selbågen N:o 49 och bogträdet N:o 54, d. v. s på 41 redskap af 55 beskrifna.

Bland dessa, af mathematiska figurer bildade, prydnader finnas flere, som ovilkorligt erinra om dels gotiken, dels romanska stilen. Så de ytterst ofta förekommande zigzagformiga randziraterna. De i cirklar inskrifna stjernorna likaledes. Rosetterna på mangelbrädet N:o 11 (fr. 1754) hafva tydlig anstrykning af gotik (jem-

för Guilmard, "Connaissance des styles de l'ornementation", pl. 14 fig. 1, Style ogival). Rosetterna å mangelbrädet N:o 12 (fr. 1757) äro rent romanska ornament (jemf. Guilmard, anf. arb., pl. 2 fig. 51, Style roman). Randziraten å mangelbrädet N:o 2 (fr. 1629) är likaledes ett romanskt ornament (jemf. Guilmard, pl. 3 fig. 1 och fig. 18, Style roman). Den å samma mangelbräde befintliga blomman, hvilken äfven kan betraktas som en mathematisk figur, återfinnes hos konstalster i romansk stil (jemf. Guilmard, pl. 4 fig. 21, Style roman).

De hvarandra skärande cirklarne, som mer eller mindre konstrikt äro framstälda på flere af de anförda mangelbrädena, påminna ock starkt om den romanska stilen.

Denna egendomliga karakter hos de nämnda snidverken förtjenar att konstateras; förklaringen af detta förhållande synes mig sannolikast vara följande.

De mathematiska figurerna hafva för träsnidaren varit lättare att utföra än afbildningar af vexter och djur, enär deras konturer af honom med mindre svårighet kunnat uppdragas än de sistnämndas; han har till följd häraf föredragit de mathematiska figurerna vid val af ornament. Då under kristna tiden de mathematiska figurerna egentligen blott inom romanska stilen och gotiken användts som ornament, så är ock gifvet, att den bohuslänska träsnidarekonsten, som företrädesvis användt dessa slags ornament, skulle få en viss anstrykning af nämnda konststilar; då cirkeln eller delar deraf med förkärlek af träsnidaren anbragtes och utarbetades, var ock dermed afgjordt, att hans konstprodukt skulle mest närma sig till den romanska stilen.

Detaljernas finhet visar, att den bohusländske träsnidaren fullt förmått besegra de tekniska svårigheterna och derjemte haft både god smak och rik uppfinningsförmåga.

Bland de mathematiska figurerna är cirkeln med deri inskrifven sexarmig stjerna den vanligaste och äfven den tidigast förekommande; den finnes nämligen redan på mangelbrädet N:o 2 (fr. 1629). Under senare hälften och vid slutet af 1700-talet befinnas ofta stjernans spetsar förbundna sinsemellan medelst sex mot cirkelperiferien konkava linier [1].

Cirkeln med fyraspetsad stjerna förefinnes å mangelbrädet N:o 9 (fr. 1742), N:o 20 (fr. 1768), N:o 24 (fr. Christ. VII:s tid) samt N:o 32 (utan årtal). Malteserkors i cirkel å N:o 4 (fr. 1714).

---

[1] Detta ornament finnes redan å flere af de saker från Greklands förhistoriska tid som Schliemann funnit i Mykenä. O. M—s.

Cirkeln med svängda radier förekommer å mangelbrädena N:is 13 och 15 (båda fr. 1759), vidare å N:o 16 (utan årtal), N:o 24 (fr. Christ. VII:s tid), N:o 25 (fr. 1778), N:o 29 (fr. 1796) samt N:o 33 (fr. 1805).

Mycket sammansatta rosetter af förträffligaste arbete och vackraste typ förekomma å mangelbrädena N:o 5 (fr. 1718), N:o 15 (fr. 1759) samt N:is 16 och 17 (utan årtal).

Genom ofvanstående framställning synes, att under (17:de och) 18:de seklet i norra Bohuslän funnits en väl utvecklad träsnidarekonst, som vid bearbetandet och förfärdigandet af åtskilliga husgeråd och redskap gifvit desamma ett smakfullt och prydligt yttre, hvarvid den såsom prydnader användt dels afbildningar af föremål ur djur- och vextriket, dels och mestadels mathematiska figurer, på mångfaldigt sätt modifierade; att vidare denna snidkonst visar någon, ehuru ringa påverkan af renaissancestilen, men föga eller icke af rococotidens smak; att slutligen densamma *vid anbringande af mathematiska figurer såsom prydnader, erinrar.* i vissa fall om gotikens, men isynnerhet *om romanska stilens ornamentering.*

Prof på allmogemål och folkvisor från Sörbygden.

Af NILS FR. NILÉN.

Den som haft tillfälle att något sysselsätta sig med uppsamlande af folkspråk, folkvisor och folksagor, har icke kunnat undgå att finna, att den allmänna meningen icke fått tillräcklig syn på ändamålet med och den verkliga betydelsen af sådana samlingar. Att folket med kärlek omfattar sitt gamla språk, sin saga och sång, visar sig i den trohet, med hvilken det bevarat dem. Den allmänna odlingens sträfvan att allt mer utjemna skiljaktigheter gör sig dock äfven här gällande med oemotståndlig makt, och den muntliga öfverlemningen är ej i stånd att rädda allt åt en kommande tid. Så blir hvarje nytt slägte fattigare på egendomlighet, och förmågan att fasthålla det gamla arfvet minskas i samma mån som detta blir mindre. Härtill kommer, att mången både bland de bildade klasserna och bland folket sjelft mer eller mindre omedvetet hyser den åsigten, att det ej ligger något egentligt värde i dessa gamla minnen, och att man ej bör slösa tid och möda på deras räddande undan en säker förstörelse. Denna åsigt behöfver mera att motsägas än att vederläggas, ty vid närmare eftertanke vederlägger den sig sjelf. Man kan gerna tillstå, att det skulle vara både fåvitskt och hopplöst att söka envist hålla allt qvar vid det gamla. Ett sådant försök vore oklokt, bland annat derföre att det är omöjligt att genomföra. Men sträfvandet att här rädda hvad räddas kan, om detta också i många fall ej blir mera än minnet af det förgångna, är utan gensägelse rättmätigt, från hvilken synpunkt det än må ses.

I fråga om folkets tungomål är den föreställningen ännu ganska gängse, att de s. k. dialekterna uppstått genom en försämring af riksspråket. För den, som utgår från en sådan mening, måste det vara en gifven slutsats, att en uppteckning af folkspråket på sin höjd kan få det värde att tjena som en profkarta på språkdaningens nyckfullhet. Språkvetenskapen har dock för länge sedan klarligen visat, att munarterna utvecklats

jemnsides med riksspråket, ja att vårt eget skriftspråk egentligen är en dialekt, som genom åtskilliga omständigheter kommit att vinna allmännare erkännande. Det är klart, att denna dialekt, som sålunda uppsvingat sig till riksspråk, ej kunnat afstänga sig för inflytelser från andra munarter, och att dessa sålunda kommit att mångfaldigt inverka på densamma. För vårt modermåls utveckling hafva sålunda dialekterna haft en betydelse, som gör, att de ej kunna förbises. Men de hafva under allt detta lefvat sitt eget lif, och hvar och en af dem har på sitt vis utbildat det ursprungligen gemensamma språkarfvet. Att språkvetenskapen kan hemta rika skatter ur folkspråket, inses lätt. Månget ord, som endast i en eller annan munart lefvat qvar, har, när det framdragits ur sin gömma, tjenat till att kasta ett klart ljus öfver andra ords och språkföreteelsers verkliga väsen.

En vigtig sida af saken är naturligen också möjligheten af dialekternas framtida inverkan på riksspråket.

För kulturhistorien äro iakttagelser om folkets språk och lif af stor betydelse. I sitt ordförråd lemnar folket en omedveten men derför icke mindre sann bild af sin odlingsgrad. Orden stå icke stumma; inför vetenskapen få de lif och färg och talande tunga. Sålunda har man genom undersökning af ordförrådet kunnat i allmänna men klara drag utkasta en teckning af våra förfäders lefnads- och tänkesätt.

"Många af forntidens bruk och sägner", yttrar Axel Emanuel Holmberg i sin skildring af Sörbygden, "äro här, bättre än på andra orter, bevarade; och den som hade tillfälle att studera sörbölingen i hans eget hem, skulle säkert göra många intressanta iakttagelser". Dessa den snillrike författarens ord gälla väl ännu i dag, men dock långt mindre än då de först skrefvos, ty sedan Holmbergs tid hafva stora förändringar skett både med bygden och folket. Då var ännu bygden nästan afstängd från den allmänna samfärdseln; i senare tider har denna afskildhet upphört, bland annat genom de betydande vägomläggningar, som nyligen kommit till stånd. Ännu i midten af 1840-talet hade man här ingen verklig folkskola, och den skollärare, som då tillsattes, fick bland sina "skolbarn" många fullvuxna, som ej kunde läsa och skrifva. Nu har Sörbygden 4 skollärare, 6 skolhus och många småskolor. Den stigande folkbildningen och den ökade samfärdseln hafva naturligvis här som annorstädes undanträngt mycket af det gamla Ännu finnes dock mycket att taga vara på, och särskildt lefver folkmusiken ännu med friskt lif.

Några prof på folkspråk och folksång från denna bygd framläggas härmed utan annat anspråk än det att bedömas med så liten stränghet som möjligt. De äro utdrag ur en för flere år sedan påbörjad samling, hvars fortsättande möjliggjorts genom understöd af länets Hushållningssällskap. Möjligen komma de att följas af liknande prof från samma trakt äfvensom af en ordlista öfver folkspråket derstädes. Önskningsmålet att erhålla en någorlunda fullständig ordbok öfver Bohusläns folkspråk torde bäst och snarast kunna nås genom att ordsamlingar från ett eller annat mindre språkområde först utgifvas, hvilka kunna utgöra liksom en stomme för liknande samlingar från andra håll. Likheten i ordförråd och ordformer från skilda delar af länet är så stor, att genom utgifvande af en sådan mindre ordlista ett godt stycke arbete vore undangjordt för Bohuslänsmålet i det hela. Att sådana ordsamlingar ej kunna följa det vanliga skriftspråkets sätt att teckna språkljuden, är gifvet. För att kunna göra full nytta, måste de vara fullt ljudtrogna, hvilket i fråga om de här meddelade språkprofven hvarken ansetts vara möjligt eller nödvändigt, då de ju ej hafva samma ändamål som en ordlista. Skrifsättet sluter sig alltså till det allmänt gängse, och inga andra än de vanliga bokstafstecknen hafva användts. Alla s. k. *öppna* vokalljud tecknas med kursiv stil, hvilken äfven användes för konsonanttecknen, då de tjena till att uttrycka ett annat ljud än sitt egentliga.

För tydlighets skull lemnas här en kort öfversigt af ljudteckningen; de anförda exemplen äro hemtade från högsvenskan:

a, slutet a-ljud, såsom i far, tal,
a, öppet a-ljud, » » han, falla,
e, slutet e-ljud, » » se, veta,
e, öppet e-ljud, » » ande, sade,
o, slutet o-ljud, » » bo, mor,
o, öppet o-ljud, liknande det ljud, som höres kort i ull, full,
u, slutet u-ljud, såsom i brud, hus, fru,
u, öppet u-ljud, » » ull, full,
å, slutet å-ljud, » » få, mätte, gård,
å, öppet å-ljud, » » torp, borr, komma,
ä, slutet ä-ljud, » » säd, trä, hänga,
ä, öppet ä-ljud, » » bädd, ärt, rädd,
ö, slutet ö-ljud, » » mö, strö, döda,
ö, öppet ö-ljud, » » söm, höns,
k och *tj* beteckna tje-ljudet i känna, tjena,
sk och *sj* » sje-ljudet i skina, sju,

l och *r* beteckna det "tjocka" ljud, som l och r ofta hafva i landsmålen.

w betecknar ett ljud, närmast motsvarande det engelska w.

Öfriga bokstafstecken uttalas så som i det vanliga språket, med det undantag att g öfver allt har sitt hårda ljud (som i gå, taga). Det s. k. lena g-ljudet tecknas här med j.

Sagan om Vid*e* v*a*llkongsbj*ö*n är en skiftning af en gammal folksaga, känd under namnet Amor och Psyche. Anledningen till namnet (Hvite vallkungs- eller valkungsbjörn) kan man ej finna ur sagan.

Till den musiker, som haft godheten att harmonisera de meddelade folkvisorna, frambär upptecknaren sin tacksamhet för hans sålunda visade välvilja.

Äventyr.

1. Vid*e* v*a*llkongsbj*ö*n.

Dä va en rig h*ä*rreman, som h*a*d*e* tre d*å*ttr*a*r, å s*å* skull'n far*e* b*o*r*t* en gang, å då ba d*ä*n öngst*a*, *a*tt*e* han skull*e* *k*öbe en krans åd a å ha mä s*ä* hem, å dä l*å*v*a*'n a, f*å*r han töckt*e* mäst *o*m henn*e*r, å ho feck *a*llt ho vell*e* ha. N*ä* h*a*n då kom did h*a*n skull*e*, s*å* va'n *e*nt*e* k*ä*r te få en s*å*den krans, s*o*m ho h*a*d*e* sätt ud; m*ä*nn*e* n*ä* han kom på v*ä*jen å for hemåder, s*å* feck'*e*n se en s*å*den krans *u*pp i ett tre, å d*ä*n vesst*e*'n *a*llri, h*å*ll*e*s h*a*n skull*e* få ner; h*a*n fr*e*st*a* på *a*ll*e* vise, å'nt*e* jeck d*ä*, m*ä*n s*å* kom d*ä* en bj*ö*n å sa t*e*'n *o*m h*a*n får dä f*o*rst*a*, s*o*m h*a*n möd*e*r på gå*l*n n*ä* han kommer hem, s*å* skull'n ta ner kransen åd '*e*n; å dä l*å*v*a* k*ä*rn han skull*e* få, f*å*r han trutt*e* no d*ä* skull*e* b*l*i gå*l*shunn. Å s*å* tog bj*ö*n ner kransen, å s*å* sa'n, *a*tt*e* d*ä* skull*e* komm*e* h*ä*st*a*r å vagn å h*ä*mt*e* dä h*a*n skull*e* ha, å s*å* *skelte*s de. N*ä* då k*ä*ärn kom på gå*l*n, s*å* mött*e*'n *e*nt*e* gå*l*shunn f*o*rst, utta dä f*o*rst*a* h*a*n mött*e* va d*ä*n öngst*e* d*å*ttere, f*å*r ho va s*å* nyfiken på å få kransen, se ho sprang ud å mött*e*'n. Då b*l*e'n s*å* ill*a* v*e*, se d*ä* va *u*begr*i*bele. E st*u*nn ett*e*r, s*å* kom d*ä* h*ä*st*a*r å vagn å *ku*rt*e* fram te tramp*e*n, m*ä*n eng*e*n fant*e*s i vagne. Så k*l*ätt*e* de på d*ä*n *ä*lste d*å*ttere d*ä*n öngst*a*s k*l*äär å sätt*e* a di vagne, å s*å* bar d*ä* åv; m*ä*n in*o*m e st*u*nn s*å* kom vagne t*e* bag*a* mä töse di. S*å* f*å*rsökt*e* de på s*a*mm*e* vis mä d*ä*n *a*ndr*e* d*å*ttere, m*ä*n vagne kom

snart te baga mä dän mä; å då vesste käärn enge rå, uta han feck ta dän öngsta å säde di; å då bar dä åv mä a te ett fårtrålla kongslått; å så va ho där, män ensammen feck ho väre hele dan, å engen så ho; män om natte nä dä va mort, så kom han, å va dä kallt ude, så va'n kall, å snötte dä, så va'n snöete, å rängte dä, så va'n våd, män ho feck ente se'n. Å så hade ho vort där e lang ti, detta vara, å då hetta ho på noge vis, se ho feck värme i ett lys, får ho skulle få se, håden han så ud. Nä dä då ble natte, så kom 'en å la sä i jamter a, å dän natte rängte dä, se han va så våd, se. Å nä han då hade såmna, så stow ho upp å tog värme å skulle se, håden han va; å då feck ho se, atte dä va en fårtrålla kong, får han va klätt i full kongsdrägt; å då ble ho så nöjt, fårstås; män så råga dä te å drybe en dråbe ifrå lyset ner på'n — får ho holl dä upp över'n — å då vaknan idå dä, å då va'n illa lessen, å så sa'n: no ha du jort bra illa, sa'n, får hade du tröt i tre år, så hade jä bleve som jä skulle vort, männe no får jä allri komme ijän te dä mer, sa'n, får no får jä ta dåttere te henner, som ha fårtrålla mä. Å så jeck en ifrå a, å de hade tre såner, dom tog'en ifrå a å tog mä sä å jeck te tre sostrar, han hade, å lemna en på hårt stället, å ho feck gå ud å vandra ena. Nä ho no hade gått å vandra e ti, så kom ho te en gål å där jeck ho in å velle ha hus åver natte, å dä feck ho. Å nä dä då ble se de skulle lägge sä, så va dä en liden peltonge där på stället, å dän töckte ho så väl om, se ho velle äntele ha'n ijamter sä, å dä feck ho låv å ha. Å så om måran, så talte ho om får kärenge, hålles dä va mä a, å då sa ho, atte dä enge nutta te sorja, får dä blir väl noge rå, sa ho. Nä ho då skulle gå, så ga ho a en kappe arter; å no ska'u jomme dom, sa ho, te du blir rektit i behov om dom. Å så vandra ho hele dan ijän, å om kväln kom ho te ett ställe å feck hus, å nä de då skulle lägge sä, så va där en liden pelt där mä, å dän feck ho ha ijamter sä. Å om måran, nä ho stow opp, så berätta ho där som på dä forste stället, hårre illa dä va mä a, å då ga kärenge a ett klää nä ho jeck; å så jeck ho hele dan ijän te dä ble kväl; så råga ho e ståva te, å där jeck ho in å velle ha hus å feck också; å där va en liden, liden pelt, å ho feck samme töcket får dän som får de andre, får ho töckte väl, atte han va lig hennes peltar, å ho feck denne lelle pelten ijamter sä. Å om måran, så talte ho om får kärenge, håvel ho hade vandra å hå ho hade fått på de tvo ställe, som ho hade lowe på förud om nättane; å så sa kärenge: å ja, dä ska väl bli bra, sa ho; no ska du få ett par hanskar då mäj, å nä du no får vandra ett stöcke, så kommer 'u te ett bärj, å då ska

du begagne *artene*, får dä så bratt, sa ho, se du kommer'nte upp uta du släpper e *arta* får hårt stej, du ska ta, å då blir dä e trappa får hårr *arta*, du släpper, te däss du kommer opp före, å då kommer'n te ett kongesldtt å där ä'n; dä hos dän *kärenge*, som ha fårtrålla'n. Nä dä då blir noge som *skeller*, se du blir lessen, så ska du ta på dä *kläät*, som du feck på dä andre stället, du lå, så blir du gla ijän, sa ho. *Om* dä då ä noge, som dän *kärenge* vell ha dä te å jära, som du'nte ä go te jära, så ska'u ta på dä desse hanskane å slå ihob nävane tre ganger, så ska dä komme jälp. Å så jeck ho; nä ho då hade gått ett stöcke, så kom ho te dä huwe bärjet, å där skulle ho upp före, å dä så ho sä'nte konst te på noge vis, män så tog ho opp sett arteknyde å så släppte ho e *arta* får hårt stej, ho velle upp, te ho kom upp på; å där lå kongsgåln oppe på bärjet, å så jeck ho in, å där feck ho se hanom, å *känt'* ijän'en jole ho, å han *känte* henner, å då bar dä så väl te se de feck tale ve enaan, å då sa'n, no ved jä aller, hålles ve ska bäre oss åd, får i övermåra skulle jä ha brollop mä dåtter te *kärenge*; å kommer no nogen in, så ska 'n 'nte låss du *känner* mä, uta du ska velle bli här å *tjäna*. Å nä *kärenge* då kom in, så låva ho, att ho skulle få vort där, "män då ska'n järe allt jä ber dä", sa ho, å så jeck *kärenge* ud ijän, å då ga han sä te å tale ve a: "å no ställer ho dä åd älve å ska tvätte svart ull vid"; å då ble ho så illa lessen, får dä vesste ho no ente kunne gå an. Ja, *kärenge* ho kom in mä denne svarte ulle å töse ho jeck å nä ho no kom ner te älve så tvätta ho länge å väl å'nte tog dä, uta ulle va lige svart; så tog ho på sä *klääat*, å så ble ho gla, å så besinna ho hanskane, se ho tog på sä domma, å så slow ho i hob nävane å då kom dä så möö nävar å dä ble såden tvätteng å kromteng, se ulle ble vid i rappet; så jeck ho hem mä a å så feck ho mad; mass ho då sad ena å åd, så kom han in, å så sa'n dä: no ställer ho dä bort å ska lane brureskrud, sa'n; å no ska du få brö idå mäj; dä ska du ji hunnane, du möder, se de 'nte bider dä; å här ska du få havre; dän ska du ji hästane, du möder, se de'nte slår dä; å så ska du få smör å smorje portane mä på dä stället, du ska åd, se de'nte låder; å nä du no kommer in, sa'n, så vell de ji dä noge, män dä ska du'nte ta imod". Ja, så kom *kärenge* in å sa te a ho skulle gå å lane brureskrud, å ho jeck. Nä ho då kom på väjen, så mötte ho hunnane, å de va så arje, se dä va'nte noge skälit; å så tog ho upp brö å ga dom, å då ble ho å mä dom. Å så kom hästane, å så feck ho ta upp havren å ji dom, får de borja å slå å vrinna åd a. Å så jeck ho te ho kom te portane, ho skulle i jönnom, å så borja de å låda

å skriga, får de va smorjetrötne; å så tog ho upp smöret å smorte dom, å så jeck ho in, får no va dä enget mer hinder. Å så nä ho kom in, så sad dä e käreng inne, å så talte ho om dä, atte ho va udskecka å velle lane brureskrud; å så jeck kärenge sta å ga a en bede korv, ho skulle ha å eda mass kärenge lawa te brureskruden å så nä kärenge jeck ud, så jeck töse sta å stack korven i aska. Nä då kärenge kom in, så sa ho: hårre ä du, min korv? I aska, san; å då jeck ho sta å tog korven å ga töse ijän å sa, ho skulle äntele ed upp en, inna ho jeck. Å så jeck kärenge ud ijän, å då stack töse korven unner bolet. Nä då kärenge kom in, så sporte ho, om töse hade ed upp'en, å ho sa no ja, å då roba kärenge: hårre ä du, min korv, å då svara'n: unner bolet. Å ho tar sin korv ijän å flir töse å sa: du ska bestämt ed upp'en, dä enge rå dä. Å töse, ho tog korven å måtte låva ho skulle ed upp'en, å så jeck kärenge ud trejje vänna, å då stack töse korven i barmen. No ho då kom in, så sa ho: ha du ed opp'en no? sa ho. Ja, sa töse, dä ha jä. Så sa ho: hårre ä du, min korv? Så sa korven: i barmen, sa'n. Ja, ä du i halsen, sa kärenge, så kommer'u väl i tarmen, sa ho, får ho horte galet å töckte korven sa, han va i halsen. Så flitte ho a brureskruden å skulle la a gå, får no va ho nöjd, nä töse hade ed upp korven. Å så knöd töse in brureskruden å jeck, å så sprang kärenge etter a å sa te portane: går de upp får a å'nte skriger? Så svara portane: dä ha engen smort oss mä smör, sålles som ho ha jort, sa de. Å så roba kärenge på hästane, att de ska slå'nner, å då sa hästane: dä ha engen gove oss havre, sålles som ho ha jort. Å så roba kärenge på hunnane, de skulle bide töse, å så svara de: näj, sa de, dä ha engen gove oss brö, sålles som ho ha jort. Å så slapp då töse hem mä brureskruden, å no ho då kom hem, så va'nte kärenge inne, ane han va inne; å sa sa'n te a, atte no ha jä sätt fullt mä bränne unner golvet, sa'n, å no blir du stånne å håller ett lys, mass de viger oss, å då ska du lawa å snåppe lyset, å släppe ner ijönnem dä holet jä ha jort i golvet, män så ska du skunne dä å sprenga mä sam du ha jort dä. Ja, dä låva ho, ho skulle jära. Dan därpå, så stälte de te brollopet, å no vigsle skulle gå på, så ble ho stält te å stå å hålle lys, å nä ho stow å holl lyset, så snåppa ho't å släppte skare ijönnom golvet, å så tog han a i näven, å så sprang de, å så stow hele slåttet i lys låwe å dä brann upp allt ihob, bå käreng å brur å brollopsfålk mä; män brugåmmåln å töse bärja sä. Å så tog han henner mä sä te de tre ståvene, å då feck ho veda, att dä va sine ongar, ho hade träffa där å töckt så väl om, å dä va hanses

sostrar, ho hade vort hos, å så holl de brollop å ba sine slägtengar te sä, å sinna feck jä'nte vort mä länger.

---

2. Ett frieri.

Dä va e tös, som hade låva, att håcken som kunne få a te skratta, dän skulle få a. Så va dä på ett ställe dä va tre brörar, å dän trejje dän töckte allti de tvo andre va så dåli, å de velle allti husbennere hanom. Nä de no feck höra dä töse hade låva ud, så tog de tvo brörane å klätte sä så granne de kunne å jeck te a — de fultes åd; å så nä då dän älste kom in, så sa'n dä: dä va mäkta vart, jongfrun har inne i da. Dä möö varmare i min barm; svara ho. Å då vesste'n ente mer å svara; å därme så feck'en gå. Å sålles jeck dä mä dän andre mä.

Så nä de då kom hem, så feck dän öngste höra, hå de hade sagt å hå ho hade svara; å så tog'en å klätte sä så dåli han vesste sä rå te, å så tog'en en gammel säck unner armen å så jeck'en. Nä han då kom på väjen, så fan'n e dö skada; så stack'en dän i påsen. Så nä han hade gått ett stöcke te, så fan'n ett panneskällre, å dä stack'en i påsen. E stunn etter fan'n en vijereng, dän stack'en i påsen. Så jeck'en ett stöcke te, å då fan'n en klave, å dän stack'en i påsen. Ett gran länger fram, där fan'n ett värehorn, å dä stack'en i påsen. Å sinna fan'n ett aant värehorn ett stöcke därifrå, å dä stack'en mä i påsen. Så jeck'en in te a, å så sa'n: dä va mäkta vart, jongfrun har inne i da. Dä möö varmare i min barm, sa ho te hanom som te brörane hans. Dä va bra, sa'n, då kunne jä kanske få stekt mi skada. Å så tog'en upp å visa skada. Då ränner feden bort, sa ho. Här har jä ett panneskällre, jä ska ta'n i, sa'n. Dä spräcker, sa ho. Nä, här har jä en vijereng, jä ska binne't mä, sa'n. Du ä krogete, du, sa ho. Här ä en klave, dän ä möö krogetare, sa'n. Du ä vreen, du, sa ho. Nä, här har jä ett värehorn, dä möö vreenare. Så skratta ho: no ha jä allri sett på magen, sa ho. Jo, se här ska jongfrun få se på magen, sa'n, å så tog'en upp dä andre värehornet. Å så feck'en a.

Jessegåder.

En stor vid häst, lägger rompen på taget. Hå ä dä får noge? (En vidrappa ståvemur å kårsten.)

Hå ä dä, som har örer å'nte hörer, vamm å enge tarmar å ben å'nte kan gå? (E gryda.)

I skowen ä dä runnet å funnet, barka å bett; i smia ä dä smitt; Ur fårahuset tar dä si föa. Hå ä dä? (E ullkara mä tre å skinn å tinnar.)

Hå ä dä de brogar å köre in artene mä på Dal? (Jo, no de har arter te mad, så kör de in dom mä skee.)

Liden å lätt,
Håppar åver e stätt,
Engen man i vårt lann,
Som denne hästen bessla kan? (E låppa.)

Dä sprenger en häst på mässengebärj; ju fortare hästen sprenger, däss kårtare blir rompen? (Nål, fengerbår å trå.)

Hå ä dä, som ente tvo man kan bäre på e såstang, män ett barn kan bäre't i näven? (Ett ägg.)

Trint som ett höneägg å når ikreng en körkevägg? (Ett trånusta.)

Hå ä dä, som om dan ä fullt mä köd å blo å om natte står å gabar? (En stövel.)

Tvo döö hålls om livet; hå ä dä? (Hysk å hage.)

Käärn går upp etter rene å ner etter rene å ledar etter dä han ente vell ha. Hå ä dä? (Hol i jalsgåln.)

Hå ä dä, som har kläänе innikreng å kråppen udikreng? (Ett taljlys.)

Hå ä dä, som går natt å da å allri kommer te däre? (Klåcka.)

Ha de hort, atte här i Båuslän brogar de å lägge lysesakse mä i ligkista? Hå vell dä sia, tru? (Jo, nä de lägger hele kråppen did, så fuljer väl nyba mä, kan jä tru.)

Jä ska fråwe der e fråwa,
Som ä lide stör hälle e flåwa:
I all slags mad, män ente i steg,
I dans, män ente i leg,
I strommar, män ente i Fåss,
I Frädrekshall män ente i Måss.

Hå ä dä? (Jo, dä ä dän forste bogstaven i abeseboge.)

Hå ä dä, som har veddet i sia å ära i rompen, å allt dä han bär, så bär'n på näbbet? (Bessmarn.)

Ett vintervokset tre, rode upp å tåppen ne. Hå ä dä får noge? (En istapp.)

Skräck.

En ska'nte skyde kårpar hälle kråger; dä'nte bra, får då kan en aller segte rätt sinna (mä dän borsa).

Kårpen har e lide vid fjör i brystet; hade'n ente dän, så kunne de skyde'n, å dä jole engen teng.

En ska'nte skyde skader, får då blir de möö vär sinna.

Om skadene skrattar om natte, så ser de dän vonne.

Hör en *hööne* kack*la* *om* *natte*, *så* ser de *dän* stygg*e*.

Såndaskl*o*pte nawl*a*r råttn*a*r *a*llri i *k*örregål; dä *s*unn å kl*o*ppe nawl*a*ne *o*m sånd*a*n.

En får'nt*e* *tälja* *hälle* hogg*a* *o*m sånd*a*n, *f*år får en då sår, så läg*e*r dä *sä* *a*ller.

Tälj*e*r en *o*m sånd*a*n, så *skär* en *sä*.

Om en ä ude å far mä *häst* *o*m natte, å så *häste*n stann*a*r, så sk*a* en ta *u*pp *f*ällekniven å hålle *v*e uwat, så får en se, hå dä ä fär noge, som stagg*a*r *häste*n. Då kan *dä* *a* *hänna*, *atte* en får *sä* en dokti örefill, å så brog*a*r g*a*sten skr*a*tt*a* å *flu*we i *lu*fte som ett rött lagen; å så kan *dä* *a* *hänna*, *atte* han slår i kåll *hästane* å *te* å mä *kärane* å knäpp*e*r idå dom klääne å *skär* dom.

Om g*a*sten slår i *kåll* häst*e*n, så sk*a* en *lu*ft*a* i huvelawet (dä *v*ell si*a* bes*s*let i *mä*ll*o*m öörne), å då *lä*tt*a*r *dä* i *k*ågeremme, å då har *häste*n *lä*tt*a*r*e* får å sprätte *u*pp.

K*a*n en få en ormetagg å säd*e* in i e väggespronga, så ä dä *dä*n *bä*ste bod får väggelus; får då *fl*yr de mä ett. *Hä*ll*e* *o*m en tar väggelus å tull*a*r in i en kl*a*dd å bär b*o*rt *te* e *a*an ståv*a*, så *fl*yr *a*lle väggelusane did.

* * *

D*e*tt*a* ä no g*a*mmelt *sj*åbety, fårstås; dä'nt*e* mang*e*, som trur på't no får tie, *mä*n för i *va*le ha de hatt en gru*v*ele mängde mä sådene räjlar.

Vallvisa.

Se musikbilagan.

H*å*rre ska'u far*a*?
Jedebock å d*ala*,
Där ä g*å*tt å jäd*a*,
Där f*ä*ller enge väd*a*,
Där *gal* gög*e*n,
Där gror lög*e*n,
Där sedder duver på tuver
Å spinn*e*r på s*e*lk*e*t*e* luver;
D*ä*n *l*ell*e* egån, h*a*n går uti änge å slår,
Då må'u tru h*a*n sn*urte*,
K*a*ja, ho rag*a* å kn*å*tten, h*a*n drow,
Å *l*ell*e* piss*e*k*a*tten, h*a*n *kurte*.

Vallvisa.

Se musikbilagan.

Å Hans å Krans, de voro tvo sn*ä*ll*e* gutt*a*r,
De jengo i skogen å skutt*a*,
I m*a*rken*a* ud,
De så *te* min*a* fe,
Mass de lå på kne.
*K*änner'u Tor*a* å Brit*a*,
Eng*e* M*a*ri*a*, M*a*rgret*a*,
Å rar*e* brupiger å St*å*velsm*a*n,
Mali å Kari å Kristi*a*n?

Fru Tor*a*, ho legger å tr*a*ll*a*r;
Å tr*a*ll*a*r 'u på m*ä*j,
S*å* går j*ä* min v*ä*j.
Låck*e* fram juren frå roli*e* hann,
Kom *alle* de underl*e* juren,
Kom åksen, kom k*a*lv*e*n, kom *tj*uren,
Kom Row, kom Skow,
Mi *sköna* Filow,
Kom k*a*pp*e*t*e* *K*ersti,
Kom R*u*st*e*bu Ä*li*,
Kom sn*ä*ll*a*st*e* Kari,
Kom H*å*ll å B*u*rsen,
Mi *sköna* Fil*u*rsen,
Å H*a*ll å Br*a*nn!

Förklaringar.

Sid. 521. Äventyr, saga, berättelse; vid, hvit; bjön, björn; å, och; skull'n, skulle han; *låva'n*, lofvade han; *får*, för, ty; did, dit; *kär te* (karl till), i stånd att; sätt ud, utsatt, bestämt; tre, träd; *håles*, huruledes; *männe nä*, men när; *käärn*, karlen; *forst*, först; *illa ve* (illa vid), illa till mods; *ubegribele*, obegripligt; e *stunn etter*, en stund efteråt; *kurte*, körde; *trampen*, trappan; *fantes*, fanns; *klää*r, kläder; di, i;

Sid. 522. enge rå, ingen råd; *säde*, sätta; *mort*, mörkt; *detta vara*, medan detta fortfor; *hetta*, hittade; *se*, så att; tröt, väntat; *jä*, jag; *hårt*, hvart; *ena*, ensam; *nutta*, nytta; *arter*, ärter; stow upp, steg upp; ett *klää*, en duk; *hå*vel, huru, lowe, legat;

Sid. 523. *bratt*, brant; *skeller*, fattas; *jära*, göra; *enaan*, hvar andra; slow, slog; *brureskrud*, brudklädning; *idå*, utaf; *låder*, knarrar, gnisslar; ji, gifva; *skälit*, skäligt; *vrinna*, skrika, gnägga argsint;

Sid. 524. *smorjetrötne*, osmorda; *bede*, bit; *eda*, äta; mass, medan; *lawa*, lagade; *hårre*, hvar; *gove*, gifvit; *skunne dä*, skynda dig;

Sid. 525. *husbennere*, förtrycka; *fultes åd*, följdes åt; *vart*, varmt; *hå*, hvad; *skada*, skata; *panneskälle*, bit af ett sönderslaget kärl; *vijereng*, vriden vidja; *värehorn*, horn af en vädur; *aant*, annat; *ränner*, rinner; *feden*, fettet; *krogete*, krokig, krokordig; vreen, vriden; *magen*, maken;

Sid. 526. *Jessegåder*, gissegåtor; *rompen*, svansen; vidrappa ståvemur å kårsten, hvitrappad mur och skorsten; ullkara mä trä, ullkarda med trä; *trånusta*, trådnystan; *hage*, hake; *hol* i *jalsgåln*, hål i gärdesgården;

Sid. 527. nyba (nypan), fingrarne; *fråwe* der e *fråwa*, fråga er en fråga; *flåwa*, fluga; steg, stek; ne, ned, nedåt; *borsa*, bössan; fjör, fjäder;

Sid. 528. *nawlar*, naglar; *uwat*, ögat; *lagen*, lagan; *kladd*, klut;

Sid. 529. *gått* å *jäda*, godt att valla; *luver*, mössor; egån, ekorren; *snurte*, svängde sig; *kurte*, körde; fe, kreatur; *Tora*, *Brita*, *Ståvelsman*, *Kristian*, Row, Skow m. fl. äro namn på boskapen.

Vallvisa från Sörbygden.

Harmon. af Hj. Ö.

Tämligen fort.

Då må 'u tru han snur - - te, Ka - ja ho ra - ga å knåt-ten, han

drow, Å lel-le pis - se - - - - kat - ten han kur - - - - - - te.

Vallvisa från Sörbygden.

Tämligen fort. Harmon. af Hj. Ö.

Å Hans å Krans, De voro tvo snäl - - le gut - - - tar, De

jen-go i skogen å skut - - - - ta, I mar-ke-na ud, De så te mi—na

fe Mass de lå på kne. *Kån*-ner 'u To-*ra* å Bri - - *ta*,

rit.

En - ge *Ma*-ri-*a* Mar - - gre - ta, Å ra-*re* bru-pi-ger å Stå - vels - man,

Mali å Ka - ri å Kri-sti-*an*? Fru To-*ra* ho leg-ger å tra*l*-lar, Å

tral-lar 'u på *mä*j, Så går j*ä* min v*ä*j. Låc-ke fram ju-ren frå

ro - li - e hann! Kom *al* - le de un-der-le ju - - - - - - ren, Kom

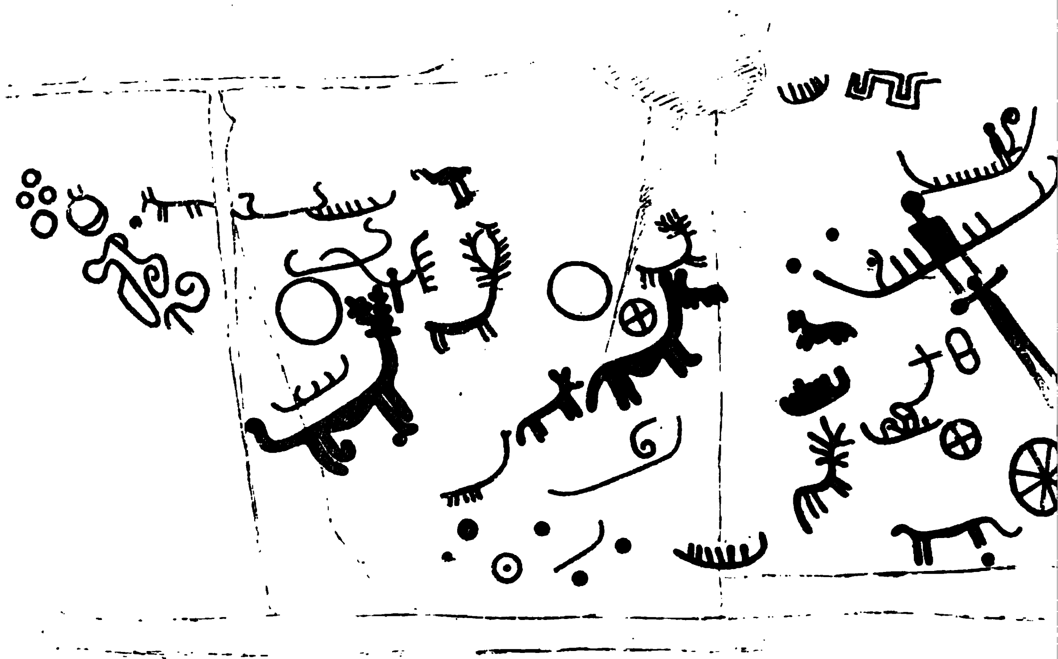
rit. — — — *a tempo*

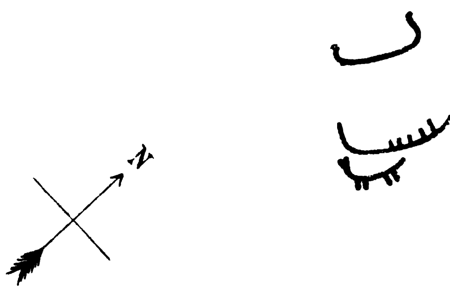

åk-sen, kom kal-ven, kom tju-ren, Kom Row, kom Skow, Mi skö-na Fi-low, Kom

kap-pe-te Ker-sti, Kom Ru-ste-bu Ä - li, Kom snål-la-ste Ka-ri, Kom
accel

Håll å Bur-sen, Mi skö-na Fi - lur - sen Å Hall å Brann!
rit

Innehåll.

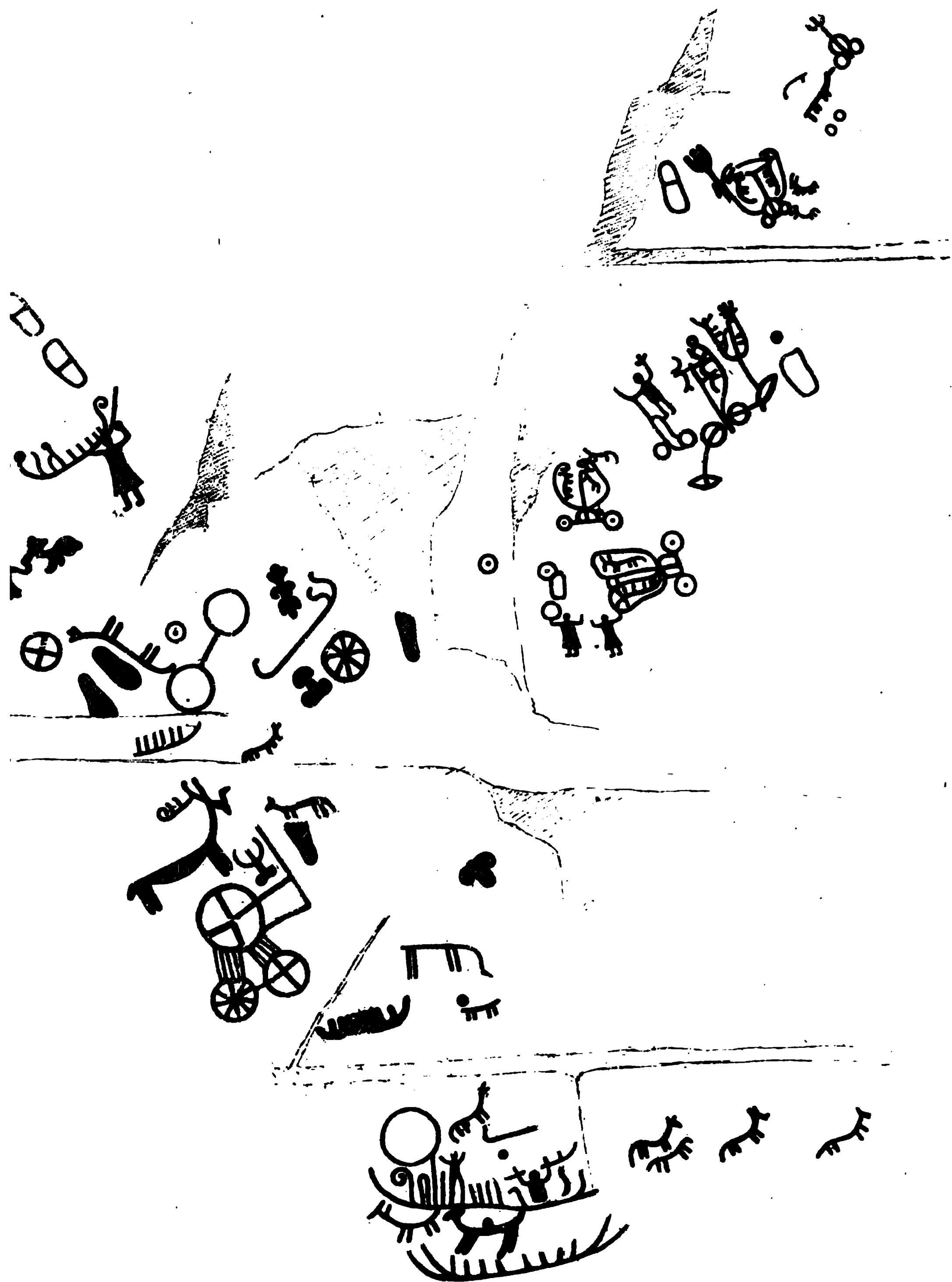

L. Baltzer del. 1873.

HÄLLRISTNING VID BACKA I BRAS

Fotolitografi af Carl Aller, Köpenhamn.

'ADS SOCKEN, STANGENÄS HÄRAD.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM

OM

GÖTEBORGS OCH BOHUSLÄNS FORNMINNEN OCH HISTORIA

UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP.

BIHANG

ORDBOK ÖFVER ALLMOGEMÅLET I SÖRBYGDEN

AF

NILS FR. NILÉN.

Pris 2 kronor.

Anal.

BIDRAG TILL KÄNNEDOM

OM

GÖTEBORGS OCH BOHUSLÄNS

FORNMINNEN OCH HISTORIA

UTGIFNA PÅ FÖRANSTALTANDE AF

LÄNETS HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAP

BIHANG

1879.

ORDBOK

ÖFVER

ALLMOGEMÅLET I SÖRBYGDEN

SAMLAD OCH UTGIFVEN

PÅ GÖTEBORGS OCH BOHUSLÄNS KONGL. HUSHÅLLNINGSSÄLLSKAPS

BEKOSTNAD

AF

NILS FR. NILÉN
FILOSOFIE KANDIDAT.

STOCKHOLM, 1879.
P. A. NORSTEDT & SÖNER
KONGL. BOKTRYCKARE.

FÖRORD.

I fjerde häftet af tidskriften »Bidrag till kännedom om Göteborgs och Bohusläns fornminnen och historia» framlades några smärre prof på allmogemål och folkvisor från Sörbygden. Genom anslag af Hushållningssällskapet har tillfälle beredts att nu låta dessa prof följas af en ordbok öfver allmogemålet i samma bygd, utgifvarens hembygd.

Denna ordbok har till syfte att upptaga munartens hela ordförråd. Då det nämligen numera kan anses vara erkändt, att dialektforskningen bör sträfva till att framleta alla i våra landsmål förekommande ord, har jag, i likhet med några föregående utgifvare af dialektordböcker, ej tvekat att upptaga äfven sådana ord, som föga eller alls icke afvika från motsvarande ord i riksspråket.

Att denna ordsamling dock icke kunnat blifva så fullständig, att icke mycket vore att tillägga, ligger i sakens natur. Dels äro många högst värdefulla ord föga gängse i dagligt tal och sålunda svåra att finna, dels äro en mängd afledda och sammansatta ord af den art, att de liksom bilda sig af sig sjelfva, så snart de tarfvas, ehuru de ej kunna sägas vara i bruk. Ledd af sin språkinstinkt, tvekar allmogen aldrig att bilda dylika ord, när ett motsvarande begrepp fordrar ett uttryck i språket, men i en ordbok kunna endast de ord upptagas, som verkligen förekomma.

Med afseende på ljudbeteckningen har syftemålet i främsta rummet varit att troget återgifva ordens uttal. Det har dock tillika ansetts lämpligt att gifva arbetet en sådan form, att det utan större svårighet skulle kunna läsas och förstås äfven af andra än språkmän. Att förena dessa stridiga syften har icke alltid varit lätt. Det har stundom funnits nödigt att försaka den fördel, som åtföljer ett strängt genomfördt ljudteckningssystem med endast ett tecken för hvarje ljud. Så har det s. k. ä*ng*-ljudet tecknats dels med *g* dels med *n* och dels med *ng* för vinnande af större likhet med vårt vanliga svenska skrifsätt. Så hafva de enkla ljud, som i svenskan tecknas med rd, rn, rt (i t. ex. jord, qvarn, snart) här tecknats på samma sätt. Deremot har det mött alltför stora svårigheter att qvarhålla den mångskiftande teckning af de s. k. *tj*e- och *sj*e-ljuden, som ännu tynger på vårt skrifspråk. För *tj*e-ljudet har alltså öfver allt brukats tecknet c och för *sj*e-ljudet tecknet x, hvilka tecken kunnat så användas, då k-ljudet alltid tecknats med k (aldrig med c), s-ljudet alltid med s (aldrig med c) och den ljudförbindelse, som i riksspråket tecknas med x, här alltid ljudenligt återgifvits med ks.

Kursiva bokstafstecken hafva nyttjats dels för att utmärka s. k. *öppna* vokalljud (*a*, *e*, *u*, *å*, *ä*, *ö*) dels i de fall, då ett konsonanttecken användts för att beteckna ett annat ljud än det vanliga eller egentliga (*g*, *n*, *ng*, *l*, *ld*, *ln*, *ls*, *lt*, *rd*, *rs*, *rt*) *.

Allmogeordens betoning har åskådliggjorts genom de vanliga tecknen akut ′ och gravis `. Tonvigtstecken utsättes i flerstafviga ord öfver vokalen i den starkast betonade stafvelsen. I enstafviga ord har tonvigten ej särskildt behöft betecknas, då de hafva akut. Sammansatta ord, hvilka vanligen, på samma sätt som i riksspråket, äga flere starkt betonade stafvelser, hafva dock fått tonvigtstecknet utsatt blott på den stafvelse, som i uttalet hufvudsakligen betonas. Bindestreck har begagnats för att åtskilja de olika lederna i sammansättningen, och genom jämförelse med motsvarande enkla ord är det således i hvarje fall möjligt att afgöra, på hvilka stafvelser i ett sammansatt ord tonvigt hvilar. Då uttryck eller hela satser anföras på allmogespråket, hafva betoningstecknen utsatts endast i de stafvelser, som i talsammanhanget företrädesvis få tonvigt.

Vacklande betoning hos ett ord har stundom antydts genom utsättande inom parentes af den ovanligare formens vokalljud med tonvigtstecken öfver den betonade stafvelsens vokal.

Den ljudföreteelse, som fått namn af vokalljuds tveklyfning, geminering eller fördubbling, är äfven i Sörbygdens allmogemål rätt vanlig i betonade stafvelser, då följande stafvelses vokal bortfallit. Den betonade stafvelsen får i så fall ett sådant uttal, att det förefaller som om dess vokal fördubblades. Rätta förhållandet är dock helt visst, liksom i flere andra dialekter, att den betonade stafvelsen i dylika fall får en sammansatt accent.** I denna ordbok har en sådan betoning antydts genom tecknet ʿ näst efter den betonade vokalen. Såsom exempel på ord, i hvilka »geminering» ägt rum, må här anföras ȁʿn (bestämda formen af ordet ȁn*e*), g*ȁ*ʿ*ln*, stȍʿ, k*ȁ*ʿrn (bestämd form af ordet k*ȁ*r), sáʿn (med långt u-ljud; best. form af subst. sann), k*ȁ*ʿln (best. form af subst. k*ȁ*ll*e*), kȁʿ*ln* (best. form af subst. kå*l*), b*ȕ*ʿrn (passift particip af verbet b*ȁ*r*a*) samt alla adjektiv på -v*ȕ*ʿ*ln*.

Lång vokal har utmärkts med längdtecken (ā, ē, á̄, ḗ, à̄, ḕ o. s. v.); de korta vokalljuden hafva deremot lemnats utan qvantitetstecken.

Då s. k. långt konsonantljud blott förekommer efter kort vokal i betonade stafvelser, hade dess beteckning genom dubbelskrifning af konsonanttecknet ej varit af nöden, om icke arbetet, efter hvad förut är nämdt, äfven skolat hafva ett mera populärt syfte. Det är detta syfte som fått fälla utslaget i de fall, der tvekan kunnat råda om lämpligheten af långt konsonantljuds teckning med enkelt konsonanttecken. Någon fara för att ljudets verkliga art i något fall

---

* Se tabellen sid. V.

** Noreen: Fryksdalsmålets ljudlära. (I Upsala universitets årsskrift 1877.)
Kock: Språkhistoriska undersökningar om svensk akcent. Lund 1878.

skulle undgå forskaren, har ej kunnat anses följa ur denna ojämnhet i teckningen.

I några fall har jag ej tilltrott mig att kunna med visshet afgöra, huru vida ej målet bör anses äga kort konsonantljud efter kort vokal i betonad stafvelse. Visst är, att orden *cärerg*, *cöregål*, *fila* m. fl. af åtskilliga personer uttalas med kort r och kort l, men då der jämte uttalet *cärreng*, *cörregål*, *filla* o. s. v. förekommer, kan det förra uttalssättet möjligen vara endast individuelt.

Vid åtskilliga ord, hvilkas uttal synts vara i alla afseenden lika med motsvarande ord med fullt stadgadt uttal i riksspråket, har likhetstecken utsatts mellan dessa ord. Så t. ex. uttalas orden *ask*, *àska*, *barm*, *brunn*, *gáller*, *gàllra*, *håre*, *hals*, *knássel*, *knàssla*, *sánna*, *slarv*, *slàrva*, *trássel*, *tràssla*, *vìdare*, *xárna*, *ýster* m. fl. alldeles som riksspråkets motsvarande ord.

Betydelsernas anordning lemnar, ur vetenskaplig synpunkt sedd, helt visst mycket öfrigt att önska. Till ursäkt må lända, att betydelseläran först nyligen börjat tillerkännas en sjelfständig plats vid sidan af ordbildningsläran och att således egentligen ingen bland hittills utgifna dialektordböcker kunnat i detta afseende tjena såsom säkert föredöme.

Jämförelser med beslägtade språk och munarter hafva endast sparsamt upptagits.

Språkområdet innefattar socknarne Krokstad, Hede och Sanne. Till grund för ordsamlingen har lagts målet i mellersta och södra delen af Krokstads socken. Målet i norra delen af Krokstad närmar sig, liksom Sannemålet, i mycket dalslandsdialekterna. Hedemålet äger mera likhet med det närliggande Tunge härads allmogemål. Ordformer, som iakttagits endast i Hede eller Sanne, hafva utmärkts med H. eller S., hvilket dock ej utesluter möjligheten af dessa formers förekomst äfven inom öfriga delar af Sörbygden.

Föråldrade ord och uttryck hafva satts inom [ ]. Åtskilliga ord, som först i senare tider kommit i bruk, hafva inneslutits inom ( ), ett beteckningssätt, som dock ej kunnat strängt genomföras.

För att underlätta hänvisningar och i ändamål att möjligen framdeles kunna uppgöra en kortfattad synonymisk öfversigt af målets ordförråd hafva raderna försetts med ordningsnummer.

Från många håll inom och utom hembygden har välvilligt och verksamt bistånd kommit mig till del vid utarbetandet af denna ordsamling. Så har Notarien F. H. Lundmarker under hela den tid, arbetet pågått, både muntligen och skriftligen lemnat mig talrika och värdefulla upplysningar. Så hade jag sommaren 1878 tillfälle att med biträde af Fredrik och Andreas Johannesson, Olof, August, Anders och Fredrik Petersson (alla i Sifvertorp) samt Andreas Johansson och August Andreasson (båda i Askedalen) fullständigt genomgå och i många fall beriktiga föregående årens samlingar, hvilka härunder äfven vunno en högst betydlig tillökning.

En af Studeranden vid Lunds universitet A. Torén med omsorg utarbetad mindre ordsamling från Tunge härad har af Föreningen för Hembygdens Minnen inom Göteborgs Nation i Lund välvilligt stälts till mitt förfogande. Ordformer ur nämnda samling hafva i åtskilliga fall upptagits till jämförelse.

Tvenne medlemmar af Bohusläns och Hallands Landsmålsförening, Läraren vid Upsala läns Folkkögskola H. Larsson och Studeranden J. A. Ahnström hafva under arbetets fortgång gått mig tillhanda med många upplysningar om allmogemålen i olika delar af norra och södra Bohuslän.

Det är min pligt att här tacksamt erkänna den förbindelse, hvari jag står till alla dessa och öfriga personer, som med råd och upplysningar främjat mina forskningar.

Slutligen har jag att till Länets Hushållningssällskap och dess Ordförande, Landshöfdingen m. m. Grefve Alb. Ehrensvärd, framföra min vördnadsfulla tacksamhet för den uppmuntran och det frikostiga understöd, som kommit detta arbete till del.

Upsala den 30 april 1879.

Nils Fr. Nilén.

Ljudbeteckning.

Denna ordboks	Landsmålsalfabetets	Uttal	Denna ordboks	Landsmålsalfabetets	Uttal
a	a	rspr. a i tal, hat.	p	p	rspr. p.
a	a	» a i tall, hatt.	r	r	» r.
b	b	» b.	rd	ɖ	» rd i jord.
c	ʂ	» »tje-ljud» utan ansats af t.	*rd*	ḍ	samma ljud som *ld*.
d	d	» d.	rn	ɳ	rspr. rn i barn.
e	e	» e i se, ehuru.	rs	ʂ	» rs i tvärs.
e	e—ẹ	» e i ande, befalla.*	*rs*	ṣ	samma ljud som *ls*.
f	f	» f.	rt	ʈ	rspr. rt i fort.
g	g	» g i gå.	*rt*	ṭ	samma ljud som *lt*.
g	ŋ	» g i vagn.	u	u	rspr. u i brun.
h	h	» h.	*u*	u	» u i brunn.
i	i	» i.	v	v	» v.
j	j	» j.	w	w	engelskt w i wink.
k	k	» k i kam.	x	ʃ	rspr. »sje-ljud» i t. ex. sju.
l	l	» l.	y	y	» y.
l	ɫ	s. k. tjockt l.	å	ɑ	» å.
ld	ḍ	nästan som *l*+d.	*å*	ɵ	närmast liknande ett *a*, uttaladt med läpparne i samma läge som vid uttalet af *u*.
ln	ṇ	» » *l*+n.			
ls	ṣ	» » *l*+s.	ä	ẹ—æ	närmast liknande rspr. ä i väl.*
lt	ṭ	» » *l*+t.			
m	m	rspr. m.	*ä*	æ	rspr. ä i häst, värd.
n	n	» n.	ö	ø	närmast liknande rspr. ö i röd, möda.
n	ŋ	» n i tänk.			
ng	ŋ	» ng i lång.	*ö*	ɵ̣	rspr. ö i förr.
o	o	» o i sol, otta.			

För närmare upplysningar om ljudens bildningssätt m. m. hänvisas till:

LUNDELL: Det svenska landsmålsalfabetet. Nyare bidr. till känned. om de svenska landsmålen o. s. v. I. 2. Stockholm 1879.

Med benäget tillstånd af nämnda afhandlings författare upptagas här ofvan, till jämförelse med de i denna ordbok använda bokstafstecken, landsmålsalfabetets motsvarande tecken.

Särskild uppmärksamhet torde böra fästas vid den skarpa skilnad, Sörbygdens allmogemål företer mellan de ljud, som i landsmålsalfabetet tecknas med ɖ, ɳ, ʂ, ʈ och dem som i samma alfabet tecknas med ḍ, ṇ, ṣ, ṭ.

* *e*-ljudet ligger mellan landsmålsalfabetets e och ẹ, ä-ljudet mellan ẹ och æ.

Kort öfversigt af nominal- och verbalböjningen.

I. Substantivens böjning.

	Singularis. Obest. form.	Singularis. Best. form.	Pluralis. Obest. form.	Pluralis. Best. form.	
Maskulina.	arm	årmen	àrmar	àrmane	-ar i obest. pluralis.
	dāl	då̆ʿln	då̀lar	då̀lane	
	kå̆r	kå̆ʿrn	kå̆rar	kå̆rane	
	fówel	fóweln	fòwlar	fòwlane	
	tàrre	tàʿrn	tàrrar	tàrrane	
	tå̆rpare	tå̆rpaʿrn	tå̆rparar	tå̆rparane	
Feminina.	brūr	brúre	brūrar	brūrane	
	brū	brúe	brúnnar	brúnnane	
	bōd	bőde	bődar	bődane	
	kú	kúe	cýnnar	cýnnane	
Maskul.	vägg	våggen	väggger	väggene	-er i obest. plur.
	sån	så̆ʿn	så̆ner	så̆ʿne	
	färj	fårjen	fårjer	fårjene	
Feminina.	mark	márke	màrker	màrkene	
	så̆kken	så̆kkne	så̆kkner	så̆kknene	
	lä̀ʿ	läe	lä̀ʿr	lä̀ʿne	
	cālla	cālla	cāller	cāʿlne	
	tònga	tònga	tònger	tòngene	
Neutra.	bärj	bårjet	bärj	bårje	
	hūs	húset	hūs	húse	
	trē	trēt	trē	tréʿ	
	stőʿ	stőʿt	stőʿ	stőe	
	rānne	rānnet	rānne	rānne	

Genitivus bildas både i singularis och pluralis genom tillägg af s till nominativformen.

II. Adjektivens böjning.

Obestämd form.

Singularis. Maskul.	Singularis. Femin.	Singularis. Neutr.	Pluralis. M. F. N.
smål(e)	smål(e)	smālt	smàle
brē	brē	brett	brèʿ
då̀li	då̀li	då̀let	då̀lie
úsel	úsel	úselt	ùsle
frèdele	frèdele	frèdele	frèdele
ståkkete	ståkkete	ståkkete	ståkkete
kå̆rakti	kå̆rakti	kå̆rakti	kå̆raktie
gàʿln	gàʿln	gàlet	gàʿlne

Bestämd form. *

Förenad.[1]		Sjelfständig.[2]		
Sing. Plur.	Singularis.		Pluralis.	
M. F. N.	M.	F. N.	M. F. N.	
smål*e*	smål*e*	smål*a*	smål*e*	
brè'	brè'	brè*a*	brè'	
ùsl*e*	ùsl*e*	ùsl*a*	ùsl*e*	

o. s v.

Adjektivens komparation sker efter hufvudsakligen samma lagar som i riksspråket. De vanliga ändelserna äro således -*are* eller -*re* för komparativus och -*a*st eller -st för superlativus. Smärre olikheter med riksspråket finnas dock i fråga om komparativens och superlativens bildning och böjning.

III. Verbens böjning.

I hvarje tempus finnes blott en enda form, gemensam för alla personer i singularis och pluralis Verben bilda icke några sjelfständiga konjunktivformer.

De starka verbens imperfektum, supinum och participium passivum upptagas i ordboken. De svaga verb, som böjas på samma sätt som àkt*a*, hafva i ordboken betecknats med sv. v. 1. Med sv. v. 2 betecknas de verb, hvilka böjas som höjj*a*, lås*a*. De verb, hvilka i sin böjning följa trū, hafva betecknats med sv. v. 3. I fråga om de passiva verbens böjning hänvisas till ordboken.

Följande exempel lemna en kort öfverblick af de svaga verbens hufvudformer i aktivum

Infinit.	Pres.	Imperf.	Supin.	Imperat.
àkt*a*, -*e*	àkt*ar*	àkt*a*	àkt*a*	àkt*a*, -*e*
höjj*a*, -*e*	{ höjj*er* höjj*er* }	höjt*e*	höjt	höjj
lås*a*, -*e*	läs*er*	låst*e*	läst	läs
trū	trū*r*	trùtt*e*	trutt	trū

* Skilnaden mellan förenad och sjelfständig bestämd form framgår af följande exempel:

[1]) Sk*a* *jä* ta dä smål*e* *hä*ll*e* dä brè' bann*e*t?

[2]) Tá dä brè*a*!

Förkortningar.

a. = adjektiv.
adv. = adverb.
b. = bestämd form.
D. eller d. = danska.
Dalsl. = Dalsland.
def. = defekt.
dep. = deponens.
dial. = dialekter.
eg. = egentligen.
eng. = engelska.
f. = femininum.
fr. = franska.
frf. = framför.
fsv. = fornsvenska.
följ. = följande.
förb. eller förbind. = förbindelse.
föreg. = föregående.
gen. eller genit. = genitivus.
gotl. = gotländska.
gr. = grekiska.
H. = Hede socken.
imper. = imperativus.
impf. eller imperf. = imperfektum.
inf. = infinitivus.
interj. = interjektion.
intr. = intransitiv.
isl. = fornisländska.
ital. = italienska.
jfr = jämför.
koll. = kollektivum.
m. = maskulinum.
möjl. = möjligen.
N. = norska.
n. = neutrum.
ob. = obestämd form.
op. eller opers. = opersonligt.
oqv. = oqvädinsord.
part. eller partic. = participium.
pl. = pluralis.
prep. = preposition.
pres. = presens.
pron. = pronomen.
refl. = reflexiv.
rspr. = rikspråkets.
räkn. = räkneord.
S. = Sanne socken.
s. = substantiv.
sing. = singularis.
skämts. = skämtsam, skämtsamt.
sms. = sammansättning, sammansättningar.
st. = starkt.
sv. = svagt.
säll. = sällan.
sälls. = sällsynt.
t. = tyska.
tr. eller trans. = transitiv.
uttr. = uttryck.
v. = verb.
vanl. = vanligen.
vestg. = vestgötamålets.

A.

à s. m. ljudet och bokstafven a.
a pron. henne. (Se **hō**.)
àba s. f. apa.
àbē s. n. abc, alfabet.
àbē-bōg s. f. abcbok.
àbese-bōg s. f. abcbok.
àbekatt s. m. apa.
àbenakka s. f. almanack.
abetég s. n. apotek.
abetégare s. m. apotekare.
abetéks-lān s. f. (sälls.) hypotekslån. (Folketymologi.)
abetéks-sāger s. m. pl. medikamenter.
abetéks-sūb s. m. besk. (Folketymologi; jfr sv. aptitsup.)
ablát s. m. oblat, nattvardsbröd.
ablát-ask s. m. oblatask.
abláte-röra s. f. oblatdeg.
abláte-tallrek s. m. paten.
ádel s. m. adel.
ádels-man s. m. adelsman.
ádels-stämma s. f. adlig börd.
àdål a. vämjelig.
afǟkter s. pl. åtbörder.
afǟrd s. m. affär.
agedéra sv. v. 1 ackordera.
agústi s. m. augusti.
àkla s. n. ankel, fotknöl.
àkle-lē s. m. fotled.
aks s. n. (sädes-)ax.
aks s. n. (nyckel-)ax.
àksam a. aktsam.
áksel s. f. axel, skuldra.
àksel s. m. axel, hjulaxel.
áksie s. f. aktie.
àksle-blā s. n. skulderblad.
àksle-lē s. m.
àksle-remsa s. f. (i en skjorta).
àksle-stökke s. n. axelstycke (i en skjorta).
àksle-tann s. f. okseltand.
akt s. f. akt, uppmärksamhet.
akt s. f. (passions-)akt.
àkta sv. v. 1 akta.
àkta dǟ det torde nog vara möjligt.
àkte sä sv. refl. v. 1 akta sig.
áktor s. m. interimsförmyndare.
akǟrt s. m. ackord.
akxṓn s. m. auktion.
akxṓns-fålk s. n. auktionsfolk.
akxṓns-inrōb s. n. auktionsinrop.
akxṓns-mäster s. m. auktionist.
àles adv. annorlunda.
àlsare adv. annorlunda.
āl s. f. al. Jfr **ārr**.
àl-dōn s. f. ihärdighet, sträfsamhet.
àle-bark s. m. albark.
àle-buske s. m. albuske.
àle-cǟr s. n. alkärr.
àle-knäpp s. m. 1) alknopp, 2) alehäradsbo.
àle-kvest s. m. alqvist.
àle-löv s. m. allöf.
àle-pinne s. m. alpinne.
àle-rōd s. f. alrot.
àle-skow s. m. alskog.
àle-trē s. n. alvedsträ.
àle-vē s. m. alved.
àmen adv. amen.
àmma s. f. amma.
àmma s. f. åm, fastage.
àmma sv. v. 1 amma. Sms. **àmm upp**.
àmma sv. op. v. 1 blåsa sakta men stadigt.
amme pǟ sv. v. 1 pådrifva, uppmana. (Jfr föreg.)
àmpa sv. v. 1 vara kinkig, retsam.
àmpe-lass s. n. retsam menniska.
àmpe-stekka s. f. = föreg.
àmpe-ståkk s. m. retsamt barn.
àmpete a. retsam, kinkig.
amǟn (àǟ) adv. amen.
ān s. f. pl. **ānnar** and.
ān s. m. (ande?) blott i uttr. **en grúmme ān** en obarmhertig menniska.
ān adv. an; **åv å ān** af och an.
àna sv. v. 1 ana.
àna sv. v. 1 andas.
anbösten a. andfådd.

àndakt s. f. andakt.
àndra s. f. skena på slädmed.
andåkti a. andäktig.
àndärres oböjl. a. motsträfvig. (Isl. andæris.)
åneng s. m. aning.
ånenges oböjl. adj. i brist, utblottad på. (Jfr? isl. án och engi, indefin.).
åne s. m. andedrägt.
åne-dräkt s. f. sättet att andas.
åne-rēre s. m. andbo.
åne-rum s. n. andrum.
anfåkta sv. v. 1 anfäkta.
àn-gå op. st. v. angå.
ànhang s. n. 1) anhang 2) påhäng (om menniskor).
ànjeläjjen a. angelägen.
an-krämmen (n-k) a. vämjelig.
ànlaw s. n. anlag.
àn-låde s. f. b. själtåget. (Eg. n. Isl. andlát).
ánno adv. anno, år.
ån-onge s. m. andunge.
anpústen a. andfådd.
ànsa sv. v. 1) ausa 2) tillaga.
[ånsare s. m. = mågeskovvel.]
ànsē st. v. anse.
ànsen blott i uttr. i **ansen i jåns.**
ànskvätten a. ful, otäck.
anståndi a. anständig.
anståndihēd s. f. anständighet.
ànsvār s. n. ansvar.
ansvára sv. v. 1 ansvara.
ansvári a. ansvarig.
àntā st. v. antaga, godkänna.
àntī s. f. 1) andtid 2) bråk, oväsen.
ån-täppa s. f. andtäppa.
anvånna sv. v. 2 använda.
ànvärket def. a. n. eller s. n. b. större eller mindre mängd af födoämnen, vanl. säd eller mjöl. (Isl. andvirki).
apárta a. utmärkt.
apárto adv. särskildt.
àprill s. m. april.
åre pron. blott i formerna **dän åre, de åre** andre.
arm s. m. arm.
àrm-bowe s. m. armbåge.
àrmbowe-stō s. n. armbåge (på en rock).
àrme-kregg s. m. armveck.
àrme-lägg s. m. armpipa.
àrme-stål s. n. armstyrka.
àrme-tāg s. n. armtag (ett slags brottning).
àrm-hūla s. f. armhåla.
àrmo s. m. armod.
àrmosamm a. knapp, besvärlig.
arést s. m. arrest.
arästéra sv. v. 1 arrestera.
art s. f. art, sätt.
àrtas mä sv. dep. v. 1 krångla, retas med.
àrti a. lustig, tokrolig.
ās s. n. = as.
åse sä frámm sv. refl. v. 1 släpa sig fram.
åse-krāge s. m. gnidare.
åse-prȳl s. m. stryk.
åvelang a. aflång.
ável s. m. afvel.
ável s. m. härd i en smedja.
åvīser s. f, pl. tidningar.
åvjåra sv. v. afgöra.
āvkårtneng s. f. afkortning, minskning i utskylder.
āvkårtnengs-långd s. f. lista öfver de skattskyldige som fått sina utskylder minskade.
avlåt s. m. = **ablåt.**
åvo a. 1) afvog 2) afvig.
åvo(w)hēd s. f. afvoghet.
åvonn s. m. afund.
åvonsamm a. afundsam.
åvon-sȳg a. afundsjuk.
åvon-sȳge afundsjuka.
åv-sālo def. s. afsalu.
åvskrāb s. n. afskrap (äfven såsom skällsord).
åvslūta sv. v. 1 afsluta.
åvunn s. m. afund.
åvunnas sv. def. dep. v. inf. & sup. afundas.
åvun-xūge s. m. afundsjuka.
åvuns-värk s. n. afundsam handling.
åv-väjj s. m. afväg.
åvxē s. n. afsked.
åvxēra a. afskedad.
åv-yttra sv. v. 1 = afyttra.
åwa sv. v. 1 aga.
åwe s. m. aga, tukt.
åwe-lōs a. sjelfrådig.
áwel s. m. afvel.
áwel s. m. härd i en smedja.
åwla sv. v. 1 förvärfva.

agn s. f. skärpa, hvasshet.
agn s. f. vanl. pl. àgnar agnar.
àgne-fesk s. m. fisk, använd till lockbete.
àgne-påse s. m. (oqv.) som lefver på mager kost.
àgne-vāl s. m. = föreg. (Jfr vāl.)
ánger s. m. ånger.
ánger a. ångrande, ångerköpt.
ánger-cōpt a. ångerköpt.
anger-hánnla a. = föreg.
àngra sv. v. 1 ångra.
àngå st. v. angå.
ànka sv. v. 1 ångra.
ànkare s. m. (skepps-)ankare.
ànkare s. m. ankare.
ánker s. m. ankbonde.
ánker s. f. anka.
ánker-onge s. m. ankunge.
ánker-ägg s. n. ankägg.
ànkra sv. v. 1 ankra.

A.

a adv. 1) redan 2) (svagt bekräftande) väl, nog.
ajj interj. = aj.
ajō adjö.
ajōss adjö.
all a. = all, hel; { i áll dá hela dagen i dag, áll ijōnnum allt igenom, áll ōver öfver allt. }
alldéles (säll. àēe) adv. alldeles.
alléna oböjl. a. blott i uttr. mó alléna.
àlle adv. allra.
áller s. m. ålder.
àller adv. aldrig.
àllers-mess def. s. f. skämtsam ordbildn. blott i uttr. te àllersmess aldrig. (Eg. aldrigsmessa.)
àlli hóba allesamman, allihop.
àllmune-väjj s. m. byväg; »dä gròr'nte järna gräs i àllmuneväjjen» (ordst.).
àllmänn a. = allmän.
àllri adv. aldrig.
alls adv. = alls.
allt s. m. altsträng (på fioler).
állt mā étt alltid.
allt adv. nog, väl, helt visst.
állti adv. alltid.
àllvāla s. f. allvar.
àllvār s. n. = allvar.
àllvarsamm (aáa) a. allvarsam.
àllvūla s. f. allvar.
almenákka s. f. almanack.
almenákke-dåse s. m. gammaldags snusdosa af messing med kalender på locket.
àltare s. n. (b. àlteret) altare.
àlters-dūg s. m. altarduk.
àlters-reng s. m. altarring.
àlters-tävla s. f. altartafla.
àlkete a. smutsig, slipprig.
alm s. f. alm.
àlmeja s. f. folksamling, menighet.
āln s. f. aln.
àln-bowe s. m. armbåge.
àlne-brē a. alnsbred.
àlne-cokk a. alnstjock.
àlne-huw a. alnshög.
àlne-jyb a. alnsdjup.
àlne-lang a. alnslång.
à'n pron. n. à'nt & àne pl. àndre annan.
ándern s. m. b. den andre (nummer 2) i en nummerlek.
àndre räkn. andre.
àne konj. (sälls.) men, utan.
à'n-hårr pron. hvarannan.
ànn-dā s. m. annandag.
ànnlesare adv. annorlunda.
àntengen konj. antingen.
ànti konj. antingen.
ār s. m. ljudet och bokstafven r.
àrbē s. n. arbete.
àrbē sv. v. def. inf. arbeta.
àrbesam a. 1) arbetsam 2) svårarbetad.
àrbes-fålk s. n. arbetsfolk.
àrbes-för a. arbetsför.
àrbes-häst s. m. 1) arbetshäst 2) stark häst.
àrbes-kār s. m. arbetskarl.
àrbes-trāl s. m. 1) ihärdig arbetare 2) valk i händerna.
arbéta sv. v. 1 arbeta.
arjéra sv. v. 1 agera, vilja gälla för.

àrj(e) a. arg, ondsint.
àrjsint a. = argsint.
ark s. n. = ark.
àrke först a. jfr s. fē, nōd m. fl.
arm a. = arm.
arv s. m. = arf.
àrvenge s. m. 1) arfvinge 2) barn.
àrve-dēl s. m. = arfvedel.
àrve-jōl s. f. arfjord.
àrve-ludd s. m. arfslott.
àrve-lōs a. arflös.
àrve-row s. m. sjelfsådd råg.
àrv-sunn s. f. arfsynd.
àrv-xefte s. n. arfskifte.
àrta s. f. ärt.
àrte sä sv. refl. v. 1 få små blåsor (om tunnbröd).
àrte-cōrka s. f. ärtgalge.
àrte-grȳda s. f. nafvel.
àrte-krāge s. m. mindre ärtgalge.
àrte-mjål s. n. ärtmjöl.
àrte-pong s. m. ärtskida.
àrte-rīs s. n. ärtris, ärthalm.
àrte-skalma s. f. ärtskida (skalet).
ask s. f. = ask (trädet).
ask s. m. = ask. (Jfr āska.)

àska s. f. = aska.
àske-fīs s. m. askunge.
àske-grå a. askgrå.
àske-how s. m. askhög.
àske-lūd s. f. asklut.
askerēra sv. v. 1 assurera.
asp s. f. = asp.
àspe-kubbe s. m. aspstock.
àspe-lunn s. m. asplund.
àspe-lōv s. n. asplöf.
àspe-verke s. n. aspvirke.
att konj. (aldrig infinitivmärke) = att.
àttante a. bakom.
àttan räkn. aderton.
àtte konj. att.
àttene räkn. adertonde.
àtter adv. tillbaka (blott i uttr. àtter å fram).
àtter-bå s. n. återbud.
àttevē och àttevē prep. och adv. jämte, till.
àttre sä sv. refl. v. 1 ändra beslut.
àttåre a. komp. bakre.
àttåste a. superl. n. àttåsta efterste, bakerste.
àttōver prep. bort öfver, längs efter.

B.

bād s. n. = bad.
bàda sv. v. 1 = 1) bada 2) betjena vid bad.
bàd-balj s. f. badkar.
bàde s. m. båtnad, fördel.
bàderī (aeí) s. n. badhus.
bàd-hūs s. n. = badhus.
bàd-kār s. n. badkar.
bāg s. m. baksida, rygg (äfven på eggjern o. d.).
bāg s. n. bak, bakning.
bāg adv. och prep. bak, bakom.
bàg-ante adv. baktill.
bàga sv. v. 1 1) baka. bāge nàtt göra nattbak. 2) badda.
bàgare s. m. = bagare.
bàg-bēn s. n. bakben.
bàg-binna st. v. bakbinda.
bàg-bå s. n. återbud.
bàg-cēg a. bakåtlutande.

bàg-dēl s. m. bakdel.
bàg-dār s. f. bakdörr.
bàgeng s. f. bakning.
bàge-cāvvle s. n. brödkafle.
bàge-dā s. m. dag då man bakar.
bàge-fjål s. f. bakbräde.
bàg-ejja s. f. bakvatten (i en ström).
bàge-kāga s. f. bakbulle, smakbröd.
bàgelse s. n. bakelse.
bàgelse-fårm s. f. bakelseform.
bàgerī (aeí) s. n. bageri.
[bàge-spā s. m. bakspade.]
bàge-stōl s. m. »dän ställnengen, som de lägger bàgefjålne på».
bàge-vē s. m. bakved.
bàg-fōd s. m. bakfot.
bàgge s. m. (sälls.) bagge.
bàg-hāl s. m. blott i uttr. gå på bàghāl sv. op. v. gå bakut.

bági prep. bakuti.
båg-ikreng prep. bakom.
bäg-jūl s. n. bakhjul.
bäg-lass s. n. »lass, som medtages på återfärden från ett ställe, dit man kört med lass».
bäg-lumme s. m. bakficka.
bäg-lås s. m. baklås.
bäg-läksa s. f. baklexa.
bäg-lär s. n. bakläder.
bäg-länges adv. baklänges.
bäg-lässa sv. v. 2 göra bakre delen af lasset för tung.
bäg-lässt a. (om åkdon) 1) part. af **bäg-lässa** 2) bygd så, att lassets hufvudtyngd trycker bakom axeln.
bäg-omm s. m. bakugn.
bägon s. m. hvar och en af ytterbräderna i en sågstock.
bägone-bräa s. f. den näst yttersta af bräderna i en sågstock.
bäg-part s. m. bakdel, bakre halfvan af något.
bágpå bakpå.
bäg-revve s. m. väfbom.
bäg-ränta s. f.
bäg-sīa s. f. baksida.
bäg-stamm s. m. 1) ryggstöd på soffor o. d. 2) se **frámmstamm** & **änne-stamm**.
bäg-stökke s. n. ryggstycke (i ett klädesplagg).
bäg-säde s. n. baksäte.
bäg-säle s. m. ett slags seldon.
bäg-tāla sv. v. 1 baktala.
bäg-tāleng s. f. baktalande.
bäg-vägg s. m. bakvägg.
bäg-vänt a. bakvänd.
bägåre a. bakre.
bägåste a. sup. n. **bägåsta** bakerste.
bäg-änne s. m. bakända.
bäg-xyss s. m. bakskjuts.
bäg-xöd s. m. skarf bakpå skodon.
bakk s. m. se **brōbakk**.
bàkke s. m. backe.
bàkke-brink s. m. mindre backe.
bàkke-hāre s. m. backhare.
bàkke-länk s. m. ålref.
bàkke-munn s. m. sluttning (abstrakt).
bàkke-stávva s. f. backstuga.
bàkkestávve-seddare s. m. backstugusittare.
bàkke-svāle s. m. grässvål.
bákkete a. backig.
bàksa sv. v. 1 stryka baklänges (om hästar).
(**bāl** s. m. = bal.)
bān s. n. band.
bāna s. f. jernbana.
bann s. n. band.
bànn-hunn s. m. bandhund.
bànn-jōl s. f. band på laggkärl.
bànn-jårn s. n. jernband på laggkärl.
bànn-knīv s. m. bandknif.
bànn-stōl s. m. bandstol.
bār s. n. koll. barr.
bār a. n. **bārt** bar. — en **bár** en sup.
bàra sv. v. 1 beströ med barr.
bàr-bāga adv. barbaka.
bàre adv. bara, blott.
bàre-fläkka s. f. vanl. b. snösmältningstiden.
bàr-fråst s. n. barfrost.
bàr-kvest s. m. barrqvist.
bàr-lomm s. m. granruska.
bārn s. n. barn.
(**bārn-** se **bån-**.)
bàrn-dōb s. n. barndop.
bàrndom s. m. barndom.
(**bàrne-fār** s. m. barnfader.)
bàrne-minne s. n. barnaminne.
bàrne-morska s. f. barnmorska.
bàrn-fött a. barnfödd.
(**bàrn-lōs** a. barnlös).
bàrnsli a. barnslig.
bàr-nål s. f. barr.
bàr-ruska s. f. barrqvist.
bàr-skow s. m. barrskog.
bàr-säng s. f. barnsäng.
bàrsängs-cāreng s. f. barnsängsqvinna.
bàrsängs-grōd s. m. (Se Tillägget.)
bàrs-öl s. n. barnsöl.
bàr-tåwa s. f. vanl. b. bara fläckar på en snöbetäckt väg.
bās s. m. bassträng.
bàse s. m. vanl. b. smek- och locknamn på baggar.
bast s. m. bast.
bàste-tämm s. m. vanl. pl. basttöm.
bàste-tåw s. n. basttåg.

bà*nge* s. m. lif (bål) på ett klädesplagg (skjorta, rock o. d.).

bà*nge*n a. rädd.

ba*ng*stýro a. bångstyrig.

bà*ng*-xūl s. m. bonjour. (Folketymologi; jfr bà*nge* & xū*la*.)

ba*n*k s. m. jordbank, sandbank.

ba*n*k s. m. bankinrättning.

bà*nka* sv. op. v. 1 skocka sig (om skyar).

ba*n*kerätt s. m. bankrutt.

bà*n*k-lān s. f. banklån.

bá*n*ko s. n. utan pl. banko.

ball s. m. vanl. pl. skinka (clunes).

ba̋ll s. m. selputa.

bà*lla* sv. v. 1 falla, dimpa.

bà*lle*-fōr*e* s. n. (skämts.) halka.

ba*l*sam*ína* s. f. balsamin.

balt*e* pā̊ s*ä* sv. v. 1 pelsa på sig, sätta på mycket kläder.

bā*l* s. n. nederbörd.

bà*la* sv. op. v. 1 ösregna.

bà*lj* s. f. balja.

bà*lja* sv. v. 1 bälga. Sms. b. í s*ä*.

bą*lke* s. m. 1) »dān kū*la* som å *ù*ppi ā̊n på l*ù*ftstrūb*en*» 2) luftstrupe.

bà*lke*-strūb*e* s. m. luftstrupe.

bà*lma* sv. v. 1 belga i sig. Vanl. i förbindelsen bà*lma* å drèkk*a*.

bà*lma* s. f. menniska som belgar i sig vatten eller andra dryckesvaror.

bà*nna* sv. v. 1 1) svärja 2) förbanna.

bà*r*-arm*a* a. som har bara armar.

bardū́s adv. burdus.

bà*r*-fātt a. barbent.

bà*r*-h*a*ls*a* a. barhalsad.

bà*r*-huvv*a* a. barhufvad.

bà*r*-h*ä*nt a. barhänd.

bà*r*-nāv*a* a. barhänd.

bark s. m. = bark.

bà*rka* sv. v. 1 afbarka.

bà*rka* sv. v. 1 barka (vid garfning).

bà*rke*-brō s. n. barkbröd.

bà*rke*-f*utta* s. f. = f*ùtta*.

bà*rke*-hō s. m. barkho (vid garfning).

bà*rke*-kār s. n. barkkar.

barm s. m. = barm.

barmh*ä*rti a. barmhertig.

bà*r*-*ä*rm*a* a. bararmad.

b*à*sk*a* sv. v. 1 slå. Blott i uttr. b*a*sk ij*ó*nnum sträfva sig igenom, slå sig fram, b*a*sk*e* pā̊ ge stryk.

bàss*e* s. m. basse, grobian.

b*à*st*a* blott i uttr. stå b. uthärda.

b*a*st*á*nt a. bastant.

bē st. v., bā bett, 1) bedja 2) bjuda. Smss. bē b*ùrt*, ihṓb. 3) tigga.

bēd a. bet.

bè*da* s. f. afdelning af tid, väg eller arbete.

bè*da* s. f. betblandning (vid färgning).

bè*da* sv. v. bètt*e*, bett göra uppehåll i resa eller arbete för att hvila eller låta dragarne äta.

bè*da* sv. v. bètt*e*, bett beta.

bè*da* sv. v. bètt*e*, bett, bett, beta (vid färgning).

bè*de* s. n. 1) bete 2) bete vid fiskning.

bè*des*-fōr s. n. betesfoder.

bè*des*-haw*e* s. m. beteshage.

bè*des*-hamn s. f. betesmark.

bè*des*-kr*ä*ttur s. n. vanl. pl. beteskreatur.

bè*des*-m*a*rk s. f. betesmark.

bè*de*-st*ä*ll*e* s. n. rastställe.

bè*de*-stō s. n. rastställe.

bè*de*-xē s. n. dörrkarm.

begg s. n. beck.

begg förstärkande adv. före a. murk.

bè*gga* sv. v. 1 1) becka 2) sota (för), umgälla.

bè*gga*n*e* adv. = begg.

bè*gg*et*e* a. beckig.

bè*gg*-h*ä*tt*a* s. f. 1) beckmössa (mot skorf) 2) rus.

bè*gg*-kōg*are* s. m. beckbrännare.

bè*gg*-r*e*sp s. f. becktråd.

bè*gg*-stregg s. n. stycke uppmjukadt beck, hvarmed becktrådarna strykas.

bè*gg*-s*ó*mm s. m. becksöm.

bè*gg*s*ó*ms-stövv*el* s. m. vanl. pl. becksömsstöfvel.

bè*gg*-trå s. m. becktråd.

bēn s. n. 1) ben 2) lägg 3) fot (äfven på möbler o. d.).

bè*na* s. f. bena.

bè*na* sv. v. 1 bena.

bè*ne* s*ä* framm sv. refl. v. 1 varsamt och med svårighet arbeta sig fram.

bè*n*-b*e*dd*e* s. m. benbit.

(bènete a. benig.)
bèn-fēde s. m. merg.
bèn-full a. mycket benig.
bèn-knōder s. f. knota, benknota.
bèn-lägg s. m. lägg.
bèn-mjāl s. n. benmjöl.
bèn-pība s. f. benpipa.
bèn-plagg s. n. pl. skodon.
bèn-rangel s. n. benrangel.
bèn-rōda s. f. benröta.
bèn-stamp s. m. benstamp.
bèn-värk s. m. = benvärk.
bèn-xämleng s. m. benbit.
bèn-xänglеng s. m. = föreg.
bènge s. m. binge.
bècca s. f. hynda.
becýmmer s. n. = bekymmer.
becýmmersam a. bekymmersam.
becýmra sv. v. 1 = bekymra.
becýttra a. ängslig, bekymrad.
becänna sv. v. 2 = bekänna.
becännelse s. m. = bekännelse.
bedd s. n. 1) bett 2) skärpa 3) ohyra.
bèdda sv. v. 1 hopflicka. Smss. bedd ihób.
bèdde s. m. bit, stump.
bèdde-vīs adv. bitvis, stycktals.
bedrá st. v. bedraga.
bedráware s. m. bedragare.
bedrédden a. smutsig.
bedréfti a. driftig.
bedräjerí s. n. bedrägeri.
bedrōva a. bedröfvad.
bedrōvele a. bedröflig.
bedrōvels s. n. ledsamhet.
bedrōvelse s. n. = bedröfvelse, ledsamhet.
bedýra sv. v. 1 = bedyra.
befálla sv. v. 2 = befalla.
befállneng s. f. befallning.
befállnengs-man s. m. kronofogde.
befátte sä sv. refl. v. 1 befatta sig.
befáttneng s. tillstånd.
befängde sä sv. refl. v. 1 göra lustiga åtbörder (för att göra sig löjlig).
befängt a. befängd.
befäll s. n. befäl.
begágna sv. v. 1 begagna.
begráva st. v. = begrafva.
begráven a. listig.
begrávneng s. f. begrafning.
begríba st. v. begripa.
begå sä st. refl. v. reda sig, slippa undan.
begåvneng s. f. fästegåfva.
beháw s. n. behag.
beháwa sv. v. 1 behaga.
behōv s. n. behof.
behäll s. n. behåll.
behälla st. v. behålla.
behällneng s. f. behållning.
behäln a. bergad.
behōr s. n. tillbehör, apparat.
behōva sv. v. 2 = behöfva.
behōvele a. behöflig.
bejí st. trans. v. (jfr ji) upphöra.
bejíven a. slug, falsk.
bejälpele a. tillräcklig.
bejär s. n. = begär.
bejärels s. begäran.
bejärs oböjl. a. blott i uttr. väre bejärs begära. (Eg. gen. af bejär.)
bejära sv. v. bejärte, bejärt, bejärt begära.
bejärle a. nidsk, lysten, oförskämd i sina fordringar.
bejärneng s. f. bård.
bekánt a. bekant.
(bekán(t)skāb s. m. bekantskap.)
bekláwa sv. v. 1 beklaga.
bekláwele a. beklaglig.
belábba a. 1) fet, välgödd 2) smutsig, sårig.
belévva a. rask.
belåden a. 1) till mods (vanl. illa b.) 2) belåten.
belägga sv. v. belá & belákte, belákt belägga.
bel s. n. 1) tid, stund 2) gång, omgång.
bèla sv. v. 1 balka. Sms. bèl åv.
bèl-vägg s. m. afbalkning.
berúmm s. n. beröm.
berúmma sv. v. 2 berömma.
berúmma sv. v. 2 1) rymma, innefatta 2) skaffa utrymme åt.
berúmmele väl berömvärd.
berå s. n. öfverläggning, plan, tvekan; blott i uttr. stå i berå; väre i tvänne berå.
berätta sv. v. 1 berätta.
berättelse s. m. berättelse.
berōkta a. beryktad.
besínna sv. v. 1 = besinna.
besínne sä sv. refl. v. 1 1) besinna sig 2) återkomma till besinning.

besínnelse-tī s. f. betänketid.
besínt a. betänkt.
besk a. n. best & bekst besk.
beskríva st. v. beskrifva.
beskrívneng s. m. och f. beskrifning.
besláw s. n. beslag.
bèsla sv. v. 1 betsla.
beslút s. n. = beslut.
beslúta sv. v. 1 = besluta.
10 beslå st. v. beslå.
besmál s. m. betsmar.
bèsmār s. m. betsman; skams besmár trollslända.
bèsmare-krōg s. m. krok på betsman.
besmí s. n. besvär. (Jfr N. bitsmid.)
béssel s. n. betsel.
béssel-stōl s. m. vanl. b. betseldon.
best s. m. best.
bestå st. v. = bestå.
20 beställa sv. v. 2 = 1) beställa 2) uträtta.
beställneng s. beställning.
bestämma sv. v. 2 = bestämma.
bestâmt adv. = bestämdt, säkert.
beständi a. bastant, hållbar.
beståndit adv. beständigt.
besvår s. n. = besvär.
besvåra sv. v. 1 = besvära.
besvårle a. besvärlig.
(besvårlihēd s. f. svårighet.)
30 besýnnele a. besynnerlig.
besått a. besatt.
besōgare s. m. tullnär vid gränsen.
betála sv. v. 2 betala.
betáleng s. m. betalning.
beténg s. n. beting.
betrú sv. v. 3 betro.
bétter a. n. bétter 1) bitter 2) bister, skarp (om köld).
bétter-mandel s. m. bittermandel.
40 bétters i uttr. må bétters nō endast med största svårighet.
bettert förstärkande adv. frf. a. kallt.
bétteråll s. m. vitriol. (Folketymologi.)
bètti adv. bittida.
betý sv. v. betýdde, betýtt betyda.
betýg s. n. = betyg.
betänke-tī s. f. betänketid.
bevára sv. v. 1 bevara.
beváres interj. bevars.
50 bevárs interj. bevars.

bevís s. n. = bevis.
bevísa sv. v. 1 = bevisa.
bevísele a. bevislig.
bevânt def. a. n. = bevändt.
bevårneng s. m. 1) beväringsyngling 2) beväringsmanskap.
bevårnengs-vīsa s. f. beväringsvisa.
bexé s. n. 1) besked 2) fasthet, bestämdhet.
bexédele a. beskedlig. 60
bī s. n. = bi.
bìa sv. v. 1 bida, vänta, dröja.
bíbel s. m. = bibel.
bíbels-hekstōria s. f. biblisk historia (såsom bok).
bíbel-språg s. n. bibelspråk.
bíbel-sprängt a. bibelsprängd.
bíblisk a. biblisk (blott i förening med hekstória).
bì-bōl s. n. »dān trinne fjåle, som bíkuba står på». 70
bìda st. v. bēd, bèdde, bèdden 1) bita 2) vara skarp 3) nappa (om fisk).
bí-flåwa s. f. bi.
bìjja op. sv. v. 1 vara påkostande.
bìjje-tål s. n. tålamod, fördrag.
bí-kong s. m. bivise.
bí-krakk s. m. ställning för bikupor.
bí-kuba s. f. bikupa.
bìlli a. 1) billig 2) medgörlig 3) lätt (om arbete) 4) dräglig. 80
bìndel s. m. bindel.
bìnna st. v. bann & batt, bùnne, bùn 1) binda. Sms. binn ihób, binne fást. 2) sticka (strumpor). Sms. binne vé.
(bìnn-såle s. m. bindsula.)
bìrān s. m. öltapp (T. bierhahn).
bíron s. m. byrå.
bìse s. m. bivise.
bìskâp s. m. biskop. 90
bíslaw s. n. förstuguqvist.
biss def. v. dep. inf. bitas.
bìssa sv. v. 1 vyssja.
bìssan lúll vyss, vyss.
bíssi lúll = föreg.
bíster a. bister.
bí-stokken a. bistucken.
bì-stånn s. n. bistånd.
bí-svarm s. m. bisvärm.
bì-såda sv. v. (se såda) bisätta. 100

bí-tagg s. m. bigadd.

bì-träde s. n. biträde.

bí-väjj s. m. häradsväg.

bjãla s. f. sqvallerbytta.

bjãla sv. v. 1 sqvallra.

bjãlla s. f. 1) bjellra 2) skälla 3) pl. bjãller slör (på höns).

bjãlle-kū s. f. ko som har skälla.

bjãlke s. m. bjelke.

bjårk s. f. = björk.

bjõn s. m. björn.

bjõn-bär s. n. björnbär.

bjõnbärs-kart s. m. björnbärskart.

bjõnbärs-rīs s. n. björnbärsris.

bjõnbärs-stõ s. n. ställe der björnbär växa.

bjõne-hī s. n. björnide.

bjõne-hōa s. f. björnhona.

bjõne-hū s. f. björnhund.

bjõne-manka a. »sävvel kallar de en häst, sum har tvō sènner i nàkken».

bjõne-måse s. m. björnmossa.

bjõn-onge s. m. björnunge.

bjõrk s. f. = björk.

bjõrk-aska s. f. björkaska.

bjõrke-brest s. f. starka, kraftiga ben. (Jfr ègehālar.)

bjõrke-järe s. m. upphöjd kant af nybildad bark på skadade delar af björkstammar. (Jfr isl. jaðarr kant.)

bjõrke-lunn s. m. björklund.

bjõrke-lõv s. n. björklöf.

bjõrke-rīs s. n. björkris.

bjõrke-säve s. m. björksaft.

bjõrke-saft s. f. björksaft.

bjõrke-skow s. m. björkskog.

bjõrke-vē s. m. björkved.

bjõrk-ost s. m. (skämts.) risbastu.

bjõrk-ulka se ùlka.

blank a. blank; en blánker en sup.

blànka sv. v. 1 blanka.

blánk-buste s. m. blankborste.

blánk-lār s. n. blankläder.

blànk-skūra a. blankskurad.

blánk-smurja s. f. blanksvärta.

blánk-sōb s. m. blankborste.

blánk-xinn s. n. blankskinn.

blankt adv. alldeles (blott frf. a. med negativ betydelse).

blumm s. n. 1) blomning 2) koll. blommor.

blùmma s. f. större trädgårdsblomma.

blùmma sv. v. 1 1) blomma 2) skifta (i rödt, blått m. fl. färger).

blùmmeng s. blomning.

blúmster s. n. vanl. pl. blomster.

blùmster-svarm s. m. första svärmen som en bikupa ger.

blänka sv. v. 2 = blänka.

blā s. n. 1) blad 2) vanl. pl. tidning.

blakk a. black.

blàkka s. f. större örtblad.

blàkna sv. v. 1 blackna.

blàksa sv. v. 1 fladdra hit och dit (vanl. om till torkning uthängda kläder).

blàwa sv. v. 1 bölja för vinden (vanl. om säd).

blànna sv. v. 1 blanda. — Smss. blann ihōb, blanne tè.

blàmma a. som mistat glansen (om metaller).

blànna s. f. mjölkbland.

blànneng s. blandning.

blànnengs góss litet af hvarje, ej allt af samma godhet.

blànn-kōrn s. n. blandkorn.

blànn-sä s. f. blandsäd.

blàska sv. v. 1 plaska.

blēg a. blek.

blèga sv. v. 2 bleka.

blège-gån s. n. blekt garn.

blège-lärt s. n. blekt lärft.

blèg-fīs s. m. blek menniska.

blegg s. n. vanl. b. i uttr. stìlle blégget vindstilla. (Isl. blik.)

blègga sv. v. 1 1) bleka 2) märka träd.

blègga sv. op. v. 1 blixtra.

blèggane s. n. blixt.

(bléghēd s. f. blekhet.)

blèg-sott s. m. bleksot.

blèkna sv. v. 1 blekna.

bleks s. m. tygskärm, som fästes vid lien vid sädens afmejande.

bleks förstärkande adv. frf. a. befängt, fårbànna.

blekst s. m. blixt.

blèjja s. f. duk, som lägges närmast kroppen på lindebarn. (Isl. blæja täcke.)

blī st. v. blē, blèvve, blùvve & blòwe blifva. Smss. bli mǻ följa med, bli ètter, ōver m. fl.

b*l*ī a. blid.
b*l*ì-*lä*tt a. blidlynt.
b*l*ìnne*ng* s. m. blindbroms, Chrysops cæcutiens.
b*l*ínn(*e*) a. blind.
b*l*ínn*e*-bokk s. m. blindbock.
b*l*ìnn-f*u*nst*er* s. n. blindfönster.
b*l*ìnn-n*ä*ssl*a* s. f. blindnässla.
b*l*ìnn-tygg*e* s. m. blindbock, menniska som ej ser sig för. (Jfr tìgg*e*.)
b*l*i*n*k s. m. blink.
b*l*ì*n*k*a* sv. v. 1 blinka.
b*l*ì*n*k*ane* s. n. blinkning.
b*l*ō s. n. blod.
b*l*ò-dāb*e* s. m. blodpöl.
b*l*ò-dr*ä*b*e* s. m. 1) bloddroppe 2) Fuchsia.
b*l*ò-f*l*ēn s. m. blodböld.
b*l*ò-f*l*åw*e* s. m. = b*l*ò-dāb*e*.
b*l*ò-f*l*äkk s. m. blodfläck.
b*l*ò-full a. blodfull.
b*l*ò-īl*e* s. m. blodigel.
b*l*oks s. m. = b*l*eks.
b*l*oks förstärkande adv. = b*l*eks.
b*l*ò-k*u*rv s. m. blodkorf.
b*l*ò-p*a*lt s. m. palt.
b*l*ò-pīn*a* sv. v. 1 1) pina svårt 2) utsuga, utarma.
b*l*ò-r*ä*s s. n. blodblandadt var.
b*l*ò-sp*a*tt s. n. ett slags hästsjukdom.
b*l*ò-sprä*ng*t a. blodsprängd.
b*l*ò-strimm*a* s. f. blodstrimma.
b*l*ò-suw*are* s. m. ett slags igel.
b*l*ò'*te* a. blodig.
b*l*ò-v*ä*jj s. m. blodspår.
b*l*ò*n*k*a* sv. v. 1 blinka.
b*l*uw a. blyg.
b*l*ùw-akti a. blyg.
b*l*úwhēd s. f. blyghet.
b*l*unn s. m. blund.
b*l*ùnn*a* sv. v. 1 blunda.
b*l*y s. n. bly.
b*l*ýans-p*ä*nn*e* s. m. blyertspenna.
b*l*ýant s. m. blyertspenna.
b*l*ỳ-h*a*tt s. m. (skämts.) rus.
b*l*ỳstr*a* sv. v. 1 hvissla.
b*l*ỳstre*ng* s. f. hvissling.
b*l*ỳ-vān s. n. blyvatten.
b*l*å a. pl. b*l*å̄ blå.
b*l*å̄-akti a. blåaktig.
b*l*å̄-b*ä*r s. n. blåbär.
b*l*å̄b*ä*rs-bl*u*mm s. n. koll. blåbärsblommor.
b*l*å̄b*ä*rs-grȫd s. m. blåbärsgröt.
b*l*å̄b*ä*rs-k*a*r*t* s. m. blåbärskart.
b*l*å̄b*ä*rs-rīs s. n. blåbärsris.
b*l*å̄-f*l*äkk*ete* a. blåfläckig.
b*l*åggån s. n. blångarnsväf.
b*l*åggåns-s*ä*rk s. m. fruntimmerslinne af blångarnsväf.
b*l*åggåns-xē s. f. väfsked för blångarnsväfnad.
b*l*åggåns-xur*ta* s. f. blångarnsskjorta.
b*l*å̄-kall a. mycket kall.
b*l*åkk s. m. black.
b*l*åkk*a* sv. v. 1 »b*l*åkk *u*pp en stȍvv*e*l s*e* h*a*n b*l*ir st*ö*r». Sms. b*l*åkk *u*pp.
b*l*åkk*a* sv. v. 1 blott i förbind. b*l*. å rōg*a*, b*l*. å skỳd*a*.
b*l*å̄-k*l*int s. m. blåklint.
b*l*å̄-krȧg*a* s. f. blåkråka.
b*l*å̄-la*ng*a s. f. b. »b*l*. å ānn*e*bått*e*n å tvō stȯr*e* tàrmar på krättur».
b*l*å̄-lēr*a* s. f. blålera.
b*l*ålēr*e*-dy s. n. »ett s*ä*dd*e*nt dy, dār d'ä ìd*e*l*e* b*l*ålēr*a* i bātt*e*n».
b*l*å̄'ls*e* s. m. blåelse.
b*l*å̄-mo*n*k s. m. stormhatt, Aconitum.
b*l*å̄-m*ä*rk*e* s. m. blåmärke.
b*l*ånn*ar* s. pl. blånor.
b*l*ånn*e*-k*l*yb*a* s. f. (Se Tillägget.)
b*l*åns-vinnel s. m. »dä småast*e* s*u*m b*l*īr n*ä* de får häk*la* lìnn*e*t».
b*l*å̄-pa*n*k*a* a. mörbultad. (Jfr pà*n*k*a*.)
b*l*ås*a* s. f. blåsa.
b*l*ås*a* sv. v. 2 (också b*l*ēst*e*, b*l*ēst) blåsa. Smss. b*l*ås*e* nér, s*ú*nt m. fl.
b*l*ås*e* s*ä* sv. 1 få stora blåsor (om tunnbröd; jfr *àrte* s*ä*).
b*l*ås-b*ä*lj s. m. blåsbelg.
b*l*ås*ete* a. full af blåsor.
b*l*å̄-sūr a. 1) något surnad (om mjölk) 2) (sälls.) = vålt*ä*'*ln*.
b*l*ås-*ú*pp s. n. ställe, som ligger utsatt för blåst.
b*l*ås-vār s. n. blåsväder.
b*l*å̄-uwt a. blåögd.
b*l*å̄-vū'*ln* a. blåaktig.
b*l*å̄-xäv*ete* a. blåspräcklig.
b*l*ä sv. v. 1) bläda 2) bläddra.
b*l*äkk s. n. bleck.
b*l*äkk s. n. bläck.

blȧkka sv. v. 1 = blåkka (10.66.)
blȧkk-flaska s. f. bleckflaska (»ho ä sum e kròkka på stålu»).
blȧkk-hūs s. n. bläckhus.
blȧkk-hōsa s. f. bleckskopa.
blȧkk-sláware s. m. bleckslagare.
blȧkk-spann s. m. bleckspann.
blȧkk-xē s. f. blecksked.
blȧnga sv. v. 2 blänga.
bläs s. m. 1) bläs 2) panna.
blāsa sv. v. 1 slå, stöta emot (jfr bläs 2)).
blāsane s. n. slag, stöt.
blāsete a. bläsig.
blājda s. f. träkil.
blājda sv. v. 1 kila (med träkilar).
blājde s. m. = blājda.
blāster s. m. blåst.
blō sv. v. 3 blöda.
blōd a. 1) blöt, våt 2) mjuk, vek (om eggjern).
blōda s. f. 1) blöta, väta 2) blötfoder 3) (trol. urspr. skämts.) = hàllträve.
blōda sv. v. blötte, blött, blött 1) blöta 2) tillaga blötfoder.
blōd-ia s. f. »en grå fówel (lìde grān mínder hälle e skàda), sum häller bùrte på māsar å slätte kåser».
blōd-spatt s. n. »knùwler på ìnlēe på håse» (på hästar) spatt. (Eg. blötspatt; jfr tōrspatt.)
blōd-tistel s. m. mjölktistel, Sonchus.
blōtna sv. v. 1 blötna.
bōd s. f. 1) (blott i sing.) bot, hjelp 2) bot, lapp (på kläder) pl. bōdar.
bòda sv. v. 1 bota.
bòfink s. m. = bofink.
bōg s. f. pl. bōgar bok (liber).
bōg s. f. bok, Fagus silvatica.
bòg-binnare s. m. bokbindare.
bòge-märke s. n. bokmärke.
bòge-stāv s. m. staf af bok (i tunnor o. d.).
bòg-hylla s. f. bokhylla.
bòg-präss s. m. bokpress.
bòg-trökkare s. m. boktryckare.
bokk s. m. bock.
bòkka sv. v. 1 buga; bòkke på hùvvet = bòkka.
bòkke-blå a. bockblå; »de ska tá säc mass ho ä bòkkeblå, så fār de bå dän störe å dän små» (ordstäf).

bòkke cödd s. n. bockkött.
bòkke-dōu s. m. b. bockdöden (en lek).
bòkke-hōrn s. n. bockhorn.
bòkke-hū s. f. bockhud.
bòkke-klâdd s. f. bockragg.
bòkke-ragg s. f. bockragg.
[bòkke-säle s. m. (Se Tillägget.)]
bòkke-xinn s. n. bockskinn.
bòkke-xägg s. n. bockskägg.
bòkkla s. f. buckla.
bòkk-saw s. f. ett slags såg.
bòksa s. f. vanl. pl. byx.
bòkse-hängsle s. n. byxhängsle.
bòkse-knapp s. m. byxknapp.
bòkse-linneng s. byxlinning.
bòkse-lumme s. m. byxficka.
bòkse-lämm s. m. byxlucka.
bòkse-smäkk s. m. = föreg.
bòkse-säle s. m. ett slags hängslen.
bòkse-taska s. f. byxficka.
bòk-stāv s. m. pl. -stäver bokstaf.
bokt s. f. 1) bugt (2) = hysk).
bòkte sä sv. refl. v. 1. bugta sig.
bò-law s. n. bolag.
bōl s. n. bord.
bòl-bēn s. n. bordsben.
bòl-bänk s. m. bordbänk.
bòl-dūg s. m. bordduk.
bòl-grinn s. f. bordfot (på slagbord).
bòl-knīv s. m. bordsknif.
bòl-làdda s. f. bordslåda.
bòl-lämm s. m. rörlig bordskifva.
bóls-bōn s. f. bordsbön.
bòl-slaw s. n. = bòl-grinn.
bòl-sōb s. m. bordviska.
bòl-stōl s. m. underrede i ett slagbord.
bòl-stàlpe s. m. bordsben, bordstolpe.
bòl-väng s. m. bordklaff. (Eg. bordvinge.)
bòl-xīva s. f. bordskifva.
bomm s. m. 1) bom 2) (sälls.) pl. bòmmar hjulnaf.
bomm s. m. bolster.
bomm adv. bom.
bòmm-ull s. f. bomull.
bòmmulls-dàtt s. m. bomullstapp.
bòmmulls-gån s. n. bomullsgarn.
bòmmulls-tȳ s. n. bomullstyg.
bòmmulls-varpa a. som har bomullsvarp.
bòmmulls-vāv s. m. bomullsväf.
bòmm-àlja s. f. bomolja.

bondål s. m. buldan.
bòneng s. f. (1) boning) 2) våning.
bònne och (sälls.) bòne s. m. pl. bònnar 1) bonde 2) inflyttad bonde, nybyggare 3) arrendator 4) bondspråk (i uttr. tàle bòne) 5) i uttr. på by å bòne hela bygden öfver.
bónne-böjd s. f. vanl. b. bondbygd.
bónne-dräng s. m. bonddräng.
bónne-dâtter s. f. bonddotter.
bónne-fâlk s. n. bondfolk.
bónne-gål s. m. bondgård.
bónne-stâvva s. f. bondstuga.
bónne-sân' s. m. bondson.
bónne-vīs s. n. blott i uttr. på b. bondvis.
bōv s. m. = bof.
bò-vinna s. f. redskap för garnets varpning. (Jfr vàrper.)
bow s. m. bog.
bòw-blā s. n. bogben.
bòwda s. f. ögla.
bòwe s. m. båge.
bòw-gris s. m. 1) minsta grisen i en kulle 2) askunge.
bòw-mūs s. f. (bogbrott) sjukdom i bogen på hästar.
bòwna sv. v. 1 bugna.
bòw-skrē'n a. som har sned bog (om hästar).
bòw-stött a. som fått bogen ur led.
bòw-trē s. n. bogträ.
bòwtre-stō̈ s. n. den delen af hästen der bogträna läggas.
bòw-xälva st. v. skälfva af köld, rädsla eller utmattning (om hästar).
boātt s. m. boett.
bònke s. m. 1) bunke 2) släbonke 3) klāsbonke.
bònke-brunnet def. a. n. som tagit skada genom att ligga hoplagdt (om tyg).
bònke-slā̈ s. m. remsläde.
brā a. och adv. = bra.
brāg s. n. brak.
bràga sv. v. 1 braka.
bràsa sv. v. 1 »te å lō̈ mä kābber hälle mâssenq».
bràse s. m. brasa.
brann s. m. brand.
brànn-brēv s. n. brandförsäkringsbref.
brànn-butta s. f. brandpyts.
brànnete a. rödbrun med svarta strimmor.
brànn-fàrsäkra a. brandförsäkrad.
brànn-fàrsäkreng s. m. brandförsäkring.
brànn-hāge s. m. brandhake.
brànn-reng s. m. brandring.
brànn-rōg s. m. brandrök.
brànn-sprūda s. f. brandspruta.
brànn-stejje s. m. brandstege.
brànn-stō s. m. brandstod.
[brànn-stūd s. m. brandstod.]
brànn-sȳn s. f. brandsyn.
bràska sv. v. 1 1) gnägga af vrenskhet (om fålar). (Jfr braske, Hallagers Norske Ordsamling.) 2) skratta hemskt.
bràskum blott i uttr. dā gār'nte i bràskum det går ej i brådkastet.
brasm s. f. braxen.
bratt a. brant.
brått-länt a. som har stupande länder (om hästar).
brē a. bred.
brē sv. v. 3 breda. Sms. isār, úd, ō̈ver m. fl.
bredd s. f. = bredd.
brèdda s. f. b. bredden.
brè-mjāl s. n. »mjāl som de strör ō̈ver brō̈dmne».
brè-slā̈ s. m. åksläde.
brēv s. n. = bref.
brèv-lapp s. m. = breflapp.
brènga s. f. bringa, bröst.
brénge-bär s. n. hallon.
bréngebärs-blumm s. n. hallonblommor.
bréngebärs-kart s. m. hallonkart.
bréngebärs-rīs s. n. hallonris.
bréngebärs-saft s. f. hallonsaft.
bréngebärs-stō̈ s. n. hallonställe.
bresélja s. f. bresilja.
breselje-somp s. m. bresiljesump.
brèsleng s. m. bressling, skarpsill.
brest s. f. brist.
brest s. f. vrist.
brink s. m. mindre backe.
brogg s. n. bruk, sed.
brogg s. n. bruk(-s-anläggning).
brògga sv. v. 1 bruka.
bròggele a. bruklig.
brōn a. brun.
brōn-akti a. brunaktig.
brón-grå a. brungrå.

brōn-gul a. brungul.
brōn-guppete a. brun (häst) med stubbad svans; en brōnguppete kaffe med bränvin.
brònska a. brunbränd.
brōn-uwt a. brunögd.
brōn-vūlu a. brunaktig.
brōr s. m. pl. brōrar broder.
brō'r s. m. pl. brōrar broder.
10 brōr-bārn s. n. brorsbarn.
brōr-bån s. n. brorsbarn.
brōr-dåtter s. f. brordotter.
brōr-lädd s. m. brorslott.
brōr-skāb s. m. brorskap.
brṓr-skål s. f. 1) brorskål 2) förlikningsskål.
brōr-sån s. m. brorson.
brū s. f. pl. brúnuar och (säll.) brúnnar bro.
20 brū-fāl s. f. brudfärd.
brū-fålk s. n. brudfolk, brudpar.
bru-gämmål s. m. brudgum.
bru-gåva s. f. brudgåfva.
brū́-kār s. n. brokar.
brū-pār s. n. brudpar.
brū-pīga (uía) s. f. brudtärna.
brūr s. f. pl. brūrar brud.
brūre-fāl s. f. brudfärd.
brūre-fålk s. n. brudfolk.
30 brūre-grōd s. m. gröt som bjudes sista bröllopsdagen och afslutar kalaset.
brūre-krans s. m. brudkrans.
brūre-krōna s. f. brudkrona.
brūre-kvinna s. f. qvinna som kläder bruden.
brūre-mars s. m. brudmarsch.
brūre-pall s. m. brudpall.
brūre pīga s. f. brudpiga.
brūre-skrūd s. m. brudskrud.
40 brūre-viksel s. f. 1) brudvigsel 2) ritualen vid brudvigsel.
brūr-lē s. f. = brūrefāl.
brūs s. n. tort granris.
brūsa sv. v. 1 = brusa.
brūsa a. brusig.
brū́-spīra s. f. lång grof spira, som brukas till ett slags flottbroar.
brūva s. f. = lin(s)brūva; »e brūva å tvō hāndlengar».
50 brållup s. n. bröllop.
brållups-dā s. m. bröllopsdag.
brållups-fålk s. n. bröllopsgäster.
brållups-gål s. m. bröllopsgård.
brums s. m. broms, Tabanus.
brunn s. m. = brunn.
brúnna sv. v. 1 vara brunstig.
brúnne s. m. brand, eldsvåda.
brúnne-tī s. f. brunnstid.
brúnns-vān s. n. brunnsvatten.
brusk s. m. brosk. 60
bry sv. v. 3 = bry.
bry sä sv. refl. v. 3 bry sig.
bryda st. v. brōd, brōde, brōden bryta. Smss. bryd isär, úpp, āv, bryde nér, sùnt m. fl.
bryde sä st. refl. v. känna qväljningar.
brygg s. n. = brygg.
brygga sv. v. 1 = brygga.
bryggare s. m. = bryggare.
brygge-cäle s. m. bryggkittel. 70
bryggerí s. n. = bryggeri.
brygge-spann s. m. bryggspann.
brygge-så s. m. bryggså.
brýgg-hūs s. n. brygghus.
brynna sv. v. 2 bryna, hvässa.
brynna sv. v. 2 grädda tunnbröd (detta ansträngande arbete verkställes vanligen af karlar).
brynne s. n. bryne.
brynne-stekka s. f. brynsticka för liars skärpning, liesticka. 80
brynne-stēn s. m. brynsten.
brynn-ost s. m. brynost.
brynsle s. n. tiden mellan hvarje gång man skärper lien.
bryst s. n. 1) bröst 2) bröst på spinnrockar.
bryst-bēn s. n. bröstben.
bryst-fjål s. f. bröst.
bryst-grōb s. f. maggrop. 90
bryst-hūla s. f. maggrop.
bryst-lapp s. m. bröstvärmare.
bryst-nål s. f. bröstnål.
bryst-rēv s. m. främre bommen i en väfstol.
bryst-remm s. f. bröstrem (på seldon).
bryst-revve s. m. = brystrēv.
bryst-smäkk s. m. stickad bröstvärmare.
bryst-stråpp s. m. = brystremm.
bryst-varta s. f. bröstvårta. 100

brÿst-värk s. m. bröstvärk.
brytt a. (blott i nekande satser) angelägen, begärlig efter.
brå sv. v. 3 1) i sms. **brå på** brås på 2) (sälls.) opers. i sms. **brå på** (om anfall af tidtals återkommande vansinne).
bråg s. n. bråk.
bråg s. n. vanl. b. bråck.
bråga sv. v. 1 bråka.
bråggån s. m. ett slags buskväxt med röda (giftiga?) bär.
bråggåns-bär s. n. (Se **bråggån**.)
brågsam a. kinkig, besvärlig.
brå-hast s. m. brådska, hast.
brå-jÿb s. n. brådjup.
brå-jÿb a. brådjup.
bråska s. f. brådska.
bråx s. m. = brosch.
brådd s. m. (sälls.) brodd, sädesbrodd.
brådd s. m. brodd (i hästskor).
brådd s. n. brytspett, häfstång.
brådd s. n. strängt arbete.
brådd s. n. (hatt-)brätte.
brädda s. f. linbråka.
brädda sv. v. 1 bråka (lin).
brädda sv. v. 1 brodda.
bräddeng s. f. linbråkning.
bråddeng s. f. broddning (af hästskor).
bräddde s. m. 1) bråte, oordnad hop af hvarjehanda saker 2) mängd, hoper.
bräddde-cäft s. m. käft på linbråkor.
bräddde-hus s. n. mindre byggnad för linbråkning, »brytstuga» 2) »ett ûhufsa hus».
bräddde-hula s. f. större grop i jorden för linbråkning.
bräddde-xâv s. f. affall vid linbråkning.
brädd-fälleng s. m. (oqv.) (Eg. fäld för brott.)
brädd-skråeng s. m. = föreg.
brädd-vär s. n. starkt oväder.
brä s. n. 1) bräde 2) vanl. b. **brät** ytterbrädet i en soffa, säng o. d. 3) bokperm.
bräa s. f. pl. **brär** bräde, bräda.
brä-föra sv. v. 1 brädfodra.
brä-förneng s. m. brädfodring.
bräkka s. f. långsluttande backe.
bräkka s. f. bricka.
bräkka sv. op. v. 2 i uttr. **dä bräkker fär dån** dagen gryr

bräkke sä sv. refl. v. 2 kräkas våldsamt.
bräkta sv. v. 1 bräka.
bräktane s. n. bräkning.
brä-lapp s. m. brädlapp.
brä-ranke s. m. samling af saxformigt mot hvarandra resta bräder.
brä-stabbe s. m. triangelformig brädstapel.
brä-stomp s. m. brädstump.
brä-täg s. n. brädtak.
brä-xul s. n. brädskjul.
brädd s. m. = brädd.
bräddane förstärkande adv. frf. a. **full**.
bränna st. v. **brann**, **brunne**, **brü'n** brinna. Smss. **bränn inne**, **úd**, **úpp**, **bränne nér** m. fl.
bränna sv. v. 2 bränna. Sms. **bränn úpp**.
brännane förstärkande adv. frf. a. **kall**, **hed**.
bränne s. n. bränsle.
bränn(e)-blåsa s. f. brännblåsa.
bränne-kâpper s. f. pl. vattenkoppor (»de ser úd sum brännblåser»).
bränne-nässla (**äeta**) s. f. brännässla.
bränne-pinne s. m. (vanl. i nekande satser) vedpinne.
bränne-sår s. n. brännsår.
bränne-vinn s. n. bränvin.
brännevins-brö s. n. tilltugg.
brännevins-donk s. m. Se **donk**.
brännevins-dråbe s. m. bränvinsdroppe.
brännevins-glas s. n. bränvinsglas.
brännevins-skvätt s. m. Se **skvätt**.
brännevins-tår s. m. bränvinsdroppe.
bränn-tarv s. f. bränntorf.
bränn-älja s. f. lampolja.
bräsma a. brunstig (om tackor).
brästa s. f. remna, spricka (vanl. i eggjern).
brästa st. v. **brast**, **brüste**, **brüsten** brista.
brätt s. m. 1) viket hörn i en bok 2) **lägge brätt ve** lägga märke till.
brätta sv. v. 1 smeka, käla, bortklema.
brätte-lass s. n. bortklemad barnunge.
brätte-palt s. m. = **brätte-lass**.
brättete a. 1) smeksam 2) bortklemad.
brö s. n. 1) tunnbröd 2) brödföda, uppehälle.
brö-bakk s. m. brödkorg af trä eller jernbleck. (Jfr **brökärj**.)
brö-bedde s. m. brödbit.

brȭ-fjål s. f. tunnt rundt bräde (med långt skaft) för att skjuta brödet in i ugnen. = skăddfjål.
brȭ-fluw s. m. vändsticka vid tunnbrödsbakning.
brȭ-fȭa s. f. brödföda.
brȭ-häkk s. m. hängställning för tunnbröd.
brȍkkas sv. def. dep. v. blott inf. brottas.
brȍkke-tāg s. n. brottning.
brȭ-kârj s. f. flätad brödkorg.
brȭ-lȭs a. brödlös.
brȭ-nȭ s. f. brödbrist.
brȭ-rūva s. f. större hög af gräddadt tunnbröd.
brȭ-skârneng s. m. större skuren bit mjukt bröd.
brȭs-lēv (ȭē) s. m. helt tunnbröd.
brȭ-spār s. f. brödbesparing; långe fästa å ènge brȭspār (ordst.).
brȭ-spekk s. m. 1) = brȭspīg 2) (skämts.) barn.
brȭ-spīg s. m. »en långe căpp, sum de snūr tånnbrȭ mä».
brȭ-sȁ s. f. den lättaste säden, som vid kastning skiljer sig från den tyngre.
brȭtneng s. m. & f. plöjd klöfvervall.
brȭ-trē s. n. brödspade hvarmed det gräddade brödet uttages ur ugnen.
brȭ-tugga s. f. brödtugga.
brȭ-ămne s. n. aftaget men ännu ej utkafladt stycke deg.
bū s. f. bod.
bū s. n. bo.
bū sv. v. 3 bo.
bŭa sv. v. 1 böla.
bùbbla s. f. bubbla.
bùbbla sv. v. 1 bubbla.
bū́-becănt s. m. bodbetjent.
bū́-desk s. m. boddisk.
bŭ-fast a. bofast.
bū́-fårtekneng s. f. bouppteckning.
būg s. m. buk.
bŭge-fylle s. n. bukfylla, skral mat.
bŭg-jōl s. f. bukgjord.
bŭg-remm s. f. längre fläskstycke, utskuret ur buken på ett slagtadt svin.
bŭg-respa s. f. (sälls.) = föreg.
bŭg-rispa s. f. = föreg.
bū́-kammer s. m. bodkammare.
bū́-kăr s. m. bodkarl.
bùlleng s. m. person från Bullaren.
bùlle s. m. bulle.
búlster s. m. bolster.
bùlster-vār s. n. bolstervar.
bult s. m. vält, åkervält.
bùlta s. f. bylte.
bùlta sv. v. 1 välta, köra med åkervält.
bùlta sv. v. 1 sms. bult ihȭb hopbylta.
[bū́-lökka s. f. åker framme vid gården.]
bŭl-stuwel s. m. näsvis pojkslyngel.
bùlte s. n. bylte.
bū́-orm s. m. tomtorm.
bŭ-skāb s. m. 1) boskap 2) (sälls.) husgeråd, möbler.
bŭ-ställe s. n. boställe.
bū́-svăle s. m. förstuga till en sädesbod.
bŭa sv. v. 1 = bŭa.
būl s. f. börda (blott i egentlig, konkret mening).
bŭla s. f. 1) = būl 2) mindre sädesbinge.
bŭla sv. v. 1 böla.
bŭla sv. def. v. impf. & sup. bŭla = följ.
bŭle sv. def. v. blott impf. borde.
bŭleng s. m. skock, slump, slank. (Nynorskt.)
bŭlja s. f. bölja.
bŭlte = bŭle.
bunn s. n. 1) 5 tjog tänder i en väfsked 2) 50 trådar (= hal-tréjje cuw) varpadt garn.
bùnneng s. m. stickstrumpa.
bùnnenge-spedda s. f. strumpsticka.
bunt s. m. bundt.
bùrja sv. v. 1 börja. Sms. burje pȁ.
bùrjan s. m. början.
bùrjen a. bergad, inbergad.
bùrsa s. f. 1) bössa 2) hjulbössa.
bùrse-fjȭr s. f. bössfjeder.
bùrse-håll s. n. bösshåll.
bùrse-kålv s. m. bösskolf.
bùrse-pība s. f. bösspipa.
bùrse-skådd s. n. bösskott.
burst s. f. »hăltan idå dăn fràmmåre hàlva på ett slàkta krăttur».
burt adv. bort.
bùrt-blinna a. förbleknad, otydlig (mest om skrift).
bùrte adv. borta.
bùrter s. f. = vùrter.

bŭrt-etter prep. bort efter.
bŭrt-hisna a. brådmogen (om säd).
bŭrt-lakt a. bortlagd.
[bŭrt-nummen a. lam, borttagen.]
bŭrt-stū́ln a. n. bŭrt-stūlet bortstulen.
bŭrt-toggen a. lam, borttagen.
bŭrt-vājj s. m. bortväg.
bŭrt-xöllo(w) a. bortskyldig.
bŭrt-åd prep. bortåt.
bŭrt-åder prep. = föreg.
bŭrtåre a. bortre; sup. bŭrtåste, neutr. bŭrtåsta.
bŭrt-åver prep. bortöfver.
bŭske s. m. buske.
bŭsk-ōl s. n. (skämts.) enbärsdricka.
buss s. m. 1) buss 2) (i ett qvarnverk) »dān trèståkken, sum làngjārnet sprénger i».
bŭsse-lōs a. (om qvarnar; se buss 2)).
bŭsse-trē s. n. träkil i bŭssen på en qvarn.
bŭsta sv. v. 1 borsta.
bŭste s. m. borste.
bŭste s. n. fläskstycke. (Jfr burst)
bŭtta s. f. bytta.
bŭttel s. m. butelj.
bŭtte-lågg s. n. byttlock.
bŭtte-pinne s. m. byttpinne.
by̆ s. m. 1) by 2) stad i Norge.
by̆ st. v. bō, bō̆, bō̆n bjuda. Sms. by̆ ihób, ín, úd; by̆ té bjuda till, försöka; by̆ imṓd (opers.) vara motbjudande.
by̆da sv. v. by̆tte, bytt byta. Smss. by̆de bŭrt, by̆d umm.
by̆deng s. m. liten menniska, byting (utan dålig bibetydelse).
by̆de s. n. byte.
by̆des-kamp s. m. skral häst.
by̆des-kūla s. f. skral häst.
by̆gga sv. v. 2 bygga.
by̆gge s. n. byggnadsarbete.
by̆gg-māster s. m. byggmästare.
by̆ggneng s. f. byggning.
by̆jna sv. v. 1 begynna.
by̆nna sv. v. 2 begynna. H.
(bý̆rōn s. m. = bírōn.)
by̆ssa sv. v. 1 vyssja.
by̆ssan lull vyss, vyss.
by̆ssi lull = föreg.
by̆-säda sv. v. (se såda) bysätta.
by̆-sättneng s. bysättning.
by̆vel(s)-jāll s. n. dyfvelsträck.
bý̆-vājjen s. m. b. vägen till eller från Frederikshald. (Jfr by̆ 2).)
by̆nka sv. v. 1 vara krypande, »tigga å bē».
bå konj. både.
båd s. m. båt.
bå̆de konj. både.
bån s. n. barn. (I pl. stundom bōn; jfr bārn.)
bå̆ne-bån s. n. barnbarn.
bå̆ne-fār s. m. barnfader.
bå̆n(e)-fōtt a. barnfödd.
bå̆ne-lēga s. f. barnleksak.
bå̆n(e)-lōs a. barnlös.
bå̆ne-rī s. f. barnvärkar.
bå̆ne-sy̆g a. barnsjuk (om barnsängsqvinnor).
bå̆n-onge s. m. barnunge.
bår s. m. = bår.
bård s. m. = bård.
bås s. m. = bås.
bå̆se-balk s. m. båsbalk, skiljevägg mellan bås.
bå̆se-tele s. n. golfläggning i ett bås.
bå̆se-telja s. f. golftilja i ett bås.
bå̆s-hāge s. m. båtshake.
bå̆s-mann s. m. båtsman.
bā̆ s. n. bud.
bā̆ s. n. 1) hehof, erforderligt förråd 2) behof, nödvändighet.
bā̆lle s. m. svarfvad dryckesskål af trä.
bā̆ll-höft a. som har svullna hofvar (om hästar).
bā̆lt s. m. boll.
bā̆lte sā̆ sv. refl. v. 1 bolla sig (om snö under skodon och hästhofvar).
bā̆l a. stor, grof, dugtig, »båld».
bā̆lk s. m. 1) = balk 2) liten menniska.
bā̆l-kār s. m. utmärkt dugtig karl.
bā̆lme-rōd s. f. ett slags Rumex med stora, breda blad.
bā̆lmerōds-blakka s. f. blad af bā̆lmerōd.
bā̆l-rīg a. mycket rik.
bā̆ ln a. 1) svullen, uppsväld af fuktighet 2) = råbārjen (om säd).
bā̆lna sv. v. 1 bulna, svälla ut.
bā̆r s. n. borr.
bā̆ra s. f. »en mŭrke flàkk mĕtti fràmmtanne på en hāst» (tandkärna).
bā̆ra sv. v. 1 borra.

bǟre s. m. kardborre.
bǟre-blakka s. f. kardborreblad.
bǟrja sv. v. 1 1) utborga 2) taga på kredit 3) gå i borgen.
bårje-kǟr s. m. borgesman.
bǟrjen s. m. borgen.
bǟrjen a. inbergad.
bǟrjes-mann s. m. borgesman.
bǟr-vinn s. f. borrvind.
bǟs s. n. boss.
bǟsa sv. v. 1 beströ med halmboss; en **bròggar å båse àrtene** beströ ärtsådden med boss. Sms. **båse nér** = **supple nér**, **bǟs ihṓb** sammanrafsa.
bǟsete a. 1) bossig 2) skräpig.
bått s. m. botten.
bǟtt-frösen a. bottenfrusen.
bǟtt-rīg a. bottenrik.
bǟus s. n. åbäke, mycket stort djur. [Jfr Bohus (fästningen).]
bǟuslänneng s. m. bohusläning.
bāgge pron. och räkn. pl. = begge.
bäkk s. m. = bäck.
bäkke-hulj s. m. se **hulj**.
bäkke-kvänn s. f. bäckqvarn.
bäkkesilra s. f. liten, sakta framsipprande bäck.
bäkke-vān s. n. bäckvatten.
bäkk-ōs s. n. ställe der en bäck faller ut i å eller sjö. (Jfr **ōs**.)
bäksla sv. v. 1 1) i hast hopbinda, hoprafsa. Sms. **bäksl'ihṓb**. 2) streta sig fram.
bǟl-flå sv. v. 3 afflå ett skinn utan att skära upp det i buken.
bǟl-hunn s. m. kraftig arbetare.
bǟl-kutt s. n. stort skutt, hopp.
bǟl-kär s. m. stark karl.
bǟl-pībe-säkk s. m. dragspel, ackordion.
bǟl-rīg a. mycket rik.
bǟl-stōr a. mycket stor.
bǟl-vante s. m. »**vànte mā tòmme på bägge sī ne**».
bǟl-värk s. n. storverk, storartadt arbete.
bǟva sv. v. 1 = bäfva, sky.
bänk s. m. = bänk.
bänke-hāge s. m. »**hāge i en hövvelsbänk**».
bänke-räkkare s. m. lathund.
bänke-skrūv s. m. skruf i en hyfvelbänk.
bänke-stōl s. m. »**dä sum hövvelsbänken vìlar på**».

bǟa sv. v. 1 bräka (barnspr.).
bädd s. m. = bädd.
bädda sv. v. 1 = bädda.
bǟjjare s. m. bägare.
bälj s. m. belg, blåsbelg.
bälj s. m. skrik.
bälja sv. v. 1 1) böla 2) storskrika.
bäljen-gāb s. m. storskrikare.
bänna sv. v. 1 bända. Sms. **bänn ijänn, isǟr, úpp, úd**.
bänne s. n. »**vìjjebann sum en bär hṓ å bår å säddent i**».
bänn-tāg s. n. (? bändtag).
bär s. n. = bär.
bǟra st. v. **bār, büre, bü'rn** = 1) bära. Sms. **bäre búrt, framm, nér; bär ihṓb, ínn, úpp, úd; bäre té** (opers.) hända. 2) kalfva. — Refl. **bǟre sä** 1) bära sig 2) **bǟre sä ǟd** bete sig.
bǟrane a. bördig, fruktbar. (Eg. bärande.)
bǟr-buske s. m. = bärbuske.
bǟre-bjälke s. m. bärbjelke.
bǟre-bjōn s. m. = föreg.
bǟr-fīs s. m. = bärfis, Cimex bacarum.
bärj s. n. = berg.
bärja sv. v. 1 = 1) berga 2) inberga. (Jfr **bürjen** & **bǟrjen**.) — Refl. **bärje sä** berga sig, reda sig.
bärj-bǟr s. n. bergborr.
bärj-fast a. bergfast.
bärj-fråst s. n. stark frost.
bärj-frösen a. genomfrusen, bottenfrusen.
bärj-jätte s. m. bergjätte.
bärjjätte-cäreng s. f. bergjätteqvinna.
bärjjätte-hī s. n. bergshåla, der bergjättar fordom ansetts ha sitt tillhåll.
[**bärjjätte-kū** s. f. ko tillhörig bergtrollen.]
bärjjätte-onge s. m. bergjätteunge.
bärjjätte-stävva s. f. större grotta i ett berg.
bärj-krūd s. n. bergkrut.
bärj-måse s. m. bergmossa.
bärjneng s. bergning.
bärjnengs-dā s. m. bergningsdag (i andtider).
bärj-slowen a. förtrollad, sjuk genom förtrollning.
bärj-smī s. n. sten- och flintredskap. (Eg. berg-smide. Enl. A. Thorén finnes i Tunge **värj** dverg och **värjsmī** dvergsmide.)

bărj-stărk a. bergstark.
bărj-säker a. bergsäker.
bărj-trakt s. f. bergsbygd.
bărj-trâll s. n. bergtroll.
bărma s. f. den tunnaste jästen vid bryggning.
bărs-hiller s. m. (sälls.) större bergshåla. (Isl. hellir; i Tanum finnes ett ställe kalladt Múngserehillern.)
bărs-hălla s. f. berghäll, »en slătt, lìden kălle».
bărs-klint s. m. bergklint.
bărs-klâvva s. f. bergklyfta.
bărs-knart s. m. mindre kulle.
bărs-kâlle s. m. bergklint.
băr-skowen s. m. b. trakt rik på bär.
bărs-law s. m. bergslag.
bărs-mann s. m. bergsman.
bărs-nabbe s. m. liten framskjutande kulle.
bărs-pynt s. m. bergtopp.
bărs-snultra s. f. småvuxet får af dålig ras. (Ordet trol. inkommet från skärgården; skärgårdsmålens bărjsnultra, ett slags fisk.)
băr-stō s. n. ställe der bär växa i större mängd.
bărs-vägg s. m. bergvägg.
bărs-ås s. m. bergås.
bărs-öfse s. n. kanten af en bergås.
băst a. och adv. = bäst.
băst s. f. ett slags sälj.
băste-bast s. m. bast. (Eg. bast af băst.)
bătter a. och adv. bättre.
băttreng s. f. bättring, förbättring.
băttra sv. v. 1 = bättra. — Refl. băttre să
băă härmning af fårens läte.
bōda sv. v. 2 lappa.
böjd s. f. pl. bōjdar bygd.
böjj s. m. böjning, krök.
bōjja sv. v. 2 böja. Sms. bōj ihób, ín, isăr; bōje nér m. fl.
bōjjel s. m. bygel.
bōjna sv. v. 1 begynna.
bōjneng s. m. böjning, krökning.
bōkkra sv. v. 1 småsnickra, göra laggkärl.
bōkkrare s. m. småsnickare, en som gör laggkärl.
bōst s. f. svinborst.
böst s. f. 1) oplöjd eller oslagen strimma i en för öfrigt plöjd åker eller slagen äng 2) = bûgrespa.
bōste-grīs s. m. gris som har borst tjenlig till skomakeriborst.
bōvels-revv s. n. svår kolik.
bōn s. f. = bön.
bōna sv. v. 1 inlägga förbön, förord.
bōna s. f. = böna.
bōne-bōg s. f. bönbok.
bōne-dā s. m. böndag.
bōne-mann s. m. böneman (vid frieri).
bōne-pong s. m. 1) bönskida 2) oqvädinsord mot personer från sydligare delar af Bohuslän, hvilka i sin ordning kalla en nordbohusläning ågnevāl o. d.

C.

càge s. m. käke, käft.
càge-bēn s. n. käkben.
càge-lär s. n. käkhud (vanl. såsom beredd till läder).
càge-remm s. f. »dăn rémme sum en hār únner càgen på hăsten».
cans s. m. (sälls.) utsigt, utväg.
cank s. n. mindre lass (vanl. i förbindelsen ett jàmbrădda cank). (Jfr tjank, Rietz 738, tjega, Rietz 739.)
cē a. utledsen.
cèa sv. v. 1 kidla.
cè-onge s. m. getunge.
cèsa sv. v. 2 kesa.
cèsare-vār s. n. qvalmigt väder (»krătture bròggar å cèsa i săddent vār»).
cès-băr s. n. körsbär.
césbărs-trē s. n. körsbärsträ.
cèva s. f. vanl. b. venster hand.
cèva sv. v. 1 skefva.
cèv-hănt a. vensterhänd.
cedd s. n. kitt.
cèdda sv. v. 1 kidla.
cèdd-bowe s. m. (kitt-båge) fönsterbåge.
cèdde s. m. bock.
cèdd-onge s. m. = cèonge.

cèddål a. kittlig.
celắr a. kittlig.
cèppe-skō s. m. blott i uttr. **gå i cèppe-skō** gå kippskodd.
cess interj. kas (till kattor).
cèss-bär s. n. (sälls.) körsbär.
cèssla sv. v. 1 kittla.
cèssla sv. v. 1 få ungar (om kattor).
cèssle-full a. drägtig (om kattor).
cèssli a. kitslig.
cett s. n. kitt.
cètta sv. v. 1 kitta. Sms. **cett ihṓb, cette té.**
cìga sv. v. 1 kikna.
cìg-horn s. n. 1) snäcka (ur hvilken man låter barn dricka, när de ha kikhosta) (2) (sälls.) kikare.)
cìg-hoste s. m. kikhosta.
cìla sv. v. 1 = kila (med kil).
cìle s. m. kil.
cìmme s. m. skalm på saxar.
címm-rōg s. m. kimrök.
[**cìnn** s. n. litet barn.]
cìnna s. f. (smör-)kärna.
cìnna sv. v. 1. kärna smör.
cìnne-gås s. f. smörgås af nykärnadt smör.
cìnne-mjâlk s. f. kärnmjölk.
cìnne-sprons s. n. sprund på smörkärna.
cìnn-flawa s. f. stycke af kindhuden.
cinta sv. v. 1 tvista, gräla.
cìntonge s. m. **cìntongar** kallas »de afhuggna stockar i ett trähus, som med sina ändar bilda fönster- och dörröppningar». (Se Rietz **kinning.**)
cìntonge-kubbe s. m. = föreg.
cìntonge-vägg s. m. »halfvägg, smal vägg vid sidan af dörr eller mur». (Rietz **kinning.**)
cìsta s. f. kista.
cìste-lågg s. n. kistlock.
cìnka sv. v. 1 vara kinkig.
cokk a. tjock. — **cokk mjâlk** sur mjölk.
còkk-lēg s. m. tjocklek.
còkkna sv. v. 1 tjockna.
cŏ̍l s. m. kjol.
culp s. m. bladslida.
cùrtel s. m. kjortel.
cuw s. n. tjog.
cùwe räkn. tjugu.
cùwene räkn. tjugonde.
cùw-träskare s. m. tröskkarl, som får en viss mängd säd för hvarje tjog säd, som han tröskat.
cūl s. m. köld.
cūl s. m. köl.
cūlna s. f. kölna, torkhus.
cūl-nämmen a. som har lätt för att frysa (om menniskor).
cȳda sv. v. **cȳtte, cytt** banna, snäsa.
cȳder s. f. pl. bannor.
cykk a. tjock.
cȳkk-lēg s. m. tjocklek.
cȳkkleng s. m. kyckling.
cȳkklenge-hōna s. f. höna som har kycklingar.
cȳllenge-råge s. m. knapp råge.
cȳnna sv. v. 1 »**då kallar en, nä en slår på dúrträkst kōrn får te å få spjūde te lässa**».
cypp cypp lockord på kycklingar.
cȳppa s. f. smek- och lockord på höns.
cȳppene s. f. b. pl. = föreg.
cȳr s. n. tjuder.
cȳra sv. v. 1 tjudra.
cȳre-mål s. n. »**säpass gräs sum fins på dän fläkken en cȳrar hästen på**».
cȳre-påle s. m. tjuderpåle.
cyv s. m. tjuf.
cȳv(e)-bann s. n. tjufband.
cȳv(e)-goss s. n. tjufgods.
cȳve-hunn s. m. tjufstryk.
cȳv(e)-knēb s. n. tjufknep.
cȳv(e)-kåna s. f. tjufkona.
cȳv(e)-pakk s. n. tjufpack.
cȳve-pīl s. m. tjufstryk.
cȳve-strȳg s. m. tjufstryk.
cȳv-onge s. m. tjufunge.
cȳv-päjk s. m. tjufpojke.
cǟge s. m. = **cåge.**
cǟge- se **cåge-.**
cǟa s. f. kedja.
cǟde sä sv. refl. v. 1 hafva tråkigt. (Norskt låneord.)
cǟdja s. f. halskedja.
cǟggla sv. v. 1 prata envist, bråka.
cǟggla s. f. envis menniska.
cǟle s. m. kittel.
cǟla sv. v. 1 smekas.
cǟ̍ln a. smeksam.

cä̆na sv. v. 1 1) tjena. Sms. cä̆n ūd. 2) förtjena. Sms. cä̆n ihṓb. — Opers. cä̆ne té tjena till.

cä̆ngel s. m. käng.

cä̆ngels-kappe s. m. kängkappa.

cä̆ngels-snūr s. f. kängsnodd.

cä̆ngels-remm s. f. kängrem.

cä̆fsa sv. v. 1 säga emot.

cä̆fsa s. f. menniska som säger emot.

cä̆ft s. m. = 1) käft 2) käft på verktyg (tänger o. d.).

cä̆fta sv. v. 1 cä̆fte lînn rengöra lin från brä̆ddexäv.

cä̆fte-lös a. som har käften afbruten (om linbråkor, tänger o. d.).

cä̆jsare s. m. = kejsare.

cä̆lla s. f. = källa.

cä̆llare s. m. = källare.

cä̆llare-mann s. m. uppassare vid kalas.

[cä̆llare-svä̆nn s. m. = föreg.]

cä̆lle-stȫ s. n. källdrag. (Jfr stȫ.)

cä̆lle-vā̆n s. n. källvatten.

cä̆ll-hövvel s. m. ett slags hyfvel.

cä̆ll-täkke s. n. gröfre täcke af mattväf.

cä̆ll-xē s. f. gröfre väfsked för mattväfning.

cä̆ltreng s. m. kältring.

cä̆ltrenge-hūl s. n. illa kändt ställe.

cä̆ltrenge-knēb s. n. kältringknep.

cä̆ltrenge-kåna s. f. kältringkona.

cä̆ltrenge-pakk s. n. kältringpack.

cä̆lka sv. v. 1 kälka. Sms. cä̆lke nḗr halka.

cä̆lke s. m. kälke.

cä̆mme s. m. = hȫcä̆mme.

cä̆nn s. n. kärn.

cä̆nna sv. v. 2 = känna. Sms. cä̆nn ètter, ijä̆nn m. fl.

cä̆nneng s. m. bekant.

cä̆nneng s. f. känning.

cä̆ns sv. dep. v. 2 kännas. Sms. cä̆ns vé.

cä̆nsel s. m. = 1) känsel 2) igenkännande; drā̆ cä̆nsel på känna igen.

cä̆nst s. f. tjenst.

cä̆nst-akti a. tjenstaktig.

cä̆nste-fålk s. n. tjenstfolk.

cä̆pp s. m. = 1) käpp 2) mått vid kolmilors mätning.

cä̆ppe-knōder s. f. käppknapp, käppknota. (Se knṓder.)

cä̆ppe-rapp s. n. käpprapp.

cä̆ppe-rūs s. n. (skämts.) ett kok stryk.

cä̆pps sv. def. v. blott inf. kappas, täfla.

cä̆r a. = kär.

cä̆r-arm s. kärrarm.

cä̆ra s. f. tjära.

cä̆ra & (sälls.) cä̆ra s. f. kärra.

cä̆reng s. f. 1) käring 2) gift hustru (stundom med bibegrepp af elakhet) 3) ringfinger 4) vrä̆nge cä̆reng en folklek.

cä̆renge-fä̆n s. m. käring (oqv.).

cä̆renge-fenger s. m. ringfinger.

cä̆renge-krōg s. m. i uttr. drā̆ c. draga krokfinger med ringfingret.

cä̆renge-prā̆d s. n. käringprat.

cä̆renge-påsten s. m. b. sqvaller.

cä̆renge-skrokkla s. f. gammal skrynklig käring.

cä̆renge-stakkare s. m. stackars käring.

cä̆renge-tann s. f. käringtand.

cä̆renge-vä̆ln a. käringaktig.

cä̆re-brogg s. n. tjärbränneri.

cä̆re-bått s. m. kärrbotten.

cä̆re-fā̆l s. f. kärrspår.

cä̆re-fläkk s. m. tjärfläck.

cä̆re-grä̆s s. n. tjärblomster, Viscaria.

cä̆re-hō s. m. tjärho.

cä̆re-hålk s. m. tjärholk.

cä̆re-jūl s. n. kärrhjul.

cä̆re-skråvv s. n. kärrskrof.

cä̆re-stejj s. n. fotsteg på en kärra.

cä̆re-stekka s. f. tjärsticka.

[cä̆re-stōl s. m. kärrstol.]

cä̆re-säde s. n. kärrsäte.

cä̆rete a. tjärig.

cä̆re-tunna s. f. tjärtunna.

cä̆r-kommen a. kärkommen.

cä̆rlek s. m. kärlek.

cä̆rleks-brēv s. n. = kärleksbref.

cä̆rleks-full a. smeksam.

cä̆rleks-vīsa s. f. = kärleksvisa.

cä̆rne s. m. kärna (i frukter).

cä̆rv s. n. kärfve (af urtröskad halm).

cä̆rva sv. v. 1 knyta kärfvar.

cä̆rv-onge s. m. liten halmkärfve.

cä̆tteng s. m. ketting.

cä̆vla sv. v. 1 1) utkafla bröd 2) kälta.

cä̆vle s. n. kafle hvarmed bröd utkaflas.

cȫb s. n. köp.

cöba sv. v. 2 köpa. Sms. cöb ihōb, inn m. fl.
cõbe-brēv s. n. köpebref.
cõbe-lyst def. a. n. väl stäldt (ironiskt).
cõbe-summa s. f. köpesumma.
cõbe-xälleng s. m. köpeskilling.
cõg s. n. kök.
cõge-mäster s. m. kökemästare.
cõks-där s. f. köksdörr.
cõks-gulv s. n. köksgolf.
cõks-pīga s. f. kökspiga.
cõks-spīs s. m. köksspis.
cõllår s. n. kärl.
cõn s. n. ansträngning vanl. i uttr. järe cõn idä öfveranstränga, plåga, uttrötta.
cõna sv. v. 1 anstränga, uttrötta, plåga. — Refl. cõne sä anstränga sig öfver höfvan.
cõpp-skål s. f. köpskål.
cõra sv. v. cūrte, cūrt, cūrt köra. Sms. cõre búrt, på, te, cõr åv, inn; cõr ud 1) köra ut öfver spridda ställen 2) köra på dörren; cõr upp.
cõra s. f. stund.
cõranes a. i uttr. en cõranes häst häst som kan användas i arbete.
cõre-dōn s. m. (eg. n. pl.) kördon.
cõre-dōneng s. m. kördon.
cõre-gål s. m. kyrkogård.
cõregåls-mūr s. m. kyrkogårdsmur.
cõre-väjj s. m. körväg.
cõrka s. f. 1) kyrka 2) oslagen fläck i en för öfrigt slagen äng.
cõrke blott i uttr. gå i cõrke låta kyrkotaga sig (om »barnaqvinnors kyrkogång»), tā i cõrke kyrkotaga (om presten).
cõrke-bakke s. m. kyrkbacke.
cõrke-bōg s. f. kyrkbok.
cõrke-daks adv. kyrkdags.
cõrke-fålk s. n. kyrkfolk.
cõrke-gang s. m. kyrkogång.
cõrkegangs-kvinna s. f. kyrkogångsqvinna.
cõrke-klåkka s. f. kyrkklocka.
cõrke-klätt a. kyrkklädd.
cõrke-skrīvneng s. f. kyrkoskrifning.
cõrke-skruft s. f. kyrkoplikt.
cõrke-spīr s. m. spira på kyrktorn.
cõrke-spīr(a) s. f. = föreg.
cõrke-tāg s. n. kyrktak.
cõrke-tōrn s. n. kyrktorn.
cõrke-väktare s. m. kyrkvaktare.
cõrke-värd s. m. kyrkovärd.
cõrsla s. f. körsla.
cõrål s. n. kärl.
cõse s. n. tof, test. (Jfr isl. kös.)
cõss s. m. kyss.
cõssa sv. v. 2 kyssa.
cõss-bär s. n. körsbär.
cõd s. n. kött.
cõdd s. n. kött.
cõdda s. f. 1) ett slags större umbellatväxt som finnes på sumpig mark, Angelica. (Jfr ? isl. keyta sump, vattenpöl.) 2) envis menniska.
cõdda a. som har godt hull. (Eg. köttad.)
cõdd-hakka s. f. kötthacka.
cõdd-knīv s. m. köttknif, större knif.
cõdd-kurv s. m. köttkorf.
cõdd-lāge s. m. köttlake.
cõdd-mark s. m. köttmask.
cõdd-sejj s. m. »ställe der huden blifvit afflådd eller skafven, så att köttet synes». (Thorén.) (Jfr isl. segi eller sigi köttåga.)
cõdd-sīa s. f. vanl. b. köttsidan, insidan af en hud.
cõdd-stärk a. köttstark (om soppa).
cõdd-såppa s. f. köttsoppa.
cõdd-sö s. n. köttsoppa.
cõr s. m. tjur.
cõre-jälleng s. m. gäld tjurkalf.
cõre-kalv s. m. tjurkalf.
cõre-mekkel 1) tjur 2) ? ilsken menniska.
cõre-mejj(e) s. m. = följ.
cõre-pēs(e) s. m. tjurpes.
cõsta sv. v. 1 flämta.

D.

dā s. m. pl. dā'r & (sälls.) dār 1) dag; gen. daks i uttr. sä daks 1) så dags 2) d'ä sä dáks nō nu är det för sent; dàwele dáks dagligdags; dáksens sänneng; dáksens skämm. 2) dager, dagsljus 3) anstånd med betalning.

dàbe s. m. puss, pöl.
dagg s. m. (sälls.) dagg.
dagg s. m. dagg (straffinstrument).
dáks-arbe s. n. dagsarbete.
dáks-lȳs s. m. dagsljus.
dáks-päng s. m. dagspenning.
dáks-rägn s. n. dagsregn.
dáks-verke s. n. dagsverke.
dáks-verkare s. m. dagsverkare.
dàla sv. v. 1 blott i sms. dàl åv afdomna.
dàler s. m. pl. dāler = daler. (Dalerräkning är ännu ganska vanlig i bygden.)
dālia s. f. Dahlia.
damm s. m. dam.
damm s. n. dam.
dàmma sv. op. v. 1 damma.
dàmm-buste s. m. damborste.
dámm-båd s. m. ångbåt. N.
dàmm-kūba s. f. (murad) spiselkåpa.
danḗra sv. v. 1 forma, hopsätta, fasonera.
dans s. m. dans.
dànsa sv. v. 1 dansa.
dànse-mästər s. m. dansmästare.
dánsk(e) a. dansk.
dànske s. danska (språket).
dàwas sv. op. def. dep. v. 1 blott inf. & pres. dagas.
dàw-bōg s. f. dagbok.
dàw-bräkkneng s. m. dagbräckning.
dàw-drīvare s. m. dagdrifvare.
dàwele a. daglig.
dàwel s. m. 1) måltid kl. 11 f. m. = mǟrramād. 2) hvilotid kl. 11—1 midd.
dàw-kǟr s. m. dagakarl.
dàw-lȫn s. f. daglön.
dàwneng s. f. dagning.
dàngla sv. v. 1 dangla.
dank s. m. dank.
dank dank; blott i uttr. slǻ dank.
da tonlöst adv. då (i uttr. kóm (gǻ) nō da).
dalj s. n. stryk.
dàlja sv. v. 1 ge stryk. Sms. dalje pǻ.
dàlla s. f. menniska som ej vinlägger sig om snygghet.
dàlta sv. v. 1 vara lat, arbeta trögt.
dàltete a. smutsig, snuskig.
dāl s. m. dal.
Dāl s. n. Dalsland.
dàl-bū s. m. bl. sing. 1) dalbo 2) (blott i obest. form sing.) dalbospråk.

dàlbu-pelt s. m. yngling från Dalsland.
dàlbu-tȫs s. f. flicka från Dalsland.
dàl-bōnnar s. m. pl. dalbönder.
dàle-kūla s. f. dalkulla.
dàle-kǟr s. m. dalkarl.
dalk s. m. ljusdank.
dàlke s. m. ljusdank.
danḗra sv. v. 1 = danḗra.
dann a. 1) = ìlla vé, ledsen 2) = sìnna, vōn 3) nersmutsad (om personer).
dàrra sv. v. 1 = darra.
dàrre s. m. talgdank.
(dàrr-hǟnt a. darrhänd.)
dask s. m. = dask.
dàska sv. v. 1 = daska.
dē pron. = de; obl. dumm och (sälls.) dúmma dem.
dē pron. I; obl. dēr Er.
dē pron. man.
dèkta sv. v. 1 1) dikta 2) uppdikta. Sms. dèkkt upp.
dēl s. m. = del.
dèla sv. v. 1 = dela. Sms. dèl åv.
delaxṓn s. uppskof, anstånd.
dèle s. n. gräns, rågång.
dèlneng s. delning.
dèl-tā st. v. deltaga.
dèl-äjjare s. m. delegare.
dēr pron., se dē.
déngelidáng s. n. dingelidang, bjefs.
dèngla sv. v. 1 dingla.
débbet s. debet.
débbet-sädel s. m. debetsedel.
dejj s. m. deg.
dejjete a. degig.
déjna sv. v. 1 digna.
dēl s. n. spene, jufver (på ston).
dèla sv. v. 1 sätta jufver.
dènne pron. f. dènne & (absolut) dènna, n. dètta, pl. dèsse denne.
desk s. m. disk.
desperǻt a. 1) arg, ond 2) pratsam (jfr despetḗra).
despetḗra sv. v. 1 1) disputera 2) prata.
desǻmber s. m. december.
dī prep. i, uti. (Eg. ūd-ī.)
dìa sv. v. 1 uppamma ett barn utan qvinnomjölk.
diarḗ-bevīs s. n. (sälls.) diariibevis, utdrag ur en tjenstemans diarium. (Folketym.)

dibetéks-lān s. f. hypotekslån.

dibetéks-ränta s. f. hypoteksränta.

díd-flöden a. ditfluten.

díd-lakt a. ditlagd.

díd-sätt a. ditsatt.

dīd adv. dit.

dìga sv. v. 1 dika. Sms. **dìg upp**.

dìge s. n. dike.

dìges-bōst s. f. mindre dikesren.

dìges-jōl s. f. dikesjord.

dìges-kant s. m. dikeskant.

dìges-rēn s. f. dikesren.

dìges-váll s. m. smal dikesren.

dìmma s. f. = dimma.

dinn pron. f. **dī** n. **dett** pl. **dìnne** [& **dìne**] din.

dívels-träkk s. m. dyfvelsträck.

dìvla sv. v. tvista, vilja ha rätt.

dōb s. n. dop.

dōft def. a. n. doft; blott i förening med s. **jūd**.

doklamänter s. n. pl. läkemedel.

dòkti a. dugtig.

domeléra sv. v. 1 (vanl. i förbindelsen **svära å domeléra**) föra oljud.

dòmleng s. m. (Se Tillägget.)

[**dòmle-veggene** s. f. pl. b. veckorna närmast före påsk.]

domm s. m. 1) dom 2) utslag, rättshandling.

dòmma s. f. dam, stoft.

dòmmare s. m. domare.

dòmm-bjälla s. f. selklocka med doft ljud. (Jfr **sälekläkka**.)

dómm-bomm s. m. dumbom.

dòmmeng s. m. dum menniska.

dómm(e) a. 1) dum 2) stum 3) dof.

dòmme s. m. vanl. b. oskäligt djur.

dòmme-dā s. m. domedag.

dòmmete dammig.

dómmhēd s. f. dumhet, enfaldighet.

dòmm-huvve s. n. dumhufvud.

dòmm-skalle s. m. dumhufvud.

dòmm-stōl s. m. domstol.

dòmpa sv. v. 1 dimpa.

dōn s. f. 1) (fågel)dun 2) ängsdun.

dōn s. n. = 1) don, redskap 2) m. (eg. n. pl.) i uttr. **én dőn** sak samma.

dòn-bädd s. m. dunbolster.

dònete a. dunig.

dòn-pūda s. f. dunkudde.

donk s. m. större kagge, dunk.

dònka sv. op. v. bulta, dunka.

dònken a. unken, fuktig, möglig.

drā st. v. **drow, dròwe, dròwen** 1) draga. — Sms. **drā búrt, dúr, frámm, idā, ifrā, ihób, ikréng, ínn, nēr, pā, úd, úpp**; opers. **drā úmm** dröja; refl. **drá sā** draga sig. 2) bryta, hafva en viss dialekt; **drā på dàlbu** bryta på dalbospråket. 3) gifva stryk, slå. — Sms. **dra té** slå till, **dra pā** gifva stryk.

dra únner sā st. v. sätta jufver (om kor).

drabánt s. m. (sälls.) ryttare (dragon?).

dràbbant s. m. lathund.

(**drāgare** s. m. (skämts.) sup.)

drāge s. m. 1) drake 2) lång menniska.

(**drāge-blō** s. n. drakblod.)

drāgon s. m. dragon.

[**drāgone-bakke** s. m. särskild beteshage för dragonhäst. (Bohusläns regimente var fordom dragonregimente.)]

drà-hasp(a) s. f. = **dràwkrampa**.

drà-hūl s. n. draghål.

drà-lādda s. f. dragkistlåda.

dramm s. m. sup.

drà-remm s. f. dragrem.

drass mā st. v. dep. **drows, dròwes** dragas med, hafva att utstå.

drà-vē s. m. »långtemmer sum en cōr i slābe».

draw s. n. 1) drag, luftdrag 2) fiskdrag 3) **i dráwet** genast 4) insteg = **kār** 2).

dràwa s. f. 1) = **dràremm** 2) **dràw-xēna**.

dràware s. m. dragare (häst eller oxe).

dràw-bålt s. m. = **dràwnawel**.

dràw-cista s. f. dragkista.

dràw-hūl s. n. draghål.

dràw-krampa s. f. »**hasp i en tvìhommel**».

dràw-limm s. n. draglim.

dràw-lādda s. f. draglåda.

dràw-nawel s. m. »**sprínt, sum en hār te å fäste skrävvet i jūlakseln**».

(**dràw-spell** s. n. dragspel, ackordion.)

dràw-xēna s. f. jernskena, som på gröfre seldon ersätter **dràremm**.

drank s. m. drank.

dràbba sv. op. v. 1 = drabba.

dralt s. m. lort.

dràlta sv. v. 1 lorta.

drèkka st. v. drakk, dròkke, dròkken 1) dricka. Sms. drèkk upp, drekke dúr. 2) förtära spirituosa i öfvermått.
drèkka s. n. dricka, hembrygdt öl.
drèkkane-vāra s. f. dricksvara.
drèkke-bâll(e) s. m. = bālle.
drèkke-donk s. m. mindre drickstunna.
drèkke-glās s. n. dricksglas.
drèkke-kār s. n. bryggkar.
drèkke-skvätt s. m. dricksqvätt.
drèkke-slank s. m. drickslank.
drèkkes-pängar s. m. pl. drickspengar.
drèkkes-vārer s. f. pl. dricksvaror.
drèkke-tunna s. f. dricktunna.
drèkke-vān s. n. dricksvatten.
dredd förstärkande adv. frf. a. full.
drèdden a. smutsig, osnygg.
drèdd-stövvel s. m. »drummel, lymmel», stackare.
drèdd-vālt a. orenlig. (Jfr rènvālt.)
dreft s. f. 1) boskapsdrift 2) drift, driftighet.
drèfti a. driftig.
drell s. m. drill (instrumentet).
drèlla sv. v. 1 drilla (svarfva).
drèll-pisk s. f. drillstråke, drillbåge.
drèll-skaft s. n. (Se Tillägget.)
drevv s. n. dref, »af gamla tåg utredd hampa».
drevv s. n. fart, raskhet, hastighet.
drèvva s. f. drifva.
drèvven a. drifven, flink, dugtig.
drèvv-hāge s. m. »en hāge, sum en hār te å drīv ihób gulv- ālle tråsnengs-brā'r mā».
drīd s. m. 1) lort 2) strunt; å̄ drīd å strunt.
drīd förstärkande adv. frf. a. full.
drìda st. v. drēd, drèdde. (Isl. dríta.)
drìdane förstärkande adv. = drīd.
drìtta förstärkande adv. = drīd.
drìva st. v. drēv, drèvve, drèvven = 1) drifva, framdrifva. — Sms. drīv ihṓb, ijṓnnum; drìv inn, ūd, upp; drīve på̄, búrt; drīve té slå till m. fl. 2) jaga 3) drifva, täta (väggar,båtar m. m. med mossa, dref o. d.) 4) drifva, slå dank.
drìva s. f. = drifva.
drìv-māse s. m. mossa som begagnas till väggars tätning. (Jfr drìva 3).)

dròkken a. drucken.
dròkkna sv. v. 1 drunkna.
dròkknas sv. dep. v. 1 (sälls.) = föreg.
drómmel s. m. drummel.
dròmmlete a. drumlig.
dròwen a. 1) = blåsūr (om mjölk) 2) halfrusig 3) »en kallar en ståkk hālle en tråbedde fār dròwen, nā dā ha gått e flång dūr'n».
drūl s. m. 1) undersätsig och stark karl 2) liten och stark häst.
druw a. dryg.
drùwa sv. v. 1 göra dryg.
drúwsel s. f. drygsel.
drùwsla s. f. drygsel.
drùfta sv. v. 1 dryfta, genom skakning rengöra (säd, lin o. d.) från dam o. d.
drùfte-tråw s. n. mindre tråg, hvari säden eller linet drùftas.
drumm s. m. dröm.
drùmma sv. v. 2 drömma.
drùmsla sv. v. 1 drumla.
drùnna sv. v. 1 & 2 1) råma sakta 2) stöna 3) vara overksam.
drùnn-dāl s. m. »en kār' sum å sēn i prådet» (talar långsamt). (Trol. urspr. ox-namn, ty sådana sluta ofta på -dāl. Jfr drùnna.)
drùssla s. f. slarfvigt, ovårdsamt fruntimmer.
dryb s. m. & n. droppe (blott i nekande satser).
drȳba st. v. drȫb, drȫbe drypa. Sms. drȳb inn, drȳbe nér m. fl.
dråw s. f. & n. däld, dalsänkning.
dråbb s. n. dropp.
drābba sv. op. v. 1 droppa.
drābbane förstärkande adv. frf. a. still.
drābbar s. m. pl. droppar, medikamenter.
drābbe s. m. droppe.
drābb-vān s. n. »vån sum en ha fått unner öfsedråbbet».
drāppla sv. op. v. drypa.
drāse s. m. urtröskad men ej rengjord säd.
drāttneng s. f. drottning.
dråba sv. v. 2 dräpa. Sms. dràbe té slå till.
dräkka sv. v. 2 och starkt part. drakt röta (lin).

dräkka s. f. rötning.
dräkt s. f. dragstång för oxar.
dräng s. m. 1) dräng 2) liten gosse.
dräng(e)-kammer s. m. drängkammare.
dränge-lön s. f. dränglön.
dränge-sladd s. m. drängpojke.
dräng(e)-stâvva s. f. drängstuga.
dränge-vatt s. m. drängpojke.
dräjjele a. dräglig.
dräll s. m. = dräll.
dralls-dūg s. m. drällduk.
dräss vanl. i förbindelsen **dräss úd** interj. ut, hut.
dröjja sv. v. 2 dröja.
dröjs-mål s. n. dröjsmål.
drös s. m. mängd; blott i uttr. **en hél(e) drös.**
drösa sv. v. 2 falla i mängd, störtrinna (blott om torra varor såsom säd o. d.; äfven om ohyra). Sms. **dröse nér.**
dū pron. = du; **dä** & **däjj** dig.
dūg s. m. duk.
dūga sv. v. 1 duka.
dūga sv. v. 1 blott i sms. **dūg unner** gifva med sig, gifva efter. (Sv. duka under.)
dugg s. n. smula, grand (blott i nekande satser).
dùgga sv. op. v. 1 dugga.
dūr prep. ur. (Eg. **ūd-ūr.**)
dūra sv. op. v. 1 dåna starkt.
dúr-hoggen a. urhuggen, urhålkad.
dúr-piska a. urpiskad, urslagen.
dúr-slowen a. = föreg.
dúr-träkst a. urtröskad.
dūs s. n. 1) dus 2) hufvudvärk.
dūsa sv. v. 1 1) halfsofva 2) våndas under fåfänga försök att sofva.
dú-skål s. f. duskål.
dūtta sv. v. 1 dua, säga du.
dūva s. f. = dufva.
dūve-hūs s. n. dufslag.
dūv-ägg s. n. = dufägg.
dùwa sv. v. 2 duga.
dùwele a. duglig.
duxx s. m. dusch.
dùxxa sv. v. 1 duscha.
dufs s. m. 1) längre tofs 2) »**ha lìde grán i dúfsen**» vara yr i mössan.
dùfsa s. f. mindre, kort tofs.

dùle s. m. 1) person från någon norsk dalbygd 2) = **dùlehäst.**
dùle-häst s. m. häst af norsk ras.
dùle-knīv s. m. kort slidknif.
dùlja sv. v. **dùlte, dūlt, dūlt** dölja.
dùlsle(t) a. def. n. doldt, hemligt.
dùls-måde s. m. blott i uttr. **i dùlsmåde** i hemlighet.
dùls-mål s. n. sak som kräfver hemlighet och tystlåtenhet.
dumm pron. dem.
dùmma pron. dem. H.
dùmmas pron. deras.
dums pron. deras.
dùmses pron. deras.
dun s. n. dån.
dùna sv. v. 1 dåna, föra starkt oljud.
dùnane s. n. dån.
dùnder s. n. dunder.
dùn(d)ra sv. v. 1 dundra.
dùner s. m. dunder.
dupp s. n. blandning af grädde, salt kummin o. d., hvari varm, skalad potatis doppas.
dùppa sv. v. 1 doppa. Sms. **dùpp unner** dyka.
dùppe-kâpp s. m. kaffe med småbröd.
dūr förstärkande adv. frf. a. **still.**
durv s. m. örfil.
durve té sv. v. 1 örfila upp.
dusk s. n. regndusk.
dùska sv. op. v. småregna.
dùsken a. duskig.
dùskete a. = föreg.
dùsseng s. n. dussin.
dùssenge-vīs adv. dussinvis.
dust s. m. stoft, dam.
dùtta sv. v. 2 täppa igen. Sms. **dutt ihób, ijänn.**
dùtte-mäse s. m. mossa hvarmed springor igentäppas.
dvàle s. m. dvala.
dy s. n. = 1) (sälls.) dy 2) källa.
dy förstärkande adv. frf. a. **våd**
dyane förstärkande adv. = **dy.**
dyna s. f. = 1) dyna 2) = **såwedyna.**
dyrbār = a. dyrbar.
dyr-cöpt = a. dyrköpt.
dyr(e) a., n. **dūrt,** dyr.

dy̆rka sv. v. 1 = dyrka. Sms. dy̆rk upp uppdyrka (pris).
dy̆vek s. m. tränagel, som inborras i stockar i en vägg eller i stafvarne i laggkärl för att sammanhålla dem.
dy̆vel-dräkk s. m. dyfvelsträck.
dy̆nga s. f. = dõnga.
dy̆nga sv. v. 1 = dõnga.
då adv. = då.
dågg s. f. dagg.
dågga a. daggig.
dågg-mask s. m. daggmask.
dågg-skō s. m. doppsko.
dåkka s. f. = 1) docka (såsom leksak) 2) tråddocka 3) se hålmdåkka 4) ståndare, som uppbär tenen på en spinnrock 5) vanligt ko- och stonamn.
dåks s. m. dåsig menniska.
dåksete a. dåsig.
dåkter s. m. 1) läkare 2) (skämts.) kaffe med bränvin.
dåkteréra sv. v. 1 utöfva läkareverksamhet, bota sjukdomar.
dåli a., n. dålet 1) dålig 2) sjuk 3) elak, ond; dän dålie djefvulen.
dålihēd s. f. elände, uselhet.
dår pron., n. dårt pl. dåre eder, edert, edra.
dår-akti a. dåraktig.
dåse s. m. dosa.
dåse s. m. dåsig menniska.
dåse-bått s. m. botten af en dosa.
dåse-lågg s. n. doslock.
då prep. af, utaf. (Eg. ud-ä, jfr idä.)
dåbbel a. dubbel. — dåbbel å dåbbel stört full, som ej kan gå, redlös.
dåbbel-bursa s. f. dubbelbössa.
dåbbel-spīg s. m. spik af minst tre tums längd.
däffår konj. derför.
dämmå konj. derför. (Jfr där-må.)
dått s. m. tapp (af hö, ull o. d.).
dätter s. f. dotter.
dätter-dåtter s. f. dotterdotter.
dätter-sån s. m. dotterson.
däven a. dufven, dåsig.
dävna sv. v. 1 1) bli dufven 2) bli dåsig, domna 3) domna (om lemmar).
dä pron. det.
dä i adv. förbindelsen sin dä sedan dess.
d'ä det är.
däkk s. n. 1) däck 2) boett på spindelur.
däla s. f. hylla under taket.
dänna adv. dädan.
där adv. der. — där bårt, där främm dit bort, dit fram.
där-mä konj. = dämmå.
där-vé adv. dervid i uttr. dä blír därvé.
därve-law adv. dervidlag, i detta afseende.
däsåmm(a) pron. n. detsamma; i uttr. ett å däsåmm; dä blīr, jår, ä (jòle, vā o. s. v.) däsåmma det blir, gör, är detsamma.
däven a. fuktig, våt (om kläder o. d.).
däng s. m. kraft, eftertryck (hos redskap).
dänga sv. v. 2 1) dänga 2) älta (ler o. d.).
dängleng s. m. utsliten lie.
dä pron. dig.
dä pron. som; dä va hånn dä cūrte det var han som körde.
däffår konj. derför.
däjj pron. dig.
däld s. f. däld.
dälp s. f. 1) vanl. pl. vattrad vågformig fåra i en ängsbacke 2) af tunga fordon förorsakad fördjupning i en väg.
dälpa s. f. = dälp.
dälpete a. 1) som har vågformiga vanligen jemnlöpande fåror (om ängsbackar) 2) gropig (om vägar).
dämma s. f. instängdt vatten.
dämma sv. v. 2 = dämma. Sms. dämm ijänn, dämm upp.
dämmä konj. = därmå.
dämpa sv. v. 1 = 1) dämpa 2) uppgöra, reda en skuld.
dänn pron. n. dä och (säll.) dätt pl. dē den.
dänn dårenge pron. m. & f.; n. dä därenga pl. de därenge den der.
dänn därie (& därje) pron. m. & f.; n. dä däria (& därja) pl. de därie (& därje) den der.
dänn dännenge pron. m. & f.; n. dä dännenga pl. de dännenge den der.
dänne pron. n. dätta, pl. däsše denne. (Jfr denne.)
dänsåmme pron., n. däsåmme = den samme. (Jfr däsåmm(a))

d*ä*r s. f. dörr.
dăr adv. der. H.
dăr*e*-k*a*rm s. m. dörrkarm.
dăr*e*-k*linka* s. f. dörrklinka.
dăr*e*-ramm s. m. dörrkarm.
dăr(*e*)-sp*e*jj*e*l s. m. dörrspegel.
dăr*e*-stä*nge* s. n. »e stå*ng*, sum står på snė́ ifrå väggen å imŏd dăr*e*» dörrbom.
dăr(*e*)-fōrne*ng* s. f. dörrkarm.
dăr-h*āl* s. n. dörrhål.
dăr-stēn s. m. stenhäll utanför ingången till ett hus.
dăr-tr*e*sk*a*l s. m. dörrtröskel.
däss adv. dess, desto.
dätt pron., neutr. det (i utropet sė́r'u (sä́st'u) d*ä*tt'.
d*ä*tt*a* st. v. d*a*tt, d*ü*tt*e* falla. Sms. dätt ihŏb, isăr, dätt*e* nė́r, s*ú*nt m. fl.
d*ä*tt*e*n s. m. b. sing. i uttr. stå på d*ä*tt*en* 1) vara nära att falla 2) vara i långt framskridet hafvandeskap.
dõ s. m. död. — ta dõ på döda.
dö sv. v. dõ', dött = dö.
dõ a. död. — sl*ä* dött õr*a* t*é* slå döförat till.
dõb*a* sv. v. dõpt*e*, döpt, döpt döpa.
dõ-b*e*dd*e*n a. = dõägg*a*.
dõb*e*-pont s. m. dopfunt.
dõ-b*l*ås*a* s. f. »b*l*ås*a* mä vān i, sum en får n*ä* en k*l*âmmer s*ä*».
dõ-c*ö*dd s. n. dödkött.
dõ-dăr s. m. pl. döddagar.
dõd*a* sv. v. 1 = döda.
döds-h*a*rj*e*n s. m. b. dödsrosslingarna, själtåget. (Se h*a*rj*a*.)

döe*ng* s. m. 1) en som ligger för döden 2) död menniska.
põ-fött a. dödfödd.
döjd s. f. dygd.
dõjdi a. dygdig (om hästar).
dõ-mād*a* a. alltför litet matad (om säd).
dõmm*a* sv. v. 2 döma.
dõrn*e* adv. = d*ā*r fullkomligt, alldeles; blott frf. a. still. (Jfr dörne. Rietz 105.)
dõ-sk*a*ll*e* s. m. dödskalle.
dõ-stekt a. illa gräddad (om bröd).
dõv a. = döf.
dõv*a* sv. v. 1 = döfva.
dõv*a* sv. op. v. 2 damma.
dõv(*e*)-slaw s. n. ett slag, som döfvar, hårdt slag.
dõvhēd s. f. döfhet.
dõ-ägg s. m. dålig egg.
dõ-ägg*a* a. 1) slö (om eggjern) 2) dåsig.
dõ-äkst a. dåsig.
dö*g*n s. n. dygn.
dõ*nga* s. f. dynga, gödsel.
dõ*nga* sv. v. 1 1) gödsla 2) lorta.
dõ*nge*-d*ä*mm*a* s. f. instängd samling af gödselvatten.
dõ*nge*-*g*lugg s. m. gödselglugg.
dõ*nge*-grēb s. f. dynggrep.
dõ*nge*-how s. m. gödselhög.
dõ*nge*-ka*ngel* s. m. torr gödselklimp.
dõ*nge*-lugg*a* s. f. »e lùgg*a* i f*l*usgul*v*et t*e* å kast*e* nė́r dõ*nga* i».
dõ*nge*-skow*el* s. f. gödselskofvel.
dõ*nge*-somp s. m. = mõg*e*d*ä*mm*a*.
dö*nge*-stā s. m. dyngstad.
dõ*nge*-stakk s. m. gödselstack.

E.

ē s. f. ed.
ē räkn. femin. en.
e ob. art. femin. en.
è*da* st. v. åd, è*de*, è*den* äta. Sms. èd ud, *u*pp.
èd*ane* s. n. ätande.
èd*ane* a. ätlig.
èd*are* s. m. ätare.
èd*are*-rō s. f. matro.
èd*eng* s. f. ätning.

èd*ele* a. edlig.
(èd*ele* a. ätlig.)
èd*e*r-b*e*dd s. n. ilsken menniska. (I Tunge finnes ordet som adj. ètt*e*rb*e*dd.)
éd*e*r s. n. 1) gift 2) ondska, elakhet.
èd*e*r-b*le*mm*a* s. f. blemma.
èd*e*r-b*l*ås*a* s. f. 1) giftblåsa hos en orm 2) argsint menniska.
èd*e*r-cōs*e* s. n. 1) ? giftkaviteten hos ormar 2) argsint menniska.

èder-kajja s. f. ettermyra.

èder-kūla s. f. 1) blemma 2) elak qvinna.

èder-nubb s. m. argsint menniska.

èder-nässla s. f. brännässla.

èder-påse s. m. = èder-blåsa.

èder-tagg s. m. 1) ormgadd 2) argsint menniska.

èder-tännek s. m. = èdernubb.

èder-tänneng s. m. = föreg.

è-gang s. m. edgång.

èga s. f. eka, flatbottnad roddbåt.

ège-bark s. m. ekbark.

ège-brāa s. f. ekbräde.

ège-cäpp s. m. ekkäpp.

ège-bult s. m. = åger-vält.

ège-färj s. m. ekfärg.

ège-hālar s. pl. starka skuldror och armar: dū har ègehālar å bjōrkebrest (Ordst.).

ège-law s. n. »én gang nàwlar te jūl».

ège-lūd s. f. 1) eklut 2) ansträngande arbete.

ège-lōv s. n. eklöf.

ège-planka s. f. ekplanka.

ège-rōd s. f. ekrot.

ège-skow s. m. ekskog.

ēge-sláwal s. m. slaga af ek.

ège-stamm s. m. ekstam.

ège-ståkk s. m. ekstock.

ège-telneng s. m. ektelning.

ège-tinnong s. m. ektelning.

ège-vē s. m. ekved.

ègon s. m. ekorre.

ègån s. m. ekorre.

ègâlla s. f. ekollon.

ègân s. m. ekorre.

èkke nekande partikel (sälls.) icke.

ekt s. f. (sälls.) gikt.

éko s. n. (sälls.) eko.

èleng s. m. = ìleng.

elände s. n. elände.

eländi a. eländig.

en ob. art. = 1) en 2) adv. ungefär: en fīre fåmm fyra à fem.

en pron. man.

ēn (& sälls. enn) f. ē n. ett 1) räkn. (betonadt) en, ett 2) pron. (betonadt) en och samma.

èna a. oböjl. ensam.

enä'n pron. hvarandra.

enä'nses pron. hvarandras.

èn-arveng s. m. ensam arfvinge, enda barnet.

ènda a. enda.

ènde a. b. m. ende.

èndå konj. ändå.

èner s. m. pl. ènrar en, enbuske, Juniperus communis.

èner-bār s. n. enris.

èner-buske s. m. enbuske.

èner-bār s. n. enbär.

ènerbärs-drekka s. n. enbärsdricka.

ènerbärs-kart s. m. enbärskart.

èner-cäpp s. m. enkäpp.

ène-rēse s. m. enrisklädsel på laduväggar.

(ène-rīs s. n. enris.)

èner-kās s. f. enbevuxen backe.

èner-kvest s. m. enqvist, enris.

èner-law s. n. enelag.

èner-lomm s. m. enrisruska.

èner-nål s. f. enbarr.

ène-rōd s. f. enrot.

èner-âlja s. f. enolja.

enfáldi a. enfaldig.

enfáldihēd s. f. 1) enfald 2) enfaldighet.

èn-hänneng s. m. enhänd menniska.

èn-händt a. enhänd.

èni a. enig.

ènihēd s. f. enighet.

èn-lett a. enfärgad.

énmans-säng s. f. enmanssäng.

èn-mōreng s. m. enda barnet.

èn-rumm s. n. enrum.

ènsamhēd s. f. ensamhet.

ènsamm(en) a. ensam.

èn-sint a. envis.

ènsli a. enslig.

èn-spänt a. »dä kallar en e kú sum bàre mjålkar på én pàtte».

èn-stāga a. enstaka.

èn-stōeng s. m. 1) telning som växer ensam 2) enstöding, menniska som lefver ensam.

èn-surjane a. efterlefvande (enkling eller enka).

èn-tänneng s. m. enträinning.

èn-uwt a. enögd.

èn-vedden a. enveten, egensinnig.

èn-veddo a. envis.

èn-vīs a. = envis.

ènvishēd s. envishet.

ėn-xäft s. n. tyg med två trådar i hvarje tand och väfdt med två trampor.

ēr pron. = Er.

ett räkn. & ob. art. = ett.

ètta s. f. = etta.

èitel s. m. körtel.

étter s. n. 1) gift 2) ondska, ilska, elakhet.

étter förstärkande adv. frf. a. befängt, gä'ln, sur.

ètter-stärk a. mycket skarp till smaken.

èttrane a. 1) argsint 2) uppbragt. förargad.

evärdele a. 1) (sälls.) evärdlig 2) (sälls.) efterhängsen, envis.

èngen pron. f. ènge n. ènget pl. ènge ingen.

èngen stäns adv. ingenstädes.

E.

éjja s. f. strömning, ström. (Jfr éjja rad. 13.)

éjja s. f. sädesbrodd. (Jfr dial. egel, N. eigind, isl. eigin.)

éjja sv. v. 1 strömma, gå med lugn och stadig ström (om vattendrag).

éjjen a. n. éjjet pl. éjne egen.

éjjendomm s. m. egendom.

éjjen-nutta s. f. egennytta.

éjjen-nutti a. egennyttig.

éjjen-skāb s. m. egenskap.

éjjer s. f. pl. = äjjer.

emm a. vämjelig osalt, faddsmakande.

ènte nekande partikel icke, inte. (Ofta enklitiskt 'nte.)

'et (enklitiskt) pron. det.

étter 1) prep. efter 2) adv. efteråt, derefter, senare.

étter-būl s. f. efterbörd.

étter-medda s. m. eftermiddag.

éttermeddas-kaffe s. n. eftermiddagskaffe.

étter-slätt s. m. efterslåtter.

étter-såmmår s. m. eftersommar.

étter-taksen a. som lätt lär sig.

étter-åd adv. efteråt.

F.

fábbro s. m. pl. fábbrörar & fábbroar farbror.

fábbro-kvinna s. f. farbrors hustru.

fād s. n. fat.

fàderli a. faderlig.

fåger a. (sälls.) = fager.

fàli a. 1) farlig 2) svår, stor, mycken.

fàlihēd s. f. farlighet.

fàl-aska s. f. falaska.

fàle s. m. falaska.

fámla sv. v. 1 famla.

fān s. f. snödrifva.

fä'n s. m. b. fan.

fàna s. f. = fana.

fān-jīven a. 1) listig 2) besatt.

fån-jonkare s. m. fanjunkare.

fä'ns-domm s. n. & m. vedervärdighet, missöde.

fä'ns-ty s. n. fanstyg, pack.

fant s. m. slarf, lättsinnig, ruinerad karl.

fånta sv. v. 1 leka oanständigt. (Jfr N. fangtaka och fant).

fånte-bänne s. n. samling af ynglingar som äro ute på xå.

fånte-fåw s. n. slarf, galenskaper, vildt företag.

fånte-gutt s. m. lösdrifvare. (Norskt.)

fanterí s. n. galenskaper, tokeri.

fåntete a. slarfvig, lättsinnig.

fånte-xå s. n. = xå.

fār s. m. pl. fårar 1) fader 2) i uttr. fār — min fār (i tilltal) du.

fār s. f. fåra, plogfåra.

fä'r s. m. fader.

(fåra s. f. = fara.)

fåra st. v. fōr, fōre fara. Sms. fåre búrt, frámm, fårbí; får ihób 1) digna 2) börja slåss; får étter, ikä'll, ikréng,

inn; får isä́r = fåre súnt gå sönder; fåre dúr falla ur; fåre nér, far ùnna, úd, úpp, ä̋ver & ő ver m. fl.

fåra sv. v. 1 frukta, vara orolig.

får-arv s. m. fäderne(arf).

får-dä s. m. fardag.

fåre s. m. fara. — fåre vál fara värdt.

fárfar s. m. farfar.

(får-galt s. m. fargalt.)

får-gubbe s. m. farsgubbe.

får-kást s. m. farkost.

får-lös a. faderlös.

fármor s. f. farmor.

får-namn s. n. tillnamn, efternamn.

får-sïa s. f. b. i uttr. på fårsia på fädernet.

får-ty s. n. fartyg.

far vä́ll interj. farväl.

fårväll interj. farväl.

fart s. m. & f. fart.

fåsa sv. v. 1 = fasa.

fåse s. m. 1) fasa 2) fasa, skräckämne.

fåsele a. faslig.

fast a fast.

fast konj. fast, fastän.

fåsta s. f. fasta (på egendom).

fåsta s. f. 1) fasta 2) b. fåsta fastlagen.

fåsta sv. v. 1 fasta.

fåstane a. fastande.

fåste-brëv s. n. fastebref.

fáster s. f. faster.

fáster-mann s. m. fasters man.

fåstihëd s. f. fastighet.

fåstna sv. v. 1 fastra.

fang s. n. 1) sköte, famn, knä 2) börda i famnen.

fang s. n. konvulsion.

fånga sv. v. 1 fånga.

fånge s. m. 1) fånge 2) olycklig menniska 3) stackare.

fånge-cära s. f. fångkärra.

fånge-kást s. m. fångkost.

fång(e)-xyss s. m. fångskjuts.

fangs; blott i uttr. te fångs: »dä fins vån te fångs å få» vatten fins att få. (Eg. gen. af fang.)

fång-täg s. n. brottning.

fång-vaktare s. m. fångvaktare.

fånken s. m. b. fanken.

fábbel s. m. 1) (sälls.) fabel 2) tokprat.

fádder s. m. — fadder.

fádder-gåva s. f. faddergåfva.

faléra sv. v. 1 slå felt.

falerí falerä́ falerällan lä́jj.

falí s. n. behof, brist.

falk s. m. falk.

fall s. m. fåll.

fall s. n. = 1) fall, lutning 2) vattenfall.

fall s. n. = fall, händelse (i uttr. i fáll).

fålla sv. v. 1 fålla.

fållare-syge s. m. vanl. b. fallandesot.

fä́ln a. fallen, lämplig, böjd för.

fä́ln-hëd s. f. fallenhet.

fals s. m. = fals.

falsk a. = falsk.

fálskhëd s. f. falskhet.

fäl s. f. 1) färd 2) framfärd, raskhet.

fäl s. f. fjät, spår.

fäl a. fal, till salu.

fåla sv. v. 1. laga, reparera (kläder, redskap o. d.). Sms. fål upp laga upp.

fålas sv. v. 1 färdas.

fålengs-cära s. f. (färdkärra) lasskärra.

fåle s. m. falaska.

fåle i uttr. på fåle på färde.

fåle-gäda s. f. vanl. b. »dä̋ ha komme på fålegäda» sír en um nògge sum en ha tåba hälle bytt búrt.

fäl(e)-cära s. f. = fälengscära.

fåles-cära s. f. = föreg.

fål(e)-skråvv s. n. skrof till en lasskärra.

fåles-väjj s. m. byaväg.

(fåli a. färdig.)

fål-knäpp s. m. färdknäpp.

fålo a. färdig.

fålo-jort a. färdiggjord.

fåls-ask s. m. (rund) matsäcksask.

fål-slä s. m. lastsläde.

fål-snubb s. m. (sälls.) penis.

famílj s. m. = familj.

fåmla sv. v. 1 famla.

famn s. f. = 1) famn 2) famn(mått).

fåmne-mål s. n. famnmått.

fåmne-stäge s. m. famnstake.

fa(r) (Hede socken.) = får.

fa(r)- (Hede socken.) = får-.

farm a. ferm, rask.

fatt def. a. n. = fatt.

fåtta sv. v. 1 = 1) fatta, gripa i 2) fatta, förstå.

fattas sv. v. dep. 1 blott inf., pres. & sup. = fattas.
fatti a. fattig.
fattidomm s. m. fattigdom.
fatti-hemmel s. m. (skämts.) paraply.
fatti-kassa s. f. fattigkassa.
fatti-mann s. m. sing. fattigman.
fatti-vård s. m. fattigvård.
fē s. n. 1) kreatur, fä 2) (oqv.) fä.
fè-akti a. fäaktig.
(**féber** s. m. = feber.)
fēd a. fet.
fède s. m. 1) fett, flott 2) fetma.
fè-fōd s. m. fäfot (i uttr. **lègge får** f.).
fè-gāda s. f. fägata.
fè-hunn s. m. fähund.
fèkke s. m. ficka.
fēl s. n. & (sälls.) m. = fel.
fēl s. n. filbunke.
fèla sv. v. 1 = 1) fela, taga miste 2) op. felas, fattas.
fèla s. f. 1) fiol 2) spicken fårbog.
fèlas sv. dep. v. 2 = felas, fattas.
fèle-bonke s. m. filbunke.
fèle-mjålk s. f. filmjölk.
fèle-stråge s. m. fiolstråke.
fèle-stràng s. m. fiolsträng.
fèl-stejj s. n. felsteg.
fēl(t) adv. falskt, oriktigt, miste.
fèl-tāg s. n. = feltag, misstag.
fèl-trökkt a. feltryckt.
fèral s. m. fähund, elak menniska.
fénger s. m. finger.
fènger-båra s. f. fingerborg.
fenger-slaw s. n. »dā stället på en fiōl, dār en knåpper mä fèngrane».
fènger-tåpp s. m. fingertopp.
fènger-vante s. m. fingervante.
fèngra sv. v. 1 fingra, tumma.
fèbber s. m. & f. feber.
fèbbla sv. v. 1 1) taga miste 2) läsa oredigt eller otydligt 3) **fèbbla på mālet** tala oredigt.
februvári s. m. februari.
fejj a. »dā **kallar de énn sum snárt ska dō**», hvars snara död är af ödet bestämd.
fèjde s. f. b. snart förestående död; **arbéta imod fèjde** förebåda sin död genom ovanlig arbetsifver.
fèlla sv. v. 1 kittla (med halmstrån o. d.).
felk s. m. slem (t. ex. i mjölkkärl, som ej på länge blifvit rengjorda).
fèlkete a. slemmig, hal af slem.
fènne s. m. fena.
fèppla sv. v. 1 = **fèbbla**.
fèrra s. f. menniska som arbetar hastigt men slarfvigt.
fèrrete a. slarfvig.
fèrre-vū́ln a. slarfvig.
fesk s. m. fisk.
fèska sv. v. 1 fiska.
fèskare s. m. fiskare.
fèske-bēn s. n. fiskben.
fèske-būg s. m. (skällsord till kustbor).
fèske-dōn s. m. fiskdon. (Jfr **cōre-dōn**.)
fèske-dōneng s. fiskdon.
fèske-fjäll s. m. fiskfjäll.
fèske-flās s. n. fiskfjäll.
fèske-går s. n. innanmäte i fisk.
fèske-krōg s. m. fiskkrok.
fèske-māle s. m. större mjerde. (Se **māle**.)
fèske-måv s. m. fiskmås.
fèske-måw s. m. fiskmås.
fèske-nād s. n. fisknät.
fèske-reskab s. m. fiskredskap.
fèske-romp s. m. 1) fiskstjert 2) (skällsord till kustbor.)
feske-spā s. n. fiskspad.
feske-tinna s. f. fisktina.
fèss-fīn a. mycket fin, tunn, liten (om tråd, mjöl o. d.).
fèssla sv. v. 1 1) retas, vara retsam 2) fubbla, söla.
fèssla s. f. »**en sum fèsslar**».
fíbel s. m. = **fível**.
fīga sv. v. 1 fika.
fīgen a. fiken.
figúr s. m. 1) utskärning, sirat 2) skälm.
fīkon s. n. fikon.
fīl s. f. = fil.
fīla & **fila** sv. v. 1 fila.
fīle-spōn (**leō**) s. f. filspån.
filla s. f. trasa.
fille räkn. blott i förbindelserna **fille fåmm, fille såks, fille xú** fyra à fem, sex, sju. (Eg. fyra eller fem o. s. v.)
fillete a. trasig.
fille-fūde s. m. 1) lumpsamlare 2) trasvarg.

fille-kula s. f. dålig häst. (N.)

fille-luns s. m. 1) lumpsamlare 2) trasvarg.

fillete a. trasig.

fils s. m. vanl. b. bladmage; »d'å en héle mängde mä mellågger på filsen».

filse-brunne s. m. »då kallar de nä filsen turkar ihób».

filt s. m. vanl. b. = fils.

filt s. m. = filt.

filte-brunne s. m. = filse-brunne.

fīn a. — 1) fin, förnäm 2) fin, nätt.

fin-cänt a. finkänslig.

finéra a. fanerad.

finéreng s. m. fanering.

fīnhya a. finhyllt.

fin-låd s. m. grannlåt.

finna st. v. fann & fant, fünne, fün finna. — Sms. finn ijänn, finn upp, finne på.

finne s. m. = finne, man från Finland.

finne s. m. = finne (blemma).

finne-cäreng s. f. finnkäring.

finne-gubbe s. m. finngubbe.

finns st. v. dep. fanns (& füntes) sup. fünnes & funns finnas. Sms. finns té.

finn-skådd s. n. [1) finnskott (sjukdom uppkommen genom förtrollning)] 2) gikt, håll o. d.

finn-sköden a. som fått finnskådd.

fínsk(e) a. finsk.

finske s. m. finska (språket).

fin-túdele a. 1) som talar väl 2) som har vacker form 3) rask. (Jfr tud.)

fiól s. m. = fiol.

fiól s. m. nattfiol, Platantera bifolia.

fír adv. i uttr. ji fír gifva efter, gifva med sig.

fira sv. v. 1 = 1) fira, släppa efter. Sms. fire nér, fir upp 2) ge efter = ji fír.

fira räkn. fyra.

fira s. f. fyra (siffran).

fire räkn. fyra.

fire-bēn s. n. pl. gå på f. gå på alla fyra.

fir-föda s. f. ödla.

fir-kant s. m. fyrkant; slå i firkant tillyxa (trävirke).

fir-kanta a. fyrkantig.

fir-spännare s. m. pl. fyrspända hästar (vid tunga körslor).

fir-spänt a fyrspänd.

fir-xäft s. n. (egentl. a.) fyrskäft.

fīs s. m. = fis, fjert.

fisa st. v. fēs, fèse = fisa.

fisare s. m. en som fjertar.

fistel s. m. = fistel, tandfistel.

fível s. m. fjäril.

fínkel a. finkelhaltig. en fínkel = en súb.

fínkelt s. n. sing. renadt bränvin.

fjàmsen a. virrig, oredig, förryckt.

fjàmsete a. 1) slarfvig 2) virrig, sinnesrubbad.

fjäs s. n. koll. 1) torrt, lätt, föga värmande bränsle af qvistar 2) löst prat.

fjäsa sv. v. 1 1) prata hit och dit 2) vara slarfvig 3) vara hetsig.

fjäsete a. 1) torr 2) slarfvig, opålitlig.

fjäse-ty s. n. = fjäs.

fjalt s. m. pys, parvel.

fjàlta sv. v. 1 smålunka.

fjart s. m. lort, fjert.

fjōl blott i uttr. i fjól i fjol.

fjòl-året s. n. b. fjolåret.

fjòrtan räkn. fjorton.

fjòrten räkn. fjorton (blott i uttr. fjòrten dár (där)).

fjòrtene räkn. fjortonde.

fjugg s. n. 1) fjun 2) fin, lätt snö.

fjùgga sv. v. 1 småsnöa (om fin, lätt snö).

fjùgge-ty s. n. = fjugg.

[fjòrten räkn. fjorton.]

fjüsken a. som lätt låter söndersmula sig. (Jfr fjōske.)

fjällra s. f. fjolla, sjåp.

fjällrete a. fjollig, sjåpig.

fjäl s. f. fjöl, bräde.

fjäle räkn. (f. & n. b. fjäla) fjerde.

fjäle-part s. m. 1 fjerdedel 2) = skärneng.

fjälete a. tjock och seg (om bröd). (Jfr fjäl).

fjär s. f. (fågel-)fjäder.

fjär s. f. (spänn-)fjäder.

fjäll s. n. = fjäll, fjällmark.

fjäll s. n. fisk-(& ? orm-)fjäll.

fjäll-akti a. fjellaktig (om mark).

fjälla sv. v. 1 = fjälla.

fjäll-bonne s. m. fjellbonde.

fjäll-böjd s. f. fjellbygd.
fjäll-fälk s. n. fjellboar.
fjäll-katt s. m. (skämts.) fjellbo.
fjäll-mark s. f. fjellmark.
fjäleng s. m. 1) fjerding, fjerdedel (af helt hemman, mil, brödkaka o. d.) 2) ett gammalt rymdmått, 6 kappar, = sillefjäleng.
fjälengs-bonne s. m. bonde, som eger ¼ hemman.
fjälengs-mann s. m. 1 = fjälengsbonne 2) fjerdingsman.
fjälengs-stålpe s. m. (sälls.) fjerdingsstolpe, vägmärke.
fjälengs-våjj s. m. fjerdedels mil.
fjäle räkn. fjerde.
fjärde räkn. (f. n. & b. fjärda) = fjerde.
fjärn-dēl s. m. 1) fjerdedel 2) fjerdedels skålpund.
fjäska sv. v. 1 = fjeska, vara inställsam.
fjäster s. f. koll. fjelster, rengjorda »tarmar som brukas till korf».
fjöske s. m. fnöske.
fjör s. f. 1) (fågel-)fjäder 2) fjäder af trä eller järn 3) skofvel på en kvännekall.
fjōr-bulster s. m. fjäderbolster.
fjōr-hān s. m. tjäder.
fjōr-kall s. m. = kvännekall.
fjōr-krättur s. n. pl. fjäderfä.
fjōr-puda s. f. fjäderkudde.
fjött s. m. (svarfvadt) munstycke.
flōr s. n. = flor, blomstring.
flōr s. n. = flor, slöja.
flòre s. m. fodergång.
flòr-sekt s. m. florsikt.
flòr-sekta a. florsiktad.
flagg s. f. & n. flagga.
flàgga s. f. slarfvig qvinna.
flàggete a. slarfvig.
flàgg-stang s. f. flaggstång.
flàkka sv. v. 1 flacka.
flàksa sv. v. 1 1) flaxa 2) vara ostadig, slarfvig.
flàksete a. ostadig, slarfvig.
flàwa s. f. lossnadt eller afrifvet stycke. (Se smìflawa & cìnnflawa.)
flang s. f. afflådd träflinga, lång smal träribba.
flànka s. f. rockskört.
flànke-råkk s. m. rock med långa skört.
flabb s. m. fet menniska.
flād a. 1) flat, flack 2) flat, efterlåten 3) flat, snopen.
flàda s. f. b. flatsidan.
flàde s. m. större yta.
flās s. m. 1) fjäll (på fiskar och ormar) 2) mjell (i håret).
flàsa sv. v. 1 fjälla (fisk).
flàska s. f. flaska.
flàs-lūs s. f. flatlus.
flēb s. m. gycklare, gyckelmakare.
flèba sv. v. 1 gyckla.
flekasé s. m. frikasé.
flèkka s. f. flicka.
flēn s. n. flin.
flèna sv. v. 2 flina.
flènane s. n. flin, grin.
flèn-skallete a. flintskallig.
flēr a. pl. flere.
flère a. = flēr.
flère ståns adv. flerstädes.
flèr-fåldie adj. flerfaldiga, många.
flēs s. m. ansigte, panna.
flèsa sv. v. 2 skratta försmädligt, flina.
flejj s. n. sprund på ett klädesplagg = smow.
flejjen a. öppen, utan öfverplagg. (Jfr isl. fleginn.)
flī sv. v. [fly], lemna, räcka.
flint s. m. 1) flinta 2) hufvud, panna.
flìnte-lås s. m. flintlås.
flìntelåse-bursa s. f. flintlåsgevär.
flìnte-stēn s. m. flinta.
flīs s. f. liten sticka, »splint».
flìsa sv. v. 1 flisa. Sms. flīse sùnner.
flìse sä sv. refl. v. 1 1) »splinta sönder sig» (om trä, ved o. d.) 2) flìse sä å te å få e flīs inn ùnner xìnnet.
flitt s. m. flit.
flìtti a. flitig.
flìnka sv. v. 1 raska på.
flink(e) a. flink.
flìnke sä sv. v. 1 skynda sig.
flō s. f. flod, flöde.
flòa s. f. lager, hvarf (af hö, halm, gödsel, jord o. d.).
flòdi a. frodig, fetlagd.
flò-full a. uppsväld (om vattendrag).
flomm s. m. = flō.
flòmma sv. op. v. 1 strömma, störtrinna.

flùw s. m. = brõflùw.

flùw förstärkande adv. frf. a. ny.

flùwa st. v. flùw, flùwe 1) flyga. Sms. flùwe bùrt, frámm, ínn, úd; flùw ihṓb hastigt surna (om mjölk) 2) flänga, vara ostyrig.

flùw-hävré s. m. sjelfsådd hafre.

flùndra s. f. 1) flundra 2) lefvermask hos får.

flutt s. m. raskhet, snabbhet.

flùtta sv. v. 1 & 2 1) flytta, bortlyfta. Sms. flutte bùrt, frámm, flutt ihṓb, isǟr m. fl. 2) flytta, ändra bostad. Sms. flutte bùrt m. fl.

flùtteng s. f. flyttning.

flùttengs-tī s. f. flyttningstid.

flùtte-dā s. m. flyttningsdag.

flùtte-tī s. f. flyttningstid.

flútte-vǟr s. m. flyttningsväder.

flùtt(e)-fowel s. m. flyttfågel.

flùtt-ȫl s. n. flyttningskalas.

fly sv. v. flȳtte, flytt fly.

flȳda st. v. flȫd, flȫde flyta. Sms. flȳde bùrt, ihṓb, isǟr m. fl.

flȳde s. n. flöte.

flý-dy s. n. gungfly.

flå sv. v. 3 flå. Sms. flå idǟ, isǟr. — Refl. flå sǟ (i)dǟ lossna (om skinn, bark o. d.).

flå a. 1) flat, grund 2) = flåcäfta.

flå-cäfta a. oförskämd i sitt tal.

flå-hakka sv. v. 1 flåhacka.

flåkk s. m. flock.

flåkke-vīs adv. flockvis.

flå-kūla s. f. hästkrake.

flå-mawa a. som lätt får qväljningar.

flåw s. n. brant otillgänglig klippvägg. (Isl. flog.)

flåwa s. f. fluga.

flåwe s. m. Se vàssflåwe & blȫflåwe.

flåwe-sàpp s. m. flugsvamp.

(flàdd s. n. flott.)

flädda sv. v. 1 flotta.

flädde s. m. flotte.

flädd-tàrva s. f. »flytande tufva, rörlig holme».

flått s. m. 1) flott, fästing, Ixodes 2) ung pojke, flabb.

fläkk s. m. 1) fläck 2) litet område 3) nǟlefläkk 4) på ǟvie fläkken genast.

fläkka sv. v. 2 1) fläka, sönderrifva. Sms. fläkk isǟr, fläkke sùnner. 2) fläkke en ǟger plöja en åker från två sidor, så att sista fåran blir i midten. (Jfr rȳgga.)

fläkka sv. v. 1 i sms. fl. nḗr nedfläcka.

fläkke-tāls adv. fläcktals.

fläkkete a. 1) fläckig 2) ojämt vuxen (om säd o. d.).

fläkk-hövvel s. m. ett slags hyfvel.

flär s. n. flöte.

fläng s. m. fläng.

fläng förstärkande adv. frf. a. ny.

flänga sv. v. 2 1) flänga. Sms. fläng idǟ, isǟr 2) fläng i vǟjj rusa åstad.

fläsk s. m. 1) fläsk 2) slagtadt svin.

fläske-bedde s. m. fläskbit.

fläske-cȫdd s. n. fläskkött.

fläske-kurv s. m. fläskkorf.

fläske-pannekāga s. f. fläskpannkaka.

fläske-stökke s. n. fläskstycke.

fläske-svāle s. m. fläsksvål.

flätta sv. v. 1 1) fläta. Sms. flätt ihṓb, isǟr m. fl. 2) flätta å spùrra, fl. å fråwa ideligen fråga.

flätta s. f. fläta.

flöd s. f. tjock surnad gräddskorpa, (sur) grädde.

flöde-gröd s. m. gröt af grädde och mjöl.

flöde-gås s. f. bröd med påbredd sur grädde.

flöde-mjàlk s. f. mjölk med flöd.

flöjj s. m. = flùw (brõflùw).

flökt s. f. flykt.

flökta sv. v. 1 1) bortföra, bortflytta (om vinden) 2) (opers.) flygvärka; dä flöktar å vǟrker.

föd s. m. pl. fǟddar 1) fot 2) längdfot 3) kubikfot.

föd-bann s. n. fotband, kortare tjuder.

föde-blā s. n. fotlag.

föde-butter s. pl. barnungar.

föde-klūd s. m. fotklut (på lindebarn).

föde-mål s. n. fotmål (kubikfot).

födrāl s. n. fodral.

födra sv. v. 1 fordra.

födran s. m. sing. (penninge-)fordran.

födrengar s. pl. (penninge-)fordringar.

föd-sakk s. m. fotsack.

föd-svette s. m. fotsvett.

fòd-såle s. m. fotsula.
(**fògde** s. m. fogde, kronofogde.)
fòkka sv. v. 1 futuere, coire. (Jfr N. & sv. dial. **fo, fud** cunnus.)
fòksete a. svart- och hvitfläckig.
fòkter s. f. pl. konster, tillställningar, påhitt.
fólster s. n. foster.
fòlster-bārn s. n. fosterbarn.
fòlster-brōr s. m. fosterbror.
fòlster-böjd s. f. fosterbygd.
fòlster-dätter s. f. fosterdotter.
fòlster-fār s. m. fostrrfar.
fòlster-fårällrar s. pl. fosterföräldrar.
fòlster-mōr s. f. fostermor.
fòlster-suster s. f. foster-syster.
fòlster-sån s. m. fosterson.
fòlstra sv. v. 1 i sms. **fòlstr upp** uppfostra.
fòmla sv. v. 1 famla, trefva.
fòneng s. m. kalasförning. (Jfr isl. **fórn** gåfva och v. **fórna**).
fòne-kårj s. f. korg för kalasförning.
fòne-säkk s. m. kalasförning.
fònta a. funtad.
fontanäll s. m. fontanell.
fōr s. n. foder.
fōr s. n. (betes-)foder.
forás s. n. betesfoder, fourage.
fòra s. f. = fora.
fòr-bī s. n. pl. foderbin. (Jfr följ.)
fòr-krättur s. n. nötkreatur som man mottagit till utfodring öfver vintern.
fòr-kū s. f. (Se föreg.; jfr **kū**.)
fòr-kūba s. f. foderbikupa.
fòrneng s. m. brädfodring (på dörrposter, fönsterkarmar o. d.).
fòr-sȫ s. m. (Se **sȫ**; jfr **fòr-krättur**.)
fortxéns-ålja s. f. fotogenolja.
fort adv. fort.
fòrta sv. v. 1 i sms. **forte på̋** skynda; refl. **fòrte sä** påskynda sin gång.
fòrt-fāra st. v. fortfara.
fòrt-fāl s. f. fortfärd, raskhet.
fòrt-fālo, -i a. rask, dugtig.
fòrt-gang s. m. = **fòrtfāl**.
(**fóster-** se **fólster-**.)
fòwa sv. v. 1 foga (med murbruk).
fówel s. m. fågel.
fòwel-frī a. fågelfri.
fòwle-bū s. n. fågelbo.
fòwle-būr s. m. fågelbur.
fòwle-rēre s. m. fågelnäste.
fòwle-sang s. m. fågelsång.
fòwle-skrämma s. f. fågelskrämma.
fòwneng s. m. fog(-ning).
fràgga s. f. fradga.
fràgge sä sv. op. refl. v. 1 fradga sig.
frakk a. (vanl. i nekande satser) dugtig.
fràkkla sv. v. 1 flacka.
fràkta sv. v. 1 frakta, forsla. — Refl. **fràkte sä xål** slå sig ut på egen hand.
frànsa s. f. frans.
frànsa sv. v. 1 fransa.
fránsk(e) a. fransk.
frànske a. franska (språket).
fráns-mann s. m. fransman.
fransóser s. pl. venerisk åkomma.
framm adv. = 1) fram 2) in emot (om tid).
frámman-te adv. framtill. (Jfr **bàgante**.)
frámm-bēn s. m. = framben.
frámm-bonke s. m. = **frámmstamm** (i en åkkärra).
frámm-dēl s. m. = framdel.
frámme adv. = framme.
frámme-fār adv. & prep. framför, invid.
frámme-kreng adv. & prep. framför.
frámm-fāl s. f. 1) driftighet, fart, tilltagsenhet 2) framfart, huserande.
frámmfalsam a. rask, lättvindig.
frámm-fūs a. framfusig.
frámm-fȫsen a. framfusig.
frámm-före adv. framåt.
frámmi adv. & prep. framme i.
frámm-jūl s. n. framhjul.
frámm-lässt a. 1) lastad för långt fram (om åkdon) 2) bygd så att lasset kommer för långt fram. (Jfr **bàglässt**.)
frámm-part s. m. framdel.
frámm-på adv. fram på (om tid).
frámm-sīa s. f. framsida.
frámm-stamm s. m. 1) **frámmstamm i e ågecära** 2) **dän frámmåsta idä de tvő grìnnane, sum en säder ìnn tvárt-åver i hőcäreskråvv.**
frámm-stūbe adv. framstupa.
frámm-stőkke s. m. framstycke.
frámm-säde s. n. framsäte.
frámm-sätt a. framsatt.
frámm-täln a. obetänksam i sitt tal.

frȧmm-tann s. f. framtand.
frȧmm-tass s. m. framtass.
frȧmm-tī s. f. framtid.
frȧmmun a. & s. m. främmande.
frȧmm-unner adv. inemot (om tid).
frȧmm-åd(er) 1) framåt 2) in emot (om tid).
frȧmmåre a. komp. främre; sup. frȧmmåste.
frȧmm-åver 1) fram öfver 2) kort efter (om tid).
frȧmm-änne s. m. framände.
frē s. f. 1) fred 2) frid, skydd; ta frḗ på skydda, freda.
frèda sv. v. 1 = freda.
frèdele a. fredlig.
frèdsam a. = fredsam, fredlig.
fress blott i uttr. te fréss till freds; »jä va te fréss jä dö́ på flä́kken» (uttryck af förtviflan eller ock för att bekräfta en försäkran).
fréstа sv. v. 1 fresta, försöka. Sms. freste på̄.
frī a. = fri. — d'ä'nte frítt ùtta (ätte) .... det är ej utan att....
frī sv. v. 3 fria, skydda.
frìa sv. v. 1 = fria.
frìare s. m. = friare.
frìare-stäten s. m. i uttr. gå på f. hålla på att fria.
frìare-väjjar s. m. friarevägar.
frì-cänna sv. v. 2 = frikänna.
fríhed s. f. frihet.
frí-kåsti a. 1) glad 2) frikostig.
fri-mődi (ìōi) a. frimodig.
frisére-kamm s. m. friserkam.
frìska sv. v. 1 uppfriska. Sms. frìsk upp.
frísk(e) a. n. frist & frikst frisk.
frì-säleng s. m. oförvägen menniska.
frì-tā st. v. fritaga.
frì-tä́ln a. frispråkig.
fròdi a. frodig.
frokt s. f. frukt.
frómhēd s. f. fromhet.
frómm(e) a. from.
froms s. m. förstfödd gosse.
frònte-spīs s. m. frontispis.
frū s. f. pl. frùar [frùver (i en gammal visa)] 1) fru 2) dam i kortspel.
frú-kåst s. m. frukost (måltid vid 7-tiden på f. m.).

frúkåste-bēda s. f. vanl. b. tiden från dagsarbetets början till frú-kåst.
frúntemmer s. n. fruntimmer.
frúntemmers-sīa s. f. b. bänkraden till venster om hufvudgången i en kyrka.
frȳsa st. v. frös, frōse, frōsen & frä̊sen = frysa. Sms. frȳse bürt, fást, súnt, té, frȳs ihṓb ijä́nn m. fl.
frå̄wa s. f. fråga.
frå̄wa sv. v. 1 fråga.
frå̄wen s. m. blott ob. 1) fråga; frå̄wen å frí det står fritt att fråga; d'å̄ frå̄wen úmm, dā det är ovisst, tvifvelaktigt 2) efterfrågan; d'å frå̄wen etter det efterforskas, röner efterfrågan.
frå̄we-vīs a. frågvis.
frä̆ssa s. f. 1) frossbrytning 2) vanl. b. frossan.
frä̆ss-håmmår s. m. en som är frusen af sig.
fråst s. n. frost.
frä̆st-knäpp s. m. frostknäpp.
frā̊da s. m. pl. frā̊darar fredag.
frā̊das-kväll s. m. fredagsafton.
frä̆g a. besk, bitter till smaken.
frä̆g-akti a. besk.
fräkner s. f. pl. fräknar.
fräknete a. fräknig.
frä̆na sv. v. 1 hafva en skarp, sur smak.
frä̆sa sv. v. 2 = 1) fräsa 2) hväsa.
frä̆ta sv. v. 2 = fräta.
frä̆jd s. f. = frejd.
frä̆lsa sv. v. (1 &) 2 = frälsa.
frä̆lsare s. m. vanl. b. = frälsare.
frä̆lse-hemmane s. n. frälsehemman.
frä̆mmat a. & s. m. koll. främmande.
frä̆nna s. f. vanl. pl. frä̆nner hudblemma.
frōa s. f. = frōa.
fröjd s. f. fröjd.
frōken s. f. pl. frōkner = fröken.
frōsa sv. v. 2 frusta. (Isl. frýsa, N. frōsa.)
frōsen a. 1) part. af frȳsa 2) frusen, som ej tål köld.
frő s. n. = frö.
frōa s. f. = vàsslefrōa.
frō-klōver s. m. fröklöfver.
frō'n a. 1) grobar 2) befruktad (om ägg & rom).
[fūde s. m. fogde.]
full a. 1) full, uppfyld 2) full, drucken.

fùll-fȫr a. fullför, arbetsför.
fùll-ga*ng*e*n a. fullgången.
fùll-h*ā*nt a. frikostig.
fùll-j*ā*r*a sv. v. (se **j*ā*r*a**) fullgöra.
full-kómm*e*n a. fullkomlig.
fùll-makt s. f. fullmakt.
fùll-mān*e* s. m. fullmåne (vanligare är **fúll mān*e***).
fùll-pakk*a* a. fullpackad.
fùll-prâpp*a* a. fullproppad.
full-st*ā*ndi a. fullständig.
fùll-sȫv*e*n a. fullsöfd.
fùll-voks*e*n a. fullvuxen.
fùll*ärt* a. fullärd.
[**fūl** s. m. fågel.]
fūl s. m. manslem. (Jfr ? t. **vögeln**.)
fūl a. listig.
fū*le*ng s. m. listig menniska.
fū*lja* sv. v. **fū*lte*, fu*lt*** följa. Sms. **fu*lje* mā̊, fu*l*j ètt*e*r**.
fū*lje* s. n. följe, sällskap.
fū*lje*s-fast*e* def. a. pl. många i följe (på resor eller i ärenden).
fu*l*(j)s sv. dep. v. **fu*lte*s fu*l*(*t*)s**. Sms. **fū*ls* åd**.
fūr*a* sv. v. 1 gnida, skrapa.
fùdd*a* sv. v. 1 gå sakta.
f*u*nn s. n. 1) fynd 2) fund (i uttr. **unn*e*r fúnn** under fund).
fùnst*e*r s. n. fönster.
[**fùnst*e*r-bl*y*** s. n. fönsterbåge.]
fùnst*e*r-bräa s. f. fönsterbräde.
fùnst*e*r-fōrne*ng* s. »fönsterkarmens brädfodring».
fùnst*e*r-gl*ā*s s. n. fönsterglas.
fùnst*e*r-g*l*ugg s. m. fönsterglugg.
fùnst*e*r-k*a*rm s. m. fönsterkarm.
fùnst*e*r-påst s. m. fönsterpost.
fùnst*e*r-rūd*a* s. f. fönsterruta.
fùnt*a* a. beskaffad.
f*u*rk s. m. påk.
f*u*rst adv. först.
fùrst*a* adv.; **nā'u fùrst*a* ha ... sā ... då** du nu i alla fall har ... så ...
fùrst*e* räkn. b., f. & n. **fùrst*a***, pl. **fùrst*e*** förste.
fùrst*e*-k*al*vs-kvīa s. f. ko som ej haft mera än en kalf.
fùrst*e*n s. m. b. den förste (nummer ett) i nummerleken.
fùrst(*e*)-på adv. i början.
fùrs(t)-fött a. förstfödd.
fùrstne*ng*e s. f. blott i uttr. **i fùrstne*ng*e** i förstone, i början.
fùrst*u*ve s. f. b. förstugan.
fùrti räkn. fyratio.
fùrti-t*ā*l*e*t s. n. b. fyrtiotalet.
f*u*sk s. n. = fusk (dåligt arbete).
fùsk*a* sv. v. 1 forska efter, utleta. Sms. **fùsk ūd**.
fùsk*are* s. m. 1) en som försöker sig på allt möjligt 2) fuskare.
fùsk*e*-värk s. n. fuskverk.
f*u*st adv. = **f*u*rst**.
fùst*e* räkn. = **fùrst*e***.
fùtt*a* s. f. »**d'ā̊ ett stāll*e* på ett trḗ, dā̊r de ha hogg*e* búrt bárk*e*n hāll*e* rökkt dúr *e*n kvḗst; sīnna våks*e*r d*ä* en kv*ā*l*e* på hārr sīa**».
f*y* interj. = fy (äfven såsom utrop vid stark värme).
fyll s. f. fylla, rus.
f*y*ll*a* sv. v. 2 = fylla. Sms. **f*y*ll ī, ij*ā*nn** m. fl.
f*y*ll*e* s. n. fyllnadsmaterial (till golf o. d.).
f*y*ll*e*-b*al*j s. f. fyllhund.
f*y*ll*e*-hunn s. m. fyllhund.
f*y*ll*e*-svīn s. n. fyllsvin, fyllhund.
f*y*llne*ng* s. m. fyllning.
f*y*llne*ng*s-säd*e* s. n. kärrsäte utan spjelar.
f*y*nn*a* s. f. gammalt, vissnadt gräs. (Sv. dial. & N. **fynne**. Jfr isl. **fynd, fyrnd**.)
f*y*r s. m. = 1) fyr 2) fyr, lustigkurre.
f*y*r-stekk*a* s. f. tändsticka.
(**f*y*rstekk*e*-h*ā*lk** s. m. tändstickställ af trä (hänges på väggen).)
[**f*y*r-t*u*nn*a*** s. f. låda för förvaring af fnöske.]
få st. v. **fekk, fått** = få.
få̊ a. = få.
fā̊' a. = få.
fådi*a* sv. v. 1 vara försjunken i tankar.
fådis*a*m a. 1) tankspridd 2) (sälls.) nyfiken, fåfäng (vanl. i Tunge enl. Thorén).
fåfä*ng* a. 1) sysslolös 2) fruktlös.
fåfä*nga* s. f. b. i uttr. **gā̊ i fåfä*ng*a** gå förgäfves.
få-kunnī a. fåkunnig.
fån*e* s. m. = fåne.
fån*e*t*e* a. fånig.

fåne-vū́ln a. fånig.
få-nutta s. f. b. i uttr. i fånutta onödigtvis, förgäfves.
får s. n. = får.
fåw s. n. koll. »dān lättaste säe sum lägger sä uppepå i fåwesållet».
fåwa sv. v. 1 sålla säd, »järe spånnemålet rént ifrå dòmma».
fåwa s. f. den mängd säd, som för hvarje gång lägges i ett fåwesål.
fåwe-sål & -såll s. n. »sål sum de hār te å fåwa mä».
fåll, fåll lockord till hästar.
fälla, fälla lockord till ston.
fåla sv. v. 1 föla.
fåle s. m. fåle.
fåle-full a. drägtig (om ston).
fåle-mōr s. f. efterbörd hos ston.
fåle-tong a. drägtig (om ston).
fålk s. n. koll. äfven i pl. 1) folk, menniskor 2) man och hustru 3) våre fålk låta tala vid sig, vara folklig, lugna sig.
fålke-böjd s. f. sing. tätt bebygd trakt.
fålke-cār a. folkkär.
fålke-fāl s. f. familj, slägt.
fålke-huvve s. n. menniskohufvud.
fålke-hānnar s. f. pl. i uttr. komme i fålkehānnar bli väl behandlad (om djur, redskap, kläder o. d.).
fålkele a. folklig.
fålke-rädd a. folkskygg.
fålke-vedd s. n. folkvett.
fålke-vīs s. n. i uttr. på f. på folkvis, hyggligt, med besked.
fålke-vōn a. folkilsken.
fålke-vū́ln a. hygglig, dugtig.
fålke-xīd s. n. folklort.
fålke-xygg a. folkskygg.
fålkål a. folkuppfyld, mycket besökt.
fål-onge s. m. föl.
fålonge-talle s. m. Se talle 2).
fånna s. m. koll. får, fårskock.
[fånna-grōnna s. f. någon del (troligen läpparne) af ett fårhufvud. (Jfr isl. grōn.)]
fånna-gåle s. m. inhägnad för får.
fånna-hūs s. n. fårhus.
fånna-huvve s. n. dumhufvud.
fånna-krättur s. n. får.
fånna-skåkk s. m. fårskock.
fånna-talle s. m. = sō-talle. Se talle 2) sammanpackad fårgödsel.
fånna-vamm s. f. = sōvamm.
får prep. 1) för; får då derföre 2) för, af brist på; kvänne står får måller.
får konj. ty.
får adv. alltför.
fåra s. f. fura, tall.
fårárja sv. v. 1 förarga.
fårárjele a. förarglig.
fårárjels s. n. förarglig händelse, person eller sak.
fårárjelse s. m. förargelse.
fårbånka a. (mildare svordom än) fårbånna.
fårbånke sv. v. def. blott imperat. (svordom) förbanne.
fårbánna sv. v. 1 förbanna; imper. fårbánne, particip. fårbánna.
fårbí adv. prep. förbi.
fårbý st. v. förbjuda.
fårbå s. n. förbud.
fårbås-domm s. m. vitesförbud mot olofliga vägar.
fårbås-tāvla s. f. »e tàvla sum en ha spīga úpp en fårbåsdomm på».
fårbåttra sv. v. 1 förbättra.
fårbåttreng s. m. 1) förbättra 2) plur. reparationer.
fårcýle sä sv. refl. v. 2 förkyla sig.
fårcýlneng s. m. förkylning.
fårcåna sv. v. 1 & 2 förtjena.
fårcånst s. f. förtjenst.
fårdrá st. v. fördraga.
fårdráw s. n. fördrag, tålamod.
fårdult a. fördold.
fårdärv s. n. 1) förderf 2) förarglig händelse.
fårdärva sv. v. 1 förderfva.
fårdärvele a. förderflig.
fåréde sä st. refl. v. föräta sig.
fåre-bār s. n. tallbarr.
fåre-bark s. m. furubark.
fåre-bōl s. n. furubord.
fåre-brāa s. f. furubräda.
fåre-buske s. m. tallbuske.
fåre-grēn s. m. furugren.
fåre-kangel s. m. tallkott.
fåre-kōa s. f. tallkåda.
fåre-kvest s. m. furuqvist.

fåre-kådd s. m. tallkott.

fåre-lomm s. m. tallruska.

fåre-lunn s. m. furulund.

fåre-park s. m. furupark, mindre lott i en furuskog.

fåre-plänta s. f. furuplanta.

fåre-rōd s. f. tallrot.

fåre-stubbe s. m. furustubbe.

fåre-ståkk s. m. furustock.

fåre-telneng s. m. furutelning.

fåre-temmer s. n. koll. furutimmer.

fåre-trē s. n. 1) fura, tall 2) furuvirke 3) furuvedsträ.

fåre-tåpp s. m. talltopp.

fåre-ulka s. f. Se ùlka.

fåre-vē s. m. tallved.

fårfáng s. n. oriktig, skadlig handling, förfång.

fårfáll s. m. 1) förfall, lägervall 2) förfall, hinder.

fårfálla st. v. förfalla.

fårfálska sv. v. 1 förfalska.

fårflúwen a. förflugen.

fårfő'rn a. förfaren.

fårfúlja sv. v. 2 förfölja.

fårfätt s. n. för-skoning (på skodon).

fårfätta sv. v. 1 förskо.

fårfäder s. m. pl. förfäder.

fårfära a. förfärad.

fårgő a. 1) för god 2) stolt, stursk.

fårgrótt a. förgrodt (om malt).

fårgå̋ sä st. refl. v. förgå sig.

fårgås st. v. fårjékks, fårgätts förgås.

fårhála sv. v. 1 förhala.

fårhóggare s. m. huggare, öfverdängare.

fårhőr s. n. förhör.

fårhőra sv. v. (se hőra) förhöra.

fårjáwa a. brådmogen (om säd).

fårjíft s. m. gift.

fårjífta sv. v. 1 förgifta.

fårjífta förstärkande adv. frf. a. träjjen m. fl. adj.

fårjőla a. förgjord, virrig.

fårjómpe sä sv. refl. v. 1 förlöpa sig, dabba sig.

fårjőrt a. förgjord.

fårjýlla sv. v. 2 förgylla.

fårjära sv. v. (se jära) förtrolla = mödstäla.

fårjäre sä sv. refl. v. = fårjómpe sä.

fårklåra sv. v. 1 förklara.

fårklåreng s. förklaring.

fårklómma a. mildare svordom än fårbánka.

fårlákt (mä) a. som har stor tillgång på.... (Jfr sv. förlag.)

fårlí st. v. fårlé, fårlé', fårlé'n.

fårlíga sv. v. 2 förlika.

fårlíkna s. m. förlikning.

fårlíknas-skål s. f. förlikningsskål.

fårlíkneng s. m. förlikning.

fårlíks sv. dep. v. 2 förlikas.

fårlísa sv. v. 2 förlora (om penningeförlust).

fårlőr s. m. förlust.

fårlőra sv. v. 1 förlora.

fårlúfte sä sv. refl. v. 2 förlyfta'sig.

fårlúst s. m. & f. förlust.

fårlåta sv. v. def. blott inf., pres., imperat. förlåta.

fårlåtelse s. m. förlåtelse.

fårlävva sv. v. 1 utlofva.

fårm s. f. form (för gjutning, bakning o. d.).

fårmána sv. v. 1 förmana.

fårmánengar s. m. pl. förmaningar.

fårmúwen a. förmögen.

fårmúrkelse s. m. 1) förmörkelse 2) (skämts.) f. i plånbōge penningbrist.

fårmýn(d)are s. m. förmyndare.

fårmýn(d)are-räkneng s. f. förmyndareräkning.

fårmýn(d)erskāb s. n. förmynderskap.

fårmäden a. 1) mätt 2) som af stolthet ej vill äta.

fårnämm a. förnäm.

fårnär förnär.

fårnära prep. utom, med undantag af.

fårnär sum = föreg.

fårnöjja sv. v. 2. förnöja.

fårnöjsam a. förnöjsam.

fårnöjt a. förnöjd.

fårpántneng s. m. förpantning.

fårpántnengs-hemmane s. n. förpantningstorp.

får róskull för ro skuld, på lek.

fårråd s. n. 1) förråd 2) skafferi.

fårränue sä sv. refl. v. 2 = fårjómpe sä.

får rästen för resten, för öfrigt.

fårrätta sv. v. 1 1) förrätta 2) utdela nattvarden.

fårrättneng s. förrättning.
fårrökkt a. förryckt.
fårsámleng s. f. 1) församling 2) socken.
fårsé st. v. förse.
fårsékti a. försigtig.
fårséjla sv. v. 1 försegla.
fårsélvra sv. v. 1 försilfra.
fårsínka sv. v. 1 försena, störa, hindra.
fårskräkka sv. v. 2 förskräcka.
10 fårskräkkele a. förskräcklig.
fårskräkkels s. n. hemsk tilldragelse.
fårskräkkelse s. m. förskräckelse.
fårsláw s. n. 1) förslag 2) = drúwsel.
fårslå st. v. förslå.
fårstúrra a. tokig, galen.
får-styr s. n. förstyre.
fårstå st. v. 1) förstå, inse 2) supinum fårstówe märkt, sett till (i nekande och frågande satser).
20 fårståkka a. dum.
fårståndi a. förståndig.
fårstånn s. n. förstånd.
fårstås st. dep. v. förstå sig, vara klart.
fårstäppneng s. förstoppning.
fårstärkneng s. m. 1) förstärkning 2) förstärkningsmanskap (i krigen vid slutet af förra århundradet).
fårstöra sv. v. fårstürte, -stürt, -stürt förstöra.
30 [fårsúben a. försupen.]
fårsúbben a. försupen.
(fårsúmmele a. försumlig.)
fårsúmmesam a. försumlig.
fårsúrja sv. v. -súrte, -súrt, -súrt försörja.
fårsvår s. n. försvar.
fårsvåra sv. v. 1 försvara.
fårsvårli a. försvarlig, stor, dugtig.
fårsvörn a. som begått mened.
40 fårsväre sä st. refl. v. försvära sig.
fårsäkra sv. v. 1 försäkra.
fårsöben a. försupen.
fårsög s. n. försök.
fårsöga sv. v. 2 försöka.
fårsöve sä st. refl. v. försofva sig.
fårtå sä st. refl. v. förtaga sig.
fårtål s. n. förtal.
fårtála sv. v. 1 1) förtala 2) fårtále sä försäga sig.
50 fårténna sv. v. 1 & 2 förtenna.

fårténneng s. m. förtenning.
fårträd s. n. förtret.
fårträdele a. förtretlig.
fårtära sv. v. -tärte, -tärt förtära.
fårúndran s. m. förundran.
fårúndre sä sv. refl. v. 1 falla i förundran.
fårúnnele a. förunderlig.
fårùtta prep. utan, förutan.
fårvár s. n. förvar.
fårvåra sv. v. 1 förvara. 60
fårvílla sv. v. 1 förvilla.
fårvåwe sä sv. refl. v. 1 våga för mycket.
fårvälla sv. v. 2 förvälla.
fårvält a. 1) förväld 2) dåsig, slapp.
fårvänna sv. v. 2 förvända.
fårxél s. m. skilnad.
fårxýlt a. förskyld.
fårýn s. n. vidunderlig sak eller händelse.
fåråller s. n. 1) far eller mor 2) lill-gammal menniska. 70
fårällrar s. m. pl. föräldrar.
färändra sv. v. 1 förändra.
färändreng s. förändring.
fåröga sv. v. 1 föröka.
fåss s. m. fors.
fåssa sv. v. 1 forsa, störtrinna.
fåstuve s. f. b. förstugan.
fåståve s. f. b. förstugan.
fåståve-där s. f. förstugudörr. H.
fåus s. n. fähus, ladugård. 80
fåus-där s. f. fähusdörr.
fåus-lå s. f. vanl. b. ladan intill fähuset. (Jfr stállå.)
fåus-vägg s. m. fähusvägg.
fåda sv. v. 1 1) göra garn färdigt till varpning 2) fråga nyfiket. (Jfr flåtta.)
fåde s. m. hög af varpadt garn.
fågraste a. superl. fagraste.
fågreng s. m. fägring.
(få-hunn s. m. fähund.) 90
fäkta sv. v. 1 sträfva, anstränga sig.
få'ln a. förskräckt.
fålna s. m. förskräckelse.
fågna sv. v. 1 undfägna, förpläga.
fågna s. m. välfägnad, förplägning.
fågnaxón s. m. = fågna.
fågnesam a. 1) frikostig, gästfri 2) vanl. i neutr. fägnesam.
fången a. lätt antändlig.
fång-hål s. n. fänghål. 100

fǟng-krūd s. n. fängkrut.

fǟng-panna s. f. fängpanna (på flintlåsgevär).

fäll s. m. = fäll (sängfäll, slädfäll).

fǟlla st. v. full, fülle, fü'ln 1) falla. Sms. fälle té (opers.) 1) falla sig 2) gå an, gå för sig, vara lätt. Refl. op. fǟlle sä, falla sig. — fälle nér, fäll í, ihób, isǟr, ǟv m. fl. 2) falla i pris (om varor).

fǟlla sv. v. 2 = fälla. Sms. fälle nér m. fl.

fǟlla sv. v. 2 skräda timmer. H.

fǟlla s. f. = fälla.

fǟlle s. n. fällmask.

fǟlle-bomm s. m. fällbom.

fǟlleboms-lås s. m. lås med fällbom.

fǟlle-knīv s. m. fällknif.

fǟlle-bū s. m. »en lång hövvel, sum en strýger stävane mä nä en làggar».

fält s. n. = fält.

fämm räkn. = fem.

fǟmma s. f. = femma.

fǟmm-jävli a. mycket elak, svår.

fǟmtan räkn. femton.

fǟmtan-kanners-donk s. m. ankare, kärl som rymmer femton kannor.

fǟmte räkn. = femte.

fǟmt(e)ne räkn. femtonde.

fǟmti räkn. = femtio.

fǟmtiälva räkn. ofantligt många.

färj s. m. = färg.

fǟrja sv. v. 1 = färga.

fǟrja s. f. = färja.

fǟrja sv. v. 1 föra öfver med färja. Sms. färj ȫver.

fǟrjare s. m. = färgare.

fǟrjare-jisäll s. m. färgaregesäll.

fǟrje-kär s. m. färjkarl.

fǟrjerí s. n. = färgeri.

fǟrje-ställe s. n. färjställe.

fǟsta sv. v. 2 = fästa. Sms. fǟste dí, fäst, pǟ, té, fǟst ihób ijänn, úpp m. fl.

fǟste-fålk s. n. fästfolk.

fǟste-mann s. m. fästman.

fǟste(r)-mȫ s. f. fästmö; gå fǟstemȫ (om fattiga förlofvade flickor eller fattiga nygifta hustrur) gå omkring bygden för att upptaga frivilliga gåfvor (ull, lin, ärter, råg o. d.). (Jfr kòrnfästeng.)

fȫ sv. v. 3 föda. Sms. fȫ úpp.

fȫa s. f. föda.

fȫdelse s. m. födelse.

fȫdelse-dā s. m. födelsedag.

fȫfang s. n. födkrok.

fȫ-krōg s. m. födkrok.

fȫra sv. v. fürte, fūrt, fūrt föra. Sms. fȫre búrt, frámm, ·fȫr ihób m. fl.

fȫr(e) a., n. furt, för, groflemmad.

fȫre s. n. slädföre.

fȫs a. pratsam.

fȫs s. m. pratmakare.

fȫsa sv. v. 2 vara pratsam.

fȫsa s. f. menniska som pratar mycket och i otid.

fȫr adv. förr.

fȫrbehäll s. n. förbehåll.

fȫrbehälle sä st. refl. v. förbehålla sig.

fȫrbehällsam a. slug, försigtig (särskildt i affärer).

fȫr-bǟ s. n. för-bud (vid skjutsning).

fȫrbâ-sǟdel s. m. förbudssedel.

fȫre 1) prep. före, framför 2) adv. innan.

fȫre-slå st. v. föreslå.

fȫrfjōl s. blott i uttr. i fȫrfjōl året före fjolåret.

fȫrklǟ s. n. förkläde.

fȫrmūn s. m. 1) förmån 2) försprång.

fȫrōl s. n. förut träffadt aftal.

fȫrrie a. b. förra, näst föregående.

fȫrskō sv. v. 3 försko.

fȫrskådd s. n. förskott.

fȫr-stekk s. m. »en pinne, sum en hǟr å sǟder fǟr e hàspa».

fȫr-styr s. n. förstyre.

fȫr-sǟde s. n. ett slags bänk (numera ovanlig). — »i fȫrsǟdet va dä ett lägg, å dǟr kunne en stáppe nér ett å ä'nt».. (Jfr òmmbänk.)

fȫrsäkommen a. försigkommen.

fȫr-tī s. f. förtid (blott i uttr. i f.).

fȫr-väjj s. m. förväg (blott i uttr. i f.).

fȫr-xinn s. n. förskinn.

fȫråre a. komp. förre, främre.

fȫråste a. superl., neutr. fȫråsta, främste.

fȫr-änne s. m. för (på en båt).

G.

gā se ji.

gāb s. n. gap.

gāb s. m. blott i uttr. på ví gấb vidöppen. (Eg. samma ord som föreg.)

gàba sv. v. 1 1) gapa, vara gapande 2) ropa högt.

gàbeng s. f. skrik, rop, oväsen.

gàbe-hals s. m. skrikhals.

[gàbe-ståkk s. m. ett slags skampåle. (N. gapestokk, D. gabestok.)]

gàbete a. som pratar högt och skrikande.

gàmmel a. gammal. — b. gámmeln den gamle, fargubben.

gàmpete a. oregerlig, slarfvig.

gān s. f. 1) gäl 2) ryggfena 3) tā noggen i gấne (= tā i vrānglengen) ge stryk.

gánser s. f. pl. ganser.

gánt s. slarf, lek, tokprat.

gànta sv. v. 1 leka, skämta.

gàntas sv. dep. v. 1 = föreg.

(gārn s. n. = garn.)

(gās s. m. = gas.)

(gàs-omm s. m. gasugn.)

(gàs-värk s. n. = gasverk.)

(gàs-ålja s. f. gasolja.)

gável s. m. gafvel, tvärsida (af ett hus, en soffa, en kista o. d.).

gaw (gau) a. modig, djerf. (N. gauv.)

gagn a. n. gagn, nytta. — te gángs med besked, mycket.

gàgna sv. op. v. 1 gagna.

gàgnele a. gagnelig.

gang s. m. blott sing. 1) gång, sätt att gå 2) jäsning (jfr gå 3)).

gang s. m., pl. gàngar 1) gång, förstuga, korridor 2) gångstig.

gang s. m. 1) (pl. gànger) gång, omgång 2) se spèddegang 3) én gáng sómm 28 hästskosöm.

gànga s. f. ett slags instrument för att lära barn att gå.

gàngare s. m. fotgängare.

gàng-bārt def. a. n. gängse.

gàngel s. m. led, gångjern.

gàng(e)-väjj s. m. gångstig.

gàng-funster s. n. fönster med gångjern.

gàng-järn s. n. gångjern.

gàng-kār s. n. jäsningskar. (Jfr gå 3).)

gángs-dör s. f. ytterdörr.

gàng-stōl s. m. stol utan sits och ryggstöd (löpande på trissor) i hvilken barn insättas för att lära sig gå.

gàng-så s. m. = gàng-kār.

gàda s. f. 1) inhägnad väg, utmynnande i en gård (byväg, fäväg) 2) gata.

(gadd s. m. = gadd.)

gàde-hynne s. n. gathörn.

gàde-jalsgål s. m. gärdesgård utmed en by- eller fäväg.

gàde-krengla s. f. Achillea millefolium.

gàde-lökta s. f. gatlykta, gaslykta.

gàde-mūle s. m. mynning på en by- eller fäväg.

gàde-peltonge s. m. gatpojke.

gàde-snask s. m. gatstrykare, sjåare.

gàde-snōg s. m. gatstrykare, sjåare.

gàde-stēn s. m. gatsten.

gáffel s. m. = gaffel.

gakk imper. gack, gå.

gall impf. af jälla.

gall s. n. galla. (Isl. gall.)

gàll-blåsa s. f. gallblåsa.

gáller s. n. = galler.

galóner s. m. pl. = galoner.

gàllra sv. v. 1 = gallra. Sms. gallr isấr, úd, gallre dúr.

gàll-sprängt a. sprängd, förkörd (om hästar).

gàll-åra s. f. »e āra unner tònga på krättur».

gàllåpp (aa) s. n. galopp.

gàll-äpple s. n. galläpple.

gàlte s. m. galt.

gàlte-gris s. m. spädgris af hankön.

gàla st. v. gōl, gòle gala.

gàlje s. m. galge.

gàlj(e)-krengla s. f. = gàdekrengla.

gàlje-restare s. m. galgfågel. (Jfr rèsta.)

[gàlje-ronsa s. f. svänggunga.]

gä'ln a. n. gä'lt & gàlet 1) galen 2) stollig, lustig.

gàlneng s. m. galning.

gàlne sä sv. v. 1 vara bångstyrig.

gàlne-häjta s. f. slarfvig flicka.

gä'lnskāb s. m. 1) galenskap 2) skämt, tokprat.

gàmmel a., pl. gàmle, gammal.

gàmle-dārs oböjl. a. & adv. gammaldags.

gànska adv. = ganska.

gardína s. f. gardin.

gàrva sv. v. 1 = garfva.

gàrvare s. m. = garfvare.

garverí s. n. = garfveri.

gàsma sv. v. 1 1) skratta högt och mycket 2) vara slarfvig.

gàsmete a. »en sum gàsmar».

gast s. m. = gast, vägspöke.

gàttna sv. v. 1 tycka om = lìga.

gē s. m. ljudet och bokstafven g.

glans s. m. = glans.

glā a. pl. glä' glad.

glà-lynt a. gladlynt.

gláмеt s. n. b. blott i uttr. dä går vàll ur glámet den glädjen varar nog ej länge. (Jfr sv. glam.)

glàna sv. v. 2 1) se 2) bliga, titta.

glān-stýgg s. m. fulögd person, fuling.

glās s. n. 1) glas 2) dricksglas o. d. 3) fönsterruta 4) fönster.

glàs-bedde s. m. glasbit.

glàs-dār s. f. glasdörr.

glaséra sv. v. 1 grassera.

glàsma sv. v. 1 föra oljud.

glàsmeng s. f. stoj, oljud.

glàs-mäster s. m. glasmästare.

glàs-rūda s. f. glasruta.

glàs-skâbb s. n. glasskåp.

glàs-uwer s. f. pl. glasögon.

glàs-uwt a. »dä sír en um en håst, nä dä mùrka på ùwat å såsum xýmlete».

glàs-vakker a. mycket vacker.

glàs-xerva s. f. glasskärfva.

glatt a. glatt.

glàtt-īsa a. betäckt med glanskis.

glèna sv. v. 2 flina, skratta försmädligt.

glèssen a. 1) gles 2) illa hopfogad (om snickeriarbeten). (Möjligen eg. partic. af glìsa med stark böjning.)

glèttra sv. v. 1 glittra.

glī st. v. glē, glè', glè'n glida. Sms. glī nér.

glīb s. m. »en sum ènte jír sä fâr å sÝ hä sum hälst». (I Tunge betyder ordet, enl. Thorén, frossare; N. glibb.)

glīmma sv. v. 1 glimma.

glīmsa sv. v. 1 1) glimma 2) flamma upp, gnistra.

glìsa sv. v. 2 skratta (så, att tänderna synas).

glō s. m. koll. eldkol, glöd.

glō sv. v. 3 glo.

glō förstärkande adv. frf. a. hēd, rő, varm.

glòane adv. = glō.

glò-fu'ln a. (om eld).

glò-how s. m. glödhög.

glò-kūl s. n. eldkol.

glò-lompa s. f. glödstekt bröd.

glò-rāga s. f. stång med en brädlapp i ena ändan för att omröra glöden i ugnar.

glò-tang s. f. eldtång.

glùbane a. glupsk.

glùben a. glupsk.

glugg s. m. glugg.

glùgga sv. v. 1 glödga.

glupsk a., n. glupskt & glupst, glupsk.

glùfsa s. n. större snöflinga.

glùfsa sv. v. 2 gläfsa.

glùmma sv. v. 2 glömma. Sms. glumme búrt.

glúmma sv. op. v. skalla, skrälla.

glùmme-bōge s. f. b. i uttr. komme i g. bli bortglömd. (Jfr komme i ànger-bōge ångra sig.)

glùmmen a. glömsk (som har dåligt minne).

glumsk a. hemsk till utseendet, vederstygglig.

glùmsken a. = glumsk.

glutt s. m. liten öppning, glänt, springa.

glùtta sv. v. 2 1) glänta 2) småbliga 3) opers. nő glùtter dä i kùba (kvånne-kùba) = d'å slut på màllern.

gly s. m. gäckeri, drift; järe glý idâ = glý mä. (Isl. gly glädje.)

gly sv. v. drifva, gäckas; glý mä göra narr af.

glýsa sv. v. 2 1) sluka, raffla åt sig 2) förstöra, göra slut på.

glăbba sv. op. v. 1 gloppa.

glăbb-snȫ s. m. snö med stora flingor.

glăbb-vār s. n. gloppväder, snöglopp.

glā sv. v. 3 glädja.

glādje s. m. glädje.

glāsa sv. op. v. 1 glimma under askan.

glănna sv. v. 2 blott i sms. glănn upp glänsa fram, börja lysa (om solen). Enl. Rietz skall en dylik betydelse icke förut vara funnen i våra munarter. Utg. har hört ordet användas af en gammal man i Hede socken (Åsen).

glănna s. f. lång, smal ljusfärgad skystrimma. — »văsta glănna kommer ălle băkkar te å rănna» (förebådar starkt regn. Ordspr.).

glănsa sv. v. 2 glänsa.

glăppa st. def. v. blott inf., pres. glăpper och impf. glapp, undfalla, undslippa (om yttranden).

glätt s. m. mellanrum, öppning i en skog, der man har utsigt. (Jfr N. glette.)

glătta s. f. 1) däld mellan berg 2) = föreg.

glătta st. v. glatt, glătte komma fram, skina fram; sóle glatt úr xȳbanken.

glȫ sv. v. 3 glöda.

gnàwa st. v. gnōv, gnòve gnòven gnaga. Sms. gnawe súnt, gnaw idā.

gnàdda sv. v. 1 gnata.

gnark s. m. knarr (i skodon).

gnàrka sv. v. 1 knarra.

gnègga sv. v. 1 smågnida (på en fiol), vanl. i förb. gnègga å spèlla.

gnedd s. f. gnet.

gnedd förstärkande adv. frf. a. lìden, snål.

gnèddane förstärkande adv. = gnedd.

gnèddete a. gnetig.

gnī st. v. gnē, gnè' gnè'n 1) gnida 2) ligga till last, vara snyltgäst.

gnìsa sv. v. 1 blankgnida (med bètteräl).

gnìsta sv. op. v. 1 & 2 gnistra.

gnìste s. m. gnista.

gnìstra sv. op. v. 1 = gnistra.

gnū s. m. skärpande förmåga hos slipstenar. (Jfr revv.)

gnū sv. v. 3 söndersmula (långsamt och varligt). Sms. gnū súnt.

gnūs s. n. småsmulade torra ämnen.

gnùse-ty s. n. = gnūs.

gnùbba sv. v. 1 gnida, gnugga.

gny st. v. gnȫ, gnȫ' & sv. v. 2 = 1) gny 2) ideligen prata 3) ideligen jämra sig 4) gnata.

gny s. n. = gny.

gnălla st. def. v., impf. gnall, = gnälla.

gnăllane s. n. högt jämmerrop.

gō & gȫ' pl. gò' a. 1) god, välsmakande 2) god, godhjertad 3) tillfrisknad, botad 4) försonad, blidkad.

gò' să sv. refl. v. 1 blidkas, bli mildare.

gòa i uttr. gå i gòa gå i god, te gòa till godo.

gò-akti a. gifmild, godhjertad.

gò-arta a. godhjertad. (Eg. godartad.)

gò-cănna sv. v. 2 godkänna.

godá (helsning) goddag.

gò-dār s. m. pl. goddagar.

gòdās-gubbe s. m. goddagspilt.

góhēd s. f. godhet (blott såsom personlig egenskap; aldrig om varors godhet).

gò-jarta a. godhjertad.

gò-liane a. vänlig, umgängsam, treflig.

gò-lynt a. godlynt.

gò-mēnt a. välment, välmenande.

gòmma s. f. gumma.

gòmra sv. v. 1 gnägga vänligt.

go-mărra (helsning) godmorgon.

gò-männeng s. m. godhjertad, vänlig menniska.

go-nátt (helsning) godnatt.

górå s. n. goråan.

górås-jărn s. n. gorån-jern.

goss s. n. gods, egodelar, jordagods.

góss-ăjjare s. m. godsegare.

gò-tā st. v. godkänna, godtaga.

gótte oböjl. a. i stånd till. (Eg. god till.)

gò-tökke s. n. godtfinnande (aldrig i dålig mening).

go-ăfta(n) (helsning) godafton.

gònga sv. v. 1 1) gunga 2) svigta.

gòngse-dy s. n. = flȳdy.

grād s. f. = 1) grad (i rang) 2) grad på termometrar.

gràd-ståkk s. m. termometer. (Jfr sv. gradstock, höjdmätningsinstrument.)

grān s. f. = gran.

gràn-bār s. n. 1) granbarrnål 2) koll. granris.

gràn-bark s. m. = granbark.

gràn-bräa s. f. granbräde.
gràn-buske s. m. granbuske.
gràn-cȳr s. n. segt granvirke (till underlag i slädmedar o. d.).
gràn-kangel s. m. grankotte.
gràn-kōa s. f. grankåda.
gràn-kådd s. m. grankotte.
gràn-lomm s. m. granruska.
gràn-rīs s. n. = granris.
gràn-rōd s. f. 1) granrot 2) smidig mindre granrot.
gràn-ruska s. f. granruska.
gràn-skow s. m. granskog.
gràn-ståkk s. m. = granstock.
gràn-svejj s. m. vriden granvidja. (Sv. dial. sveg, Rietz 704.)
gràn-temmer s. n. grantimmer.
gràn-tâpp s. m. grantopp.
grānt adv. noga, fullkomligt.
gràn-tätt a. (oöfversättligt) i uttr. »ä'u sälten hälle mätt hälle grȁntätt?» (i ett slags barnlek).
gràn-ulka s. f. se **ùlka**.
gràn-vē s. m. granved.
grāv s. f. = graf.
grāv s. f. ett slags jernbeslag under hästskor = **grȁv**.
gràva st. v. grōv, gròve gròven gräfva. Sms. grāve nér, grāv ijȁnn, úpp m. fl.
gràv-kârs s. n. grafkors.
gràv-rust s. n. gammal inbiten rost.
gràv-stēn s. m. = grafsten.
gràv-trē s. n. grafträ.
gràv-vård s. m. = grafvård.
[**gràv-öl** s. n. = grafôl.]
grān s. n. grand.
grann a. = grann, vacker, ståtlig.
grànne s. m. = granne.
grànn-gål s. m. granngård.
grànn-kvinna s. f. = grannqvinna.
grànn-law s. n. grannlag.
grànn-låd s. m. grannlåt.
grē sv. v. 3 reda, utreda (hår, garn o. d.). Sms. grē úpp, isȁr, úd.
grēb s. f. grep, dynggrep.
grè-kamm s. m. 1) redkam 2) (sälls.) tvärstock i en väf.
grēn s. m. = gren.
grène sä sv. refl. v. 1 grena sig.
grènete a. grenig.
grève s. m. = 1) grefve [2) förnäm man (i en gammal visa).]
grèvete a. strimmig.
grebb s. n. afståndet mellan tumspetsen och lillfingrets spets, då fingrarna sprides isär.
grébbe s. m. grepe.
grédde s. m. grädda.
grédde-skål s. f. gräddfat.
grédde-snība s. f. gräddsnipa.
gredelín a. = gredelin, violett.
gréffel s. m. = **grȁffel**.
grīb a. blott i uttr. **gríb nȃve** grabbnäfve.
grìba st. v. **grēb, grébbe, grébben** gripa.
grìmma s. f. = grimma.
grìmma s. f. mörk strimma i ansigtet.
grìmme-kläpp s. m. 1) ett slags betseldon utan munkafle 2) (skämts.) större sår i ansigtet.
grìmme-skaft s. n. grimskaft.
grìmmete a. 1) strimmig i ansigtet 2) smutstecknad (om kreatur) 3) flerfärgad (om kreatur).
grinn s. f. 1) grind 2) Se **bȍlgrinn, hàrvegrinn, sàwegrinn, tròmmgrinn.**
grìnna sv. v. 2 1) gapa, vara sprucken 2) storskrika 3) gnata, kälta, vara kinkig.
grìnne-stēg s. f. kinkig, gnatig menniska.
grìnne-stelk s. m. spjele i grindar (vanligen af unga stammar).
grìnne-stūd s. m. kinkig, gnatig karl.
grìnne-ståkk s. m. = föreg.
grìnne-stâlpe s. m. grindstolpe.
grìnnete a. 1) kinkig, som ofta skriker (om små barn) 2) gnatig.
grìnn-värj s. m. grinvarg.
grìnn-ås s. m. tvärträ? i en grind (äfven i en **sàwegrinn**).
grīs s. m. = 1) gris 2) pl. **grìser** koll. svin.
grìsa sv. v. 1 = grisa.
grìse-dejj a. drägtig (om suggor).
grìse-full a. drägtig (om suggor).
grìse-kulteng s. m. griskulting, 8 à 10 veckor gammal gris.
grìse-law s. n. kull af spädgrisar.
grìse-levver s. f. svinlefver.
grìse-sugga s. f. sugga som har grisar.
grisk a. 1) morsk, arg 2) modig, bister 3) kinkig (om barn).

grìs-onge s. m. grisunge.
grō sv. v. 3 = gro, växa. Sms. grō úpp uppväxa (äfven om menniskor), ijánn, över m. fl.
grö' s. m. grodd, groddtråd.
gròa s. f. groda.
grōb s. f., pl. grōbar, grop.
gròbete a. gropig.
gróv(e) a. grof.
gròv-hya a. grofhyad.
gròv-lēg s. m. groflek.
grò-vär s. n. groväder.
gronk s. m. glunk, nys, tal i hemlighet och tysthet, lönligt rykte.
grònka sv. v. 1 (rent transitivt) glunka.
grus s. n. = grus.
grus s. n. bedrift, stordåd (ironiskt).
grùva s. f. = 1) grufva 2) spisel.
grùve-hall s. f. spiselhäll.
grùve sä sv. refl. v. 1 grufva sig.
grùvele a. gruflig.
grúbbla sv. v. 1 grubbla.
grúlta sv. v. 1 grymta.
grúmm(e) a. 1) grym, obarmhertig 2) ful.
grums s. n. gyttja, smuts.
grúmse-dy s. n. dy, göl.
grúmse-hūl s. n. djup, smutsig göl.
grúmse-putt s. m. mindre vattengöl.
grúmsete a. grumlig, gyttjig.
grùnda a. slug, förslagen.
grunn s. m. grund, orsak.
grunn s. n. grund, sandgrund.
grunn s. m. förklaringar till katekesen.
grunn a. grund.
grúnna s. f. grund, sandgrund.
grúnna sv. v. 1 tänka efter. Sms. grunn ètter, över, grunne på.
grúnna sv. v. 1 stryka med grundfärg.
grúnn-fråwa s. f. fråga rörande grunn i katekesen.
grúnn-färj s. m. grundfärg.
grúnn-trē s. n. »grúnntrē hár de i kàll-kvännar». (Eg. grundträ.)
gry sv. op. v. 3 = gry.
grŷda s. f. gryta.
grŷde-bēn s. n. grytben.
grŷde-cäreng s. f. hängställning för grytor vid kokning.
grŷde-hadda s. f. handtag på en gryta.
grŷde-krōg s. m. grytkrok.
grŷde-reng s. m. grytring.
gryn s. n. (sälls.) gry.
grŷneng & grŷnneng s. f. gryning.
grynn s. n. gryn.
grynn s. f. koll. gryn. (Eg. pl. af föreg.)
grŷnne-såar s. pl. grynsådor.
grŷnn-gröd s. m. gryngröt.
grŷnn-kurv s. m. grynkorf.
grŷnn-såppa s. f. grynsoppa.
grŷnn-välleng s. f. grynvälling.
grŷsa sv. op. v. 2 rysa.
grå a., n. grått, pl. grå', = grå. — légen blir grå leken slutar med träta.
grå-brūn a. gråbrun.
gråd s. m. gråt.
grå-dawneng s. f. gryning.
gråda st. v. grēd, grède 1) gråta 2) begråta.
grå-gås s. f. grågås.
gråhyskete a. gråspräcklig. (N. hyskjutt.)
grå-håra a. gråhårig.
grå-låkk s. m. hvitsippa.
grånna sv. v. 1 gråna.
gråpapper s. n. = gråpapper.
grås s. n. gross.
grå-spekk s. m. gråsparf.
grå-sperv s. m. gråsparf.
grå-språkklete a. gråspräcklig.
grå-stēn s. m. gråsten.
grå-xäggete a. gråskäggig.
gråbb s. n. gröpe.
gråbbēn s. m. varg.
gråbbene-päls s. m. vargskinnspels.
gråbbene-sill s. f. storsill.
gråbbisa s. f. varghona.
gråbb-jōl s. f. lös lätt mylla (som lätt »gröber sä»).
grātta s. f. grotta.
grāv(e) s. m. grof.
grāv- se gròv-.
grāvv-lemma a. groflemmad.
grāl s. n. gräl.
grāl-akti a. grälaktig.
grāla sv. v. 1 gräla.
grāl-mägare s. m. grälmakare.
grās s. n. = 1) gräs 2) ört.
grās-frö s. n. = gräsfrö.
grās-håppa s. f. gräshoppa.
grās-strå s. n. = grässtrå.
grās-svāle s. m. grässvål.

grås-vall s. m. = gräsvall.

grås-vălp s. m. okynnig, dumdristig pojkslyngel.

grås-änka s. f. gräsenka.

grāv s. f. jernbeslag under hästskor.

grăffel s. m. griffel.

grăffel-tāvla s. f. griffeltafla.

grăjja sv. v. 1 1) reda; refl. g. să reda sig; 2) handla, göra affärer.

grăjjer s. f. pl. redskap, affärer, pick och pack.

grăns s. m. = 1) gräns 2) måtta.

grătten a. misslynt, surmulen.

grăvleng s. m. gräfling.

grăvlenge-hī s. m. gräflingide.

grăvlenge-xinn s. n. gräflingsskinn.

grō̆a s. f. gröda.

grō̆ba sv. v. 2 grofmala, grō̆ba.

grō̆ba sv. v. 2 urgröpa. Sms. grō̆be dúr.

grō̆be să sv. refl. v. 2 svälla upp i tappar (om frusen jord).

grō̆d s. m. gröt.

grō̆de-căpp s. m. (sälls.) = tvăra.

grō̆de-fād s. n. grötfat.

grō̆dele def. a. n., i uttr. ett grō̆dele år, rikt på gröda.

grō̆d-hövvel s. m. tölp, luns. (Eg. grötbyfvel.)

grō̆ba sv. v. 2 gröpa, grofmala.

grō̆ba sv. v. 2 urgröpa.

grō̆be-hāvre s. m. gröphafre.

grō̆n a. = 1) grön 2) mycket oerfaren.

grō̆n-akti a. grönaktig.

grō̆nskas sv. op. dep. v. 1 bli grönt.

grō̆n-skålleng s. m. öfvermage, pojkslyngel. (Jfr ? skălla sv. v. 1.)

grō̆v(e) a. grof.

grō̆v- se grȍv-.

gu s. m. (blott i förbindelserna gu sùnne, gunås, gú bevárs) Gud.

gūd s. m. Gud.

gùdele a. gudelig.

gūd-frókti a. gudfruktig.

gùd-lō̆s a. = gudlös.

gull s. n. guld.

gùlla s. f. b. högra handen. (Jfr »vacker hand» & adj. gùlle.)

gùll-brann s. m. (blott sing.) ringfinger.

gùll-dåse s. m. gulddosa.

gullēra a. förgyld.

gùlle a. b. snälla, söta (blott i tilltal: snălle gùlle).

gùll-fār s. m. gudfader.

gùll-fårjyllt a. förgyld.

gùll-galōner s. f. pl. guldgaloner.

gùll-hō̆na s. f. guldhöna, nyckelpiga, Coccinella.

gùll-klåkka s. f. gulduŕ.

gùll-krōna s. f. guldkrona, konungakrona.

gùll-mōr s. f. gudmor.

gùll-pång s. m. guldmynt.

gùll-reng s. m. guldring.

gùll-smē s. m. guldsmed.

gūl a. gul.

gùl-akti a. gulaktig.

gùla s. f. äggula.

gùlka sv. v. 1 1) kräkas 2) refl. gùlke să gurgla sig.

gùlna sv. v. 1 gulna.

gùl-sott s. m. gulsot.

gùl-spekk s. m. gulsparf.

gùl-sperv s. m. gulsparf.

gu-mărn (helsning) god morgon.

gunås interj. gudnås.

gùss-ludd s. m. gåfva till en tiggare. (Eg. guds-lott.)

guss-lánn s. n. gudslån.

gust s. m. stank.

[gu-ăfta (helsning) god afton.]

gùbbe s. m. gubbe.

gùbbe-stakkare s. m. gubbstackare.

gùbbe-vū'ln a. gubbaktig.

gùla sv. op. v. 1 kurra, bullra (i magen).

gulv s. n. golf.

gùlv-draw s. n. golfdrag.

gùlv-sōb s. m. damborste.

gupp s. m. kort kjortel.

guppa sv. v. 1 1) guppa 2) stympa, stubba en hästsvans 4) lura, bedraga.

gùppare s. m. (skämts.) ridhäst.

gùppete a. stubbsvansad.

gùrka s. f. = gurka.

gùrma s. f. 1) dy, blöt smuts 2) opålitlig, vacklande menniska.

gùvve & gùvven se ji.

gyss lockord till svin.

gă st. v. jekk, gått, gången 1) gå. Sms. gå án, búrt, frámm, fōre, fårbí, í, idă, ifră, ihób, ijánn, ijónnum, ikréng, imód, ínn, isăr, pă, súnt, té, ùnna,

úd m. fl. 2) gälla (om mynt) 3) jäsa (om drycker).

gå över kalv (säges om en ko, som ej kalfvar på vanlig tid).

gåda s. fl. 1) gåta 2) berättelse 3) lögn.

gål s. m. gård.

gål-bedde s. m. liten gård.

gål-dēl s. m. hemmansdel.

gåle s. m. inhägnad för småboskap.

gåle-skarv s. m. liten gård.

gål(e)-xånkleng s. m. liten gård.

gål-flökti a. »dā kallar en krättur sum ènte vell stàgge sä ìnnum hank å stōr».

gål-imällum adv. mellan gårdarne, hela bygden kring.

gål-lapp s. m. liten gård.

gål-ludd s. m. mindre hemmansdel.

gån s. n. garn.

gåne-nuste s. n. garnnystan.

gån-hespel s. m. mindre afdelning af en garnhäfva. (Jfr. sv. **haspel**.)

gån-härva s. f. garnhärfva.

gån-vinna s. f. nystfot.

gånvinne-blā s. n. hälften af en arm på en **gånvinna**.

gånvinne-stāge s. m. nystfot-stake.

gås s. f., pl. **jäss** & **jässar**, = gås.

gåse s. m. gåshanne.

gåse-damm s. m. gåsdam, ankdam.

gåse-fjör s. f. gåsfjäder.

gås-harv s. f. djupgående vältharf (vid rågsådd).

gåsuwe-vāv s. m. väfnad i gåsögon-mönster.

gås-ägg s. n. = gåsägg.

gåva s. f. = gåfva.

gåve-brēv s. n. gåfvobref.

gåll a. gall, ofruktsam (blott om tackor).

gåll-sō s. m. ofruktsam tacka.

går s. n. 1) var 2) inelfvor (af ormar, fiskar, flugor o. d.) 3) dy, smuts.

går förstärkande adv. frf. a. **fēd, rīg, mätt.**

gåra s. f. sjåpig, petig menniska.

gåra sv. v. 1 1) smutsa Sms. **gåre nér** 2) peta, hålla på länge med något (strunt-)arbete.

gårane förstärkande adv. = **går.**

går-bått s. m. liten tjock pojke.

gårete a. senfärdig eller petig i arbete.

går-fjäleng s. m. = **gårbått.**

gårma sv. v. 1 gorma.

går-putt s. m. smutspöl.

går-påse s. m. (oqv.).

går-säkk s. m. (oqv.).

går-välta s. f. odon, Myrtillus uliginosa.

(**gåsse** s. m. gosse.)

gått-jära sv. v. godtgöra.

gōba s. f. lodjur.

gōg s. m. gök.

gōsa sv. v. 2 spruta upp, pösa öfver. (Isl. **geysa.**)

H.

hā sv. v. **hàdde** [& **hàtte**], **hatt** hafva. »I sms. med prepositioner har **hā** betydelsen skaffa.»

háfs-bått s. m. hafsbotten.

hāg s. n. 1) hack på eggjern 2) oslagen udde i äng eller åker.

håga s. f. 1) haka 2) haka (inskärning) på sidan af hammare och yxor. (Jfr **hägåks.**)

håga sv. v. 1 haka; vanl. i sms. **hāge fást, tág, hāg imód** m. fl.

håga sv. v. 1 blott i sms. **håg úpp** rätta upp hufvudet, se upp. (Eg. haka upp.)

håge s. m. hake.

håge-påse s. m. hakpåse.

håge-reng s. m. ståltrådsring med hyskor och hakar.

hággål s. m. gärdesgård af trävirke. (N. **hagegard** & **haggar.**)

håg-åks s. f. hakyxa.

hakk s. n. (blott i nekande satser) hack, grand.

hàkka sv. v. 1 hacka.

hàkka s. f. hacka.

hàkkane s. n. hackning.

hàkkare s. m. en (jordbruksarbetare) som hackar (ute på åkern).

hàkkeng s. f. hackning.

håkke-blā s. n. blad på en hacka.
håkke-hō s. m. hackho.
håkke-håmmår s. m. den tjocka baksidan af jernet på en hacka.
håkke-klamp s. m. hackho.
håkke-kurv s. m. hackkorf.
håkkels s. n. hackelse.
håkkels-bänk s. m. hackelsebänk.
håkkels-hō s. m. hackelseho.
håkkels-knīv s. m. hackelseknif.
håkkels-kūla s. f. illa ryktad häst.
håkke-pulsa s. f. 1) pölsa, hackpölsa 2) tjock och klumpig menniska.
håkkepulse-xinn s. n. pöls-skinn.
håkke-skaft s. f. hackskaft.
håkke-spätt s. m. hackspett.
håkke-stabbe s. m. Se **ståbbe**.
håkke-stålpe s. m. Se **stålpe**.
håkkla sv. v. 1 stamma, tala oredigt.
håkklete a. ojämn (om slädföre, arbete som sker ojämt o. d.).
håla sv. v. 1 = hala, förhala, draga ut på tiden.
hāl a., n. **hart** 1) hård 2) obillig 3) i uttr. **hart in té** tätt invid.
hål-bālo a. svår att komma till rätta med. (Jfr N. **hardbalen**.)
hål-bēn a. n. (på åkslädar och kälkar) »**dā trét sum å böjt å sum skrāvvet stār på; på éndel slāar kan dā vāre tré hålbēn**». (Jfr Rietz 281.)
hål-frōsen a. hårdfrusen.
hål-hänt a. hårdhänd.
hål-kōga a. hårdkokt.
hål-lēgen a. alltför hårdhänd i lek.
hål-līva a tröglifvad.
hål-mjålken a. som ej lätt släpper mjölken (om kor).
hål-stekt a. hårdstekt.
hål-tistel s. m. Carduus. (Eg. hårdtistel.)
hål-uggen a. hård, hårdnackad, styfsint.
hål-vār s. n. barfrost.
hål-ägg s. m.; blott i uttr. **hogge hålägg** hugga eggjern mot hvarandra för att pröfva eggens godhet.
hámmer s. f. linfröskal.
hamp s. m. hampa.
håmpe-frō s. n. hampfrö.
håmpe-stelk s. m. hampstjelk.
håmpe-säng s. f. mindre hampåker.
håmpe-tȳ s. n. hamptyg.
håmpe-tåwa s. f. hamptåga.
håmra sv. v. 1 skala lin (genom tröskning eller bultning).
hams s. m. 1) fröskal på klöfver och andra grässorter (Isl. **hams**.) 2) hinna kring ett foster (föl).
håmse-frō s. n. orensadt klöfverfrö.
håne s. m. = 1) hane, tupp 2) bösshane.
hånong s. m. honung.
hånonge-kāga s. f. honungskaka.
hånonge-skådd s. n. bikaka.
hånske s. m. 1) handske 2) »**trèrummet på en bāshāg hälle e spígelänsa å såddent dår**».
hånske-māgare s. m. handskmakare.
hånske-xinn s. n. handskskinn.
håre s. m. = hare.
håre-cōdd s. n. harkött.
håre-fōd s. m. 1) hartass 2) Antennaria dioica.
håre-hanne s. m. harhanne.
håre-hī s. n. har-ide.
håre-hōa s. f. harhona.
håre-hūg s. m. (skämts.) hare.
håre-klådd s. f. Se **klådd**.
håre-lort s. m. harlort.
håre-stēg s. f. harstek.
håre-ståkk s. m. harfälla.
håre-xinn s. n. harskinn.
hår-mynt a. = harmynt.
hår-onge s. m. harunge.
hår-ull s. f. harull.
hās s. f. = has.
håse-bann s. n. ett slags hästsjukdom (»**håsene blīr còkke å stèle**»).
håse-knäppe s. n. ett slags hästsjukdom. (Jfr **knāppe**.)
håse-senna s. f. has-sena.
hāt s. n. = hat. (Jfr **hadd**.)
håta sv. v. = hata. (Jfr **hådda**.)
håte-full a. hatfull.
hāv s. n. = haf.
håvre s. m. = hafre.
håvre-agn s. f. Se **agn**.
håvre-benge s. m. hafrebinge.
håvre-brō s. n. hafrebröd.
håvre-fält s. n. större hafreåker.
håvre-grynn s. f. (se **grynn**) hafregryn.
håvregryns-grōd s. m. hafregrynsgröt.

hävre-halm s. m. hafrehalm.
hävre-kāga s. f. tjockt hafrebröd.
hävre-kōrn s. n. = hafrekorn.
hävre-lās s. n. hafrelass.
hävre-lompa s. f. mjukt hafrebröd.
hävre-lökka s. f. mindre hafreåker.
hävre-mjål s. n. hafremjöl.
hävre-nēg s. n. hafrekärfve.
håvre-russla s. f. hafreax.
hävre-rög s. n. **tvō å trätti hävrenēgar.**
hävre-stubb s. m. hafrestubb.
häv-tōn s. m. hagtorn.
hävtōns-cäpp s. m. hagtornskäpp.
håvtons-håkk s. m. hagtornshäck.
håwe s. m. 1) beteshage 2) trädgård.
háwel s. n. hagel.
håwel-kōrn s. n. hagelkorn.
håwel-pong s. m. hagelpung.
håwel-skūr s. f. hagelskur.
håwel-svarm s. m. hagelsvärm.
håwla sv. v. 1 hagla.
hångsen a. glupsk.
hank s. f., pl. **hånkar** 1) hank, vriden trävidja (till handtag, gärdsel o. d.) 2) stropp (i klädesplagg o. d.) 3) smal menniska.
hånka sv. v. 1 i sms. **hanke dí sä** slefva i sig.
håbba sv. v. 1 stryka baklänges (om hästar); imperat. **håbba** & **håbbe dä.**
hadd s. n. hat.
hådda sv. v. 1 hata.
hådda s. f. lös grepe, handtag.
hådde-cykkleng s. m. hatkyckling.
håddål a. hatfull.
hall s. f. häll, spiselhäll.
hall a., vanl. blott neutr. **hallt**, lutande, stående på sned.
hall- (blott i sammansättningar) half; **hall-ä'n, hall-tréjje** halfannan, halftredje o. s. v.
hålla s. f. långsluttande backe.
hålla sv. v. 1 1) luta, vara sluttande 2) hålla i lutande ställning, hälla. Sms. **halle dí, dūr** (**håll ī, ūr**) m. fl. 3) skumma (mjölk) medelst hällning. — Refl. **hålle sä** luta sig, hvila.
hållanneng s. m. halfannan styfver.
håll-bakke s. m. = **hålla.**
hållengen s. m. b. hallingen (folkdans).
hålle, blott i uttr. **på hålle** i lutande ställning.
hållet s. n. b., blott i uttr. **på hållet** på fallrepet.
håll-kvarter s. n. halfqvarter (två jumfrur.
håll-part s. m. halfpart.
håll-punn s. n. halfpund.
håll-stōb s. n. halfstop.
hållstobe-mål s. n. halfstopsmått.
hållstobs-buttel s. m. halfstopsbutelj.
håll-timme s. m. halftimme.
håll-trē s. n. »**ståkken näst únner dånn bråa, sum de kallar får spìskransen**». (Jfr **hall.**)
håll-träve s. m. halftrafve, »**såkstan négar**».
håll-tunna s. f. halftunna.
hålltunne-såkk s. m. säck som rymmer en half tunna.
håll-u'ln a., neutr. **håll-ullet**, af halfylle.
håll-år s. n. missväxtår.
hållög s. n. agg.
hållōr a. som har snedvuxet, lutande hufvud.
hals s. m. = hals.
håls-bann s. n. halsband.
håls-brunne s. m. halsbränna.
(**håls-brånna** s. f. = halsbränna.)
håls-dūg s. m. halsduk.
håls-grāv s. f. halsgrop.
håls-klā' s. halsduk.
(**hals-slepps** s. m. halsduk.)
hålster s. n. = halster.
håls-valk s. m. halsvalk, ett slags gammalmodig halsduk **må rēste svìnnebōster i.**
hål(s)-xāl s. m. hals-sjal.
hålta sv. v. 1 = halta.
hålt(e) a. halt.
halte-palång s. m. (oqv.) halt menniska.
hålar s. m. pl. skuldror.
hål-blejja s. f. större duk öfver skuldrorna närmast linnet på lindebarn.
hål-brōr s. m. halfbroder.
hål-dō a. halfdöd.
hål-ēden a. halfäten.
hål-fālo a. halffärdig.
hål-frōsen a. halffrusen.
hål-gā'ln a. halfgalen.
hål-gått a. halfgången.

hàl-hanske s. m. halfhandske.
hàl-jort a. halfgjord.
hàl-lē'n a. halfliden.
hàl-lūd a. som går framåtlutad. (Jfr hàlar.)
hàl-lyst a. n. halfljust.
hàl-lärt a. som genomgått halfva sin lärotid.
hàl-lässt a. halflässt.
halm s. m. halm.
hàlm-bǻs s. n. ströhalm, halmboss.
hàlm-cärv s. n. halmkärfve af urtröskad råghalm.
hàlm-dåkka s. f. mindre halmknippa.
hàlme-resta s. f. trägaffel hvarmed halm skakas.
hàlm-fōr s. n. halm använd till utfodring.
hàlm-hatt s. m. halmhatt.
hàlm-lās s. n. halmlass.
hàlm-låkk s. m. Se låkk 2).
hàlm-matta s. f. halmmatta.
hàlm-stā s. m. halmlager i en lada.
hàlm-stakk s. m. halmstack.
hàlm-strå s. n. halmstrå.
hàlm-tāg s. n. halmtak.
hàl-murt a. n. halfmörkt.
hàlm-vesk s. m. halmviska.
hàl-mäjja a. till hälften afmejad.
hàl-mätt a. halfmätt.
hàl-nutto a. (blott i nekande satser) halfnyttig.
hàl-nya s. f. half-ny (? andra qvarteret).
hàl-plöjt a. halfplöjd.
hàl-rädden a. halfrutten.
hàl-slått def. a. n.: ha hàlslått hafva halfva slåttern undangjord.
hàl-spänn s. m. halfspänn.
hàl-spänt a. halfspänd.
hàl-stōr s. f. halfstor.
hàl-susken s. pl. halfsyskon.
hàl-suster s. f. halfsyster.
hàl-söven a. halfsöfd.
hàl-tör a. halftorr.
hàl-vante s. m. halfvante.
hàlva s. f. halfva, hälft.
halvéra sv. v. 1 halfvera.
hàlv(e) a., n. hālt, half.
hàlv(e) s. m. kaffe med bränvin.
hàl-voksen a. halfvuxen.
hàl-vrinsk(e) a. half-vrensk.
hàlv-ullet def. a. n. af halfylle.
hàl-vū'ln a. halfvulen.
hàlv-år s. n. halfår.
hàl-väj(je)s adv. halfvägs.
hamn s. f. = 1) hamn 2) utmark, betesmark.
hàmne-krättur s. n. pl. främmande beteskreatur, som man har mot betalning.
hàmne-sö s. m. vanl. pl. -sö'r; se föreg.
hàmra sv. v. 1 = hamra.
hàndla sv. v. 1 = handla.
hàndom, blott i uttr. i hàndom i handom.
hann pron. = 1) han 2) Ni; hànnum honom; hans & hànses hans; enklitiskt 'en & 'n han, honom.
hann s. f., pl. hànnar, hand; i fùste hànn till en början.
hànn-cinna s. f. gammaldags smörkärna.
hànne s. m. = hanne.
hànne-bāg s. m. handens utsida.
hànnel s. m. 1) handel 2) ? handelsbod.
hànn(e)-lē s. m. handled.
hànn(e)-lōv(e) s. m. handlofve.
hànnels-bū s. f. handelsbod.
hànne-väse s. m. handens insida.
hànn(e)-vänneng s. f. handvändning.
hànn-fang s. n. handtag.
hànn-fjǻl s. f. = kägebått.
hànn-håll s. n. handtag.
hànn-klā s. n. lång, hvit duk, som brukas för att sänka likkistor i grafven.
hànn-klöver s. f. pl. handklofvar.
hànn-kvänn s. f. handqvarn.
hànnla sv. v. 1 handla.
hànnlare s. m. handelsman.
hànno a. händig.
hànn-pängar s. m. pl. handpengar.
hànn-revv s. m. ledstång (utmed vägkanter, öfver broar o. d.).
hànn-räkka s. f. = hànnrevv.
hànn-räkkneng s. f. handräckning.
hànn-tāg s. n. 1) handtag 2) handtag (täflingslek i handstyrka).
hànnumses pron. hans.
hànn-vāl s. n. skaft på en slaga.
hantéra sv. v. 1 = handtera.
hàrja sv. v. 1 rossla.
hàrka s. f. 1) e lìde rìva mä järntännar 2) mager och sjuklig menniska.
hàrkete a. sjuklig, skral.
harm s. m. = harm.

harm a. harmsen.
hàrmas sv. dep. v. 1 = harmas.
hàrmele a. harmlig.
hàrm-jerri a. hämdgirig, långsint.
hàrm-sint a. hämdgirig.
hàrpa s. f. = 1) harpa (bibliskt ord) 2) sädesharpa.
hàrpa sv. v. 1 = harpa.
hàrpe-grō' s. m. gammalt ingrodt smutslager på kroppen.
harv s. f. = harf.
hàrva sv. v. 1 = harfva.
hàrveng s. f. harfning.
hàrve-brann s. m. stång i en hàrvegrinn.
hàrve-grinn s. f. trästommen i en harf.
hàrve-slätt adv. med rubb och stubb.
hàrve-tinn s. m. harftinne.
hássel s. f. = hassel.
hàssle-buske s. m. hasselbuske.
hàssle-cåpp s. m. hasselkäpp.
(hàssle-nadd s. f. hasselnöt.)
hàssle-påg s. m. hasselpåk.
hàssle-spō s. m. (met-)spö af hassel.
hàssle-stang s. f. gröfre hasselspö.
hàspa s. f. hasp.
hast s. = hast.
hàsta sv. v. 1 = hasta.
hàstēn s. m. mindre brynsten. (Isl. harðsteinn.)
hàste-värk s. n. hastverk.
hàsti a., n. hàstit, hastig.
hàstihēd s. f. hastighet.
hàstohēd s. f. hastighet.
hàsto(w) a., n. hàstokt, 1) hastig 2) lättretlig, hetlefrad.
hatt s. m. = hatt.
hàtte-bann s. n. hattband.
hàtte-brådd s. n. hattbrätte.
hàtte-flōr s. n. sorgflor på en hatt.
hàtte-fōr s. n. hattfoder.
hàtte-kåll s. m. hattkulle.
hàvde s. m. handtag.
hē s. f., pl. hèar, 1) hed 2) exercished.
hè-būleng s. m. person från Hede socken 2) dialekten i Hede.
hèda sv. v. 1 hetta. Sms. hèd upp upphetta.
hèda sv. v. 2 heta.
hède s. m. hetta.
héd(e) a., n. hett, pl. hède, het.
héder s. m. heder.
hède(r)le a. hederlig.
hèdneng s. m. 1) hedning 2) odöpt eller äldre okonfirmerad menniska.
hèkka sv. v. 1 hicka.
hékken s. m. b. hicka.
hèksta sv. v. 1 flämta, kippa efter andan.
hekstória s. f. berättelse.
hél(e) a., b. hèle, pl. hèle, hel.
hèl-grott a. helgrodd.
hèli a. helig.
hèl-jort a. gjord af ett enda stycke.
hèl-skū'rn a. helskuren.
hèl-u'ln a., n. hèl-ullet, af helylle.
hè'n a. 1) odöpt: ònyen har hè'n bú. 2) ännu ej kyrkotagen (om barnaqvinnor).
hēr s. m. heder.
hèra sv. v. 1 hedra.
hèrsam a. frikostig.
hètta sv. v. 1 hitta. Sms. hette pā̃, hètt upp.
hètte-lōn s. f. hittelön.
hèttna sv. v. 1 hetna.
hengst s. m. (sälls.) hingst.
hèdder sv. v., blott pres., heter. H.
hèllaw a. mycket blyg.
hèller s. m., vanl. b., hjerna.
hèmla förstärkande adv. fr. a. befångt.
hèmli a. hemlig.
hèmlihēd s. f. hemlighet.
hemm s. n. hem.
hemm adv. hem.
hemm pron. hvem.
hèmmante adv. hemifrån (= fsv. heman, isl. heiman; jfr bägante & fràmmante).
hèmma adv. = 1) hemma 2) i uttr. d'ā̃'nte (dā vā'nte) mō' hèmma mā̃'n det är (var) ej mycket bevändt med honom.
hèmma-bāga a. hembakt.
hèmma-dåtter s. f. hemmadotter.
hèmma-jifta s. f. hemgift.
hèmma-jōrt a. 1) hemmagjord 2) klumpig, otymplig (om menniskor).
hèmman s. n. hemman, helt mantal.
hèmmane s. n. torpställe.
hèmmans-dēl s. m. hemmansdel.
hèmmans-ājjare s. m. hemmansegare.
hèmma-spū'n a., n. -spunnet, hemspunnen.
hèmma-statt a. hemmastadd.

hèmma-sån s. m. hemmason.

hèmma-tamma a. hemtamd.

hèmma-ve adv. hemma, i hemmet.

hèmma-vöven a. hemväfd.

hèmm-böjd s. f. hembygd.

hèmm-cår a. hemkär.

hèmmel s. m. himmel.

hèmmel-rīge s. n. himmelrike.

hèmmels-tekken s. n. (skämts.) cunnus.

hèmm-gang s. m. hemgång.

hèmm-ifrå adv. hemifrån.

hèmm-komma s. f. hemkomst.

hèmm-ort s. m. hemort.

hèmm-vest s. n. hemvist.

hèmm-väjj s. m. hemväg.

hèmm-åd(er) adv. hemåt.

hèmmål a. 1) hemtreflig (om ställen) 2) glädtig, kry (om menniskor).

héms(es) pron. hvems.

hemsk a. 1) hemsk, vederstygglig 2) förskräckt, hemsk till mods.

hèmsken a. vederstygglig.

hèrra sv. v. 1 ragla, svindla.

hèspa sv. v. 1 1) hala in, skiftevis med höger och venster hand draga åt sig (längre trådar, tåg o. d.) 2) hèspe dí sä slefva i sig, skyndsamt äta (om supanmat) 3) hesp åd dä cåften håll munnen.

hèspel s. m. liten garntåt.

hess interj. rop hvarmed hundar hetsas.

hèssa sv. v. 1 hetsa (hundar).

hèssi a. hetsig.

hī s. n. ide, håla, vilddjursnäste.

hīd adv. hit.

híd-ikreng prep. hitom.

híd-kommen a. hitkommen.

híd-åd(er) adv. hitåt.

hiller s. m., vanl. b., = hèller, hjerna.

hiller s. m. (sälls.) = bärshiller.

hin(d)ra sv. v. 1 = hindra.

hinn s. f. rakknifsbrynsten. (Isl. hein.)

hìnna s. f. = hinna.

hìnna st. v., hann & hant, hùnne, hù'n och sv. v. 2 = 1) hinna. Sms. hinn upp. 2) Opers. räcka till.

hínner s. n. hinder.

hìnner-sam a. hinderlig.

hìsa sv. v. 1 hissa. Sms. hīs úpp, hīse nér.

hìseng s. m. segelgarn. (N. & d. hyssing.)

hìsenge-snūr s. f. segelgarnssnodd.

hìsenge-sträkke s. n. »ett tåw idä hìseng, sum en sträkker såweblāt mä».

hìsenge-tämmar s. m. pl. tömmar af hìseng.

hìskele a. hisklig.

hìsna sv. v. 1 1) hisna 2) bli frostskadad (om säd). Sms. hīsne búrt (om säd).

híttedaks adv. hittills.

híttess adv. hittills.

hìnka sv. v. 1 halta.

hō pron. 1) hon; hènnes(es) hennes; hènner henne (enkl. 'a & (sälls.) -'ner) 2) Ni (i tilltal till fruntimmer, liksom hann i tilltal till karlar).

hō s. m., pl. hòar, = ho.

hòa s. f. hona.

hòb s. m. hop.

hòball s. m. tiden mellan tvänne andtider.

hóber def. s. m. hop, hoper.

hòda sv. v. 1 hota.

hogg s. n. hugg.

hògga st. v. hogg, hògge, hòggen hugga. Sms. hogge búrt, dí, dúr, nér, súnt, hogg ikåll, isär m. fl.; hogg ijänn (må) 1) sätta sig till motvärn 2) icke blifva svaret skyldig.

hòggane s. n. hugg.

hòggare s. m. huggare.

hògg-bīda s. f. »en stålbedde, sum sedder fást i smìstāt; en bròggar a te å hògg åv järn på». (N. hoggbit.)

hògge-bakke s. m. ställe der ved hugges (vedsågning är ovanlig i bygden).

hògge-stabbe s. m. huggstock (inne i stugan).

hògge-stekka s. f. huggspån.

hògge-ståkk s. m. huggstock (ute på hòggebakken).

hògg-järn s. n. huggjern.

hògg-lamm a. tredsk, vresig.

hògg-orm s. m. 1) huggorm 2) snäsig menniska.

hògg-tann s. f. huggtand.

hòkstōr a. förmäten, stolt. (Jfr sv. hugstor.)

hòmla s. f. humla.

hòmle s. m. humle.

hòmle-bū s. n. humlebo.
hòmle-gål s. m. humlegård.
hòmle-kåppa s. f. humlekoppa.
hòmle-rōser s. f. pl. (sälls.) Geum rivale.
hòmle-stang s. f. humlestång.
hòmle-stokken a. stucken af en humla.
hòmle-tagg s. m. humlegadd.
hòmle-vessel s. m. humlerefva.
hòmle-vissle s. m. = föreg.
10 hòmma sv. v. 1 glunka, gifva en antydning om. (Jfr sv. hum.)
hòmme sä sv. refl. v. 1 flytta sig åt sidan (om hästar); vanl. i imperat. hòmme dä flytta dig åt sidan.
hòmmel s. m. 1) = tvìhommel 2) våvhommel.
hómmer s. m. hummer.
hómmer-klō s. f. hummerklo.
homȫr s. n. humör.
20 hōr s. n. = hor.
hòrakti a. liderlig.
hòra s. f. = hora, otuktig qvinna.
hòra sv. v. 1 = hora, bedrifva hor.
hòre-blā s. n. = hòra.
hòre-hunn s. m. liderlig karl.
hòre-hūs s. n. liderligt ställe.
hòre-slågg s. n. = hòra.
hōrn s. n. = 1) horn 2) hvarje af spetsarne af en stèngel.
30 hòrn-dåse s. m. snusdosa af horn.
hòrnete a. hornig.
hòrn-jel s. m.
hòrn-jädda s. f. horngädda, Belone vulgaris.
hòrn-kamm s. m. hornkam.
hòrn-knūde s. m. väggknut, i hvilken stockarne äro så lagda, att fyra vinklar uppstå. (Jfr klùbbeknūde, låseknūde.)
hòrn-knätt s. m. hornspets.
40 hòrn-slōa s. f. hornqvicke.
hòrn-tistel s. m. Cirsium lanceolatum.
hòrn-xē s. f. hornsked.
hòr-onge s. m. oäkta barn.
hòsta sv. v. 1 = hosta.
hòstane s. n. hostning.
hòste s. m. hosta.
hōv s. m., pl. hōvar, = hof, hästhof.
hòv-reng s. m. ytterkanten af en hästhof.
hòv-slaware s. m. hofslagare.
50 hòv-tang s. f. hoftång.
hòv-trang s. f. hoftrång, sjukdom i hästhofvar.
hòv-xägg s. n. hofskägg (på hästar).
how s. m. håg, lust.
how s. m. hög.
hòwa sv. v. 1 komma ihåg.
hòw-fjäll s. n. högfjell.
hògna s. m. hugnad.
hògnele a. hugnelig.
hògnesamt def. a. n. hugneligt. 60
hònger s. m. hunger.
hóngers-nȫ s. f. hungersnöd.
hòngra sv. v. 1 hungra.
hòngri a. hungrig.
hū s. f., pl. hū'r, hud.
hùbbe stūbe adv. hufvudstupa.
hū' sä sv. v. 1 huda sig (om sårade lemmar.
hūd interj. hut.
hūg s. m. huk. 70
hūge sä sv. v. 2 huka sig.
hūg-länt a. »dä kallar en e kú ne lånnane bòjjer sä ifrå kärsryggen å bàgåder». (Eg. huk-länd.)
hùjja sv. v. 1 ropa gällt.
hùjjane s. n. gällt rop.
hū-lȫs a. hudlös.
húndra räkn. hundra.
húndra-tāls adv. hundratals.
hùndre s. n. hundra daler. 80
hùndre-vīs adv. hundratals.
hunn s. m. hund.
hùnne-bedd s. n. hundbett.
hùnne-bedden a. hundbiten.
hùnne-cäksa s. f. Cerefolium sylvestre.
hùnne-grävleng s. m. Se svìne-grävleng.
hùnne-hūs s. n. hundkoja.
hùnne-klädd s. f. hundragg.
hùnne-måse s. m. hundmossa.
hùnne-ragg s. f. hundragg. 90
hùnne-romp s. m. hundsvans.
hùnne-slaw s. n. hundras.
hùnne-snūs s. m. hundsnus.
hùnne-spår s. n. hundspår.
hùnne-summa sv. v. 2 simma på samma sätt som hundar. (Jfr tåsesumma.)
hùnne-vedd s. m. hundvett.
hùnne-välp s. m. hundvalp.
hùnne-xinn s. n. hundskinn.
hùnn-onge s. m. hundvalp. 100

hůnnsvått s. m. 1) hundsfott 2) insydt tygstycke »i **bägåre å'n på e flånka**».

hūs s. n. = 1) hus 2) herberge, nattqvarter 3) Se **húse**.

hŭsa s. pl., blott i uttr. **sedde te hŭsa** hafva undantagsförmån.

hŭs-behōv s. n. (blott i uttr. *te* h.) = husbehof.

húse s. n. pl. b. 1) samtliga byggnaderna på en gård 2) uthusen.

huséra sv. v. 1 = husera.

huséreng s. f. oväsen, stoj.

hŭse-frē f. s. husfred.

húsens fålk husfolket.

hŭse-rumme s. n. tillräckligt utrymme inomhus.

hŭse-röda s. f. husröta.

hŭs-fålk s. n. husfolk.

hús-fårhōr s. n. husförhör.

húsfårhōrs-längd s. f. husförhörslängd.

hùska sv. v. 1 slänga i höjden. Sms. **hùsk upp**. — **huske kråga** (ett slags lek).

hŭs-kårs s. n. huskors.

hŭs-mann s. m. 1) **én sum sedder te hŭsa** 2) större jordfast sten i åker.

hŭs-rumm s. n. husrum.

hŭs-tävla s. f. b. hustaflan.

hùstru s. f. hustru.

hŭs-vill a. = husvill, hemlös.

hŭs-våra s. f. bostad(srum), inhysning.

hŭsåll s. n. hushåll.

hŭsålla sv. v. 1 hushålla.

husållare s. m. sparsam man.

husållneng s. m. hushållning.

husållerska s. f. hushållerska.

hut interj. = hut.

hŭta sv. v. 1 = huta.

hutt interj. hut.

hùttra sv. v. 1 darra af köld. (Jfr N. hustra.)

hŭ' (**hŭu**) s. n. hufvud. H.

hūv s. m. = 1) huf 2) = **slåwtunna**.

hùvve s. n. hufvud.

hùvve-bry s. n. hufvudbry.

hùvve-bått s. n. hufvudsvål.

hùvve-cörka s. f. hufvudkyrka.

hùvve-dīge s. n. hufvuddike.

hùvve-dūg s. m. hufvudduk.

hùvve-flätte s. n. 1) skinnet på hufvudet 2) fattningsförmåga.

hùvve-gā'ln a. hufvudyr.

hùvve-hår s. n. hufvudhår.

hùvve-jāl s. f. hufvudgärd.

hùvve-klā' s. n. simplare hufvudduk.

hùvve-kål s. m. hufvudkål, hvitkål.

hùvve-law s. n. hufvudlag (på betsel och grimmor).

hùvve-plagg s. n. hufvudplagg.

hùvve-pūda s. f. hufvudkudde.

hùvve-skalle s. m. hufvudskalle.

hùvve-skult s. m. hufvud, skalle.

hùvve-skål s. f. hufvudskål.

hùvve-stā s. m. 1) hufvudstad 2) (skämts.) hufvud.

hùvve-stōl s. m. hufvudlag (på betsel).

hùvve stŭbe adv. hufvudstupa.

hùvve-svāle s. m. hufvudsvål.

hùvve-vārk s. m. hufvudvärk.

hùvv-ōr a. hufvudyr.

húw(e) a. hög.

hùwda sv. v. 1 (göra högre?).

húwer a. höger.

hùw-leggane a. högländ.

hùw-ly s. n. tillfälle då många kunna höra hvad som säges.

hùw-lånt a. högländ.

hùw-lånt a. som har stupande länder (om hästar).

hùw-lårt a. mycket lärd.

hùw-mjält a. högmält.

hùw-mōd s. n. högmod.

hùw-mōdas sv. dep. v. 1 högmodas.

huwmódi & **hùwmōdi** a. högmodig.

hùwra s. f. b. högra handen.

hùwre a. högre.

[**hu** pron. = **hå**.]

hufs s. m. hyfsning, städadt skick.

hùfsa sv. v. 1 hyfsa, städa.

hùfsele a. ren, snygg.

huft s. f. höft.

hùfte-knōg s. m. höftben.

hūl s. n. hål.

hūl a. 1) ihålig 2) glupsk.

hūl förstärkande adv. frf. a. **jyb**.

hŭla s. f. håla.

hŭla sv. v. 1 urhålka. Sms. **hūle dúr**

hŭl-cāga a. som har infallna kinder.

hùleng s. m. vallhjon.

hùlenge-peltonge s. m. vallgosse.

hùlenge-tōsonge s. m. vallflicka.

hùlete a. hålig, full af hålor.
hŭl-fâdd s. n., vanl. b., hålfot.
hulj s. m. djup göl i å eller bäck.
hŭl-stamp s. m. hålstamp.
hùrpa sv. v. 1 snörpa. Sms. **hurp ihŏb.**
[**hurr** s. lin.]
hùrra sv. v. 1 hurra.
hùspen s. m. 1) husbonde 2) öfverman.
huspenĕra sv. v. 1 spela öfverman, behandla öfvermodigt.
hùspene-fâlk s. n. husbondefolk.
huss interj. hut (till svin).
hy sv. v. 3 piska, prygla upp. (Isl. **hýða.**)
hy sv. v. 3 arbeta häftigt, skynda, brådska. (N. **hya.**)
hýbel s. m. litet rum, kyffe. (Jfr isl. **hýbýli.**)
hýbäkk s. ett hasardspel.
hỳgga s. f. käresta, hjertevän. H.
hỳggele a. hygglig.
hý-hår s. n. enstaka skäggstrå. (Jfr isl. **hý.**)
hỳlla s. f., b. pl. **hỳ'lne**, hylla.
hỳlla sv. v. 2 visa huldhet.
hỳnne s. n. hörn.
(**hỳra** sv. v. 2 = hyra.)
hỳra s. f. = 1) hyra 2) hyra på fartyg.
hỳsa sv. v. 2 = hysa.
hysk s. f. hyska.
hỳskele a. hisklig.
hỳtta s. f. litet hus.
hỳtta sv. v. 1 & 2 1) göra hotande åtbörder, höta 2) i uttr. **du (hann** o. s. v.) **hýtter'nte dărvelawen** du (han o. s. v.) rår ej med detta.
hăgen a. lysten, fiken.
hăkke adv. hvart.
hăkken pron. interr., f. **hăkke**, n. **hăkke(t)**, hvilken; i **hăkke dä ă** i hvilket fall som helst, ändock.
hål a. hal.
hăla sv. v. 1 halka. — Sms. **håle nĕr.**
hăltna s. m. halka, halkig väderlek.
hămmår s. m. hammare.
hămmåre-klō s. f. hammarklo.
hămmåre-skaft s. n. hammarskaft.
hămmåre-slaw s. n. hammarslag.
hår s. n. = hår, hårstrå.
hărete a. hårig.
hăr-flätta s. f. hårfläta.
hăr-gål s. m. hårgård, hårfäste.
hăr-låkk s. m. = hårlock.
hăr-nål s. f. hårnål.
hăr-pigg s. m. hårstripa.
hăr-pistra s. f. hårstripa.
hăr-sīa s. f. b. hårsidan, **nárven.**
hărs-mūn s. m. hårsmån.
hăr-sträggla s. f. hårstripa.
hăr-tōva s. f. hårtest.
hăr-tusta s. f. hårtest.
hăr-tåsa s. f. cunnus.
hăr-tåwa s. f. hårlock, hårtest.
hăr-vokster s. m. hårväxt.
hås a. hes.
håv s. m. = håf.
håv s. n. (konunga-)hof.
hăva sv. v. 1 = håfva. Sms. **håv(e) (d)í, (d)úr.**
hăvvål s. n., vanl. pl., solf.
hăvvåla sv. v. 1 1) sätta **hăvvål** i väfven 2) bråka, krångla.
hăvvåle-căpp s. m. solfkäpp.
hăvvåls-knūde s. m. solfknut.
hă 1) pron. hvad 2) (frågande) adv. huru.
hădden pron., n. **hăddent**, hurudan.
hădd-vār a. 1) = **bluw** 2) = **săr.**
hăffår adv. hvarför.
hăll s. n. sysslande, arbete (blott i uttr. **väre i hăll mă** hålla på med).
hăll s. n. håll, afstånd.
hăll s. n. skjutshåll.
hăll s. n. hull.
hălla st. v. **hull, hùlle, hù'ln** 1) hålla. Sms. **hălle frámm, mă, hăll étter, í, ihŏb, ijănn, imŏd, ínn, isăr, úd, ùpp** m. fl. 2) akta, värdera 3) uppehålla sig, vistas 4) hålla, ej gå sönder. — Sms. med afvikande betydelse: **hăll ăd să** väga sina ord; **hălle på (noggen)** vara fiendtlig mot, yrka ansvar på; **hălle pă** 1) hålla på (med) 2) vara nära att.
hăllbărs-trē s. n. hyll, Sambucus.
hăller s. m. hulling.
hălles adv. huruledes, huru.
hăllet s. n. b. håll (styng, inflammation).
hăll-hāge s. m. timmerhake, »**en hăge sum de hăr nă de skrăr témmer**».
hăll-kăr s. m. hållkarl.
hăllna s. m. styrka, varaktighet. (Eg. hållnad.)

hålls st. dep. v. hållas.
hållt, imper. af *hålla*, stanna.
hållt s. n. skogshult.
hållte-grān s. f. stor gran.
hålja sv. v. 1 lindrigt tröska nybergad säd. (Jfr sv. dial. **hälge, halje, kärfve**; N. **holga** »binde hø sammen i bundter».
hålk s. m. 1) hålk (aflångt, urhålkadt träkärl) 2) **fÿrstekkehålk**.
hålka sv. v. 1 halka. Blott i förbindelsen **hålka å gå̃** (då det är slipprigt eller mycken snö).
hålma s. f. hafreax.
hålme s. m. holme.
[**hånn** s. n. horn.]
[**hånn-** se **hōrn-**.]
hånne pron. hvarje; blott i uttr. **i hånne stånne** ideligen.
hå-pass adv. 1) (frf. adj.) huru 2) huru mycket.
håpp s. n. hopp, skutt.
håpp s. n. hopp, förhoppning.
håppa sv. v. 1 hoppa. — Sms. **håppe nér, úpp** m. fl.
håppas sv. dep. v. 1 hoppas.
håppe-tåsa s. f. tossa.
håpp-sa'n interj. hopp, hej. (Eg. hopp, sade han.)
hårr pron., n. **hårt**, hvar och en; **hårr sinn & hårr-sinn** hvar sin.
hårre adv. 1) hvar, hvarest; **hårre på law** hvar, på hvilket ställe. 2) hvart, hvarthän.
hårsken konj. hvarken.
hårdas-bokser s. f. pl. hvardagsbyxor.
hårdas-klā'r s. pl. hvardagskläder.
hårdas-klänneng s. f. hvardagsklädning.
hårdas-law s. n. hvardagslag.
hårdas-pjās s. m. sluskig, illa klädd mansperson. (Eg. hvardagspjes.)
hårdas-råkk s. m. hvardagsrock.
hårdas-väst s. m. hvardagsväst.
håssa s. f. strumpa.
hâsse-bann s. n. strumpeband.
håsse-fōd s. m. strumpfot.
håsse-krawe s. m. strumpkrage.
håsse-ladd s. m. afklippt strumpfot.
håsse-lesten s. m. b. strumplästen.
håsse-lägg s. m. strumpskaft.
hått pron. hvad.

hâtta a. beskaffad.
hâtte s. m. person från norra Bohuslän. (Samma ord lär i Halland förekomma såsom namn på nordhalländingar.)
hâtte-bōjde s. f. b. hâttbygden, Norra Bohuslän.
hâtt(e)-vār a. = **hâddvār**.
[**hâ-vār** a. = **hâddvār**.]
hâvv s. m. tillräcklig jäsning (på deg och bröd).
hâvva a. tillräckligt jäst (om deg och bröd).
hâvve sä sv. refl. v. 1 få tillräcklig jäsning.
hâvvel adv. huru.
hā sv. v. **hädde, hätt, hätt** häda.
hāda sv. v. (se **hā**) = häda.
hägg s. f. = hägg.
hägge-blumm s. n. koll. häggblommor.
häkk s. m. = 1) häck, buskhäck 2) Se **brō-häkk, hōhäkk, xèhäkk** m. fl.
häkka st. v. **hakk, hòkke** hänga, vara hängande. Sms. **häkk ihōb** m. fl.
häkka sv. v. 2 upphänga. Sms. **häkk upp** m. fl.
häkke-hūl s. n. »**ett hūl sum går ifrå hōrännet å te krùbba**».
häkkla sv. v. 1 häckla lin.
häkkla s. f. linhäckla (med 49 jernpinnar).
häksa s. f. = hexa.
häkta sv. v. 1 1) fästa; vanl. i sms. **häkte dí, fást, på̃, häkt ihōb** 2) fördröja 3) i uttr. **då häktar'nt'é på lívet** det gäller ej lifvet, är ej så brådtom.
häkte s. n. pl. koll. hysk och hakar.
häkte-tang s. f. »**e lìde táng mä smäle räge cåftar te å bōjje hàsper å sâd-dent mä**».
häl s. m. häl.
hāla sv. v. 2 1) härda jern 2) uthärda köld.
hāla sv. op. v. 1 & 2 blott i sms. **hāle på̃ = ledde på̃**.
hāle-hō s. m. 1) härdkar (i smedjan) 2) tungt, ansträngande arbete i barnaåren: **dånn pelten ha vurt i hālehōn**.
hāle-vān s. n. härdvatten.
hālsel s. m. härdning.
hāl-skaft s. n. del af fot eller strumpa från häl till vrist.
hāl-skō s. m. = **kl̇ákkxēna**.

hä̊pen a. = häpen.
hä̊pna sv. v. 1 = häpna.
hä̊r adv. här.
hä̊renge, i förbindelsen **dänn hä̊renge** den här; se **dänn dä̊renge.**
hä̊rie (& **härje**), i förbindelsen **dänn hä̊rie** den här; se **dänn dä̊rie.**
hä̊v s. n. pl. åthäfvor.
hä̊va sv. v. 2 = häfva, lyfta, välta; blott i sms.: **häv í, ínn, ihṓb, isä̊r, ùnnar, úpp, häve búrt, dúr, frámm, nér, pä̊.**
hä̊gna sv. v. 1 hägna. Sms. **hä̊gn inn.**
hä̊gna s. m. hägnad, gärdesgård.
hä̊nga st. v. **hang,** [**hònge**] hänga. Sms. **hä̊nge dí, fást** m. fl.
hä̊nga sv. v. 2 upphänga. Sms. **hä̊ng upp.** — Refl. **hä̊nge sä, hä̊ng upp sä** hänga sig.
hä̊ngare s. m. träribba? på halmtak.
hä̊nge-dy s. n. gungfly.
hä̊nge-lås s. m. hänglås.
hä̊nge-mä s. n. efterhängsen menniska.
hä̊nge-tyda s. f. = **ä̊nge-tyda.**
hä̊nge-vä̊nga a. som slokar vingarna.
hä̊ngla sv. v. 1 hängla, vara krasslig.
hä̊nglare-sygen s. m. b. krasslighet.
hä̊nglete a. krasslig.
hä̊ngsle s. n. hängsle.
hä̊ngsle-strä̊pp s. m. hängslestropp.
hä̊nke s. n. (trä-)hank (på en gärdesgård).
häfta sv. v. 2 = 1) häfta 2) fördröja.
häfta s. f. hinder. — **h. på dä tö̊ra** förstoppning, **h. på dä vä̊da** urinstämma.
häfte-pläster s. n. häftplåster.
häfti a. häftig.
häjj interj. = hej.
häjja s. f. b. blott i uttr. **färe te häjja** råka illa ut, gå under.
häjj-galä̊pp s. n. starkt galopp.
häjd s. f. = 1) hejd, måtta 2) hast, **arbéta i häjd.**
häjs upp sv. v. 1 = **hīs upp.**
hälla sv. v. 1 & 2 strömma, hällregna.
hälla sv. v. 1 = hälla. Sms. **häll upp, hälle dúr, dí.**
hälla s. f. stenhäll.
hälle 1) konj. eller 2) adv. eljest.
hälle-flundra s. f. helgeflundra.
häller adv. 1) hellre 2) heller.
hällia adv. eljest.
hälsa s. f. = helsa.
hälsa sv. v. 1 = helsa. Sms. **hälse pä̊** 2) framföra en helsning; **hälse gätt på ...** helsa till någon.
hälse-fyr s. n. (mildare uttryck för) helvete.
hälsesam a. 1) frisk 2) helsosam.
hälse-tarm s. m. (blott i nekande satser) helsa, friskhet; **d'ä'nte hälsetarm i'n** han är genomsjuk.
hälsneng s. m. helsning.
hält s. m., vanl. b. **hälten,** hälft.
hältan s. m. b. hälften.
hälten-brogg s. n. hälftenbruk.
hälten-broggare s. m. hälftenbrukare.
hälvete s. n. helvete.
hälj s. f. helg.
hälje-dä s. m. helgdag.
häljer, blott i uttr. (**te**) **häljer i vall hin** i våld. (Eg. Hel i våld.)
häljere s. n. helvete.
hämna sv. v. 1 = hämna, hämnas. Vanl. i uttr. **hämne hármen** tillfredsställa sin hämndlystnad.
hämsa sv. v. 1 göra säd ren från **hämse** (genom sållning).
hämse s. n. »**ägnar, kärt hálm, tistelsknápp å säddent, sum stànnar i hämsesållet**».
hämse-såll s. n. såll hvari **drä̊se** sållas för att skilja säden från agnar, halmstrån o. d.
hämta sv. v. 1 = hemta.
händelse s. m. = händelse.
händleng s. m. mindre klippa blånor. (Jfr **brùva.**)
hänna adv. hädan, härifrån.
hänna sv. v. 2 hända.
hänna sv. v. 1 = **hämna.** S.
hänne, blott i förbindelsen **dänn hänne,** neutr. **dä hänna,** pl. **de hänne,** den här.
hännta sv. v. 1 plocka, upphemta.
här adv. här. H.
här-bälja sv. v. 1 gallskrika.
härli a. härlig.
härka sv. v. **härte, härt, härt;** vanl. i sms. **härk ihṓb** hopsnörpa.
härlihēd s. f. härlighet.
härma sv. v. 2 = härma.
härra s. n. häred.

hărras-dommare s. m. häradsdomare.
hărras-hövdeng s. m. häradshöfding.
(**hărras-văjj** s. m. häradsväg.)
[**hărr-da** s. m. herredag (?). I en gammal visa om yttersta domen: »en **hărrda i höjden ăr vŏrden beslûten**»; möjligen eg. härdag.]
hărre s. m. = herre.
hărre-mann s. m. = herreman.
hărre-mărra s. m. blott i uttr. **hålle h.** sofva långt inpå dagen.
hărrete def. a. n. mångfärgadt, strimmigt (om smör).
hărrskăb s. n. herrskap.
hărrskăbs-vīs, i uttr. **på h.** på herrskapsvis.
hărs s. n. harts.
hărs adv., i uttr. **hărs å tvărs** härs och tvärs.
hărsa sv. v. 1 hartsa.
hărske să sv. refl. v. 1 harkla.
hărsken a. = härsken.
hărti s. m. hertig.
hărva s. f. = härfva.
hărva sv. v. 1 = härfva.
hărve-trē s. n. nystfot.
hăsko s. m., pl. **hăskonar**, hästsko.
hăst s. m. = häst.
hăste-bēn s. n. hästben.
hăste-bydare s. m. hästbytare.
hăste-cyv s. m. hästtjuf.
hăste-cămpa s. f. ofruktsamt sto.
hăste-cŏdd s. n. hästkött.
hăste-fjart s. m. hästlort.
hăste-grăs s. n. ett slags ogräs i åkrar.
hăste-hawe s. m. beteshage för hästar.
hăste-hannlare s. m. hästhandlare.
hăste-hōv s. m. hästhof.
hăste-hū s. f. hästhud.
hăste-huvve s. n. hästhufvud.
hăste-hår s. n. hästtagel.
hăste-klădd s. f. koll. hästhår.
hăste-kålv s. m. Geum rivale.
hăste-kåpper s. f. pl. ett slags koppor.
hăste-lort s. m. hästlort.
hăste-makt s. f. Se **makt** 2).
hăste-romp s. m. hästsvans.
hăste-ryggen s. m. b. hästryggen.
hăste-skrāba s. f. hästskrapa.
hăste-skrătt s. m. häst-åtel.
hăste-skăjjare s. m. hästskojare.
hăste-slaw s. n. 1) hästras 2) hästspår.
hăste-spår s. n. hästspår.
hăste-stōv s. n. mjell (fnassel), affall vid hästars skrapning.
hăste-svans s. m. hästsvans.
hăste-täkke s. n. hästtäcke.
hăste-valtra s. f. ställe der en häst vältrat sig.
hăste-vill a. brunstig (om ston; eg. hästvild).
hăste-xīd s. m. hästlort.
hăste-xölt s. n. det bästa lädret på en hästhud.
hătta s. f. dålig mössa.
hăvd s. f. mark, som blifvit fet genom sejj. (Jfr rspr. **häfd.**)
hăvda a. som blifvit fet genom **sejj** (om jord).
hō s. m. = hö.
hō-bärjneng s. f. höbergning.
hō-cămme s. m. så mycket hö som man kan bära på en gång.
hō-căra s. f. hökärra.
hō-cōreng s. f. inbergning af hö.
hō-dătt s. m. hötapp.
hō-fang s. n. ett fång hö.
hō-frō s. n. = höfrö.
hōg s. m. hök.
hō-gaffel s. m. högaffel.
hōgare s. m. hökare.
hōge-näbb s. m. hök-näbb.
(**hōger** a. = höger.)
hōge-răve s. f. b. »**nă nŏggen blÿstrar um ŏtta, pla de sla: dú kommer i h. inna kvăl'n.** (Eg. om kacklande höns.)
hōge-revven a. 1) hök-rifven 2) trasig.
hō-gål s. m. höhemman.
hō-how s. m. hög af hö.
hō-häkk s. m. höhäck (galler af spröt ofvan krubborna i stall).
höjd s. f. höjd.
hōjda s. f. höjd, upphöjning, platå.
hōjja sv. v. 2 höja. Sms. **hōjj upp.**
hōkk-făl s. f. högfärd.
hōkk-fălo a. högfärdig.
hō-klekk s. m. hötapp.
hō-knās s. n. torrt smuladt höaffall. (Jfr **knåsa.**)
hō-krōg s. m. hökrok.

hökst a. & adv. högst.
hökt def. a. n. & adv. högt.
hôkti s. f. högtid, gladt och betydelsefullt tillfälle, glådjande händelse.
hôktídele a. högtidlig.
hôktis-dā s. m. högtidsdag.
hôktis-k*l*ätt a. högtidsklädd.
hō̆-lāᶜ s. f. hölada.
hō̆-l*ā*s s. n. hölass.
hō̆-mūv*a* s. f. mindre hög torrt hö.
hō̆-m*ū*l*e* s. m. = **hō̆knās**. (Se **m*ū*l*e***.)
hō̆r*a* sv. v. **h*ū*rt*e*, h*ū*r*t*, h*ū*r*t*** 1) höra. Sms. **hōr*e* pā̆** m. fl. 2) fråga, förhöra. Sms. **hōr *ètter*, hōr ā̆d** fråga efter, bedja om något. 3) **hōr ihṓb** höra samman, **hōr*e* t*é*** tillhöra.
hō̆-rīv*a* s. f. höräfsa.
hōrs*e*l s. m. hörsel.
hō̆-r*ä*nn*e* s. n. höränne.
hōs*a* sv. v. 2 1) ösa. Sms. **hōs í, *ú*pp, úr.** 2) opers. = **hōs*e* nēr** störtregna.
hōs*a* s. f. vattenskopa.
hōs*e*-kâll*a* s. f. ösämbar. (Se **k*ä*ll*a*.**)
hōs*e*n s. m. b. i uttr. **h*ä*ll*a*n*e* hōs*e*n** hällregn.
hôst s. m. höst.
hō̆-stāᶜ s. m. hölager i en lada.
hō̆-stakk s. m. höstack.
hō̆-st*a*bb*e* s. m. sista återstoden af en **hōstā**ᶜ.
hôst-*fl*ō s. f. höstflöde.
hôst-*fl*omm s. m. höstflöde.
hôst-lägg*a* sv. v. (se **lägg*a***) höstplöja.
hôst-p*l*öjj*a* sv. v. 2 höstplöja.
hôst-p*l*öjje*ng* s. f. höstplöjning.
hôst-p*l*öjsl*a* s. f. höstplöjd åker.
hō̆-strå s. n. höstrå.
hō̆-strä*ng* s. m. hösträng.
hō̆-såd*a* s. f. hösåta.
hō̆-säkk s. m. hösäck.
hō̆-*t*app s. m. hötapp.
hō̆-tinne*ng* s. m. = **hōsträ*ng*.**
hō̆-tromm s. n. = **hōc*ā*r*a*.**
hō̆-t*u*rk s. m. torkväder vid höbergning.
hōv*e*l*e* a. höflig.
hōvvde*ng* s. m. 1) (sälls.) höfding, storman 2) höjd, upphöjning.
hōvv*e*l s. m. hyfvel.
hōvv*e*ls-bä*n*k s. m. hyfvelbänk.
[**hōvv*e*ls-j*ä*rn** s. n. hyfveltand.]
hōvv*e*l-spōn s. f. hyfvelspån.
hōvv*e*l-strä*ng* s. m. = ***uppehállsträng*.**
hōvv*el*-ståkk s. m. hyfvelstock, trävirket i en hyfvel.
hōvv*e*l-s*ā*l*e* s. m. underlag af hårdare träslag under en hyfvel.
hōvv*e*l-t*a*nn s. f. hyfveltand.
hōvvl*a* sv. v. 1 hyfla.
hō̆-v*ä*jj*e*n s. m. b. Blott i uttr. **i h.**, med afseende på höväxten.
hō̆-x*ä*mm*a* s. f. regnskur under höbergningen.
hō̆-år s. n. höår.
hōn*a* s. f. = 1) höna. — pl. **hōn*e*r**, b. **hōn*e***, höns 2) cunnus.
hōn*e*-būr s. m. hönsbur.
hōn*e*-cykk*l*e*ng* s. m. hönskyckling.
hōn*e*-hūs s. n. hönshus.
hōn*e*-krō s. m. hönskräfva.
hōn*e*-rēr*e* s. m. hönsrede.
hōn*e*-t*a*rm*e*n s. m. b. i uttr. **v*ā*r*e* líg hōn*e*t*a*rm*e*n** hafva en osläcklig matlust.
hōn*e*-vawl*e* s. m. stång, hvarpå hönsen sätta sig om natten, **n*ä* de ›*fl*uw*e*r *ú*pp›.**
hōn(*e*)-ägg s. n. hönsägg.

I.

ī (betonadt) & **i** (obetonadt) pron. = I.
ī (betonadt) & **i** (obetonadt) prep. = i.
iànse*n* adv. ijåns.
i*á*msis adv. jämsides.
ib*lá*nn(t) adv. ibland, stundom.
ibrédd adv. i bredd.
[**ibrédd*e*s** adv. i bredd.]
idā̆ adv. i dag.
ìd*e*l*e* a. idel.
id*ä* prep. utaf.
ifr*ä* prep. ifrån. — **de hàr'nt*e* mō̆**ᶜ **ifr*ä* en*ä*'n** de äro nästan lika.
igā̆r adv. = i går.
ihṓb(*a*) adv. ihop, tillsamman.

ihób-kröben a. hopkrumpen.
ihów adv. ihåg.
ìhälli a. ihållig.
[ihäl adv. ihjel.]
ìhärdi a. ihärdig.
ijàmter prep. bredvid.
ijäl adv. ihjel.
ijäum adv. & prep. igenom.
ijäl adv. ihjel.
ijäl-slowen a. ihjelslagen.
ijäl-stokken a. ihjälstucken.
ijänn adv. = 1) igen, ånyo 2) (i sms. med verb) igen, ihop, samman.
ijänn-båna a. igenbarnad, som blifvit barn på nytt.
ijömmel adv. & prep. genom.
ijönnum adv. & prep. genom.
ikréng adv. & prep. 1) omkring 2) förbi.
ikäll adv. om kull.
ìlla adv. = 1) illa 2) mycket (förstärkande frf. a. lèssen o. d.).
ìll-härdi a. ihärdig.
ìll-kall a. isande kall.
ìllkànn s. m. igelkott.
ìll-stekka st. op. v. sticka häftigt.
ìll-svī st. op. v. svida mycket.
ìll-ty s. n. 1) hårdt, svårarbetadt virke. (Jfr ty 2).) 2) elak, krånglig menniska.
ìll-vār s. n. = ùvår.
ilsk a. ilsken.
ìlsken a. = ilsken.
ìläjja s. f. 1) blött, dåligt väglag 2) (sälls.) = ùläjja.
ilände s. n. elände.
iländi a. eländig.
ìleng s. m. häftig bitande snöby.
ìle s. m. igel.
ìlke s. m. valk på fötterna.
ìmme s. m. imma, vattenånga.
ímmers fort adv. immerfort.
imód prep. 1) emot 2) i jämförelse med.
imällum prep. emellan.
imällumåd adv. emellanåt.
inn adv. = in.
ìnna adv. 1) innan 2) inom (om tid) 3) dessförinnan.
ìnnafärr adv. & prep. innanför.
inn-ä'ln a. ihärdig. (Jfr àldōn.)
ìnnante adv. & prep. inifrån. (Jfr bågante, fràmmante m. fl.)

ìnnane förstärkande adv. innerligt, mycket, särdeles.
ìnnbāga a. listig.
ìnnbāga förstärkande adv. frf. a. stygg. (Se stýgg(e) 2).)
ìnnbilla sv. v. 1 inbilla.
ìnnbillneng s. m. inbillning.
ìnnele förstärkande adv. = ìnnane.
ìnnepå prep. inne på.
ìnne-stöa s. f. b. den tid då kreaturen fodras inne.
ínnetter prep. inefter, bortöfver.
ìnneve invid, inne vid.
ìnnfall s. n. = infall, nyck.
ìnnfunster s. n., vanl. pl., innanfönster.
ìnngang s. m. ingång.
ínnhatt a. åtgången, slut (uppäten o. d.). (Eg. inhafd.)
ìnnhūl a. ihålig.
ìnnhyses adv. = inhyses.
ìnnhyses-jōn s. n. = inhyseshjon.
ìnni 1) adv. & prep. inuti 2) inne i.
ínnifrå adv. & prep. inifrån.
ìnnikreng adv. & prep. inne, innanför, på insidan af.
ìnnimōd prep. in emot, i närheten af.
ìnnlē s. f. insida.
ìnnmāri a. illmarig.
ìnnmūra a. inmurad.
innmåde s. n. inmäte.
innó adv. ännu.
ínnpå prep. in på.
ìnn-rē sv. v. 3 inreda.
ìnn-ressla s. f. innanrede.
ìnn-sīa s. f. insida.
ìnn-skrevven a. inskrifven.
ìnnsyg a. genomsjuk.
ìnn-såle s. m. bindsula.
ìnn-tāga s. f. 1) (sälls.) nyodlad mark 2) (vanligt torpnamn).
innté prep. intill.
ìnntruggla a. inpluggad, inpyrd med.
ìnntrå a. enträgen.
innúnner prep. inunder.
[ìnnvartes adv. invärtes.]
ìnnvänneng s. invändning.
ìnnvärtes adv. = invärtes.
ínnåd(er) prep. adv. inåt.
ìnnåre a. inre.
ìnnåste a., n. ìnnåsta, innersta.

innäjjer s. f. pl. inegor.
innälver s. f. pl. inelfvor.
innöva a. inöfvad.
innöver adv. & prep.
[**Ir** pron. Er.]
Is s. m. = is.
Is förstärkande adv. frf. a. **kall**.
isa sv. v. 1 = isa.
isane förstärkande adv. = **Is**.
is-bark s. m. = isbark.
is-cällare s. m. = iskällare.
is-flawa s. f. mindre isflinga. (Se **flàwa**.)
is-kall a. iskall.
is-lägg s. m. = islägg.
iss sv. dep. v. impf. **ittes**, supin. **iss** & **ittas**, idas.
is-tapp s. m. = istapp.
ister s. n. — ister.
istånn adv. i stånd.
isúnner adv. i sönder.
isúnt adv. i sönder.
isýnnerhed adv. isynnerhet.
isär adv. = isär.
isär-skrokken a. remnad, gisten tillfölje af torka (om träkärl).
isánn(d)er adv. = i sänder.
itter adv. & prep. efter.
iver s. m. = ifver.
ivri a. ifrig.
ivājj adv. i väg.
ingang s. m. ingång.
ingrott (sällan **inngrott**) a. ingrodd.
inkomst (sällan **innkomst**) s. f. inkomst.

J.

[**jā'** s. m. lie.]
jakt s. f. jagt.
jàkta sv. v. 1 vara på jagt.
jákt-hunn s. m. jagthund.
jamm (härmning af kattens läte).
jàmsa sv. v. 1 tugga illa (om tandlösa personer).
järe s. m. 1) kant på en väf 2) den böjda ytterkanten af en krokigt vuxen björk. (Isl. **jaðarr**.)
jàwa sv. v. 1 jaga.
jángel s. n. meningslöst eller falskt tal.
jàngla sv. v. 1 tala utan uppriktighet och allvar, gifva löften o. d. utan afsigt att hålla ord.
jàngla s. f. menniska som **jànglar**.
ja adv. ja. — **já så mánn** ja visst.
jàbba sv. v. 1 gå tungt och ovårdigt.
jàbbe s. f. karl, som går klumpigt och ovårdigt.
jàggu adv. minsann. (Också ironiskt.)
jāl s. f. jäst. (Sv. dial. **gär**, Rietz 230.)
jàla sv. v. 2 gärda. Sms. **jāl ikréng** m. fl.
jàle s. n. gärde.
jáls-gål s. m. gärdesgård.
jálsgåls- se **jássgåls-**.
jàlsle s. n. gärdsle.
jā-miune s. n. medgifvande, tillåtelse.
jàmm-brädda a. fyld till brädden, jäms med brädden.
jàmm-cokk a. jämtjock.
jàmme adv. = **jàmmen**.
jàmmen adv. minsann. (Också ironiskt.)
jàmm-gō a. jämgod.
jàmm-kamp s. m. kamrat, stallbroder.
jàmna s. f. mindre slätt, jämn mark, platå.
jàmna s. i uttr. **fâr (må) jàmna** ständigt; **jàmnan jår fägnan** (ordspr.) 1) stadig medgång skänker tillfredsställelse 2) framtiden skall väl visa, om det alltid blir lika bra som nu.
jàmna sv. v. 1 jämna.
jámn(e) a. 1) jämn 2) vanlig, ofta förekommande (vanl. i superl. neutr. **då jàmnaste** det vanligaste).
jamt adv. jämt; **jámt å sámt** = **stätt å jámt** jämt och samt.
jàmta sv. v. 1 prata dumheter.
januvári s. m. januari.
jàrta s. n. hjerta.
jàrta a. djerf, behjertad.
jàrte-blō s. n. hjerteblod.
jàrtele adv. hjertligt.
járter s. m. hjerter.
jàrte-xälva st. v. skälfva, vara djupt upprörd (vanligen af skrämsel).

jass-gål s. m. gärdesgård.
jássgåls-linna s. f. längre sträcka gärdesgård.
jássgåls-stŏr s. m. gärdesgårdsstör.
jàssle s. n. gärdsle.
jàtta sv. v. 1 säga ja.
jekt s. f. gikt.
jemén a. 1) nedlåtande 2) usel.
jēn a. gin.
jènrāl s. m. general.
jèn-stejj s. m. genväg.
jèn-svā'rn a. gensvarig.
jèn-väjj s. m. ginväg.
jèbbe sä sv. refl. op. v. 1 träffa sig (om oväntade, lyckliga händelser).
jèbbe-lŏkka s. f. oväntad lyckträff.
jèbbe-xŏtt s. m. en som skjuter på måfå: »jèbbexŏtten träffar ókksâ iblann», pla de sia.
jedd s. f. get.
jèdde- se jìdde-.
jèdde-stabb s. m. ett slags ormbunkar. (Jfr stábbelsgräs.)
jèla sv. v. 2 banda laggkärl.
jèle s. n. koll. (trä- eller jern-)band på laggkärl.
jèlja s. f. hålväg, mindre dalgång mellan tvänne berg, bergpass.
jenerål s. m. general.
jèrre s. m. kilformig stripa, strimma.
jèrre-bŭg s. m. girigbuk.
jèrrete a. stripig, strimmig. (Se jèrre; Rietz 191 gerig.)
jèrri a. girig.
jèrrihēd s. f. girighet.
jèspa sv. v. 1 gäspa.
jèssa sv. v. 1 gissa.
jèsse-gåda s. f. gåta.
jèsten a. gisten.
jèstna sv. v. 1 gistna.
jèsvint a. flink, rask. (T. geschwind.)
jesvínte a. = gèsvint.
jèvla sv. v. 1 tugga med svårighet (om den som har dåliga tänder).
ji & jī st. v. gā, gùvve, gùvven gifva. — Sms. ji búrt, ji ètter, ijänn, té, úmm, úpp, úd. — Refl. ji sä jämra sig; ji sä lèvvanes åver blifva utom sig; ji sä ihŏb mä taga i tu med, ji sä isär lossna i söm eller fogning, ji sä té stanna; ji sä té å ... börja att ... Depon. jiss úpp uppgifvas, digna.
jidd s. f., pl. jíddar, get.
jìdda sv. v. jìtte, jitt gitta.
jìdde-cŏdd s. n. getkött.
jìdde-mjålk s. f. getmjölk.
jìdden a. raggig (om fån).
jìdde-ragg s. f. getragg.
jìdde-xinn s. n. getskinn.
jìdd-ost s. m. getost.
jift a. = gift.
jìfta s. f. 1) hemgift med hustru 2) hustru.
jìfta sv. v. 2 = gifta. Sms. jifte búrt. Refl. jìfte sä.
jìftare-fālo a. giftasvuxen.
jìftare-åre s. n. b. giftas-åren.
jìfter-mål s. n. giftermål.
jìlle s. n. = gille.
jisåll s. n. gesäll.
jivǟr s. n. gevär.
jō s. n. liehäl, skaftända på liar.
jō adv. jo; jṓ sâmänn jo helt visst.
jō' adv. (starkt bekräftande, vanl. såsom svar på en invändning) jo.
jòjjo männ adv. jo, naturligtvis.
jòkka sv. v. 1 = fòkka. (Jfr isl. jóð barn, foster, afkomma.)
jōl s. f. 1) jord 2) mark, jordmån, pl. jòler.
jōl s. f. gjord, tunnband.
jòl-brogg s. n. jordbruk.
jòl-bär s. n. smultron.
jòlbärs-kart s. m. smultronkart.
jòlbärs-stŏ' s. n. ställe der smultron växa.
jòl-fast a. jordfast.
jòl-fästa sv. v. 2 jordfästa.
jòl-harka s. f. ett slags gröfre kratta.
jòl-hommla s. f. ett slags mindre humla.
jòl-how s. m. jordhög.
jòl-hytta s. f. jordkoja.
jòl-klōtet s. n. b. jordklotet.
jòl-kryb s. m. träd som växer utmed jorden.
jòl-kūla s. f. jordkula. S.
jòl-lakkt a. 1) riktad (om liar) 2) ifrig och duglig i jordbruksarbete.
jòl-lägga sv. v. (se lägga) rikta en lie så, att han följer marken. (Se lŏrätta.)
jòl-mūn s. m. matjordens djup, matjord; jýb (gránn) jòlmūn djupt (grundt) matjordslager.

jōl-nadd s. f. jordnöt?

[jōl-pāra s. f. potatis.]

jōl-āpple s. n. potatisäpple.

jómm(e) a. ljum.

jòmmen a. ljum.

jómmfru s. f. 1) jungfru 2) jumfru.

jòmsa sv. v. 1. tugga trögt och med svårighet.

jōn s. m. Jon blund, sömnen.

jòre s. m. »nogge fínt rís mä svàrte àrter; nògge kallar'et får snāregrās».

jort s. m. »det som boskapen stöter upp för att omtugga».

jòrta sv. v. 1 idisla.

jong s. f. ljung.

jóngfru s. f. jungfru.

jóngfru-gang s. m. sakta och säflig lunk.

jòng-mō s. m. ljungmo.

jòngna sv. op. v. 1 blixtra (om kornblixt).

jòng-rabb s. m. ljungbevuxen mark.

jòng-slowen a. (Vårsäd, som har rostfläckar på halmen eller ock hvitnat utan att vara matad, kallas jòngslowen; jfr jòngna.)

ju adv. = ju.

jūd s. n. = ljud.

jūda st. def. v., partic. jōden gjuta.

jūde s. m. = jude.

jūd-goss s. n. gjutgods.

júli s. m. = juli.

jūl s. f. jul.

jūl s. n. hjul.

jūla sv. v. 1 hopsurra med tåg. Sms. jūl ihób.

jūl-ask s. m. hjulask (af messing).

jūl-begg s. n. förbrukad hjulsmörja.

jūl-bursa s. f. hjulbössa.

jūl-dōn s. n. pl. hjuldon.

jūle-bokk s. m. julbock.

jūle-dā s. m. juldag.

jūle-grān s. f. julgran.

jūle-how s. m. hög af julbröd.

jūle-klapp s. m. julklapp.

jūle-kväl s. m. julqväll.

jūle-lys s. n. julljus.

jūle-màrra s. m. julmorgon.

jūle-natt s. f. julnatt.

[jūle-vārme s. m. eldbrasa, som tändes julaftonen och ej fick röras förr än juldagen på morgonen, då man efter märken i falaskan sökte draga slutsatser om husfolkets och husdjurens helsa och trefnad under det kommande året.]

jūl-ludd s. m. hjullöt.

jūl-māgare s. m. hjulmakare.

jūl-muttel s. m. hjulmutter.

jūl-nāv s. n. hjulnaf.

jūl-nawel s. m. hjulnagel.

jūl-nubb s. m. hjulspik.

jūl-nål s. f. hjulnål (i vattenhjul).

jūl-otta s. f. julotta.

julp s. m. 1) julp (i kläder) 2) bladslida = xulp.

jùlpe-bokser s. f. pl. byxor med julp.

jūl-reng s. m. hjulring.

jūl-skōneng s. m. hjulskoning.

jūl-smurja s. f. hjulsmörja.

jūl-spår s. n. hjulspår.

jūl-stånge s. n. hjulpinne.

jūl-xēna s. f. hjulskena.

jūl-āftan s. m. julafton.

júni s. m. = juni.

jūr s. n. = djur.

jūr-lāgare s. m. djurläkare.

jùmma sv. v. 2 gömma. Sms. jumm ihób m. fl.

jùmma s. f. gömma.

jùrma s. f. dy (vanligen uppgrumlad).

jùrma sv. v. 1 uppgrumla. Vanl. i sms. jurm upp.

jùrme-bàtt s. m. dyig botten.

jùrmete a. dyig, mycket grumlig, uppgrumlad.

jyb s. n. djup.

jȳbeng s. m. = jōbeng.

jýb(e) a. djup.

jȳblēg s. m., blott i sing., djuplek.

jȳlla sv. v. 2 skina med gult sken (om morgon- och aftonsolen). »sóle jȳller på kàllane».

jý'ln-år s. n. rikt, godt år.

jýllter s. f. gylta, ung sugga, som ännu ej haft grisar.

jȳmmra s. f. jungfrutacka, ungt får, som ej haft lam.

jȳr s. n. jufver.

jȳr-ställ s. n. 1) jufver och spenar 2) (skämts.) qvinnobröst.

jȳr-ställneng s. m. = jȳrställ.

jål s. n. joller, tokprat, skämt. (Isl. **hjald**, sv. dial. **hjal**)
jåla sv. v. 1 jollra, vara enfaldig i sitt tal.
jåla s. f. jollrare, menniska som pratar enfaldigt. (N. **jaala**.)
jålerī s. n. enfaldigt prat.
jålete a. enfaldig, pjollrig.
jållra sv. v. 1 jollra.
jållra s. f. = **jåla** s. f.
jållre-vū'ln a. vanl. n. sjåpig.
jår pron., n. **jårt**, eder (i tilltal till gammalt folk).
jåres oböjl. pron. (sälls.) = **jår**.
jäda sv. v. jätte, jätt, jätt valla. Sms. **jäde bürt** råka förlora något af de djur, man vallar.
jägare s. m. = 1) jägare 2) b. **jägarn**, (mildare svordom) den onde.
jäger-bann s. n. »**jägerbann å stütter sum går ifrå såksene å i långväggen**».
jäkel s. m. (mildare uttr. för) djefvul.
jäkk s. m. gäck, trycke (i bösslås).
jäl s. m. = **dåla**.
jäsa sv. v. 2 = jäsa.
jäse s. m. hjessa.
jäse-hūla s. f. »**e hüla üppe i jäsen**».
jäse-mjålk s. f. jäst kärnmjölk.
jäv s. n. jäf.
jäv a. 1) dugtig 2) eftersökt, omtyckt.
jäva sv. v. 1 = jäfva.
jängar s. f. pl. gängor.
jänger s. f. pl. gängor.
[**jänglar** s. f. pl. gängor.]
jängse a. gängse. — **väre i (på) jängse** vara gängse, röna efterfrågan.
jäng-xīva s. f. = **skrüvexīva**.
jänka sv. v. 1 1) jämka 2) tala fogligt och försigtigt för att öfvertala.
jä pron. jag.
jädda s. f. = gädda.
jädde-krōg s. m. gäddkrok.
jädde-snība s. f. gäddsnipa, mycket liten gädda.
jädde-ty s. n. metdon för gäddfiske.
jäjj pron. jag.
jäll s. m. gäld, skuld.
jälla st. v. **gall, gülle** & sv. v. 2 = gälla.
jälla sv. v. 2 gälla, snöpa.
jälp s. f. = hjelp.
jälpa st. v. **jalp, jülpe, jülpen** & sv. v. 2 = hjelpa. Sms. **jälpe tè**. Dep. **jälpas** & **jälps ād** hjelpas åt.
jälpele a. hjelplig.
jälpe-präst s. m. hjelpprest.
jälpsam a. = hjelpsam.
jälpsamhēd s. f. hjelpsamhet.
jälma sv. v. 1 gulna (om säd); refl. **jälme sä** gulna, mogna. (Jfr dial. **hjelm** »omhölje, hylster, hvari hafrekornet sitter» Rietz 280; se **hälma**.)
jämmer s. m. = jämmer.
jämre sä sv. refl. v. 1 jämra sig.
jänta s. f. flicka.
jära sv. v. **jōle, jort, jort** (& **jōrt**) göra. Sms. **jär idä, ümm, üpp**; **jär över** afsluta en affär; **järe vé** 1) behandla, sköta (väl eller illa) 2) (i nekande satser) hjelpa, rå för.
järn s. n. = jern.
järna adv. = gerna.
järn-bann s. n. jernband.
järn-bedde s. m. jernbit.
järn-bläkk s. n. jernbleck.
järneng s. f. gerning.
järn-fjör s. f. jernfjäder.
järn-galler s. n. jerngaller.
järn-jele s. n. jernband på laggkärl.
järn-saks s. f. »**e sum smēn hār å klüpper järn mä**».
järn-skrå s. n. jernskräp.
järn-spedd s. n. jernspett.
järn-spännel s. m. fotspänne af jern (på ett tjuder).
järn-stör s. m. jernstör, brytspett.
järn-tinn s. f. jerntand, jernpinne (i harkor).
järv a. = djerf.
jäss (lockord till tjurar).
jäst s. m. = gäst.
jäst s. m. = jäst.
jästa sv. v. 1 = gästa.
jästarn s. m. b. (mildare uttr. för) djefvulen.
jäste-bū s. n. gästabud.
jästebuss-mād s. m. fin mat, kalasmat.
jäste-bä s. n. gästabud.
jästube (Svordom; eg. **jästebū**).
jävel s. m. 1) djefvul 2) elak menniska.
jävels-domm s. m. djefvulstyg.

jävels-ty s. n. djefvulstyg.
jävli a. krånglig, svår, grym.
jäxívare s. m. gästgifvare.
jäxívare-gål s. m. gästgifvaregård.
jäxiverí s. n. gästgifveri.
jö sv. v. 3 göda.
[jö sv. v. 3 skälla.]
jöbeng s. m. dubbel göpen, två händers mått, två händer fulla.
jöna sv. v. 2 prata dumheter, prata i vädret.
jöna s. f. menniska som jöner.
jönete a. som kommer fram med dumt eller otroligt prat.
jös s. m. = gös (fisk).
jöse s. m. ljugare, spektakelmakare.
jössel s. f. gödsel.
jössla sv. v. 1 gödsla.
jö-stejje s. m. gödstia.
jómmel adv. & prep. (sälls.) = ijómmel.
jónnum adv. & prep. igenom.

K.

kàga s. f. bröd (tjockt och vanl. mjukt).
kàge-bätt s. m. rundt bräde (med handtag) »hvarpå brödet bäres till ugnen».
kàge-fjäl s. f. = bröfjäl.
kàge-knekk s. m. brödnagg.
kàge-pekk s. m. brödpigg.
kàge-rann s. f. »två spångar ùpp'unner táget, de här å lägger kàger på».
kàge-stä s. m. kakstad, mage.
kàge-ty s. n. ett slags mjölblandning, som brukas till vanligt groft mjukt bröd (kàga).
kagg s. m. kagge.
kákkel s. n. kackel.
kákkl-omm s. m. kakelugn.
kákkloms-dår s. f. kakelugnslucka.
kákkloms-krans s. m. kakelugnskrans.
kákkloms-nixx s. m. kakelugnsnisch.
kákkloms-spejjel s. m. kakelugnsnisch.
kákkloms-spjäll s. n. spjell på en kakelugn.
kákklumm s. m. kakelugn.
kàkkla sv. v. 1 kackla.
kakní s. n. skada, förstöring (af värdefulla föremål) till ingen nytta; järe kakní på guss gåver.
kakn ía sv. v. 1 onödigtvis förstöra = järe kakní.
kall a. kall.
kàll-dy s. n. kallkälla.
kàll-orm s. m. ett slags sädesmask. (Jfr fälle.)
kàll-panka sv. v. 1 kallhamra.
kàll-uggen a. kylig, kuslig.
kàll-vü'ln a. kall.
kàll-vässle s. n. = följ.
kàll-vättne s. n. källåder, ställe der en källåder springer upp.
kamm s. m. 1) kam 2) ryggåsekamm 3) tåppekamm.
kàmma sv. v. 1 kamma.
kàmm-bräa s. f. kambräde (i ryggåskammen).
kàmmeng s. m. kummin.
kàmmenge-brännevinn s. n. kumminbränvin.
kámmfärt s. m. kamfer.
kámfärts-brännevinn s. n. kamferbränvin.
kámfärts-älja s. f. kamferolja.
kàmm-jül s. n. kamhjul.
kamp s. m. kamp, hästkrake.
kàmpe-skrätt s. m. häst-åtel.
kanst s. f. utsigt, möjlighet. (Se konst & känst.)
kant s. m. kant.
kànta sv. v. 1 kanta.
kàntete a. kantig.
kantór s. n. kontor.
kär s. n. = kar.
kàra s. f. karda.
kàra sv. v. 1 kara, krafla. Sms. kär ihób, isär, ur.
kàra sv. v. 1 karda. Sms. kär ihób.
kart s. m. kart.
kàrt-nawel s. f. kartnagel.
käs s. f. 1) ställe der skogen huggits bort, svedjeland 2) best. form kåse (vanligt torpnamn).
kåsa sv. v. 1 nedhugga skog (vanl. för nyodlings skull).

kàse-plåd s. m. mindre stycke nysvedd skogsmark.

kàse-rīva s. f. afqvistad gran, som användes för att uppraspa ett svedjeland och på detta sätt bereda det för sådd.

kàse-row s. m. svedjeråg, råg, sådd på svedjeland.

kast s. n. 1) kast 2) skutt, hopp 3) knep.

kàsta sv. v. 1 kasta. Sms. **kaste búrt, nḗr, kast idā̆, ihṓb, ikā̆ll, ikréng, isā̆r, ùnna, úd** m. fl.; **kàst upp** 1) kasta upp 2) kräkas. — **kàste sā̆** rensa säd genom kastning.

kàsta s. f. (genom kastning rensad) sädeshög på logen.

kàsterull s. m. kastrull.

kàste-skowel s. f. kastskofvel.

kástet s. n. b. ett slags hästsjukdom.

kàste-tromm s. n. »en stā̆llneng sum en hár nā̆ en cör hō̆ um vìntern; en lägger 'et pā̆ slā̆'n, å hō̆lā̆set tō̆nger se dā̆ legger fást».

kavḗra sv. v. 1 1) gå i borgen 2) gå i god för, försäkra.

kàve s. m. kaxe, öfversittare.

kàvreng s. m. 1) groft, tjockt bröd 2) (skämts.) liten häst.

kàvvla sv. v. 1 kafla.

kàvvle s. m. kafle.

kàvvle-fjā̆l s. f. mangelbräde.

kàwla sv. v. 1 = **kàvvla.**

kàwle s. m. = **kàvvle.**

kángel s. m. 1) kott, **fā̆rekangel, grànkangel** 2) torr klimp, koka. (Jfr **dō̆ngekangel** m. fl.)

kàngle-kalv s. m. missbildadt kalffoster. (Jfr **kángel** 2).)

kànka sv. v. 1 göra vaggande rörelser.

kábbelēga s. f. Caltha palustris.

kacḗs s. m. katekes.

káffe s. n. kaffe.

káffe-brā̆nnare s. m. kaffebrännare.

káffe-bō̆na s. f. kaffeböna.

káffe-cāle s. m. kaffekittel.

káffe-kanna s. f. kaffekanna.

káffe-kōgare s. m. kaffekokare.

káffe-kvā̆nn s. f. kaffeqvarn.

káffe-kàpp s. m. kaffekopp.

káffe-somp s. m. kaffesump.

káffe-tår s. m. kaffetår.

kàjja s. f. = 1) kaja 2) (sälls.) **èderkajja.**

kalā̆s s. n. = kalas.

kalk s. m. = kalk (kalkjord).

kalk s. m. = kalk (nattvardskalk).

kàlka sv. v. 1 = kalka.

kàlk-bā̆rj s. n. = kalkberg, kalkbrott.

kalkṓn s. m. = kalkon.

kàlk-smedd s. n. kalksmet.

kàlk-sōb s. m. borste för påstrykning af kalksmet.

kall s. m. ett slags enklare vattenhjul.

kall s. m. (smekord) gosse. (Eg. karl.)

kall s. n. kärl.

kàlla sv. v. 1 = kalla. Sms. **kall ihṓb, ínn, úd, úpp.**

kàll(e)-bā̆nk s. m. kökshylla. (Eg. kärlbänk.)

kàll-knuwla s. f. axel på en qvarnkall, i hvilken skoflarna fästas.

kall-kvā̆nn s. f. kallqvarn, sqvaltqvarn.

kàll-lē s. m. »lḗn imā̆llum hṓven å smàlbēnet på hā̆star».

kalàxḗra sv. v. 1 galoschera.

kalā̆xx s. m. galosch.

kalv s. m. kalf.

kàlva sv. v. 1 kalfva.

kàlva a. drägtig (om kor).

kàlve-cṓdd s. n. kalfkött.

kàlve-dans s. m. kalfdans.

kàlve-gåle s. m. beteshage för kalfvar.

kàlve-ràkka s. f. ett slags vildvicker.

kàlve-talle s. m. Se **tàlle** 2).

kàlve-xinn s. n. kalfskinn.

kàlv-ost s. m. kalfost.

kámmer s. m. kammare.

kámmers-pīa s. f. huspiga.

kamrát s. m. = kamrat.

kanḗl s. m. = kanel.

kanín s. m. = kanin.

kànna s. f. = kanna.

kànnalj(e) s. m. karnalje.

kànnxe adv. kanske.

kapp s. n. = kapp; **i kápp** = i kapp.

kàppa s. f. = kappa.

kàppe s. m. = kappe.

kàppe s. m. kappa på skodon.

kàpp-lann s. n. kappland.

kapplánn s. m. kaplan, kommínister.

kapplánne-bustā̆lle s. n. komministersboställe.

kápp-slā‘ s. m. kappsläde.
kaptín & **kàptin** s. m. kapten.
kärta s. f. karta.
kartṓn s. m. kattun.
karv s. f. gröfre flätad korg med träbotten.
kàrva sv. v. 1 = karfva.
kass interj. kas (till kattor).
kàssa s. f. = kassa.
kàssa s. f. trälåda för forsling af varor. (Ital. cassa, N. kassa.)
kàsse s. m. 1) boett 2) flätad korg.
kask s. m. = kask.
kasúr a. härsken (om sill).
katt s. m. = katt.
kàtta s. f. = katta.
kàtte-bärj s. m. kattstensberg.
kàtte-fōd s. m. pl. -fäddar 1) kattfot 2) kattfot, Antennaria dioica.
kàtte-stēn s. m. kattsten.
kàtt-onge s. m. kattunge.
kàtt-uggla s. f. kattuggla.
kess interj. kas (till kattor och kalfvar).
kèssa s. f. lock- och smeknamn på qvigor.
kèsse s. m. lock- och smeknamn på kalfvar.
klår(e) a. 1) klar; en klår en sup 2) ljuslett 3) färdig.
klåra sv. v. 1 = klara. Sms. klāre dúr.
klår-īs s. m. glanskis.
klår-īsa a. betäckt med glanskis.
klårna sv. v. 1 = klarna.
klår-xinn s. n. = klarskinn.
klang s. m. klang.
klanätt s. m. klarinett.
klēn a. = klen.
klèn-smē s. m. klensmed.
klèn-voksen a. klenvuxen.
klènga sv. v. 1 & st. impf. klang klinga.
klåss s. m. klots, träklots.
klåge-mål s. n. klagomål.
klakk s. m. 1) klack 2) (skämts.) sup.
klàkka sv. v. 1 klacka.
klàkk-lapp s. m. klacklapp.
klákk-xēna s. f. klackjern.
klamp s. m. 1) plankbit, stockända 2) stockända som hänges om halsen på kreatur för att hindra dem från att göra ohägn.
klåve s. m. 1) klafve 2) klafve på gammalt mynt (två korslagda dalpilar); »krōna hälle klåve?» (ett slags spel).
klåve-böjje s. m. klafvens böjda del.
klåve-lågga s. f. det trä, hvari båda ändarna af en klåvebōjje insättas för att hålla klafven stängd.
klåv-ämne s. n. virke till klafvar.
klåwa sv. v. 1 klaga.
kladd s. m. 1) klut, trasa 2) slarfver, sudd.
kládde-fasse s. m. trashank.
kládde-fūde s. m. lumpsamlare.
kládde-patte s. m. linneklut, doppad i en lösning af socker i mjölk (användes för dibarn i brist på di).
kláddete a. trasig.
kládde-täkke s. n. = cālltākke.
kládd-onge s. m. trasdocka.
kláfsa sv. v. 1 klafsa, slaska.
klapp s. m. klapp.
klàse s. m. klase.
klàse-vīs adv. i klasar.
klatt s. m. liten återstod (af hö, halm, gödsel o. d.).
klekk s. m. klick.
klèkka sv. v. 1 klicka.
klèkka sv. v. 1 kräkas; »de sīr um pàttongar atte de klèkkar, nä de kastar úpp såsum små bèddar idä mjälke sum ha ŷst sä». (Jfr sv. klick; se skäla.)
klèna sv. v. 1 1) klena, smeta 2) kladda 3) vara senfärdig.
klèneng s. m. mjuk smörgås med riffven ost.
klènete a. kladdig.
klēv s. f. lång, brant backe, klef.
klèjja sv. v. 1 1) klia. Refl. klèjje sä. 2) vara retsam.
kleppḗra sv. op. v. 1 slå felt.
klèttre sä upp sv. refl. v. 1 klättra upp.
klī s. n. kli.
klì-lompa s. f. klibröd.
klint s. m. klint, bergtopp.
klíster s. n. 1) klister 2) bråk, krångel.
klī-sål s. n. = skråsål.
klìnka s. f. klinka (på dörrar).
klìnke-lås s. m. klinklås.
klō s. f., pl. klånnar, klo.
klō s. m., pl. klṓ‘r, krog.
klṓ-bēdexē s. n. vertikal motbjelke i väggar vid fönster- och dörröppningar, pilaster. (Jfr cìntonge; se bèdexē.)

klōg a. klok.

klómper s. m. (ofta fattadt som adj.) klumpig, otymplig, vårdslös menniska.

kló̄-pisk s. f. elak och listig skänkflicka. (Jfr sv. dial. pisk »lösaktig qvinna»).

kló̄-saw s. f. ett slags såg.

klōt s. n. (sälls.) klot.

klònga s. f. 1) klunga, skock 2) klase, fruktklase.

klònga a. som bär en mängd frukt (om fruktträd).

klònge sǟ sv. refl. v. samla sig i klungor (vanl. om bin) eller klasar (om frukt).

klonk s. m. 1) klunk 2) klimp 3) klimp i soppa 4) palt 5) ojämnhet, förtjockning (på tråd).

klònka sv. v. 1 klunka.

klònkete a. klimpig.

klūd s. m. klut.

klū̆d ūd sǟ sv. refl. v. 1 kluta ut sig, kläda sig brokigt.

klùbba s. f. klubba.

klùbbe-knūde s. m. = hòrnknūde.

klufs s. m. klumpig menniska.

klùfsete a. klumpig, otymplig.

kluns s. m. kluns.

klùppa sv. v. 2 klippa. Sms. klupp isǟ́r, ǟ̊v, kluppe sùnt, té.

klȳ̆ba s. f. 1) hand med utspridda fingrar 2) stubbad och skalad gran- eller talltopp, toppqvist.

klȳ̆ba st. v. klōb, klōbe knipa, fatta med utspridda fingrar.

klȳ̆bete a. »dä kàllar en en grén, sum å sǟdden se kvèstane sèdder i klȳ̆ber».

klȳ̆sa s. f. spottkluns.

klȳ̆va st. v. klōv, klōve, klōven klyfva. — Sms. klȳv(e) isǟ́r, sùnt.

klȳ̆va st. v. klōv, klōve klifva, klättra. — Sms. klȳv ínn, ú̄d, ùpp, ō̆ver, klȳve nér.

klå̄ sv. v. 3 1) klå, klia, gnida, rifva 2) klå, ge stryk 3) preja, skinna.

klå̄' s. m. klåda, skabb.

klå̄-fengra a. klåfingrig.

klåkka s. f. 1) klocka 2) klocka, ur.

klåkkare s. m. klockare.

klåkkare-cǟ̆rlek s. m. (skämts.) klockarekärlek.

klǟdd s. f. kreaturshår, ragg.

klǟ̆dda sv. v. 1 1) tala oredigt 2) arbeta suddigt 3) hålla på med struntarbete.

klǟ̆dda s. f. 1) sudder 2) sjåp, våp.

klǟpp s. f. ett slags gångbro, större spång (af två eller tre stockar).

klǟss adv. 1) i uttr. gå klǟss sùnt remna, falla isär (vanl. om hoplimmade saker) 2) i uttr. klǟss ínn té tätt intill, in vid.

klâvv s. n. 1) egenskapen att kunna klyfvas; d'å gǟtt (dǟ̆let) klâvv i dǟnn stè'n (dǟ trēt). 2) den kilformiga klyfta (i ett klädesplagg) der en ōg insättes.

klǟ̆vva s. f. klyfta.

klǟ̆vvneng s. m. halfvorna af en efter längden tuklufven stock.

klǟ̆vv-sǟle s. m. klöfsadel.

klǟ̆vv-stamp s. m. stamp, klyfstamp.

klǟ̆ sv. v. 3 kläda. Sms. klǟ̆ dǟ́, pǟ́, ō̆ver.

klǟ̆' s. n. duk.

klǟ̊de s. n. kläde.

klǟ̊de-bōna s. m. klädebonad.

klǟgg s. m. broms, Tabanus.

klǟkka st. opers. v. klakk, klòkke kläcka; vanl. i sms. klǟkke té.

klǟkka sv. v. 2 kläcka (ägg). Sms. klǟkk ūd.

klǟ̊'r s. pl. kläder.

klǟ̊s-kavvle s. m. kafle vid kläders mangling för hand.

klǟ̊s-snebb s. m. duk-snibb.

klǟssel s. f. klädsel på en bygnad.

klǟnga sv. v. 1, vanl. i sms. klǟnge nér. baktala.

klǟ̆nge-namn s. n. öknamn.

klǟmm s. m. kläm.

klǟ̆mma s. f. klämma.

klǟ̆mma sv. v. 2 klämma. — Sms. klǟmm ínn, ihób, ú̄d, klǟmme dúr, sùnt, té.

klǟnneng s. m. 1) (fruntimmers-)klädning 2) (sälls.) = klǟssel.

klǟpp s. m. 1) kläpp 2) klimp; fēd sum en klǟpp mycket fet.

klǟ̆ppete a. klimpig (om gröt och välling).

klǟppe-vǟlleng s. f. klimpig välling.

[**klō̆sa** s. f. = klȳ̆sa.]

klō̆g(e) a. mycket ung och oerfaren.

klō̆v s. f. klöf.

klō̆v s. f. börda på en klöfsadel.

klō̆va s. f. klöf.

klöver s. m. klöfver.

klöver-frö s. n. klöfverfrö.

klöv-hälta s. f. »sjukdom i hofvarne (på hornboskap)». (?)

klöver-vall s. m. klöfvervall.

knäga sv. v. 1 knaka.

knagg s. m. = lökuagg.

knäsa sv. op. v. 1 krasa, knastra (om torra föremål, då de hastigt krossas).

knàwla sv. v. 1 1) tugga trögt och med svårighet 2) tälja trögt (något segt ämne).

knall s. m. = knall.

knàlla sv. v. 1 lunka. — Sms. knall i väjj; refl. knalle sä i väjj; opers. då knàllar (å går) det går temligen bra, det går så småningom.

knàlle s. m. 1) vandrande köpman 2) surlimpa (kronobröd).

knapp s. m. = knapp.

knápp(e) a. knapp.

knàppe-nål s. f. knappnål.

knàpp-hufta a. (om hästar) som har ledsjukdom, yttrande sig i knäppningar i höfterna.

knàpp-hūl a. n. knapphål.

knàpphuls-äks s. f. knapphålsyxa.

knappt adv. = knappt, knappast.

knart s. m. 1) källeknart 2) stènknart.

knàssla sv. v. 1. Brukas blott i förbindelse med andra verb, hvilkas betydelse det förminskar. — kn. å gå, arbéta m. fl.

knasp se knisp.

knàttra sv. v. 1 knastra; »d'å säddent fräst, se dä knàttrar i knùdane».

knē s. n. 1) knä 2) knä, led (på stjelkar och andra föremål).

knēb s. n. knep.

knè-bokser s. f. pl. knäbyxor.

knekk s. m. brödnagg.

knèkka sv. v. 1 knäcka, nagga bröd.

knekt s. m. knekt.

knè-skāl s. n. knäskål.

knepp s. m. viket hörn (på ett pappersblad, en duk o. d.).

knèppa sv. v. vika, hopvika. Sms. knèpp upp, kneppe nér.

knèppe s. n. knippe, knippa.

knèppel s. m. fröhus på lin.

knèppla sv. v. 1 urkafla linfrö ur fröhylsorna.

knìba s. f. knipa.

knìba st. v. knēb, knèbe, knèben 1) knipa. Sms. knīb ihób, knibe te. 2) knipa, fasttaga.

knìba sv. v. 1 = knòga.

knìb-täll a. mycket nogräknad, nidsk, snål. (Eg. knip-räknad.)

knisp i uttr. då går sum knísp å knásp det går med största hastighet och lätthet. (Jfr knìspa.)

knìspa sv. v. 1 raskt och säkert afskära, hastigt afbita.

knīv s. m. = knif.

knìv-skaft s. m. knifskaft.

knìv-slīr s. f. knifslida.

knìvs-ádd s. m. knifsudd.

knìv-tange s. m. kniftånge.

knòda sv. v. 1 knota.

knóder s. f. 1) bènknōder 2) càppeknōder.

knòga s. f. knoge.

knòga sv. v. 1 knoga. Vanl. i förening med andra verb: knòga å gå m. fl.

knokk interj. stopp; blott i uttr. sī knokk (opers.) säga stopp, vara omöjligt.

knòkkla sv. v. 1 skrynkla. Sms. knokkle nér, ihób.

knòkklete a. skynklig.

knūd, i uttr. stå i knúd knyta sig i växten.

knùde s. m. 1) knut 2) väggknut.

knùse sä sv. refl. v. 1 smula sig, falla i smulor (om torra varor).

knùwla s. f. 1) kula, knöl 2) ogin, motsträfvig menniska.

knùwla sv. v. 1 träta, vara kinkig.

knùwlete a. 1) knölig 2) motsträfvig.

knùffla sv. v. 1 knuffa.

knùssel s. n. = knussel.

knùssla sv. v. 1 = knussla.

knùtta sv. op. v. 2 räcka till, förslå.

knȳda st. v. knōd, knōde, knōden knyta. — Sms. knyd í, ihób, ijánn, ínn, úpp, knyde på m. fl.

knȳde s. n. knyte.

knyst s. m. 1) kny 2) nys; få knȳst um.

knȳsta sv. v. 2 = knysta.

knȳtta sv. v. 1 [& 2] knyta handen.

knýtt-näve s. m. & knýtt nåve knytnäfve. (Eg. knuten näfve; jfr föreg.)
kn̊åg förstärkande adv. frf. a. full.
knåga sv. v. 1 1) proppa, stoppa 2) knåga på retas med.
knåg-ōl s. n. stickord.
knäpp s. m. knopp.
knätt s. m. knott.
knätt s. m. en i en hank fästad pinne, som sättes mellan grindspjelarne för att hålla grinden stängd.
knättra s. f. 1) mjölklimp 2) afskrap efter bakning.
knättrete a. knottrig (om deg, bröd och mjölrätter).
knägga sv. v. 1 gnägga.
knäggeng s. f. gnäggning.
knäkk s. m. = knäck, stöt.
knäkka sv. v. 2 = knäcka.
knäpp s. m. 1) knäpp; »nåsevīs hōna får änti kórn hälle knäpp» (ordstäf). 2) knäpp, kny 3) Se frästknäpp, vinterknäpp.
knäppa s. f. = knäppe.
knäppa sv. v. 2 = knäppa. Sms. knäpp í, idä, ihób, ijänn, isår, úpp, knäppe på, té; knäppe färr spänna för; knäpp ifrä spänna ifrån.
knäppe s. n. = håseknäppe.
knäppe-tinna s. f. knäpptina.
knätta st. op. v., impf. knatt, undfalla, undslippa. — Sms. knätt úr i samma betydelse.
knōa sv. v. 1 knåda. — Sms. knō ihób.
knōb(e) a. stolt, högfärdig.
knökk s. m. knyck.
knō-tråw s. n. bakt råg.
knōva sv. v. 2 qväfva, strypa.
kō förstärkande adv. frf. a. blōd (om eggjern; se blōd 2)). (Eg. blöt som kåda.)
kòa s. f. kåda.
kòba sv. v. 1 starrbliga, stirra fånigt.
kò-futta s. f. = fútta på barrträd. (Jfr kòa.)
kōg s. n. 1) kok 2) hvad som kokas 3) ett kōg stryg.
kòga sv. v. 1 & 2 koka. — Sms. kōg ihób, ínn, úpp, ōver, kōge súnt m. fl.
kògane-mād s. m. kokt mat.
kókkel s. m. koka, jordklimp.
kòkkle-bult s. m. = vállter.
kòksa sv. v. 1 koxa: »hann står å kòksar å tōr'nte häppa».
komdéra sv. v. 1 1) kommendera 2) vara befallande.
komdéreng s. f. kommendering.
komisår s. m. kommissarie, länsman.
komiséra sv. v. 1 kommunicera, delgifva (stämningar o. d.). (Folketymologi, jfr komisår.)
kòmma s. f. ankomst, kommande.
komma st. v. komm, kòmme, kòmmen komma. Sms. komm ihób, ijänn, ínn, úd, komme frámm m. fl.
kòmmeng s. f. ankomst, kommande.
kommenister s. m. komminister.
kommód s. m. 1) kommod 2) dragkista. (N.)
kommōd a. högfärdig.
konsenäll-rō a. kochenillfärgad.
konst s. f. konst. (Se kånst.)
kònster-māgare s. m. listig menniska.
kònsti a. konstig.
kònstra sv. v. 1 = känstra.
kōnt a. vanl. i förbind. kónt å klár alldeles ledig (resefärdig; fri från skuld o. d.).
kontánt a. kontant.
kònta s. f. cunnus.
kōr s. n. = kor (i kyrkor).
kōrn s. n. = 1) korn, frö 2) korn (sädesslaget) 3) sigte på skjutvapen.
kòrnar s. plural. (sälls.) korn, frön.
kòrn-fästeng s. m. i uttr. gå kòrnfästeng (om fattiga nyförlofvade eller nygifta karlar) gå omkring bygden för att upptaga frivilliga gåfvor (råg, hafre, korn o. d.). (Jfr fästemō.)
kòrn-snō s. m. snöfall med hårda flingor.
kort s. n. kort.
kòrta s. f. litet nystan.
kórten-späll s. n. kortspel.
kòste s. m. blomsterqvast.
kòste-bā s. n. risbastu. (Eg. qvastbad.)
kong s. m. kung.
kóngs-dräkt s. f. kungsdrägt.
kóngs-gål s. m. kungsgård.
kräge s. m. 1) pinne, stör, afhuggen qvist, risqvist. (Se ártekräge; jfr Rietz 349.) 2) koll. frusna hvassa jordtappar 3) krake, stackare 4) hästkrake.

krāgete a. ojämn till följe af frost (om vägar).
krakk s. m. Se **rékrakk**.
krákkáll s. n. krakel.
kràksa sv. v. 1 kraxa.
kramm s. n. kram.
kramm a. kram.
kràmma sv. v. 1 krama.
kràmmla sv. v. 1 trefva.
kramp s. m. kramp.
kràmpa s. f. krampa.
kràmpe-draw s. n. krampdrag.
kràmpe-dräkt s. f. krampdrag.
krān s. f. = kran.
krans s. m. krans.
krāv s. n. 1) skuld 2) borgen, borgensförbindelse; **gå i krāv**.
krāva sv. op. v. 1 tillfrysa (om rinnande vatten).
krāv-īs s. m. tunn, hvit, lätt bristande is.
kràwe s. m. krage.
kràwe-tāg s. n. ett slags brottning.
krángel s. n. krångel.
kràngla sv. v. 1 krångla.
kràngla s. f. krånglig menniska.
kràngle-māgare s. m. krångelmakare.
krànglete a. krånglig.
kràbbāt & **krabāt** s. m. krabat.
kràdda sv. v. 1 blott i uttr. **kradde på våle ijånn** repa sig efter en sjukdom.
kràddo a. sträfsam.
kràfse s. m. (krasse?).
kràpp(e) a. 1) trång. (Isl. **krappr**.) 2) snål, girig.
kràssla sv. v. 1 prassla.
kràssle sä framm sv. refl. v. sträfva sig fram, med svårighet reda sig.
kràsslete a. krasslig.
krègga a. 1) angelägen, brådskande, ifrig 2) nödställd.
kreng adv. & prep. 1) omkring 2) förbi.
kréngerikreng adv. rundt omkring.
krèngla s. f. 1) kringla 2) väftrissa, **våvkrengla**.
krèng-vrēʿn a. krånglig. (Eg. kringvriden.)
krèsten a. kristen.
krèstendom s. m. kristendom.
krèstna sv. v. 1 döpa.
krèstneng s. f. döpelseakt.
krèstnenge-namn s. n. dopnamn.
krī s. n. krig.
krī sv. v. 3 kriga.
krīd förstärkande adv. frf. a. **vīd**.
krīd s. n. kritbit.
krìda s. f. malen krita.
krìda sv. v. 1 krita.
krìdane förstärkande adv. = **krīd**.
krìd-bedde s. m. kritbit.
[**kríks-almejja** s. f. samling af krigsfolk (vid kyrkoparader o. d.).]
krisk a., n. **kriskt** & **krikst**, krisk.
kríss-kār s. m. krigsman.
kríss-cānst s. f. krigstjenst.
kríss-mann s. m. krigsman.
krōg s. m. 1) krok, hake; **drā króg** draga fingerkrok 2) större träkrok, som hänges om halsen på hästar för att hindra dem från att göra ohägn 3) krok, omväg.
kròga sv. v. 1 vara krokig. — Sms. **kròg ínn, úd** vara krokig inåt, utåt.
krògete a. 1) krokig 2) krokordig.
kròg-harv s. f. krokharf.
kròg-ōli a. krokordig.
kròg-rygga a. krokryggig.
kròkka s. f. kruka, lerkrus.
kromelúr s. m. krumelur.
kròmpen a. krumpen.
kròna s. f. = 1) krona 2) hjessa 3) krona, kronmynt.
kròne-fogde s. m. kronofogde.
[**krōne-fūde** s. m. kronofogde.]
krūd s. n. krut.
krùga s. f. 1) göpen, krökt hand, handyta med inböjda fingrar 2) en hand full, så mycket som rymmes i en krökt hand.
krùga sv. v. 1 (afvikande imperativ, i uttr. **hårehūg, sèdd å´krúg**) sitta hopkrumpen.
krull s. m. knorlad hårlock, svans, näfverstycke o. d.; **rómpen legger áll i én krúll**.
krùlla sv. v. 1 krulla, knorla. Refl. **krùlle sä** knorla sig; sms. **krulle sä ihób**.
krùlla a. 1) krullig, krusig 2) krushårig.
krúll(e)-hår s. n. krullhår.
krūs s. n. = krus, lerkrus.
krūs s. n., vanl. pl. **krūser**, krus, krusande.

krūsa sv. v. 1 = krusa.
krús-bǟr s. n., vanl. pl., små gröna krusbär. (Jfr **stékkelbǟr**.)
krús-hår s. n. krusigt hår.
krùbba s. f. = krubba.
krùbbe-bīdare s. m. krubbitare.
krùmta sv. v. 1 1) vrida vatten ur tvättkläder 2) intrans. (Om det ljud, som uppstår, då kläder tvättas.)
krùppleng s. m. 1) krympling 2) stackare.
krùsta sv. v. 2 krysta.
krȳ a. = kry, frisk, glad.
krȳ st. v. **krō̃**, **krō̃ᶜ** krypa. Vanl. i uttr. **krý å mý**.
krȳb s. m. stackare.
krȳb s. n. 1) kryp 2) (i nekande satser) grand.
krỳba st. v. **krōb**, **krōbe** 1) krypa. — Sms. **krȳb í, ihób, ínn, úd, únner, úpp, krȳbe dúr, frámm, nḗr** m. fl. 2) krympa (om tyg).
krỳbare s. m. skalbagge.
krỳdda s. f. = krydda.
krỳdd-pebbare s. m. kryddpeppar.
krỳmpa sv. v. 2 = 1) krympa (fukta) 2) krympa (sammandragas).
krỳna sv. v. 2 illa tilltyga, tukta, misshandla. (N. **kryna** »ydmyge»).
krȳs s. kors. Blott i uttr. **i krýs** korsvis (oftare **i kǟrs å krýs**).
krýse s. = **krȳs**.
krỳse-gål s. m. gärdesgård af korsvis resta störar och deröfver lagdt gärdsle.
krȧga s. f. 1) kråka 2) det mjuka hornet på hästhofvar, qvicke 3) ett slags fruntimmersmössa.
krȧge-gull s. m. glimmerskiffer.
krǟdda s. f. smula (af ost, bröd o. d.).
krápp s. m. kropp.
krǟppa s. f. ett slags aborrfisk (i fjellsjöar).
(**krǟpp-ås** s. m. kroppås, ryggås.)
krāg s. n. 1) vanl. pl., kreatur 2) (oqv.) kräk, stackare.
krāga st. v. **krāg, kròge** kräla, krypa.
krāgare s. m. skalbagge.
krāla sv. v. 1 kräla.
krāsen a. som vrakar mat.
krāva sv. v. 2 = kräfva.
krāve sä sv. refl. v. 2 »**bǟr å nāvårar krāver sä, nä de gǟr får fórt ùtta te å skȳde spóne upp**» (utan att skjuta borrmjölet upp). (Jfr sv. dial. **kräva sig**, N. **krevja seg** (om barn och djur) »säga till om naturens tarf».)
krāveka s. f. kräfta (skaldjuret).
krā(n)kleng s. m. kråkbär, Empetrum nigrum.
krā(n)klenge-rīs s. n. kråkris.
krǟfte s. f. b. kräftan (sjukdomen).
krǟlta sv. v. 1 1) kraxa 2) kälta, gräla.
krǟmper s. f. pl. krämpor.
krǟppa s. f. trång öppning. (Jfr **krápp(e)**.)
krǟttur s. n. 1) vanl. plural., kreatur, fänad 2) kreatur, usel menniska.
krōg s. m. krök, krökning.
krōga sv. v. 2 kröka. — Sms. **krōg ihób, isǟr** m. fl.
krōge s., i uttr. **i kǟrs å i krōge** = **i kǟrs å i krȳse**.
krōge-blåkk s. n. träblock, hvaröfver stöfvelsvirket utspännes för att formas.
krōkka s. f. krycka.
krōse-mōs s. lingonmos.
krōser s. f. pl. lingon.
krōᶜ s. m. kräfva (på fåglar).
kū s. f., pl. **cýnnar**, ko.
kūba s. f. kupa.
kūba sv. v. 1 kupa.
kú-bēnt a. kobent.
kūbe s. m. provisorisk potatiskällare ofvan jord.
kūbe-plow s. m. plog, som brukas vid kupning af potatis.
kú-domm a. mycket dum.
kugg s. m. kugg.
kùgg(e)-jūl s. n. kugghjul.
kú-hawe s. m. beteshage för nötboskap.
kú-jȳr s. n. kojufver.
kú-klōv s. f. ko-klöf.
kùllrete a. kullrig.
kult s. m. ås, rygg, upphöjning (på marken).
kulteng s. m. 1) halfvuxen pojke 2) kulting (kalf, gris, föl).
kūla s. f. 1) kula 2) knöl, bulnad 3) bösskula 4) kula, håla 5) se **ròwkūla** 6) i uttr. **prāde kūla** samspråka.
kūle s. m. 1) kull, barn af samma gifte 2) kull af djurungar.
kùnder s. f. pl. kunskaper, vetande.

kunjōrels(e) s. m. kungörelse.

kùnna, impf. **kùnne**, supin. **kùnna**, pres. **kann**, kunna. Sms. **kunne må** kunna med, fördraga.

kùnni a. kunnig.

kú-patte s. m. kospene.

kūra sv. v. 1 vara dåsig, utmattad.

kú-romp s. m. kosvans.

kú-ruga s. f. kospillning.

kūsa s. f. 1) ett slags hyfvel 2) cunnus.

kūse s. m. = 1) kuse, öfverman 2) trashank.

kusk s. m. kusk.

kùske-bokk s. m. kuskbock.

kùske-såde s. n. kusksäte.

kust s. m. kust.

kù-såpp s. m. kosvamp.

kutt s. n. skutt, språng, hopp.

kùtta sv. v. 1 skutta, springa fort. Sms. **kutt ikréng, úd, ínn, ùnna, kutte dúr, nér** m. fl.

kūva sv. v. 1 = kufva, qväsa, bringa till tystnad (med kraftiga ord, utan våld).

kūven a. kullrig, kupig.

kùbbe s. m. kubb, sågstock.

kùbbe-saw s. f. ett slags såg.

kūl s. n. kol (eldkol, träkol, stenkol).

kūl förstärkande adv. frf. a. **blå, murk, svart.**

kūla & kùla sv. v. 1 bränna kol.

kūla sv. v. 1 klottra.

kūlane förstärkande adv. = **kūl.**

kūlare & kùlare s. m. kolare.

kùle-hāvre s. m. hafre, angripen af sot.

kūle-milla s. f. kolmila.

kūle-ryss s. m. kolryss.

kùle-vedde s. m. hvete, angripet af sot.

kūlete & kùlete a. kolig.

kūl-hytta s. f. kolkoja.

kunst s. f., se **konst.**

kùnstri a., se **kånstri.**

kùrra sv. v. 1 1) kurra 2) spinna (om kattor).

kùrra s. f. 1) **prōjjelskurra** 2) arrest, häkte.

kurv s. m. korf.

kùrve-hōrn s. n. korfhorn.

kùrve-skrāddare s. m. 1) en som hopsyr större korfskinn; »**d'å ènge kùrve-skrāddarar ùtta i október**» (ordstäf) 2) skral skräddare.

kùrve-xinn s. n. korfskinn.

kvār adv. = qvar.

kvart s. m. qvart.

kvàrter s. n. qvarter.

kvartér s. n. 1) qvarter (månens) 2) logis, herberge.

kvāv a. = qvaf.

kvāl s. m. valk, hårdnad.

kvàle s. m., se **kvāl.**

kvàlmen a. qvalmig.

kvàl-trē s. m. tvärvigg, surmulen menniska. (Jfr **kvāl.**)

kvàltres-kūla s. f. vresig qvinna.

kvègga s. m. qvickrot, Triticum repens.

kvègge s. m. nagelrot, nagelfals. (Jfr sv. qvicke i horn.)

kvekk a. qvick.

kvèkkna sv. v. 1 qvickna. Sms. **kvekkne té, vé.**

kvèddraw s. n. qvickdrag.

kvèddraws-kūla s. f. häst, som har qvickdrag.

kvest s. m. qvist.

kvèsta sv. v. 1) qvista 2) **kvest i våjj, kvest åv** springa fort, löpa sin väg.

kvèste-how s. m. hög af qvistar.

kvett oböjl. a. qvitt.

kvètta sv. v. 1 qvitta.

kvettéra sv. v. 1 qvittera.

kvèttneng s. m. qvittning.

kvī sv. v. 8 1) qvida 2) **kví fâr** sky, draga sig för.

kvì-fått a. som har ondt för att gå.

kvìjja s. f. qviga.

kvìjje-kalv s. m. kalf af honkön.

kvìnna s. f. = qvinna.

kvìnn-fålk s. n. pl. qvinfolk.

kvìnnfålke-sīa s. f., se **frúntemmerssīa.**

kvint s. m. = qvint, qvintsträng.

kvå sv. v. 8 skrocka (om höns).

kvål s. m. 1) qväll 2) qvällsvard.

kvål-bōn s. n. aftonbön.

kvåleng s. f., vanl. b., qvällning.

kvål-hūg s. m., i uttr. **sedde kvålhūg** hålla skymning. (Eg. sitta qvällhuk.)

kvål-xēna s. f. 1) flädermus 2) nattblacka.

kvåva sv. v. 2 = qväfva.

kvåva s. f. andtäppa.

kvànn s. f. qvarn.

kvănne-hakka s. f. qvarnstenshacka.
kvănne-hūs s. n. qvarnhus.
kvănne-jūl s. n. qvarnhjul.
kvănne-kall s. m. lodrät stock med skoflar, som drifver en sqvaltqvarn.
kvănne-kammer s. m. qvarnkammare.
kvănne-kūba s. f. qvarnkupa, qvarnskruf.
kvănne-linna s. f. jernlina, hvarmed qvarnstenar lyftas.
kvănne-somp s. m. qvarnränna.
kvănne-stēn s. m. qvarnsten.
kvănne-vān s. n. qvarnvatten.
kvărka s. f. qvarka.
kåba s. f. ett slags gammaldags fruntimmersplagg.
kåb-råkk s. m. ett slags gammaldags rock.
kåd a. kry, yster, bångstyrig.
kåffårt s. m. koffert.
kåkk s. m. tupp.
kåkka s. f. kokerska, matlagerska.
kåkke-mād s. m. gökmat, Orobus tuberosus.
kål s. m. kål.
kål-bursa s. f. b. (skämts.) anus.
kål-frō s. n. kålfrö.
kål-grōn & **kål grōn** a. som har ljus och saftig grönska (om sent mognande säd).
kål-hāge s. m. kålgård. (Ordet trol. inkommet från Dalsland.)
kål-hakka s. f. »e **kålhakka å alldéles säddən på ställ'n sum e cŏddhakka**».
kål-huvve s. n. kålhufvud.
kål-mark s. m. kålmask.
kålod s. f., pl. **kålodar**, kålrot.
kålode-mōs s. f. kålrotsmos.
kål-spīra s. f. kålspira; »**nä en säder** (när man planterar) **e kålod får å få frō, så väkser dä úpp e kålspira**».
kål-stelk s. m. kålstjelk.
kål-säng s. f. kåltäppa.
kåna sv. v. 1 kana, skrilla.
kåne-stō s. n. ställe, der man kanar.
kånonge-lūva s. f. b. bladmage (?); »**kånongelūva ser úd sum en tebbagspong**».
kånongs-lūva s. f. b., se föreg.
kåsna s. f. »**kåsner kallar de knùwler sum väkser úd på bjŏrker; de ä hāle å xōre, å fŏr i vāle brogga de dumm te å slâ vărme**»; fnöskvamp, Polyporus fomentarius.

kăbba sv. v. 1 slulta, tulta.
kăbba s. f. »**en sum går å kăbbar**».
kăbber s. m. koppar.
kăbber-cāle s. m. kopparkittel.
kăbber-pång s. m. kopparmynt.
kăbber-slant s. m. kopparslant.
kăbber-slaware s. m. kopparslagare.
kâbber-ărj s. m. kopparerg.
kăbb-råkk s. m. helskuren, sammanhängande drägt för barn.
kâdd s. m. testikel.
kâderăjj s. m. korderoj.
kăffårt s. m. koffert.
kăfta s. f. kofta.
kâjja s. f. koja.
kălla s. f. bytta utan lock men med skaft.
kălla s. f. hornlös ko.
kălla sv. v. 1 kortklippa (håret).
kălle s. m. kulle.
kăll(e)-butta s. f. 1) = **kălla** (rad. 66) 2) kullbytta.
kălle-knart s. m. liten kulle.
kăllete a. som saknar horn (om kreatur).
kălle-stōl s. m. kullerstol.
kăll-kurs s. m. konkurs. (Folketymologi: kull-kurs.)
kăll-kuxx s. m. konkurs.
[**kålt** s. m. kolt, fruntimmersrock.]
kăltna sv. v. 1 multna (om kläder, som lemnats utan vård).
kâlv s. m. 1) bösskolf 2) låskolf 3) kläpp (i klockor).
kâlve-lås s. m. kolflås.
kăna s. f. 1) (sälls.) qvinna 2) (sälls.) hustru 3) kona. — **kăr å kăna** 1) man och qvinna 2) man och hustru.
kânst s. f. 1) konst 2) utsigt, möjlighet; **sē sä kănst te tro sig om**, kunna.
kănsti a. konstig.
kănstra sv. v. 1 krångla, bråka, vara klåfingrig.
kănstri a. 1) konstig 2) krånglig.
kâpp s. m. kopp.
kăppa s. f. kokoppa, vaccinkoppa.
kăppa sv. v. 1 koppa.
kăppa sv. v. 1 vanl. i sms. **kăpp upp** med komjölk uppföda en moderlös kalf eller annan unge.
kăppe s. m. 1) **kăppefălonge** 2) **kăppelámmonge**.

kăppe-fălonge s. m. »*fălonge* sum en ha kăppa upp».

kăppe-grīs s. m. »en úppkâppa grís».

kăppe-lámmonge s. m. »en úppkâppa làmmonge».

kăppene s. f. pl. b. smittkoppor.

kăpprāl s. m. korporal.

kăr s. n. 1) hjelp, understöd (i lifsmedel o. d.) 2) **ha kăr mä fălk** hafva ett vinnande sätt (t. ex. mot kunder).

kârj s. f. korg.

kârk s. m. kork.

kărka sv. v. 1 korka.

kărka förstärkande adv. frf. a. **domm.**

kărke-skrūve s. m. korkskruf.

kârp s. m. korp.

kărpe-flåw s. n. stupbrant berg.

kărpe-rēre s. m. korpnäste.

kărp-onge s. m. korpunge.

kărp-ågg s. n. korpägg.

kârs s. n. kors; **i kărs = i krȳse.**

kârs s. m. (eg. pl. af föreg.) tornkors.

kârs interj. kors.

kărstēn s. m. skorsten. (Trol. folketymologi: **kârs & stēn.**)

kârt a. kort.

kărt-minnt a. glömsk.

kărt-sȳnt a. närsynt.

kâst s. m. kost.

kăsta sv. v. 1 kosta. Sms. **kâste pă̊.** Opers. **kâste pă̊** vara påkostande.

kăst-håll s. n. kosthåll.

kăstna s. m. kostnad.

kătteng s. m. kutting (vanl. rymmande halfannan kappe).

kăvve s. m. litet sidorum i mindre stugor; »**d'å săssum ett lìde vèsterhūs».**

kăvvet s. n. b. andtäppa.

kăr s. m. 1) karl, mansperson 2) äkta man 3) dugtig karl. (Jfr **kăna.**)

kăr-akti a. morsk, stolt.

kăre-sīa s. f. b. bänkraden till höger om hufvudgången i en kyrka.

kăre tāg s. n. karlatag.

kăre-tökke s. n. karltycke.

kăre-vūʿln a. morsk, stolt.

L.

lā sv. v. 3 hvarftals upplägga (hö, säd o. d.).

lâʿ s. f. lada.

là-balk s. m. större öppning i väggen mellan lâdan och logen.

làda sv. v. 1 ladda.

là-feske s. n. = **xå.** (Eg. ladufiske.)

lāg s. n. byk.

làga sv. v. 1 laka, byka.

làge s. m. lake.

lágen s. n. lakan.

lagg s. f. 1) lagg, kant på laggkärl 2) kant, rand af en mosse eller myr.

làgga sv. v. 1 lagga.

làgge-cōrål s. n. laggkärl.

làgge-kall s. n. laggkärl.

làgge-nubb s. m. kort knif, som brukas vid laggning.

lággål s. m. ladugård.

lággåls-pīga s. f. ladugårdspiga.

là-glugg s. m. ladulugg.

lakk s., blott i tales. **lákk å lȳde** fel och brister.

lakk s. n. lack.

làkka sv. v. 1 lacka.

làkkra sv. v. 1 1) glappa (om hästskor) 2) grymta vänligt (om svin).

làkk-rōs s. f. sigill, försegling (på bref).

laks s. m. lax.

làks-ōre s. m. laxöring.

lamm s. n. lam.

lamm a. lam.

làmme-dejj a. lamdiger, drägtig (om får).

làmme-hawe s. n. beteshage för lam.

làmm-onge s. m. spädlam.

làmm-ull s. f. lamull.

làmpa s. f. lampa.

làmp-ălja s. f. lampolja.

lān s. f. lån. — »**d'å săppass se dă drīver lån ifră găl»** det är såpass, att man kan berga sig dermed och slippa låna.

lâna sv. v. 1 låna. — Sms. **lân ūd, lāne búrt.**

lâneng s. f. lager, större mängd.

lásarätt s. n. lasarett.
läv s. n. mögel.
làve s. m. 1) lafve 2) = **plänteläve**.
law s. m. lag.
law s. n. 1) lag, sällskap; **i láw mä . . .** tillsammans med 2) umgängessätt 3) **ve láw** vid pass, omkring, ungefär; **härre på law** hvar någonstädes.
làwa sv. v. 1 laga. Sms. **lawe té** gå hafvande.
làwda s. f. veck, uppslag på fruntimmersklädningar.
làwde-rokka s. f. rynkor vid en **làwda**.
làwele a. laglig.
làw-mann s. m. 1) lagman 2) långfingret.
láwom adv. lagom.
làw-sȫga sv. v. 2 lagsöka.
làw-sȫkneng s. lagsökning.
lang a. 1) lång 2) vanl. n., långsam.
lànga s. f. långa, långfisk.
làng-cära s. f. långkärra.
làng-drȫjjen a. senfärdig.
lànge adv. redan för länge sedan; **lànge desse äre** för många år sedan; **lànge fȫr i väle** för mycket länge sedan.
làng-fenger s. m. långfinger.
làng-fengra a. tjufaktig.
làng-halm s. m. långhalm.
lànghalms-cärv s. n. långhalmskärfve.
láng-hövvel s. m. ett slags hyfvel.
làng-järn s. n. (I qvarnverk; jfr **buss**.)
làng-lē a., vanl. n. **lànglett**, tråkig, långsam. (Eg. lång-led.)
làng-less sv. dep. v. 2 hafva tråkigt, längta, vantrifvas. (Eg. långledas.)
lànglì a. långlig.
làngsam a. 1) långsam, senfärdig 2) lång, långlig; **i làngsam tí**. 3) tråkig.
làng-stāo def. a. femin. »l. **kallar de e kú, sum står länge búrte**».
làng-svill s. f. syll i en långvägg.
làng-tele s. n. fodergång = **flòre**.
làng-telja s. f. tilja i fodergången.
làng-temmer s. n. långtimmer.
làng-vōn a. långsint.
làng-vägg s. m. långvägg.
làng-väjja a. & adv. långväga.
lànka sv. op. v. 1 lida (framskrida); **dä lànkar imód kvälln**.
la sv. v. 8 låta; **la vära, la blí** låta vara, låta bli.

labb s. m. = labb.
làbba sv. v. 1 sörpla, slafsa.
làbbra sv. v. 1 prata i otid eller utan eftertanke, tanklöst förråda en hemlighet.
läd a. lat.
ladd s. m. skral, lappad sko eller strumpa.
làd-hunn s. m. lathund.
laft s. n. inskärning i stockar för att kunna hopfoga dem till en husknut.
laft def. adj., blott neutr., lågt.
làlla sv. v. 1 lalla, småsjunga.
lann s. n., pl. **lann**, 1) land 2) (blott i sing.) land, kust, strand (i motsats mot sjön) 3) ett stycke oplöjd åker (i motsats mot den plöjda delen) 4) trädgårdsland, potatisland.
lànna sv. v. 1 draga i land.
lànn-fast a. landfast, fastgjord vid land.
lánn-fårvīst a. landsförvist.
lànn-lē s. f. väderstreck. (Jfr **lē**, håll, riktning.)
lànn-mädare s. m. landtmätare.
lànn-mädeng s. f. landtmätning.
lànn-stryg s. m. landstrykare, »**én sum får kreng lánn å länne**».
lapp s. m. = lapp.
làppa sv. v. 1 = lappa.
làppri s. n. lappri, struntprat.
làrva sv. v. 1 = 1) larfva, gå osäkert 2) arbeta utan att få arbetet färdigt.
läs s. n. lass.
làska sv. v. 1 = laska.
làske-gån s. n. lasktråd.
làske-sūl s. m. lasksyl.
làsma sv. v. 1 bli matt, ålderdomssvag.
last s. f. = last.
latt def. adj., blott neutr., se **laft** adj.
lē s. m. led.
lē s. f. led, håll, riktning.
lē s. n. led (på gärdesgårdar).
lē a., n. lett, led, förarglig.
lē sv. v. 8 leda. — Sms. **le búrt, frámm, ínn, úd** m. fl.
lèa s. f. leda.
lèda sv. v. 1 leta. — Sms. **lēd ihōb, ijōnnum, úd, úpp; lēde frámm** m. fl.
lèdi a. ledig.
lēg s. m. 1) lek 2) dansgille.
lèga sv. v. 2 1) leka 2) hålla dansgille.

lègane s. n. leka; jernögla (på jerntjuder, grimskaft, klockkedjor o. d.) rörlig omkring en axel med hufvud.

lègen a. lekfull.

lègga st. v. **lå̄**, **lòwe** ligga. Sms. **legg(e) í**, **ifrā̆**, **nér** m. fl.; **legg(e) ùnna** hålla sig ur vägen; **legg(e) å̄d** enträget begära. — **legge te** *sä* ligga till sig, förbättras.

lèggare-daks adv. liggdags.

lègge-daks adv. liggdags.

lèg-stāva s. f. lekstuga.

lè-lōs a. 1) gänglig, utan fasthet, nära att falla isär 2) sjuk i lederna, giktbruten o. d.

lè-männeng s. m. (vanl. blott i nekande satser) krånglig menniska.

lēr s. n. lera.

lèra s. f. lera.

lèr-bâtt s. m. lerbotten.

lèr-dänga s. f. redskap (vanl. af trä) hvarmed leran ältas.

lèrete a. lerig.

lèr-gōg s. m. lergök.

lèr-jōl s. f. lerjord.

lèr-krān s. f. lerkran, lerqvarn.

lèr-pisk s. f. »**lèrdänga** *idā* **jårn**».

lèr-smedd s. n. lersmet.

lèr-smäkka s. f., se **lèrdånga**.

lèr-älta s. f., se **lèrdånga**.

lè-stang s. f. ledstång.

lett oböjl. a. led, utled, uppledsen. (Eg. partic. af ett obrukl. verb **lē**.)

lēv s. m. = **brōs-lēv**.

lèva sv. v. **lèfte**, **left** lemna, qvarlemna.

(**lève-måde** s. m. lefnadssätt.)

lève-tī & **lève tí** s. f. lifstid, lefnad; **hánn har lèvetī å tá** *dä* han är ännu ung. (Möjligen har folketymologi här gjort sig gällande; jfr **lèva** & **lèvva**.)

lé-xöttel s. m. ledskyttel, skottstång på ett led.

lèdda Blott i sms. **ledde på̄** sv. op. v. 1 vara ansträngande, kosta på, gå nöd på, vara fara å färde. (Vanl. i nekande och frågande satser).

lèjja sv. v. 2 lega. Sms. **lejj úd**.

lèjje s. m. lie.

lèjje-dängleng s. m. = **dängleng**.

lèjje-jō s. m. Se **jō**.

lèjje-knagg s. m. handtag på lieskaft.

lèjje-ârv s. n. lieskaft.

lell adv. (blott i slutet af satser) dock, i alla fall, ändå.

lèlle a. b. lille.

lèlle-fenger s. m. lillfinger.

lèlle-tå s. f. lilltå.

lemm s. m. lem.

lèmna sv. v. 1 lemna.

lenn s. n. lenväder, tö.

lènna s. f. lenväder, tö.

lènna sv. op. v. 1 lena, töa.

lèppa s. f. 1) läpp 2) **ē lèppa snús** så mycket snus som rymmes mellan läppen och tänderna (s. k. mullbänk) 3) läppformig flik (af läder, tyg o. d.; jfr **tònga** 2).)

lerk s. f. lärka.

lerk s. f. låda i ändan af en kista.

lèrka sv. v. 1 1) lirka, dyrka upp ett lås 2) **lèrka mä noggen** genom goda lämpor förmå någon till något 3) slå dank; **gå å lèrka**, **stå å lèrka**.

lesp a. läsp, läspande.

lèspa sv. v. 1 läspa.

lèssam a. ledsam.

lèssen a. 1) ledsen 2) trött, uttröttad 3) **ède** *sä* **lèssen** äta sig mätt.

lèssna sv. v. 1 1) ledsna 2) tröttna.

lest s. m. (sko-)läst.

lest s. f. list, listighet.

lest s. f. 1) list, kant 2) längre bredt band, barnlinda.

lèsta s. f. lista.

lést-hövvel s. m. ett slags hyfvel.

lèvva sv. v. 2 lefva. — Sms. **levv úmm** lefva upp igen, återvinna sina krafter = **levv úpp**; **levv úd** öfverlefva.

lèvvanes (eg. part. af föreg.) blott i uttr. **ji** *sä* **l. åver** blifva utom sig, jämra sig, vara otröstlig.

lévver s. f. lefver.

lévver-brōn & **lévver brōn** a. lefverbrun.

levver-trân s. lefvertran.

lèvvna sv. v. 1 = **lèmna**.

lèvvna s. m. lefnad, lefnadssätt.

lèvvnas-måde s. m. 1) lefnadssätt 2) mat.

lī s. f. lid, backe.

lī st. v. **lē**, **lè'**, **lè'n** 1) lida, fördraga 2) lida, plågas.

lī st. op. v. lē, lè', lè't lida, förgå, framskrida. — Sms. lī úmm dröja; hätt dă līr úmm slutligen.

lìane s. n. (om arbetare och springare) drift, framfart. (Jfr flutt.)

lìba sv. v. 1 lipa.

lìda sv. v. 2 lita.

lìdá sv. v. 2 lyda. (Jfr lȳda.)

lìden def. a. sing., f. lìde, n. lìde, liten.

lífs-fāre s. m. lifsfara.

lífs-straff s. n. lifsstraff.

lífs-tī s. f. lifstid.

lífs-uppehālle s. n. lifsuppehälle.

līg s. n. lik.

līg a., n. likkt, lik. — vå dā líkkt, dă minsann, bevars.

lìga oböjl. adj. & adv. lika.

lìga sv. v. 1 1) tycka om 2) falla i smaken.

lìgare a. komp. bättre.

lìgaste a. superl. bäst.

lìge adv. (Blott frf. adj. & adv.) lika.

lìge dánn lika dan.

líghēd s. f. likhet.

lìg-tōn s. m. liktorn.

lìg-cista s. f. likkista.

likk-fāl s. f. likfärd.

likkfals-fålk s. n. begrafningsgäster.

likkna sv. v. 1 likna. — dă likknar èngen téng det går ej an, det är alldeles tokigt; dă likknar să te gätt vår det ser ut att bli godt väder.

limm s. n. = lim.

lìmma sv. v. 1 = 1) limma 2) kalkstryka, hvitmena. (Jfr isl., norska & sv. dial. lim kalk.)

lìmme s. m. 1) qvast, sopqvast 2) 32 knippor lin.

lìmpa s. f. = 1) (sälls.) limpa 2) aflång limpa.

linn s. f. lind.

linn s. n. lin.

lìnna s. f. 1) lina, jernlina 2) linie, längdsträckning (t. ex. jássgålslinna).

lìnneng s. f. linning.

lìnnet def. a. n. af linne.

lìnn-frö s. n. koll. linfrö.

lìnn-hammer s. f. = hámmer.

lìnn-kneppel s. m. = knèppel.

lìnn-kneppla s. f. = föreg.

lìnn-kórn s. n. linfrö.

lìnn-låkk s. m. lock af häckladt lin.

[lìnn-rebba s. f. »en sårts kámm, sum de hàdde te å ruske hámmre dă línnet mä».]

lìnn(s)-brūva s. f. knippa blånor. (Se brùva.)

lìnn-skāv s. n. linneskaf.

lìnn-tȳ s. n. lintyg.

lìnn-tåwa s. f. lintåga.

lìsa sv. op. v. 1 = lisa, lindra.

lìse s. m. lisa, lindring, lättnad.

līv s. n. = lif; i lìve = i lifve.

lìv-jōl s. f. lifrem.

lìv-lōs a. = liflös.

lìv-nära sv. v. 2 = lifnära.

lìv-remm s. f. lifrem.

lìv-stökke s. n. [1) mansväst] 2) lifstycke.

lō s. m. loge.

lō s. f. lugg på kläde.

lō s. n. lod.

lō-balk s. m. = låbalk.

lòga s. f. 1) hand (isht stark, kraftig hand) 2) (sälls.) handslag (såsom bekräftelse på ett löfte).

lō-gulv s. n. loggolf.

lō-katt s. m. (skämts.) slaga (?). Blott i uttr. lägge lōkatt lägga slagan om nacken på någon och klämma till.

lokkt s. f. 1) lukt 2) lukt, väderkorn.

lòkkta sv. v. 1 lukta.

lòkkte-vān s. n. luktvatten.

lomm s. m. lom, Colymbus.

lomm s. m. ruska (vanl. af barrträd).

lòmma a. lummig. (Jfr föreg.)

lòmma sv. v. 1 loma, springa.

lòmme-xinn s. n. skinn af lom.

lòmm-hūrt a. lomhörd.

lòmmpa s. f. tjockt, till hälften utbakadt brōămne af osyrad (tunnbröds-)deg.

lòmmpe-fūde s. m. lumpsamlare.

lòmmpe-timmen s. m. b. »nă kvìnnfålke, sum bägar tùnnbrō, bōjnar å lèssna, să jār de brōslēvane còkke, å dă pla kă'rn sum brýnner sia: nō sēr jă, atte lòmmpetimmen å kommen».

lòmmsa sv. v. 1 luffa, lufsa. (Jfr slòmmsa.)

lònnta s. f. lunta.

lōrda s. m., pl. lōrdarar, lördag.

lőrdas-kvål s. m. lördagsqväll.

lő-ränne s. n. höskulle ofvan logen.

lort s. m. 1) lort 2) smolk (i synnerhet i ögat) 3) liten menniska, dverg 4) (utan bestämdt genus) struntprat.

lòrtete a. 1) lortig 2) smutsig.

lő-sledden a. luggsliten.

lőven s. m. b., i uttr. ta lőven idâ... taga lofven af...

lòve-vante s. m. vante med ett rum för tummen och ett gemensamt för de öfriga fingrarna.

logn s. n. lugn.

lògna s. f. lugnt ställe.

lògna sv. v. 1 lugna.

lógn(e) a. lugn.

lònga s. f. lunga.

lòng-blőd a. lungblöt, genomvåt.

lònge-mōs s. n. lungmos.

lòng-sott s. f. lungsot.

lòng-våd a. lungvåt.

lonk s. m. lunk.

lònka sv. v. 1 lunka, springa.

lònka sv. v. 1 1) göra varm, uppljumma 2) opers. bli varmt.

lònken a. ljum.

lūd s. f. lut.

lùda sv. v. 1 luta, vara lutande.

lùda sv. luta (fisk).

lùde oböjl. a. lutande.

lùden a. böjd, hågad.

lúder s. n. 1) utlagd, förgiftad åtel 2) (oqv.) as, nöt.

lùd-fesk s. m. lutfisk.

lùd-häla a. kutryggig.

lugg s. m. lugg.

lùgga sv. v. 1 lugga.

lùgga s. f. lucka.

lull adv. lull. — stå lúll försöka stå på benen (om små barn).

lùlla sv. v. 1 1) lulla, vyssja till sömns 2) lulla, gå oredigt.

lūr s. m. = lur, vallhorn.

lūr s. m. träram omkring qvarnstenarne.

lūr s. m. = lur; blott i uttr. på lùr = på lur.

lūr s. m. = lur, kort sömn.

lùra sv. v. 1 = 1) lura, ligga på lur 2) (stundom med formen lūr i pres. sing., jfr lūrt) lura, bedraga. Sms. lūre dúr.

lúrda s. m., pl. lúrdarar, lördag.

lūrt a. 1) (sälls.) lurad 2) illa ute, förlorad.

lūs s. f., pl. lúsar, = 1) lus 2) långsam, trög menniska.

lùsa sv. v. 1 löska.

lùsa sv. v. 1 fira Luciadagen.

lùse s. Luciadagen.

lùse-bedd s. n. lusbett.

lùse-bedde s. m. mat tidigt på morgonen Luciadagen. (Jfr òttabedde.)

lùse-hū s. f. lusskinn.

lùse-kamm s. m. luskam.

lùse-rygg s. m. (oqv.)

lùsete a. lusig.

lùse-xinn s. n. lusskinn.

lùs-hunn s. m. (oqv.)

lùs-otta s. f. Luciamorgonen. (Då anställes vanl. svinslagt.)

lūv s. m. = luf.

lùva s. f. mössa.

lùve-ty s. n. 1) (sälls.) mösstyg 2) (skämts.) rus.

lùwa st. v. luw, lùwe ljuga.

lùbber s. m. löpe.

ludd s. m. lott, del, bit, stump. [Se gålludd, jùlludd.]

lùfta sv. v. 2 lyfta. Sms. lufte dí, dúr, frámm, nér, luft úd, ùnna, úpp.

lùfte s. n. löfte.

lùftes-mann s. m. löftesman.

lùmma sv. op. v. 1 1) utstråla värme 2) kännas varmt.

lùmme s. m. ficka.

lùmme-flaska s. f. fickflaska (för spirituosa).

lunn s. m. lund.

lunn s. f. lönn.

lùnna sv. v. 1 slutta sakta.

luns s. m. = luns, ovig menniska.

lùnsa sv. v. 1 springa otympligt.

lùnsete a. klumpig, ovig, otymplig.

lùrmet def. a. n. qvaft, qväfvande hett.

lurv s. m., vanl. b., = lurf, luf, lugg.

lùrvete a. lurfvig.

lùska sv. v. 1 1) ligga på lur 2) försöka lura. Vanl. lùska mä...

lust s. f. = lust.

lùsten a. lysten.

lùsti a. lustig.

ly s. n. 1) ljud, klang (i klockor, bjellror och musikinstrument) 2) resonnans; d'ä gätt (dålet) lý i dänn cörka.

ly sv. v. 3 1) lyssna 2) lý sä kréng höra sig om ...

lyda def. sv. v., blott inf. & pres., = lyda. (Se lida.)

lyde s. n. lyte (äfven om sedligt lyte).

lydes-gō a. nyckfull, ojämn till lynnet. (Jfr lýnnesgō, N. lunegod.)

lydete a. = lýdesgō.

lydi a. lydig.

lydna s. m. lydnad.

lý-hurt def. a. n. som lätt fortplantar ljudet (om rum, luft och väderlek).

lýnne s. n. = lynne.

lýnnes-gō a. = lýdesgō.

lýnn-ty s. n. = linnty.

lý-pinne s. m. 1) en pinne imällum bätten å lägget i en fiól. (Jfr ly s. n.) 2) lyssnare. (Jfr ly sv. v. 3.)

lys s. n. ljus.

lys a. ljus.

lys förstärkande adv. frf. a. vägen.

lýsa sv. v. 2 = 1) lysa, skina 2) pålysa. Sms. lys úd, úpp, lyse pä 3) afkunna äktenskapslysning; äfven opersonl. dä lýser lysning afkunnas.

lýseng s. m. torr, småhuggen ved till lysved i ugnen vid bakning.

lýse-dalk s. m. ljusdank.

lýse-stäge s. m. ljusstake.

lýse-stöb s. n. ljusstöpning.

lýske s. m. ljumske.

lýske & i lýske, i uttr. gä (sprènga) (i) lýske (»om hästar, då de ej äro spända för åkdon, utan springa bredvid»).

lýske-full a. (om hästar och hornboskap) 1) fet 2) drägtig.

lýske-lär s. n. ljumske- och bukläder = svångelär.

lýs-låwe s. m. ljuslåga.

lýsna sv. v. 1 ljusna.

lýster s. n. ljuster.

lýstra sv. v. 1 1) lystra 2) ljustra.

lýs-uwt a. blåögd.

[**lýttnan(t)** s. m. löjtnant.]

lyv a. vänlig, tillgänglig.

låda s. f. ett slags pipa (blåsinstrument) af sälgbark eller halm. (Jfr följ.)

låda st. v. lēd, lède, låta, gifva läte ifrån sig; låde illa jämra sig; låde väl um ... berömma ...

lågg s. n. lock.

lågge-butta s. f. bytta med lock.

lågga s. f. 1) vridbar träkloss som brukas för att hålla dörrar stängda 2) klåvelågga.

lågg-spann s. m. spann med lock.

låkk s. m. lock (af hår, halm, hö, lin, tagel o. d.).

låkk s. n. lockande.

låkka sv. v. 1 locka. Sms. låkk inn, úd, låkke frámm m. fl.

låkke-dīge s. n. täckdike.

låkkete a. 1) lockig 2) ojämt växande (om säd).

lålla & **låla** sv. v. 1 lalla, sjunga (om vallhjonens vexelsånger).

lållå & **lålå** interj. (Refräng för vallhjonens vexelsånger.)

lår s. n. = lår.

lår-bēn s. n. = lårben.

lår-fōr s. n. kalsonger. (Eg. lårfoder.)

lår-klūd s. m. lårklut (fór lindebarn).

lår-knōg s. m. lårknota, lårpipa.

lår-väse s. m. lårets köttiga del.

lås s. m. = lås.

låse-knūde s. m. väggknut, der stockarna bilda blott en vinkel. (Jfr hòrnknūde.)

lås-smē s. m. låssmed.

låve s. m. loge.

låve-brū s. f. bro, som leder upp till logen.

låve-där s. f. logedörr.

låw a., komp. låware, superl. låwaste, låg.

låwa s. f. lågt stycke af en gärdesgård.

låwa sv. v. 1 låga.

låwe s. m. låga, eld; lýs låwe.

låbbru s. f. = låvebrū.

lädda s. f. låda.

lädda sv. v. lätte, lätt, löda, hoplöda. Sms. lädd ihób.

lädd-sill s. f. slosill.

läft s. n. loft, vind.

läppa s. f. loppa.

läppa sv. v. 1 loppa.

läppe-bedd s. n. 1) loppbett 2) förlust, som man lätt kan bära, småsak.

läppe-bedden a. loppbiten.

l*ä*ppe-sūb s. m. sup på sängen.
l*ä*pp*e*-xīd s. m. lopplort.
l*ä*pp*e*-xinn s. n. loppskinn.
l*å*rr s. lur; blott i uttr. gǻ (stǻ) på l*ä*rr.
l*ä*rr*a* sv. v. 1 stå på lur, smyga sig för att lyssna.
l*å*ss sv. dep. v., l*å*tt*e*s, l*å*ss, låtsa. Sms. l*å*ss *u*m.
l*å*ss adv. loss.
l*ä*ss*a* sv. v. 1 1) lossa 2) lösa, utlösa.
l*ä*ss*a* sv. v. 1 lossna.
l*å*tt s. m. 1) lott, del 2) (sälls.) lott, öde 3) lott (vid lottdragning).
l*ä*tt*a* sv. v. 1 kasta lott.
l*å*tt*e*rí s. n. lotteri.
l*å*vv s. n. lof.
l*ä*vv*a* sv. v. 1 lofva. Sms. l*å*vv úd.
l*å*vv*e*n s. m. 1) lofven, löfte 2) lof, tillstånd, tillåtelse.
l*ä*vv-jīv*e*n a., vanl. n. l*ä*vvjīv*e*t, tillåten, tillåtet.
lād*a* s. f. låt, läte.
lād*a* sv. v. lätt*e*, lätt. Blott i sms. lād ij*ä*nn tillsluta, stänga, lād *ú*pp öppna, upplåta.
lād*e* s. n. läte.
lāg*a* sv. v. 2 läka. — Sms. lāg ihṓb, ij*ä*nn.
lāg*e*-bōd s. f. 1) läkedom, botemedel 2) pl. lāg*e*böd*a*r läkemedel.
lāg*e*-cōdd s. n. läkkött.
lāg*e*(r)s-b*l*akk*a* s. f. läkeblad (blad af Plantago maior).
lägg s. m. = 1) lägg 2) = nåvår*e*lägg.
lägg*a* sv. v. lä́, lakkt, lakkt lägga. — Sms. lägg i, ihṓb, ínn; úd utlägga; lägg únn*e*r, ǻv*e*r m. fl.; lägg*e* té 1) (sälls.) lägga i land 2) lägga till, tillskjuta 3) slå till.
läkl*a*m*ä*nt*e*r s. n. pl. läkemedel, medikamenter. (Folketymologi.)
läks*a* s. f. lexa.
läkt*a* s. f. läkt, ribba.
läkt*a*r*e* s. m. läktare.
läkt*e*-k*a*tt s. m. stång, som användes till mått för afståndet mellan takläkterna.
läkt*e*-k*å*l*v* s. m. tvärslå öfver taksparrarne (i takets längdriktning).
lār s. n. läder.
lār-grimm*a* s. f. lädergrimma.
lār-jō*l* s. f. lädergjord.

lār-st*ä*mm*a* s. f. möte, som garfvare hålla för försäljning af läder och mottagande af hudar till garfning.
lās*a* sv. v. 2 läsa. — Sms. lās ij*å*nn*u*m, *ú*m, *ú*pp, úd, ǿv*e*r, lās*e* pǻ.
lās*a* sv. v. 2 låsa, läsa. Sms. lās ij*å*nn, ínn, *ú*pp, lās*e* nḗr.
lās*a*r*e* s. m. 1) vanl. pl. lās*a*r*a*r, läsbarn, barn, som beredes till sin första nattvardsgång 2) en som läser väl innantill. 60
lās*a*r*e*-o*ng**e* s. m., vanl. pl., läsbarn.
lǟv*e*n s. n. oväsen.
lä*ng**a* s. f. 1) länga 2) längd (på tyg).
lä*ng*d s. f. 1) längd 2) längd, lista.
lä*ng**e* adv. länge. — lå*ng*t *u*m lä*ng**e* efter en lång väntan.
lå*ng**e*r adj. & adv. längre.
lå*ng*s-*e*tt*e*r adv. och prep.
lå*ng*str-īmå prep. längs, längs utmed.
lä*ng*t*a* sv. v. 1 längta. 70
lä*n*k s. m. länk.
lä*n*k*e*-gå*l* s. m. gles hägnad af stänger.
l*ä*dd*a* sv. v. 1, i uttr. l*ä*dd*e* åra åderlåta.
l*ä*fs*a* s. f. mjukt, färskt tunnbröd.
l*ä*jj*e* s. n. efterbörd (hos kor).
l*ä*jj*e*r-v*a*ll s. m. lägervall.
l*ä*mm s. m. 1) läm, lucka 2) bòks*e*l*ä*mm.
l*ä*mm*a* sv. v. 1 lamma.
l*ä*mp*e*r s. f. pl. lämpor.
l*ä*nn*a*r s. f. pl. länder (pl. af länd). 80
l*ä*nn*e* s., blott i uttr. kre*ng* l*å*nn å l*ä*nn*e* hela bygden omkring. (N. lende, »jordbund, marker»).
l*ä*ns*a* s. f. = spìg*e*l*ä*ns*a*.
l*ä*ns-m*a*nn s. m. länsman.
l*ä*nto(w) a. 1) rörlig, smidig 2) rask, flink, dugtig.
l*ä*r def. v., blott pres. 1) lär, skall 2) nödgas, måste.
l*ä*r-akti a. läraktig. 90
l*ä*r*a* sv. v. 2 l*ä*rt*e*, l*ä*rt, l*ä*rt 1) lära, undervisa. Sms. l*ä*r úd, *ú*pp. 2) lära, gå i lära. Refl. l*ä*r*e* s*ä* lära sig.
l*ä*r*a* s. f. = lära.
l*ä*r*a*r*e* s. m. = lärare.
l*ä*r*a*rìnn*a* s. f. = lärarinna.
l*ä*rdom s. m. lärdom, undervisning.
l*ä*r*e*-g*å*ss*e* s. m. lärgosse.
l*ä*rs-xē s. f. finare väfsked. (Eg. lärftssked.) 100

lärt s. n. lärft.
lä'rt s. n. lärft.
lärt a. lärd.
läsp a. läsp, läspande.
lässa sv. v. läste och läste, läst och läst 1) lassa. — Sms. lässe dí, dúr, pä́. 2) opers. lässe ner snöa i mängd (om tätt och tungt snöfall).
lässe-riva s. f. gröfre höräfsa, som brukas vid hölassning.
lässe-stang s. f. stång, som lägges öfver hö- eller sädeslass för att sammanhålla lasset.
lätt-awa a. 1) lättagad 2) medgörlig, villig 3) = lättbrynnt.
lätta sv. v. 1 1) lätta 2) glänta 3) opers. lättna 4) opers. i sms. lätt upp, lätte på klarna upp.
lätt-brynnt a. lättslipad, som lätt låter skärpa sig (om eggjern).
lätt-curt a. lättkörd.
[lätt-cåa a. (i en Grimborgsvisa: dä lätt-cåa täkket hann rispa illa). Möjl. betyder ordet ömtålig, mjuk, smidig; jfr isl. þjá kufva, undertrycka; jfr dock äfven to & skån. korttoad.]
lätteng s. m. 1) lätting 2) i uttr. cöre lätteng köra, åka utan lass.
lättenge-cära s. f. kärra utan lass.
lättenge-slä' s. m. släde utan lass.
lätt(e) a. lätt.
lätte-klävve s. m. »en ståkk i kvänne, sum de hår te å lüfte kvänne-stenane mä».
lätte-ståkk s. m. (trol.) = föreg.
lätte-ställneng s. m. ställning i qvarnar för qvarnstenars lyftande.
lätte-tre s. n. = lätteståkk.
lätt-lise s. m. lisa, lättnad.
lätt-mjälken a. 1) som lätt släpper mjölken (om kor) 2) godtrogen, efterlåten.
lättna sv. v. 1 1) lättna 2) opers. lättne på klarna upp.
lätt-vindi a. lättvindig.
lätt-vinnt a. lättvindig.
lätt-vu'n a. rask, dugtig.
lätt-ågane a. som åker utan lass.
löba st. v. lubb, lübbe 1) löpa, springa 2) löpa (om djur i parningstiden).
löbe sä sv. refl. v. 2 löpna.
lög s. m. lök.
löge-säng s. f. löksäng.
löjja s. f. ställe (i hö, gräs o. d.) der någon legat (om spår synes).
löjja s. f. löja, löjfisk.
löjjele a. löjlig.
löjtnant s. m. löjtnant.
lökka s. f. lycka, välgång.
lökka s. f. lycka (på band, snören o. d.).
lökka s. f. åkerlycka.
lökkas sv. v. dep. 1 lyckas.
lökke-dige s. n. täckdike.
lökke-knud(e) s. m. löpknut.
lökkele a. lycklig.
lökke-träff s. n. lyckträff.
lökk-såli a. lycksalig.
lökksam a. lycklig, lyckosam.
lökk-önska sv. v. 1 lyckönska.
lökk-önskneng s. m. lyckönskan.
löksa s. f. råglosta, Bromus secalinus.
lökt s. f. 1) lykta 2) kvännelökt.
lökte-gröd s. m. gröt, som ätes om aftonen sista dagen af en andtid.
lökte-gubbe s. m. lyktgubbe.
lökte-väl(e) s. m. sidostång i en kvännelökt.
lösa sv. v. 2 lösa. Sms. lös inn, úd, úpp. Op. i nekande satser: dä löser'nte det hjelper ej, det tjenar till intet.
lös-drivare s. m. 1) lösdrifvare, försvarslös person 2) person, som ej är kyrkoskrifven på något bestämdt hemman.
lösdrivare-längd s. f. lista öfver de personer, som ej äro kyrkoskrifna på något hemman.
lös(e) a. 1) lös, fri 2) lös, gänglig 3) lös, mjuk.
löv s. n. löf.
löve sä sv. refl. v. 1 bada.
löve-stö' s. n. badställe.
löve-sub s. m. sup efter badet.
löv-säl s. m. löfsal.
löv-skow s. m. löfskog.
löv-spräkkeng s. f. löfsprickning.
löv-tre s. n. lösträd.
lögn s. f. lögn.
lögnakti a. lögnaktig.
lögn-ande s. m. svår ljugare.
löng s. f. ljung.
lö s. m. lie.

lö sv. v. 3 1) låda, fastna. Sms. **lö vé.** 2) löda. Sms. **lö fást, ihób.**

lö-bålt s. m. lödbult, lödkolf.

lö-fjål s. f. ett slags vattenpass.

lö-knagg s. m. handtag på lieskaft.

lön s. f. = lön.

lõna sv. v. 1 = löna.

lõndom s. m. löndom.

lõnengs-dīge s. n. täckdike. S.

lõnnli a. lönlig.

lõnn-mõrdare s. m. lönnmördare.

lõ-rätta s. f. ett redskap, hvarmed liar riktas, sedan man satt dem på skaftet.

lõ-stekka s. f. = **brýnnestekka.**

lõ-tejja s. f. rundslag, surrning (af granrötter, enqvist, jerntråd e. d.) hvarmed liehälen fästes vid lieskaftet.

M.

ma konj. 1) medan, under det att 2) under (om tid) 3) under loppet af; **ma vèga** under veckans lopp.

mā s. f. mad, sankt ängsfält.

mād s. m. 1) mat 2) kärna (i säd).

màda a. matad (om säd).

màda sv. v. 1 mata (barn, sjuklingar, djur, tröskverk m. m.).

màd-cāreng s. f. hustru som lagar god mat.

màde sä sv. refl. v. 1 mata sig (om säd).

màde-bedde s. m. matbit.

màde-så s. (blott i nekande satser) matbit. (Eg. mat-såda; jfr **så**, pl. **såar.**)

màd-how s. m. matlust. (Eg. mathåg.)

màd-jarta s. n. matlust. (Eg. mathjerta.)

màd-jōl s. f. matjord.

màd-lēa s. f. matleda.

màd-lust s. f. matlust.

màd-smāg s. m. matsmak.

màd-vrāg s. n. menniska som ratar mat.

magasín s. n. magasin.

màge s. m., vanl. b. **màgen**, make, like.

màge sä té sv. refl. v. 1 långsamt laga sig i ordning.

màgele a. maklig, lätt.

màgele adv. lätt, utan möda.

màges-lōs a. makalös.

màgga s. f. stor lus.

màg-hūs s. n. afträde. (Möjl. att sammanställa med d. dial. **måg** gödsel, spillning. Rietz har en annan förklaring, sid. 425.)

makadór s. m. matador, åbäke.

màkrell s. m. makrill.

máksel s. f. skapnad, utseende, yttre form.

máksler s. f. kroppsbildning, växt.

makt s. f. 1) makt, förmåga 2) ett par dragare; jfr **håstemakt, åksemakt.** 3) **dä mákt í** det qvittar lika, gör detsamma.

màkta sv. v. 1 mäkta, förmå.

màkt-lōs a. orklös, utmattad.

māl s. m. mal.

mān s. f. = man.

måna sv. v. 1 »**inna bíe svärmar, så sùsar dä i bíkuba; dā sír fälk, atte bìsane månar; dänn ònge bìsen mānar: úd! úd! dänn gàmle mānar: kvár! kvár!**»

måne s. m. måne.

måne-lȳst def. a. n. månljust.

måne-xēn s. n. månsken.

mánn-da s. m. måndag.

mans s. m. katt.

måra s. f. 1) vanl. b. **måra** maran 2) mara, elak qvinna.

mår-bu s. m. 1) person från Marks härad 2) gårdfarihandlande.

mårbu-lås s. m. ett slags folklek.

måre-buske s. m. marbuske.

måre-bruska s. f. marbuske (vanl. såsom afhuggen).

måre-katta s. f. markatta.

mårōda sv. v. 1 gå ensam och arbeta jorden. (? Folketymologi: **mā & ròda.**)

mars s. m. mars (månaden).

mars s. m. marsch.

màrtna s. m. marknad.

màrtnas-dā s. m. marknadsdag.

màrtnas-fålk s. n. marknadsbesökande.

màrtnas-gåva s. f. marknadsgåfva.

màrtnas-väjj s. m. marknadsväg.

mår-ulven s. m. b. ett slags hästsjukdom. (Jfr isl. **marr** häst.)

mās a. (blott i nekande satser) skral, dålig, obetydlig.

màsa sv. v. 1 1) vara i ifrig verksamhet. Adverbielt förstärkande i förbindelse med andra verb t. ex. **màsa å gå** gå ifrigt och oafbrutet. 2) tilltyga, illa handtera.

mass konj. = **ma.**

mast s. f., pl. **màster**, mast.

máster s. f., pl. **màstrer**, mast.

màstre-trē s. n. mastträd.

màsur & **masúr** s. m. masur.

masúra a. som har masurfläckar.

màsure-björk s. f. masurbjörk.

màsure-knuwla s. f. masurknota.

màt-daks adv. matdags.

mawe s. m. mage.

màwe-hinna s. f. maghinna.

màwe-mål s. n. (blott i nekande satser) återhållsamhet i mat. (Jfr isl. **mál síns um maga.**)

màwe-pläster s. n. (skämts.) mat.

máwer a. mager.

màwe-revv s. n. magref, bukref.

màwe-stinn a. 1) väderspänd 2) öfvermätt.

màwe-syge s. m. magsjuka.

màwe-syra s. f. magsyra.

màwe-xūge s. m. magsjuka.

màw-välva sv. v. vända upp och ned på (en menniska).

mångel s. m. mangel.

mångel s. f. brist.

màngen a., pl. **mange**, mången, många. — **klåkka å mànge** klockan är mycket; **mànge hànda** mångahanda.

mang-fáldi a. 1) mångfaldig, mången; pl. **mangfáldie** många. 2) vankelmodig.

màng-fresten a. som frestar på mycket, uppfinningsrik.

mang-fäldi a. = **mangfáldi.**

màngla sv. v. 1 mangla.

màngla sv. op. v. 1 fattas, brista.

màngle-bū s. f. mangelbod.

màngle-fjål s. f. mangelbräde.

màng-sint a. vankelmodig, ombytlig.

màng-tā'ln a. som talar mycket.

mankéra sv. op. v. 1 fattas, brista.

mànke s. m. manke.

mànke-remm s. f. bogträs-rem.

madámm s. f. madam.

majj s. m. maj.

májj-gräs s. n. Spiræa ulmaria.

májj-stang s. f. majstång.

majǿr s. m. = major.

màlja s. f. = malja, merla.

malt s. n. = malt.

málts-bänk s. m. »en läve sum de jär málț i», maltbänk.

màla st. v. **mōl**, **mòle**, **mō'ln** 1) mala. — Sms. **māl ihǿb**; **māle súnt** söndermala, sönderkrossa. 2) ideligen gnata = **gny.** 3) spinna (om kattor) 4) opers. = **mùllra.**

màleng s. f. 1) malande 2) tillfälle att få mala.

màle s. m. 1) större samling af stenar, **stènmāle** 2) **fèskemāle**, mjerde.

màle-vān s. n. qvarnvatten.

malm s. m. 1) malm 2) gjutjern.

màlm-gryda s. f. gjutjernsgryta.

màlm-kakklomm s. m. gjutjernskamin.

màlm-panna s. f. gjutjernspanna.

màlm-påtta s. f. mindre gryta af gjutjern.

màlokt s. m. malört.

màlokte-brännevinn s. n. malörtsbränvin.

màlokte-vān s. n. malörtsdekokt, malörtsinfusion.

màmma s. f. = mamma.

màmsäll s. f. mamsell.

mann s. m. = 1) man, karl (pl. **mánnar**) 2) man (vid räkning; pl. **mann**). — **te mánns** pr man, hvar.

mànn-byggneng s. f. manbygning.

mànndomsam a. modig.

mànn-fålk s. n. manfolk.

mànngrant adv. = mangrant.

[**mànn-kūse** s. m. tomtgubbe i ladugården.]

mànn-skāb s. n. manskap.

mànn-stärk a. 1) manstark 2) som har många arbetare i sin tjenst.

mànn-ägg s. n. (sälls.) folklort.

mark s. f., pl. **màrker**, = 1) mark, utmark 2) jordmån.

mark s. f., pl. **mårkar**, = mark, skålpund.

[**mark** s. f., pl. **mark**, = mark, två riksgäldsskilling.]

mark s. m., pl. **màrkar**, mask.

màrk-ēden a. maskäten.

màrke-frö s. n. maskfrö.
màrke-stokken a. maskstungen.
màrke-tusta s. f. tof, test af hopslingrade metmaskar.
masíver a., n. **masívert**, massiv, fast, stark.
mask s. m. mäsk.
màska sv. v. 1 mäska.
mast s. f. = mast.
màssåkk s. m. matsäck.
màssåkks-skrinn s. n. matsäcksskrin.
màtta s. f. = matta.
màtta sv. v. 1 = matta.
mátt(e) a. matt.
màtt-mōr s. f. matmor.
màttmōre-flåkk s. m. sotfläck i ansigtet, uppkommen under hushållsbestyr.
maxín s. m. = maskin.
mè' s. m. mede, slädmede.
mèda sv. v. 1 meta.
mèda s. f. metdon.
méde-krōg s. m. metkrok.
méde-mark s. m. metmask.
méde-spö s. n. metspö.
méde-stang s. f. gröfre metspö, metstång.
méde-ty s. n. metdon.
méde-tämm s. m. metref.
mèna sv. v. 2 (sälls.) = mena; **mēne trú på** försäkra.
mèna sv. v. 2 (sälls.) skada; **de hàr'nte säppass de kann mène ùwat mä** = de äjjer'nte mådeså i hús.
mènen̄g s. f. mening, afsigt.
mēr oböjl. adj. mera.
mēr adv. 1) mera 2) mera, vidare.
mèr-äfta s. m. mat vid femtiden på e. m.
mēs s. m. = mes, stackare.
mèn̄glare s. m. snålvarg. (Jfr N. **mingla**, »være småtærende».)
medálj s. m. medalj.
médda s. m. 1) middag 2) middagshvila.
méddas-bēda s. f. middagsrast kl. 11—1.
méddas-mād s. m. middagsmat.
méddas-mål s. n. middagsmål.
méddel s. m., pl. **méddlar**, penningar, förmögenhet. (Eg. pl. af följ.)
méddel s. n. medel.
méddrā s. n. ett slags ritstift (vid timring och gröfre snickeriarbeten).
mejj s. n. 1) urin 2) cōremejj.
méjje-råkka s. f. = råkka.

melågga s. f., vanl. pl., 1) rynka, veck (på ändtarmen, bladmagen o. d.; jfr? N. **marlake** »bladmave») 2) skifva, villa (i polhemslås). (Möjl. eg. mid-loka; jfr **lågga** & **klåvelågga**.)
melågge-lås s. m. ett slags hänglås, polhemslås.
mènna sv. v. 1 mena, tro.
mèss-appel & (vanl.) **mesáppel** s. n. missöde.
mèss-brogg s. n. missbruk.
mèss-brogga sv. v. 1 missbruka.
mèss-by st. v. 1) missbjuda 2) (i nekande satser) vägra att köpa för rimligt pris. — **då vell j'ä'nte mèssby** det priset vill jag gerna betala.
mèss-fall s. n. missfall.
mèss-foster s. n. missfoster.
mèss-fårstånn s. n. missförstånd.
mèss-gås st. dep. v. **-jekks**, **-gåtts** 1) dö, sjelfdö (om husdjur) 2) misslyckas, förstöras (om årsväxt o. d.).
mèss-klā sv. v. 3 misskläda.
mèss-lökkas sv. op. dep. v. 1 missyckas.
mèss-minne sä sv. refl. v. 2 minnas orätt, galet.
mèss-nöjt a. missnöjd.
mèss-tā sä st. refl. v. misstaga sig.
mèss-tāg s. n. misstag.
mèss-tanke s. m. misstanke.
mèss-trū s. misstro.
mèss-trū sv. v. 3 misstro.
mèsstrūsam a. misstrogen.
mèss-trusta sv. v. 1 misströsta.
mèss-tän̄ka sv. v. 2 misstänka.
messtän̄ksam (& è å a) a. misstänksam.
mess-únna (& è u a) sv. v. 1 & 2 missunna.
messúnnsam a. missunsam.
messúnnsamhēd s. f. missundsamhet.
mèss-väkst s. m. missväxt.
mèsta sv. v. 1 & 2 mista.
mèste adv. miste.
mèssåmmår s. midsommar.
mèssåmmårs-dā s. m. midsommardag.
mèssåmmårs-vāga s. f. midsommarvaka.
metál s. m. metall.
mètte-får prep. midtför.
mètten s. m. b. midten.
mètte-på adv. & prep. midtpå.

mètti adv. & prep. midti.
mètt-imōd & **mètt imṓd** adv. & prep. midt emot.
mètt-unner & **mètt únner** prep. midt under.
mèttåre a. komp. b. mellerste.
mèttåste a. sup. b. mellerste.
mètt-åver & **mètt ǻver** prep. midt öfver.
mìjja st. v. **mejj**, **mèjje** pinka.
mìldra sv. op. dep. v. 1 mildras, aftaga (om plågor).
mill s. f., pl. **mill**, mil.
mìlla s. f. mila.
míll(e) a. mild.
mìlle *să* sv. refl. v. 1 blifva blid.
mìlle-påle s. m. 1) milpåle, milstolpe 2) fjerdingsstolpe.
mílter s. f., vanl. b. **míltre**, mjelte.
mīn s. f. = min.
míndre a. & adv. komp. = mindre.
mìnka sv. op. v. 1 fattas.
minu pron., f. **mī**, n. **mett**, pl. **mìnne** & **mìne**, min, mitt, mina.
mínnatt s. f. midnatt.
mínnatts-bedde s. m. lättare måltid vid midnattstid.
mìnne s. n. = minne.
mìnna sv. v. 2; i sms. **mìnne på** påminna.
mínner a. & adv. mindre.
[**mínnre** a. & adv. mindre.]
minns sv. dep. v. 2 minnas.
mìnnsann adv. minsann.
mìnska sv. v. 1 = minska.
minst a. & adv. = minst.
mìnstene adv. åtminstone.
minútt s. m. minut.
mjă (härmning af kattens läte).
mjàrra sv. v. 1 jama.
mjä̆l s. n. mjöl.
mjä̆la sv. v. 1 mjöla. Refl. **mjä̆le** *să* mjöla sig. — Sms. **mjä̆le nér** *să* mjöla ner sig.
mjä̆l-būla s. f. mjölkista.
mjä̆l-băr s. n. mjölbär, mjölon.
mjä̆lbărs-rīs s. n. mjölonris.
mjä̆l-cista s. f. kista, hvari mjölet faller vid malningen.
mjä̆l-drekka s. n. mjöldryck (för boskap).
mjä̆ldruw s. m., pl. **-ar**, mjöldryga.
mjä̆l-druwa s. f. mjöldryga.
mjä̆l-dust s. n. mjöldoft, mjöldam.
mjâl-how s. n. mjölhög.
mjálk s. f. mjölk.
mjä̆l-kār s. n. mindre mjöl-kar.
mjä̆l-kast s. n. öppningen, genom hvilken mjölet rinner ned i en **mjä̆lcista**.
mjälka sv. v. 1 1) mjölka. Sms. **mjálke dúr**. 2) mjölka, gifva mjölk.
mjälke s. m. mjölke.
mjälke-bonke s. m. mölkbunke.
mjälke-butta s. f. mjölkbytta.
mjälke-fēl s. n. filbunke.
mjälke-jål s. m. mjölkhylla. (Se **jål**.)
mjälke-kū s. f. mjölkko.
mjälke-kålla s. f. mjölkbytta utan lock.
mjälke-mād s. m. mjölkmat.
mjälke-pall s. m. pall, på hvilken den mjölkande sitter.
mjälke-sill s. m. mjölksil.
mjälke-skvätt s. m. mjölksqvätt.
mjälke-slank s. m. mjölkslank.
mjälke-spann s. m. mjölkspann.
mjälke-såll s. m. blandning af mjölk och söndersmuladt tunnbröd. (Jfr **sy̆lla**.)
mjälke-tidd s. f. mjölktid, tid då en ko gifver mjölk.
mjälke-tår s. n. mjölktår.
mjälke-tätta s. f. medel för åstadkommande af tätmjölk.
mjälke-väjj s. m. afståndet från gården till mjölkkornas betesplats.
mjä̆l-påse s. m. mjölpåse.
mjä̆l-sōb s. m. viska (af hästtagel) hvarmed mjöl bortsopas.
mjä̆l-sårpa s. f. mjölröra.
mjä̆l-säkk s. m. mjölsäck.
mjäll a. 1) späd (om röst, talorgan) 2) lätt och lös (om snö).
mjö̆ s. n. mjöd.
mō s. m. mo, hed.
mō förstärkande adv. frf. a. **èna** & **allḗna**. Ofta **mṓ** (s) **mútter èna**. (Jfr sv. dial. moders allena, t. mutter allein.)
mŏas sv. dep. v. 1 vantrifvas.
móbbro s. m. morbror. (Jfr **fábbro**.)
móbbro-kvinna s. f. morbrors hustru.
mōd s. m. mod, bruk, vana.
mōd s. n. = mod.
mōd s. n. 1) möte 2) den första menniska man möter på bortvägen; **gä̆tt** (**dä̆let**) **mōd** möte, som bådar godt (ondt).

mòda a. modig. (Eg. modad.)
mòd-bōg s. f. motbok.
mòd-byˈle oböjl. a. motbjudande. (D. modbydelig.)
mòd-fält a. modfäld.
mòdgang s. m. motgång.
mòd-rokka s. f. dubbelrynka, bildad af två mot hvarandra lagda rynkor. (Eg. motrynka.)
mòd-skåre s. m. den skåre, som slotterkarlen gör, när han vänder tillbaka (2:dre, 4:de, 6:te, 8:de o. s. v.).
mòd-strävo a. motsträfvig.
mòd-ståla st. v. göra sjuk genom förtrollning. (Eg. modstjäla.)
mòd-stūˈln a. modstulen, sjuk, skral.
mòd-vinn s. m. motvind.
mòd-vår s. n. motvind.
mòkka sv. v. 1 mucka.
mòkka s. f. massa, mängd, hop, hög (af hoplagda eller liggande föremål).
mòkken a. angripen af fukt (om säd och andra torra varor).
mòkkna sv. v. 1 blifva fuktig.
mòksete a. dåsig.
mòmla sv. v. 1 mumla.
mómmel s. n. mummel.
mòmsa sv. v. 1 mumsa.
mòmse s. m. = mūle 1).
mòˈn a. mogen.
mòna sv. v. 1 mogna. Refl. opers. mòne sä mogna.
mòna s. m. månad.
mònas-dā s. m. månadsdag.
mònas-pång s. m. månadspenning.
mōr s. f. 1) moder 2) husmoder.
mòˈr s. f. moder.
mórfar s. m. morfader.
mòr-lōs a. moderlös.
mórmor s. f. mormor.
mòrō s. f. nöje.
mórod s. f., pl. mórodar, morot.
mòrosam a. rolig, nöjsam.
mòr-sīa s. f. b. mödernet.
mórsk(e) a. morsk, stursk, stolt.
mōs s. n. = mos.
mòsa sv. v. 1 sitta och tiga, vara dåsig.
móster s. f. = moster.
móster-mann s. m. mosters man.
mòwen a. mogen.
mòwna sv. v. 1 mogna.
monk s. m. enstöding, tystlåten, otillgänglig menniska.
monk s. m. munk, liten pannkaka.
mūda sv. v. 1 muta.
mūder s. f. pl. mutor.
mugg s. m. mugg.
mùgga s. f. mygga.
mùgge-dans s. m. myggdans.
mùggen a. 1) möglig 2) tyst och tvär, förargad.
mùggna sv. v. 1 mögla.
mùkkna sv. v. 1 mögla.
mùllra sv. v. 1 mullra.
mūl-bànk s. m. (skämts.) »mullbänk», tuggbuss af snus mellan underläppen och nedra tandraden. (Jfr mūle.)
mūle s. m. 1) mule 2) mun, käft 3) öppning, mynning (på säckar, fägator o. d.).
munn s. m. mun.
mùnn-cīpen a. munvig, pratsam.
? mùnn-haw s. n. (sälls.) gängse uttryck, slagord.
mùnn-harpa s. f. gammaldags munharpa.
mùnn-jibben a. = ? mùnncīpen.
mùnn-jäv a. smaklig.
mùnn-kawle s. m. munkafle.
mùnn-låda s. f. munharmonika.
mùnn-skädd s. n. munskolla.
mùnn-stōkke s. n. munstycke.
mùnn-vīg s. f. mungipa. (Eg. munvik.)
munståser s. pl. mustacher.
múnter a. munter.
mùntra sv. v. 1, blott i sms. muntr upp sä krya upp sig, blifva vid godt lynne.
mūr s. m. = mur.
mūra sv. v. 1 = mura.
mūre-slēv s. f. murslef.
mūr-mäster s. m. murmästare.
mūs s. f., pl. mússar & (sälls) mūs, = 1) mus, mindre råtta 2) cunnus.
mūse-linn s. n. Spergula arvensis.
mús-grå a. »ènte rèktit víd å ènte rèktit svárt». (D. & N. musgrå.)
mūva s. f. = hōmūva.
mūva sv. v. 1 lägga hö i mūver.
mudd s. m. = mudd.
muff s. m. = muff.
mūla & (sälls.) mula sv. v. 1 äta enbart (om fasta och torra matvaror).

mùle s. m. grus, söndersmulade torra ämnen. (Jfr hōmūle, stèkkemūle, taskemūle.)

mūln s. n. moln.

mùlna sv. v. 1 mulna. — Sms. mūlne té.

mùlnare s. m. mjölnare.

mùlnare-ståvva s. f. mjölnarstuga.

mūn s. m. 1) mån, skilnad, förändring; »àlle mùnar drår», sa mùgga nă ho pèssa i håvet (Ordst.) 2) förbättring.

mún(e) a. 1) mån, angelägen 2) noggräknad, mycket sparsam.

mundéreng s. f. mundering, klädnad.

mùnster s. n. mönster.

mùnstra sv. v. 1 mönstra.

mùnstreng s. f. mönstring.

mùrjān s. m. 1) svartmuskig menniska 2) snuskig menniska. (Eg. morian.)

mùrja s. f. = ålmurja.

múrk-brōn a. mörkbrun.

múrk(e) a., n. murt, mörk.

múrker s. n. mörker.

mùrke-rädd a. mörkrädd.

(**mùrkna** sv. v. 1 mörkna.)

mùrra sv. v. 1 1) morra 2) spinna (om kattor).

mùrsu adv. månne. (Jfr. måxu.)

mùrtna sv. v. 1 mörkna.

murv s. m. ohyfsad menniska.

mùrvel s. m. = murfvel, ohyfsad menniska.

murt s. m. mört.

mùrtare s. m. mortel.

mùrtare-stōd s. m. mortelstöt.

mùrte-krōg s. m. mindre metkrok. (Eg. mörtkrok.)

mùska s. f. maska.

mùske-dunder s. n. svartmuskig menniska.

mùssa s. f. mössa.

mùsse-tȳ s. n. tyg till en fruntimmersmössa.

mùsse-xärm s. m. mösskärm.

must s. f. = must.

mùtten a. stött, surmulen.

mútter förstärkande adv., se mō.

mútter s. m. skrufmutter.

mùttra sv. v. 1 = muttra.

my st. v. mō, mō̆ 1) kräla i myckenhet om hvartannat, hvimla (om insekter); vanl. i uttr. krý å mý. (Sv. dial. mya; jfr isl., sv. dial. & N. my mygga.) 2) kräla, gå långsamt (äfven om menniskor); du mýr sum e lús.

mýddekar s. m. pl. mynt, pengar.

mýg(e) a. mjuk

mỳg-vū'ln a. mjuk, gjord af löst ämne (vanl. om eggjern).

mỳkkna sv. v. 1 mjukna.

mỳndi a. myndig.

mỳnneng s. mynning.

mynt s. n. = mynt.

myr s. f. = myr.

mỳre-bjōn s. m. myrbjörn (?).

mỳre-jōl s. f. myrjord.

mỳre-lagg s. f. kanten af en myr.

mỳre-såw s. n. ställe der vatten (från en myr) skjuter fram i större mängd.

myrt s. m. myrten.

mỳrål a. vattensjuk (om mark).

mỳnta s. f. = mynta, Menta.

mỳsa sv. v. 2 = mysa.

må & må hjelpverb, impf. måtte, = 1) må, månde, måtte 2) impf. måtte, supin. mått måste, måst.

må sv. v. 3 må, befinna sig.

må adv. månne.

måda, blott i uttr. te måda till lags. (Eg. gen. af följ.)

måde s. n. 1) måtta 2) sätt. (Isl. máti, d. måde.)

mådele a. måttlig; d'ä mådele fál (måttlig färd) det står man nog ut med.

måga sv. v. 1 mocka, skotta (isynnerhet gödsel).

måge-skowel s. f. mockskofvel, gödselskoffa.

mål s. n. mål, röst.

mål s. n. 1) mål, rymdmått 2) målkärl 3) mått, längdmått.

mål s. n. måltid.

mål s. n. mål, rättegång.

måla sv. v. 1 måla. — Sms. mål över.

måla sv. v. 2 mäta, uppmäta. — Sms. mål i, isår, úpp.

målare s. m. målare.

mål-brydeng s. m. målbrott.

måls, blott i uttr. ántele måls för all del, nödvändigt. (Eg. genit. af mål; jfr fornn. enda er þat alls máls ... det vigtigaste är ...)

mål*ti* s. n. måltid, mål; ett mål*ti* måd ett mål mat.

mål-*ämne* s. n. läte (om djurens naturläten). (Isl. málefni.)

(måna s. m. månad.)

måv s. m. fiskmås.

måve s. m. fiskmås.

måw s. m. mås.

måxu adv. månne.

mälk-ost s. m. ett slags finare mesost af kokt (löpnad?) mjölk. (Eg. mjölkost; jfr sånn-ost.)

mäll s. f. mull, mylla.

mällduge-väv s. m. ett slags finare bomullsväfnad.

mällduge-*klä'* s. n. duk af mällduge-väv.

mäll-jö*l* s. f. mylla.

mäll-kasta sv. v. 1 jordfästa.

(mäll-sköba s. f. mullskopa.)

mäll-surk s. m. åkerråtta.

mäll-varp s. m. mullvad.

mälsk-ost s. m. Se mälkost. (Bokstafsomflyttning; eg. mjölks-ost.)

mälter s. f. pl. hjortron.

märken a. murken.

märkna sv. v. 1 murkna.

märna a. mornad.

märne sä sv. refl. v. 1 morna sig.

märra s. m., pl. märnar, 1) morgon; i märra i morgon; i märre kväl i morgon afton. 2) = dåwel, hvilostund kl. 11—1 midd. om sommaren: hålle märra, söve märra. 3) = märramäd.

märra-bön s. f. morgonbön.

märradaks adv. kl. 11 f. m. sommartiden.

märradaks-bēda s. f., vanl. b., tiden från frúkäst till dåwel.

märra-mād s. m. måltid kl. 11 f. m. sommartiden. (Se dåwel.)

märra-mjälk s. f. morgonmjölk.

märra-sīa s. f. b., i uttr. på märrasīa fram emot morgonen.

mäsas sv. dep. v. 1 mossa sig, mossas.

mäse s. m. 1) mossa 2) mosse.

mäse-dätt s. m. mosstapp.

mäse-lagg s. f. yttersta randen af en mosse.

mäs-homla s. m. mosshumla.

mätt s. m. mott, mal.

mätt-ēden a. maläten.

mä & (obetonadt) mä prep. med.

mä konj. också (alltid betonadt och postpositift).

mä konj. = ma.

måda sv. v. mätte,. mätt, mätt 1) mäta 2) (i nekande satser) bry sig om, känna sig ansträngd, hafva olägenhet af.

mä éns adv. med ens, genast.

mä ett adv. med ens, genast; ällt mä étt ständigt.

mä-fö'rn a. medfaren.

mä-fött a. medfödd.

mä-gang s. m. medgång.

mä-häll s. n. medhåll.

mähä s. n. mähä, får, våp. (Eg. härmning af fårens läte.)

mäkta adv. = mäkta.

mäkti a. 1) mäktig, förnäm eller rik 2) kraftig, mättande (om mat).

mäkto(w) a. mäktig, kraftig, mättande (om mat).

männa 1) adv. under tiden 2) konj. medan.

mä sämm adv. genast, med ens.

mä-vinn s. m. medvind.

mä-ynkan s. m. medömkan.

mänga sv. v. 2 skifta (i olika färger); dä mänger på gúlt å rött.

mä pron. (obetonadt) mig.

mäjj pron. (vanl. betonadt) mig.

mäjj s. m. »en lejje mä blóks på; de hår'n te å mäjja mä». — ta upp etter mäjjen upphemta och hopknyta den afmejade säden (detta arbete förrättas vanl. af qvinnor).

mäjja sv. v. 1 = meja, afmeja (säd). Sms. mäjje nér.

mälle s. m. Chenopodium. (Sv. dial. målla.)

mäller s. m. mäld.

mäller-law s. n. område, som skickar sin mäld till samma qvarn. (Eg. mäld-lag.)

mällum-balk s. m. mellanbalk.

mällum-lägg s. n. mellanlägg (i skodon).

mällumste adj. mellerste.

mällum-tåw s. n. mellantygel i betseln på tvåspända hästar.

mällum-xär s. n. fyllning under bräderna eller plankorna i golf.

mälta sv. v. 1 = mälta.

männ konj. = men.

männa(s) 1) adv. under tiden 2) konj. medan.

mănne & sälls. **mănne** konj. men.
mănnexa s. f. menniska.
mănnexe s. n. menniska.
mănta sv. v. 1 = menta, hvitgarfva.
măr s. f. märr, sto.
mãre-kūla s. f. skralt, odugligt (magert, sjukligt) sto.
mărj s. m. = merg.
mărja a. väl matad (om säd). (Eg. mergad.)
mărj-brāa s. f. den mellersta och bästa af bräderna i en sågad stock.
mărjel s. m. mergel.
mărj-sluppen a. utmerglad, orklös.
mărka sv. v. **mărte** & **mărte**, **mărt** & **mărt** = 1) märka, förnimma 2) märka, teckna med märke.
mărke s. n. = märke.
mărla s. f. = merla, malja.
măssa s. f. = messa. (I namn på gamla helgdagar förekommer ordet under formerna **-măss** & **-mess**.)
măssa sv. v. 1 = messa.
măsseng s. m. messing.
măssengs-ărj s. m. messingserg.
măsse-fall s. n. messfall.
măss-hāge s. m. messhake.
măsslengar s. m. pl. messling.
măst a. = mest; vanl. b., m. & f. samt pl. **măste**, n. **măsta**; **de măste** de fleste.
măst adv. = 1) mäst 2) nästan.
măster s. m. = mäster, mästare.
măster-cyv s. m. mästertjuf.
măstra sv. v. 1 = mästra.
mătta sv. v. 1 = mätta.
mătt(e) a. mätt.
mõ' să sv. refl. v. 1 möda sig, anstränga sig.
mõa s. f. möda.
mõbbel s. m. möbel.
mõbléra sv. v. 1 = möblera.
mõda sv. v. **mõtte**, **mõtt** 1) möta 2) genskjuta.
mõde s. n. 1) möte 2) exercismöte.
mõ-domm s. m. mödom.
mõga sv. v. 1 cacare. Refl. i sms. **mõge nér să** = **jăre nér să**.
mõge-dămma s. f. = **dõnge-dămma**.
mõge-stengel s. m. ett slags dynggrepe. (Se **stèngel**.)
mõjjele a. möjlig.
mõ'n a., n. **mõ'** & **mõ't**, mycken.
mõ'nhēd s. f. myckenhet.
mõr s. m. myra.
mõr(e) a., n. **mūrt**, mör.
mõre-mejj s. n. myrsyra. (Se **mejj**.)
mõrla sv. op. v. 1 morla, värka sakta och kittlande. (Jfr **mõr** & **my**.)
mõr-stakk s. m. myrstack.
mõr-tūva s. m. myrtufva.
mõsam a. mödosam.

N.

'n (enktiskt) pron. 1) han 2) honom. (Se **hann**.)
năgen a. naken.
nàgga sv. v. 1. Blott adverbielt i förbindelse med andra verb, för att uttrycka ihärdighet eller långsamhet: **nàgga å gå**, **n. å sūba**, **n. å lùwa** m. fl.
nàkka sv. v. 1 afhugga hufvudet (vanl. på fjäderfän).
nàkke s. m. nacke.
nàkke-hula s. f. nackgrop.
nàkke-senna s. f. nacksena.
năr s. m. kall och bitande vind, som förderfvar huden.
nàra sv. op. v. 1 blåsa kallt och bitande.
nàre s. m., se **năr**.
năv s. n. = naf.
náwel s. f., pl. **náwlar** & **nägglar**, nagel.
nàwel s. m. nagel, sprint (af jern eller trä).
nàwle s. m. nafvel.
nàwle-bråg s. n. nafvelbråck.
nàwle-kvegge s. m. 1) nagelrot 2) ? nagelfals.
nàwl-onge s. m. ofullgången eller vanskapad fågelunge.
nadd & **năd** s. f., pl. **năddar**, nöt, hasselnöt.
nàdd-skrīga s. f. nötskrika.
nàdde-buske s. m. hasselbuske.

nàdde-cärne s. m. nötkärna.
nàdden a. sträfsam.
nàdde-skāl s. n. nötskal.
namn s. n. = namn.
nàmna sv. v. 1 namnmärka, teckna med egarens namn (på saluboskap utklippas bokstäfverna i håret).
nàmne s. m. = namne.
nàppa sv. v. 1 = 1) nappa 2) stjäla.
nàppe-tāg s. n. nappatag.
nàppra sv. v. 1 1) knapra 2) »nä hästane står å bíder enā'n idâ vānlihēd, dā kallar en nàppra».
nār s. n. narr.
nāra sv. v. 1 narra.
nāre-bån s. n. (i nekande satser) narr. (Eg. narrbarn.)
nāre-spāll s. m. puts, skälmstycke, spratt.
nāri s. n. narri.
narv s. m. = 1) narf, narfsida 2) (skämts.) hy.
nàsse s. m. lock- och smeknamn på grisar.
nàssla s. f. nässla.
nàssle-kål s. m. nässelkål.
natt s. f., pl. nāttar [fordom nédar], natt.
nàtte-rokkla s. f. menniska som går uppe långt inpå natten.
nátt-fiōl s. m. nattviol, Platanthera.
nàtt-gammel s. m. nattgammal.
nàtt-kappa s. f. = nattkappa.
nàtt-skrīga s. f. nötskrika. (Jfr nadd.)
nàtt-stâvva s. f. gafvelrum i vindsvåningen, gästrum. (Eg. nattstuga.)
nàttvārden s. m. b. nattvarden.
nàttvars-gang s. m. nattvardsgång.
nē sv. v., impf. nèa, supin. nèa, nita, nåda. Sms. nē ihób. (Jfr smål. neing den nitade ändan af en spik.)
[nèa-dēl s. m. nedre delen af en särk, hvartill gröfre lärft (blåggån o. d.) brukades.]
nèa-fâr adv. & prep. nedanför.
nèante adv. & prep. 1) nertill 2) nerifrån.
nèa-rägn s. n. svår motgång och dermed följande nedslagenhet.
nèane s. n. nedan. (Eg. b. f. pl., jfr isl. niðar, N. neadr.)
[nèder-gang s. m. (i en gammal visa) nedgång (solens).]
nèdri a. 1) nedlåtande; hålle sä nèdri vara nedlåtande. 2) nedrig.

nēg s. f. otröskad sädeskärfve.
nè-gang s. m. nedgång.
nèkka sv. v. 1 nicka.
nèkke-dåse s. m. mussla. (Eg. näckdosa.)
nékken s. m. b. näcken.
nèkk-hälla s. f. band, fästadt vid hornen och framfoten (på hornboskap) eller vid nacken och ena benet (på höns). (Se följ.)
nèkk-hälla sv. v. 1 förse ett djur med nèkkhälla för att hindra det att göra ohägn.
nēr adv. = ner, ned.
nèr-bärsel s. m. nederbörd.
nère adv. = nere.
nér-fu'ln a. 1) nerfallen 2) kullfallen, som rasat (om gärdesgårdar o. d.).
nèr-grōven a. nedgräfd.
nér-ijónnum adv. & prep. ned igenom, nedåt.
nèr-ikreng adv. & prep. nedomkring.
nèri-stâvva s. f. b. nedre stugan (i en by).
nér-itter adv. & prep. nedefter, nedåt.
nér-klēna a. nedsmetad.
nér-murt a. n. nedmörkt.
nér-râdden a. nedrutten.
nér-rōga a. nedrökt.
nér-sawla a. nedsmutsad.
nér-skvätt a. nedstänkt. (Se skvätta).
nér-smedda a. nedsmetad.
nèr-stâvvrar s. m. pl. personer från nedre stugan i en by.
nér-sula a. nedsölad.
nér-synt a. utdömd (om byggnader).
nér-sätt a. genom andras åtgärd förtrollad, så att man ej kan bli gift.
nér-te 1) adv. nedtill 2) prep. ned till.
né(r)-åd(er) adv. & prep. nedåt.
nè(r)åre a. nedre.
nè(r)åste a., n. nèåsta, nederste.
ne konj. Se nä.
néjja st. v. nejj, néjje niga.
néppen s. m. b., blott i uttr. på n. på vippen.
'ner (enklitiskt) pron. henne. (Se hō.)
néttan räkn. nitton.
néttene räkn. nittonde.
nétti räkn. nittio.
nìa st. v. nejj, néjje niga.
nìa s. f. nia.
nìe & nìjje räkn. nio.

níen*e* & **nìen*e*** räkn. nionde.
nisk a. nidsk, snål.
nískhēd s. f. nidskhet.
nō adv. nu; **nǿ får tīe** nu för tiden.
nǿb*e*rt a. n. knappt, otillräckligt.
nǿd s. f. not, fisknot.
nōd s. f. 1) ton, melodi 2) blott i plur. **nòd*e*r** noter, musiknoter 3) tredje strängen på en fiol. (Jfr **kvint, *a*llt, bās.**)
nòd*a* s. f. nota.
nodér*a* sv. v. 1 1) sätta melodi 2) felfritt återgifva en melodi.
nodére*ng* s. f. melodi.
nòg*a* 1) oböjl. a. nogräknad 2) adv. noga.
nògg*e*n pron., f. **nògge**, n. **nògg*e***, pl. **nògge**, någon. — **dǻ va nògg*e*n té*ng*** = **dǻ va nògg*e* x*å**l*** det var märkvärdigt; **d'ä nògg*e* sinn dǻ** det är mycket länge sedan dess.
nògg*e*n-sti & **nògg*e*n stí** adv. någonsin.
nògg*e*n-stinn & **nògg*e*n stínn** adv. någonsin.
nòg-gr*a*nn a. = noggrann.
nō*l* oböjl. s. n. (äfven brukadt som adv.) norr.
nò*la* s. m. nordanvind.
nò*l*ant*e* adv. & prep. norrifrån.
nò*la*-vinn s. m. nordanvind.
nò*la*-vār s. n. nordanvind (vanl. med åtföljande nederbörd).
nǿ*le* adv., blott i uttr. **där nǿ*le*** norrut.
nǿ*l*-f*ō*r*e* adv. norrut.
nǿ*l*-ifrå adv. & prep. norrifrån.
nǿ*l*-itt*e*r adv. norråt, norrut.
nò*l*-kant*e*n s. m. b. norr, nordsidan.
nò*l*-sīa s. f. b. nordsidan.
nǿ*l*-ud adv. norrut.
nǿ*l*-åd(*e*r) adv. norrut, norråt.
nò*l*år*e* a. nordligare, norra.
nò*l*åst*e* a., n. **nò*l*åst*a***, nordligaste.
nómm*e*r s. n. nummer.
nommerér*a* sv. v. 1 numrera.
nómm*e*r-lēg*e*n s. m. b. nummerleken.
nòmm*e*r-taw*la* s. f. nummertafla.
nòmmr*a* s. f. siffra på nummertaflan.
nòmmr*a* sv. v. 1 numrera, gifna nummer (i nummerleken).
nōs s. f. = nos.
nòs*a* sv. v. 2 = nosa, leta.
nov*á*mb*e*r s. m. = november.
nòw*a* a. nograknad. H.
nòw*a* adv. noga. H.
nùw*la* s. f. träpropp (i såar).
n*u*bb s. m. = 1) nubb 2) koll. löss.
n*ù*nn*a* sv. v. 1 småsjunga.
n*ù*nstin adv. någonsin.
n*ù*st*a* s. n., blott i sing., nystan.
n*ù*st*a* sv. v. 1 nysta. Sms. **n*u*st id*å̋***, **n*u*st*e* pǻ.**
n*ù*st*e* s. n. nystan.
n*ù*st*e*-goss s. n. »något, hvarpå man nystar garnet eller tråden».
n*u*st*e*-stȳv*e*r s. m. slant, använd till att nysta på.
n*ù*st*e*-t*a*pp s. m. liten rulle att nysta på.
n*u*tt s. f. kraft, näringsvärde (i matvaror). (Isl. nyt.)
n*u*tt a. nödd.
n*ù*tt*a* s. f. nytta.
n*ù*tt*a* sv. v. 1 1) nyttja, bruka, begagna 2) (i Hede) behöfva.
n*ù*tt*a* sv. opers. v., blott inf. & pres. **n*ù*tt*e*r**, gagna, tjena till. (Vanl. i nekande och frågande satser.)
n*ù*tti a. nyttig.
n*ù*tto(w) a. nyttig.
ny s. n. = ny.
ny & **nýᶜ** a., pl. **nỳᶜ**, ny.
nỳb*a* s. f. nypa.
nỳb*a* s. f. njupon.
nỳb*a* st. v. **nōb, nōb*e*, nōb*e*n** 1) nypa. Sms. **nyb id*å̋*, åv, nyb*e* dūr, s*ú*nt, t*é*.** 2) taga något och behålla det, knipa.
nỳb*a*n*e* s. n. nyp, nypande.
nỳb*e*-kar*t* s. m. njuponkart.
nỳb*e*t*e* a. snål, nidsk.
nỳb*e*-tōrn s., blott sing., nyponväxt, nyponbuske.
nỳ-bū̥rn a. 1) nyfödd (om kalfvar) 2) som nyss kalfvat (om kor).
nỳd*a* def. st. v. blott inf. & supin. **nōd*e*** (vanl. i nekande satser) 1) njuta, kunna förtära 2) få behålla (mat, som man ätit) 3) **nỳd*e* ùw*e*n*e*** kunna bruka ögonen (i yrväder o. d.).
nỳ-fīk*e*n a. = nyfiken.
nỳfīk*e*nhēd s. f. nyfikenhet.
nỳ-fött a. nyfödd.
nỳhēd s. f. nyhet.
nỳ-k*l*äkkt a. nykläckt.

nẙlien adv. nyligen.
nẙ-lȳst def. a. n. månljust (i ny).
nẙ-mōdi a. nymodig.
nẙ-ōdleng s. m. & f. nyodling.
nẙ-plöjt a. nyplöjd.
nẙra s. n. njure.
nȳs s. m. (skämts.) näsa.
nẙsa st. v. nōs, nōse & sv. v. 2 = nysa.
nẙseng s. f. nysning.
nẙ-silla a. nysilad.
nẙ-skāleng s. m. ung menniska, som nyss börjat deltaga i tyngre arbete.
nyss adv. = nyss.
nẙssamt adv. nyligen.
nẙ-tānneng s. m. nytändning.
nẙver s. f. ett stycke färsk, afflådd granbark.
nẙ-välle s. n. »nẙplöjt vall, sum får lègga tess bàkkesvā'ln ha rāttna».
nẙ-år s. n. nyår.
nẙårs-dā s. m. nyårsdag.
nẙårs-gåva s. f. nyårsgåfva.
nẙårs-nȳ s. n. första nytändningen på det nya året.
nẙårs-salm s. f. 1) nyårspsalm [2) en vid årets början på måfå uppslagen psalm, hvars innehåll ansågs hafva betydelse för det nya året].
nå̀ sv. v. nå̀tte, nått = nå.
nå̀ interj. = nå.
nåd s. f., ofta pl. nå̀der i uttr. på nå̀der, nåd.
nå̀de, i uttr. gu nå̀de Gud nåde.
nådi a. nådig.
nåkk s. m. nock, liten krok af jerntråd på spinnrocks-tenar.
nåkk adv. 1) nog, tillräckligt 2) nog, troligen.
nå̀kka sv. v. hopsätta träarbeten (genom inskärningar). — Sms. **nåkk ihőb.**
nå̀kke s. m. utskärning i slöjdgods, så gjord, att den kan inpassas i ett nå̀kke-hūl 2) = **nåkk.**
nå̀kke-hūl s. n. skåra, inskärning i slöjdgods, afsmalnande inåt.
nå̀l s. f. nål.
nå̀l förstärkande adv. frf. a. någen, vass.
nå̀le-brēv s. n. synålsbref.
nå̀le-fläkk s. m. knappnålsfläck, tio knappnålar.
nå̀l-hūs s. n. nålhus.
nå̀l-pūda s. f. nåldyna.
nå̀l-ståpp s. m. i bokform hopsydda klädeslappar, i hvilka nålar fästas.
nå̀ls-ådd s. m. nålsudd.
nå̀l-uwa s. n. nålsöga.
når konj. (vanl. betonadt) när.
nå̀vår s. m. nafvare.
nå̀våre-lägg s. m. mellersta och längre delen af borrjernet i en nafvare.
nå̀våre-skaft s. n. nafvarskaft.
nå̀våre-tange s. m. skaftändan af en nafvares borrjern. (Se **tånge.**)
nālla s. f. 1) nolla 2) småsak, obetydlighet.
nāppra s. f. noppa.
nāpprete a. noppig.
nārsk(e) a. norsk.
nārske s. m. 1) norrman 2) norska (språket).
nä (obetonadt) och **nä̂** (betonadt) adv. nej.
näd s. n. nät.
näga sv. v. 1 neka.
nägga sv. v. 2 snäsa, afsnäsa.
näggen a. 1) förargad, stucken 2) snäsig.
nägglar s. f. pl. naglar. (Se **náwel.**)
näggu adv. nej minsann.
näggum adv. = föreg.
nähä & **nähä̂** (starkt betonadt) adv. nej.
näkta sv. v. 1 neka, förneka, säga nej.
nämmen adv. nej minsann.
nännä mānn adv. nej, visst icke.
näs s. n. = näs.
näsa s. f. 1) näsa 2) den främre, böjda ändan af en vedsläde, en snöskida o. d.
näse-blō s. n. näsblod.
näse-brānna sv. v. 2 skarpt tillrättavisa, qväsa någons öfvermod.
näse-brānna s. f. näsbränna.
näse-båra s. näsborr.
näse-glas s. ett slags gammaldags glasögon.
näse-lös a. näslös.
näse-pārla s. f. näsperla.
näse-trē s. n. det främsta tvärträt i en vedsläde = **tåwe.** (Jfr **näsa** 2).)
näse-vīs a. näsvis.
näve s. m. = näfve, hand.
näver s. f. = näfver.
näver-bått s. m. näfversula.
näver-dåse s. m. näfverdosa.
näver-skrokka s. f. »en bedde näver sum ha krulla ihőb sā».

nåver-täg s. n. näfvertak.
nåver-typpa s. f. liten ask af näfver.
nåver-äska s. f. (vanl. aflång) ask af näfver.
nåve-tāg s. n. 1) den knutna handens höjd (handlofvens bredd), så stor längd som man kan omfatta med knuten hand; ett nåvetāg lang. 2) grand, obetydlighet.
nă konj. (obetonadt) när.
năbb s. n. 1) näbb 2) (skämts.) näsa 3) envis, högfärdig menniska.
năbba s. f. 1) (sälls.) mindre näs (såsom ortnamn), 2) snōrenăbba 3) näsvis slyna.
năbbete a. näbbig, näsvis.
năbbe-vū'ln a. näsvis.
năbb-tang s. f. mindre tång med långa käftar.
nădd s. n. nät.
nădde-buske s. m. hasselbuske.
năfsa sv. v. 2 näpsa.
năjj adv. (betonadt) = nej.
nălleka s. f. nejlika.
nămd s. f. = nämd, nämnd.
năm-mann s. m. nämdeman.
nămmans-bånk s. m. nämdemansbänk (i domsalen).
nămmans-mōr s. f. nämdemanshustru.
nămmans-săffa s. f. = nămmansbănk.
nămna sv. v. nămte, nămt, = nämna. — Sms. nămn um.
nămne s. n. namn, benämning.
nămne-mann s. m. nämdeman.
năppen s. m. b., blott i uttr. på năppen på vippen.
nāra 1) adv. & prep. nära 2) adv. nästan.
năreng s. f. näring, förvärf.
năre să sv. refl. v. nărte, nărt, nära sig.
năr-febber s. m. nerffeber.
năr-gangen a. närgången.
nărhēd s. f. närhet.
nărisle s. ett slags elakartadt rödaktigt utslag. (N. narisle, som af Aasen sammanställes med isl. nár lik och N. risla rödt utslag; man kunde möjl. jämföra isl. nári och N. eisle, bhl. èttel körtelsvulst.)
năr-låde s. f. b. närheten, grannskapet.
nărmer adv. 1) närmare 2) in emot, vid pass.
nărmst adj. & adv. närmast.
năr-synt a. = närsynt.
năr-sōgen a. närgången.
năr-vārane a. närvarande.
năst s. n. löst nålstyng, hvarmed något hopnästes.
năst adv. = näst.
năsta(n) adv. nästan.
năsta sv. v. 1 = nästa, löst hopsy. Sms. năste fást, ihōb, på.
năstengen adv. nästan.
năste s. m., blott sing., nästa.
năste adj., n. năsta, = näste, nästa.
năste-dē'ln adv. nästan, nära nog.
nătt-ēden a. som äter litet (blott om menniskor).
nătt(e) a. 1) nätt 2) nāttēden.
nătt-hu'ln a. som äter litet (om menniskor och djur). (Eg. nätt-hållen.)
nō s. f. nöd.
nō sv. v. 3 nödga, tvinga. (Jfr nött.)
nō sv. v. 3 nöta, slita. Sms. nō úd.
nōd s. n. 1) nöt, nötkreatur 2) (oqv.) nöt, tölp.
nōde-bān s. n. band, hvarmed nötkreatur fastbindas vid båsen.
nōde-flåwa s. f. hästfluga, Hippobosca.
nōde-krăttur s. n. vanl. pl. nötkreatur.
nōde-lann s. n. urin från koladugården. (Isl. hland urin.)
nōde-slakt s. nötslagt.
nōde-talj s. m. talg af nötboskap.
nōde-vū'ln a. osnygg.
nōdi a. 1) nödig 2) ifrig, angelägen 3) behöfvande.
nödvăndi a. 1) nödvändig 2) nödvăndi um ... i behof af ...
nöjd(e) a. nöjd.
nōjje s. n. nöje.
nōjje să sv. refl. v. 2 nöja sig.
nöjsam a., vanl. n. nōjsamt, nöjsam.
nöjt a. nöjd.
nōjălps-rōb s. n. nödrop.
nōkkel s. m. nyckel.
nōkkels-bowda s. f. ögla, handtag på nycklar.
nōkkels-hūl s. n. nyckelhål.
nōkkels-pība s. f. nyckelpipa.
nōkkels-pinne s. m. den jernsprint i låset, omkring hvilken nyckelpipan röres.

nôkkels-xäre s. n. nyckelskär.

nôkkle-kneppe s. n. nyckelknippa.

nókter a. nykter.

nökterhēds-fárbunn s. n. nykterhetsförening.

nōra sv. v. nūrte, nūrt tända, upptända en eldbrasa. Sms. nōre pā̊, nör ńnner.

nōre-stekka s. f. »e trèstekka, sum en lägger ínn fár te å nōre pā̊ ā̊'ln».

nōre-trē s. n. torrt vedträ, användt för att underlätta tändning.

nō-såga a. nödsakad.

nō-smōr s. n. inkokt grädde, använd som läkemedel för husdjur.

nött a. nödd, tvungen. (Eg. partic. af nō.)

nō-tvang s. n. nödtvång.

nō-värja s. f. nödfallsutväg, nödfallsmedel.

nō-āl s. m. eld, uppkommen genom gnidning af trä mot annat trä. (Möjl. nödeld, eld för nöds skull, i brist på fnöske eller flinta. Rietz 464 har en annan förklaring; jfr dock nō nöta.)

O.

ȍdla sv. v. 1 = odla.

ȍdleng s. odling.

ȍdlengs-mark s. f. odlingsmark.

ōg s. n. ok.

ȍga sv. v. 1 sätta ok på svin.

ȍga sv. v. 1 få knöliga utskott på tänderna (om hästar); »hästane bùrjar å ȍga, nä de ä xú ā̊r; sìnna slättar de úd te de ä nìjje, å sìnna burjar de å ȍga ijänn».

ȍge s. m. 1) tvärslå, tvärträ 2) inslagen tvärslå, som ligger i en fals 3) utskott på tänderna hos hästar. (Jfr xälle.)

ókkså konj. också.

oktōber s. m. oktober.

ȍlafs-sädel s. m. orlofssedel.

ólsmess krōg s. m. 1) tiden omkring Olofsmessan 2) brist på födoämnen.

ōl s. n. ord.

ȍl-hàlli a. ordhållig.

ȍl-hàllo a. ordhållig.

olk s. m. kraft, arbetskraft.

ȍl-kastas sv. dep. v. 1 disputera.

ȍlka sv. v. 1 orka.

ȍlkes-lōs a. orklös.

ȍl-språg s. n. ordspråk.

ȍl-stēn s. m. orsten. (Jfr sv. dial. ol sjukdom i klöfvarne hos svin, hvilken botas med orsten.)

ȍl-stäv s. n. ordstäf.

ȍl-vrängare s. m. ordvrängare.

omm s. m. ugn.

ȍmm-bått s. m. ugnsbotten.

ȍmm-fresta s. f. bröd, som gräddas för att pröfva om ugnen är lagom varm. (Jfr fresta.)

ómms-gāb s. m. ugnsgap, ugnsöppning.

ómms-kåll s. m. ugnshvalf. (Eg. ugnskulle; jfr hattkulle.)

ȍmms-ålla s. f. en omgång ved till uppvärmning af en ugn.

ȍmm-vē s. m. ugnsved.

ónsda s. m., pl. ónsdarar, onsdag.

óppalant interj. hopp, opp (till små barn).

orm s. m. = orm.

ȍrme-grās s. m. ett slags långt, ljusgrönt, bledbladigt gräs, som växer i stenrösen i fjellbygden.

ȍrme-gätter s. pl. små sockerkulor med maskfrö i. (D. orm mask.)

ȍrme-hī s. n. ormide, ormbo.

ȍrme-skalle s. m. ormskalle.

ȍrme-stokken a. ormbiten.

ȍrme-tagg s. m. ormgadd.

ȍrme-xinn s. n. ormskinn.

ȍrm-slōa s. f. afvräkt ormskinn.

ȍrsāg s. m. orsak.

ȍrsäkt s. m. ursäkt.

orsäkta sv. v. 1 ursäkta.

ōs s. n. = 1) os, utloppet af ett vattendrag 2) os, ställe (i en sjö) der vattnet aldrig fryser till.

ōs s. n. = os, kolos.

ȍsa sv. v. 1 = osa.

ȍss-mūr s. m. ugnsmur.

ost s. m. = ost.

òste-kāga s. f. ostkaka.

òste-krådda s. f. liten ostbit.

òste-mūs s. f. bit af löpnad ystmjölk.

òste-rasp s. f. rifjern.

òtta s. f. = otta.

òtta-bedde s. m., se följ.

òtte-bedde s. m. lätt måltid tidigt på morgonen.

ótter s. m. utter.

ow konj. också. (Jfr må.)

òngdom s. m. ungdom.

óng(e) a. ung.

ònge s. m. 1) unge 2) barn.

òng-krättur s. n., vanl. pl., ungnöt.

óng-kär s. m. ungkarl; óngkär å spålle-mann oberoende ungkarl.

P.

pakét s. m. paket.

pakk s. n. 1) i förbindelsen pékk å pákk pick och pack 2) (sälls.) pack.

pàkka sv. v. 1 packa. Sms. pakk ihṓb, ínn, úpp, pakke nḗr. Refl. pakke sä ā̋v (i vā̋jj).

pàkke s. m. packa.

pàmpete a. tjock, klumpig.

pant s. m. pant.

pànt-akxōn s. m. utmätningsauktion.

pànta sv. v. 1 utmäta.

pànka sv. v. 1 bulta, knacka, hamra. — Sms. pank úd, panke súnt m. fl.

pànke-trē s. n. klappträ (vid sköljning af bykkläder).

pall s. m. = pall.

palsenákka s. f. palsternacka.

palt s. m. = 1) palt 2) torr gödselkoka på hästars och nötkreaturs bogar.

palte på̋ sä sv. v. 1 sätta på sig en mängd kläder.

pàlme-knápp s. m., vanl. koll., sälgens och andra pilarters blomknoppar.

pàlmer s. pl. blommande qvistar af sälg eller andra pilarter.

pàlme-sånda s. m. palmsöndag.

pànna s. f. = panna, stekpanna.

pànne-kāga s. f. pannkaka.

pànne-lompa s. f. groft bröd, gräddadt i en stekpanna.

pànne-skaft s. n. pannskaft.

papiséra sv. v. 1 tapetsera.

pàpper s. n. papper.

pàppers-lapp s. m. papperslapp.

pār s. n. par.

paraprý̋l s. m. paraply.

parasä̋ll s. m. pararoll.

pargás s. n. pick och pack. (Fr. bagage.)

parmenékk s. m. pendel i väggur.

parúll s. m. patrull. Blott i uttr. stå på p.

pàsma s. f. = pasma.

pass s.; blott i uttr. te pass till pass.

pàssa sv. v. 1 = passa. Sms. pass ihṓb, úpp, passē på̋. — Refl. pàsse sä passa sig.

pàssele a. passande, lämplig, lagom.

pastṓr s. m. pastor.

pastorā̋t s. n. = pastorat.

pastý̋r s. n. styr. (N. pastyr, »skikkelse»; fr. posture.)

patrṓn s. m. = patron.

pàttal s. m. palt.

pàtta sv. v. 1 dia.

pàtte s. m. 1) spene, patt 2) qvinnobröst.

pàtte-dålk s. m. dibarn; som ständigt vill dia.

pàtte-mōr s. f. amma.

pàtte-varm a. spenvarm.

pàtt-onge s. m. dibarn.

paxā̋da s. f. berättelse.

paxā̋sa s. f. = föreg.

paxā̋ta s. f. = föreg.

pēga sv. v. 1 peka

pēge s. m. talgdank.

pēge-pinne s. m. pekpinne.

pekk s. m. brödpigg.

pekk s. n., blott i förb. pékk å pákk.

pèkka sv. v. 1 1) picka, knäppa 2) genomsticka bröd med brödpigg 3) knacka.

peksnṓdi a. = snòdi.

pekstṓl s. m. pistol.

pekstṓle-smē s. m. pistolsmed. (I bygden skall fordom hafva funnits boställe för pistolsmeder.)

pēn a. mycket vacker.

pēs s. m., se följ.

pèse s. m. penis (på menniskor och djur).
pebbare s. m. peppar.
pebbare-rōd s. f. pepparrot.
pella sv. v. 1 plocka. (Sv. dial. **pilla.**)
pelle-mått s. m. 1) »smått sönderplockadt tyg». (Jfr **räkk.**) 2) (smeknamn) liten gosse.
pelt s. m. 1) pilt, gosse 2) ungkarl.
pelte-slöjjer s. m. halfvuxen yngling.
pelt-onge s. m. gosse, pojke.
peltonge-bålk s. m. pojkvasker.
perka sv. v. 1 peta.
perka s. f. stympare, krake.
perre s. m., b. pl. **perrane**, lockord åt får.
pess s. n. piss, urin.
pessa sv. v. 1 pissa, pinka; afvikande imper. **péss** (till lindebarn för att få dem att pinka).
pèsse-blåsa s. f. urinblåsa.
pesse-råkka s. f. = **mèjje-råkka.**
petäta s. f. (koll. blott i pl. **petäter**) potatis.
petäte-benge s. m. potatisbinge.
petäte-brō s. n. bröd, beredt af potatis, smör och mjöl.
petäte-grynn s. f. potatisgryn.
petäte-lann s. n. mindre potatisåker.
petäte-lökka s. f. potatislycka.
petäte-mōs s. n. potatismos.
petäte-pūge s. m. = **kūbe.**
petäte-revv s. n. massa af rifven potatis.
petäte-skāl s. n. potatisskal.
petäte-smōr s. n. potatissmör, potatispuré.
petäte-stōd s. m. stötel, hvarmed potatis stötes till mos.
petäte-xinn s. n. potatisskal.
petäte-åger s. m. potatisåker.
pìba s. f. pipa.
pìba st. v., **pēb, pèbe,** pipa.
pìbe-bått s. m. hårdnad blandning af tobaksolja och aska (i pipbottnar).
pìbe-fjött s. m., se **fjött.**
pìbe-huvve s. n. piphufvud.
pìbe-skaft s. n. pipskaft.
pìga s. f. = piga.
píltràpp s. m. pitprops.
pinål s. n. (blott i nekande satser) grand, smul.
pìna s. f. = pina.
pìna sv. v. 1 = pina.
pìnna sv. v. 1 = pinna.
pìnna håla råssa dā (tré) interj. (uttryckande glädje el. förvåning).
pìnne s. m. = pinne.
pìnne-sūl s. m. gröfre syl.
pìnn-hāvre s. m. merglös hafre.
pinns s. m. pingst.
pínns-dā s. m. pingstdag.
pínnsda-lelja s. f. pingstlilja.
pisk s. f. piska.
pisk s. (sälls.) = pisk, stryk.
pìska sv. v. 1 = piska. Sms. **pìsk upp. piske dúr, på** m. fl. — **piske knàppar** (ett slags barnlek).
pìska tré interj. (uttryckande glädje).
pìske-rapp s. n. piskrapp.
pìske-skaft s. n. piskskaft.
pìske-smäll s. m. pisksmäll.
pìske-snärt s. m. pisksnärt.
pìsse s. m. (smeknamn) katt.
pìsse-katt s. m. (smeknamn) katt.
pjàttra sv. v. 1 prata fort, sladdra, pladdra (äfven om gässens läte).
pjätt s. m. hare.
plåna s. f. plånbok.
plån-bōg s. f. plånbok.
plànka s. f. 1) planka 2) **åger-planka.**
plās s. m. 1) plats 2) (vanligt torpnamn; N. **plass**).
plasér s., blott i uttr. **cōre (åge) plasér** åka för nöjes skull. (Fr. **plaisir.**)
plaséra a. blesserad, sårad.
plåse-rā s. f. rad af torpstugor.
plátt-huvve s. n. platthufvud, ett slags spik.
plåster s. n. plåster.
plā def. sv. v., blott pres., plägar, pläga.
plagg s. n. plagg, klädesplagg.
plàddre-krōg s. m. fiskkrok med utplattad skaftända.
plekt s. f. plikt, böter.
plèkta sv. v. 1 plikta.
plèttra s. f. liten plåt (af jernbleck o. d.).
plòkka s. f. mjukt ostämne.
plòkka sv. v. 1 plocka. — Sms. **plokke bárt, dúr, frámm, nér, sánt, té, í, ihób, isär, úd, ùnna** m. fl.
plòkke-goss s. n. 1) plockgods 2) orättfånget gods.

plòkk-ost s. m. = ? plòkka.

plòmpa sv. v. 1 plumsa.

plow s. m. plog.

plòw-fjål s. f. plogfjöl, vändskifva på plogar.

plòw-hommel s. m. svängel till en plog. (D. plovhammel.)

plòw-hövvel s. m. ett slags hyfvel. (Jfr plöjja 2).)

plòw-īl s. m. = N. plogil »grundstykke i en plov». (Jfr fsv. & isl. il fotblad.)

plòw-järn s. m. plogjern.

plòw-männar s. m. pl. plöjare.

plòw-rē' s. n. dragtyg till en plog.

plòw-rest s. (sälls.) = följ.

plòw-restel s. m. plogrist.

plòw-skalle s. m. plogbill.

plòw-spā' s. m. mindre spade, hvarmed plogen rensas.

plòw-styre s. n. plogstyre.

plòw-såle s. m. jernskena under en plòwīl. (Eg. plogsula.)

plòw-ås s. m. plogås.

plòw-öra s. n. större jernögla i ändan af plogåsen för att sätta plogen i förening med dragkraften.

plugg s. m. 1) plugg 2) pligg 3) kort och tjock menniska.

plùgga sv. v. 1 pligga.

plùgge-sul s. m. pliggsyl.

plùtter s. n. plotter.

plùttra sv. v. 1 plottra.

plåd s. m. 1) plåt, metallskifva 2) plåt, 8 mark, 16 skilling 3) käseplåd.

plåwa s. f. plåga.

plåwa sv. v. 1 plåga.

plänta s. f. planta (vanl. af kål eller af barrträd).

plänte-lāve s. m. plantbänk.

plöjja sv. v. 2 1) plöja. — Sms. plöjj ijänn, úpp, plöjje nér. 2) i sms. plöjj inn infalsa snickeriarbeten.

plöjsla s. f. plöjdt jordstycke.

plösa s. f., vanl. pl. plöser, ofvanläder i skodon.

polére-stål s. n. rask, duglig menniska. (Eg. polerstål.)

pomp s. m. pump.

pòmpa s. f. pumpa, Cucurbita pepo.

pòmpa sv. v. 1 pumpa. — Sms. pòmp upp.

pons s. m. puns för skoarbeten.

pònsa sv. v. 1 punsa skoarbeten.

pònse-sul s. m. ett slags rak syl.

pont s. m. punkt; på póntén alldeles, fullkomligt; te pónt å prèkka till punkt och pricka.

pòntele a. punktlig.

porpornékk s. m. portmonnä.

port s. m. port.

potmanékk s. m. portmonnä.

poträtt s. n. porträtt.

potål s. m. butelj.

potäta s. f., se petäta.

pong s. m. pung.

prād s. n. 1) prat 2) dialekt, uttal. uttryckssätt; jä cänner'n på prádet.

pràda sv. v. 1 prata.

pràdane a. språksam.

pràd-māgare s. m. pratmakare.

pramm s. m. eka. (Jfr sv. pråm.)

[prang s. f. (betydelsen oviss). (Jfr sv. prång 1) smal gång 2) nödspilta; i Tunge betyder prang, pl. prängar (enl. Thorén) täckt gång utanför logen.)]

prègga sv. v. 1 1) peta med något hvasst instrument 2) vara senfärdig i arbete. pregge tigge (en folklek), se tigge.

prekk s. m. prick.

prins s. m. = prins.

prinsässa s. f. = prinsessa.

prīs s. m. = pris (snus).

prīs s. n. = pris.

profixón s. m. näringsfång, yrke.

prómpa sv. v. 1, blott i uttr. prómpe sä framm pocka sig fram. (Jfr trómpa.)

prost s. m. = prost.

prostinna s. f. = prostinna.

prōv s. n. = prof.

pròva sv. v. 1 = profva.

pròv-lapp s. m. = proflapp.

pròv-plöjja sv. v. 2 profplöja, täfla i plöjning.

pròv-prädikan s. m. = profpredikan.

(pròv-ryttare s. m. = profryttare.)

prud s. n. prut.

prùda sv. v. 1 pruta.

pryl s. m. = pryl.

pryl s. n. prygel, stryk.

präkti a. präktig, utmärkt.

prädikánt s. m. predikant.

prädíka sv. v. 1 = predika.

prädíkan s. m. = predikan.

prädíke-stōl s. m. predikstol.

präjja sv. v. 1 = 1) preja 2) ifrigt spörja.

prānta sv. v. 1 = prenta.

präss s. m. = press.

prässa sv. v. 1 = pressa (tyg vid färgning).

präst s. m., pl. **prästcr**, = prest.

präst s. m., vanl. pl. **prästar**; flere slags (vanl. gula) blommor kallas **prästar**.

präst-bevīs s. n. prestbetyg.

präste-gål s. m. prestgård.

präste-hätare s. m. (sälls.) presthatare.

präste-kappa s. f. prestkappa.

präste-kål s. m. ett slags ogräs.

präste-smär s. n. smörtionde. (Eg. prestsmör.)

pröjjel s. m. slaga, tröskslaga.

pröjjels-cäpp s. m. skaft på en slaga.

pröjjels-kurra s. f. rem (vanl. af ålskinn) som sammanhåller slagans båda delar.

pröva sv. v. försöka. Sms. **pröve på.**

püda s. f. puta.

püde-vär s. n. putvar, öfverdrag på putor.

püge s. m. 1) hudafdragare, rackare 2) (oqv.) djurplågare.

püge s. m. = **kübe**.

püge-sīa s. f. b. sidan till höger om en häst (emedan **pügen** ställer sig till höger om den häst, han skall slagta).

puls s. m. puls.

pùlsa sv. v. 1 1) pulsa (vid fiske) 2) vada i vatten eller djup snö.

pùlse-stang s. f. puls, stång att pulsa med.

pùls-åra s. f. pulsåder.

pulsånger s. pl. polisonger.

[**púltusar** s. pl. koll. potatis.]

püla sv. v. 1 = **fòkka**.

pùlken a. tvär och tystlåten.

punn s. n. pund, lispund.

pùnnare s. m. lispundsvigt.

püsen a. pussig, tjock, utsväld.

püsna sv. v. 1 svälla ut, blifva pussig.

pust s. m. pust; **skyde pústen** hemta andan.

pùsta sv. v. 1 pusta.

pùste s. n. 1) hvilostund 2) arbetstid mellan hvilostunderna.

pùddeng s. m. pudding.

pùddenge-fårm s. f. puddingsform.

pùffa sv. v. 1 (sälls.) = puffa, knuffa.

pùlsa s. f. 1) pölsa 2) b. **pùlsa** våmben (hos nötkreatur).

pūl s. m. pöl.

pùnta sv. v. 1 nersmeta, tilltyga. Sms. **punte nér.**

pùrka s. f. vresig qvinna.

pùrkete a. vresig.

pusérle a. fin, hyfsad, pyntad.

puss s. m. 1) hyfsning, rengörning 2) fin klädsel.

puss s. n. puts, spratt.

pùssa sv. v. 1 putsa.

pùss-hövvel s. m. ett slags hyfvel.

pùssleng s. m. 1) pyssling, liten menniska 2) litet barn.

putt a. stött, stucken, surmulen.

pùtta sv. v. 2 skuffa, stöta. Sms. **putte nér, té** m. fl.

pùttra sv. v. 1 1) porla, koka sakta, med uppskjutande af blåsor 2) puttra, knota.

putäta s. f., se **petäta**.

pynt s. m. spets, krön (på berg och backsluttningar).

pÿnta sv. v. 1 = pynta.

pÿntele a. pyntad, fin.

pÿsse s. m. (smeknamn) katt.

pytt interj. = pytt. Vanl. i uttr. (jo) **pÿtt, sä'n.**

på & (obetonadt) **på** prep. = på.

på-bressla s. f. täcke och lakan.

på-brå s. n. påbrå.

påg s. m. påk.

påg-âlja s. f. påkolja, smörj, stryk.

påhett s. n. påhitt.

påkk s. n. = pock.

påkka sv. v. 1 pocka.

påkka a. tvungen. (Eg. pockad.)

påkken s. m. b. pocker; **dä va påkken xäl.**

påkknengs-rätt s. m. pock, pockrätt.

påkåstane def. a. n. påkostande, tungt.

pålakk s. m. pålaga, skattebörda.

pålídele a. pålitlig.

pålka-hår s. n. långt, rundklippt hår.

pålle s. m. (smeknamn) rask häst.

pålske s. m. polska.

pålyst a. pålyst.

på-lägg s. n. påsvetsadt underlägg under plogjern.

pă-sett a. i förbind. **väl** (**illa**) **păsett** väl (illa) tagen. (Eg. påsedd.)
păske s. påsk.
păske-dā s. m. påskdag.
păske-cäreng s. f. påskkäring.
păske-fȳr s. m. påskeld, eld (af torrved o. d.) som upptändes påskaftonen (i ändamål att skrämma påskkäringarna?).
păske-hälj s. f. påskhelg.
păske-jymmer s. f. smör, bröd och ägg, som ätes påskaftonen. (Väl eg. påskalam; jfr **jȳmmra** = isl. **gymbr.**)
păske-lūrda s. m. påskafton.
păske-măra s. m. påskdagsmorgon.
păske-vegga s. f. b. påskveckan.
păsk-ägg s. n. = påskägg.
påst s. m. = post.
påst s. m. 1) mindre bro öfver diken 2) svårighet, pers: **en svåre påst** en svår pers.
påstelín s. n. porslin.
păste-väska s. f. 1) postväska 2) sqvallersjuk menniska.
påstiljón s. m. postiljon.
păstīv a. pockande. (Eg. positiv; folketymologi, jfr **stív(e)**.)
păst-kantór s. n. postkontor.
păst-mäster s. m. postmästare.
[**păstreljōn** s. m. postiljon.]
păstå st. v. = påstå.
păstå'le a. pockande.
pă-ökkneng s. m. påökning.
păse s. m. 1) påse 2) tjock menniska.
păse-rīs s. n. pors, Myrica gale.
[**păss-ȫl** s. n. porsöl.]
pått s. m. = **slèkkepått**, i uttr. **dra pått** draga fingerkrok med pekfingret.

pătta s. f. 1) potta 2) mindre gryta.
påla sv. v. knoga. Vanl. i förening med andra verb, **påla å arbéta** o. d.
păna sv. v. 1 hamra. Vanl. i sms. **păne úd** uthamra.
păng s. m. 1) penning 2) penningvärde: **én reksdålers păng.**
păngar s. m. pl. penningar.
pănge-brēv s. n. penningebref.
pănge-grålle s. m. penningkarl, rik gubbe. (**grålle** är ett vanligt namn på grå hästar.)
pănge-gräs s. n. skallergräs.
pănge-kär s. m. penningkarl.
pănge-pong s. m. penningpung.
pănge-slătt a. penninglös.
päll s. m. = pell; **hålle päll** hålla brudpell.
päls s. m. 1) djurfäll, t. ex. **ùllepäls** 2) pels. — **ji på pälsen** piska upp.
pănne s. m. penna.
pănne-skaft s. n. pennskaft.
pănne-skål s. f. pendelskål (i väggur).
pănsel s. m. = pensel.
păra s. f. päron.
păre-trē s. n. päronträ.
părla s. f. = perla.
părle-krans s. m. perlkrans.
părs s. m. = 1) pers, pressning 2) pers, vedermöda.
pārsa sv. v. 1 = persa.
pārse-järn s. n. persjern.
pārse-klūd s. m. klut till mellanlägg vid persning.
pōrla s. f. sjåp. våp.
pōsa sv. v. 2 = pösa. Sms. **pōs upp, ăver.**

R.

rā s. f., pl. **rår**, rad.
rà-cäreng s. f. sqvallerkäring. (Jfr **rà'r.**)
rāg s. n. på åkern spilda sädesstrån, som efteråt särskildt hopräfsas och inbergas.
råga s. f. 1) raka, räfsa 2) = **glòråga.**
råga sv. v. 1 1) raka. Refl. **råge sä.** 2) raka, räfsa. Sms. **rāg ihób, rāge bŭrt, frámm.**

råge-hinn s. f. = hinn.
råge-knīv s. n. rakknif.
ragg s. f. ragg.
rággen s. m. b. raggen, fan.
ràggete a. raggig.
rà-hăsser s. f. pl. radstickade strumpor.
rák(e) a. rak.
rakk a. rak.

ràkka s. f. racka, hundracka.

ràkkare s. m. rackare, skurk.

råkkel s. n. trassel, krångel.

ràkkla sv. v. 1 flacka, fara omkring.

ràkkle-hān s. m. 1) (sälls.) rackelhane 2) ostadig menniska 3) = **skràkklehān**.

ràkkna sv. v. 1 1) upprispas, gå isär (om ofållade tygstycken, som släppa väftens trådar 2) uppgifvas (om hästar).

ramm s. m. 1) tafvelram 2) sågram.

ramm a. skarp, bitter till smaken; **våre rámm i hálsen** känna en bitter smak i halsen.

ramm förstärkande adv. frf. a. **svart**.

[**ràmm-byggneng** s. f. byggnad bestående af ryggåsstuga och i dennas ena ända en tvärbygnad med sin särskilda ryggås.]

rámmel s. n. rammel, buller.

ràmmla sv. v. 1 1) ramla 2) bullra 3) skräfla.

ràmsa s. f. slarfvigt fruntimmer.

rāna sv. v. 1 skjuta i växten, växa hastigt. Samma betydelse hafva **rān i vāret** och sms. **rān upp**.

rāparte-cāreng s. f. sqvallerkäring.

rā-parter s. m. pl. sqvaller, lögn, förtal. (Eg. rapporter; folketymologi, jfr **rā'r**.)

rā'r s. f. pl. sqvaller, lögn, förtal. (Eg. rader.)

rár(e) a. rar, utmärkt.

rās s. n. race.

rāsane a. rasande, vred, uppbragt.

ràssa dä interj. vasarra.

ràwa sv. v. 1 ragla.

rågne s. m. rom, fiskrom.

rànke s. m. = **sālèranke**.

rànke-ball s. m. = **sāleball**.

rabb s. m. tufvig eller ljungbevuxen mark, som för öfrigt nästan saknar växtlighet.

ragátta s. f. 1) kringstrykande qvinna 2) arg, vildsint qvinna.

ràlla s. f. lång rad af boskap.

ràllare s. m. jernvägsarbetare.

rann s. f., pl. **rānnar**, 1) rand 2) rand i skodon.

ránndul s. n. = **lāfeske**. (Möjl. eg. **rand-dul**; jfr N. **rand** = **rānne** och N. **dul** »skjul, fordølgelse». I Bro betyder **ránndul** tillbedjare, friare — enl. uppg. af Herr Fr. A. Hjort.)

ránnete a. randig.

ránn-hövvel s. m. ett slags hyfvel.

rapp s. n. = rapp.

ràppa sv. v. 1 = rappa.

ráppet, blott i uttr. **i ráppet** fort, med skyndsamhet.

rápp-hōna s. f. rapphöna.

rásk(e) a. rask.

rasp s. f. = rasp.

ràspa sv. v. 1 = raspa.

ràss-ball s. m. skinka, clunes (på menniskor). (Jfr isl. **rass** ändtarmens öppning.)

ràss-becca s. f. (oqv.) = **ragátta**. (Jfr ? sv. dial. **rasbytta**, N. **raskolla**.)

ràss-tarm s. m. ändtarm.

rast s. f. = rast.

ràsta sv. v. 1 = rasta.

rāv s. f. 1) anusöppning 2) rumpa, stuss.

rē sv. v. 3 1) reda, tillreda; vanl. i sms. **rē té** 2) bereda (hudar) 3) handskas med, behandla illa.

rè' s. m. bjelklag i golf.

rè' s. n. 1) »**ètt pār skàkklar**» 2) **plòwrē'**.

rēb s. n. rep.

ré-bann s. n., se **rōbann**.

rèda sv. v. 1 reta. Sms. **rèd upp**.

rède sā sv. refl. v. 1 reda sig.

rède-stekka s. f. retsticka.

rèdi a. redig.

reketéreng s. f. rekrytering.

rekomdéra sv. v. 1 rekommendera.

ré-krakk s. m., se **rōkrakk**.

réks-da s. m. riksdag.

reksdåler s. m. riksdaler.

réksdas-mann s. m. riksdagsman.

réksdas-mōr s. f. en riksdagsmans hustru.

rèkta sv. v. 1 sigta.

rèkti a. 1) riktig 2) (vanl. i nekande satser) redig, sansad.

rékxels-fullmäkti s. m. riksgäldsfullmäktig. (Möjl. ursprungl. folketymologi, jfr **xell** insigt, urskilning.)

rēn s. f. = ren, åkerren.

rén(e) a. ren.

rène-slått s. m., se **skrànteslått**.

rèn-skūra a. renskurad.

rèn-skure sä sv. refl. v. 1 rentvå sig, söka ursäkta sig.
rènsli a. renlig.
rènslihēd s. f. renlighet.
rèn-sōda a. rensotad.
rèn-vält a. renlig i hushållet (om qvinnor).
rère s. m. fågelnäste.
rēs s. f. resa.
rèsa s. f. = resa.
rèsa sv. v. 2 = resa, draga sina färde. Sms. **rēse búrt, fárbí** m. fl.
rèsa sv. v. 2 1) resa, uppresa, ställa upprätt. Sms. **rès upp.** 2) stå upprest.
rèse-cintonge s. m. träpelare i fönster- och dörröppningar. (Jfr **cintonge.**)
ré-stōr s. m., se **rōstōr.**
rès(e)-vägg s. m. vägg, klädd med **ènerēse.**
rēv s. m. 1) fyrkantigt stycke ylletyg, som brukas vid barns lindning 2) **brystrēv.**
rèva sv. v. 1 linda (ett lindebarn).
rèv-ås s. m. långref.
reng s. m. 1) ring 2) ring, cirkel 3) hvetebrödskringla.
rènga sv. v. 1 ringa (sätta ring i nosen på svin).
rènga sv. v. 2 ringa.
rénge-blumm s. n. pl. ringblommor.
rèngla sv. v. 1 pingla.
rèng-orm s. m. ref-orm.
rèng-vēa s. f., vanl. b., »álli hóba jūlluddane».
rèbba sv. v. 1 1) repa, med handen afstryka (löf, blomvippor, fanet på fjäder o. d.) 2) plocka, upprycka med roten en större mängd växter på en gång 3) **rebbe dúr sä** vräka ur sig skällsord.
rèbba s. f. ribba.
rejéra sv. v. 1 1) regera 2) bråka, krångla, föra oväsen.
rèjjera sv. v. 1 bråka, föra oväsen.
rèjjel s. m. regel.
rèjjel s. m. rigel.
rèjla sv. v. 1 rigla.
rejäll a. reel, redig, dugtig.
remm s. f. rem.
rèmme-slä' s. m. lastsläde utan stakar. (»Rim i en slæde er et af de to langtræer, som hvile på tværbjælkerne lige over mederne». Aasen, Norsk Ordbog.)

resalvéra a. beslutsam, rask.
resk s. m. risk.
rè-skāb s. m. redskap.
rèskabs-hūs s. n. hus för förvaring af kördon och annan redskap.
reslúss a. fast, säker, pålitlig (i ord och handling).
resp s. f. becktråd.
rèssla s. f. 1) behandling 2) misshandel.
rèsta s. f. = **hàlmeresta.**
rèsta sv. v. (1 &) 2 1) rista, skaka 2) skakas, vara i skakning.
rèstel s. m. = **plòwrestel.**
rèstels-plow s. m. ett slags enklare gammaldags plog, som utgjordes af en lång stång, böjd mot ena ändan och med vidfästad rist (**rèstel**).
resåra s. f. = **trèfjōr.**
revísor s. m. statsrevisor.
revv s. m. = **gnū.**
revv s. n. 1) **bōvelsrevv, màwerevv** 2) liflig efterfrågan.
rèvva s. f. refva.
rèvva sv. v. 1 fläta (om träarbeten): **revve spóner i e karv.**
rèvve s. m. väfbom 1) = **bågrevve,** »**dänn sum de tullar fåden ikreng**» 2) **brystrevve.**
rèvve-krengla s. f. naggad trissa i ändan af en väfbom.
rèvvens-spjäll s. n. refbensspjell.
rèvv-järn s. n. 1) rifjern 2) driftig menniska.
rī st. v. **rè, rè'** rida. Sms. **rī búrt, frámm, ínn** m. fl.
rī s. n. nyck, infall. (Jfr isl. **hrið.**)
rìare s. m. ryttare, person till häst.
rìda sv. v. 1 rita. Sms. **rìd ūd, åv** afrita, afmåla.
rìda s. f. rispa, repa (på trävaror).
rifs st. dep. v., impf. **refs,** rifvas.
ríg(e) a., pl. **rìge,** rik.
rìge s. n. rike.
rìgedom s. m. rikedom.
rimetéra sv. v. 1 skräfla.
rimm s. n. = rim, rimfrost. (Isl. **hrim.**)
rìmmele a. rimlig.
rìmm-fråst s. n. rimfrost.
rìmm-gust s. m. tjock, kall dimma. (Jfr **gust.**)

rìmmsa s. f. remsa.
rīs s. n. = ris.
rìs-how s. m. rishög.
rìs-lomm s. m. barrträdsruska.
rìspa sv. v. 1 = rispa.
rìva s. f. räfsa, raka (med trätänder).
rìva st. v. **rēv**, **rèvve**, **rèvven** rifva. Sms. **rīv idǎ**, **ihób**, **ikǎll**, **isǎr**, **úpp**, **ǎv**, **rīve búrt**, **dúr**, **frámm**, **nér**, **súnt** m. fl.
rìve-huvve s. n. tvärslå och tänder i en höräfsa.
rìve-skaft s. n. skaft på en höräfsa. — **sóle ä a ett rìveskaft úppe innó** det dröjer nog ännu en stund, innan solen går ned.
rìve-tinn s. m. tand i en **rìva**.
rō s. f. = ro; **ró**, **ró**, **bǎnet**, vyss, vyss; **fár ró skull** för ro skull, på skämt.
rō sv. v. 3 = ro.
rò' sv. v., impf. **ròa**, supin. **ròa**, roa.
rōb s. n. 1) rop 2) rop, bud vid auktion.
ròba sv. v. 1 ropa. Sms. **rōb ínn** inropa, **rōb úd** utropa (på auktion).
ròbare s. m. utropare (på auktioner).
rōd s. f. 1) rot; pl. **rúddar**. 2) rot, upphof.
ròda sv. v. 1 rota, böka. Sms. **rōd úpp**.
ròde s. m. rote; **gå på ròden** vara fattighjon.
ròde-bagge s. m. ett slags runda kålrötter. (Vestg. **rotabagge**)
ròde-blōda s. f. rotblöta.
ròde-jōn s. n. rotehjon, fattighjon.
ròde-sǎ s. f. fattigsäd. (Eg. rotesäd.)
ròd-hogga st. v. rothugga.
ròkka sv. v. 1 rynka.
ròkka s. f. 1) rynka 2) en mellan tvenne berg inskjutande smal jordstrimma.
ròkkete a. rynkig.
ròkkla sv. v. 1 1) ruckla 2) vara uppe långt in på natten.
ròli a. rolig, lustig.
ròmla sv. v. 1 rumla.
romp s. m. 1) svans 2) stjert.
ròmpa s. f. (sälls.) rumpa.
ròmpe-krōg s. m., blott i uttr. **hogge ròmpekrōg** (ett slags folklek).
ròmpe-tange s. m. rumptång.
ròmpe-tepp s. m. svansända.
ròmpe-trǎll s. n., vanl. pl., grodunge under hans första utveckling.
ròmpōl s. n. den rem (i ett ryggstycke) som lägges under hästens svans.
ròner s. pl. sqvaller, lögn, förtal. (Jfr möjl. isl. **rúnir**.) Vanl. i förbind. **rǎ'r å róner**.
rònsa sv. v. 1 gunga.
rònsa s. f. gunga.
rōs s. f. = ros, blomma.
ròse-burk s. m. blomkruka.
rōse-kóste s. m. blomsterqvast. bukett.
rōse-kvárter s. m. blomsterrabatt.
rò-tǎll s. m. årtull.
ròva s. f. = rofva.
row s. m. råg.
ròw-aks s. n. rågax.
ròw-brō s. n. tunnbröd af rågmjöl.
ròw-halm s. m. råghalm.
ròw-järpe s. m. ängsknarr.
ròw-kāga s. f. mjukt rågbröd.
ròw-kūla s. f. fyra eller åtta hopstälda rågkärfvar.
ròw-mjǎl s. n. rågmjöl.
ròw-nēg s. f. rågkärfve.
ròw-stelk s. m. grönt rågstrå.
ró-åra s. f. åra.
rùda s. f. ruta.
rúder s. m. ruter, ruterfärg.
rùdete a. rutig.
rùga s. f. ruka.
rùgga sv. v. 1 1) försöka rubba. (Isl. **rugga**.) 2) rucka (ett urverk).
rùgge-värk s. n. ruckverk på ett ur.
rùlla sv. v. 1 1) rulla 2) (opers.) åska.
rùlle s. m. rulle.
rúll-harv s. f. ett slags åkervält, fullsatt med jernpiggar.
rūs s. n. = rus.
rùsa sv. v. 1 = rusa. Blott i sms. **rūs ínn**, **rūse pǎ**, **rūs ihób**.
rùsane a. drucken.
rùva s. f. = **brōrūva**.
rùva sv. v. 1 = rufva.
ruvenéra sv. v. 1 förstöra. (Eg. ruinera.)
rúdda sv. v. 1 råma, böla. (Isl. **rauta**.)
ruff s. handlingskraft, driftighet.
rúfsa s. f. snuskig, slarfvig qvinna.
rúfte s. n. 1) större yta, stycke (väfnad, åker o. d.) 2) ytan mellan tvenne större refflor i en qvarnsten. (Isl. **ripti**.)

rumm s. n. = 1) rum 2) utrymme; **få rúmm** ryms.

rùmma sv. v. 1 1) rymma, kunna innefatta 2) rymma, fly.

rùmme s. n. utrymme.

rùmmli a. rymlig.

rùmm-xinna a. som har slappt och rynkigt skinn (om kreatur). (Sv. dial. **rum** adj. vid, rymlig; jfr. rum sjö.)

runn s. f. rönn.

rùnna sv. v. 1 runda.

rùnn-dēl s. m. rundel. (Folketymologi.)

rùnn(e) a., n. **runt**, pl. **rùnne**, rund.

rùnne s. m. fargalt. (Isl. **runi.**)

rùnne-blanna s. f. 1) vassle under gräddskorpan i surnad mjölk 2) tätmjölk, lång mjölk.

rùnne-bār s. n. rönnbär.

rúnn-stökke s. n. runstycke.

rùnter-ikreng adv. & prep. rundt omkring.

rùppla sv. v. 1 rubba.

rusína s. f. russin.

rùska s. f. = 1) ruska 2) mindre träd (med grenar och allt) afhugget vid roten.

rùska sv. v. 1 = 1) ruska, skaka 2) **rùske línn** upprycka lin.

rùskel s. m. ett slags taggig aborrfisk (gers?).

rùskete a. ruskig (om väderlek).

rùske-vär s. n. ruskväder.

russe s. n. röse, stenröse.

rússel s. m. rörelse, omsättning.

rùssla s. f. hafreax.

rùssla sv. v. 1 1) rassla, åstadkomma rassel 2) rassla 3) i uttr. **rùssla gått** reda sig väl, må godt.

rússle-buss s. m. rustibuss.

rust s. f. röst.

rust s. n. röste, takresning.

rust s. n. rost (på metaller).

rùsta a. rostig. (Eg. rostad.)

rùsta sv. v. 1 rosta, blifva rostig. Refl. **rùste sǟ** rosta, blifva rostig.

rùsta sv. v. 1 = rusta. Vanl. i sms. **ruste té** tillrusta. Refl. **ruste sǟ té.**

rùste s. m. 1) rost, halmlager, hvarigenom vörten silar sig vid brygd 2) mäsk, hvarur vörten blifvit utdragen.

rùst-kubbe s. m. stock i gafveln af en byggnad, ofvan **väggbannet.**

rùst-mōr s. f. den öfversta och minsta **rùstkubben.**

ryg s., blott i uttr. **vàrsken rýg älle rå:** **jǟ så v. r. ä. r. itter'n** han var spårlöst försvunnen. (Möjl. att sammanställa med D. **ry** rykte.)

rýga st. v. **rōg, rōge** ryka. Sms. **rýg åv** springa af (om rep o. d.).

rygg s. m. = rygg.

rýgga sv. v. 1, blott i uttr. **rýgge en åger** plöja en åker med fårorna bredvid hvarandra, så att hvarje par fåror bildar liksom en rygg och sista fåran blir vid åkerns ena sida. (Jfr **fläkka.**)

rýgg-bēn s. n., vanl. b., ryggrad.

rýgg-skådd s. n. ryggsprång.

rýgg-stō s. n. 1) ryggstöd 2) stöd, hjelp, understöd.

rýgg-stökke s. n. ryggstycke i seltyg.

rýgg-tāg s. n. ett slags brottning.

rýgg-tavla s. f. ryggtafla.

rýgg-ås s. m. = ryggås.

rýggåse-ståvva s. f. ryggåsstuga.

rý-hōna s. f. tjäderhöna. (Sv. dial. **ry,** N. **røy.**)

rýsa (sälls.) sv. v. 2 = rysa. (Jfr **grýsa.**)

rýsele a. ryslig.

rýssen s. m. b. ryssen, ryssarne.

rýss-grynn s. f. risgryn.

rýssgryns-grōd s. m. risgröt.

rýssgryns-välleng s. f. risvälling.

rýnka s. f. = rynka (på sömnad).

rýnka sv. v. 1 = rynka, lägga i rynkor.

rýnke-rokka s. f. rynkor vid en linning.

rå s. n. råd, tillrådan.

rå s. f. (eg. pl. af föreg.) 1) råd, tillgång 2) råd, utväg, möjlighet.

rå, se **ryg.**

rå sv. v. 3 1) råda 2) mäkta, förmå, blott i sms. **rå fār, må, ùm, på.**

rå a., n. **rått,** pl. **rå',** rå.

rå-bàrjen a. råbergad, inbergad i fuktigt tillstånd (om hö och säd).

råg s. f. vråk, isvråk.

rågang s. m. rågång.

råga sv. v. 1 = råga.

råga sv. v. 1 råka. — Sms. **råg ihób, råge på.**

råge s. m. spott, saliv.
råge s. m. = råge.
råkk s. m. rock (klädesplagget).
råkk s. m. rock, spinnrock.
råkk-arm s. m. hvarje af de två armar, som uppbära ett spinnrockshjul.
råkka s. f. rocka.
råkke-bryst s. n. spinnrocksbröst.
råkke-flanka s. f. rockskört.
råkke-fōr s. n. rockfoder.
råkke-huvve s. n. rockhufvud.
råkke-jūl s. n. rockhjul.
råkke-klyba s. f. ett slags rockhufvud för blångarnsspånad, bestående af en skalad toppqvist af gran eller tall. (Se **blånne-klyba**.)
råkke-nåkk s. m. nock på en **råkke-vänge**.
råkke-skrūve s. m. skruf på en spinnrock för att spänna rocksnöret.
råkke-snūr s. f. snöre på en spinnrock.
råkke-trö s. n. trampbräde på en spinnrock.
råkke-ty s. n. rocktyg.
råkke-tyda s. f. den öppning på rulltenen, hvarigenom den färdigspunna tråden går in.
råkke-vinn s. f. vef, som förenar trampbrädet med rockhjulet.
råkke-vänge s. m. vinge på en spinnrocks rullten.
råkk-ärm s. f. rockärm.
rå-kōga a. för litet kokt (om matvaror).
rå-lägga sv. v. (se **lägga**) rådslå.
rå-lös a. rådlös; »**d'å bätter å väre līvlös hälle** (än) **rålös**».
rå-mjålk s. f. råmjölk.
rå-märke s. n. råmärke.
rå-slaw s. n. afskräde efter slagtade djur (inmäte o. d.).
rå-stekt a. illa gräddad (om bröd).
rå-vär s. n. fuktig och kall väderlek.
rå-ägg s. m. råegg (på eggjern).
räbba sv. v. 1 rapa.
rädden a. rutten.
räff s. m. låda i åkdon.
rätta s. f. råtta.
rätte-fälla s. f. råttfälla.
rätte-krūd s. n. råttgift, arsenik.
rätte-lort s. m. råttlort.
rätte-romp s. m. råttsvans.
rätte-xinn s. n. råttskinn.
rättna sv. v. 1 ruttna. Sms. **rättne nér**.
råken-skāb s. m. räkenskap.
räkk s. n. upprispadt, sönderplockadt tyg, raffel. (Jfr **pellemätt**.)
räkka s. f. 1) räcka 2) tjock stör 3) »**kräge** (**hélt tré**) **mä långe kvestar, sum en lägger åver stèngålar**».
räkka sv. v. 2 räcka, sträcka. Sms. **räkk úpp, räkke frámm, té; räkk(e) úd** 1) sträcka ut 2) = **påne ūd** uthamra.
räkka sv. v. 2. Blott i sms. **räkk úpp** upprifva, upprispa, utdraga trådar. (Isl. **rekja**.)
räkka st. v. **rakk, ròkke** & sv. v. 2 räcka, nå.
räkka sv. v. 2 »**räkke en jálsgål vell sla te å kaste räkker åver'n**».
räkke-gål s. m. gärdesgård af långa stänger, som i två eller tre jämlöpande rader fastspikas vid stolpar.
räkke-spā s. m. »skafjern, hvarmed nyss afflådda hudar rengöras från fett och hinnor». (Thorén.)
räkkna sv. v. 1 räkna. Sms. **räkkn' ètter, ihób, úm, úd, över, räkkne må**.
räkkneng s. f. räkning.
räkkne-bōg s. f. räknebok.
räksa s. f. ramsa. (Jfr **räjjel**.)
rär s. n. pung, koddar.
räre s. n. = föreg.; **fáttimans väre växer búrt i hórn å räre**. (Ordst.)
rägn s. n. = regn.
rägnakti a. regnig.
rägna sv. op. v. **rängte, rängt**, = regna.
rägnare-dā s. m. regndag.
räng-bowe s. m. regnbåge.
räng-by s. m. regnby.
räng-dråbe s. m. regndroppe.
räng-duxx s. m. regndusch.
räng-dusk s. n. regndusk.
räng-duskete a. duskig (om väderlek).
räng-frī a. regnfri, tät.
rängleng s. m. det sämsta lädret i en beredd hud (af benen, buken o. d.).
räng-skūr s. f. regnskur.
räng-tūr s. m. längre eller kortare tids regn.
räng-vär s. n. regnväder.

rădda sv. v. 1 = rädda.
rădd(e) a. rädd.
răjjel s. m. ramsa (af ordstäf, gåtor o. d.).
rănna s. f. 1) ränna 2) se skūr.
rănna st. v. rann, rănne 1) rinna. Sms. rănn' úd, ȫver, rănne bŭrt, dúr, nēr m. fl. 2) slingra sig, kräla hastigt (om ormar och maskar).
rănna sv. v. 2 1) ränna, springa, löpa. Sms. rănn ìkreng, imṓd, ínn, isăr, ìtter, ŭpp, úd, rănne bŭrt, mă, té. 2) göra uppränning till en väf, varpa. 3) Refl. rănne·să börja att isbeläggas (om vattendrag).
rănnare s. m. öfre qvarnstenen.
rănne s. n. höränne, höskulle.
rănne-blanna s. f., se rănneblanna.
rănne-gang s. m. qvarnränna.
rănne-hūl s. n., se hăkkehūl.
rănne-hålk s. m. större klonk i garn eller tråd. (Jfr klonk.)
rănne-knūde s. m. ränknut.
rănne-kōa s. f. lös, rinnande kåda.
rănne-snára s. f. rännsnara.
[rănne-tāg s. n. takläggning af stockar, på öfre sidan urhålkade för att afleda vatten. (Jfr rănna s. f.)]
rănne-xedda s. f. diarrhé.
rănsk s. n. hvad som afrensats, afskräde.
rănska sv. v. 1 rensa.
rănta s. f. = ränta.
rănte să sv. refl. v. 1 ränta sig, förökas genom ränta (om penningar).
răst s. m. = rest.
răst-lăngd s. f. restlängd.
răst-åffer s. n. offer från personer, som försummat att på först utsatt dag offra.
rătt s. m. = 1) rätt, lag 2) rätt, rättighet 3) rätt, domstol.
rătt s. m. = rätt, maträtt.
rătt a. = rätt, riktig.
rătt adv. 1) rakt; rătt úd, rătt frámm m. fl. 2) rätt, riktigt.
rătta s. f. b. rätsidan.
rătta sv. v. 1 1) räta. Sms. rătt úd räta ut. 2) rätta.
răttare s. m. = 1) rättare 2) kronorättare.
rătte-xels adv. 1) på rätt sätt 2) på vanligt sätt.
rătt-hălt s. n. lång, smal träribba, använd som lineal vid byggnadsarbeten.
răttihēd s. f. rättighet.
rătt-nū adv. snart.
rătt sum konj. rätt som, bäst som.
rătt-vīs a. rättvis.
răttvīsa s. f. rättvisa.
răv s. m. 1) räf 2) listig och falsk menniska.
răva s. f. räfhona.
răve-hī s. n. räfide.
răve-rompa s. f. räfrumpa, Equisetum.
răve-saks s. f. räfsax.
răve-văjjar s. m. pl. smygvägar; gå răvevăjjar gå bakslugt till väga, vara falsk.
răve-xinn s. n. räfskinn.
rȫ a., n. rȫtt, pl. rȫᶜ, röd.
rȫ sv. v. 3 rödja. Sms. rȫ ùnna, ŭpp, bŭrt, frámm.
rȫ sv. v. 3 uppsätta sädeskärfvar till torkning på en rȫstȫr.
rȫakti a. rödaktig.
rȫ-bann s. n. ett särskildt slags band på sädeskärfvar, när man skall rȫ dem.
rȫ-blumma a. 1) som har röda blommor 2) rödblommig, som har frisk hy.
rȫ-brūn a. rödbrun.
rȫ-brūsa a. rödbrusig.
rȫ-címman s. (b.?) (Ett namn på katten, användt i en gammal răjjel om katten och råttan.)
rȫda s. f. röta.
rȫda sv. v. 1 röta (lin).
rȫde s. n. »nă grăssvăᶜln på ett nȳvălle ente ha răttna innó, să kallar en dă får rȫde».
rȫd-ister s. n. sämre ister, som afskiljes från det öfriga.
rȫ-fimma s. f. lös, rödaktig mylla (odug-lig till åkerjord). (Jfr suldătejūl.)
rȫfimme-jūl s. f., se föreg.
rȫ-fărj s. m. rödfärg.
rȫg s. m. rök.
rȫg s. n. halftrafve (hvete, korn, hafre).
rȫga sv. v. 1 röka.
rȫ-gūl a. rödgul.
rȫgg-ås s. m., se rȳggås.
rȫ-jāl s. »săe står i rȫjāl, nă ho ä lȳs rȫ ve rȫde; dă går dä ān å măjja».
rȫjja sv. v. 2 röja.

rõjjel s. m. (sälls.), se **réjjel**.
rõkka sv. v. 2 rycka. Sms. **rõkk idă, isā̊r, úpp, ā̊v, rõkke búrt, frámm, nḗr, sứnt** m. fl.
rõkkane s. n. ryck.
rõ-klār a. rödblommig.
rõ-krakk s. m. ett slags trappa, som begagnas vid kärfvars uppsättning på en **rõstõr**.
rõ-krīd s. rödkrita.
rõkrīd s. m. rekryt.
rõkta sv. v. 1 1) rykta, ansa (hästar) 2) ansa en eldbrasa.
rõkte s. n. rykte.
rõ-kålla s. f. rödklöfver.
rõllõg s. m. rödlök.
rõ-måsete a. rödbrusig.
rõ-mősete a. rödbrusig.
rõ-måla sv. v. 1 1) rödmåla 2) rödfärga, stryka med rödfärg.
rõnna sv. v. 1 rodna.
rõr s. n. rör.
rõra sv. v. **rūrte, rūrt, rūrt** röra. Sms. **rõr í, ihṓb, ikréng, úm, úpp.**
rõra s. f. 1) röra, mjölröra 2) röra, oreda.
rõr-căpp s. m. rörkäpp.
rõro a. verksam, driftig.
rõr-slēv s. f. ett slags jordborr.
rõ-sott s. f. rödsot.
rõstrimmete a. rödstrimmig.
rõ-stõr s. m. stör, hvarpå sädeskärfvar uppsättas till torkning.
rõva sv. v. 1 röfva. Sms. **rõve búrt.**
rõvare s. m. röfvare, rånare.
rõvare-bann s. n. samling af rånare.
rõ-vēa s. f. rödaktig färg hos granmerg.
rõ-vīd a. rödhvit.
rõ-vū̒ln a. rödaktig.

S.

sa, se **sī**.
sā̒, se **sī**.
sāg s. m. sak. — **dā̊ va en ság, dā̊** ja, naturligtvis, det förstås; **dā̊ va ságen** just så förhöll det sig.
såga s. f. saga, berättelse.
såga sv. v. 1 lägga bort, byta bort (kort i kortspel). Sms. **sāge búrt.**
såga sv. v. 1 lugna sig, vara tålig, vänta.
såkkerstejj s. m., vanl. b., sakristia.
såkna s. m. saknad.
såkna sv. v. 1 sakna.
såkna sv. v. 1 = sakna.
sakramănska a. sakramentskad.
saks s. f. 1) sax 2) räfsax 3) takstol, ett par taksparrar.
såks-arm s. m. taksparre.
såkse-bann s. n. sparre, som sammanbinder och stöder de båda armarne i en takstol. (Jfr **saks** 3).)
såkta sv. v. 1 sakta.
såkta adv. (sälls.) sakta.
såkte adv. 1) förmodligen 2) (sälls.) helt visst, säkerligen 3) (ironiskt) just, jo vackert.
såkt-fālo a. saktmodig.
sāl s. m. = sal.
såla sv. v. 1 1) sadla 2) **såle en léjje** belägga en lierygg med en jernhuf 3) **såle hýbākk** ett slags hasardspel.
såla sv. v. 1 sala, göra smärre sammanskott för gemensam förtäring. Sms. **sāl ihṓb.**
såle s. m. sadel.
såle-knapp s. m. sadelknapp.
sålete a. skäckig.
såli a. salig.
sålihēd s. f. salighet.
sálo, blott i uttr. **te sálo** till salu.
såmra sv. v. 1 gnola, småsjunga.
sann s. m. sand.
sånn-būleng s. m. 1) person från Sanne socken 2) dialekten i Sanne.
sånn-båra s. f. anusöppning (på fiskar och ormar).
sånn-bått s. m. sandbotten.
sånn-hūla s. f. sandgrop.
sånn-jōl s. f. sandjord.
sånn-kōrn s. n. sandkorn.
sånn-lās s. n. sandlass.

sànn-mō s. m. sandmo.

sànn-ost s. m. mesost.

sans s. m. sans.

sànse sä sv. refl. v. 1 sansa sig.

sant a. n. sant. (Jfr sann.)

säve s. m. safve.

säve-tīe s. f. b. trädens saftströmningstid.

saw s. f. 1) såg 2) vanl. pl. sàwer, såg, sågverk.

sàwa sv. v. 1 såga. Sms. saw isǟr, sawe súnner.

sàwe-bokk s. m. sågbock.

sàwe-dyna s. f. sågbänk.

sàwe-kubbe s. m. sågstock.

sàwe-linna s. f. såglina.

såwe-ramm s. m. sågram.

sàwe-spōn s. f. sågspån.

sàwe-ståkk s. m. sågstock.

sàwe-temmer s. n. sågtimmer.

sàwle sv. v. 1 smutsa. Sms. sawle nḗr.

sang s. m. sång.

,sang impf. sjöng. (Se xònga).

sank s. f. insjunken, sank ängsmark.

sànka sv. v. 1 samla. Sms. sank ihṓb.

sánk(e) a. sank.

sabedáskus s. m. sölkorf.

sabedílle-frō s. f. sabadillfrö (användes som medel mot skabb).

sadd s. m. lätting, sudder.

saft s. f. = saft.

sáfto a. saftig.

salm s. f. psalm.

sálm-bōg s. f. psalmbok.

salmṓdikon s. n. psalmodikon.

salt s. n. = salt.

sàlta sv. v. 1 = salta. Sms. salt ijṓnnum, salte nḗr.

sàltbetter s. m. salpeter. (Folketymologi: salt, bitter.)

sált(e) a. salt.

salt(e)-lắge s. m. saltlake.

[sàlte-pannekāga s. f. »en tar trḗ nävar sált å ḗn näve mjǟl; dǟ blannar trḗ péltar å trḗ tōser ihṓb å ēder úpp'et ùtta te å tàla; dä de dǟ drùmmer um nátte, dǟ slâr inn».]

sált-vān s. n. saltvatten.

sált-syra s. f. = saltsyra.

sàlva s. f. = salva.

sàlvett s. f. servet. (Ital. salvietta.)

sàmm-kväm s. n. samqväm.

sàmm-law s. n. samqväm.

sàmmla sv. v. 1 samla. Sms. samml ihṓb.

sàmm-māla st. v. sammanmala.

sàmmet s. m. sammet.

sámme oböjl. pron. samma.

sàmm-renga sv. v. 2 ringa samman.

sàmm-rengeng s. f. samringning.

samm-tökka sv. v. 2 samtycka.

sàmm-tökke s. n. samtycke.

sàmm-vedd s. n. samvete.

sàmmveds-law s. m. (blott i nekande satser) samvete, hederskänsla. (Eg. samvetslag.)

sams oböjl. a. (blott pred.) sams, öfverens.

samt, se jamt.

sann a., n. sant, sann.

sànna sv. v. 1 = sanna.

sànneng s. f. sanning.

sàrja sv. v. 1 = sarga. Sms. sarje súnt.

sàvla sv. v. 1 (sälls.) skrynkla (med bibegrepp af smutsa). (Jfr sàwla.)

sē s. m. sed.

sē st. v. så, sett, sett se. — Sms. se ijṓnnum, ìtter, úm, pǟ, té, úd. Refl. sé sä um se sig om. — sé 'u får sǟtt dä laga att du får sitta, sitt ner.

seketḗr s. m. skälm, spjufver.

sékkel s. n. dregel.

sékken, blott i utropet sekken énn se hvilken.

sèkkleng s. m. sikel, putsskifva.

sèkkla sv. v. 1 dregla.

sèkkle-bams s. m. dreglande barn.

sèkklete a. dreglig.

sekt s. m. mjölsikt.

sèkta sv. v. 1 sikta.

sèkta sv. v. 1 sigta.

sèkte s. n. 1) sigte, syn, synhåll 2) sigte på skjutvapen.

sèkte-dūg s. m. siktduk.

sèkte-kāga s. f. mjukt bröd af siktadt mjöl.

sèkte-mjǟl s. n. siktadt mjöl.

sèkt-māla st. v. siktmala.

sḗn(e) a. sen, senfärdig, långsam.

sèn-fālo a. senfärdig.

sèn-hānt a. som arbetar långsamt. (Eg. sen-händ.)

sèn-höstes adv. sent på hösten.

sèn-rått a. 1) sen i att fatta beslut 2) sènfālo.
sèn-sībel s. m. sölare, senfärdig menniska. (Jfr sk. sibba söla, sudda.)
sēnt adv. = sent.
se konj. så att.
sèdda st. v. sād, sùdde sitta. Sms. sedde té, sedd ād vara åtsittande (om kläder); sedd āv afsitta böter.
sèdd-sāffa s. f. sittsoffa.
sedd-úpp s. m. örfil.
sèffra s. f. siffra.
sèjde s. m. skära, südesskära.
sejj s. n. gödselafflöde från ladugård eller afträde.
séjj(e) a. seg.
séjjel s. n. segel.
séjjel s. n. sigill.
séjjel-båd s. m. segelbåt.
séjj-līva a. seglifvad.
séjla sv. v. 1 segla. Sms. sejl ikāll, sejle búrt.
selj s. f. sälg.
sèlke s. n. silke.
sèlke-klā s. n. silkeduk.
sèlke(s)-hāre s. m. kanin.
[sèlkete a. af silke.]
sèlver s. n. silfver.
sèlver-, se sālver-.
sènna s. f. sena.
sènnap s. m. senap.
serínna s. f. syren.
serínne-blumm s. n. syrenblommor.
serínne-buske s. m. syrenbuske.
serínne-rōser s. f. pl. syrenblommor.
sers s. m. sits, sitskattun.
sèssare s. m. liten sax.
sèssele-rōd s. f. roten af stensöta, Polypodium vulgare. (N. sisselrot; jfr möjl. gr. σέσιλις.)
setróne-bår s. n. centrumborr.
setrāns-bår s. n. centrumborr.
sī pron., se sinn.
sī & (obetonadt) si st. v. sà' & sa, sakt, sakt säga. Sms. si ifrā säga ifrån, si imōd säga emot; si té tillsäga; si úd = si úpp uppsäga, si ād tillsäga; si úm 1) säga om, upprepa 2) (i nekande satser) finna underligt, undra öfver. — d'ä'nte sákt det är ej säkert.
sìa & (obetonadt) sia adv. sedan.
sìa s. f. sida; te sìa & te sìes åt sidan.
sìa sv. v., blott inf., säga. (Se sī.)
sì-bēn s. n. refben.
sì-brāa s. f. sidobräde i en åkkärra.
sì-fjāl s. f., se föreg.
sīg s. f. sank äng.
sīg s. m. sik (fisk).
sìggle s. n. qvarnstensjern. (N. sigle »en kort jernbolt som ligger påtværs over mølleaxelens top og tjener til at omdreie møllestenen».)
sì-grinn s. f. sidogrind i hökärror. (Jfr tròmmgrinn.)
sìjja st. v. sejj, séjje 1) sjunka, glida. Sms. sijje nér. 2) digna. Sms. sijje nér.
sīl s. m. = sil.
sìla sv. v. 1 = sila.
sill s. m. sil.
sill s. f., pl. sìllar, sill.
sìlla sv. v. 1 1) sila 2) opers. i uttr. dä sìllar å rānner det rinner sakta.
sìlle-bēn s. n. sillben.
sìlle-gān s. f. gäle eller fena af sill.
sìlle-går s. n. inmäte af sill.
sìlle-huvve s. n. sillhufvud.
sìlle-lāge s. m. sillake.
sìlle-mjålke s. m. sillmjölke.
sìlle-ragne s. m. sillråm.
sìlle-romp s. m. sillstjert.
sìlle-sālta s. f. intorkad sillake.
sìlle-tunna s. f. 1) silltunna 2) tunna sill (24 kappar).
sìlletunne-fjāleng s. m. 6 kappar.
sìlle-tārneng s. m. liten afskuren bit sill.
sìlle-vālleng s. f. ett slags välling.
sìllra s. f. liten bäck.
símpel a.! = simpel.
sims s. m. = sims.
síms-hövvel s. m. simshyfvel.
sinn pron. sī, sett, pl. sìne & sìnne sin, sitt, sina.
sinn adv. sedan; sinn dā ännu mindre; sinn dā sedan dess.
sìnna adv. = sinn.
sìnna a. förargad, ond.
sìnne s. n. = 1) sinne, sinnelag, lynne 2) häftigt lynne.
sìnne-law s. n. sinnelag.

sist a. = sist.

sist adv. = sist, senast.

sì-stamm s. f., se **sì-grinn**.

sísters adv., vanl. i förbind. (**här**) **i sísters** nyligen, för en tid sedan.

sìnka s. f. = sinka, mindre krampa.

sìnka sv. v. 1 = sinka, hoplappa.

sìnka sv. v. 1 = 1) sinka, dröja 2) uppehålla, fördröja.

sìnkesam a. (om arbete) långvarig, tidsödande.

sìnke-stä s. n. ett slags städ; »**de broggar å vàlse järn imällum sättstampen å sìnkestät**».

skä' s. m. skade.

skäda sv. v. 1 = skada.

skädele a. skadlig.

skä-dö s. m. en verksam och gagnande menniskas dödsfall, dödsfall som väcker allmän sorg.

skäga sv. v. 2 1) (trans.) skaka, sätta i skakning. Sms. **skäge dúr**. 2) (intrans.) skakas, vara i skakning.

skäge sä äv sv. refl. v. 2 skafva af sig, brista genom stark nötning (om rep o. d.).

skäg-halm s. m. »**dänn mìnste å mỳgaste hàlmen, sum en skäger dúr nä en träsker rów; dänn àndre hàlmen (lànghalmen) lägger en i cärv**».

skákk(e) a. sned.

skàkke-fall s. n. missöde, olycksfall.

skákkel s. m. 1) skakel, arm i ett **cöre-rë'** 2) dragstång i en handqvarn.

skàkkel-stör s. m. skakel.

skàkk-cäfta a. snedmynt.

skàkk-hufta a. 1) snedhöftad 2) snedaxlad.

skär s. f. frambräde i en säng, soffa eller kyrkbänk.

skära s. f. = skara.

skär-bow s. m., vanl. pl., ett slags kortare snöskidor.

skär-bowe s. m., se föreg.

skäre s. m. skare.

skär-snö s. m. skarsnö.

skä-säle s. m. läder, beredt af huden mellan låren bak vid svansen.

skäv s. n. skaf.

skäva st. v. **sköv, sköve, sköven** skafva. Sms. **skäv idä, äv, skäve dúr, dä, sùnt** m. fl.

skåve s. n. 1) skafverktyg, skafjern 2) gnidare, snål menniska.

skåv-gräs s. n. ett slags gräs.

skank s. f. skank, lårben.

ska, skùlle, skùlla skall, skulle, skolat.

skäba sv. v. 2 skapa; **d'ä ènge rä skäbt** det fins ingen utväg.

skabb s. m. = skabb.

skàbbete a. skabbig.

skäda s. f. skata. 60

skäde-rëre s. m. skatbo.

skàffa sv. v. 1 = skaffa. Sms. **skaffe frámm, skaff ihób, ijänn**.

skafferí s. n. = skafferi.

skàffättes adv. skafföttes.

skaft s. n. = skaft.

skàfta sv. v. 1 uttaga fastebref.

skàfte s. m. fasta (på egendom).

skàfte-brëv s. n. fastebref.

skaläkaus-febber s. m. skarlakansfeber. 70

skalk s. m. = skalk, kant (på ost eller bröd).

skàlka s. f. skara, skock.

skall s. n. skallgång.

skàlle s. m. = skalle, panna, hufvud.

skàlle-klä' s. n. hufvudbindel.

skàller s. m. = skaller, skallergräs.

skàll-gang s. m. skallgång.

skàllra sv. op. v. 1 = skallra.

skàll-remm s. f. (på betsel) »**dänn rémme, sum gär äver skà'ln nèrikreng ö'rne**». 80

skäl s. n. skal.

skäl s. n. ojämnhet, fördjupning i en egg eller på en skarp kant. (Isl. & N. **skard**.)

skäla, blott i uttr. **en skäla mängde, en sk. brädde** en stor mängd, hel hop. (Eg. genit. af **skäle**.)

skäla sv. v. 1 1) skala. Sms. **skäl idä**. 2) förstärkande i fören. med andra v.: **skäla å hògga** hugga ifrigt. 90

skäla sv. v. 1 kräkas (om små barn). (Jfr **klèkka**.)

skäle s. m. mängd, hop.

skäle sä sv. refl. v. 1 1) släppa skalet (om hafre vid grynmalning) 2) brista i eggen (om eggjern).

skalm s. m. ett slags seldon för oxar.

skàlma s. f. skida, fruktskal (på ärter, bönor o. d.).

skäl-tänt a. som mistat någon framtand. 100

sk*a*mm s. m. fan.
sk*a*mm s. f. = skam.
sk*à*mm*a* a. oförskämd.
sk*à*mmel*e* a. skamlig.
sk*à*mm*e*-te*ng* s. n. ful, elak, vederstygglig företeelse eller varelse.
sk*à*mm-f*lā*d a. skamflat.
sk*à*mm-full a. 1) oförskämd 2) flat, snopen.
sk*à*mm-f*ā*r*a* a. skamfilad, misshandlad. (Jfr fsv. **skamfara,** isl. **skammfæra** misshandla.)
sk*à*mm-p*a*ll s. m. = skampall.
sk*à*mm-pål*e* s. m. skampåle.
sk*à*mm-stā*la* st. v. alldeles utplundra (vanl. med bibegrepp af försåtlighet).
sk*à*rk*a* s. f., se **sk*à*lk*a*.**
sk*á*rp(*e*) a. skarp.
sk*à*rp-sill s. f. bressling.
sk*à*rp-skott a. skarpskodd.
sk*à*rv s. m. = 1) skarf 2) elak menniska; vanl. i uttr. **en sk*á*rv t*e* k*ā*r.**
sk*à*rv*a* sv. v. 1 = skarfva.
sk*à*rv*e*-gå*l* s. m. liten, obetydlig gårdlott.
sk*a*tt s. m. = skatt.
sk*à*tt*a* sv. v. 1 = skatta, erlägga skatt.
sk*a*vå*n*k a. skadad, bristfällig. (Jfr rspr. **skavank,** skada, lyte.)
[**sk*è*ll*a*** sv. v. 2 skilja, åtskilja (boskap, som varit på gemensamt bete).]
[**sk*è*ll*a*r*e*-bakk*e*** s. m. ställe i en gemensam betesmark, till hvilket man om aftonen förde boskapen för att skilja den. (Jfr föreg.)]
skō s. m. = 1) sko; pl. **skó*nna*r** skor; **j*ā*r*e* skố** göra skodon. 2) hästsko; **sl*â* i skố** (om hästar) slå i sko. 3) qvarnsko.
skō sv. v. **skòtt*e*, skott,** = sko.
skò-b*u*st*e* s. m. skoborste.
skò-gnāv s. n. skoskaf. (Jfr **gnàw*a*.**)
skò-gnē s. n. verktyg för att **gnīs*a*** skodon.
skò*la* sv. v. 1 hålla skola, undervisa. Sms. **skò*l u*pp** skola upp, tillrättavisa.
skò*le* s. m. skola.
skò*le*-bä*n*k s. m. skolbänk.
skò*le*-hūs s. n. skolhus.
skò*le*-l*ā*r*a*r*e* s. m. skollärare.
skò*l*-o*ng*e s. m., vanl. pl., skolbarn.
sko-m*á*g*a*r*e* s. m. skomakare.
skomm s. n. 1) skum 2) lödder, såplödder.
skòmm*a* sv. v. 1 1) skumma. Sms. **skomm id*ā*,** afskumma. 2) refl. **skòmm*e* s*ā*** löddra sig.
skōn s. m. b., blott i det opers. uttr. **v*ā*r*e* i skốn** vara slut, vara på upphällningen. (Jfr möjl. **skō** 3) qvarnsko.)
skōn s. f. sårskorpa.
skòn*a* sv. v. 1 = skona.
skòne*ng* s. m. 1) skoning på kläder 2) hjulskoning.
skòn-orm s. m. 1) tusenfoting 2) ? tvestjert, Forficula. (Jfr möjl. vestg. **skunt,** fsv., isl. & dial. **skarn** smuts, orenlighet.)
skò-pinn*e* s. m. = skopinne.
skò-p*l*agg s., blott pl., skodon.
skòpp*a* s. f. 1) sköte 2) så mycket som kan på en gång bäras i förklädet.
skò-r*e*mm s. f. skorem.
skò-r*e*sk*a*b s. m. verktyg för skoning af hästar.
skò-skāv s. n. = skoskaf.
skò-st*a*ll s. m. tvångsspilta vid ostyriga hästars skoning.
skò-s*ā*l*e* s. m. skosula.
skò-ta*ng* s. f. hoftång.
skòv*a* s. f., vanl. pl. **skòv*e*r,** skofvor.
skow s. m. 1) skog 2) växande träd 3) trävirke.
skòw-böjd s. f. skogsbygd.
sków*el* s. f. 1) skofvel (med rak, ej urhålkad underdel) 2) skofvel på vattenhjul.
skòw*e*n a. folkskygg.
skòw-l*e*ss adv. 1) åt skogen till 2) genom, öfver skogen. (N. **skogleidis.**)
skòw-h*ā*lt s. n. skogshult.
skòw-lös a. skoglös.
skòw-rō*a* s. f. skogsrå.
skòw-rōde s. f. b., blott i uttr. **ta skòw-rōde f*a*tt** rymma till skogs.
skóws-m*a*rk s. f. skogsmark.
skòw-sn*ā*r*e* s. n. skogssnår.
skóws-p*a*rk s. m. skogspark.
skóws-rōb s. n. gällt rop.
skóws-trakt s. f. skogstrakt.
skòw-t*â*pp*a*r s. m. pl. skogstoppar.
skòwålt def. a. n. skogigt.
skòw-*á*dd*e* s. m. skogsudde.
skòw-āl s. m. skogseld.
skrāb s. n. skrap, afskrap.

skràba sv. v. 1 skrapa. Sms. **skrāb idā̆, ihṓb, skrābe dúr.**

skràbe-jössel s. f. från flere olika håll hopskrapad gödsel.

skràbe-kāga s. f. 1) bröd, beredt af den sista degen i tråget 2) sista barnet.

skràkkle-hān s. m. mager, långväxt menniska eller häst.

skrál(e) a. skral.

skrámmel s. f. skramla, ett slags instrument för att skrämma hästar bort från åkrarna.

skrámmel s. n. 1) skrammel 2) svammel; ofta i förbind. **skrúppel å skrámmel.**

skràmmla s. f. 1) skramla, skallra 2) larmande menniska, skränare 3) sqvallrande menniska.

skràmmla sv. v. 1 1) skramla 2) se **pjáttra.**

skrànte-bakke s. m. ängsbacke med litet och dåligt hö.

skrànte-főre s. n. dåligt slädföre.

skrànte-kūla s. f. dålig häst.

skrànte-mark s. f. ängsmark med skral växtlighet.

skrànte-slátt s. m. efterskörd af hö utmed vägar och diken eller i branta backar.

skrànte-tȳ s. n. kort, glest och skralt hö.

skrànt-äng s. f. äng med litet och dåligt hö.

skràwel-cáft s. m. skräflare.

skràwla s. f. skräflande menniska, skräflare.

skràwla sv. v. 1 skräfla.

skràngla s. f. skrangligt, gängligt föremål (djur, åkdon o. d.).

skrànglete a. skranglig, lång och gänglig.

skrank s. n. skrank, afbalkning.

skrábbete a. 1) skroflig 2) som har skral växtlighet (om ängsmark o. d.).

skratt s. n. = skratt.

skrátta sv. v. 1 = skratta.

skrèkkte sv. impf. skrek, storskrek.

skrēāl a. 1) skral 2) sjuklig.

skréffle adv. grensle. (Jfr **skrevv.**)

skreft s. f. 1) skrift 2) b. **skréfte** bibeln.

skréftele a. skriftlig. — **ji skréftele** gifva skriftlig förbindelse eller intyg.

skrevv s. n., vanl. b., skref, gren (inguen).

skrévva sv. v. 1 skrefva.

skrī st. v. **skrē, skrè', skrè'n** skrida, glida ner.

skrìa sv. v. 1 = skria, skråla.

skrīg s. n. skrik.

skrìga st. v. **skrēg, skrège** skrika. Sms. **skrīge té, skrīg úd.**

skrinn s. n. skrin.

skrínn(e) a. mager.

skrìva st. v. **skrēv, skrévve, skrévven** skrifva. Sms. **skrīv ihṓb, ínn, úm, únner, úpp, ā̋v, skrīve pā̋.**

skrívare-brō̆ s. n. kaka, som gräddas med ett slags gräddsmet.

skrìv-bōg s. f. skrifbok.

skrìve-dōneng s. m. skrifdon.

skrìve-tȳ s. n. skriftyg, skrifdon.

skrōd s. n. skämt, barnsligt joller.

skrokk s. m. större korg af böjliga stickor.

skrokk def. a., blott femin., liggsjuk (om höns).

skròkka s. f. 1) se **skrokk** s. m. 2) se **nåverskrokka.**

skròkka sv. v. 1 skrocka (om höns).

skròkkete a. skrynklig.

skròkkla s. f. 1) skrynka 2) buckla.

skròkklete a. 1) skrynklig 2) bucklig.

skrūv s. m. = skruf.

skrùva sv. v. 1 = skrufva. Sms. **skrūv ihṓb, ijánn, isā̋r, skrūve pā̋, té.**

skrùve-muttel s. skrufmutter.

skrùve-mutter s. skrufmutter.

skrùve-muttreng s. skrufmutter.

skrùve-stā̆ s. n. skrufstäd.

skrùve-xīva s. f. skrufskifva.

skrùv-mōr s. f. skrufmoder, inre skruf (på spinnrockar, hyfvelbänkar o. d.).

skrùv-mäjsel s. m. = skrufmejsel.

skrùv-nökkel s. m. skrufnyckel.

skrùv-vänt a. alldeles förändrad, omstöpt. (Eg. skruf-vänd.)

skrubb s. m. = skrubb.

skrúbba s. f. större, grof ullkarda.

skrúbba s. f. skrapa, tillrättavisning.

skrúbba sv. v. 1 = 1) skrubba 2) karda ull med **skrúbba** (rad. 90) 3) strängt tillrättavisa.

skrúbber s. f. pl. Cornus suecica.

skrúbbe-stöl s. m. bräde, hvari den ena af ett par större ullkardor är fästad; den andra hålles i handen. (Jfr **skrúbba,** rad. 90.)

skrúbbete a. skroflig.

skrubb-hövvel s. m. ett slags hyfvel.

skrúfta sv. v. 2 1) skrifta, bikta 2) skrifta, strängt tillrättavisa.

skrúfter-mål s. n. skriftermål.

skrumt s. n. 1) skrymteri 2) skämt, narri.

skrùmta sv. v. 1 1) skrymta 2) skämta, narras.

skrúppel s. n. 1) skrock 2) svammel 3) osanningar, lögner.

skrȳd s. n. skryt.

skrȳda st. v. **skrȫd, skrȫde** skryta.

skrȳden a. afmagrad. (N. **skryten** »hæslig, grov i ansigtet».)

skrȳdna sv. v. 1 magra.

skrȳmma sv. v. 2 1) rymma 2) rymmas.

skrȳmme s. n. utrymme.

skrȳmtare s. m. = skrymtare.

skrȳt s. n. (sälls.) = skryt.

skrytt s. n. skryt.

skrȳnka s. f. = skrynka.

skrå s. n. 1) skräp, afskräde 2) grand i ögat, smolk.

skrå s. lutning; blott i förbind. **på skrå** på snedden.

skrå sv. v. **skråtte, skrått,** se följ.

skrå̀a sv. v. 1 afhugga, afskära eller afgräfva på snedden, så att en sluttning uppstår.

skrå̄buge-ansekte s. m. skråpuk, mask för ansigtet.

skrå̀'l a. 1) skral 2) sjuklig.

skrå̀-lådda s. f. skräplåda.

skrål s. n. skrål.

skrå̀la sv. v. 1 skråla.

skrå̀'n a. förtorkad, skrumpen.

skrå̀-rygg s. m. ynkrygg.

skrå̀'te a. skräpig.

skrå̀-ty s. n. skräp, värdelösa saker.

skrål s. n. skrål.

skrå̄la sv. v. 1 skråla.

skrått s. m. 1) kropp 2) åtel.

skrå̀v-īs s. m. skrofis, skrafvelis.

skrȃvv s. n. 1) skrof, stomme (på åkdon o. d.) 2) mage 3) stort föremål.

skrå̄vv-kår s. m. skrofkarl, dugtig karl.

skrå̄vv-värk s. n. storverk, skorartadt företag.

skrā sv. v. 3 skräda. Sms. **skrā idā.**

skräb s. n. lättfärdig menniska.

skrā-hogga st. v. skräda timmer.

skräkk s. m. skräck.

skräkka st. v. **skrakk, skròkke** glida ryckvis och häftigt. Sms. **skräkk iså̋r.**

skräkkele a. förskräcklig.

skrā-māla st. v. genom malning skilja sådorna från sädens kärna.

skrā-sål s. n. såll, hvarmed kliet skiljes från mjölet. H.

skrāål a. 1) skral 2) sjuklig.

skräddare s. m. = skräddare.

skrälldúxx s. m. skrälldus, skock, stort följe.

skräll s. m. = skräll.

skrälla sv. op. v. 2, äfven med st. impf. **skrall,** skrälla, braka.

skrämma sv. v. 2 skrämma. Sms. **skrämm upp.**

skrämsel s. f. = skrämsel.

skräpp s. n. skryt.

skräppa sv. v. 2 skryta.

skräpp-xīd s. m. fjert.

skrȫ sv. op. v. 3 skrälla med ihåligt ljud.

skrȫbele a. skröplig.

skrȫål a. 1) skral 2) sjuklig.

skūda s. f. skuta.

skùgga sv. v. 1, blott i förbind. **skùgge får . . .** skygga, frukta, rygga tillbaka för . . .

skùgge s. m. skugga.

skull s. f. 1) skuld, penningskuld 2) skuld, orsak, skull.

skùlla sv. v. 1 skylla.

skùlle-mann s. m. fordringsägare.

skùll-frī a. skuldfri.

skùllra s. f. axelben och höftben (vanl. på magra menniskor och djur).

skùllrete a. knotig, mycket mager (så att benbyggnaden framstår). (Jfr föreg.)

skult s. m. skalle, hufvud.

skùldus-duva s. f. »en fówel sum ròbar skuldūs, skuldūs!»

[**skūle** s. m. skola.]

[**skūle-**, se **skòle-**.]

skùlja sv. v. **skūlte, skūlt** skölja.

skùnna sv. v. 1, i sms. **skunne på** 1) påskynda 2) skynda på, skynda sig. — Refl. **skùnne sā** skynda sig.

skūr s. f. = skur, regnskur.

skūr s. f. skura, skåra. (Jfr **rånna** 2))

skūra sv. v. 1 = skura.

skùre-lådda s. f. skurställ för bordsknifvar.
skùre-träse s. m. skurtrasa.
skùre-vesk s. m. skurviska.
skùr-stekka s. f. instrument för skurning af uniformsknappar.
skùr-stēn s. m. = skursten.
skùtturs-dūva s. f., se skùldusdūva.
skùbba sv. v. 1 = skubba.
skùla sv. v. 1 sqvala, störtrinna.
skùlanet s. n. b. skördetiden. (Eg. sqvalandet.)
skùle-butta s. f. bytta, hvari skulor slås.
skùle-kalv s. m. 1) skral kalf. (Väl eg. kalf, som födes med skulor.) 2) se bàlma s. f.
skùle-kåkka s. f. 1) hjelphustru i kalas. (Jfr kåkka.) 2) se slàgga.
skùle-kålla s. f., se skùlebutta.
skùler s. pl. skulor, diskvatten.
skurk s. m. hård skorpa (af stelnadt blod, var o. d.).
skùrra sv. v. 1 1) skorra 2) vara hetsig till följe af många göromål. (Jfr snùrra.)
skurv s. m. skorf.
skùrva s. f. snuskig qvinna.
skùrv(e)-hätta s. f. skorflufva, becklufva.
skùrvete a. 1) skorfvig 2) (sälls.) skrofligt.
skvàmpla sv. v. 1 sqvalpa (särskildt om sqvalpande ljud i magen efter omåttligt vattendrickande).
skvàller s. n. = sqvaller.
skvàllra s. f. sqvallrare, sqvallrerska.
skvàllra sv. v. 1 = sqvallra.
skvàllre-cāreng s. f. sqvallerkäring.
skvāla sv. v. 1 sqvala.
skvāla s. f. 1) sqval, tunn vattenaktig supanmat 2) menniska som ej kan tiga med hemligheter.
skvāle-cāreng s. f. sqvallerkäring.
skvālete a., se blåsur 1).
skvàlpa sv. v. 1 sqvalpa.
skvèttra sv. v. 1) qvittra.
skvätt s. m. = sqvätt.
skvätta s. f. spruta, gjord af stjelken af Angelica (användes af barn som leksak). (Jfr cōdda.)
skvätta st. intr. v. skvatt, skvùtte 1) stänka 2) fara hastigt upp, blifva skrämd. Sms. skvätt úpp fara upp, skvätte té spritta till, bli skrämd.
skvätta st. trans. v. 2 = sqvätta, stänka. Sms. skvätte nér.
skvätt-brāa s. f. (på fönster).
skvätten a. lättskrämd (om hästar).
skŷda st. v. sköd, skōde, skōden skjuta. Sms. skyd ijäl; skyd úpp skjufva upp, stöta upp; skŷde spjället 1) stänga spjellet 2) (skämts.) rapa.
skŷva st. v. sköv, skōve, skōven skjufva, skjuta. Sms. skyve búrt, frámm m. fl.
skåg s. f., pl. xåggar, skakel. (Jfr följ.)
skåg-järn s. n. det jern, medelst hvilket skacklorna eller rè't fästas vid redskapet eller fordonet.
skåg-stōr s. m. »en stōr, sum en ska järe e skåg idå».
skåkk s. m. skock, hop.
skål s. f. skål.
skål interj. skål.
skåla sv. v. 1 skåla.
skåla sv. v. 1 medelst underlag af småstenar stödja under en mur eller större sten.
skåle s. m. »en gång imällum läe å fäuset». (Isl. skáli.)
skåle-stēn s. m. sten, begagnad till underlag. (Jfr skåla, rad. 71.)
skår s. f. rad, hvari säd faller vid mejningen.
skå'rn s. m. b. skördetiden.
skår-anti s. f. skördetid, arbete med sädens afmejande och inbergning.
skåre s. m. rad, strimma af slaget gräs. (Jfr mòdskåre.)
skâbb s. n. skåp.
skābb-där s. f. skåpdörr.
skābb-hylla s. f. hylla i ett skåp.
skābb-lådda s. f. skåplåda.
skābb-råtta s. f. skåpråtta.
skâdd s. n. skott.
skâdd s. n. skutt, hopp.
skâdd s. n. honungskaka, bikaka.
skādda s. f. dimma.
skādda sv. v. 1 skotta.
skādd-bowe s. m. pilbåge.
skādd-fjäl s. f., se skāffjäl.
skādd-håll s. n. skotthåll.
skādd-murka s. f. tjock dimma.
skāff s. m. bordlåda.
skāffa s. f. djup, urhålkad större skofvel med långt skaft. (Jfr skówel.)

skăffa sv. v. 1 1) skuffa 2) skofla. Sms. skâff ihőb, isär, skâffe dí, dúr.
skăff-căra s. f. skottkärra.
skăffcăre-jūl s. n. hjul på en skottkärra.
skăffjål s. f. rundt bräde med långt skaft för att skjuta brödet in i ugnen.
skâft s. n. skof, liten stund.
skájj s. n. skoj.
skâjja sv. v. 1 skoja.
skăjjare s. m. skojare.
skăjjare-fulje s. n. skojarfölje.
skăjjare-hūl s. n. skojarnäste.
skăjjare-kåna s. f. skojarkona.
skăjjare-onge s. m. skojarunge.
skăjjare-pakk s. n. skojarpack.
skălla sv. v. 1 skålla.
skălla sv. op. v. 2 synas, visa sig, se ut. (N. skolle; jfr sv. dial. skulla.)
skâlls sv. op. dep. v. blott pres. synes, visar sig, ser ut. — húset skâlls vítt, ser ut att vara hvitt; hő skâlls ente sâ stýgg hon ser ej illa ut.
skălma sv. v. 1 skala; blott refl. i sms. skâlme să idă flå sig af (om slagg vid smide).
skăra s. f. skåra.
skărete a. skårig.
skârk s. m. hårdnad snărk.
skărneng s. m. fjerdedelen af en kaka.
skărpa i uttr. dra skărpa = dra krūga draga fingerkrok med fyra fingrar hvardera.
skărpa s. f. 1) skorpa 2) tunn is.
skărpen s. m., se vàsșskârpen.
skâsk s. m. ett slags dans. (Eg. skotsk dans?)
skăsken a. 1) se fjùsken 2) alltför litet matad (om säd); af ringa näringsvärde (om bröd).
skăttan s. m. fan. (Jfr isl. andskoti fiende, djefvul.)
skâvv s. n. den lösa delen (af sängar, liggsoffor och andra möbler) som kan skjutas ut och in. (Jfr skŷva.)
skăvv-căra s. f., se skăffcăra.
skăvv-lådda s. f. låda som skjutes ut och in.
skăvv-säng s. f. säng, som kan skjutas igen.
sla-dånga s. f. slagdänga.
slagg s. m. slagg.
slàgga s. f. qvinna, som ej kan sköta annat än simplare hushållssysslor.
slàgga sv. v. 1 ständigt vara ute på resor eller i arbete, både i godt och i ondt väder.
sla-hőg s. m., se följ.
slà-hőg s. m. slaghök.
slákk(e) a. slak.
slàkkna sv. v. 1 slakna.
slaks, se slaw.
sláks-mål s. n. slagsmål.
slakt s. f. slagt.
slàkta sv. v. 1 slagta.
slàkte-lē s. m. led vid nackbenet på slagtkreatur. (Eg. slagtled.)
slámmer s. n. slammer.
slàmra s. f. slamra, skränare.
slàmra sv. v. 1 1) slamra, bullra 2) prata i vädret.
slān s. f. slask, starkt töväder.
slāna s. f. slana, lång smärt trädstam (vanligen såsom fäld och afqvistad).
slant s. m. slant.
slaw s. n. 1) slag (rapp, örfil e. d.) 2) slag, strid 3) b. sláwet slag, slaganfall 4) spår, fotspår 5) slag, uppslag (på kläder) 6) slag, sort; genit. slaws & slaks slags. 7) ras; hästeslaw, hùnneslaw m. fl.
slàwāl s. m. slagkäpp (vanl. af ek) i en slaga. (Jfr hànnvāl; fsv. val & isl. vōlr rund käpp.
slàw-row s. m. råg, urslagen ur kärfvarna vid rågens inbergning.
slàw-tunna s. f. (på tröskverk).
slang s. m. (sälls.) slang.
slank s. m. slank.
slànke s. m. slank.
slabåt s. m. förkläde.
slàbbāt s. m. förkläde.
sladd s. m. = 1) sladd, tågända 2) văre på sládden komma efter.
sládder s. n. = sladder.
sládder-kåna s. f. sqvallerkäring.
slàddra sv. v. 1 = sladdra.
slàddra s. f. menniska som sladdrar.
slàfsa sv. v. 1 = slafsa, sörpla; slafs í să sörpla i sig.
slarv s. m. = slarf, slarfver.
slàrva s. f. 1) se slettra 2) yster flicka.

slarv s. n. = slarf.
slàrva sv. v. 1 = slarfva.
slàrvete a. slarfvig.
slask s. n. = slask.
slàska sv. v. 1 = slaska.
slàskete a. slaskig.
slàttra sv. v. 1, se pjàttra.
slèba sv. v. 1 halka.
slèben a. halkig.
slekk s. m., se skvätt.
slèkka sv. v. 1 slicka. Sms. slekk idă, úr, úpp.
slèkke-pått s. m. pekfingret. (Jfr slekka och N. pott, »potte, kande, krukke».)
slēv s. f. = slef.
slèva sv. v. 1 släpa, gå långsamt.
slèv-onge s. m. liten slef.
sledd s. n. tungt och svårt arbete, besvär.
sléddsam a. sträfsam.
slemm a. slemmig.
sléttra s. f., pl. sléttrer, 1) köttåga, muskel 2) seg träspillra.
sléttrete a. »fúll må sléttrer»
slī s. f. slem.
slīb s. f. falsk qvinna.
slìba sv. v. 1 slipa.
slìbe-stēn s. m. slipsten.
slìbe-vān s. n. slipstensvatten.
slìda st. v. slēd, sléddе, slédden 1) slita. Sms. slīd úd, ǻv, slīde súnt. Refl. slìde să slita sig lös. 2) vara i tungt och svårt arbete; slīde en húnn.
slìdare s. m. 1) trägen arbetare 2) menniska som tvingas till alltför strängt arbete.
slìnta st. v. slant, slúnte & sv. v. 1 = slinta.
slīr s. f. 1) slida 2) liderlig qvinna 3) smal list, spång.
slìr-călke s. m. ett slags släde.
slìʿte a. slemmig.
slŏa s. f. trä (med qvistar) afhugget vid roten (för att användas till gärdsle).
slōg s. m. slok.
slŏ-gål s. m. gärdesgård af träruskor. (Jfr slŏa.)
slómmer s. m. »en sum har dǻlie bén å lătt snupplar ikăll».
slómmer-kamp s. m. »en hăst, sum snúpplar i hănne stúnne».
slomp s. m. 1) slump 2) slump, mindre återstod (af saluvaror o. d.).
slòmpa sv. op. v. 1 hända, inträffa.
slòmsa sv. v. 1, blott i förbind. slòmsa å sprènga springa otympligt.
slŏ-sill s. f. = slosill.
slònga sv. v. 1 slunga, göra snoddar.
slònge-gaffel s. m. ett slags gaffel, hvarmed snoddar göras.
slònge-snūr s. f. snodd.
slū a., pl. slūʿ, 1) slug 2) klok, vid sina sinnens fulla bruk.
slūga sv. v. 2 sluka.
slūreng s. m. soppa af kött, gryn och ärter. (Ordet inkommet från annan trakt (trol. Fräkne) genom beväringsmöten.)
slūsa s. f. damlucka, stämbord vid mynningen af en qvarndam.
slūt s. n. = slut.
slūta sv. v. 1 = sluta.
slutt s. n. slut. — dǻ va slútt nej, visst icke, omöjligen.
slùtta sv. v. 1 sluta.
slúdder-kåkk s. m. menniska som ej kan tala rent.
slúfsete a. klumpig, otymplig.
slusk s. m. oduglig karl.
slúska s. f. oduglig qvinna.
slúttra sv. v. 1 tala otydligt.
slúttre-buss s. m., se slúdderkåkk.
slǻ sv. v. 3 slå, afslå, afmeja (blott om gräs och andra foderväxter).
slågg s. n. 1) qvarnränna 2) stor, klumpig och ohyfsad menniska.
slǻgg-håmmår s. m. stämbräde i en qvarnränna.
slǻkken a., vanl. n. slǻkket, slocknad.
slǻkkna sv. v. 1 slockna.
slâ st. v. slow & (sälls.) slō, slòwe, slòwen slå. Sms. slâ dúr, í, idă, ihób, ijănn, ikăll, ínn, nér, súnt, té, úd, ŏver; slâ úd slagta (en häst); slâ ǻver (om hästar) stiga för långt fram med bakbenet, så att bakbensspåret kommer framför föregående frambensspår; slâ ifrǻ să ... öfvergifva tanken på ... Refl. slâ să slå sig, ljumna (om vatten, särskilt under issmältningen).
slâss st. dep. v. slows, slòwes slås.
slâss-cămpe s. m. slagskämpe.

slått s. n. slott.
slått s. m., ofta b. **slätten**, slåtter, slåttertid.
slätt-anti s. f. slåtter, slåttertid.
slä' s. m., pl. **släar**, släde.
släb s. n. 1) släp, hårdt arbete 2) liderlig qvinna.
släba sv. v. 1 1) släpa, draga efter sig 2) arbeta hårdt och träget.
släbe, blott i uttr. **i släbe** i släp. (Jfr **släba** 1).)
släbe-håll s. n. jämt och lagom hull. (Eg. släp-hull.)
slä-bonke s. m. starkt tvärträ, som sammanhåller medarne i en släde.
slä-fäl s. f. slädspår.
slä-fäll s. m. slädfäll.
slä-före s. n. slädföre.
slägga s. f. slägga.
slä-hank s. f. hank, som lägges öfver stakarne på en **stägeslä'**.
släkka sv. v. 2 släcka. Sms. **släkk úd**.
släkt s. f. 1) slägt, slägtingar 2) slägt, slägtskap; **väre släkt** vara i slägt.
släktenge s. m. slägting.
släkt-skäb s. m. slägtskap.
slä-me' s. m. slädmede.
slä-spår s. n. slädspår.
slä-stäge s. m. stake på en **stäge-slä'**.
släng s. m. 1) släng 2) kort stund.
slänga s. f. flicka i slynåren (aldrig i klandrande betydelse.
slänga st. intr. v. **slang**, **slönge**, slänga. Sms. **släng ínn**, **ùnna**, **slänge dúr**. — Op. **dä slänger i väjj** det går hjelpligt.
slänga sv. trans. v. 2 slänga. Sms. **släng í**, **idä**, **ínn**, **ìtter**, **ùnna**, **slänge búrt**, **dúr**, **frámm**.
slänge-jól s. f. »**dänn rémme, sum de knäpper té rånken mä, se dänn legger stödi**».
slänge-remm s. f., se föreg.
släng-före s. n. hjelpligt slädföre.
slängt a. slängd, klyftig.
släng-täg s. n. ett slags brottning.
slänta st. v. **slant**, **slúnte** slinta. (Jfr **slínta**.)
släppa st. v. **slapp**, **slúppe** 1) slippa. Sms. **släpp ifrä**, **ùnna**, **úd**; **släppe frámm** slippa fram (vid nattvardsläsning). 2) förlossas från detta lifvet, dö efter långvarigt lidande. Samma betydelse har sms. **släpp ifrä** (& **ifrä't**).
släppa sv. v. 2 = släppa. Sms. **släpp ètter**, **í**, **ihób**, **ínn**, **úpp**, **úd**, **släppe frámm**, **nér**, **pä**.
slätt s. f. = slätt.
slätta sv. v. 1 släta, göra slät, jämna. Sms. **slätt över**, **slätte búrt**; **slätt(e) úd** 1) släta ut 2) (om hästar) få släta tänder. (Jfr **öga**.)
slätt(e) a. 1) slät, jämn 2) dålig, olycksfull; blott i uttr. **du slätte tí** (eg. du olycksfulla tid): **du slätte tí, så ìlla dä ä** o. d. (Jfr **du store väl**.)
slätt(e)s adv. slätt, alldeles. Brukas blott i förbind. **slätt(e)s ènte**.
slätt-fjäll s. n. skoglös fjellsträckning.
slätt-harv s. f. ett slags harf.
slätt-hövvel s. m. ett slags hyfvel.
slätt-järn s. n. ett slags svarfjern.
slöjda s. f. liderlig qvinna.
slöjja s. f. 1) slöja 2) långt smalt och gängligt träd.
slösa sv. v. 1 = slösa. Sms. **slöse búrt**.
slösare s. m. = slösare.
slöserí s. n. slöseri.
slö a. = 1) slö, ej hvass 2) slö (om säd) 3) slö, slapp, eftergifven 4) slö, dum, dåsig.
slöna sv. v. 1 (sälls.) blifva slö.
slönna sv. v. 1 blifva slö.
slö-skott a. slöskodd.
slö-sä s. f. slösäd.
smäg s. m. smak.
smäga sv. v. 1 smaka. Sms. **smäge pä**.
smägane a. smaklig (om mat).
smäl-ben s. n. smalben.
smál(e) a. smal.
smàllra sv. v. 1 prata högt, skräna.
smàllra s. f. menniska som pratar högljudt.
smàla sv. v. 1 prata högt.
smàle s. m. skara, hop.
smàtta sv. v. 1 smacka.
smátter s. n. = smatter.
smàttra sv. v. = smattra.
sme s. m. smed.
smè-ävel s. m. härd i en smedja.
smèa s. f. 1) smedhustru 2) (sälls.) smeddotter.
smèdi a. smidig.

smèga sv. v. 2 smeka.

smègen a. smeksam.

smè-tang s. f. större tång (vid smide).

smèkkra sv. v. 1 smickra.

smèkkrare s. m. smickrare.

smedd s. m. smet.

smèdda sv. v. 1 smeta. Sms. smedde nér, pắ, ōver.

smètta s. f. 1) smitta 2) de har é smètta de ha alla samma sjuka, äro alla lika dana.

smètta sv. v. 1 vara smittosam.

smètt-kăpper s. f. pl. smittkoppor.

smèttsam a. smittosam.

smī sv. v. smìtte, smitt, smitt smida. Sms. smī făst, ihṓb m. fl.

smìa s. f. 1) smedja 2) ? upptimrad men oinredd byggnad.

smì-bălj s. m. smedjebelg.

smì-flawa s. f. jernaffall vid smide.

smì-flåwa s. f., se smìlăppa.

smìla sv. op. v. 1 bli lugnt (genom att blåst, regn o. d. upphör); vanl. i sms. smìle på.

smì-lăppa s. f. gnista vid smidning.

smì-sinna s. f. flytande (hvit) eller stelnad (svart) smidesslagg.

smì-slagg s. m. »săddent sum skălmar să idă jărnet», hammarslagg.

smì-stabbe s. m. block, hvari städet är fästadt.

smì-stå̄ s. n. smidstäd.

smitt s. n. smul, grand (blott i nekande satser).

smìtta s. f. hop, mängd, massa.

smìtta st. v., impf. smēt & (sälls.) smēd, smita, slå. Sms. smitt úpp, smitte té.

smìtta st. v. smatt, smùtte smyga sig, hastigt slinka undan. Sms. smitt ínn, úd. (Se smătta.)

smìttane a., blott i uttr. ènte étt smìttane grān ej ett grand. (Jfr sv. dial. »ikke en smit».)

smokk s. m. 1) vrå, litet rum 2) fingertuta, sydd hylsa (vanl. af skinn) för ett skadadt finger.

smòkka sv. v. 1 1) komma igenom på ett trångt ställe 2) »hastigt på- eller afdraga (ett plagg)». Sms. smokk idă, smokke pắ.

smow s. m. sprund (på kjortlar, tröjor o. d.).

smuw s., blott i uttr. i smuw i smyg.

smù(w)a st. v. smuw, smùwe smyga. Sms. smuw ínn, úd, ùnna m. fl.

smùw-văjj s. m. smygväg.

smùwle-văjj s. m. smygväg.

smult s. n. smult.

smùla & smūla s. f. smula.

smùla & smūla sv. v. 1 smula. Sms. smule súnt söndersmula.

smùle-gråd s. m. smulgråt.

smurj s. smörj, stryk.

smùrja s. f. smörja.

smùrja sv. v. smūrte, smūrt, smūrt smörja. Sms. smurje nér, pắ, smurj úpp.

smùrje-hō s. m. smörjho (ho, hvari smörja förvaras).

smùrjete a. smörjig.

smùrje-trōden a. (om gångjern, lås o. d.) som behöfver smörjas.

smutt s. m. vrå, litet rum.

smútter, blott i uttr. mṓ smútter èna. (Väl eg. mōrs mútter; jfr mō.)

smȳl s. n. lugn, stillhet (efter föregående buller och oro). — d'ä săddent smȳl etter'n det är tyst och stilla sedan han kommit härifrån. (Jfr rspr. smult vatten.)

smỳla sv. v. 2 1) smila, vara inställsam 2) opers., se smìla.

smỳla-goms s. m. bullersam eller eljest bråksam menniska. (Jfr smȳl.)

små a., neutr. smått, pl. små̄ 1) blott neutr., smått, litet 2) blott plur., små 3) nedslagen, försagd; små̄ på't.

små̀-brō s. n. koll. småbröd, kaffebröd.

små̀-drång s. m. 1) brudsven 2) sotgnista under kokkärl. — brùllup betyder också soteld under stekpannor o. d.

små̀-fālo(w) a. nedslagen.

små̀-fūl a. småslug, listig.

små̀-fălk s. n. koll. 1) barn 2) småfolk, ringa och fattigt folk.

små̀-kāga s. f. liten kaka, mindre bröd, som gifves åt barnen.

små̀kāge-hūs s. n. (skämts.) cellfängelse.

små̀-låden a. 1) tystlåten, som talar litet 2) nedslagen, försagd.

små-plokk s. n. småplock.

små-põvel s. m. en mängd små barn. (Jfr sv. pöbel.)

små-sãg s. m. 1) småsak, obetydlighet 2) lätt sak.

små-skow s. m. småskog.

små-stēn s. m. småsten.

små-tarmar s. m. pl. småtarmar.

smått adv. 1) sakta, långsamt 2) tyst, stilla 3) fattigt, torftigt 4) skralt, illa.

småtterí s. n. småplock, hvarjehanda småsaker.

smäkk s. m. klaff på klädesplagg.

smäkk förstärkande adv. frf. a. **full.**

smäkka st. op. v. **smakk, smòkke** smälla.

smäkke-bokser s. f. pl. byxor med **smäkk.**

smäll s. m. = 1) smäll, knall 2) smäll, slag.

smäll förstärkande adv. frf. a. **cokk, fēd, kall, vōn.**

smälla st. intr. v. **small, smùlle** smälla. Sms. **smälle té** m. fl.

smälla sv. trans. v. 2 = smälla. Sms. **smälle pǻ, smälle té** slå.

smälta s. f. mängd, hop.

smälta st. intr. v. **smalt, smùlte** & sv. v. 2 = smälta. Sms. **smält ihṓb.**

smälta sv. v. 2 = smälta.

smär s. n. smör.

smä́r-ask s. m. smörask.

smä́r-butta s. f. smörbytta.

smä́r(e)-gås s. f. smörgås.

smä́r-lās s. n. smörlass.

smä́r-spann s. m. smörspann.

smä́r-äska s. f. smörask.

smätt s. m. trång, liten och smal gång mellan tvänne hus 2) vindsrum.

smätta st. v. **smatt, smùtte** 1) smyga sig 2) slingra sig hastigt, slinka undan.

smätte-mōde s. n. 1) samqväm af ungdom af båda könen 2) kärleksmöte. (Väl eg. smygmöte; jfr **smätt** & **smätta.**)

smör s. n. = **smär.**

smṍr-bålt s. m. smörboll, Trollius europæus.

smṍr-hūla s. f. »de **jär** e **hūla** mä **xée mètti grō̃defādet; där lägger 'e smṍr** i; **dètta kallas får smṍr-hūla».**

snakk s. n. snack.

snàkka sv. v. 1 snacka, prata.

snära s. f. = snara.

snär-stekken a. snarsticken.

snārt adv. snart.

snàwla sv. v. 1 tala i näsan.

snàdda s. f. kort pipa.

snàppas sv. dep. v. 1 kappas.

snáppen káttēn interj. (vid täfling i springande o. d.) låt se, hvem som hinner först!

snart s. m. 1) snärt, pisksnärt 2) stjert (på ålar och ormar).

snàrta sv. v. 1 snatta.

snask s. m. osnygg karl eller gosse.

snàska sv. v. 1 sörpla i sig.

snàttra sv. v. 1 = snattra.

snàttra s. f. 1) snattrande menniska 2) mun.

snē s., blott i uttr. **på snē** på sned.

snē s. n. spratt, skälmstycke.

snē a., n. **snett,** pl. **snè'**, sned.

snē def. v., blott inf., snedda.

snèa sv. v. 1 snedda.

snèdda s. f. b. snedden. (Obest. formen **snèdda** lär ej förekomma.)

snèggla sv. v. 1 snegla.

snékker s. m. snickare.

snèkkera sv. v. 1 snickra.

snekkéra sv. v. 1 snickra.

snè-svälleng s. m. svall-is, issvall.

snepp s. m. snibb.

snèppe-klä s. n. ett slags hufvudduk.

snerk s. m., se **snärk.**

sness s. n. snes, tjog.

snèske adv. på sned.

snīb s. m. näbbformig snibb på klädningslif.

snìba s. f. gräddsnipa.

sniga sv. v. 2 1) snika 2) snylta, snugga, hålla sig framme för att få något.

snìge-lampa s. f. 1) illa lysande lampa 2) snyltande menniska.

snìgen a. sniken.

snòben a. snopen.

snòdi a. 1) flink, rask 2) vacker, välarbetad.

snōg s. m. tjufaktig menniska.

snòga sv. v. 2 snoka.

snòkta sv. v. 1. snyfta.

snū sv. v. **snùtte, snutt, snutt** 1) vända 2) (sälls.) sno, tvinna. — Refl. **snū́ sä** vända sig.

snūr s. f. snodd.
snūra sv. v. 1 sno, göra snoddar.
snūs s. m. = 1) snus 2) pris snus.
snūsa sv. v. 1 = snusa.
snūs-dåse s. m. snusdosa.
snūs-fjäleng s. m. snusfjerding.
snūva s. f. = snufva.
snubba a. sliten i främre ändan, (om skodon) sliten i tån. (Eg. snubbad.)
snuppele a. snöplig.
snuppla sv. v. 1 snubbla, snafva.
snupple-töjjel s. m. läderrem, som med ena ändan fästes i seldonen, med den andra i betslet, för att hindra hästen från att snafva.
snurja s. f., se snöyrja.
snurpa s. f. smeknamn på små flickor.
snurpa sv. v. 2 snörpa. Sms. snurp ihób, ijánn.
snurra sv. v. 1 = 1) snurra 2) surra 3) vara hetsig (då man har brådtom).
snurra s. f. 1) snurra 2) fnurra.
snurre-buss s. m. snurra.
snuskete a. snuskig, illa klädd.
snȳda st. v. snōd, snōde, snōden 1) snyta 2) stjäla.
snȳde s. n. näsa.
snýgg(e) a. snygg.
snåla sv. v. 1 snålas.
snåleng s. m. snål menniska.
snål(e) a. snål.
snålhēd s. f. snålhet.
snål-jubb s. m. snåljåper, snål menniska.
snâpp s. m. 1) ljusstump 2) snopp, penis.
snāppa sv. v. 1 snoppa.
snäggen a. 1) m. & f. förargad, stucken 2) vanl. n. snägget knappt tilltaget, obetydligt.
snäkka s. f. 1) snäcka 2) (snäckformig?) prydnad på betsel.
snäsa sv. v. 2 = snäsa.
snäser s. f. pl. snäsor.
snäv(e) a. snäf.
snälla s. f. ormslå. (Ansågs fordom vara farlig, men endast kl. 12 på dagen.)
snäll(e) a. 1) snäll, beskedlig 2) flink, rask.
snāra sv. v. snārte, snārt, snārt snärja.
snāre s. n. snår.
snāre-gräs s. n., se jōre.

snärk s. m. rynkig skinnhinna på gröt och välling m. fl. kokta rätter.
snārka sv. v. snārte, snārt snarka.
snārt s. m., se snart.
snō s. m. = snö.
snō a., n. snōtt, pl. snō', snöd, knapp
snō sv. v. snōtte, snōtt snöa.
snōbele a. snöplig.
snō-bált s. m. snöboll.
snō-drevva s. f. snödrifva.
snō-fān s. f. snödrifva.
snō-fall s. n. snöfall.
snō-fjugg s. n. fin, lätt fallande snö.
snō-glufsa s. f. större snöflinga.
snō-gläbb s. n. snöglopp.
snō-kâppa s. f. snöflinga.
snō-plow s. m. snöplog.
snōra sv. v. snūrte, snūrt 1) snöra. Sms. snōr ihób, ijánn, snōre fást, té. 2) sno, hafva brådtom, skynda sig.
(snōre s. n. snöre.)
snōrja s. f., se snöyrja.
snōr-malja s. f. malja i snörhål.
snōr(e)-näbba s. f. snörnål.
snō-skāre s. m. skare.
snō-slask s. n. = snöslask.
snō-såkk s. m. 1) snösocka 2) (skämts.) sudder, sölare.
snō-säkka s. f. snöns minskning till följe af solvärme, töväder o. d. (Eg. snösjunkning; jfr säkka.)
snō'te a. snöig.
snōtt 1) neutr. af adj. snō, knappt till taget 2) adv. knappt, knappast.
snō-vān s. n. snövatten.
snō-yra s. f. snöyra.
snō-yrja s. f. snöyra.
snōr s. m. snor; väre sum snōr på stèkka vara envis.
snōra s. f. envis menniska.
snōr-dalk s. m. smutsig barnunge.
snōr(e)te a. snorig.
snōr-hunn s. m. snorvalp.
snōr-järpe s. m. smutsig barnunge.
snōr-klysa s. f. snorkluns.
snōr-rokka s. f. fnurra (på tråd).
sōb s. m. viska eller borste af hästtagel, bōlsōb, blánksōb m. fl.
sōba sv. v. 1 sopa. Sms. sōb ihób, úd, sōbe búrt, frámm.

sŏba s. f. ugnssopa.

sŏber s. f. pl. ett slags mossa?, som användes till ungssopor.

sŏbe-limme s. m. sopqvast.

sŏbe-rēnt 1) def. a. n. i uttr. **jăre sŏberēnt** taga med sig rubb och stubb 2) adv. med rubb och stubb. (Eg. soprent.)

sōd s. f. sot.

sŏda s. f. = soda.

sŏda sv. v. 1 sota. Sms. **sōde nér.**

sŏdare s. m. sotare.

sód-brōn a. »**grā̆ å brṓn å svårt**». (Eg. sotbrun.)

sŏdete a. sotig.

sokk s. m. sucka.

sòkka sv. v. 1 sucka.

sókker s. n. socker.

sòkker-arter s. f. pl. sockerärter.

sòkker-bedde s. m. sockerbit.

sòkker-drekk s. m. sockerdricka.

sòkker-fād s. n. sockerfat.

sòkker-glās s. n. sockerfat.

sòkker-lådda s. f. sockerlåda.

sòkker-skriun s. n. sockerskrin.

sòkker-smūla s. f. sockersmula.

sòkker-tang s. f. sockertång.

sòkker-tåpp s. m. sockertopp.

sòkkla sv. v. 1 ej komma sig före med att arbeta.

sōl s. f. sol. — **fōre sṓl** före soluppgången, **ètter sṓl** efter solnedgången.

sŏl-bakke s. m. backe, som ligger utsatt för solen under större delen af dagen.

sŏl-bränt a. solbränd.

sŏle să sv. refl. v. 1 sola sig.

sŏl-fjŏr s. f. parasoll.

sŏl-hēde s. m. solhetta.

sŏl-klåkka s. f. solvisare.

sŏl-lī s. f., jfr **sŏlbakke.** (Se **lī.**)

sŏl-moks s. m. dåsig menniska.

sŏl-mājja s. f. solskenets inverkan om våren, solvärme såsom åstadkommande snösmältning.

sŏl-rōg s. m. solrök.

sŏl-stekt a. för litet gräddad (om bröd).

sŏl-turk s. m. soltorkning.

sŏl-turka sv. v. 1 soltorka.

sŏl-ulv s. m. ljusa fläckar nära solen, ett slags vädersol.

sŏl-uwa s. f. solögon, Ranunculus.

sŏl-vägg s. m. vägg, som vetter mot förmiddagssolen.

sŏl-vārme s. m. solvärme.

sŏl-xinn s. n. solsken.

sòmmla s. f. menniska som ej har besked med sig.

somp s. m. sump, se **breséljesomp, dōngesomp, káffesomp, kvännesomp, såwesomp** m. fl.

sòmpe-hūl s. n. sump, sumpigt ställe.

spā s. n. spad.

spå̀ s. m. spade.

spåg(e) a. spak.

spåna sv. v. 1 = spana, efterspana.

spār s. m. spader, spaderkort.

spåra sv. v. 1 = spara. Sms. **spār ihṓb, ínn.**

spår-bank s. m. sparbank.

spårbanks-bōg s. f. sparbanksbok.

spårsam a. sparsam.

spårsamhēd s. f. sparsamhet.

spår-uwer s. f. glasögon.

spå-skaft s. n. spadskaft.

spå-tāg s. n. spadtag.

spang s. f., pl. **spångar** & **spånger,** 1) träribba 2) spång.

spallågen s. n. sparlakan.

spandéra sv. v. 1 spendera.

spann s. m., pl. **spànnar** & (sälls.) **spånnar,** = 1) spann (vattenspann o. d.) 2) spann, sädesmått; blott i uttr. **trāske på spánn,** se **spànnträska.**

spànne-mål s. n. spanmål.

spànn-lågg s. n. spannlock.

spànn-träska sv. v. (se **trāska**) tröska säd mot en viss andel i det uttröskade.

spànn-trāskare s. m. »**ēn sum träsker på spánn**».

spànn-xäppa s. f. trösklön (in natura) för en **spànnträskare.**

spánsk(e) a. stolt, katig.

spark s. m. = spark.

spàrka sv. v. 1 = sparka. Sms. **spark imṓd** m. fl.

spàrra s. f. sparrhylla, hylla uppe vid taket.

spàrra sv. v. 1 darra, svänga, vibrera (om något tunt och smalt — en bordknif, en sticka, en träribba e. d. — som sitter fast med sin ena ända).

spårre-bōl s. n. sparrhylla, spårra.
spårr-hylla s. f. sparrhylla, spårra.
spaséra sv. v. 1 spatsera.
speát s. m. fin metalltråd.
speáte-trå s. m., se föreg.
spège-cödd s. n. spickekött.
spège-fläsk s. n. spickefläsk.
spège-sill s. f. spicken sill.
spège-xinka s. f. spickeskinka.
spekeléra sv. v. 1 uppgöra planer.
spekeléra a. förslagen, slug.
spekk s. m. manslem.
spéngspang s. m. pinspack.
spedd s. n. spett.
spèddāl s. m. hospital; spèddāls gä'ln alldeles tokig, dårhusmessig.
spèdda s. f. strumpsticka.
spèdde-gang s. m. fem strumpstickor.
spèjje s. (n.?) spicket tillstånd.
spèjje-cödd s. n. spickekött.
spejje-fläsk s. n. spickefläsk.
spejje-kurv s. m. spickekorf.
spèjjel s. m. spegel.
spèjjels-glās s. n. spegelglas.
spèjjels-ramm s. m. spegelram.
spejje-mákrell s. m. spicken makrill.
spèjje-sill s. f. spicken sill.
spèjje-xinka s. f. spickeskinka.
spell förstärkande adv. frf. a. ny.
spèller adv., se föreg.
spèllrane adv., se spell.
spelt s. n. spilta.
spèlt-häst s. m. spiltbalk.
spèltonge-gål s. m. inhägnad, staket. (Jfr gotl. spiltun högt staket; Rietz 763.)
spèrke-hās s. f. spinkig menniska.
spèrkete a. spinkig, klen.
spèsk(e) a. smärt och välvuxen.
spèssa sv. v. 1, blott i sms. spess ihốb hopsplitsa. (Eg. hopspetsa.)
spèss-bår s. n. ett slags spetsstickel. (Eg. spetsborr.)
spetákel s. n. 1) spektakel, spe, åtlöje 2) larm, oväsen o. d.
spets s. m. 1) spets, bergspets 2) virkad spets.
spett förstärkande adv. frf. a. gä'ln, någen.
spèttāl s. m., se spèddāl.
spīg s. m. spik.

spīg förstärkande adv. frf. a. nökter, rāg.
spìga sv. v. 1 spika. Sms. spīg ihốb, ijänn, úpp, spīge fást, på.
spìga sv. v. 1 splinta, spänta.
spìge-huvve s. n. spikhufvud.
spìge-knīv s. m. knif att spänta med.
spìge-law s. n. »ett långt, smålt järnstökke mä flère hūl i te å húwde spíg i».
spìge-länsa s. f. is-käpp (med spetsig doppsko af jern).
spìge-stekka s. f. späntad trästicka.
spìlla sv. v. 2 = spilla. Sms. spìll ūd.
spíllkom s. m. spilkum.
spìllra sv. v. 1 = 1) spillra, göra till spillror 2) värka med stickningar.
spìndel s. m. = spindel (i ett ur, en svarfstol o. d.).
spìndels-hår s. n. driffjeder för oron i ett fickur.
spìndels-ūr s. n. spindelur.
spìnna st. v. spann, spùnne, spù'n, = spinna. Sms. spinn ihốb, úd m. fl.; spinn únner sä slå under sig.
spínne-väv a. spindelväf.
spínne-väva s. f. spindel, spindelkräk.
spīr s. f. se följ.
spìra s. f. = 1) spira, lång rak stång 2) tornspira.
spīs s. m. spisel.
spìsa sv. v. 1 = spisa.
spìs-hall s. f. spishäll.
spìs-krans s. m. hylla under spiskupan.
spìs-öl s. n. = spisöl.
spìsöls-tunna s. f. 1) spisölstunna 2) se bålma s. f.
spjūd s. n. spjut.
spjūt s. n. spröt (på korn).
spjùtrete a. spinkig.
spjåle s. m. spjele.
spjäll s. n. 1) spjell 2) ārmespjäll.
spjåltra s. f. spolrock.
spjärna sv. v. 1 = spjerna. Sms. spjärn imốd.
splìttane förstärkande adv. frf. a. ny.
splítter, se föreg.
spòla sv. v. 1 spola (garn).
spòle s. m. spole.
spòle-råkk s. m. spolrock.

spōn s. f. spån (filspån, hyfvelspån, sågspån, takspån): *plōjje* spŏn tillverka (plöja) takspån.

spŏn(*e*)-spīg s. m. spånspik (pressad och galvaniserad).

spŏn-hŏvv*e*l s. m. spånhyfvel.

spons s. n. sprund (på tunnor och kar).

spŏn-tāg s. n. spåntak.

spovēr*a* sv. v. 1, vanl. i förbindelsen gắ å spovēr*a* slå dank.

spov*e*lēr*a* sv. v. 1, se spovēr*a*.

sprāg*a* sv. v. 1 spraka.

sprāg*e* s. m. nys, kunskap.

sprāg*e*r s. f. pl. nys, kunskap.

spràssl*a* sv. v. 1 1) sprattla 2) prassla.

spr*a*tt s. n. = spratt.

spre*ng* s. n. 1) spring 2) se språ*ng*.

sprè*nga* st. v. spra*ng*, sprò*nge* 1) springa. Sms. spre*ng* *è*tt*e*r, ikré*ng*, ínn, úd, ùnna, *ú*pp, spre*nge* b*úrt*, fr*ú*mm, t*é*. 2) springa, para sig (om fålar).

sprè*ng*e*ng* s. f. springande.

sprè*ng*-f*å*l*e* s. m. springfåle, beskällare.

spr*e*tiŏs*a* s. f. spirituosa.

sprī sv. v. 3 sprida. Sms. spri úd.

sprìg*a* sv. v. 2 spärra ut; sprìg*a* mā fè*ng*ra*ne*. Sms. sprīg isắr spärra isär. Refl. sprìg*e* s*ä* spridas, sprida sig, grena sig (om vattenstrålar).

sprint s. m. = sprint.

spritt s. m. sprit.

sprìtt*a* sv. v. 1 sprita (ärter, fjäder o. d.).

sprìtt-*arte*r s. f. pl. spritärter.

sprons s. n. 1) sprund 2) klinkning, klinkplåt.

sprŏns*a* sv. v. 1 1) sprunda (en tunna, en smörkärna e. d.) 2) ? förminska ett borrhål (i metaller).

sprò*nga* s. f. springa, remna.

sprūd*a* s. f. spruta.

sprūd*a* sv. v. tr. & intr. 1 spruta. Sms. sprūd ínn, úd.

spr*u*dd s. n. spröt.

spr*ù*dd*e* s. m. väfspännare. H. (I Tunge spr*ù*dd*e*r, enl. uppgift af Stud. H. J. Johansson.)

sprằg s. n. 1) språk, tungomål 2) tal, samtal 3) bibelspråk.

sprằg*a* sv. v. 1 språka, samtala.

sprằg*ane* a. språksam.

sprằg-l*ä*dd*a* s. f. språklåda.

sprằg-māg*are* s. m. pratmakare.

sprằgs*a*m a. språksam.

sprǟg a. stolt, katig, sprättig.

sprǟkk*a* st. v. intr. sprakk, spròkk*e*, spròkk*e*n spricka. Sms. sprǟkk isắr, úd, sprǟkk*e* s*ú*nt.

sprǟkk*a* sv. v. 2 spräcka. Sms. sprǟkk*e* s*ú*nt.

sprǟkk*a* s. f. spricka.

sprǟkk*l*e*t*e a. spräcklig.

sprǟ*ng* s. m. ressårer i skodon. (N. spreng »stærk udvidelse, udspændelse».)

sprǟ*ng* förstärkande adv. frf. a. m*ä*tt.

sprǟ*nga* sv. v. 2 spränga. Sms. sprǟ*ng* isắr, úd, sprǟ*nge* s*ú*nt.

sprǟ*ng*le*ng* s. m. ung glop.

spr*ä*tt s. m. sprätt.

sprǟtt*a* st. v. spr*a*tt, spr*ù*tt*e* 1) spritta. Sms. spr*ä*tt isắr, *ú*pp m. fl. 2) sprattla.

sprǟtt*a* sv. v. 2 = 1) sprätta. Sms. spr*ä*tt isắr, *ú*pp, spr*ä*tt*e* dúr, s*ú*nt m. fl. 2) stänka.

sprǟtt*a* sv. v. 2 vara sprättaktig.

sprǟtt-dr*e*dd*a* s. f. stark diarrhé.

sp*ú*nn*e*-råkk s. m. 1) spinnrock 2) b. sp*ú*nn*e*råkk*e*n nattskära?

sp*ú*nn*e*råkk*e*-nāv s. n. naf på ett spinnrockshjul.

sp*ù*rr*a* s. (f. b.?), blott i uttr. komm*e* på sp*ù*rr*a* komma i fråga.

sp*ù*rr*a* sv. v. sp*ū*rt*e*, spū*rt*, spū*rt* 1) spörja, fråga 2) spörja, förspörja.

sp*ù*rd*ā* s. 1) nys, väder, ledning till upptäckande af något 2) lifiig efterfrågan.

sp*u*tt s. n. spott.

sp*ù*tt*a* sv. v. 1 spotta. Sms. sp*u*tt úd.

sp*ù*tt*e*-bakk s. m. spottlåda.

sp*ù*tt*e*-k*l*ȳs*a* s. f. spottkluns.

spy sv. v. 3 = spy. Sms. spy úd, *ú*pp.

spå sv. v. 3 = spå.

spằ-c*ä*re*ng* s. f. spåkäring.

sp*ā*r s. n. spår.

sp*ā*r*a* sv. v. 1 1) spåra, uppspåra 2) hålla spåret (om hjuldon).

sp*ā*r*e* s. m. 1) sporre 2) hvass, större tagg (på tistel).

spằr-snō s. m. spårsnö.

spǟ a., n. spǟtt, pl. spǟ', späd, mycket ung.

spā sv. v. spātte, spätt, spätt späda. Sms. spā úd, úpp, pā́.

spā-fålonge s. m. spädt föl.

spāga sv. v. 1 göra spak.

spägg s. n. späck.

spā-gredde s. m. ny, söt grädde.

spā-grīs s. m. späd gris.

spā-kalv s. m. späd kalf.

späktór s. m. inspektor.

spā-lammonge s. m. spädt lam.

späll s. n. 1) musikinstrument (dragspel, piano, kammarorgel o. d.) 2) blott i pl. späll upptåg, lustiga infall o. d.

spālla sv. v. 1 spela.

spāllare s. m. (i qvarnverk) (?)

spälle-mann s. m. 1) spelman 2) oberoende, lös och ledig man. (Jfr óng-kär.)

spānna sv. v. 2 = spänna, sträcka. Sms. spänne fást, på m. fl.; spänn ifrā (en häst från ett åkdon).

spānna st. v. spann, spùnne, spù'n & sv. v. 2 sparka. Sms. spänn ikäll, imód, spänne súnt, té m. fl.

spānne s. n. = spänne.

spānnel s. m. fotspänne på tjuder. (Se järnspännel och vijjespännel.)

spāra s. f. (sälls.), se spàrra s. f.

spō s. n. spö.

spōa sv. v. 1 stödja ärtstånd genom käppar.

spōga sv. v. 1 spöka.

spōge s. n. spöke.

stā s. m., pl. stā'r, stad. — b. stān staden Uddevalla. (Jfr byn staden Frederikshald.)

stä' s. m. större lager af hö eller (oftast otröskad) säd i en lada.

stā a., pl. stä', istadig.

stā adv. åstad.

stādi a. stadig.

stādihēd s. f. stadighet.

stā-fāl s. f. brådska. (Eg. stadsfärd.)

stā-fāla sv. v. 1 brådska, hafva brådtom.

stā-fāleng s., se stāfāl.

stāge s. m. stake.

stāge sä sv. refl. v. 1 råka få en pinne (risqvist o. d.) i foten.

stāge-slā' s. m. jernskodd släde med fyra stakar.

stàgga sv. v. 1 hämma, hejda, komma att stanna. — Refl. stàgge sä 1) stadga sig, lugna sig 2) stanna.

stakḗt s. n. staket.

stakk s. m. stack.

stàkkare s. m. stackare.

stàkkars oböjl. a. stackars.

stàkka sv. v. 1 lägga i stack.

stàkkra sv. v. 1. smeka (barn eller djur) med vänligt tilltal. (Vanl. med tilltalet stàkkars mínn kátt, stàkkars mínn ònge o. d.)

stàkk-āla sv. v. 1 elda mycket och starkt.

stamm s. m. 1) stam 2) se bàgstamm, sīstamm, ānnestamm m. fl.

stàmma sv. v. 1 stamma.

stámm(e) a. stammande.

stàmme-hakka s. f. stammande menniska.

stamp s. m. stamp; se bēnstamp, klāvv-stamp, vàmmālsstamp m. fl.

stàmpa sv. v. 1 behandla med stamp 1) stampa vadmal o. d. 2) göra hål (med hūlstamp).

stāna sv. v. 1 stanna. Sms. stāne kvár.

stann adv. åstad.

stànna sv. v. 1 stanna.

stāo a. stadig.

stä'r, blott i uttr. ènge stä'r ingenstädes, nògge stä'r någonstädes.

ståre s. m. = stare.

stáss-fāl s. f. stadsresa.

stáss-rēs s. f. stadsresa.

stáss-väjjen s. m. b. vägen till Uddevalla.

stāt s. m. 1) stat, underhåll för statfolk 2) ståt.

stāta sv. v. 1 ståta.

stāt-dräng s. m. statdräng.

stāt-kär s. m. statkarl.

stāv s. m., pl. stàvar, tunnstaf, staf i laggkärl.

stàva sv. v. 1 = stafva.

stā-vīsane a. pålitlig. (Eg. som är lämplig att skicka i ärenden; jfr vīsa.)

stang s. f., pl. stängar, stång.

stànga sv. v. 1 stånga. Sms. stang ijāl, ijónnum, stange súnt. — Dep. stàngas stångas.

stàng-bessel s. n. stångbetsel.

stàng-järn s. n. stångjern.

stànk s. m. stank.

stànka sv. v. 1 stånka, stöna.
stànke s. m. mängd, hop.
stàbba sv. v. 1 uppstapla (bräder).
stàbbe s. m. 1) tjock, kort, afsågad trädstam, **hòggestabbe** 2) **bråstabbe**.
stàbbe-kalv s. m. klumpigt, missbildadt kalffoster.
stábbels-gräs s. n. ormbunke, Pteris aqvilina.
stàbbete a. kort och tjock.
stàbbla sv. v. 1 stapla. Sms. **stabbl(e) úpp**.
stàbble-bakke s. m. upplagsplats.
stàdga a. stadgad.
stàdja a. stadgad.
stall s. m., pl. **stàllar**, = 1) stall, häststall 2) stall (på fioler).
stàllā s. f., b. **stàllāe**, lada invid stallet. (Jfr **fāuslā**.)
stàlla sv. v. 1 = stalla (om hästar).
stàll-brōder s. m., vanl. pl. **stallbrȫder**, (i visor) stallbroder.
stàll-hâpp s. n. ett slags galopp.
stàll-hâppa sv. v. 1 galoppera. (Väl eg. folketymologi; jfr föreg.)
stàllhâppe-dredda s. f. stark diarrhé.
stàll-hāst s. m. stall (på fioler).
stans, blott i uttr. **èngen stáns** ingenstädes, **nòggen stáns** någonstädes.
stapp s. m. kort och tjock karl.
stàppa sv. v. 1 stoppa, proppa. Sms. **stappe dí**.
staríne-lys s. n. stearinljus.
starr s. m. = starr, Carex.
stàrr-gräs s. m., se föreg.
starv s. (m.?), se **stärv**.
stàrva sv. v. 1 dö; vanl. i förbind. **stàrva å dȫ** dö i mängd 2) sms. **starv ā̈v** insomna.
stàrv-hūs s. n. sterbhus, dödsbo.
stass s. m. 1) ståt 2) stat, vanl. i uttr. **ji úpp stássen** gifva upp staten, göra cession.
stàssa sv. v. 1 ståta, göra stora tillrustningar.
sta(t)xón s. m. 1) jernvägsstation 2) poststation.
stēg s. f. stek.
stēg förstärkande adv. frf. a. **hēd**, **vārt**.
stèga sv. v. 2 1) steka 2) grädda (bröd, kakor o. d.).

stègane förstärkande adv., se **stēg**.
stège-hall s. f. stekhäll (i jernspislar).
stège-panna s. f. stekpanna.
stèglīs s. m. steglitsa.
stekk s. n. 1) styng, sting 2) stick i kortspel; **fāmm kórt å slste stékk**.
stèkka s. f. 1) sticka (större el. mindre träsplittra, huggspån e. d.) 2) späntad torrvedssticka.
stèkka st. v. **stakk**, **stòkke**, **stòkken** 1) sticka, stinga (trans. & intrans.). Sms. **stekke té** m. fl. 2) sticka, stoppa. Sms. **stekk í, ijōnnum, ínn, ùnna, úpp**. 3) intrans. i sms. **stekke frámm** framsticka, **stekke úd** sticka ut (om föremål, som ej äro fullständigt betäckta).
stèkka sv. v. 1 sticka (täcken o. d.).
stèkke-bakke s. m. **hòggebakke**, der vedeller huggspånor o. d. samlat sig.
stèkke-flīs s. f. mindre, späntad sticka.
stèkke-how s. m. hög af stickor.
stèkke-lōb s. m., se **stèkkeskrokk**. (Jfr fsv. **löper**, isl. **laup** korg.)
stékkels-bār s. n. krusbär.
stèkke-mūle s. m. affall vid vedhuggning eller snickring.
stèkke-skāre s. m. ännu ej fullt förkolnad bit af en brinnande torrvedssticka.
stèkke-skrokk s. m. större flätad korg af smidiga, späntade stickor.
stèkke-stāge s. m. trästake, hvari torrvedsstickor sättas, då de skola begagnas som lysämne. (Kallas också **lysōla**.)
stèkke-stōl s. m. stickbåge (för täckstickning).
stèkke-stubb s. m. stickad underkjortel.
stèkke-täkke s. n. stickadt sängtäcke.
stektérr interj. (Härmning af bromsens läte (?) för att få kor att kesa.)
stēn s. m. = sten.
stēn förstärkande adv. frf. a. **blinn, dȫ, dȫv, hāl**.
stèn-bīdare s. m. (möjligen?) stensugare, Petromyzon.
stèn-brādd s. n. jernstör, brytspett.
stèn-būlde s. m. böld under foten.
stèn-bār s. n. Rubus saxatilis.
stèn-cōreng s. f. stenkörning.
stèneng s. m. hörnstenar, stenfot.

stènete a. stenig.
stèn-fād s. m. stenfat.
stènfāde-gubbe s. m. kringresande lergodshandlare.
stèn-flīs s. f. stenskärfva.
stèn-fōd s. m. stenfot.
stèn-hall s. f. stenhäll.
stèn-hūs s. n. = stenhus.
stèn-hälla s. f. stenhäll.
stèn-kār s. n. stenkar, brokar.
stèn-knart s. m. liten hård sten.
stèn-māle s. m. stenhop.
stèn-rammel s. m. större röse af nedrasade stenar vid foten af berg.
stèn-russ(e) s. n. stenröse.
stèn-smäkk s. m. stensqvätta.
stèn-stōl s. m. ställning, som uppbär qvarnstenarne m. m.
stèn-tȳ s. n. krukmakargods, lerkärl.
stèn-vāle s. m. större stenhög, använd som vägvisare i fjellbygden.
stèn-xerva s. f. stenskärfva.
stèngel s. m. gaffelformig tjock qvist eller mindre buske, som stubbas och användes som dynggrepe.
stejj s. n. 1) steg 2) pinne i en stege 3) trappsteg 4) befordran, vinnande af högre rang.
stèjje s. m. stege.
stel a. stel.
stèl-bālo a. hårdnackad, olydig.
stèl-cūrt a. stelkörd (om hästar).
stelk s. m. 1) stjelk 2) nerv (rachis) i fågelfjäder 3) spjele, smal rundad stång (i grindar, på lasskärror o. d.).
stèlna sv. v. 1 stelna.
stèl-uggen a. vresig, frånstötande, motsträfvig.
stèrra sv. v. 1 1) stirra 2) darra 3) vara nära att falla omkull.
stérre-grās s. n. darrgräs, Briza media.
stift s. m. & n., pl. blott n. stift, = stift, metallstift.
stift s. n. = stift, biskopsstift.
stìjja st. v. stejj, stèjje 1) stiga. Sms. stijj ínn, úd, ùnna, úpp, stijje frámm, nér, pā́. 2) stiga, vinna befordran.
still adv. stilla.
stìlla sv. v. 1 = stilla.
still(e) a., n. stillt, stilla.
stillhēd s. f. stillhet.
stìllna sv. op. v. 1 = stillna. Sms. stìllne på stillna (om vind).
stìllåden a. stillsam. (Jfr smålåden.)
stínn(e) a. stinn.
stív(e) a. styf.
[stìvels s. n. stärkelse.]
stìvna sv. v. 1 styfna.
stōb s. n. stop, stopmål.
stokk s. n., se stekk.
stōl s. m. 1) stol 2) kyrkbänk 3) ställning, som uppbär något, underrede.
stṑl-bēn s. n. stolben.
stṑl-skār s. f., se stōl 2) och skār.
stṑl-stejj s. n. stolsteg.
stṑl-stȳre s. n. stolrygg, ryggstöd på en stol.
stṑl-verke s. n. trävirke till stolar.
stomm s. m. soldattorp.
stomm a. förlägen, försagd. (Eg. stum.)
stòmme s. m. stomme.
stòmme-sȳn s. f. laga syn på soldattorp.
stomp s. m. 1) stump 2) tjock (vanl. aflång) limpa.
stṑr-cȳv s. m. stortjuf.
stṓr(e) a., n. stort, pl. stòre, stor.
stṑr-frammun s. m. storfrämmande.
stṑr-fålk s. n. storfolk.
stṑr-glānare s. m. storögd menniska.
stṑr-mjålken a. som mjölkar mycket (om kor).
stṑr-tå s. f. = stortå.
stṑr-änne s. m. storända.
stort adv. 1) stort 2) i uttr. prāde stórt i sitt tal undvika allmogeord.
stow, impf. af stå.
stòwe, supin. af stå.
strāk a. spänd. rät. rak, styf.
strā́k-bēn s. n., i uttr. fōre strā́kbēn ej kunna böja knät.
straks adv. strax.
strās adv. strax.
stráng(e) a. bitande, skarp, stinkande (om lukt).
straff s. n. = straff.
stràffa sv. v. 1 = straffa.
strann s. f. 1) (sälls.) strand 2) fiskläge; pl. strànner.
strànn-sätt a. strandsatt.

strēg s. n. streck.
stregg s. n. streck. — **få strégg i skăra** drabbas af en anmärkning.
stregg s. n., se **vårstregg**.
strædda sv. v. 1 1) streta 2) spjerna. Sms. **stredd imóð**.
strī s. f. strid, tvist.
strī a., n. stritt, pl. **strì'**, strid. — **strí så** strid säd; neutr. **stritt** brukas äfven i betydelsen strid säd.
strī sv. v. **strìtte**, **stritt** strida, käbbla, vara envis.
strìba s. f. stripa.
strì-bălo a., se **hàlbălo**.
strìbete a. stripig.
strìdi a. envis.
strì-hălla sv. op. v. 2 & (sälls.) 1. regna stridt.
strìmma s. f. = strimma.
stròmm-bēnt a., se följ. H.
stròmmla sv. v. 1 stappla, snafva, gå ostadigt.
stròmmle-bēnt a. som lätt snafvar.
stròmpa s. f. strumpa.
stròmpe-bann s. n. strumpeband.
stròmsle adv. plötsligt, oförmodadt.
stròнken a. vresig, förargad.
strùba sv. v. 1 strypa.
strùbe s. m. strupe.
strūd s. m. strut.
strùltra s. f., se **stùltra**.
strùttra sv. v. 1 stulta.
strumm s. m. 1) ström 2) strömdrag, stark ström.
[**strùmm-dansen** s. m. b. en gammal dansmelodi, som ansågs farlig att dansa efter, ty den som börjat dansa troddes ej kunna stanna af sig sjelf.]
strùmm-stāre s. m. strömstare.
strunt a. tvär och stolt.
strutt a. 1) tvär och stolt 2) vresig.
strỳda s. f. 1) skorstenspipa, rökgång 2) spisel.
strȳg s. n. stryk.
strỳga st. v. stryka. Sms. **strȳge bùrt, nér, frámm** m. fl.
strỳg-bålt s. m. stryklod.
strỳg-jărn s. n. strykjern.
strå s. n. = strå. — **dra strå** draga lott (med strå).

stråg s. n. 1) stråk (på fiol) 2) mycket besökt ställe 3) liderlig qvinna.
stråge s. m. stråke.
stråge-tāg s. n. stråktag (strykning) på en fiol.
stråg-văjj s. m. mycket begagnad gångväg.
strāle s. m. = 1) stråle 2) stråle i en hästhof.
strål-sămm s. n. strålsöm. (Se **stråle** 2).)
stråpp s. m. stropp.
strătt a., se **strutt**.
străggle să sv. refl. v. 1 stegra sig (om hästar).
sträkk s. n., i uttr. **i stråkk** i sträck.
sträkka sv. v. 2 sträcka. Sms. **sträkke să**.
stråva s. f. sträfva.
stråva sv. v. 1 sträfva.
stråvsam a. sträfsam.
sträng s. m. 1) sträng 2) **hōsträng**.
sträng-bōl s. n. strängbräde (på en fiol).
sträng(e) a. sträng.
sträng-rāga sv. v. 1 utraka hö i strängar.
strō s. n. strö.
strō sv. v. 3 strö. Sms **strō í, ikréng, isăr, pắ, úd, ōver**; **strō únner să** börja sätta jufver (om kor).
strōgen a. struken (om mål).
strōgg-bänk s. m. ett slags hyfvelbänk, hvari bräder jämnhyflas i kanterna.
strōgg-järn s. n. strykjern.
[? **stū** s. m. sko; **stú må ránn** sko, sydd med rand.]
stūb s. blott i uttr. **dă får gắ på stúb å stắ** (vid köp o. d.) låt gå! det må bära eller brista!
stùba sv. v. 1 stupa. Sms. **stūb í, ikăll, stūbe nér** m. fl.
stūd s. m. 1) stut 2) dåsig menniska.
stùde-makt s. f. ett par stutar, använda som dragare.
stùde-mekkel s. m., se **stūd** 2).
stùltra s. f. stylta.
stūr a. sjuk, tvinande, missmodig.
stūr s., blott i uttr. **stå i stúr** (om säd) hafva knutit sig i växten.
stùra sv. v. 1, vanl. i förbind. **stùra får...** rygga tillbaka, draga sig för ..., sky att ... (Jfr **kvī**.)
stùva sv. v. 1 = stufva (mat).
stubb s. m. = stubb (kjortel-).
stubb s. m. stubb (sädes- eller grässtubb).

stubb s. m. (smeknamn till små gossar).
stubb interj. schas (till höns).
stŭbbe s. m. stubbe.
stŭbbe-kās s. f. skogsbacke, der skogen blifvit uthuggen.
stŭbbe-knuwla s. f. liten stubbe.
stŭbb-håssa s. f. strumpskaft.
studéra sv. v. 1 studera.
studéra a. 1) som gått i högre skola 2) lärd. (Eg. studerad.)
studǟnt s. m. student.
stunn s. f. stund. Pl. **stŭnner** tid, ledighet, tillfälle. Jfr **hǟnne**.
stŭnne-tǟls adv. stundtals.
stŭrke s. m. styrka.
stúrsk(e) a. stursk.
stúrskhēd s. f. sturskhet.
sturt a. död, sjelfdöd.
sturt förstärkande adv. frf. a. **umŏjjele**.
stŭrta sv. v. 1 sjelfdö.
stutt a. 1) tvär, stolt 2) vresig, förargad.
stutt adv. ständigt, oafbrutet; vanl. i förbind. **stútt å jámt**.
stŭtta s. f. stötta.
stŭtta sv. v. 1 1) stötta 2) förslå; **mắd sum stŭttar** kraftig mat.
stŭtt-halm s. m., se **skåghalm**.
stўgg-dåtter s. f. styfdotter.
stўggeng s. m. fuling.
stўgg(e) s. m. 1) ful 2) elak 3) svår, påkostande. — **stўgge béddet** onda bettet.
stўgg-fār s. m. styffader.
stўgg-mōr s. f. styfmoder.
stўggna sv. v. 1 bli snopen, flat.
stўgg-onge s. m. styfbarn.
stўgg-susken s. styfsyskon.
stўgg-sǟn s. m. styfson.
stўra sv. v., impf.?, supin.?, styra.
stўre s. n. 1) styre, roder 2) plogstyre 3) **stòlstyre**.
stўrka sv. v., impf.?, supin.?, styrka.
stў́ver s. m. = 1) styfver (3 runstycken) 2) styfver, slant.
stå & (obetonadt) **stå** st. v. **stow, stòwe**, = stå. Sms. **stå ètter, imŏd, isắr, kvắr, ūd, úpp**; opers. **stå pắ** vara på färde; **stå bŭrte** (om kor) ej mjölka; opers. **dä stow ắ må'n sum en tḗn** han for i väg som en pil; **stå té** 1) stå till (med helsa o. d.) 2) vara möjligt, gå för sig. Refl. **stắ sǟ** stå sig, reda sig.
ståkk s. m. stock.
ståkk förstärkande adv. frf. a. **befångt, blinn, domm, dōv, fårbánna, lǟd**.
stắkkete a. liten och kort.
stắkke vǟlt: nŏ blīr dǟ stắkke vǟlt på márke nu blir det ymnig årsväxt.
stắkk-fesk s. m. stockfisk.
[**ståkkhǟlms-hatt** s. m. finare hatt. Ordet var i bruk för 40 à 50 år sedan.]
stål s. n. stål.
stắl-orm s. m. ormslå.
stắl-bedde s. m. stålbit.
stắl-cista s. f. (i en qvarn).
stắl-rann s. f. degrand (i bröd).
stắltrå s. m. ståltråd.
stắndare s. m. svängd stolpe i en åkkärra.
stånn s. m. 1) stånd, marknadsstånd 2) stånd, rang 3) stånd, skick, tillstånd; **blī i sett stånn ijǟnn** komma i sitt förra skick 4) **vǟre i stånn té** vara i stånd att.
stắtele a. ståtlig.
stǟlle s. m. stolle, toker.
stǟllete a. stollig, tokig.
stǟlpe s. m. stolpe.
stǟlp-åks s. f. ett slags yxa (utan hak).
stápp s. n. stoppning (bomull, vadd o. d.).
stápp, blott i uttr. **d'å (dä va) stǟpp** det är (det var) omöjligt; **sī stǟpp** säga stopp, hindra.
stǟppa sv. v. 1 1) stoppa, laga hål 2) stoppa, hålla inne, hämma 3) op. förslå.
stǟppe-nål s. f. stoppnål.
stǟrken a. stelnad (om feta varor).
stǟrkna sv. v. 1 stelna (om feta varor).
stárm s. m. storm.
stǟrma sv. v. 1 tala mycket högt.
stǟvva s. f. 1) stuga, mindre hus 2) det större rummet, hvardagsrummet i ett hus.
stǟvve-hūs s. n. hus, husrum. Vanl i uttr. i **stǟvvehūs** inomhus.
stǟvve-kammer s. m. mindre rum bredvid hvardagsstugan.
stǟvve-mūr s. m. husmur.
stắ s. n. städ.
stắ sv. v. 3 städja.

stȃa s. f. städja.

stȃda sv. v. 1 städa.

stăgga sv. v. 1, vanl. op., stinka.

stăkka sv. v. 2 stäcka; blott i uttr. stăkke pìna göra pinan kort.

stăkka sv. v. 2 stänka (om fint duggregn).

stȃla st. v. stāl, stūle, stū'ln stjäla. Sms. stāle búrt.

stăss def. dep. v., blott inf. & pres. stăss, stanna, förblifva, dröja qvar. — dă stăss èngen téng hos hànnum han hushållar illa.

stăssla s. f. städja.

stănga sv. v 2 stänga. Sms. stăng ijánn, ínn, ūde m. fl.

stănge s. n. stängsel.

stāll s. m. 1) ordning, inrättning, skick, reda 2) ordnande förmåga, reda 3) (sälls.) vana, sed 4) yttre skick, form, utseende (om saker), vanl. i uttr. på stālln till utseendet, till formen.

stālla sv. v. 2 = 1) ställa. Sms. stālle búrt, frámm, nér, té, stāll ihób, ínn, isăr, úd, ùnna, úpp m. fl.; stāll um ställa om. 2) (sälls.) skicka, beordra. Sms. stālle díd, híd m. fl.

stâlle s. n. = ställe.

? stâllna s. m. (sälls.) se följ.

stāllnaxōn s. m. ställning, anordning.

stāllneng s. ställning.

stālpa sv. trans. v. 2 stjelpa, kasta omkull.

stămma s. f. (sälls.) = stämma, röst.

stămma s. f. = stämma, möte.

stămma s. f. = stämma, stånd, ätt, härkomst.

stămma sv. v. 2 stämma, instämma (för rätta).

stămma sv. v. 2 stämma, dämma. Sms. stămm ínn.

stămma sv. op. v. 2 1) stämma, öfverensstämma 2) opers. vara riktigt, slå in.

stămm-bōl s. n. stämbord i en qvarnränna.

stămm-brȃa s. f. stämbräde, damlucka.

stămm-jārn s. n. = stämjern, huggjern.

stămneng s. m. stämning (inför rätta).

stămpel s. m. = stämpel.

stămpla sv. v. 1 = stämpla.

stăns, se èngen stăns, flère stăns.

stărk(e) a., n. stărt, 1) stark 2) skarp till smaken.

stărv s. (m.?) ett slags ormbunkar, »năstan sum stábbelsgrăs, mánn dă stȃr i stòre, brūsa bŷskar dăr sum dă å văskaktit».

stăss sv. dep. op. v., se stȃss.

stătt s. f. stätta.

stăttakti a. tjenstvillig.

stō s. n. stöd.

stō a. pålitlig, trovärdig.

stō sv. v. 3 stödja. Sms. stō únner.

stō' s. n. 1) stöd; gȃ ve stō' (om små barn, som lära sig gå); hålle stō' (opers.) hålla, vara stadigt (om något, som är väl hopsatt). 2) ställe, der något finnes att få i större mängd; bărstō' m. fl.

stōa s. f. b. understa lagret af kärfvar i en lada.

stōb s. n. 1) stöpning, ljusstöpning 2) blötläggning af malt eller gryn; slâ i stōb te mált (te grŷnn).

stōba s. f. fotspår i snö.

stōba sv. v. 2 stöpa.

stōbe-cinna s. f. cylindriskt kärl, hvari ljusvekarne neddoppas vid stöpning.

stōbe-fȃrm s. f. ljusform.

stōd s. m. 1) stöt 2) stötel, mùrtarestōd, petătestōd 3) kyrkstöt.

stōda sv. v., stōtte, stōtt, stōtt, 1) stöta. Sms. stōd ikāll, isăr, úd, úpp, stōde nér, pȃ, súnt, té m. fl. 2) stöta (i mortel).

stōde-rūs s. n. svårt rus.

stōde-stēn s. m. stötesten.

stō-fast a. pålitlig.

stōkke s. n., pl. stōkke, stycke. Vid styckeräkning heter ordet i pl. vanl. stōkken (eller obetonadt stōkken).

stōkke-skōneng s. m. hjulskoning med flere särskilda skenor.

stōr s. m. stör.

stōra s. f., se vȃvstōra.

stōre-bōl s. n. »ett pár stōrar i en jássgål, sum å ihóbsătte må hănkar».

stōv s. n., se hăstestōv.

stōvvel s. m. stöfvel.

stōvvels-blăkk s. m. 1) se krōgeblăkk 2) ? stöfvelknekt.

stövvels-kappe s. m. stöfvelkappa.
stōr oböjl. a. större.
stō(r)st a. störst.
sū s. f., pl. sŭnnar, so.
sūa sv. op. v. susa, hvina i luften (såsom förebud till nederbörd).
sūb s. m. sup.
sūba st. v. sōb & subb, sōbe & sùbbe supa. Sms. sūb ùpp, sūbe dūr.
sūbane-mād s. m. supanmat.
[sùbben a. drucken.]
sùgga s. f. sugga.
sùgga sv. v. 1 vara långsam, sölig.
sùggete a. långsam, sölig.
sū-grīs s. m. gris af honkön. — »dä kâstar på sȳne å jālle sūgriser» (Ordst.).
sūl s. m. syl.
sūl-reng s. m. sylring.
sūl-skaft s. n. sylskaft.
sūl-spedd s. n. sylspett.
sūr(e) a. 1) sur 2) mycket våt, genomfuktig 3) sank, vattensjuk.
sūr-bēnt a. = surbent.
sūr-grās s. n. göksyra, ängssyra.
sūr-gōga s. f. göksyra, Rumex.
sūr-kart s. m., vanl. koll., surkart.
sūr-lănt a. sank och sumpig.
sūrna sv. v. 1 = surna.
sūr-tănt a., se sărtănt.
sūr-uwt a. surögd.
sūr-äpple s. n. surt äpple.
sūs s. m. sus. — sūs å dūs sus och dus.
sūsa sv. v. 1 = susa.
sutt s. m. beklädnad; vanl. i uttr. fūll sūtt hel kostym. (Ordet trol. inkommet från Amerika; jfr eng. suit drägt.)
sùttele def. a. n. & adv. långsamt.
suw s. m. förmåga att suga (?). Blott i uttr. mēste sūwen »ej kunna suga».
sūwel s. n. sofvel.
sùwa st. v. suw, sùwe 1) suga 2) dia, dägga.
sùbben a. drucken.
sùdda sv. v. 1, vanl. i sms. sudd ōver göra ifrån sig på ett slarfvigt sätt.
sùddel s. m. sudder.
suldāt s. m. soldat.
sùldāt s. m. soldat.
suldāte-jōl s. f. (skämts.), se rōfimma. (Eg. soldatjord.)
suldāte-klōver s. m. (skämts.) »jong å sūrgōga å sâddent».
suldāte-stomm s. m. soldattorp.
sul s. n. söl.
sùla sv. v. 1 söla, smutsa. Sms. sule nēr.
sùla s. f. gyttja, dy, smuts.
sūla s. f., se föreg.
sūle-katt s. f. menniska som förslösar sin egendom.
sùle-kåkk s. m. sudder.
sùle-kâdd s. m. sölkorf.
sùle-putt s. m. vattenpuss, vattengöl.
sùlete a. 1) gyttjig, dyig 2) nersmutsad.
sùlja s. f. sölja.
sulv s. n. solf.
sùlva sv. v. 1 sätta solf i väfven.
sùlve-cäpp s. m. solfkäpp.
summ relativ part. & konj. som. (Ordet har öfver allt i denna ordbok tecknats sum.)
sùmma sv. v. 2 simma.
sùmme pron. pl. några, somliga.
sunn s. f. synd. — sùnn um synd om.
sùnna s. m. sunnan, sunnanvind.
sùnnante adv. & prep. söder ifrån.
sùnna-vinn s. m. sunnanvind.
sùnne, blott i helsningen gu sùnne Gud signe.
sùnner a., n. sunt, pl. sùndre, söndrig.
sùnner adv. sönder.
sunt a. (vanl. oböjligt) söndrig.
sunt adv. sönder.
sùppel s. f. koll. sopor.
sùppla sv. v. 1 skräpa, ostäda. Sms. supple nēr.
sùpple-how s. m. sophög.
sùpplete a. uppfyld af sopor, ostädad.
surínna s. f. vanl. pl., se serínna.
sùrja sv. v. sùrte, surt, surt sörja.
surk a. ruttnadt slem.
sùrkete a. slemmig och illaluktande.
sùrma sv. v. 1 vara dåsig.
sùrma s. f. dåsig menniska.
sùrpa s. f., se sărpa.
sùrpa sv. v. 1, se sărpa.
surv s. m. försumlig menniska.
sùrvel s. m. 1) se surv 2) ett slags större mörtfisk (sarf?).
sùsken s. syskon.
sùskene-bån s. n. syskonbarn.

sùster s. f., pl. sústrar, syster.
sùstèr-dåtter s. f. systerdotter.
sùster-sån s. m. systerson.
sùttra sv. v. 1 tala otydligt, »sudda på målet».
sùttra s. f. menniska som talar otydligt.
sùttre-buss s. m. mansperson som talar otydligt.
svåg(e) a. svag.
svåghēd s. f. svaghet.
svakk s. f.
svāl s. (m.?), blott i ordspråket hónger å hål svål när man är hungrig, får man äta hvad man kan få.
svān s. f. = svan.
svàna s. f. b. (i ett ordspråk) svanen.
svans s. m. svans.
svàn-skrūv s. m. svansskruf.
svār s. n. = svar.
svàra sv. v. 1 = svara.
svàrt-āl s. f. al med mörkare ved.
svàrt-brannete a., se brànnete.
svárt-brūn a. svartbrun.
svàrta sv. v. 1 svärta.
svàrta s. f. svärta.
svárt(e) a. svart.
svàrt-hāvre s. m. svarthafre.
svàrt-muskete a. svartmuskig.
svàrtna sv. v. 1 svartna.
svàrt-xūge s. m. svartsjuka.
svàrt-árr s. f., se svàrtāl.
svåvel s. n. = svafvel.
svang s. i uttr. cōra i sváng köra så häftigt, att seldon eller åkdon skadas.
svang s. svang; i uttr. vàre i sváng.
svànge s. m. 1) veka lifvet 2) se lŷske.
svànge-lār s. n. buk- och ljumsk-läder.
svank s. f., se sank.
svànka s. f., se föreg.
svàlla s. f. svallis.
svàla s. f. svala.
svàla sv. op. v. svalka, vara svalt. Sms. svàle på blifva svalt (om väder).
svàle s. m. svål.
svál(e) a., n. svālt, pl. svàle, sval.
svàle s. m. svale, yttervind. (Se ùdláft.)
svàle sä sv. refl. v. 1 1) svala sig 2) svalna.
svàle-rēre s. m. svalbo.
svàle-vār s. n. klart väder med svalkande vind.

svàli a., n. svàlit, sval.
svàlna sv. v. 1 svalna.
svàlo a., n. svàlokt, sval.
svalp s. lös ved, »lōst vèrke». (Jfr sv. dial. svall ytved, lös ved.)
svàlpe-grān s. f. gran med lös ved.
svàlpe-skow s. m. »skow mä lōst tré å gròve vókstrar».
svarm s. m. svärm.
svàrma sv. v. 1 svärma (om bin).
svàrva sv. v. 1 = svarfva.
svàrvare s. m. = svarfvare.
svàrve-jārn s. n. svarfjern.
svàrve-stōl s. m. svarfstol.
svē s. m. sveda.
svèa sv. v. 1 1) sveda 2) svedja. Sms. sve idā.
svēb s. f. 1) vef 2) hållhake, spärrhake på en väfbom. (Jfr svèbexē.)
svēb a. rask, flink.
svèba s. f. liksvepning.
svèba s. f. piska.
svèba sv. v. 2 1) svepa. Sms. svēb ihób, ikréng. 2) svepa (ett lik). 3) rafsa. Sms. svēb ihób.
svèba sv. v. 2, i uttr. svēbe líg likna, till utseende eller anletsdrag hafva likhet med; hann svēber líg får sinn.
svèbe-xē s. f. ett slags gröfre väfsked, som begagnas vid varpens upprullande på väfbommen.
svēg s. n. svek.
svè-kās s. f. svedjeland, der skog förut blifvit nedhuggen.
svekk s. m. svicka, tapp (i smörkärnor, tunnor o. d.).
svèkka sv. v. 1 »ta svékken ur cìnna får å la våret komme úd».
svèkta sv. v. 1 svigta.
svènga sv. v. 1, i uttr. sveng únner sä slå under sig andras egendom genom list. (Jfr spinn únner sä.)
svèngel s. m. falsk och listig menniska. (Jfr svènga.)
svèmma sv. v. 1, se svìmma.
svèmme s., se svìmme.
[svèskare s. m., vanl. b. svèskarn, sopqvast.]
svèske-såppa s. f. sviskonsoppa.
svètta sv. v. 1 svettas.

svètte s. m. 1) svett 2) blod af slagtboskap 3) blod, som rinner ymnigt ur ett nytt sår.
svétt(e) a. svettig.
svètte-kurv s. m. blodkorf.
svèttna sv. v. 1 blifva svettig, svettas, kallsvettas.
svī st. v. svē, svè' svida.
svìga st. v. svēg, svège svika.
svìgare s. m. svekfull menniska.
svill s. f. syll.
svìmma sv. v. 1 1) svimma 2) svindla.
svìmme s. n. svimning, sanslöshet; slå i svìmme.
svìmmreng s. f. svimning, sanslöshet.
svìmmrenge-gā'ln a. som lätt faller i svimning.
svìmmrenge-ōra s. f. sanslöst tillstånd.
svīn s. n. (sälls.), se svinn.
svinákti a. svinaktig.
svìne-, se svìnne-.
svìne-hunn s. m. (oqv.) svinhund.
svinn s. n. 1) svin 2) (oqv.) svin.
svìnne-bōst s. f. svinborst.
svìnne-gall s. n. svingalla (användes som läkemedel mot frostskada).
svìnne-grävleng s. m. (Man skiljer två slag af gräfling, hùnnegrävleng och svìnnegrävleng.)
svìnne-gåle s. m. svingård, inhägnad för svin.
svìnne-hō s. m. svinho.
svìnne-hūs s. n. svinhus.
svìnne-päls s. m. (oqv.) svinpels.
svìnne-rygg s. m. 1) svinrygg 2) (oqv.) svinpels.
svìnne-slakt s. f. svinslagt.
svìnne-stejje s. m. svinstia.
svìnne-talle s. m., se tàlle 2).
svìnne-tōn s. m. svingård, svinhage.
svìnne-vū'ln a. snuskig, osnygg.
svìnn-vält a. snuskig.
svint a. rask, flink.
svìnta sv. v. 1, i sms. svinte på skynda sig. Refl. svìnte så skynda sig.
svùllna sv. v. 1 = svullna. Sms. svulln úpp, svullne nér.
svù'ln a., n. svùllet, svullen.
svult s. m. svält.
svår(e) a., n. svårt, 1) svår 2) dugtig.
svårihēd s. f. svårighet.
svåwer s. m. svåger.
svålk s. m. 1) påk 2) stryk 3) pojkslyngel.
svålka sv. v. 1, blott i sms. svålke på gifva stryk, prygla upp, svålke té slå till.
svåva sv. v. 1 = sväfva.
sväng s. m. 1) sväng, svängning 2) krök (på väg o. d.).
svänga sv. v. 2 svänga. Sms. sväng ivājj, úm, úpp, svänge på, té. — svänge hästar låta hästar bada.
svājjerska s. f. svägerska.
svälla sv. v. 2 = svälla. Sms. sväll upp.
svält s. m. = svält.
svälta st. v. svalt, svùlte svälta, lida hunger.
svälta sv. v. 2 = svälta, låta svälta, utsvälta. Sms. svält úd.
svälte-jōl s. f. svältrem.
svälte-remm s. f. svältrem.
svält-äkkra s. f. mager äkkra.
svälj s. m. svalg. (Jfr sväljane.)
svälja sv. v. svällte, svält svälja. Sms. svälje nér.
sväljane s. n. svalg (på menniskor och djur).
svänndom s. m. svendom.
svänsk(e) a. svensk.
svänske s. m. 1) svensk. — d'ä jámt sum håret på en svänske. (Ordstäf.) 2) svenska språket.
svära st. v. svōr, svòre svärja.
svärd s. n. = svärd.
svärreng s. m. öfverdängare. (Eg. svåring.)
svär-fār s. m. svärfader.
svär-mōr s. f. svärmoder.
[svätta st. intr. v. svatt, svùtte, se skvätta.]
[svätta sv. trans. v. 2, se skvätta.]
sy & (obetonadt) sy sv. v. sytte, sytt, sytt, = sy. Sms. sy fást, í, ihób, ijánn, ínn, på, té, över.
sy st. v. sö, sö' 1) opers. vara nära att koka 2) vara lat, ej komma sig till att arbeta.
sý-bōl s. n. sybord.
sýda sv. def. v., blott inf., sköta. Sms. syd úm laga, se om.
sýdna s. m. omvårdnad, skötsel.

sÿgdom s. m. sjukdom.
sÿge s. m. sjuka, sjukdom.
sýg(*e*) a. sjuk.
sÿg-h*ark*e*te* a. krasslig, sjuklig.
sÿgålo a. sjuklig.
sÿgå*l*o a. sjuklig.
sÿll*a* sv. v. 1 söndersmula tunnbröd i mjölk, göra mj*ä**l*k*e*-så*l*l.
sÿll*a* sv. v. 2, blott i refl. syll*e* s*ä* ihőb samlas i större mängd.
sýll*e* ˈått*a* sju à åtta. (Eg. sju eller åtta.)
sÿlt*a* s. f. sylta.
sý-lōn s. f. sylön.
sý-m*a*xīn s. m. symaskin.
syū s. f. 1) ansigte 2) syn, synförmåga.
sȳn s. f. = syn, afsyning, laga syn.
sÿ'n a. som ser i syne.
sÿn*a* sv. v. 1 & 2 syna.
sÿndi a. syndig.
sÿn*e*l*e* adv. synnerligen.
sýnnå*l* s. f. synål.
syns sv. dep. v. 2 synas. Sms. syns úd se ut, tyckas.
sÿr*a* sv. v. 1 framsippra (om fuktighet).
sÿr*e*-hū*l* s. n. vått, sumpigt ställe.
sý-skrinn s. n. syskrin.
sýtt*a* s. f., vanl. b. sýtta, lockord till kor.
sýtt*e*n s. m. b. lockord till tjurar.
sÿttn*a* s. m., se sÿdn*a*.
sÿ*n*k*e* s. n. sänke.
så s. m., pl. sånn*a*r, så, vattenså.
så s. (m.?), vanl. pl. såa*r*, sådor.
så s. n. utsäde.
så sv. v. sått*e*, sått, sått, = så. Sms. så í, úd.
så adv. (betonadt) så, på detta sätt.
så' adv. såå, jaså.
såb*a* s. f. såpa.
såb*e*-b*u*rk s. m. såpburk.
såd*a* s. f. hösåte, större, hårdt packad och regnfri hög af hö.
såd*a* sv. v. 1 såta, lägga hö i såtor.
så-*g*lu*f*s s. m. (oqv.) menniska som lefver på dålig kost. (Jfr såa*r* sådor.)
såkk s. m. dålig, lappad strumpa.
såkk*e*n s. m. socken.
såkkn*a* sv. v. 1 dragga (efter en drunknad).
såkkn*e*-b*ä* s. n. sockenbud.
såkkn*e*-mág*a*sin s. n. sockenmagasin.
såkkn*e*-st*ä*mm*a* s. f. sockenstämma.

så-k*ä*rj s. f. såningskorg.
sål s. n. säll.
såmmår s. m., pl. såmmår*a*r, sommar.
såmmårs-dā s. m. sommardag.
såmmårs-f*ä*us s. n. fähus i utmarken för beteskreatur.
såmmårs-k*l*ä'r s. pl. sommarkläder.
såmmårs-p*l*agg s. n. klädesplagg, afsedt för sommaren.
såmmårs-tī s. f. sommartid.
såmmårs-vār s. n. sommarväder.
sår s. n. = sår.
sår a. sårad, sårig. (Isl. sárr.)
sår-t*ä*nt a. ömtänd.
sås s. m. = sås.
så-slō*a* s. f. klikaka. (Jfr såa*r* sådor.)
så-sta*ng* s. f. såstång.
så-så s. f. såsäd.
så-säk*e*r a. grobar (om säd).
såw s. n. ställe der vatten skjuter upp.
så-*ä*rla s. f. sädesärla.
s*ä* adv. & konj. så.
s*ä*dd*e*n a., n. s*ä*dd*e*nt, pl. s*ä*dd(*e*)n*e*, sådan. — å s*ä*dd*e*nt och dylikt, med mera.
s*ä*ff*a* s. f. soffa.
s*ä*ff*e*-brä' s. n., se brä'.
s*ä*ff*e*-lågg s. n. sofflock.
s*ä*ff*e*-stamm s. m. fast stomme till en soffa.
såldát & s*ä*ldāt s. m. soldat.
såll s. n. sorl.
s*ä*ll*e*s adv. så. (Jfr h*ä*ll*e*s.)
s*ä*lt*e*n a. hungrig.
s*ä*lv*e*r s. m. silfver.
s*ä*lv*e*r-pä*ng* s. m. silfvermynt.
s*ä*lv*e*r-re*ng* s. n. silfverring.
s*ä*lv*e*r-spēsi*e* s. m. silfverspecie.
s*ä*lv*e*r-stÿv*e*r s. n. silfverslant.
s*ä*lv*e*r-xē s. f. silfversked.
s*ä**l*a sv. v. 1 sula.
s*ä**l*e s. m. 1) sula 2) sulläder 3) se hōvvel-s*ä**l*e, plòws*ä**l*e.
s*ä**l*e-fā*l*o a. färdig att sulas (om skodon).
s*ä**l*e-h*al*v*a* s. f. half hud sulläder.
s*ä**l*e-hū s. f. sulläderhud.
s*ä**l*e-lār s. n. sulläder.
s*ä**l*e-sū*l* s. m. ett slags syl.
s*ä*mm*a*r*e* s. m., se sōmm*a*r*e*.
såmn s. m. sömn.

sămna sv. v. 1 somna.
sån s. m., pl. **săner** & **sănner**, son.
sănda s. m., pl. **săndarar**, söndag.
săndas-kluppt a. klippt om söndagen.
săn-dåtter s. f. sondotter.
săne-kvinna s. f. sonhustru.
săne-lökka s. f. sista dropparne vid servering ur en butelj. (Eg. sonlycka; jfr talspråkets »pojken».)
săne-săn s. m. sonson.
sănna s. f., se **sănna**.
såpp s. m. svamp.
săppa s. f. soppa.
săppa sv. v. 1, vanl. i sms. **sâpp(e d)í**; **sâppe kăga i mjălk** bryta mjukt bröd i mindre bitar och lägga det i mjölk, soppa e. d. (Jfr **sÿlla**.)
săppass adv. så pass, så mycket. — **hann ă săppass, se hann kann gå ùppe** han är så pass (återställd) att...
sârj s. f. sorg.
sărjele a. & adv. sorglig.
sărje-stāv s. m. prestaf.
sărj-klătt a. sorgklädd.
sărpa s. f. sörpa.
sărpa sv. v. 1 sörpa. Sms. **sârp(e d)í**. (Jfr **săppa** sv. v. 1.)
sărsen a. sorgsen.
sårt s. m. sort, slag.
săssum 1) pron. som 2) adv. såsom, liksom.
sâtt s. m. 1) sudd, blött linnelapp 2) se **klàddepatte** 3) sudder, lätting. (Jfr **sadd**.)
sâ vítt 1) konj. så vidt, så vida 2) (sälls.) i uttr. **dă va sâ vítt...** det var just förhållandet, att...
săvvel adv. så, sålunda. (Jfr **hăvvel**.)
săvvelt adv., se föreg.
să s. f. säd, spanmål.
săda sv. v. **sătte**, **sătt**, **sătt** 1) sätta. Sms. **săde búrt** tappa; **săd í, ihób, ínn, úd, ùnna, úm, úpp**; **săd ăd** ansätta, **săd ivăjj** springa bort, **săde fást, frámm**; **săde fŏr** spänna för (hästar). 2) plantera 3) slå vad, sätta upp (i vad), hålla vad om. Sms. **săd úpp**.
săde s. n. säte.
sădel s. m. sedel.
săde-mjălk s. f. filmjölk.

săker a., n. **săkert**, pl. **săkre**, säker.
săkerhēd s. f. säkerhet.
săkk s. m. säck.
săkka st. v. **sakk**, **sòkke**, **sòkken** sjunka. Sms. **săkke dí, nér**.
săkke-căra s. f. lasskärra.
săkke-mūle s. m. säcksnodd.
săkken s. m. b. den siste (i vissa lekar).
săkke-snūr s. f. säcksnodd.
săkk-råkk s. m. ett slags vid rock.
săks räkn. sex.
săksa s. f. sexa, siffran 6.
[**săksmann** s. m. sexman (en i hvarje rote).]
săkstan räkn. sexton.
săkstene räkn. sextonde.
săksti räkn. sextio.
săla sv. v. 1 sela. Sms. **săl idă, săle pă**.
săle s. m. sele.
săle-bāga a. »**sălebāga kallar de en håst, nă rÿggen săkker nér imōd lănnane**».
săle-ball s. m. ett slags selputa.
săle-dōn s. (m.?) seldon.
săle-dōneng s. m., se föreg.
săle-hysk s. f. jernskifva med en ögla, hvarigenom selpinnen trädes.
săle-klåkka s. f. bjellra med starkt och klart ljud.
săle-kåba s. f. »läder, som ligger ofvanpå och sammanhåller de båda putorna af en sele».
săle-pinne s. m. selpinne.
săle-pūda s. f. selputa.
săle-ranke s. m. »den krokiga jernbygeln, som sammanhåller seldynorna».
săle-reng s. m. större ring i seldon.
săs-benge s. m. sädesbinge.
săs-bula s. f. mindre sädesbinge.
săs-ejja s. f. sädesbrodd.
săs-găl s. m. sädeshemman.
săs-kōrn s. n. sädeskorn.
săs-stă s. m. lager af (vanl. otröskad) säd i en lada.
săs-turk s. m. torkväder under skördetiden.
săs-văjjen s. m. b., blott i uttr. i s.; **dănn găln ă gó (dăli) i săsvăjjen** den gården lemnar god (dålig) sädesskörd.
săs-år s. n. (vanl. godt) sädesår. (Jfr **hōår**.)

sått-stamp s. m., jfr **sinkestå**.
såv s. f. = säf.
såva sv. op. v. 1 1) sakta sig 2) sakta sig, lisa (om smärtor). I Tunge brukas **såva** personligt (om vinden), enl. uppg. af Stud. H. J. Johansson.
sång s. f. 1) säng 2) trädgårdstäppa.
sănge-bâtt s. m. sängbotten.
sănge-law s. n. 1) sänglag 2) otillåtet samlag.
sănge-mått s. m. sängkamrat.
sănge-skăr s. f. sängbräde. (Se **skăr**.)
sănge-skăre s. m. sängbräde.
sănge-stamm s. m. den fasta stommen till en säng.
sănge-vărme s. m. sängvärme.
săng-făll s. m. sängfäll.
săng-klăr s. n. pl. sängkläder.
sănka st. v. 2 sänka. Sms. **sănke nér**.
sănke s. n. sänke.
săjjel s. n. segel.
săjla sv. v. 1 segla.
sălja sv. v. **sălte, sălt, sălt** sälja. Sms. **sălj úd** m. fl.
sălla sv. v. 1 sålla. Opers. i förb. **sălla å snŏ** (om fint och tätt snöfall).
săllan adv. = sällan.
sălle-bŏd s. f. hugnad.
săllebŏds-dŏ s. m. dödsfall, som så till vida är hugneligt, att det gör slut på ett olyckligt eller skadligt lif.
săllskăb s. n. sällskap.
săllskăba sv. v. 1 sällskapa.
săllsynt a. = sällsynt.
sămmer oböjl. a. & adv. sämre.
sămmja s. f. sämja.
sămst a. & adv. sämst.
sănna s. f. bryne (af sandsten) för liars skärpning. (Jfr **sărna** & **sănna**.)
săr a. nogräknad.
sărdĕles 1) adv. särdeles 2) adv. särskilt, ensamt för sig 3) oböjl. adj. utmärkt, förträfflig.
sărk s. m. särk, fruntimmerslinne.
sărka a., blott i uttr. sådana som: **sădden kăna hà'nte vurt sărka** sådan qvinna har ej varit född... (Eg. särkad; jfr föreg.)
sărke-linneng s. f. särklinning.
sărk-ărm s. f. särkärm.
sărk-ŏg s. m. trèsnepp i en särk.
sărna s. f. (sälls.), se **sănna**.
săske, lockord till grisar.
sătt s. m. & (sälls.) n. säkerhet, pålitlighet. (Jfr **sătta**.)
sătt 's. n. = sätt.
sătta sv. v. 1 1) lyda, rätta sig efter 2) bry sig om, fästa afseende vid, lita på.
săttane a. (blott i nekande satser) värd att rätta sig efter, värd att lita på.
sătteng s. m. fyra kappar (1/6 af en **sılletunna**).
sătte räkn. sjette.
sŏ s. m., pl. **sŏ'r**, får.
sŏ s. m. sjudning, kokning. — **sŏn går ŏver** det kokar öfver.
sŏ adv. söder.
sŏben a., se **sùbben**.
sŏ-bjălla s. f. 1) bjellra på får 2) mindre Campanula. (Jfr **kúbjălla**.)
sŏb-ost s. m. ett slags ost. (N. **saupost** »ost af kjernemælk».)
sŏbă s. m. smeknamn på får.
sŏ-flåkk s. m. fårskock.
sŏga sv. v. **sŏkte, sŏkt** 1) söka 2) lagsöka.
sŏ-hawe s. m. beteshage för får.
sŏ-hoste s. m. torrhosta. — **sŏhósten dănn tŏre, sum å vàrsken båg ălle fŏre.** (Ordst.)
sŏ-hūs s. n. fårhus.
sŏjjel s. m. pelare (på möbler). (Ordet i senare tider inkommet från Norge.)
sŏkkneng s. f. lagsökning.
sŏkkne-dă s. m. söckendag.
sŏkkne-vegga s. f. b. söckendagarne.
sŏ-kreng prep. söder om.
sŏ-lammonge s. m. tacklam.
sŏ-lănneng s. m. person från mellersta Bohuslän.
sŏlănnenge-prăd s. n. dialekten i mellersta Bohuslän.
sŏr s. m. söder. — **dăr sŏr** söderut.
sŏ(r)-fŏre adv. söderut.
sŏ(r)-ifră adv. & prep. söderifrån.
sŏ(r)-ijŏnnum adv. söderut.
sŏ(r)-itter adv. söderifrån. (?)
sŏr-kanten s. m. b. sydsidan.
sŏrla s. f. senfärdig menniska.
sŏ-sīa s. f. b. sydsidan.
sŏ-skåkk s. m. fårskock.

sö-slakt s. m. fårslagt.
sö-talj s. m. fårtalg.
sö-talle s. m., se tälle 2).
sö-ull s. f. fårull.
sö-xinn s. n. fårskinn.
söxinns-råkk s. m. fårskinnsrock.
sö-um prep. söder om.
sö s. n. svagare köttsoppa.
sö-blöda s. f. »nä de kògar cödd älle fläsk å skommar idä fède å blöder brö å såppar dí. så blir (d)ä söblöda».
söd(e) a., n. sött, pl. söde, 1) söt 2) inställsam. — Neutr. sött brukas ofta som subst. i betydelsen socker.
södele adv. sött, ljuft. Blott i tänkespråket éd mådele, sä söver du södele.
sömm s. m. 1) söm 2) fogning 3) sömnad.
sömm s. n. söm, hästskosöm.
sömma sv. v. 1 sömma.
sömmare s. m. hvar och en af de ribbor eller läkten, som läggas öfver en söm eller fog på en brädfodring. (Jfr ùnnerleggare.)
sömmerska s. f. sömmerska.
sömn s. m. sömn.
sö-mulja s. f., se söblöda. (Sv. dial. mölja, N. mylje.)
sör-büleng s. m. 1) person från Sörbygden 2) dialekten i Sörbygden: pråde s.
sör-böjde s. f. b. Sörbygden.
söva st. v. söv, söve sofva.

T.

't (enklitiskt) pron. det.
tä & (obetonadt) **ta** st. v. togg, tògge, tòggen, taga. Sms. ta búrt, fást, fátt, frámm, idä, ifrä, ihöb, imöd, ínn, isär, mä, nér, sánt, úd, ùnna, úr, úpp; ta í 1) taga uti 2) (sälls.) bjuda, bestå, spendera; ta ijänn 1) återtaga, taga tillbaka 2) vara motsträfvig eller uppstudsig 3) sätta sig till motvärn; ta ijönnum tillrättavisa, lexa upp; ta på öfverfalla; ta té 1) taga till, börja använda 2) anfalla, tillvita; ta úd 1) uttaga 2) utvälja 3) bjuda, spendera; ta åver 1) öfvertaga 2) hastigt öfverfara, genomgå. Refl. ta sä té företaga sig; ta åd sä taga åt sig.
(**tåfatt** a. = tafatt.)
täg s. n. brottning — ta täg brottas.
täg s. n. 1) tag 2) stund, tid, gång.
täg s. n. tak.
tàga s. f. 1) bestämd arrendetid 2) arrendeafgift? 3) fasta på egendom?
tàg-dråbb s. n. takdropp.
tàge-lådd s. m., vanl. b., taglott. — tàgelådden ä búrttoggen. (Ordst.)
tagg s. m. 1) tagg 2) gadd 3) kugg (i mindre hjul).
tàgge-grimma s. f. grimma med jerntaggar, som sättes på ett föl för att göra modren obenägen att låta det dia.
tàggete a. taggig.
tàg-ïs s. m. takis.
tàg-tárv s. f. taktorf.
takk s. tack.
tàkka sv. v. 1 tacka.
tàkk-järn s. n. tackjern.
tàksa s. f. taxa.
tàkste s. m. laga värdering af jordegendom.
tamm a. tam.
tass st. dep. v. togs, tògges tas. vara oense, tvista, träta.
tåter s. m. svartmuskig person.
tàvlätt s. m. liten bokhylla.
táwel s. n. tagel.
tàwel-huvve s. n. rockhufvud.
tàwel-kneppe s. n. tagelknippe.
tàwel-låkk s. m. tagellock.
tàw-mill a. tystlåten. (N. tagmild.)
tàwna sv. v. 1 tystna.
tàwte, tawt sv. impf. & supin. teg, tegat, tystnade, tystnat.
tang s. f., pl. tängar, tång.
tànge s. m. smal, utskjutande spets 1) udde, landtunga 2) ängsudde, skogsudde, åkerudde 3) knìvtange, nåvåretange 4) ròmpetange.
tànke s. m. tanke.
tànkes-lös a. tanklös.
tànkes-löshēd s. f. tanklöshed.

tànk-lōs a. tanklös.
(**tànk-spritt** a. tankspridd.)
tåba sv. v. 1 tappa, förlora.
tàbba sv. v. 1, se föreg.
táffel s. n. spratt, streck, puts.
tàfse s. m. tafs.
tall s. f. = tall.
tàlle s. m. 1) lager af tilltrampad gödsel eller af strö och gödsel (i svinstior, kalfgårdar, fårhus o. d.) 2) smutslager (på kropp eller kläder).
tàllete a. smutsig, lortig. (Se **tàlle**.)
tàll-fåra s. f. tall med grof och lös ved.
tàllrek s. m. tallrik.
tāl s. n. 1) tal, röst 2) tal, antal 3) tal, räkneexempel.
tàla sv. v. 1 & 2 tala. Sms. **tāl um**, **tale vé** m. fl.
tàlan s. m. 1) tal, ordande 2) talan.
tàle-gåva s. f. talgåfva.
talj s. m. talg.
tàlja sv. v. 1 talga.
tàlj-lys s. n. talgljus.
tàlj-trost s. m. talltrast.
tàlj-åkse s. m. talgoxe.
tàls-klonk s. m. talgklimp.
tàls-snåpp s. m. stump af ett talgljus.
tāl-trost s. m., se **tàljtrost**.
tann s. f., pl. **tānnar**, 1) tand 2) tand på en hyfvel.
tànn-cōdd s. n. tandkött.
tànne-gang s. m. 1) tandrad på menniskor och djur 2) tandrad på en såg.
tànn-fistel s. m. tandfistel.
tànn-lōs a. tandlös.
tànn-rōd s. f. tandrot.
tànn-vārk s. m. tandvärk.
tapēter s. pl. = tapeter.
tapisēra sv. v. 1 tapetsera.
tapp s. m. = tapp.
tapp, blott i uttr. **ji tápp ge** tapt.
tàppa sv. v. 1 = tappa. Sms. **tappe dí**, **dúr**, **pǻ**.
tàppa sv. v. 1, i sms. **tapp ihṓb**, se **nåkk ihṓb**.
tàpp-hūl s. n. tapphål.
tarm s. m. = tarm.
tàrme-vrē s. m. tarmvred.
tàrpentinn s. m. terpentin.
tàrre s. m. säng uppe vid taket i en ryggåsstuga.
tàrvele a. tarflig.
tàska s. f. ficka.
tàske-bōg s. f. sedelbok.
tàske-lås s. n. ficklås, mindre lås.
tàske-mūle s. m. koll. söndersmulade saker i fickor. (Jfr **mūle**)
tass s. m. tass.
[**tàsse** s. m. (smeknamn) varg.]
tàssla sv. v. 1 = tassla.
tàttra sv. v. 1 1) menniska som pratar fort och mycket 2) mun.
tē s. n. = te.
tē sv. v. **tètte**, **tett**, = te, visa.
tè' sä sv. op. refl. v., impf. **tèa**, supin. **tèa**, te sig, teckna sig.
tēn s. m. 1) ten (på spinnrockar) 2) i uttr. **sum en tén** som en pil; **rákk sum en tén** alldeles rak.
tèn-dåkka s. f. hvar och en af de svarfvade stolpar, som uppbära en rockten.
tèn-jārn s. n. (på en spinnrock).
tèn-ty s. n. rullten m. m. på en spinnrock.
tèn-tyda s. f., se **ràkke-tyda**?
tèn-vàng(e) s. m., se **ràkkevànge**.
tè-ty s. n. tekopp med tefat.
tè-xē s. f. tesked.
teng s. m. & n. ting, sak. **áll teng**, **én teng**, **èngen teng** (eg. pluralformer).
teng s. n. 1) ting, »domstols sittning» 2) tingsplats.
tènga sv. v. 1 tinga. Sms. **tenge pǻ**.
tèng-māssa s. f. tingmessa, gudstjenst, hvarmed ett ting öppnas.
téngs-hūs s. n. tingshus.
té 1) prep. till; **te vèga** nästa vecka. 2) adv. till, ytterligare; **én té** en till, ännu en. 3) konj. till dess; se **tess**. — **te å** (alltid tonlöst) infinitivmärke att.
tebåga adv. tillbaka.
tebågers adv. tillbaka.
tebárs adv. tillbaka.
tébbag s. m. tobak.
tébbags-buss s. m. tobaksbuss.
tébbags-dåse s. m. tobaksdosa.
tébbags-gräs s. n. ?
tébbags-pong s. m. tobakspung.
tébbags-råg s. n. pöl af tobakspott.

tèbbags-rög s. m. tobaksrök.

tè-bȳ st. v. (se bȳ) tillbjuda, erbjuda.

tè-bygg s. n. tillbyggnad.

tè-fälle s. n., se följ.

tefälle s. n. tillfälle, läglig tid, råd, lägenhet o. d.

tegŏa adv. tillgodo.

tèhåll s. n. tillhåll.

tejj s. m. teg.

tèjja s. f., se lōtejja, ȳstetejja. (Jfr ? vèddetejja.)

tèjjel s. n., se tíjjel.

tèla sv. v. 1 lägga tèle.

tèle s. n. golfläggning i ladugårdar.

tèlja s. f. tilja.

tèmmer s. n. timmer.

tèmmer-flådde s. m. timmerflotte.

tèmmer-kār s. m. timmerman.

tèmmer-skow s. m. timmerskog.

tèmmer-ståkk s. m. timmerstock.

tèmmer-săppa s. f. timmerflotta.

tèmra sv. v. 1 timra. Sms. **temr ihŏb, tèmr upp.**

tèmra s. f. (sälls.) byggnad, som håller på att upptimras.

tènamn s. n. tillnamn (namnen på -son räknas icke som tènamn.)

tenn s. n. tenn.

tènnong s. m., se tìnnong.

tènn-xē s. f. tennsked.

tèpajja a. alldeles uttröttad.

tepp s. m. tipp.

tepp s. m. tipp, spets, smal topp. (Jfr ròmpetepp, tòngetepp.)

te rèss adv. till reds.

tess konj. tills, till dess att.

tess adv. bevändt, dugligt, af värde; **d'ä'nte nògge tèss mä'n** det är ej något bevändt med honom; **ska du cōbe en hāst, să ska'u cōbe én sum ä nògge tèss.**

tèssa sv. v. 1 fnissa, fnittra.

tèstann s. n. 1) tillstånd 2) bråk, oväsen.

tèstå st. v. tillstå.

tèsyn s. f. tillsyn.

tèttra sv. v. 1 darra af köld.

(**tètänkt** a. tilltänkt.)

tī s. f., pl. **tì'r**, 1) tid 2) tid, tidsomständigheter 3) tid, lefnad 4) pl. **tì'r** »tider», månadsrening.

tidd s. f. »tídd kallar de dām tīe då kúe mjālkar, ifrā ho bār å tè ho vānner ijānn».

tìdneng s. m. underrättelse.

tìe räkn., se tìjje.

tìene & **tíene** räkn., se tìjjene.

tìgga sv. v. 2 = tigga. Sms. **tigg ihŏb.** Refl. **tìgge să framm** tigga sig fram.

tìggare s. m. = tiggare.

tìggare-cäreng s. f. gammal tiggerska.

tìggare-gubbe s. m. gammal tiggare.

tìggare-peltonge s. m. tiggargosse.

tìggare-tōsonge s. m. tiggarflicka.

tìgge s. m. (betydelsen oviss), blott i uttr. **pregge tìgge** (en folklek).

tìjja st. def. v., inf. **tìjja**, pres. **tíjjer** & (sälls.) impf. **tejj**, tiga.

tìjje räkn. tio.

tìjjene & **tíjjene** räkn. tionde.

tíjjel s. n. tegel.

tìjjel-brogg s. n. tegelbruk.

tìjjel-omm s. m. tegelugn.

tìjjel-panna s. f. tegelpanna.

tìjjel-stēn s. m. tegelsten.

tìjjel-tāg s. n. tegeltak.

tìjjel-vārk s. n. tegelbruk.

tí-kråga s. f. »en fówel stór sum e skàda, gùlakti (?), kómmer um vā'rn i lōvspräkkenge».

tí-kåpp s. 1) det dagsverke, som fordom årligen utgjordes till pastor af obesutna personer. (Eg. gudstjenst-köp; isl. tíðakaup.) 2) person, som fullgör tíkåpp.

tíkåppe-dā s. m. dag för fullgörande af den dagsverksskyldighet på prestgården, som ålåg obesutna personer.

tìle adv., kompar. **tìlare**, superl. **tìlaste**, tidigt, bittida. **tìle dåks** tidigt på morgonen.

tilegrāf s. m. telegraf.

tilegrāfs-hatt s. m. isolerings-hatt på en telegrafstolpe.

tilegrāfs-stålpe s. m. telegrafstolpe.

tilegrāfs-trå s. m. telegraftråd.

tìmme s. m. timme.

timotājj s. m. timotej.

tinn s. m., se rìvetinn.

tìnna s. f. tina.

tìnna sv. v. 1 tina, upptina (trans. & intrans.). Sms. tìnn upp. — sṓle tìnnar hårt i då; snȫn tinnar úpp.

tìnna sv. v. 1 sätta tänder i höräfsor.

tìnneng s. m., se hōtinneng.

tìnne-kōrn s. n. korntionde, sädestionde.

tìnne-smär s. n. smörtionde.

tìnne-ståkk s. m. stock, som betalas i tionde.

tìnne-vē s. m. vedtionde.

tìnnong s. m. telning.

tìo a. 1) tidig 2) se tìråden.

tì-råden a. som är tidigt uppe och i arbete.

tì-rågen a., se föreg.

tì-sam a., se tìråden.

tíss nåkk adv. tids nog.

tísta s. m., pl. tístarar, tisdag. — vìde tísta tisdagen före påsk.

tìstel s. m. tistel.

tìstels-knåpp s. m. tistelblommor.

titeléra sv. skymfa, utskämma. (Eg. titulera.)

titt def. a. n. (blott i frågande satser) fatt, å färde. (Isl. tíðr.)

titt adv. = tidt.

tìtta sv. v. 1 = titta. Afvikande former: pres. títter (sälls); imperat. titt, blott i utropet titt út (vid lek med små barn) titt ut!

tìtter s. pl. små, plirande ögon.

tō s. n. 1) styrka, hållbarhet, godhet (hos råvaran i tyg, garn o. d.): d'ä gätt tṓ i línnet linet är starkt och godt 2) gry, hurtighet: d'ä gätt tṓ i'n han är rask och dugtig.

tōk s. m. = tok.

tòki a. tokig.

tòk-skalle s. m. toker.

tomm s. m. tum.

tòmma sv. v. 1 tumma.

tòmme s. m. tumme.

tómm(e) a. tom.

tòmme-tåpp s. m. (skämts.) tumme. Fingrarnas namn: tòmmetåpp, slèkkepått, làwmann, gùllbrann, lèlle pär i pígge-vann.

tòmme-vāse s. m. den del af handlofven, som tillhör tummen.

tòmmla sv. v. 1 tumla; blott i uttr. tomml åver ānna.

tòmmlare s. m. tumlare, bägare.

tòmmseng s. m. 1) dåsig menniska 2) tosing, våp.

tòmmsete a. 1) dåsig 2) tosig, våpig.

tòmm-ståkk s. m. tumstock.

tōn s. f. stängsel, inhägnad. (Isl. tún; jfr svìnnetōn.)

tōn s. f. (sälls.) = ton.

tòne s. m. torn, spänntorn.

tōrn s. n. = torn.

tòrna s. f. b. åskan.

tòrna sv. op. v. 1 åska.

tòrne-vär s. n. åskväder.

tòrn-kūla s. f. kula på en tornspira.

tòrn-kårs s. n. kors på en tornspira.

tòrn-spīr(a) s. f. tornspira.

tórsta s. m., pl. tórstarar, torsdag. (Torsdagen anses ej såsom lycklig för begynnande af ett företag.)

tórstas-fāl s. f. afresa på en torsdag. — ståkkete tórstas-fāl.

tòseng s. m. tosing.

tòva sv. v. 1 = tofva. Refl. tòve sä tofva sig. (Jfr tōva.)

tòvete a. tofvig.

tònga s. f. 1) tunga 2) cängels-tonga.

tòng-brogga a. tungbrukad, svår att bruka (om jord).

tòng-broggane a., se föreg.

tòng-drevven a., se tòngbrogga.

tóng(e) a., komp. tōngre, superl. tōngst & tyngst, tung.

tònge-bann s. n. ett slags tunghäfta, »nogge slettrer, sum väkser úd åver tònga; dǻ klupper de ǻv».

tònge-spänn s. m. tungspene.

tònge-tepp s. m. tungspets.

tònglēg s. m. tyngd.

tòng-rott a. tungrodd.

tòngsam a. tung, besvärlig.

tòng-sledden a., se tòngbrogga.

tòng-vint def. a. n. mödosamt.

tòng-vūln a. trög, långsam (tillfölje af naturfel eller sjuklighet).

tòng-vält a. ovig, långsam.

trakt s. f. trakt.

traktéra sv. v. 1 traktera, undfägna.

traktéreng s. välfägnad.

traktȫr s. f. kökmästare (vid mindre kalas).

tramp s. m. dörrtrappa, »förstuguqvist utan öfverbyggnad».
tràmpa sv. v. 1 trampa. Sms. **tramp ihṓb, trampe nér, súnt.**
tràmpa förstärkande frf. a. **full.**
tràmpe-gang s. m. gångstig (vanl. i betesmarker).
tràmpe-târv s. f. tramptorf.
tràmpe-vājj s. m. gångstig i inägorna.
trān s. m. = tran.
tràna s. f. = trana.
trās adv. strax, just, alldeles.
tràsa sv. v. 1 flänga, ej ge sig ro.
tràsa s. f. menniska som ej ger sig ro utan arbetar hastigt och slarfvigt.
tràse s. m., se **skūreträse.**
tràser s. f. pl. trasor.
tràse-rygg s. m. elak menniska.
tràsete a. trasig.
trāv s. n. = traf.
tràva sv. v. 1 = trafva.
tràvare s. m. = trafvare.
trang s. n. (blott i nekande satser) behof, nödvändighet. **dā̈ har'ù'nte tráng te.**
trànga a. (sälls.) behöfvande. (Ordet lär vara vanligt i Tunge.)
tràng-butt a. trångbodd.
tráng(e) a. trång.
tràng-mål s. n. trångmål.
trall s. m. = trall, melodi.
trálla sv. v. 1 = tralla.
trallḗra sv. v. 1 tralla.
trapp s. f. 1) trappa. Vanl. pl. **tràpper.** 2) b. **tràppe**, se **tràppevråe.**
tràppe-vråe s. f. b. sopvrån, »**vråe, dā̈r en lägger súpple**».
tràpp-stejj s. n. trappsteg.
trássel s. n. = trassel.
tràssla s. f. krångelmakare.
tràssla sv. v. 1 = 1) trassla. Sms. **trassl ihṓb, ínn** m. fl. 2) arbeta träget.
tratt s. m. = tratt.
trávvel a. besvärlig. (Norskt?)
trē s. n. 1) träd 2) trä 3) virke (med afs. på vedens beskaffenhet).
trē räkn. = tre.
treággels s. lakrits.
trèa s. f. = trea.
trè-bēneng s. m. kullerstol med tre ben.

trè-bátt s. m. 1) träbotten i skodon 2) ? sko med träbotten.
trè-dábbel a. tredubbel.
trè-fjör s. f. träfjäder i åkdon.
trè-fl̄is s. f. träspillra.
trè-hūs s. n. trähus.
trè-jele s. n. träband på laggkärl.
trè-kanta a. trekantig.
trè-kâpp s. m. träkopp.
trè-lås s. m. trälås.
? **trèni** a. träaktig till smaken.
trèong s. m. tredjedel.
trè-resta s. f., se **hálme-resta.**
trè-rōs s. f. törnros.
trèrōse-buske s. m. törnrosbuske.
trè-rumm s. n. skafthål (i yxor, släggor, hackor o. d.). (Eg. trä-rum.)
trè-skō s. m. (se **sko**) träsko.
trèsko-bår s. n. gröfre borr vid träskoslöjd.
trè-skōneng s. m. träbeslag (vanl. af **grān-cȳr**) under slädmedar.
trè-skott a. träskodd (om slädar).
trè-skål s. f. träskål.
trè-slēv s. f. träslef.
trè-snepp s. m. trekantig, mindre lapp, som inflickas i skjortor o. d.
trè-stōl s. m. trästol.
trè-tåffel s. m. trätoffel.
trè-verke s. n. trävirke.
trè-xē s. m. träsked.
tréjje räkn. tredje.
tréjje-dēl s. m. tredjedel.
trélla sv. v. 1 trilla, rulla. Sms. **trell í, ihṓb, ínn, úd, trelle nér** m. fl.; **trell ikā̈ll** 1) trilla omkull 2) falla i barnsäng.
trélla s. f. trilla.
trélleng s. m. trilling.
trélle fīra tre à fyra. (Eg. tre eller fyra.)
trélsk(e) s. m. trilsk, tredskande.
trélskhēd s. trilskhet, tredska.
tréskall s. m. tröskel.
trévvla sv. v. 1 valka mellan händerna.
trévvna s. m. trefnad.
trifs sv. dep. v., impf. **trīftes**, supin. **trifs**, trifvas.
trínn(e) a. 1) trind 2) rund.
trīnn-lakt a. trindlagd.
trīnsa s. f. trissa.

trìnsa sv. v. 1 rulla.

trìnsel s. m. rundel, mindre område (vanl. med någon viss plats tänkt såsom medelpunkt)

trō s. n. (i tak) underlag af klufna trästänger, hvaröfver torf o. d. lägges.

trṓ-brōn s. f. »e slòwen, firkanta, hòggen räkka, sum legger imṓd vàsstāget å hàller ùpp brā̊'ne». (Jfr trō & (ùwne)-brōn, rspr. bryn kant; N. bruntrod »de nederste fjele i et tag, over væggen».)

trṓhed s. f. trohet.

tròkka sv. v. 1 vara trög, tredskas, streta emot.

trókk(e) a. trög (vanl. om hästar).

trōlet adv. troligtvis.

trolā̊va sv. v. 1 trolofva.

tromm s. f. högrind, sidostängsel på en hökärra.

tromm s. n. hökärra (högrindarne och skrofvet).

tròmma s. f. trumma.

tròmma s. f. mule.

tròmma s. f. trumma, afloppsdike.

tròmm-grinn s. f. högrind med lodrätt stälda spjelar. (Se tromm s. f.)

tromm-slaware s. m. trumslagare.

tròmm-stelk s. m. spjele i en högrind. (Se grinnestelk.)

tromms s. m. mule. (Se tròmma.)

tromp s. m. trumf.

tròmpa sv. v. 1, blott i uttr. tròmpe sā framm pocka sig fram.

trompét s. m. trumpet.

trost s. m. trast.

trū s. f. (sälls.) 1) tro 2) i uttr. mēne trū́ pā̊ försäkra, bedyra.

trū a., blott i förbindelsen trū́ å trōgen pålitlig, ordhållig, trofast.

trū sv. v. trùtte, trutt, tro. Refl. trū sā té våga försöka sig på.

trūd s. m. trut.

trūde-mūlete a., se pù/ken.

trūden a. utsväld, utvidgad af fuktighet (om trävaror).

trū-fast a. trofast.

trùttna sv. v. 1 svälla ut, utvidgas af fuktighet (om trävaror).

trūva sv. v. 1 truga.

trūve s. m. tvärvigg. (Jfr trūva)

trūve-kūg s. m. tvärvigg.

trū-vārdi a. trovärdig.

trū-xyldi a. säker, tillförlitlig.

trùbbete a. trubbig, slö.

trùssleng s. m. tafatt menniska, stackare.

trust s. f. tröst.

trùsta sv. v. 1 trösta.

trȳda st. v. trōd, trōde tryta.

trýgg(e) a. trygg.

trȳnne s. n. tryne.

trå̄ s. m. tråd.

trå̄ a. ihållande, enträgen, envis.

trå̄-cedde s. m. envis pojke. (Jfr N. tråbuk »en stivsindet person».)

trå̄dom s. m. längtan.

trå̄-dåkka s. f. tråddocka.

(**trå̄ki** a. tråkig.)

trå̄kkla sv. v. 1 tråckla. Sms. tråkkl ihṓb.

trå̄kkle-trå̄ s. m. tråckeltråd.

trå̄-rulle s. m. trådrulle.

trå̄sa s. f. dragkedja i ett fickur. (N. tråssa, »trosse, skibstoug».)

trå̄sneng s. m. trossning.

tråss s. m. tross.

tråss sv. dep. v., impf. trå̄ttes, trå, längta.

tråss, blott i uttr. sådana som trå̄ss du tør jāre dä, sā ... våga ej att göra det. ty då ...

trå̄ss-bū s. f. trossbod.

trå̄ss-cāra s. f. trosskärra.

trå̄-stomp s. m. trådsända.

trå̄-tā'ln a. talträngd.

trå̄-tēn s. m. trådrulle.

trå̄-tenn s. m., se trå̄tēn.

trå̄-tusta s. f. »e tùsta ùgrett gā̊n».

trå̄-vär s. n. ihållande ogynsam väderlek.

tråw s. n. tråg.

trå̄-ånne s. m. trådsände.

trådd s. n. det att något tryter, tagit slut; brist på förråd.

trāll s. n. 1) troll 2) i dä lògnaste vånet går de stōrste trālle. (Ordspr.) N. troll vidunderligt hafsdjur; jfr ròmpe-trāll.)

trālla sv. v. 1 trolla.

trāll-cāreng s. f. trollkäring.

trāll-hå̄ppa s. f. ett slags kappsläde.

trāll-kār s. m. trollkarl.

träll-pakka s. f. trollpacka.
träpp s. m. propp.
träss s. n. multnadt trä (multnade qvistar, stockar, stubbar o. d.).
trätt s. n., se **trädd.**
trätt(e) a. 1) trött 2) sömnig.
trätt-gangen a. trött af gående.
trä' s. n. träde.
trä sv. v. 3 träda (en åker).
träkka sv. v. 2, blott i sms. **träkk ijönnum** genomtränga (om blåst, drag eller väta).
träkt s. f. tratt.
träl s. m., 1) se **slìdare.** — **en tròwen träl** en trägen arbetare. 2) valk i händerna.
träla sv. v. 1 träla, arbeta träget.
träs-law s. n. all åker, som] samtidigt ligger i träde på samma gård.
tränga st. v. **träng, trònge** & sv. v. 2 tränga. Sms. **träng ihób, ijänn, ijönnum, ínn, úd, ùnna** m. fl.; **träng úm** behöfva, tarfva; **tränge té,** se **träng úm; tränge frámm, på** m. fl.
träng-rög s. m. rök, som uttränger genom en brusten mur.
trängs sv. dep. v. 2 trängas.
trängsel s. m. trängsel.
träff s. m. = träff, lyckträff, slump.
träffa sv. v. 1 = träffa. Sms. **träffe på.**
träjjen a. trägen.
träjnas sv. dep. v. 1 vara trägen, ihärdig med ett arbete.
träns s. m. 1) trens 2) trens, trensbetsel 3) se **trèsnepp.**
tränta s. f., vanl. pl. **tränter,** tranbär.
träska s. f. vanl. b. tröskning, tröskandtid.
träska sv. v. **träkste & trästе, träkst & träst, träkst & träst** tröska. Sms. **träske dúr** m. fl.
träskeng s. f. tröskning.
träske-kär s. m. tröskare.
trätta s. f. träta.
trätta sv. v. 1 träta.
trättan räkn. tretton.
trättene a. 1) trettonde 2) ssom subst. trettondedagen, trettondedagshelgen.
trättene-dä s. m. trettondedag jul.
trätti räkn. trettio.
[**träv** s. n. kyrkläktare. N. **trev.**]

träve s. m. 32 kärfvar säd.
trö a. trög.
trö-bett a. som låter bedja sig länge, nödbjuden.
tröd s. m. tålamod.
tröda sv. v. 1 och 2 gifva sig till tåls, vänta.
tröde-gō a. som väntar tålmodigt.
trödsam a. tålig, uthållig.
tröga sv. v. 1 1) se **tröda** 2) uthärda.
trökk s. n. 1) tryck 2) trycke.
trökka sv. v. 2 trycka.
trökkerí s. n. tryckeri.
trösam a. långvarig, tung, besvärlig (om arbete, bördor o. d.).
trö' s. n. främre delen af fotsulan. (Jfr följ.)
trö sv. v. **trötte, trött,** 1) tråda, trampa. Sms. **trö í, ihób, nér, sünt** m. fl. 2) träda (en tråd i en nål), blott i sms. **trö dí, på (e näl).** (Jfr **trötann.**)
tröa s. f. trampa, trampbräde (på en väfstol, en spinnrock o. d.).
tröjja s. f. = tröja.
trö-ståkk s. m. ?
trö-tann s. f. redskap (af trä eller ben) hvarmed »varpens trådar trädas i väfskeden».
tūd s. m. tut, pip (på kannor o. d.).
tūda sv. v. 1 1) tuta 2) tjuta (om hundar).
tùgga s. f. 1) tugga, munsbit; **tùgga våkser i cäften** (när man skall äta dålig mat eller ej har matlust). 2) trut.
tùgga sv. v. 1 tugga. Sms. **tugge sünt** söndertugga; **tugg úm** omtugga.
túgge-buss s. m. tuggbuss.
tùgge-kōa s. f. stelnad furukåda (som barn bruka tugga). **en blir sälten etter kòa.**
tùlla s. f. (smeknamn) liten flicka.
tùlla sv. v. 1 1) linda, omlinda. Sms. **tull ihób** hoplinda, **tull ikréng** omlinda, **tulle på** linda på. 2) stulta 3) falla, dimpa, rulla.
tùlle s. m. 1) mindre bylte 2) liten pojke 3) (i en gammal **räjjel**) ägg.
tùlta sv. v. 1 stulta.
tūr s. m. tur.
tūr s. m., se **pärs** 2). (Jfr **rängtūr.**)
tùra sv. v. 1 anstränga, uttrötta.

tŭsan (svordom) tusan.

tŭsen räkn. tusen.

tŭva s. f. = tufva.

tŭve-hakka s. f. flåhacka.

tŭve-rabb s. m. tufvig mark (för öfrigt nästan blottad på växtlighet). (N. **rabbe** »høi banke, jordryg».)

tŭfsa sv. v. 1, blott i sms. **tufse tǻ** slå till.

tult s. f. tolft.

tumt s. f. tomt.

tŭmta sv. v. 1 tomta, tilltomta.

tŭmta sv. v. 1 1) antyda, glunka. (Jfr **hòmma**.) 2) tveka, draga sig för, vara obeslutsam.

tŭmte-bisse s. m. tomte, tomtebisse.

tumte-gubbe s. m. tomtgubbe, nisse.

tumte-stēn s. m. knutsten, hörnsten.

tŭmt-orm s. m. tomtorm, snok.

tŭnna s. f. = tunna.

tŭnn-brȫ s. m. tunnbröd.

tŭnneng s. m. (sälls.), se **tŭnnvānneng**.

tŭnn(e) a. tunn.

tŭnne-jōl s. f. tunnband.

tŭnne-kār s. n. större trä-tratt.

tŭnne-sākk s. m. tunnsäck.

tŭnn-klātt a. tunnklädd.

tŭnn-lann s. n. tunnland.

tŭnn-stāv s. m. tunnstaf.

tŭnn-sått a. tunnsådd.

tŭnn-vānneng s. m. tinning.

turk s. m. torka.

tŭrka sv. v. 1 (trans. & intrans.) torka. Sms. **turke bŭrt, idā, ihṓb, ínn, ŭpp** m. fl.

tŭrke-filla s. f. torkklut (motsvarar kökshandduk).

tŭrke-trāse s. m. disktrasa.

tŭrke-tårar s. m. pl. liten regnskur under grödans inbergning.

tŭrk-år s. n. torkår.

tŭrra s. f. 1) ofruktsam qvinna 2) ofruktsamt sto 3) höna, som ej värper.

tŭrre s. m. töre, torrved.

tŭrre-stekka s. f. torrvedssticka.

tŭrre-stubbe s. m. torrvedsstubbe.

turst a. (sälls.) törstig.

tŭssa sv. v. 1, blott i sms. **tuss imṓd** vara motsträfvig.

tŭssna sv. v. 1 tystna.

tŭsta s. f. tof, test (af garn, hår o. d.). (Jfr **mårketusta**.)

tŭsta sv. v. 1 tysta.

tŭste s. m. törst.

tŭst(e) a. törstig.

tŭst(e) a., vanl. n. **tust**, pl. **tŭste**, tyst.

tŭste-drekk s. m. dryck för att släcka törsten (**vān, blånna, drèkka** o. d.).

tŭsthed s. f., blott i uttr. **i t.** i tysthet.

tvàwa s. f. 1) tvaga 2) dagdrifvare, overksam menniska, som ger sig sken af att arbeta.

tvàwa sv. v. 1 hafsa, ej göra ordentligt ifrån sig.

tvàngen a. tvungen.

tvàngenskāb s. m. tvång, tvångsmål.

tvángs-mål s. n. tvångsmål.

tvars adv., se **tvart**.

tvart adv. tvärs, i uttr. **tvárt imṓd, ijönnum, åver**.

tvárt-fōre oböjl. a. (blott som predikat) motsträfvig.

tvàrtrē s. n. tvärvigg. (Eg. tvär-trä.)

tvárt-åver adv. & prep. tvärt öfver.

tvē interj. tvi. — **tvḗ våle** tvi.

tvèda sv. v. **tvètte, tvett** streta, hålla på med mödosamt arbete.

tvēnare-syge s. m. tärande sjukdom.

tvēnas sv. dep. v. 1 tvina. Sms. **tvēnas burt.**

tvènga sv. v. 1 tvinga.

tvèlleng s. m. tvilling.

tvèllenge-mār s. f. sto, som fått tvillingar.

tvest s. f. tvist.

tvèsta sv. v. 1 tvista.

tvèstas sv. dep. v. 1 tvista.

tvèsti a. tvistig, af omtvistad beskaffenhet.

tvì-hommel s. m. tvärträ för att sammankoppla två par skaklar (**tvo rè̆**) med en plog e. d.

tvì-hännes adv. med båda händer.

tvì-leppa a. harmynt.

tvì-lāsse s. n. tvåspann (för lass, harf. plog o. d.).

tvì-māla st. v., se **tvìtugga**.

tvìnna sv. v. 1 = tvinna. Sms. **tvinn ihṓb.**

tvìnn-trå s. m. tvinntråd.

tvì-ōg s. n. (Jfr **ōg**.)

tvì-rāga sv. v. 1 (Sanne, sälls.), se **tȳrāga**.

tvì-rē' s. n. »tvṓ pār skakk*la*r».

tvì-rådi a. tveksam, vacklande. (Jfr **berǟ**.)

tvì-slǟtt s. m. efterslåtter (andra grässkörden).

tvì-spǟnn*a* sv. v. 2 sätta två hästar för ett lass (harf, plog o. d.).

tvì-spǟnn*e* s. n., se **tvìlǟss*e***.

tvì-spǟnt a. som ej ger mjölk ur alla spenarne (om kor).

tvì-tugg*a* sv. v. 1 säga om, idisla samma sak. **dǟ b*e*höfs *ente* å tvìtugg*a* fār gǘml*e* svín** en erfaren menniska förstår ett yttrande utan att det behöfver upprepas.

tvì-tȳdi a. af tvistig beskaffenhet.

tvì-tǟnt a. »**dǟ k*alla*r de én s*u*m har dǟbbl*e* tǟnn*a*r på nogg*e* stǟll*e***».

tvív*e*l s. n. = tvifvel.

tvìvl*a* sv. v. 1 = tvifla.

tvō räkn. två.

tvò*a* s. f. tvåa.

tv*ú*ll tré räkn. två à tre. (Eg. två eller tre.)

två*l* s. m. tvål.

två*la* sv. v. 1 tvåla.

tvǟnn*e* räkn. = tvenne. Blott i uttr. **v*ǟ*r*e* i tvǟnn*e* ber*ǟ*** tveka, vara i valet och qvalet.

tvǟr*a* s. f. skalad, qvistig topp af barrträd, som användes för att omröra kokande gröt.

tvǟr-br*a*tt a. tvärbrant.

tvǟr a., n. **tv*ar*t**, pl. **tvǟr*e***, tvär.

tvǟr-k*l*åss adv. tvärt öfver tyget (vid tillklippning).

tvǟr-knuw*la* s. f. tvärvigg.

tvǟr-knǟtt s. m. tvärvigg. (I Tunge, enl. Thorén, en i en hank fästad pinne, som trädes in mellan grindspjelarne för att hålla grinden stängd.)

tvǟr-krōg s. m. tvär krökning.

tv*ä*rs adv. = tvärs.

tvǟr-slǟgg*a* s. f. tvärvigg.

tvǟr-stanna sv. v. 1 tvärstanna.

tvǟr-svill s. f. gafvelsyll. (Mots. **lå*ng*svill**.)

tvǟr-vūl*eng* s. m. tvärvigg.

tvǟr-vū'*ln* a. krånglig.

tv*ä*tt s. m. = tvätt.

tvǟtt*a* sv. v. 1 = tvätta.

tvǟtt*e*-h*ulj* s. m. tvättställe i en bäck. (Jfr **h*ulj***.)

tvǟtt*e*-k*la*dd s. m. disktrasa.

tvǟtt*e*-stō*l* s. m. tvättstol.

tvǟtt*e*-stō' s. n. tvättställe (i bäck, å eller sjö).

tvǟtt*e*-trǟs*e* s. m. disktrasa.

tvǟtt*e*-vǟjj s. m. 1) väg till tvättställe 2) tillåten väg genom annans ägor till ett tvättställe.

tȳ s. n. 1) tyg 2) ämne, virke, råämne 3) (sälls.) se **grǟjj*e*r**.

tȳ sv. v. **tȳtt*e*** & (sälls.) **tȳdd*e*, tytt**, 1) nå, räcka. Sms. **ty *ú*pp**. 2) förslå, räcka till, »vara nog». Sms. **ty t*é***.

tȳ sv. v. 8 tyda. Sms. **ty ú*d***.

tȳ (imperat. af ett obrukl. **tȳ**) lyssna, var tyst.

ty s*ǟ* sv. refl. v. **tȳtt*e*** & (sälls.) **tȳdd*e*, tytt**, 1) flytta sig, närma sig, maka sig bort till (ett ställe eller en person); **du får ty d*ǟ* dǟr b*úrt* på bǟ*n*k*e*n**. 2) söka någons sällskap eller skydd, taga sin tillflykt till.

tyd s. n. tjut.

tȳd*a* s. f., se **r*ǟ*kk*e*tȳd*a***.

tȳd*a* st. v. **tōd, tōd*e*** & (sälls.) **tōdd*e***, 1) tjuta 2) gallskrika.

[**tȳgg*a*** s. f. tjuga, **e k*l*ȳb*ete* trèr*e*st*a***.]

tȳgg*e* s. m. lockord till grisar.

tȳnn*eng* s. m. antydning, underrättelse.

tȳpp*a* s. f. höna. (Jfr **cȳpp*a***.)

tȳ-rāg*a* s. f., se **strǟ*ng*rāg*a***. (Jfr **tvì rāg*a***.) S.

tȳs-cǟ*ng*el s. m. tygkäng.

tȳssl*eng* s. m. lingon.

tȳssl*enge*-mōs s. n., se **krōs*e*mōs**.

tȳssl*enge*-rīs s. n. lingonris.

tȳssl*enge*-stō' s. n. ställe der lingon finnas i större mängd.

tȳ*nge* s. m. tungt och svårt arbete.

tǟ s. f., pl. **tǟnn*a*r**, 1) tå 2) framdelen af en hästhof 3) framdelen af en sko.

tǟg*a* s. f. töcken, tjocka, dimma.

tǟg*e* s*ǟ* sv. refl. v. 1 flytta sig, maka åt sig.

tǟ-h*ǟ*tt*a* s. f. = tåhätta.

tår s. m. = 1) tår 2) tår, droppe.

tår förstärkande adv. frf. a. **sōd**.

tǟs*a* s. f. groda.

tå̆se-slī s. n. grodrom.
tå̆se-summa sv. v. 2 simma på samma sätt som grodor. (Jfr **hùnnesumma**.)
tå̆-såmm s. n. tåsöm. (Jfr **strå̆lsåmm**.)
tått s. m. tott, lintott.
tåw s. n. tåg, tjockt snöre.
tåwa s. f. tåga (vanl. lintåga).
tåwa sv. v. 1, blott i förbind. **tåwa å drǻ** draga ihärdigt.
tåwe s. n. (i slädar) det främsta tvärträt, hvari dragkrampan fästes.
tåw-sladd s. m. repstump.
tåll s. m. tull.
tåll räkn. tolf.
tå̆lla sv. v. 1 1) erlägga tull (vid gräns eller tullqvarn) 2) opers., vanl. i sms. **tå̆lla på** minskas, aftaga (till antal eller myckenhet).
tå̆ll-cista s. f. (i qvarnar) kista, hvari tullsäd förvaras.
tå̆llte räkn. tolfte.
tå̆la sv. v., pres. **tå̆l**, impf. **tå̆lte**, supin. **tå̆lt**, 1) tåla 2) opers. i uttr. **dǻ tå̆l dä vå̆l** så pass mycket måste allra minst tagas, om det skall räcka.
tå̆lamōd s. n. tålamod.
tå̆le-basse s. m. (i en gammal visa) täljknif.
tå̆le-knīv s. m. täljknif.
tåpp s. m. topp, spets.
tåpp s. m. tupp.
tåpp förstärkande adv. frf. a. **gå̆ʿln**.
tå̆ppe-cykkleng s. m. tuppkyckling.
tå̆ppe-kamm s. m. tuppkam.
tårj s. n. torg.
tå̆rj-dā s. m. torgdag.
tårp s. n. torp.
tå̆rpare s. m. torpare.
tå̆rpare-ståvva s. f. torparstuga.
tå̆rruga s. f. torgmånglerska.
tå̆rruge-stånn s. n. månglarestånd.
tårv s. f. koll. torf.
tå̆rva s. f. torfva. — **tå̆rva jífter skùrva** förmögen flicka blir nog gift, huru ful eller snuskig hon än är.
tå̆rva sv. v. 1 täcka med torf.
tå̆rv(e)-hūs s. n. (på torfmossar).
tårv(e)-måse s. m. torfmosse.
tå̆rve-stakk s. m. torfstack.
tå̆rv-hūla s. f. håla (i en torfmosse) der torf upptages.
tå̆rvō s. m. ännu ej rött, gammal grässvål i åker.
tå̆rv-tāg s. n. torftak.
tå̆rv-täkka sv. v. 2 torftäcka.
tå̆rv-vāl s. m. stång, som fasthåller torfven på ett torftak. (Isl. **torfvōlr**.)
tå̆rv-vall s. m. torfvall utmed ett nygräfdt dike.
tå̆rdōvvel s. m. tordyfvel.
tåsk s. m. 1) torsk 2) lymmel.
täkka sv. v. 2 täcka. Sms. **täkk ōver**.
täkk-dīge s. n. täckdike.
täkke s. n. täcke.
täkke-fālo a. färdig att täckas.
täkken s. n. (blott i nekande satser) tecken, grand.
täkkne sä sv. refl. v. 1 teckna sig, se ut.
täksla s. f. ett slags yxa för urhålkning af hoar, tråg o. d.
tå̆le s. m. tjäle, käle.
tå̆le-bålt s. m. frusen större jordklimp.
tå̆le-klonk s. m. frusen mindre jordklimp.
tå̆le-låssna s. m. tjällossning.
tän s. n. fyrsprång. (Dial. **täng**, N. **tan**.)
tåva s. f. liten flicka.
tåvlas sv. dep. v. 1 täfla.
tänka sv. v. 2 tänka. Sms. **tänk étter, úd, ōver, tänke pǻ**.
tält s. n. = tält.
tä̆le-gräbb s. m. ugnsbotten af tälgsten.
tä̆l-grå s. m., se **tä̆ljgrå**.
tälja sv. v. **tä̆lte, tä̆lt** 1) tälja. Sms. **tä̆lj idă, tälje sūnt** m. fl. 2) tälja, tillyxa.
tä̆lj-grå s. m. tälgsten.
tä̆ljgrå-stēn s. m. tälgsten.
tä̆lj-åks s. f. täljyxa.
tä̆mj-onge s. m. ännu ej inkörd unghäst.
tämm s. m. töm.
tä̆mma sv. v. 2 tämja.
tä̆mme-bowda s. f. (Jfr **bòwda**.)
tä̆mmele a. temlig.
tä̆mmele adv. temligen.
tä̆mme-rānna s. f. (på en sele) tömring, den ring, ögla e. d. genom hvilken tömmen löper.
tä̆mme-stomp s. m. tömstump.
tämpeléra a. driftig, förslagen.
tänna sv. v. 2 tända. Sms. **tänne pǻ** m. fl.
tännek s. m. tenlika.
tänn-stekka s. f. tändsticka.

täppa sv. v. 2 = täppa. Sms. **täpp ihö́b, ijánn, täppe té.**

tära sv. v. **tärte, tärt,** 1) tära 2) smälta (mat). **ha en tärane tárm å e rẙgane ráv.**

tärneng s. m. 1) tärning 2) **silletärneng.**

tästamánte s. n. = 1) testamente 2) b. **tästamántet** nya testamentet.

tästemánte s. n., se **tästamánte.**

tätt(e) a. tät.

töjj s. m. (sälls.) spänstighet.

töjj s. n. tö, töväder.

töjja sv. v. 2 töja. Sms. **töjj isär, úd.**

töjjel s. m. tygel.

töjj-vinn s. m. sunnanvind vintertiden. (Eg. tö-vind.)

töjj-vär s. n., se **tövär.**

tökka sv. v. 2 tycka. Sms. **tökk úm.**

tökke s. n. tycke.

tökke-frö s. n. koll. kärleksörter.

tömma sv. v. 2 tömma. Sms. **tömm i, úd.**

tös s. f. 1) tös, flicka 2) ogift qvinna.

töse-slänga s. f., se **slänga.**

tös-onge s. m. flicka.

töva sv. v. 1 (sälls.) töfva, vänta.

töva sv. v. 2 tofva, hopvalka (yllevaror, för att få dem täta).

tö-vär s. n. töväder.

tönga sv. v. 2 tynga.

töngd s. f. 1) tyngd 2) (sälls.) hårdt arbete 3) (sälls.) sorg, olycka.

tönge s. m. tunga, besvär. (Se **tẙnge.**)

töra sv. v. 1) def., blott pres. **tör** tör, lär. 2) pres. **tör,** impf. **tòle,** supin. **tòla,** töras, våga.

tör(e) a., n. **tårt,** pl. **töre,** torr.

tör-fesk s. m. stockfisk.

tör-fängen a. uttorkad, törstande (om jord under torka).

tör-föa s. f. torrföda, torrmat.

tör-hoste s. m. torrhosta.

tör-müle s. m. torrmat.

tör-spatt s. m. åderbråck (på hästar). (Eg. torrspatt; jfr **blöd-spatt.**)

U.

'u pron. (obetonadt) du.

ubarmhárti a. obarmhertig.

übett a. objuden.

úbegríbele a. obegriplig.

übestámt a. obestämd.

übetänksam a. obetänksam.

übilli a. óbillig.

üblekt a. oblekt.

ubódele a. obotlig.

übursta a. oborstad.

übytt a. obytt.

übándi a. obändig.

übojjele a. obändig.

ücynne s. n. okynne, odygd.

ücynno a. okynnig.

ücänli a. otjenlig.

ücánt a. okänd.

ücöbanes a. utan betalning.

üd adv. 1) ut 2) förstärkande frf. de flesta adj., med hvilka i riksspråket ordet ut kan ingå sms.: **úd lèssen** m. fl.

üdagåls-onge s. m. förbisedd, vanlottad menniska.

üdante 1) adv. & prep. utifrån 2) adv utantill.

üdanna a. oäfven.

üdarbe s. n. arbete ute.

üdbüleng s. m. utbörding.

údcåa a. utmattad, uttröttad, uppgifven.

üdcöranes a., i uttr. (**d'ä så svårt vär,** se) **d'ä'nte en húnn üdcöranes** det är så svårt väder, att man ej en gång kan köra ut en hund.

üde adv. ute.

üdepå adv. & prep. utanpå.

üder-råkk s. m. ytterrock.

üder-stövvel s. m., vanl. pl., ytterstöfvel.

údetter prep. ut efter, bort öfver.

üdfatti a. utfattig.

údfurt a. illa beryktad, förtalad. (Eg. utförd.)

údföre adv. & prep. utför, utföre. — **úd-före bàkka å úppföre bàkka.**

üdhus s. n. uthus.

úd i ènte adv. fåfängt, förgäfves. Vanl. i uttr. **gå ú. i è.** ej få sitt ärende uträttadt.

údifrå adv. & prep. utifrån.

ùdikreng 1) adv. & prep. utanpå 2) utantill.

údimä 1) prep. utmed 2) prep. jemte 3) (sälls.) se **ùdimå**.

ùdimå 1) adv. dess utom, der jemte 2) (sälls.) se **údimä** 1) & 2).

ùdjift s. f. utgift.

ùdkruséra a. utpyntad.

ùdlawer s. f. pl. utlagor.

údlē'n a. utmerglad.

ùdlessen a. 1) utledsen 2) uttröttad.

údlevven a. utlefvad.

ùdlåft s. n. yttervind, den del af vinden, som ej är upptagen af boningsrum.

ùdlärt a. utlärd.

údmawra a. utmagrad.

ùdmark s. f. utmark.

ùdrēna a. fullt utbrunnen (om eld).

ùdreng s. m., se **hòvreng**.

ùdruw a. odryg.

ùdräkkneng s. f. uträkning.

ùdrätta sv. v. 1 uträtta.

ùdrättneng s. f. ärende.

údrökta a. beryktad.

údsakt a. uppsagd.

údskrinna a. utmagrad, utmerglad.

ùdskåvv s. n., se **xỳgga** s. f.

ùdslaw s. n. utslag.

ùdslaws-kamp s. m. oduglig häst. (Eg. slagthäst; jfr **slå úd**.)

údsledden a. utsliten.

ùdsluppen a. utsluppen.

ùdsläkta a. 1) utdöd (om slägter) 2) (sälls.) i uttr. **väre ùdsläkta ifrå** ... härstamma från ...

údspekelēra a., se **spekeléra**.

údsprokken a. utsprucken.

údsvulten a. utsvulten.

ùdsätt a. utsatt, blottstäld.

ùdtāg s. n. uttag, utdelning.

údtūra a. utmattad, utmerglad.

ùdtåw s. n. upptåg.

údtåwa a., se **údcåa**.

údtärt a. 1) uttärd 2) se **údrēna** & **glòfu'ln**.

údvält a. 1) utvald 2) utmärkt.

[**ùdvartes** adv. utvärtes.]

ùdväjj s. m. utväg.

ùdvärtes adv. utvärtes.

údxelt a. utstött ur andra menniskors umgänge, utsatt för förödmjukelser af alla slag. **väre údxelt i måd å drékk** ej få äta tillsammans med de andra. (Eg. utskild.)

ùdxylder s. pl. utskylder.

údxämt a. utskämd.

údåd(er) adv. & prep. utåt.

ùdåre a. yttre.

ùdåste a., n. **ùdåsta**, ytterste.

udä adv. & prep. utaf. S.

[**ùdäng** s. f. utäng (»**säddene änger slätte dė allti tìle — en åtte dä'r etter mėssåmår — å sinna nütta de dumm te bėde**»).]

ùdäjjer s. f. pl. utägor.

údänt a. alldeles uttröttad.

ùdöjd s. f. odygd.

ùdöjdi a. odygdig.

ùēni a. oenig.

ùēnihēd s. f. oenighet.

ùens a. (blott predikatift) oense.

ufåntele a. ofantlig.

ùfälo a. 1) ofärdig, lytt 2) ännu ej färdig.

ùfa'ln a. (vanl. i nekande satser) olämplig, oäfven.

ùfrē s. m. & f. ofred.

ùfrēda sv. v. 1 ofreda.

ùfrēdele a. blott i förbindelsen **ùfrēdele tì'r** ofredstider.

ùfårnufti a. oförnuftig.

ùfårsekti a. oförsigtig.

ùfårståndi a. oförståndig.

ùfårstånn s. n. oförstånd.

ufårstånn s. n. (sälls.) oförstånd.

ùfårvåwen a. oförvägen.

ùfårxyllt a. oförskyld.

ùgangsam a. som gör ohägn (om kreatur).

ugg s. m. respekt. Vanl. i uttr. **ha úgg mä sä**.

ùgga sv. v. 1 rysa, känna rysningar.

ùggen a., se **kålluggen**.

ùggla s. f. uggla.

ùggla s. f. ögla.

ùggle-krōg s. m. metkrok med ögla.

ùgrē a. oredig, intrasslad. (Jfr **grē**.)

ugrúndele adv. öfver måttan, oerhördt. (Jfr isl. **úgrynni** oerhörd mängd.)

ùgräs s. n. 1) ogräs 2) elak varelse (menniska eller djur).

ugräsele a. gräslig, ofantlig (till antalet).
ùhangen a. som gör ohägnad eller ogagn (om djur och menniskor).
ùhēl s. n. missöde, otur.
ùhufsa a. ohyfsad, osnygg.
ùhyra s. f. ohyra.
uhýskele a. hisklig.
ùhägna s. m. ohägn.
ùhälsesam a. ohelsosam.
ùjamn a. ojämn.
ùjift a. ogift.
ujíjja(ne) mäjj interj. usch, fy.
ùjilla sv. v. 1 1) ogilla 2) hålla för otroligt (vanl. i nekande satser).
ùjätt a. utan vallhjon (om boskap).
ujälpele a. ohjelplig.
ujälpsam a. ohjelpsam.
ùjärna adv. ogerna.
ùjärneng s. ogerning.
ùjärnengs-mann s. m. ogerningsman.
ujörle def. a. n. omöjligt.
ùkamma a. okammad.
ùkrestna a. okristlig. (Eg. okristnad, odöpt.)
ùkunni a. okunnig.
ùkunnihēd s. f. okunnighet.
uláwele a. olaglig.
ùlīane a. olidlig.
ùlīdele a. olidlig.
ùlīg a. 1) olik 2) i uttr. **d'ā'nte ùlikt** det är ej otroligt.
ùlīghēd s. olikhet.
ùlje-värk s. n. orgelverk.
ull s. f. ull.
ùlla a. som har ull, ullig.
ùlle-fasse s. m. får som har tjock ull.
ùlle-fāde s. n. mindre hög af hoplindad ull.
ùlle-sō a. får som lemnar mycken ull.
ùlle-päls s. m. tjock ull på fårskinn.
ùlle-stā s. m. fårskinnet såsom fäste för ullen.
ùllet oböjl. s. ylle, ylletyg. (Eg. n. af adj. ù'ln.)
ùll-gån s. n. ullgarn.
ùll-håssa s. f. ullstrumpa.
ù'ln a. 1) yllen; n. **ùllet** 2) **gå ù'ln** ej begagna skjorta eller linne, hafva gångkläderna närmast kroppen.
ùll-saks s. f. ullsax.
ùll-svīn s. n. svin som har mjuk ragg.
ùll-tȳ s. n. ylletyg.
ùll-vante s. m. yllevante.
ùlydi a. olydig.
ulävvanes adv. olofvandes.
ùlävvli a. oloflig, otillåten.
uläsele a. oläslig.
ùläjja s. f. otur, missöde.
ulåjjele a. oläglig.
ùlärt a. olärd.
ùlökka s. f. olycka.
ùlökke-dūva s. f. »en **fówel sum ä blågrå; ho ròbar ùlukk, ùlukk**».
ulökkele a. olycklig.
ùlönt a. olönt, olönad.
ūl a., n. **ūlt**, unken, skämd, illaluktande (äfven om vatten, som luktar illa kort före lenväder).
ùla sv. op. v. 1 låta ihåligt (om det ljud, som uppstår i större isar, innan de hunnit sätta sig).
ùlka s. f. marbuske (qvistig ända till roten).
ùlka sv. v. 1 kuttra (om dufvor).
ùlna sv. v. 1 härskna, blifva skämd (om matvaror). (Jfr **ūl**.)
úl-spejjel s. m. ulspegel, upptågsmakare.
ulv s. m. 1) ulf 2) uf 3) (oqv.) vilddjur.
ùlva sv. v. 1 ulfva, tjuta.
ùlve-grōb s. f. varggrop, räfgrop.
ùlve-hī s. n. 1) vargide, varglya 2) kältringhåla.
ùlv-onge s. m. 1) (sälls.) vargunge 2) (oqv.) elak unge.
ùmāg s. n. omak.
ùmāga a. omaka.
ùmāge sä sv. refl. v. 1 omaka sig.
umártele adv. oerhördt.
ùmyndi a. omyndig.
umöjjele a. omöjlig.
ùndra sv. v. 1 undra.
unifårm s. uniform.
unjefär adv. ungefär.
ùnna adv. & prep. undan.
ùnnar 1) prep. i uttr. sådana som: **denne fålongen å unnar dänn grå' märe** detta fölet är fallet efter det grå stot 2) adv. & prep. undan.
ùnna sv. v. 2 unna.
ùnnele a. underlig.
únner s. n. under. — **ènge únner** ingen under. (Eg. inga under.)

ùnner adv. & prep. under.

ùnner-curtel s. m. underkjortel.

unner fúnn adv., i uttr. **väre unner fúnn**, under fund.

ùnner-håll s. n. underhåll.

ùnner-jāl s. f. slösäd, som gröpes för att mätta qvarnen, när man fått nya qvarnstenar.

ùnner-leggare s. m. 1) underbräde i en brädfodring. (Jfr **sämmare**) 2) underbräde i en fönsterpost?

ùnner-ressla s. f. underrede i golf.

ùnner-råkk s. m. underrock.

ùnner-slaw s. n., se **ùnnerressla**.

ùnner-stēn s. m. understen i en qvarn.

ùnner-stubb s. m. stickad underkjortel.

ùnner-stå sä st. refl. v. understå sig.

ùnner-sätt a. undersätsig.

unner-vísa sv. v. 1 undervisa.

unner-värk s. n. underverk.

ùnnåre a. undre.

ùnnåste a., n. **ùnnåsta**, underste.

ùnutto a. onyttig.

ùnåwen a. glupsk, som vräker i sig hvad mat som helst.

ùnödi a. onödig.

ùnöjsam a. oförnöjsam.

ūr & (obetonadt) **ur** adv. & prep. ur.

ùrekti a. oriktig,

ùrēn a. oren.

urejérli a. ostyrig, obändig.

úrgröbt a. urgröpt.

urímmele a. orimlig.

ùr-māgare s. m. urmakare.

ùrō s. f. 1) oro 2) oro, pendelfäste i väggur.

ùrskulla sv. v. 1 urskulda.

ùryggen a. orenlig, osnygg, illa klädd.

ùrå s. f., blott i uttr. **d'ä ùrå** det är omöjligt, det står ej till. (Jfr **rå** tillgång, utväg.)

ùrätt a. orätt.

ùsams a. (blott pred., oftast oböjl.) osams.

ùsanneng s. f. osanning.

úsel a. usel.

uséssa(ne) mäjj interj. usch, fy (till barn).

ùskomma a. oskummad.

ùslū a. (i nekande satser) oklok.

ùssel a. usel.

ússelhēd s. f. uselhet.

ùssleng s. m. usling.

ùssle sä sv. refl. v. 1 göra rörelser med kroppen för att lindra klåda.

ùstādi a. ostadig.

ùstyro a. ostyrig.

ùsynli a. osynlig.

ùsynnele a. ful, otäck till utseendet.

ùsäker a. osäker.

ùsämja s. f. osämja.

utáli a. otalig.

ùtamm a. ovan.

ùtrevven a. lat.

ùtrevvli a. otreflig.

utróli a., vanl. neutr. **utróle(t)**, otrolig.

ùtrowen a. otrogen.

ùtta adv., prep. & konj. 1) utan 2) eljest, annars 3) såvida ej.

ùttum adv. & prep. 1) utom 2) utan.

ùty s. n. otyg.

ùtydele a. otydlig.

ùtåli a. otålig.

ùtäkk a. otäck.

ùtänkt a. opåtänkt.

ùtätt a. otät.

ùvān a. 1) ovan 2) n. **ùvānt** ovanligt.

uvánli a. ovanlig.

ùvālo a., se **cùlnämmen**.

uvéddane partic. adj. ovetande.

ùveddo a. ovettig, otidig.

ùvess a. oviss.

uvínnele adv. öfvermåttan.

ùvūleng s. m. vårdslös karl.

ùvū'ln a. 1) vårdslös 2) ruskig, snuskig, som saknar folkskick.

ùvär s. n. oväder.

ùvänn s. m. ovän.

ùvänskab s. m. ovänskap.

ùwa s. n. 1) öga 2) öga, öppning (på nålar, qvarnstenar m. m.).

ùwne-blegg s. n. ögonblick.

ùwne-brōn s. f., pl. -er, ögonbryn.

ùwne-hår s. n. ögonhår.

ùxekk s. n. 1) hvad som är stridande mot vanliga bruket 2) oskick.

uxékkele a. oskicklig.

uxía(ne) mäjj interj. usch.

uxíjja(ne) mäjj interj. usch.

uxx interj. usch.

ùxyldi a. oskyldig.

ùxäli a. oskälig, obillig.
uxâmmele a. oförskämd. Blott i förbindelse med subst. **cäft**.
ùäkta a. oäkta.
ùäven a. oäfven.
ùärli a. oärlig.

U.

um 1) prep. om 2) konj. om. — **d'ä énn reksdåler úm å jära** det gäller en utgift på en riksdaler, en riksdalers risk. (Teckningen **umm** har ej användts.)
ùmbyde s. n. ombyte.
ùmjängsam a. umgängsam.
ùmjälla sv. v. 2 umgälla.
ùmkåstneng s. omkostnad.
ùmlaw s. n. »omgående lag», hvarf af bjelkar i en byggnad.
um lùdd adv. »kant öfver kant».
um sýss adv., blott i uttr. **gå um sýss** gå mellan samma ställen i motsatt riktning, men på olika vägar.
ùmsårj s. f. omsorg.
ùmtänksam a. omtänksam.
úmtökkt a. omtyckt.
upp adv. = 1) upp. — **úpp å àllri nér; úpp å nér å àllri mér** (formler vid köp & vadslående). 2) förstärkande frf. åtskilliga adj.: **lèssen, rädden** m. fl.
uppánte prep. uppifrån, ofvanifrån.
ùppante prep., se föreg.
ùppalka a. halkig och smutsig (om vägar, som upptinats af vårsolen). (Jfr **àlkete**.)
ùppbås-domm s. m. uppbud.
úppēden a. uppäten.
ùppe adv. = uppe.
uppehàll-sträng s. m. bärrem i seldon.
ùppehàll s. n. uppehåll.
uppehälls-vär s. n. 1) uppehållsväder 2) (skämts.) regnväder.
ùppehälle s. n. uppehälle.
úppetter adv. & prep. uppefter, uppåt.
ùppfolstra sv. v. 1 uppfostra.
ùppföre adv. & prep. uppför.
ùppgang s. m. uppgång.
ùppgangen a. uppgången.
úppguvven a. uppgifven, utmattad.
ùpphäft a. upphäfd.
ùppi prep. uppe i.
ùppikreng prep. ofvan om.
ùppimä prep. upp efter, utmed.
ùppistávva s. f. b. öfre stugan i en by. (Eg. uppe i stugan.) (Jfr **nèristávva**.)
ùppitter adv. & prep., se **ùppetter**.
ùppjurma a. grumlad.
ùppkàltna a. multnad (om kläder). (Se **kàltna**.)
ùpplest s. f. öfre läst (skoläst).
ùpplägg s. n.
úppmåla a. afmålad, aftecknad, porträtterad.
uppmärksam a. uppmärksam.
ùpprekti a. uppriktig.
úpprīda a., se **úppmåla**.
ùpprōr s. n. uppror.
ùpprädden a. upprutten.
ùppskatta sv. v. 1 uppskatta.
ùppskåvv s. n. 1) uppskof 2) **såw** i en åker.
ùppslaw s. n. uppslag.
ùppsnāsi a. uppstudsig, stursk.
uppständare-tȳ s. n. (på spinnrockar).
ùppsåt s. n. uppsåt.
ùppsäjneng s. uppsägning.
úppåd adv. & prep. uppåt.
úppåder adv. & prep. uppåt.
úppåver adv. & prep. upp öfver, fram efter.
uss pron. oss.

V.

vā s. n. vad, vadställe.
vā s. n. vad, vadhållning.
vā s. f. vad (fiskredskap).
vā impf. af **vāra**; **i kvål vá** förliden qväll.

vā sv. v. våtte, vatt, vada.
vāg s. f. vak, hål på is.
våga sv. v. 2 vaka.
vågen a. vaken.
vågga s f. vagga.
vågga sv. v. 1 vagga.
yågge-tåkke s. n. vaggtäcke.
vågge-vīsa s. f. vaggvisa.
våkkant s. m. vakansafgift.
10 vákker a., n. vákkert, vacker.
våkkna sv. v. 1 vakna. Sms. vakn úpp.
vaks s. n. vax.
våksa sv. v. 1 vaxa.
våksa v. vòkste, vòkse, vòksen, växa.
vakt s. f. 1) vakt, bevakning 2) vakt, vaktpost.
våkta sv. v. 1 vakta.
vāl s. n. större stenhög, uppkastad för att tjena som vägvisare i fjellbygden.
20 våla sv. v. 1 ligga i dvala, vara sömnig.
vål-björk s. f. (ett slags björk?)
våle s. m., se vāl.
vål-jälleng s. m. 1) vargering 2) vargeringskarl.
vamm s. f., pl. våmmar, våm.
våmme-xinn (s. n., brukadt adverbielt) »de sír atte ett krättur å stanga våmmexinn, uä tårmane hänger úd ijönnum xínnet».
30 våmmra s. f. sjåp, våp.
vå'n a. nogräknad, som väljer och ratar. (Jfr isl. vandr.)
vånas sv. dep. v. 1 vara nogräknad, välja och rata.
våndra sv. v. 1 vandra.
våndreng s. vandring.
vån(e) a. van.
våne s. m. vana.
våne a. (sälls.) van.
40 våne adv. vanligtvis; nō sum våne nu som eljest.
vån-fālo a. ofärdig, lytt.
vån-hēl s. missöde, otur. båre té får vånhēl hända af misstag, genom missöde.
vån-håtta a. 1) vanskött 2) ringaktad.
vanjīljet s. n. b. evangeliet.
vån-kant s. m. vankant.
vånli a. vanlig.
50 vån-lytt a. lytt.
vanmåjda a. uppgifven till följe af värme.
vanmåjdas sv. dep. v. 1 uppgifvas till följe af stark värme.
vånnel s. m. knippa, bundt af hö eller halm, fodermål. — e stóre kú vell ha en stóre vånnel.
vånnla sv. v. 1 »jåre en vånnel».
vånnla sv. v. 1 (sälls.) drifva (bytes-) handel.
vån-pakka a., se kråsen. 60
vån-skapt a. vanskapad.
vånskele a. vansklig.
vānt a. van. (Eg. vand.)
vant def. a. n. ovisst, vanskligt, osäkert.
vånte s. m. vante.
vån-trevven a. som vantrifves.
vån-trevvna s. m. vantrefnad.
vån-trifs sv. dep. v. -triftes, -trifs vantrifvas.
vār, blott i uttr. hålle (ta) vár på, se våra, rad. 77. 70
vār s. n. var, öfverdrag.
vār a. 1) försigtig, vaksam 2) varse. — då ska'u nåkk bli vár det skall du nog få märka.
våra s. f. = vara.
våra s., blott i uttr. ta våra på taga vara på.
våra sv. v. 1 = vara, räcka.
vårels s. m. varelse. 80
vår-skō sv. v. 3 varsko.
vårdövel s. m. vålnad, följe-ande. (N. vardyvel; jfr ? vål.)
vårta s. f. vårta.
varte-bídare s. m.
våsa sv. v. 1 1) i förbind. gå å våsa gå med svårighet, vada (i högt gräs, djup snö o. d.) 2) i sms. vāse nér nertrampa (växande gräs o. d.).
våse s. m. viska, knippa. (ènervāse, hålmvāse; jfr fårvāse, tòmmevāse.) 90
vāse s. m. stackare.
våwla sv. v. 1 gå eller stå vacklande och osäkert.
våwle s. m., se hōnevawle.
vagn s. m. »en fírkanta stōl idå plånker, sum kvånnekūba står på.»
vagn s. f. vagn.
vågn-hūs s. n., se vånghūs.
vång-bū s. f. vagnslider. 100

Digitized by Google

vàng-hūs s. n. vapenhus.
vàngla s. f. ostadig menniska.
vàngla sv. v. 1 1) gå hit och dit, flacka 2) vackla, vara ostadig 3) schackra.
vángs-hāst s. m. vagnshäst.
vángs-stejj s. n. vagnssteg.
vànka sv. v. 1 vanka.
vankel-mōdi a. vankelmodig.
vadd s. m. = vadd.
vádder-pass s. n. vattenpass.
vàffer-dān s. m. b. vårfrudagen.
vàffla s. f. våffla.
vāffle-jārn s. n. våffeljern.
valákk s. m. vallack.
valákka sv. v. 1 vallacka.
vall s. m. = 1) vall, oplöjd mark 2) i uttr. **cōre váll, gå váll** köra i vall, gå (i) vall. (Jfr **vàlle.**)
vall s. våld. Blott i uttr. sådana som **skámm i vall, hāljer i vall** o. d.
vàlla sv. v. 1 = valla.
vàll-bakke s. m., se **vall** 1).
vàll-brādd s. n. mark som nyodlas.
vàlle adv. i uttr. **cōre vàlle** köra i vall.
vàllmo s. m. vallmo?
vàllmo-blakka s. f. vallmoblad (?) (användes fordom till rökning i brist på tobak.)
vals s. m. = vals, rulle.
vals s. m. vals (dans).
vàlsa a. valsad. (Se **vàlsa** 2).)
vàlsa a. 1) valsa (dansa) 2) valsa (jern o. d.).
válter s. m. vält.
vàltra sv. v. 1 välta (en åker), köra med vält.
vàltre sä sv. refl. v. 1 vältra sig.
vāl s. f. 1) verld 2) b. **vále** luften, rymden 3) i uttr. **àll(e)r i mí vál** aldrig i min tid; **i gàmmle vàle** i förra tider; **etter gàmmle vàle** efter gamla tiders sätt; **du stōre vāl** (utrop af förundran och häpnad).
vāl s. n. val (väljande).
vāl s. n. värde.
vāl a., n. **vāl** eller **vart,** värd. — **d'ä'nte várt** det är ej värdt, går ej an.
valk s. m. 1) valk, **hàlsvalk** 2) körtelsvulst 3) lat menniska.
vā'ln a. valen.
vālna a. valna, blifva stelfrusen.
vàmmra s. f. sjåp, våp.
vān s. n. 1) vatten 2) urin, pink; **dä rōa på vánet** blodpink (kreaturssjukdom).
vánnel s. m., blott i förbind. **hánnel å vánnel** handel och vandel.
vànnla sv. v. 1, blott i förbind. **hànnla å vànnla** handla och vandla. (Jfr **vànnla** drifva byteshandel.)
vàrje hànda s. hvarjehanda.
vàrme s. m., se **vārme.**
várm(e) a., n. **vārt,** varm.
varp s. m. = varp, ränning.
varp s. n. hopkastad hög af sten o. d.
vàrpa sv. v. 1 = varpa.
vàrpeng s. f. varpning.
vàrper s. f. pl. varpor.
vàr(s)ken konj. hvarken.
varv s. n. = hvarf, omgång, stund.
vasárra interj. Vanl. **vasárra dá** eller v. **tré** vassera, vassera tre. (Eg. vårs herres död, vårs herres trä (kors).)
vàska sv. v. 1 tvätta.
vass s. m. = vass.
vass adv., blott i förbind. **já váss** ja bevars.
vàss-arv s. m. vassarf?
vàss-balja s. f. vattenbalja.
vàss-bī s. n. vattenbi, drönare.
vàss-blåsa s. f. vattenbubbla.
vàss-butta s. f. vattenbytta.
vàss-dābe s. m. vattenpöl.
vàss-drekk s. m. dryck vatten.
vàss-drābe s. m. vattendroppe.
váss(e) a. hvass.
vàss(e)-grās s. n. 1) vasstrå 2) »**nogge trinnt å skárpt grās mä lànge blá; d'ä máwert å dālet å krātture vàll'nte ēde't**».
vàss-fīs s. m. 1) en som går tomhändt från fiske 2) en som ej hinner ärende, får gå med oförrättadt ärende.
vàss-flåwe s. m. mindre vattensamling (på golf o. d.).
vàss-fālle s. n. vattenmängd i ett vattendrag.
vàss-gröd s. m. vattgröt.
vàss-hō s. m. (sälls.), se **vàttnehō.**
vàss-jūl s. n. vattenhjul.
vàss-kall a. mycket kall.

vàss-kant s. m. (på e brăa) vankant?
vàss-kalv s. m. ett slags missbildadt kalffoster.
vàssle s. m. = vassle, vassla.
vàssle-fengra a. kraftlös i fingrarne.
vàssle-fröa s. f. små bitar löpnad ost (som stannat i vasslen).
vàss-lägg s. m. »bénet ifrå bòwblāt te knét (på krăttur)».
vàss-lānt a. våt, sumpig (om mark).
vàss-pūl s. m. vattenpöl.
vàss-skvătt s. m. vattensqvätt.
vàss-skårp s. m. vattenbryn.
vàss-skårpa s. f., se föreg.
vàss-sott s. f. vattensot.
vàss-spann s. m. vattenämbar.
vàss-så s. m., pl. -sånnar, vattenså.
vàss-såw s. n., se såw.
vàss-tāg s. n. vattentak.
vàss-tunna s. f. vattentunna.
vàss-tătt a. vattentät.
vàss-vălleng s. f. vattvälling.
vatt s. m., pl. vătter, (sälls.) vante.
vàttna sv. v. 1 = vattna.
vàttne-hō s. m. vattningsho.
vàttne-stő' s. n. vattningsställe.
vē s. m. ved.
vē pron. vi. (Jfr uss.)
vèa s. f. 1) trävirkes beskaffenhet; gő (dåli) vèa. (Jfr rōvēa.) 2) rèngvēa.
vèa sv. v. 1 framskaffa och hugga bränsle.
vè-bakke s. m., se hòggebakke.
vè-bokk s. m., se sàwebokk.
vè-brann s. m. vedbrand.
vēd, pres. af vèdda, vet, veta.
vè-fang s. n. fång ved.
vè-famn s. f. vedfamn.
vèga s. f. vecka.
vège s. m. veke.
vég(e) a. vek. — vēg jōl lättbrukad mark.
vège-vill a. som ej har reda på veckodag eller datum.
vègga s. f. vecka.
vè-hoggare s. m. vedhuggare.
vè-how s. m. vedhög.
vekk s. n. veck.
vèkka sv. v. 1 vicka. Sms. vekke té.
vèkkleng s. m. spinkig menniska.
vèkklete a. vacklande, vinglande.
vèkti a. vigtig.
vè-lāneng s. m. vedgård. (Eg. vedladning; jfr lą.)
vèla sv. v. 1 1) vara sjåpig 2) arbeta långsamt.
vèla s. f. sjåp, enfaldig menniska.
vèlete a. sjåpig, enfaldig.
vēn s. f. 1) hven 2) enstaka skäggstrå 3) alltför finspunnen tråd.
vènane förstärkande adv. frf. a. fīnt (om garn).
vènete a. ojämt spunnet (om garn, som på vissa ställen är alltför fint).
vè-pinne s. m. vedpinne.
vèsinner s. pl. skrock, vidskepliga bruk. (Se vesýn.)
vè-slā' s. m., se stågeslā'. (Eg. vedsläde.)
vè-stabbe s. m. vedstapel.
vesýn s. f. vidskepligt bruk. (Jfr ? fsv. vidhersyn vördnad.)
vè-trē s. n. vedträ.
vè-vūleng s. m. krångelmakare.
vè-vū'ln a. elak, krånglig.
vè-xūl s. n. vedskjul, vedbod.
vènga sv. v. 1 svänga. Vanl. i uttr. vènga må àrmane svänga armarne.
ve prep. vid. — illa vé ledsen.
vèbrănt a. vidbränd.
vé-bu'n a. vidstickad (om strumpor). (Se binne vé.)
vedd s. n. vett.
vèdda sv. v. vèsste, vesst; pres. vēd; veta. Sms. vedd idă.
vèddeng s. m. vårdkas.
vèdde s. m. hvete.
vèdde-kāga s. f. hvetebröd.
vèdde-lōg s. m. ett slags lök, hvars frön likna hvetekorn. (Eg. hvetelök.)
vèdde-mjăl s. n. hvetemjöl.
vèdder s. koll. ett slags ohyra på boskap. (N. veiter »fårelus (?)».)
vèdde-tejja s. f. åkerkulla, Anthemis.
vèddo a. vettig, hyfsad, höfvisk.
vedervărdit a. n. vedervärdigt.
vedervărle a. vedervärdig.
vèlla sv. v. vèlle, vèlla vilja. Sms. velle búrt, frámm, í, ihób, úd m. fl.
vèlje s. m. vilja.
vèppa s. f. smal, gänglig menniska.
vèrka sv. v. 1 virka.
vèrke s. n. virke.

vèrke-krōg s. m. virk-krok.

vèrkens-tȳ s. n. ett slags tyg (med bomullsvarp?).

vèrra s. f. virrig menniska.

vèrre-vū'ln a. virrig.

vèrvel s. m. hvirfvel.

vesk s. m., se **hàlmvesk, skūrevesk** m. fl.

vèska sv. v. 1 hviska.

vesp s. m. visp.

vèspa sv. v. 1 vispa. Sms. **vesp ihṓb**.

vess a. viss.

vèssa s. f. (sälls.) visshet. — b. **vèssa** i uttr. **i fùlle vèssa sum** i synnerhet som.

vèssen a. 1) vissen, vissnad 2) slapp 3) kraftlös.

vesst adv. 1) visst, säkert 2) nog, väl, förmodligen 2) naturligtvis.

vèster-hūs s. n. visthus, skafferi.

vèttna sv. v. 1 vittna.

vèttne s. n. vittne.

vèttnes-fōr a. vittnesgill.

vī a., n. **vitt**, pl. **vì'**, vid.

vì-angesten s. m. b. vida verlden; **hann ä ūde på vìangesten** han är ute i vida verlden; ingen vet hvar han är. (Jfr N. **vidvang**.)

vìd-āl s. f. al med ljusare ved.

vìda s. f. hvita.

vìdare adv. = 1) vidare 2) (i nekande satser) särdeles.

vìd-bōg s. f. hvitbok.

vìdda s. f. vidd.

víd(e) a., n. **vitt**, pl. **vìde**, hvit.

vìd-kålla s. f. hvitklöfver.

víd-lōg s. m. hvitlök.

vìd-rappa a. hvitrappad.

vìd-vessel s. m., se **grālåkk**.

vìd-xymmlete a. hvitfläckig med mörk bottenfärg (om boskap).

vìd-árr s. f., se **vìdāl**.

vīg s. f. vik.

vīg s. n., se **āksevīg**.

vìga st. v. **vēg, vège**, gifva vika.

vìga sv. v., impf. **vìkte & vìkte**, supin. **vīkt & vikt**, vika, böja.

víg(e) a. vig.

vì-grebben a. 1) vidtomfattande, vidsträckt 2) (om personer) som ligger i vidlyftiga affärer.

vìjja s. f. vidja.

vìjja sv. v. 2 viga. Sms. **vijj ihṓb** sammanviga.

vìjje-bann s. n. vidjeband.

vìjje-bår s. m. bår af vide.

vìjje-cȳr s. n. tjuder af vidjor.

[**vijje-skṓ** s. m. sko med träbotten och — i stället för ofvanläder — flätade vidjor.]

vìjje-spännel s. n. vidja begagnad som fotspänne på kreaturstjuder.

vìjje-tåw s. n. groft och långt vidjeband.

víksel s. f., b. **víksle**, vigsel.

vìla s. f. = hvila.

vìla sv. v. 1 = 1) hvila. Sms. **vìl ūd**. 2) sofva middag.

vìlēg s. m. vidd (ägovidd o. d.).

vìle-stunn s. f. hvilostund.

vill a. vild, otamd.

vìlla dā̆ interj. ja, bevars.

vìlla trḗ interj., se föreg.

vìlle-grās s. n. ställe, der man till följe af någon öfvernaturlig kraft lätt går vilse. **komme på v.** gå vilse.

[**víller** a. (i en gammal visa) i förbind. **víller å gà'ln** alldeles tokig.]

vìlli a. villig.

vìll-jūr s. n. vilddjur.

vìll-kammeng s. m. vildkummin.

vìll-klṓver s. m. vildklöfver.

vìll-mynta s. f. (Eg. vildmynta.)

vìll-rådi a. villrådig.

vìllsam a. villsam.

vìll-spīg s. m. vildbasare.

vìll-åbrådd s. m. (Eg. vild-åbrodd.)

vìlse adv. = vilse.

vìlsesam a. villsam.

vilúfti a. 1) vidlyftig 2) oregerlig.

vímmer-stang s. f. fimmelstång.

vímmer-ståkk s. m. virrig menniska.

vìmmra sv. v. 1 vara virrig.

vìmmra s. f., se **vèrra**.

vìmmrete a. virrig.

vims s. m., i uttr. **sum en vims** som en blixt.

vìmsa sv. v. 1 vifta.

vinn s. m. 1) vind 2) vind, vindsvåning.

vinn s. f. vef.

vinn s. n. vin.

vinn a. vind, sned.

vìnna st. v. vann & vatt, vúnne, vu'n, vinna.
vìnna sv. v. 1 vinda, vefva. Sms. vìnn upp.
vínn-bǟr s. n. vinbär.
vìnn-cinna s. f. smörkärna med vef.
vínne-lēga s. f. »skramlande väderflöjel».
vìnne-ståkk s. m. »en ståkk sum en hår te å vìnn upp åverstē'n mä, nä kvännestēnane ska hàkkas».
vìnn-fokk s. m. (torn-)falk.
vìnn-hâllare s. m. person som åtagit sig att hålla nattvardsvin.
vìnn-kūla s. f. väderil.
vìnn-kårs s. n. korsformig vindglugg i en laduvägg.
vìnn-lugga s. f. vindglugg.
? vìnn-ōs s. n. solrök.
vìnn-pust s. m. vindpust.
vìnn-rännt a. som ligger utsatt för vinden.
vinns-kammer s. m. vindskammare.
vìnn-uwt a. vindögd.
vìnn-xīa s. f. »taklist på en gafvel».
vinst s. f. = vinst.
vínter s. m. vinter.
vìnterakti a. vinterlig.
vìnter-dā s. m. vinterdag.
vìnter-nämmen a., se cùlnämmen.
vìnter-tīe s. f. b. vintertiden.
vìnter-våras, i uttr. i v. i slutet af förliden vinter.
vìntra sv. op. v. 1, i sms. vìntr upp börja bli vinterligt.
vìre s. m. vide.
vìre-buske s. m. videbuske.
vìre-hank s. f. videhank.
vìre-snärp s. m. åkerknarr.
vìre-tinnong s. m. videtelning.
vìre-vijja s. f. videvidja.
vīs s. n. = vis, sätt.
vìsa s. f. = visa.
vìsa sv. v. 1 = visa. Sms. vīse búrt, vīs ínn, úd, úpp m. fl.; vīs étter skicka efter; vīse stå skicka åstad.
vìsare s. m. = visare.
vìsdom s. m. visdom.
vís(e) a. vis.
vìse-bōg s. f. visbok.
víshed s. f. vishet.
vìska sv. refl. v. 1, i sms. vìske på utvidga. Refl. vìske sä utvidga sig (om hål).
vì-slängt a., se vìgrebben.
vì-spritt a. vidsträckt, vidt utbredd.
víssel s. m. humlerefva.
víssel-pība s. f. hvisselpipa.
vìssla sv. v. 1 vara brunstig (om kor).
vìttna sv. v. 1 hvitna.
vì-xengra a., blott plur., spridda på flere olika håll, åtskilda.
vìxxa sv. v. 1 hvina.
vì-åben a. 1) som ligger redlös, utsträckt, på rygg (om kreatur) 2) glupsk.
vì-åsen a. oförsigtig, oförvägen.
vink s. m. = vink.
vìnka sv. v. 1 = vinka.
vínkel s. m. vinkelhake.
vókster s. m. 1) växtlighet 2) årsring 3) årsskott (på barrträd).
vòkstreng s. m. pojkvasker, pojke i slyngelåren.
vő̄n(e) a. 1) ond, förargad 2) illa luktande eller smakande. — dänn vōne den onde; vōne béddet, se stÿgge béddet.
vrāg s. n. vrak. — vrágs vrág vrakgods, det allra sämsta.
vràg-brāa s. f. »e brāa sum en ènte kann nùtta te nògge.
vràne s. m. 1) ett slags tvångsgrimma vid svinslagt. (Jfr isl. rani tryne.) 2) tvångsspilta vid skoning af ostyriga hästar.
vrànga s. f. b. afvigsidan.
vráng(e) a. vrängd, vrång, med utåt vänd insida.
vràng-strūbe s. m. vrångstrupe.
vrē s. m. (& n.?) skiftning i uttal, olika uttal. — d'ä èngen ä'n vré på't det uttalas blott på detta sätt.
vrèeng s. f., se föreg.
vrekk s. m. nafvare.
vrèkka sv. v. 1 vricka, vrida ur led.
vrè-knätt s. m., se tvärknätt.
vrè'n a. 1) vriden 2) kinkig 3) som vränger ord.
vrène sä sv. refl. v. 1 vricka sig.
vrè-pēse s. m., se vrèknätt.
vrī st. v. vrē, vrè', vrè'n, vrida. Sms. vri búrt slå bort, leda samtalet åt annat håll); vri frámm (en urvisare); vri ihó̄b,

ikréng, isär, sunt m. fl.; vri upp gänga (en skruf).

vriden a. vriden, förryckt.

vrinna st. v., impf. vrēn, supin. vrène & (sälls.) vrènne, gnägga ilsket.

vrínsk(e) a. vrensk, brunstig (om fålar).

vrínske sä sv. refl. v. 1 vrenskas, vråla (om fålar).

vrå s. f., pl. vrännar & vrännar, vrå. färe i vrå falla i barnsäng.

vrāla sv. v. 1 vråla.

vrāa a. brunstig (om kattor och svin). (Isl. ræða.)

vrāga st. v. vrōg, vrōge & sv. v. 2 1) vräka. Sms. vräg í, ihób, ikäll, ikréng, ínn, isär, úd, ùnna, upp, vräge nér, på, sunt. 2) fälla, byta om hud, skinn eller fjäder.

vränga sv. v. 2 vränga. Sms. vränge burt förvränga; vräng ihób, isär, vränge nér, té. — vränge cäreng (en folklek).

vrängleng s. m. (skämts.) strupe, hals. ta i vränglengen. (Jfr gān.)

vränglete a. vresig (om träd).

vrängsle i uttr. knyde vrängsle knyta hårdknut.

vrängsle-knūd s. m. hårdknut.

vūla sv. v. 1 lyda, åtlyda.

vuls-lös a. 1) vårdslös 2) åbäkligt stor.

vurm a. vriden, förryckt.

vùrma s. f. menniska hvars handlingar röja galenskap.

vúrter s. f. vört. (Se búrter.)

vurter-kåga s. f. vörtbröd.

våd s. f. = våd.

våde s. m. våda.

våd(e) a., n. vått, pl. våde, våt. — n. vått brukas ofta som subst., vätska, vatten. (Jfr sött, stritt m. fl.)

våd-länt a. fuktig, vattensjuk (om mark).

vå-dö s. m. vådadöd.

vål s. m., best. form vå'ln. (Jfr vål-skrämma & möjl. vàrdövel.) I uttr. ha stýgg vål mä sä hafva ett hemskt utseende; ta vå'ln ifrå... i grund qväsa (en öfversittare eller slagskämpe).

våla s. f. våla (10 stycken långor).

våla sv. v. 1 1) ansvara, garantera för en varas godhet; jä vålar hästen fèlfrī. 2) slå vad.

vålmål s. n., se vammål.

vål-skrämma sv. v. 2 djupt uppskaka, i grund förskräcka. (Jfr vål.)

vål-sädel s. m. garantisedel, som lemnas till köpare. (Jfr våla.)

vàmmål s. n. vadmal.

vàmmåls-bokser s. f. pl. vadmalsbyxor.

vàmmåls-råkk s. m. vadmalsrock.

vàmmåls-stamp s. m. vadmalsstamp.

vàmmåls-tröjja s. f. vadmalströja.

vàmmåls-väst s. m. vadmalsväst.

vàmmåls-xē s. f. väfsked för vadmalsväf.

(våneng s. m. våning; se bòneng.)

vår s. m. = 1) vår 2) vanl. b. vå'rn vårarbetet.

vår pron., n. vårt, pl. våre, vår, vårt, våra.

vår-anti s. f. vårarbete.

vårdna s. m. omvårdnad.

vår-flō s. f. vårflod.

vår-flomm s. m., se vår-flō.

vår-hurr s. m. »torr skarp vårluft».

vår-plöjja sv. v. 2 vårplöja.

vår-plöjsla s. f. vårplöjd åker.

vår-åksen s. m. b. »v. kallar de då atte dä såssum xýmmlar får ùwene i lúfte, nä en sér burt etter mirkene um vå'rn». (Jfr sv. dial. vårokse, solokse, solhjort, säderna, N. sågidn.)

vårdéra sv. v. 1, se vardéra.

vårdéreng s. f., se vardéreng.

våw s. m. var (i sår och bölder).

våwa sv. v. 1 1) våga 2) hålla vad om. — partic. våwa i uttr. d'å våwa det är osäkert, vanskligt.

våwa sv. v. 1 vara sig, afsöndra var.

våwe-hals s. m. våghals.

våwer s. pl. vågor, böljor.

våwe-späll s. n. vågspel.

våw-mōr s. f. fast tapp af var, varkärna i en böld. (Jfr våw & (rust)-mōr.)

våwsam a. vågsam.

våw-skål s. f. vågskål.

vädda s. f. sjåp, sölare, stackare.

vädda sv. v. 1 vara sjåpig.

välla sv. op. v. 2, blott i uttr. sådana som: hä väller då? hvaraf kommer detta sig?; då väller då atte ... det kommer sig deraf att ...

välls-värk s. n. våldsverk, nidingsdåd.

vänntör s. m. volontär.

vårm a. (sälls.), se vurm.

[vått s. m. (sälls.), se vatt. (Formen vått lär vara vanlig i Bullaren, Qville m. fl. st.)]

våda s. f. väta.

våda sv. v. 2 väta. Sms. våde nér.

våd-år s. n. år med regnig väderlek.

vägg s. m., pl. vägger, vägg.

vägg-bann s. n. stock i öfversta bjelklaget i en byggnad.

vägge-lūs s. f. vägglus.

vägge-panka s. f. 1) vägglus 2) gammalt, skralt väggur. (Jfr pånka.)

vägge-pekk s. m. timmerbagge, väggsmed.

vägge-löst def. a.; blott i uttr. ållt sum väggelöst å allt som ej är väggfast.

vägge-rann s. f. det lager af tung och väl matad säd, som vid kastning samlar sig längst framme vid logväggen.

vägge-rätta s. f. b., i uttr. hålle väggerätta bygga en vägg efter lodräta linien.

vägge-spronga s. f. väggspringa.

vägg-fäste s. n. krampa att fästa i väggen.

väkka sv. v. 2 1) väcka. Sms. väkk ūpp. 2) vara lättskrämd (om hästar) 3) spritta till, bli skrämd. I denna sista betydelse stundom st. v. vakk, vòkke.

väkken a. lättskrämd. (Jfr skvätten.)

väksa sv. v. 2 växa. (Se våksa, som är vanligare.) Sms. väkse búrt, dúr, ihób, ijänn, úd m. fl.

väksa sv. v. 1 vaxa (läder).

väksla sv. v. 1 vexla.

väkstrum, blott i uttr. sådana som: ha sków i väkstrum äga växande skog.

väkt s. f. 1) vigt, tyngd 2) vigt, vigtlod (krönt eller okrönt).

väl adv. 1) väl 2) väl, fullt ut, allra minst.

väl-bärjen a. väl bergad (om säd).

väl-cänt a. välkänd.

väle s. m. strupe.

väl-fräjda a. välfrejdad.

väl-fägna s. m. välfägnad.

väl-hānt a. händig.

väl-jort def. a. n. välgjordt.

väl-järneng s. välgerning.

väl-makt s. f. välmakt.

väl-mēneng s. välmening.

väl-mēnt a. välment.

väl-måane a. välmående.

väl-måwa s. f. välmåga.

välsa sv. v. 1 smeka. Refl. välse så & dep. välsas smekas (vanl. om kattor).

välsen a. smeksam.

väl-tä'ln a. inställsam, smickrande.

väl-vū'ln a. välgjord.

vär s. n. 1) väder, luft 2) väder, vind 3) väder, väderlek. — rān i väret, se råna; slå úd i väret göra en (vanl. elak) antydning.

vära sv. v. 1 vädra.

väre s. m. vädur.

väre-lammonge s. m. han-lam.

vär-full a. väderspänd.

vär-kōrn s. n. 1) väderkorn 2) murrhår.

vär-kūla s. f. 1) väderil 2) giktbruten menniska. (Jfr värsyg.)

vär-lēg s. m. väderlek.

vär-lugga s. f., se vinnlugga.

vär-strēg s. n. vindstråk.

vär-stregg s. n., se föreg.

vär-syg a. som känner smärtor i lederna vid väderskifte, giktbruten.

vär-xefte s. n. väderskifte.

väsa sv. v. 2 hväsa.

väsen s. n. oväsen.

väv s. m. 1) väf, väfnad 2) väfstol.

väva st. v. vōv, vòve, vòven & sv. v. 2 väfva.

väv-bonke s. m. väfnadspacke.

väv-fjäl s. f. sittbräde på en väf.

väv-hommel s. m. ett slags tvärträ (i en väf), hvari solf fästas.

väv-krengla s. f. väftrissa.

väv-revve s. m. väfbom.

väv-skāv s. n. fint, fjunigt affall vid väfning. (Jfr rspr. linne-skaf.)

väv-snōre s. n. väfsnöre.

väv-spjäll s. n. ett slags ram för bandväfning.

väv-spänn s. m. väfspännare.

väv-stōl s. m. väfstol.

väv-stōra s. f. sidoträ i en väfstol.

väv-xē s. f. väfsked.

väv-xel s. n. väfskäl.

väv-xött s. m. gårdfarihandlare. (Eg. vestgöte; folketymologi: jfr Trondhjemsmålets vevskyt 1) væverskyttel (skyttel, skottspole) 2) omreisende klædehandler.)

väng s. m. vinge. (Jfr bòlväng, tènväng.)

väft s. m. = väft, inslag i väf.

vä̆jj s. m. väg. — gå vä̆jjen mä ... gå i land med ...
vä̆jja sv. v. 2 1) (trans.) väga, uppväga. Sms. vä̆jj upp. 2) (intrans.) väga, hafva en viss vigt.
vä̆jja sv. v. 1 väga, göra väg farbar (t. ex. genom snöskottning).
vä̆jje-law s. n. väglag.
vä̆jje-runneng s. f. väglagning.
vä̆jj-mā̆d s. m. »en stén sum en lägger únner ett brā̆dd (se sid. 14 rad. 21), nä en ska bänn úpp stòre stènar å sāddent».
vä̆jj-vīsare s. m. vägvisare.
vä̆jj-xelna s. m. vägskilnad, vägskäl.
vä̆ldi a. väldig.
vä̆ll adv. väl, nog.
vä̆lla sv. v. 2 = välla, svetsa (jern). Sms. vä̆ll ihób, vä̆lle pā̆, té.
vä̆lleng s. f. välling.
vä̆llenge-hūla s. f. b. vestra horisonten. sóle står i vä̆llengehūla solen är nära att gå ned. (»dā̆ kōgar de vä̆lleng i gā̆lane te kvā̆'ln».)
vä̆llenge-svāla s. f. vällingsqvätt, som upphälles för att pröfva, om vällingen är färdig.
vä̆lségna sv. v. 1 välsigna.
vä̆lségnelse s. välsignelse.
vä̆lt, i uttr. cōre vä̆lt välta, stjelpa.
vä̆lt, i uttr. stā̆kke vä̆lt.
vä̆lta st. intrans. v. valt, vùlte & sv. v. 2 = välta. Sms. vä̆lt ikä̆ll, isā̆r, vä̆lte dúr, nér, súnt m. fl.
vä̆lta sv. trans. v. 2 välta. Sms. vä̆lt í, ihób, ùnna, úpp, vä̆lte frámm, nér m. fl.
vä̆lte-fjä̆l s. f., se plòwfjä̆l.
vä̆lja sv. v., impf. vä̆lle & (sälls.) vā̆lte, supin. vä̆lt & (sälls.) vā̆lt, välja. Sms. vä̆lj úd.
vā̆l-jōrt a. väl gjord.
vä̆lp s. m. valp.
vä̆lpa sv. v. 1 valpa.
vä̆lpe-full a. drägtig (om hyndor).
vä̆lv s. m. hvalf.
vä̆lva sv. v., impf. vā̆lte & (sälls.) vä̆lte, supin. vā̆lt & (sälls.) vä̆lt, 1) trans. hvälfva. Sms. vā̆lv ā̆ver. 2) intrans. stå hvälfd; tàllreken vä̆lver i hȳlla. (Jfr rèsa 2).)
vä̆nd s. f. längden af en åker med fårornas längd som måttstock; d'ä e lång (kā̆rt) vä̆nd på dänn lõkka. (N. vend »vending, enkelt gang frem og tilbage».)
vä̆nn s. m. = vän.
vä̆nna s. f. gång, omgång. — mä é vä̆nna på en gång.
vä̆nna s. f. (smeknamn på flickebarn) väninna. mí lèlle vä̆nna.
vä̆nna sv. v. 2 1) vända. Sms. vä̆nn ijä̆nn upphöra att mjölka (om kor); vä̆nne búrt m. fl. 2) förvandla i penningar, afyttra; jä hàr'nte nògge, jä kann vä̆nna.
vä̆nna sv. v. 2 vänja. Sms. vä̆nn idā̆ afvänja.
vä̆nnli a. vänlig.
vä̆nnlihed s. f. vänlighet.
vä̆nnskā̆b s. m. vänskap.
vä̆nster a., best. form vä̆nstre, n. vä̆nstra, venster.
vä̆nster-hä̆nt a. versterhänd.
vä̆nta sv. v. 1 = vänta. Sms. vä̆nt úd 1) invänta, afvakta 2) afvakta eller förebåda någons död.
vä̆ntane a., blott i uttr. gå i vä̆ntane dä'r vara nära sin nedkomst.
vä̆nte-pängar s. pl. väntpengar.
vä̆r oböjl. a. & adv. värre.
vā̆ra s. f. vistelse.
vā̆ra st. v. vā̆, vurt, vara. Pres. ā̆. Sms. vā̆re mā̆, ihób, imód, ifrā̆, ō̆ver m. fl.; vā̆re ā̆d bedja, anhålla.
vä̆rd s. m. = värd.
vä̆rdéra sv. v. 1 = värdera.
vä̆rdéreng s. värdering.
vä̆rde s. n. = värde.
vä̆rden s., blott i uttr. by vä̆rden får sä värna sig. (Se vä̆rn.)
vä̆rdi a. värdig.
vä̆rj s. m. tvärträd i främre delen af en plog.
vä̆rk s. m. = värk.
vä̆rk s. n. = verk.
vä̆rka st. v. vark, vurke, = värka.
vä̆rka sv. v. 1 = verka.
vä̆rka sv. v. 1 = verka (en hästhof med verkjern).
vä̆rkare s. m. böld.
vä̆rke-järn s. n. verkjern.

vărke-kŭla s. f. böld.
vărma sv. v. vărte, vărt, = värma.
vărme s. m. = 1) värme 2) eld.
vărme-gniste s. m. eldgnista.
vărn s., blott i uttr. by vărn făr să värna sig. (Eg. bjuda värn; se vărden.)
vărpa st. v. varp, vùrpe, = värpa.
vărpare-hŏna s. f. 1) höna som värper mycket 2) se ŏngarecărеng
vărst a. värst.
văsk-akti a. våt, sumpig, vattensjuk.
văska s. f. = väska.
văss s. m. geting.
văssa sv. v. 2 = 1) hvässa 2) i sms. văssa ifră să vara barsk och snäsig; afvisa.
văsse-bū s. n. getingbo.
văsse-hānong s. m. getinghonung: blott i uttr. frăg sum văssehānong.
văsse-stokken s. getingstucken.
văssle s. n. framspringande källåder.
văst s. m. = väst.
văst s., se văster.
văsta-kanten s. m. b. vester, vestersidan.
văsta-mūl s. n. moln i vester. nă sŏle xíner på văstamūl, să blir dă răgn inna kvă'ln.
văsta-văr s. n. vestanväder.
văster s. = vester.
văståd adv. vester ut, åt vester.
văstăre a. vestra.
vătt s. m., se vatt.
vättne s. n. ställe der vatten väller fram.

X.

xagg s. m. schagg.
xàkkla sv. v. 1 1) flacka, fara hit och dit 2) schackra.
xāl s. m. schal.
xangtíl a. gentil.
xalákans-fēber s. m. skarlakansfeber.
xalătt s. m. = schalett.
xē s. f. 1) sked 2) väfsked.
xē sv. v. xètte, xett, = ske.
xè-binnare s. m. väfskedmakare.
xè-blā s. n. skedblad.
xè-häkk s. m. hängställning för skedar.
xè-järn s. n. skedjern.
xekk s. n. skick.
xèkka sv. v. 1 skicka. Sms. xekke bùrt, frámm, mă, nér, xekk ikréng, ínn, ūd m. fl.
xèkkele a. skicklig.
xè-law s. n. slagbom på en väf.
xè-mād s. m. supanmat.
xēn s. n. sken (skinande).
xēn s. n. sken (skenande). ăl xén vildt sken.
xè'n a. skengalen.
xèna s. f. 1) skena 2) skridsko; vanl. pl. xèner.
xèna sv. v. 1 skinna, bedraga.
xèna sv. v. 2 skena.
xènare a. skinnare, blodsugare.
xèn-dŏ a. skendöd.
xēp s. n. (i en gammal visa) skepp.
xèva sv. v. 1 gå snedt, snedgå skoplagg.
xè-văn s. n. skedvatten.
xèngra sv. v. 1 skingra.
xèbbe să st. refl. v. 1, se xùbbe să.
xèdda s. f. utsot.
xèdden a. 1) smutsig 2) gå xèdden ifră... ej kunna utföra (ett åtaget arbete).
xèdd-hūs s. n. afträde.
xèdd-full a. öfverlastad.
xèdd-ōl s. n. skällsord, stickord.
xèdd-sōba s. f. snuskig qvinna.
xèdd-vălt a. snuskig. (Jfr rēnvălt.)
xèfta a. skymmelfärgad.
xèfta sv. v. 2 1) skifta, fördela 2) ömsa. xèfte xùrta. 3) skifta i olika färger.
xèfte s. n. skifte.
xell s. n. reda, insigt, urskilning.
xèlla sv. op. v. 2 1) fattas, felas 2) (vanl. i nekande & frågande satser) vara i olag.
xèllna s. m. skilnad.
xèllra sv. v. 1 skyldra.
xel s. n. väfskäl.
xèle s. n. slösäd (och agnar?).
xèlja sv. v. xèlte, xelt, xelt, skilja. Sms. xelj idă, ifră, isăr. ūd.
xels sv. dep. v. xèltes, xels, skiljas. Sms. xèls ăd.

xení s. n. skamfläck. (Jfr rspr. genera.)

xepp s. n. skepp.

xéppun s. n. skeppund.

xēv a. skef.

xèrka s. f. smal, gänglig varelse (vanl. af honkön).

xī s. n. koll. gärdsle, gärdsel.

xìa s. f., vanl. pl., klufven gärdselstång.

xīd s. m. lort.

xìda st. v. xēd, xèdde, cacare. Sms. xide nér.

xí-gål s. m. ett slags tät gärdesgård, skidgård.

xikấn s. m. = chikan.

xìmmla sv. op. v. 1 skymla.

xìna st. v. xēn, xène, = skina.

xinn s. n. = skinn.

xìnn-bokser s. f. pl. skinnbyxor.

[**xinn-cúrtel** s. m. (i en gammal visa) skinnkjortel.]

xìnn-domm s. m. rättshandling, skrifven på pergament.

xìnn-fäll s. m. = skinnfäll.

xìnn-kamp s. m. gammal och mager hästkrake.

xìnn-päls s. m. = skinnpels.

xìnn-skāve s. m. gnidare.

xìnn-smokk s. m. fingertuta af skinn.

xìnn-tröjja s. f. skinntröja.

xìnn-väst s. m. = skinnväst.

xìnn-ägg s. n. »ägg utan skal, endast omgifvet af en hinna».

xìva s. f. = skifva.

xìnka s. f. = skinka.

xònga sv. v. 2 & (sälls.) st. impf. sang, sjunga.

xòngare s. m. sångare.

xònka sv. v. 1 sjunka.

xū räkn. sju.

xùa s. f. sjua.

(**xūg** a. sjuk.)

(**xùge** s. m. sjuka.)

xùkkdom s. m. sjukdom.

xùkkleng s. m. sjukling.

xùkkna sv. v. 1 sjukna.

xūl s. n. 1) skjul 2) skydd mot oväder 3) brädlapp, som sättes för ögonen på folkilskna tjurar.

xùla sv. v. xùlte, xūlt, skyla.

xulp s. m. 1) se culp 2) rundt jern, som brukas till att urgröpa träarbeten.

xurt s. n. skört.

xùrta s. f. skjorta.

xùrta sv. v. 1 förse med skjorta. (Jfr sārka.)

xùrte-snepp s. m. skjortsnibb.

xùrt-ärm s. f. skjortärm.

xùbbe sǟ sv. refl. v. 1 flytta sig åt sidan (om nötboskap); vanl. i imperat. xùbbe dǟ. (Jfr hòmme sǟ.)

xúttan (mildare svordom).

xùttan räkn. sjutton.

xùttene räkn. sjuttonde.

xútti räkn. sjuttio.

xy s. f. = sky, moln.

xỳa s. f., se xìa.

xỳa a. skyig. (Eg. skyad.)

xỳ-bank s. m. molnvägg.

xygg s. n., vanl. b., i uttr. stå i xýgg(et) stå i ljuset, hindra ljusets tillträde.

xỳgga s. f. skjul, lider (utmed en vägg; vanl. öppet på framsidan).

xỳgga sv. v. 2 = skygga, skymma.

xỳggen a. skygg, lättskrämd (om hästar).

xỳgg-lapp s. m. = skygglapp.

xýggål s. m., se xígål.

xỳ-klonk s. m. skytapp.

xyll a. skyld, beslägtad.

xỳllow a. skyldig, häftande i skuld.

xỳllskāb s. m. skyldskap.

xỳmma sv. op. v. 2 = skymma. Vanl. dǟ xỳmmer på.

xỳmmeng s. f. skymning.

xỳmmla sv. op. v. 1 skymla, skimra. (Jfr vǟråksen.)

xỳmmlete a. (om djur) mörk med hvita fläckar.

xymt s. m. = skymt.

xymt def. a. n. skumt, halfmörkt.

xyss s. m. skjuts.

xỳssa sv. v. 1 skjutsa.

xýss-bonne s. m. skjutsbonde.

xỳss-bräkka s. f. budkafle, som skickas till det hemman, hvarifrån skjuts skall utgå.

xýss-cāra s. f. skjutskärra.

xýss-håll s. n. skjutshåll.

xýss-häst s. m. skjutshäst.

xýss-kār s. m. skjutskarl.

xýss-pängar s. pl. skjutspengar.

xå s. n. 1) nattligt ströftåg (vanl. om sommaren) 2) besvär, bestyr.

xåb s. n. sjåp.

xål pron. (sälls.), se xäl.

xåser s. pl. skämt.

xälle s. m. stomme (på ett såll, en ask, en ihålig tand, ett ämbar o. d.).

xäl pron., pl. xälve, best. form xälve, sjelf.

xäl-böjt a., se xälkrögete.

xäl-dö a. sjelfdöd.

xäl-ëdare s. m. snål husbonde, som ej unnar sitt husfolk mat.

xäl-jort def. a. n. sjelfgjordt. xäljort å våljort (Ordspr.).

xäl-krögete a. (om träd) krokigt vuxen.

xäl-sakt a. gifvet, solklart.

xäl-seddare s. m. ogift hemmansägare.

xälseddare-dräng s. m., se föreg.

xäl-skräppa s. f. skrytare. (Jfr skräppa.)

xäl-språkka s. f. 1) springa, spricka (i trävaror, murar o. d.) 2) cunnus.

xäl-språkka st. v. spricka af sig sjelf, utan yttre åverkan.

xäl-sturta sv. v. 1 sjelfdö.

xäls-våll s. n. sjelfsvåld.

xäls-vållo a. sjelfsvåldig.

xäsken a., se skäsken.

xägg s. n. 1) skägg 2) flusterbräde på en bikupa.

xäggar s. f. pl., se skåg.

xäggas sv. dep. v. 1 »nä en sum å xäggete gnubbar håga imod cågen på en ä'n, så kallar en då får te å xäggas».

xäggete a. skäggig.

xägg-strå s. n. skäggstrå.

xägg-ståkk s. m. stock som uppbär ösfsehalmen.

xägg-våkst s. f. skäggväxt.

xäkka sv. v. 2 1) grina, göra grimaser 2) härma.

xäkka s. f. b. (stonamn). (Jfr xäkkete.)

xäkken s. m. b. (hästnamn). (Jfr följ.)

xäkkete a. skäckig.

xäl s. f. själ.

xäl-häppet def. a. n., se xällhäppet.

xäl s. n. skäl.

xäva sv. op. v. 1 småsnöa. Vanl. x. å snöa.

xävete a. strimmig, spräcklig (vanl. i rödt och hvitt).

xänk s. m. 1) skänk, gåfva 2) undfägnad. tákk får xänken tack för välfägnaden.

xänk s. m. (skåp-)skänk.

xänkås s. m. skänk, gåfva.

xänka sv. v. 2 = skänka.

xäffer s. m. skiffer.

xäffer-täg s. n. skiffertak.

xälla sv. v. 2 = skälla. Sms. xälle nér.

xälleng s. m. skilling.

xäll-häppet def. a. n. 1) sällsynt, sällan inträffande 2) osannolikt.

xälli a. 1) skälig, rimlig 2) ej alltför sträng (om personer).

xällre s. n. söndrigt kärl.

xälm s. m., pl. stundom xälmrar, = skälm.

xälm-stökke s. n. skälmstycke.

xälva s. f. b. skälfvosot.

xälva st. v. skalv, skúlve, skälfva.

xälvane a. som skälfver (af kroppslig svaghet).

xälve-gräs s. n. darrgräs.

xälv-hänt a. darrhänd.

xämma sv. v. 2 = skämma, förderfva.

xämme s. m. ring, stomme (på ett såll, ett hjul o. d. (Jfr xälle.)

xäms sv. dep. v., impf. xämtes, supin. xäms, skämmas.

xämsel s. f. (vanl. i nekande satser) skam, försynthet.

xämt s. n. = skämt. d'ä'nte xämt, det är en ganska allvarsam sak; d'ä nògge xämt å nògge àllvar — delvis skämt, delvis allvar.

xäppa s. f. = skäppa.

xära s. f. skära.

xära s. f. skata.

xära st. v. skär, skúre, skú'rn, skära. Sms. xäre búrt, dúr, súnt, té, xär idä, ínn, isär, úd, äv m. fl. Refl. xäre sä (om mjölkrätter).

xäre s. n., se nökkelsxäre.

xär-häge s. m. driftig och oförsagd qvinna.

xärm s. m. = skärm.

xärn s. m. (vanl. hvit) fläck i pannan på djur.

xärna s. f. = stjerna.

xärsánt & xärsant s. m. sergeant. — dänn gàmle xärsánten (skämts.) fan.

xär-skåda a. nogräknad. (Eg. skärskådad.)

xărteng s. m. shirting.

xăr-torsta s. m. skärtorsdag.

xătte räkn. = sjette.

xōba s. f. (sälls.) handen.

xōd s. m. skarf.

xōda sv. v. xōtte, xött, sköta. Refl. xōde sĕ. (Jfr sýda.)

xōda sv. v. xōtte, xött, xött, 1) skarfva 2) vanl. i sms. xöd ihób hopsvetsa.

xōddel s. m. skyttel.

xōdsam a. sträfsam, idog.

xōffel s. m. skyffel, »en krògete spă'».

xōffla sv. v. 1 skyffla.

xōllow a. skyldig, häftande i skuld.

xōlt s. m. skylt.

xölt s. n., se hăstexölt.

xōr(e) a., n. xūrt, 1) skör 2) snarsticken.

xōre s. n. sköre.

xōre-braun s. m., se följ.

xōre-căpp s. m. träkäpp, använd som eldgaffel.

xōtta sv. v. 1 idka jagt.

xōttan räkn., se xŭttan.

xōtte s. m. skytt.

xōttel s. m. 1) våvxöttel 2) léxöttel.

xōttene räkn., se xŭttene.

xōtti räkn., se xŭtti.

xō s. m. sjö.

xō-bått s. m., vanl. b., sjöbotten.

xō-fålk s. n. sjöfolk.

xō-kaptinn s. m. sjökapten.

xō-mann s. m. sjöman.

xōna sv. v. 2 förstå, inse.

xōnna sv. v. 2, se föreg.

xō-nō s. f. sjönöd.

xō-orm s. m. sjöorm.

xō-rōa s. f. sjörå.

xō-syg a. sjösjuk.

xō-syge s. m. sjösjuka.

xō-vass s. m. sjövass.

xō-vān s. n. sjövatten.

xō-văjj s. m. sjöväg.

Y.

ýda s. f., vanl. b. ýda, veden mellan merg och bark.

ýda sv. v. ýtte, ytt, sköta (väl eller illa).

ýda sv. v. ýtte, ytt, öda, förstöra. (Isl. eyða.)

ýnne, blott i uttr. ýnne grýnn smula, litet grand. (Jfr N. augne grand.)

ýnska sv. v. 1, se ōnska.

ýnskele a., se ōnskele.

ýppele a. ypperlig.

yr a. yster (om hästar).

ýra s. f. snöyra.

ýra sv. v. 1, pres. (afvikande) ýrer = yra (om snö).

ýre-băse s. m. vildbasare.

ýre-văr s. n. 1) yrväder 2) ostyrig menniska.

ýrja sv. v. ýrte, yrt, 1) yra 2) hafva mycket brådtom, flänga.

ýsta sv. v. ýste, yst, = ysta.

ýste-kăr s. n. ystkar.

ýste-kårj s. f. ystkorg.

ýste-mjålk s. f. ystmjölk, mjölk som ystes.

ýster a. = yster.

ýste-tejja s. f. mindre ystkorg (vanl. flätad af granrötter). (Se téjja.)

ýst-öl s. n. ýstningsgille, dit hvarje deltagarinna medför mjölk såsom gåfva åt värdinnan.

ýven a. yfvig.

ývete a. yfvig.

ýnga sv. v. 2 1) yngla 2) (skämts.) få barn (om qvinnor).

ýngleng-öl s. n. sammanskottsgille, tillställdt af ungdom.

yngs sv. dep. v. ýngtes, yngs, föryngras. Sms. yngs úpp.

ýnka sv. v. 1 1) ömka, känna medlidande 2) ömka, beklaga.

ýnkele a. ynklig. ýnkele vål ömkansvärdt, bedröfligt.

ýnke-rygg s. m. ynkrygg.

Å.

å (tonlös) partikel (frf. inf.) att.

å konj. och.

å interj. ack.

`åben a., n. **åbet**, 1) öppen 2) glupsk.

`åbräkken a. 1) mycket brant (om backar) 2) mycket backig.

`åbål s. m. apel.

åbäg s. n. åbäke, stor klumpig person.

åbägen a. stor och klumpig.

åd & (obetonadt) **åd** prep. åt, till.

`ådel s. m. åtel.

åder s. order, bud.

ådet s. n. b. kräftan (sjukdomen).

`ådjāl s. (f.?) botemedel.

`åfāl s. f. slut, utgång (vanl. dålig utgång).

åfägen a. som lätt råkar i glädje öfver något. (Jfr isl. **fegiun** glad.)

`åga sv. v. 1 1) åka 2) glida, skrida, i sms. **åge frámm, isär, nér, úpp** m. fl.

`åge-cära s. f. åkkärra.

`åge-dōn s. m. åkdon.

åger s. m. åker.

`åger-böst s. f. oplöjd jordstrimma i en för öfrigt plöjd åker.

`åger-hakka s. f. åkerhacka.

`åger-höna s. f. »en **blågrå fówel, stór sum e dūva**».

`åger-jäv a. (om en plog) som löper snedt. (Jfr gotl. **gäuugur** lutande.)

`åger-planka s. f. åker af minst 6 à 8 famnars bredd, med diken på minst 3 sidor.

`åger-tejj s. m. åkerteg.

`åger-väjj s. m. liten gårdlott, åkerlapp.

`åger-änne s. m. åkerände.

`åge-slä` s. m. åksläde, bredsläde.

`åge-säle s. m. åksele.

åjj interj. aj.

åjjja(ne) mäjj interj. aj.

åjja mäjj interj. aj.

`åkse s. m. oxe.

åksel s. f. oxel.

åksel-bär s. n. oxelbär.

`åkse-makt s. f. ett par dragoxar.

`åkse-säle s. m. seldon för dragoxar.

åks-hövvel s. m. oxhyfvel.

`ålådsam a. som jämrar sig mycket, ej har tålamod.

`ålägga sv. v. (se **lägga**) bli mildare till lynnet.

`åläkse adv. aflägse, långt bort från banad väg.

`åläksen** a. som ligger **`åläkse.

ål s. m. ål.

`ăle-kasse s. m. ålkista.

`ăle-rēv s. m. ålref, långref.

`ăle-slā s. f. ett slags ålkista.

`ăle-xinn s. n. ålskinn.

å`ln a. brunstig (om ston).

å minstene adv. åt minstone.

`åntele a. anständig, höfvisk.

år s. n. = år. — **års bån** årsbarn; **sä års** vid den tiden på året; **denne årsens tí** vid denna tid på året; **te `åre** nästa år.

`åra s. f. = åra.

`åra s. f. åder. (Jfr **lädda**.)

`årane s. n. äring, årsväxt (vanl. god). (Jfr N. **åra** »give god høst».)

årdäntele a. ordentlig.

`årel s. m. 1) eldstad 2) (sälls.) nedre delen af rökgången.

`år-lädda sv. v. åderlåta.

`årneng** s. m. 1) ordning 2) pl. **`årnengar don, redskap o. d.

`årnengs-kär s. m. karl med ordningssinne.

`årnengs-mann s. m. ordningsman.

årōb s. n. nödrop.

`år-onge s. m. årsgammalt föl.

års-lön s. f. årslön.

års-tī s. f. årstid.

års-väkst s. f. årsväxt.

`år-tal s. n. 1) årtal 2) födelseår.

ås s. m. = 1) ås 2) takås.

`åsa** sv. v. 1 lägga takås. Sms. **`ås upp.

`åse-fālo a. (om byggnader) färdig att förses med takås.

åséssa(ne) mäjj interj., se **useéssa(ne) mäjj**.

`åska s. f., vanl. b., = åska.

(**åske-lédare** s. m. åskledare.)
åske-slowen a. slagen af åskan.
åske-vār s. n. åskväder.
ås-munn s. m. ugnsöppning.
åter-välta s. f. åker, som plöjes efter klöfverskörd.
åtta räkn. = åtta.
åtta s. f. = åtta (siffran 8).
åtteng s. m. tre kappar (1/8 af en **sille-tunna**.)
åttene räkn. åttonde.
åtteti räkn. åttio.
åtti räkn. åttio.
åttre sä sv. refl. v. 1, se *åttre sä*.
åv adv. af. — **åv å án** af och an.
åvafår prep. ofvanför.
åvante adv. & prep. ofvan ifrån.
åver adv. & prep. öfver. **åver änna** öfver ända; **åver éns** öfver ens.
åver-dēl s. m. 1) öfverdel 2) (sälls.) öfre delen af en särk (af finare tyg). Jfr **nèadēl**.
åver-draw s. n. öfverdrag.
åver-drevven a. utomordentlig.
åver-lär s. n. öfverläder.
åver-stēn s. m. öfre qvarnsten.
åver-täkkare s. m. 1) vagnskur; suflett 2) halftäckt vagn, suflettvagn.
åver-xya a. (om solen) dold af skyar.
åvlyst a. aflyst.
åvrel s. (n.?), se **klåvelågga**. (Enl. Rietz 326 motsvarar **åvril** i Rölanda, Dalsl., öfre delen af en **klåveböjje**.)
åvrīda a. afritad, afmålad. **dånn håsten å sum hann va åvrīda** hästen är mycket vacker (eg. är som om han vore afritad).
åvsätt a. 1) afsatt 2) i uttr. **åvs. må nàtt-vården** afstängd från nattvardsgång.
åvåre a. öfre.
åvåste a., n. **åvåsta**, öfversta.

Å.

åbbråd s. m. åbrodd.
åbbår s. m. aborre.
ådd s. m. udd.
åfsér s. m. officer.
åfta adv. ofta.
ålger s. m. öfverman, segrare, den förnämste (vanl. adjektiviskt **hånn ä ålger**). Trol. eg. Holger, ty man har ock i bygden ett talesätt: »**jå kallar må får ålger dånske vann séger åver búrmann**».
åller s. m. ålder.
ålja s. f. olja.
åljete a. oljig.
åljer s. m. orgel. (Väl eg. orgor.)
[**ållåfte** räkn. elfte.]
ålje-värk s. n. orgelverk.
ålla s. f. ollon.
[**ålva** räkn. elfva.]
åre s. m. 1) orre 2) örfil; vanl. i uttr. **en åre fårùtta fjōr**.
åre-höna s. f. orrhöna.
årr s. f. al.
årre-kūla s. f. ett slags mindre fisk.
årre-stubbe s. m. alstubbe.
årre-stör s. m. alstör. **årrestör å vire-hank, då ska våra året lángt**.
årgel s. m. orgel.
årv s. n. lieskaft
årve-knagg s. m. handtag på ett lieskaft.

Ä.

ä & (obetonadt) **ä** (se **våra**) är, äro.
ägg s. m. ägg, skarp kant.
ägg s. n. ägg, fågelägg.
ägge-gūla s. f. äggegula.
ägge-hakka s. f. äggröra.
ägge-mēs s. (i en gammal visa) äggröra.
ägge-syg a. äggsjuk.
ägge-vīda s. f. ägghvita.
äggla s. f. retsam menniska.
äggla sv. v. 1 reta.

äggle-stekka s. f. retsticka.
äggleto a. retsam.
äkkra s. f. igenlagd åker, åker som ligger i linda och »hunnit återgå till naturlig äng».
äks s. f. yxa.
äksa sv. v. 2 gå i ax (om säd).
äkseng s. axbildning, axsättning.
äkse s. n. axbildning?
äkse-håmmår s. m. den bakre delen af jernet på en yxa.
äkse-vīg s. n. ägg? på en yxa.
äkstemḗra sv. v. 1 1) värdera 2) bry sig om.
äkt s. f. gikt.
äkta a. äkta.
äkte-bröden a. giktbruten.
äktenskāb s. n. äktenskap.
äkte-värk s. m. giktvärk.
äl s. m. eld.
äl förstärkande adv. frf. a. **rö**.
äla sv. v. 1 elda.
älane förstärkande adv., se äl.
äl-brāse s. m. eldbrasa.
äl-brann s. m. eldbrand.
äleng s. f. eldning.
äl-fāli a. eldfarlig.
äl-fast a. eldfast.
äl-frī a. fri från eld (om aska).
äl-gaffel s. m. eldgaffel.
äl-glims s. m. eldsken, i uttr. **älglimsen ä'nte ur ùwene innṓ** (vid hastigt ombyte af eldsljus och mörker).
äl-glufsa s. f. större eldflinga.
äl-gniste s. m. eldgnista.
äl-grāv s. f. härd, eldstad.
äl-murja s. f. eldmörja.
äls-mjäl s. n., se följ.
äls-māl s. n. en omgång ved till en brasa.
äl-stā s. m. eldstad.
äl-tang s. f. eldtång.
äla sv. v., **älle**, **ält**, gro, skjuta brodd (om säd).
äle-pinne s. m. 1) sädesgrodd 2) maltgrodd.
äne s. m., b. **ä'n**, ände. — **järe äne på** så dränka sig.
äne-framm rättfram, uppriktig.
änna adv. 1) just, alldeles. **änna nṓ** just nu. 2) nästan.
änna, i uttr. **åver änna** öfver ända.
ännar‿ijṓnnum adv. allt igenom.
änne-bätten s. m. b., se **blålanga**.
änne-stamm s. m. bak- eller framstam på en hökärra.
änne-vänna sv. v. 2 vända upp och ned på.
ärby st. v. (se **by**) erbjuda.
äsa sv. v. 2 jäsa.
ävele a., blott i förbind. **härr ävele** hvar enda, »hvar eviga».
äveli a. (sälls.), se **ävele**.
ävi a. 1) evig 2) i uttr. **härr ävie** hvar enda; **på ävie fläkken** ögonblickligen.
ägna sv. v. 1 sätta agn på en fiskkrok.
ägne s. n. agn, lockbete.
äng s. f., pl. **änger**, äng.
ängel s. m. engel.
ängelsk a., n. **ängelst**, engelsk.
änge-tyda s. f. ett slags mindre gräshoppa.
ängsli a. ängslig.
ängs-tejj s. m. ängsteg.
änk s. m. enkling i enkleken.
änka s. f. enka.
änka a. enstaka. Vanl. i förbind. **nóggen änka**.
änkel a. enkel. **änkle kacḗsen** eller **dänn änkle** lilla katekesen.
änkelhēd s. f. enkelhet.
änkel-spīg s. m. kortare spik.
änke-mann s. m. enkling.
änkemans-sårje s. f. b. enkemanssorgen.
änkum(s) adv. enkom. Vanl. i uttr. **änkum(s) ärne**.

Ä.

äddeka s. f. ättika.
äfsettar s. pl. efsingar (på en väf).
äfsette-låkk s. m. lock af **äfsettar**.
äfta s. m. afton, blott i uttr. **i äfta**; **go äfta** god afton.
äftan s. m. afton.

äfta-sīa s. f. b. senare delen af eftermiddagen.
äjja sv. v. 2 äga.
äjjer s. f. pl. ägor.
älle konj. 1) eller 2) eller om.
ällere a. äldre.
ällte räkn. elfte.
älläfte räkn. elfte.
älska sv. v. 1 = älska.
älskane a. i uttr. väre älskane i (t. ex. brännevinn) tycka om.
älst a. älst.
älta sv. v. 1 = älta, knåda.
älva räkn. = elfva.
älv s. f. å, elf.
älve-bläster s. elfbläst, ansigtsros.
ämna sv. v. 1 = ämna.
ändra sv. v. 1 = ändra.
ändreng s. f. ändring.
änsa sv. v. 1, se sätta. hann ä'nte änsanes han är ej värd att bry sig om.
äntele adv. 1) slutligen 2) nödvändigt, för all del, med all makt. (Jfr måls.)
äntras sv. dep. v. 1 1) täfla, kappas 2) vara envis och ihärdig.
äpple s. n. äpple.
äpple-frö s. n. äpplekärna.
äpple-kart s. m. äpplekart.
är s. n. ärr.
ära s. f. ära.
ärcänna sv. v. 2 erkänna.
äre-lös a. ärelös.
ärete a. ärrig.
ärhinnre sä sv. refl. v. 1 erinra sig.
ärj s. m. = erg.
ärja sv. v. 1 = erga.
ärjas sv. dep. v. erga.
ärjete a. ergig.
ärla s. f. ärla, Motacilla alba.
ärme-spjäll s. n. ärmspjell.
ärme-sprons s. n. ärmsprund.
ärme-stöba s. f.
ärna sv. v. 1 = erna.
ä'rne s. n. ärende.
ä'rte a. ärrig.
ärva sv. v. ärte, ärt, = ärfva.
äska s. f. aflång träask.
äss s. 1) m. & n. bokstafven s 2) m. & n. S-formig figur (hake, bakverk e. d.) 3) n. ess (i kortspel).
ässla sv. v. 1 ämna, tillämna.
ässle s. n. 1) upplagd eller framsatt mat, som ämnas åt någon viss. (Isl. æzli.) 2) lott, andel 3) odräglig varelse, otäckt stycke. (Jfr N. etsel åtel. Rietz 121 har en annan förklaring.)
ävja s. f. kopparerg.
ävjete a. ergig.

Ö.

ö s. f. ö.
ö sv. v. ötte, ött, öda. Sms. ö úd.
ö-bär s. n. odon, Myrtillus uligiosa.
öde s. n. öde.
ödla s f. ödla.
öfsa sv. v. 1 lägga takskägg.
öfse s. n. takskägg.
öfse-dräbb s. n. takdropp.
öfse-halm s. m. halmen i takskägget.
öfse-panna s. f. hvarje af takpannorna i nedersta raden.
ög s. m., se trèsnepp. (Jfr klåvv.)
öga sv. v. 2 öka. Sms. öge på, te.
öge s. m. udde. (Jfr ög.)
öger s. pl. hästkreatur.
öge-ty s. n. hästras. Vanl. gätt ögety.
ökk-namn s. n. öknamn.
öks s. f. yxa. (Se äks.)
ökse-väl s. m. verktyg, hvarmed skafthålet på en yxa göres.
öksel s. f. utväxt på kroppen. (Isl. œksl, N. økl & øksl.)
öksna a. brunstig (om kor).
ökt s. n., se püste.
ökta sv. v. 1 göra uppehåll (under landtmannaarbete) för att hvila sig.
öl s. n. öl.
ö-lann s. n. slösaktig menniska.
öl-buttel s. m. ölbutelj.
öl-kassa s. f. ölkista.
öl-stud s. m. (skämts.), se cällaremann.
ö-lägg s. n., se ölann.

ö-lägga sv. v. (se **lägga**) i grund förstöra, göra slut på.
ömma sv. v. 1 1) vara öm, känna (kroppslig) ömhet 2) vara öm, ömma (för).
ömm(e) a. 1) öm (kroppsligen) 2) ömsint.
ömm-fått a. ömfotad.
ömm-jarta a. ömhjertad.
ömm-tålo a. ömtålig.
ömm-xinna a. ömskinnad.
ömm-tänt a. ömtänd.
ömsum adv. ömsom.
ö'n a., n. **ö't**, 1) öde, tom 2) unken (om slutna kärl, som länge stått obegagnade).
önska sv. v. 1 önska.
önskele a. önsklig.
önske-vär s. m. 1) tjenlig väderlek 2) vackert väder.
ör a. yr, yrande.
öra s. f. yrsel.
öra s. n., pl. **örer** 1) öra 2) öra, inskärning eller handtag på kärl.
öra sv. v. 1 yra, hafva anfall af yrsel.
öre s. m. laxöring.
öre s. n. öre.
öre-fluw s. n. örsprång.
öre-fill s. m. örfil.
öre-reng s. m. örring.
öre-vaks s. n. örvax.
örja s. f. snöyra.
örja sv. op. v. **örte**, **ört**, 1) yra, snöa häftigt 2) arbeta ifrigt och med fart.
[**örla** s. f. ödla.]
örla s. f. sjåp, våp.
örn s. f. örn.
örne-fluw s. n. örsprång.
örsk a. tokig, galen.
öst s. m. ob. öster.
öster s. m. ob. öster.
östa-kanten s. m. b. östsidan.
östa-vinn s. m. östanvind.
östa-vär s. n. östanvind (vanl. med nederbörd).
öståre a. östra.
ö't def. a. n. af ödet bestämdt.
öva sv. v. 1 öfva. Sms. **öv** *úpp*.
över 1) prep. öfver 2) adv. öfver, qvar, igen (såsom återstod).
överfalla st. v. öfverfalla.
överhēd s. f. öfverhet.
överhändit def. a. n. storartadt, ovanligt.
överji st. v. (se ji) öfvergifva.
överjíven a. förtviflad. (Jfr **ji så lèvvanes åver.**)
övermakt s. f. öfvermakt.
övertänt a. »**de kallar en häst övertänt, nä tännane står rätt úd å ä jėstne**».
överxärare s. m. 1) driftig karl 2) karl som talar mycket och gerna.
ögna sv. v. 1 ögna, följa med ögonen. **dä går så fórt, se jä kàn'te** (så att jag kan ej) **ögne't.**
önga sv. v. 2, se **ynga.**
öngare-cäreng s. f. ovanligt fruktsam hustru.
öngere a., superl. **öngst**, yngre, yngst.
öngs sv. dep. v. **öngtes**, **öngs**, föryngras. Sms. **öngs** *úpp* föryngras.

Tillägg.

àrte-stakk s. m. ett slags ärtgalge.
bàksla sv. v. 1, se **bàksa**.
bärsängs-grōd s. m. gröt, som grannhustrurna skicka till en barnsängshustru.
bēg s. n. beck.
bēns, genit. af **bēn**, i uttr. **lägge te bḗns** börja att springa fort.
bésmare-klonk s. m. tjockändan af en besmansstång.
best s. m. bast.
blā̊-låkk s. m. blåsippa. (Jfr **grā̊låkk**.)
blånne-klȳba s. f. »ställning, hvarpå blånorna läggas, då man spinner».
blā̊-starr s. m. ett slags starr, Carex.
brått def. a. n. brådt, brådskande.
bùrse-ståkk s. m. bösstock.
bùske-snåre s. n. busksnår.
cìnne-stōl s. m. ställning, som uppbär en vìnncinna.
cìnne-trē s. n. kärnstaf, kärnstång.
cȳr s. m. tjur. S.
cā̊ge s. m., se **càge**.
cångels-tonga s. f. plös, tunga i en käng.
cā̊r s. n. (sälls.) kärr.
cō̊b-mann s. m. köpman.
cō̊rke-vägg s. m. kyrkvägg.
dòmleng s. m. dymling (i väggstockar; jfr **dȳ́vek**.)
dréll-skaft s. n. (vid svarfning med **drell**?)
èner-vāse s. m. enrisviska.
finta sv. v. 1 skaffa sig förråd genom att uppsamla (plocka, tigga eller köpa) litet på hvarje ställe.
flò‘ s. m., se **flåwe**.
flòa sv. v. 1, vanl. i sms. **flò upp** flöda upp, svälla (om vattendrag). H.
flò-full s. m. uppsväld (om vattendrag). H.
flā̊r s. n. ett slags knölig utväxt (på hudlösa ställen) på hästar. (Isl. **fleiðr**, N. **fleir**.)
frì-hågna sv. v. **-hängte**, **-hängt**, försvara.
fā̊lke-slaw s. n. (sälls.) slägt, familj.
fā̊l a., n. **fā̊lt**, svår, hemsk, ryslig.
fō̊resä-kommen a. försigkommen.
glēn s. n., se **glȳ** s. n.
glèna sv. v. 2, se **glȳ**.
gràn-vesk s. m. skurviska af granris.
grìse-reng s. m. ring i trynet på svin.
grùlta sv. v. 1 grymta.
grū̀se-tȳ s. n., se **grūs**.
hàlm-vāse s. m. större halmviska.
hànne-gang s. n. uppsättning af för ett visst yrke nödvändiga verktyg, verktyg af flere olika slag. (Möjl. eg. handgagn; jfr dial. **gagna** begagna.)
hàstēna sv. v. 1 bryna (knifvar och andra smärre äggjern).
hòmle-vissel s. m. humlerefva.
hómmel s. m. »tvärträ som förenar skaklarna».
hùwda sv. v. 1 förse spik med hufvud. **hùwde spīg**.
hūl a., n. **hūlt**, ihålig, konkav. (Jfr **kū̀ven**.)
hū̀leng s. m., se **hùleng**.
hū̀l-jārn s. n. ett slags hålstamp.
hā̊r-sekt s. m. hårsikt.
hā̊ll-ståvva s. f. hållstuga.
hā̊fte-trāll s. n. gråsugga, Oniscus.
hō̊-tynneng s. m., se **hō̊tinneng**.
hōvvel-sponn s. f. hyfvelspån.
i förstärkande adv. frf. komparativ. **i**... i ... ju ... desto ...
ihṓba-fowa a. hopfogad.
ihṓb-kommen a. tät, fast (om väfnader).
jèssna sv. v. 1, se **jèstna**.
jìde, blott i uttr. **hōre jìde** höra omtalas.
jìder, se **jìde**.

jiller s. n. = giller.

jillra sv. v. 1 = 1) gillra 2) löst och varligt uppstapla något som lätt kan falla samman. Sms. **jillr upp**.

jòl-bank s. m. jordbank.

jüleng s. m. stryk, prygel.

jül-xämme s. m. hjulring.

jül-ämne s. n. trävirke till ett hjul.

jyst adv. just.

jönnum adv. & prep., se **jönnum**.

järn-skōneng s. m. jernskoning.

järn-skott a. jernskodd.

kåge-fjäleng s. m., se **skärneng**.

kåg-ämne s. n. deg till en **kåga**.

kåll-cälla s. f. kall källa.

kålve-mōr s. f. efterbörd hos kor.

kask s. m. = kask.

klinte-stēn s. m. gul tegelsten.

klòa sv. v. 1 1) fatta tag i med klorna (om kattor) 2) häftigt gripa uti.

klònka sv. v. 1 knäppa på ett stränginstrument.

klònke-mōr s. m. svartbrun myra med tjock bakdel. (Jfr **klonk**.)

[**klubýra** s. f. ett slags seldon. (Jfr isl. klyfberi, N. **klyvbar** klöfsadel.)]

kl'åkkare-stōl s. m. klockarbänk (i kyrkor).

kl'åkk-onsda s. m. onsdagen före påsk; »då skrābar påskecärengane smùrja då kl'åkkene».

kl'å'te a. skabbig.

klüfti a. klyftig, slug.

kl'ås-bonke s. m. hög af hoplagdt kläde.

knūs s. n., se **gnūs**.

knüse-ty s. n., se **gnüsety**.

knùwla s. f. 1) knöl, kula 2) puckel.

knubb s. m. koll. smärre kubbar.

knùbb-fâus s. n. fähus med väggar af ler och knubb. (Räppen.)

kòge-fyr s. m. jernspisel.

kònn-fyr s. m. jernspisel.

kòrn-mō'n s. m. (b.?) kornblixtar. (Möjl. eg. kornmognaden; N. »kornmoe (?)».)

kråge sä sv. refl. v. 1, se **ståge sä**.

kràbba sv. v. 1 gripa tag i. — **hann hull på å dròkkna, männ sä kràbba'n å fekk tåg i en grén.**

kròg-häla a. krokryggig. (Se **hälar**.)

kròg-rygga a. krokryggig.

kruse-nåbel s. m. sirat, utsirning (på slöjdalster, i bottnen af skodon o. d.; vanl. gjord med **krüsestamp**). (Jfr **linkéreng**.)

krüse-stamp s. m. verktyg, hvarmed sirater inslås eller inbrännas.

krùsta' sv. v. 1 krysta.

kråge-mōr s. m. flygmyra.

krättare-vedd s. n. fävett.

[**kúlökka** s. f., se **bövelsrevv**. (Väl eg. kolik.)]

[**kúlökke-sygen** s. m. b., se föreg.]

kùle-brann s. m. eldbrand.

kùl-yr s. m. »smått, svårt grüsety idä kúle i smia».

kvèttra sv. v. 1, se **skvèttra**.

kvåls-skrymmet s. n. b. skymningen.

kåkke-cykkleng s. m., se **täppecykkleng**.

kåpp-är s. n. koppärr.

kärle s. n. kärl.

låge-så s. m. byk-så.

låggåls-tāg s. n. ladugårdstak.

lå-ståkk s. m. laddstock.

lå-tinn s. m. laddstock.

làngomme s. m., se **làmmonge**.

lànn-flökteng s. m. landsflykting.

lē s. f. i uttr. sådana som: **ve véd ente lé te'n** vi veta ej, hvar han vistas.

levärne s. n. (sälls.) lefverne.

lig-bår s. m. likbår.

li glå a. lika nöjd, indifferent. **j'ä li glå** jag är lika nöjd, det gör mig det samma. (Eg. lika glad.)

likkt blott i uttrycken **höre likkt te**, **se likkt te** höra, förmärka, se, finna spår af.

linn-grōb s. f., se **bräddehüla**.

linn-hämleng s. m. ena hälften af en **brüva**. (Eg. linhälft; isl. **helmingr** hälft.)

linn-hännleng s. m., se **linnhämleng** & **händleng**. (N. **helning** hälft.)

linkéreng s. f. sicksakformig utsirning. (Jfr **krusenåbel**.)

lys-dalke s. m. ljusdank.

låw-tälln a. lågmält.

lädde-fakt s. m. lådfakt.

lärs-väv s. m. lärftsväf.

lätt-hävre s. m. lättare hafre (använd till utfodring).

lōbbe-fūl a. brunstig (om hundar, harar och räfvar).
lōkte-lōn s. f. gästabud för arbetsfolket efter slutad andtid.
lōnt def. a. n., blott i nekande och frågande satser, sådana som: **d'ä'nte lōnt** det tjenar till intet.
magasíns-font s. m. sädesförråd i socken-magasinet. (Eg. magasinsfond.)
méddas-bēda s. f., vanl. b., (arbetstiden) »ifrå dàweln te klåkka fīra».
mjālke-däjja s. f. (sälls.) ladugårdspiga.
no adv. (obetonadt) (sälls.) när, då.
nāss-dūg s. m. näsduk.
nōjjele a. nöjsam. H.
òmm-bänk s. m., se **fōrsäde**. (Eg. ugnsbänk.)
ómms-mūle s. m. ugnsgap, ugnsöppning.
ȯrne s. m., se **rùnne**.
ort s. m. ort, trakt.
òste-klonk s. m. ostklimp (i vasslen).
(**òng-bād** s. n. ångbad. (I bygden har funnits badinrättning.))
òng-båd s. m. ångbåt.
ònge-skrīg s. m. barnskrik.
òng-panna s. f. ångpanna.
(**òng-skåbb** s. n. ångskåp.)
sàmra s. f. sjåp, våp.
selke-håre s. m. kanin.
skaft s. n., i uttr. **säe sedder i skáftet innó** säden är ännu ej tröskad.
sùndre, se **súnner**.
tì-mōneng s. m., vanl. pl., tidigt mogen potatis.
tìska sv. v. 1 i sitt tal undvika allmogeord. (Eg. tyska.)
tràsslete a. trasslig, intrasslad.
ùnnbāra st. v. (se **bāra**) undvara.
ùvāne s. m. 1) ovana 2) dålig vana.
ùwne-lågg s. n. ögonlock.
ùwne-sekt s. n. ögonmått.
ùwne-tann s. f. ögontand.

Rättelser.

Sid. 1 rad. 20 står: adel; läs: = adel.
» » » 21 läs: ádels-mann
» » » 37 tillägg: axelled;
» 3 » 61 läs: āln
» 4 » 63 » frámm.
» 5 » 82 » bàrne-morska
» 6 » 9 tillägg: Vanl. i sms. bank úpp; dä bankar úpp te rāgn.
» 10 » 81 läs: häkkla.
» » » 98 » blā sv. v. blätte, blätt,
» 11 » 28 » ìnnlēe
» » » 32 » blōttna
» 15 » 78 » bûrte, se bûle.
» 16 » 17 » dānn
» 17 » 67 tillägg: bâre nér regna starkt.
» 26 » 36 » ·dăbble kacésen eller dānn dăbble stora katekesen.
» 29 » 6 står: körtel; läs: körtelsvulst.
» » » 9 läs: gā̆ʿln,
» 31 » 98 utgår.
» 32 » 98 läs: fjällaktig.
» » » 100 » fjällbonde.
» 33 » 1, 2, 3, 4 läs: fjällbygd, fjällboar, fjällbo, fjällmark.
» 43 » 2 tillägg: 3) orätt, oriktig.
» 54 » 32 » , se följ.
» » » 41 läs: hòrn-tistel
» 55 » 71 utgår (emedan betydelsen är oriktigt utsatt); se Tillägg.
» 57 » 33 tillägg: 3) huru.
» » » 51 » 2) skicklig, duglig.
» 67 » 80 står: beteshage; läs: inhägnad
» » » 93 tillägg: , på kápp i kapp.
» 69 » 64 står: halfvorna; läs: halfva (hälft)
» 74 » 28 tillägg: konvex. (Jfr hūl.)
» 76 » 41 läs: lággål
» 80 » 45 » på lúr =
» 82 » 11 tillägg: Sms. låsse dúr.
» 86 » 41 den utsatta betydelsen är ej fullt säker; jfr Tillägg.
» 87 » 68 läs: mjălke-sill
» 89 » 99 står: fornn.; läs: isl.
» 101 » 82 tillägg: , koka öfver.
» 110 » 44 står: st.; läs: sv.
» 114 » 46 läs: storartadt
» 115 » 10 står: (Eg.; läs: (Folketymologi:
» » » 11 tillägg: Väl eg. skördandet (handlingen att skörda); jfr dock äfven rspr. skörd-and.)
» 118 » 67 läs: fjällsträckning.
» 119 » 83 » smýla-goms
» 126 » 66 tillägg: 4) sticka upp, skjuta upp (om gräs- och sädesbrodd).
» 135 » 57 står: säcksnodd; läs: säckmynning.

Dess utom böra likhetstecknen utgå på sid. 7 rad. 66, sid. 9 rad. 24, sid. 17 rad. 65 och sid. 20 rad. 54.

Möjligen förekommer en och annan här ej rättad ojämnhet i de svenska ordens skrifsätt, enär ordboken ursprungligen var utarbetad enligt en annan grundsats för rättstafningen.